

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09566

ALE VERK

David Frischmann

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

**אלע זועראך
פונ דוד פרישמאן**

דָוִד פַרִישְׁמָן

ערשטער באנד

ערשטע אופלאגנעם

מייט דער אויטאכיאנראפיע פון מחבר אונ בילדער

(נאר בילדער אין צוויותן באנד)

Published by

LILI FRISHMAN IN MEXICO CITY

אַרוֹיָס גַעֲגָעָבָן דָוִד לִילִי פַרִישְׁמָן

דוד פרישמן

געבעוירען הי' שבט תוכיה — געשטארבען יי' אב תרפ"ב

פרופ' ליליאן פרישמן

גַעַשְׁתַאַלְטָעָן

אלע רעכט ריעזערויזרט

Copyright by Lili Frishman

1 9 4 8

*Este libro fué impreso en los talleres linotipográficos "SABER"
Bajío 319 — México, D. F.*

פרישמאנים אויטא ביאנראפַּיִע

(פון א בריעט צו ש. 5. ציטראן)

. לאז, 14 נאומענבר, 1898.

געגעהרטער הערד:

איך גיב איך גערו איבער די נאציצען אונ זידיעות, וואס איךר פער
לאונגעט פון מיר, אבער איך בין שטארק מסופק, צי זיי וועגן זיין איזוי
וויכטיג', ווי איךר שטעלט זיך פאָר,
איך בין געבוריין געוואָרין הי טבת חרכ'ה — איזוי איז פערשריבען
אויף דער צויזטער זייט פוניים שענברלאָט פון עפָס אַנְיאַלְטָעַן "מגָּן
אברהָם", וואס איז געוווען בי אונז אין שטוב. די דֶּזְיָגָען דֶּאָטָע שְׁטִימָט
ニישט מיט יוננו, וואס איז פערשריבען אין די געברוט-בריכער פון דער
מאכט. מיין געברוטס-אָרט איז זיגוישן בי לאז, אָבער נאָז ווען איך בין
אַקְיָינְזִיּוֹן קִיּוֹן גַּעֲוֹעֵן, האבען מִיְּנָן עַלְתָּרָן זיך אַרְיבָּרָעָגָנָצָיוֹן קִיּוֹן לאָז,
איך שטאמָס פון אַזְּהָר אַנְגָּזְעָזָהָעָנָעָר אָן מִיהָסִידָגָעָר משְׁפָחָה, וואס האָט
אַרְוִיסְגַּעֲבָעָן וְבָנָּים אָהָן אַצָּהָג, אָבער מִין טָפָעָן אָן מִין זִידָע, ווי
איך דער רוב פון אַונְזָע פְּמַמְּלִילִיעָן זָעָמָעָן גַּעֲוֹעֵן סְחוּרִישׁ עַמְּנָשָׁע, פון די
גּוֹזִיסְטָע פָּגְבָּרִיקָאָטָעָן אָן אַזְּנָעָר שְׁטָאָדָט, אָלְעַגְּ גְּבָרִיסִים אַדְרִיסִים. אַיך דער
מְאַהַן דָּעַס אַזְּיָגָעָן פֿרְט, ווֹילְזָס האָט אויף מיר אַין קִינְזָהִיט באַמת
גַּעֲהָאָט אַגְּרוּסְעַם השְׁפָעָה, אָן פְּלִילִיכְט ווּעַט אַיהֲר זִיךְ דָּרְמָטִיט קָעָנָעָן ערָ
קָלְעָרָעָן מְאַנְכָּעָן זָאָכָעָן, וואס זְעָהָטָרָאָיס אַין פֿלָג, ווי אַיְסְטָעָרְלִישׁ. דִי
לאָזְעָר לוֹפְטָט מְאָכָט יְעַדְעָנוֹפְּאָלָס קָלוֹג אָנוֹ דָּעָרָאָזָט נְשָׁט אַפְּלָוָן דָּעַס גְּרָעָסָ
טָעַן שְׁוֹתָה צָו ווּעָרָן קִיּוֹן בְּטָלָג, אָנוֹ אַפְּשִׁיטָא שָׂוִוִּין אַז אַיְינָר וְאַקְסָט צְוִישָׁן
סְחוּרִיס אָנוֹ אַין אַסְבִּיבָה, וואס קָוָמָת כָּסְדוֹר אַין בעַרְיוֹנוֹג מִיט פָּעָרְשִׁידָנוֹעָ
מְעַנְשָׁע. דָּס גִּיט אַיהֲס אַגְּעוֹסְטָעָן פְּנַסְטָקִיִּשׁ אַדְעָר זִיכְרָקִיִּשׁ וְאָנוֹ ערָ
שְׁטָהָט אָנוֹ גַּעֲהָט נאָז אָנוֹ אַלְץ וּוֹאָס ערָהָוָת, אַדְעָר זָאָגָר, אוּבָר אַיהֲר
וּוּלִיט, אַגְּעוֹסְטָעָן חֻזְּפָה. — מיין פָּאָטָעָה האָט גַּעֲהָאָט אַדְרִיסְטָעָן, שָׁאָרְפָּעָן
אָנוֹ גַּעֲשְׁלִיפְּעָנוּס שְׁכָל, וואס האָט ווּעַט קִיּוֹן גִּילִיכָּעָן. ווּעַן אַיך זָאָג "וּאָס
הָאָט נִישָׁט קִיּוֹן גִּילִיכָּעָן", האָט אַיך מְוֹרָא, אַז אַיהֲר ווּעַט פָּוּרְשָׁטָהָעָן דָּעַס
אַיְסְדָּרָק וְוי אַפְּגָעָן, אַיך מִין עַס אַגְּבָעָר גַּעֲוָן, מיין כוֹוָה אַיז דָּנוֹמִיט
צָו זָאָגָעָן, אַז אַיך האָב נאָז קִיּוֹן עַהְנִיכָּעָן צָו אַיהֲס נִישָׁט גַּעֲזָעָהָן, אָנוֹ עַס
טְהָוָת מִיר נאָז זִיך, וואס אַיהֲר ווּעַט דִי דֶּזְיָגָע ווּנְרָטָעָר אַגְּגָעָהָמָעָן בְּלִזְוִיז
וְוי אַמִּינְגָּפָן אַזְהָר אַיבָּעָר זִין טָאָטָעָן, וְוַהְרָעָנָד אַיך ווִיס, אַז אַיך בֵּין
מְסָגָּל, קְרִיטִישׁ צָו אַוְרְטִילָעָן אַיך אַיבָּעָר זָאָכָעָן אָנוֹ מְעַשִּׁים פָּוֹן אַגְּמָוֹשָׁעָן".

וילא איז צוועיג מאין פאטער אוּן נאָר דורך אַ גאנָץ מישובידיגע אוּן
 קלאָרעד בעטראָכטונג, פרײַ פֿון יעדער שענדענָץ, פֿלעג אַיך תמייד קומען צוּס
 בעשלאָס, אַז דער דֶּאָזיגער מעונש אַיז געוויטן דער גָּלוֹגְסְּטוּר פֿון אַלְעַטְּ מַעֲנוֹ
 שׁעַן, וילא אַיך האָב בֵּין אוּיפִּין חִינְטוּגָן טָאג געזעהָן. — דער דֶּאָזיגער
 פֿאַטְּעַר מַיְנָעָר אַיז גַּעַשְׁפָּאָרְבָּעָן מִיט פֿינְרַיְיךְ צְרוּקָן. אוּיבָּסְּ יְוּעָטָעָט
 אַיז מִיר געפִּינוּן עַפְּעַס אַקְּרִיטְּשָׁע אַן זָכְּרָשְׁיָע נַעֲטָר, האָב אַיך עַס
 בִּירוּשָׁה פֿון מִיְּנָן טָאַטְּעָס זַיִיט. פֿון דֶּאָר מַוטְּסָע זַיִיט אַן פֿון אַיהֲרַ פֿאַטְּמִיְּ
 לַיעַן, אַין וועלכְּטָר סִינְעָנָן פֿאַרְחָאָן אַיזְׂקָאָן מַאֲנָכָּעָן בְּנַרְהַמְּטָעָן מַאֲלָעָס. אַז
 אַיך אַיבָּעָרְגָּנוּמָעָן דַּי נַיְגָוָן צָו טְרוּמָתָן אַן פֿאַנְטָאָזָרָעָן. אַז פֿאַרְשָׁוּדָעָר
 גִּיסְטָע אַן אַ פֿאַעְטִּישׁ גַּעַמְּתִּישׁ — אַז דֶּאָס זַעַנְעָן וַיְרָקְלִין גַּעַוּן דַּי צּוּוִי
 עַלְמַעְנַטְּעָן, וילא אַהֲבָעָן מִיךְ גְּלִיכְצִיטִּיגְ בְּעַהֲרֶשֶׁט אַן בֵּין אוּיפִּין חִינְיָן
 טְּגִיגָּן טָאגְ אַהֲבָעָן זַיִן וַיְשַׁטְּ אַזְּפָנְגַּעַתְּרָטְ צָו שְׁטוּרִיטָעָן אַיז מִיר. אַז גַּעַ
 דַּעַגְ, אַז וְעַן עַס זַעַנְעָן אַבְּגָעְדָּרָקָטְ גַּעַוְאָרָעָן מַיְינָעָן עַרְשָׁשָׁע קִרְיִיטָעָן אַדְרָ
 טִיקְלָעָן מִיט דַּנְרָ גַּעַנְצָרָ אַיבָּעָרְגָּנוּמָרְ בְּעַנְרָ אַפְּגָעְדִּיקִיטָעָן אַן בִּיטָּול, וילא
 אַיז אַיז זַיִ גַּעַוּן, אַזְּטָעָן גַּעַזְגָּטָ אַזְּפִּירָן, אַז דֶּאָס אַיז דַּעַר שְׁנִיטָעָן
 פֿון אַמעְנָשָׁן, וילא אַזְּטָעָן נַיְשַׁט קִינְיָן הָאָרֶץ אַן פֿרְמָחָנָטָ בְּלוּזָן אַגְּהִירָן,
 אַזְּוֹן וְעַן עַס זַעַנְעָן וַיְזִידָעָ אַבְּגָעְדָּרָקָטְ גַּעַוְאָרָעָן מַיְינָעָן עַרְשָׁשָׁע לִידְעָר אַדְרָ
 מַיְינָעָן עַרְשָׁשָׁע קְלִיְּנָעָן עַרְצָהָלָגָנָעָן, וַיְלַעַכְּ עַזְעָנָעָן גַּעַשְׁרִיבָעָן מִיט אַגְּוּוֹיָן
 סְעָדָר לִירְשָׁעָר שְׁטִימָוָנָעָן אַזְּעַמְּטָמָשָׁן כְּמַעַט מִיט צָו פֿיעַל סְעַנְתִּימְעַנְטָאַלְטָעָן, אַהֲבָעָן
 מִיר דַּי זְעַלְבָּעָן חַעַנְשָׁעָן וַיְשַׁטְּ גַּעַגְלִיבָּטְ זַיְעָרָעָן אַיְגָעָטָן. קִינְמָחָי אַיז
 מִיר נַאֲךְ נַיְשַׁט גַּעַשְׁעָהָן קִינְיָן גַּעַסְטָעָן אַזְּגָעָטָן, וְיַיְוָן עַמְּץ זַאֲגָעָט אַזְּגָעָט
 אָבָּ, אַזְּוֹי פֻּעְרְבִּיגְהָעָנְדִּיגָּ, אַז אַיךְ בֵּין בְּלוּזָן אַלְצָן. דֶּאָס דֶּאָזִיגָעָן וְאַרְטָטָ
 פְּלָעָגָט מִיר תְּמִידָעָ גַּעַבְעָן אַטְּעִיפָּעָן אַזְּאָעָטָן. פֿון דַּעַר נַעֲטָר בֵּין
 אַיךְ נַיְדָעָגָשָׁלָגָעָן, פֻּרְעָרְלָמָחָט אַן חַמְלָאָגָלָיֶשָׁן.

אַיז מִין קִינְדָּהִיטָּה אַיךְ בְּקַעַטָּן אַנְיָזְגָּוּרְפָּעָן גַּעַטְעָן עַרְצִיָּן
 הַזְּגָג, עַרְצִיהָעָר אַן נַרְצִיחָרְבָּינָס, לעַהֲרָעָרָן, לעַהֲרָעָרָן הַאֲבָעָן מִיר קִינְיָן
 מַאלָּ וַיְשַׁטְּ גַּעַפְּנָהָלָט. פְּלִיְּיכָטָן וַיְשַׁטְּ פֿיעַל קִינְדָּהָרָן פֿון מִינְסְּגָלִיכְעָן זַעַנְעָן
 גַּעַוְוָן אַיז אַזְּאָ גְּלִיקְלִיכְעָרָאָגָעָן, אַז זַיִי זַאֲלָעָן גַּעַחָן, לְמַשְׁלָ, צָום רְבָּהָרָעָן
 שְׁעָדוֹן אַיז דֶּאָרָט זַיִד אַמְּפָעָרָעָן. אַיבָּעָר אַהֲרָבָעָן רַמְבָּעָט אַן גְּלִיכְצִיטִּיגָּ
 דַּעַדְעָן פְּיָאַנְצְּוִיזְׁיָשׁ מִיט דַּעַר גַּוְבָּרְגָּאָנְטָיָן אַדְרָעָרָן גַּעַהְמָעָן אַלְקָצִיעָט פֿון חַרָּ
 זַיִקָּ, צִי לְעַדְעָן טָאָנָצָעָן. דֶּאָס לְעַדְעָן הַאָב אַיךְ בְּכָלְלָיְיעָבָגְגָהָט, גַּעַנְצָ
 גַּעַיְין וְלָאָס פְּאָרָא אַגְּגָעָנְשָׁטָאָנְדָן דֶּאָס אַיז גַּעַוְוָן. אַיךְ הַאָב מִיךְ גַּעַלְעָרוֹט
 מִיט גַּרְזָיסְטָ פְּלִיְּיסְטָ אַן פֿיעַל פֻּרְשָׁטָהָנוּדָזִינְישָׁן האָב שְׁטָאָרָה הַגָּהָאָט
 פְּוּוֹנִים לְעַרְנָעָן, אַן וְלָאָס צְאַחֲלְרִיכְעָרָעָן עַס זַעַנְעָן גַּעַוְאָרָעָן דַּי לְעַהְרִפְאָכָעָן
 אַיז דַּי פֻּרְשָׁדָעָן לְעַקְצִיעָס פֿון פֻּאָרְשָׁיְעָדָעָן גַּעַבְיָטָעָן, אַלְעַגְּרָנְסָעָר
 אַיז גַּעַוְוָן דַּעַר פֻּרְגָּנוּגָעָן, וְלָאָס אַיךְ הַאָב אַיז זַיִ גַּעַפְּנוֹנָטָן. וְלָאָס אַגְּבָעָן
 גַּעַנְגָּט לְעַזְעָן, בֵּין אַיךְ תְּמִידָעָ גַּעַוְוָן דֶּאָס, וְלָאָס מְרוּופָט אַ "בְּכָרְיוֹוָאָס",

אנו סייאז נישט געוווען קיון בזען, וואס איז מיר אונטער דער האנד געקוומען, איז איז זאל עס נישט לעזען. פון דער דאזייגער איבערטריבענען ליסט צום לעזען האב איז זיך נאץ בייז איצט נישט בעפררייט, און איז בייז שוין כמעט בלינז געוווארען דערפונ. — וווען איז בין געוווען אקליאין יונגעל, האבען מיר געהאט א מלמוד, וואס פלאגט יעדען דאנדרשטייג פאראלייענען פאר זייןע תלמידים זיך וואונערליך געשיכטן פון "ספר הייר". און זיך דאזייגער גען שיכטן, זוי זיך ערצעעהלונגגען פון מיין מאמען און פון מיין באבען האבען געס אוייפגעגענטק איז צעשפיעטלט מיין פאנטאייז. דערצוי איז נאץ צונגעקומען דער דיזן, בי וועלכטן איז האב דערוואז געלערנות, זיעינציג קרים אקט יאהר אלטן, און ער האט נישט געפונגען פאר מיר עפנס מעהר פאסיגעס, ווי לער-גען מיט מיר דעם "יסוד ושורש העבודה" אדער "כל"ח פתיחי חכמה" און יהוליכטן, און צום סוף האט ער מיך איז אריינגענפיהרט אין די קבלה. שטעלט זיך פאר : אַנְאָכֶת יִעַרְגֵּג יַוְגַּג אָוֹן חַמְתַּה הַקְּבָּלה !

העברעהיש האב איז אונגעעהויבען שריבען, וווען איז בין נאץ גאנר יונגן געוווען. מיין ערשטע קליניע ערצעעהלונג איז געדווקט געוווען איז "השחר" פיטער אַהֲרָגָגָגָג, זיך האט געהיתען, "המורה צזק". איז בין דיזן געוווען דרייצעהן יאָהָר צָלֵט. איז האב איז דזון אַגְּנָעָמָרְבָּדָן דעם שיד "לְטוּבָה הַכָּלָל", וועלכער איז איז דאָלֶט געדראקט געוווען. איזן "הבקר אוו", 2-טער אַהֲרָגָגָג, איז געדראקט געוווארען מיין סָגָנָעָט "בָּיוּם מִיאָתָה זִי חַמְשָׁה עָשָׂרָה שִׁינִּים". איז האב דענסמײַל געשריבען איז דיטש פאר זיך דיטשע צייטשריפטן, וואס זונען ערשביענען איז לאָז, און שפֿעטער איז איס-לענדישע צייטשריפטן. וווען איז בין נאץ גאנר יונגן געוווען, בין איז אַרְיסִיס-געפאָהרען קיון דיטשלאָנד, וואו איז האב פערקעהרט איז דער געזעלשאָפְט פון די בעוואָסטע דיטשע שריפטשטעער. אוויערבאָז, בערנשטיין, א. ד. גל. האבען אוויף מיר געמאָכט אַגרויסען איינדרוך, וווען כיהאב אַגְּנָעָמָרְבָּדָן אַיבָּעָרָעָצָען בערנשטייןס "אַטְוּוֹוִיסְטָעָנְשָׁאָפְט", בין איז צָלֵט געוווען 70 יאָהָר, און איז האב צו יונגען צייט טאָקע אַלְיָ� אַזְּרָעָל שְׂטוּדִירָט נְאָטוּרָה וְרַעֲנָשָׁאָפְט.

אַ העברעהישער מהבר ביז איז געוווארען כמעט אַהוּ מיין וויסטען, און אויב איז גען זיך אַזְּזָי אַיסְדָּרְקָעָן, כמעט געגען מיין ווילען. פָּאַרְאַצְיָהָהָרָעָן האב איז געלעצען, וואס איהר האט געשריבען איז "לוֹחַ אַחִיאָסָף" און לע-וּזְנָדָאִיס נאמטען און איז האב דאָרט געפונען איז זיך זי מִינְגָּגָג פון דעם דאָזְוִינָעָן בעויהָמְטָעָן מַהְוָן וּוּנְגָעָן מיין פָּאַלְעָמָקָה מִישׁ לִילְעָנְגָּוָמִיעָן. דער דאָזְוִינָעָן חָצָן אַז זַהָּר אָוֹן זַהָּר גַּעֲרָכָט גַּעֲוָעָן, אַבְּנָור נאָר פון זַיְן שְׁטָאָגָנָדָן פָּוּנְקָט האט ער געמנעט אַזְּזָי אוּסְטִילָעָן. אַזְּעַסְמָס האט ער נישט גענוומען אַזְּאָכְטָז דִּי לְאָגָעָן פָּוּן אַוְזָעָר לְיַטְּרָאָטָר, ער האט איז פָּעָרְגָּעָסָעָן, אַז דען כָּאַרְאָקְטָעָר פָּוּן מַעְנָשָׁעָן אַז זַהָּר פָּעָרְשָׁעָדָעָן אָוֹן אַז פִּעְלָה אַז גַּעֲוָעָנָדָט

פון דעם טענמפרעםאנט און פון דער סביבה און פון דער ארט ערצייהונג
 פון יעדען מענשען בעזונזער. איז, למשל, שעם זיך אליאן, וווען עמייך
 דערמאנהט מיר מיין בראשו "תהו ובהו", פונדערסטוועגן וועל איז אויך
 איצט נישט צורייקציהען קיין ווארט פון דעם, וואס איז האב דארט געהנט,
 בלוזו די פארם, ווי איז איד האב די דאיגען בראשו געשרבען, בעדווער
 איז איצט. — — — — וווען איז האב עפֿעס גענומען שרייבען, איז
 חמץ מײַן ערשטער אימפלוס געוויטן אַ ווילען צו געפֿינען דעם אמתה. סייאז
 נאָך איז מיר געוויטן קינודהייט, וווען איז האב געשרבען דעם "תהו ובהו",
 אַבער בעוואויגען דערצוי האָט מיך דער שטארקער עקלע, וואס איז האב געַ
 פִּיהְלֶט, צוועהנוידיג די גאנצע בעטלונה איז אונזער דעמאַלְסְדִּיגָּר ליטערעַ
 טוֹר, און דער שטארקער ענטזיזם, וואס האָט מיך בעהרטש פָּאָר אַ בֵּרִ
 טעלע אמתה. איז בין דעמאַלְט קיין קרייטיךער נישט געוויטן, און נישט קיין
 שרייבען גענוקעלער, נאָר בלוזו אַ זונגער בחור, אַ סוחריישער זוזו, ווועיכען
 ס'האָט גענוקעלט יעדער מיזו מלמדות און בעטלונה און השבלה פון בעוואויס
 טען סָאָרט, און אלע פִּיבְּעָרָעָן פון דער נשמה האָבגען מיך געדראָענט אַנְצָר
 שרייבען אַ פראָטְעַסְט. איז האָב געשרבען — און שרייבען אָדָר אַיז
 געפֿיגָּט, אַן אַיז קען ווועט פָּעָטְרָאָגָּעָן די מחברים, וווער זיך זאלען גישט
 זיין. איז האָב דעמאַלְס בעכל פִּינְד געהאט העבראייש מחים. און וווען
 איז האָב דאס אַגענְשְׁרִיבָּעָן, האָב איז נישט געוואויסט, אַז דאַזְוֹז בֵּין אַיז
 אַלְיַוְן געוואָרטען אַחֲרָיו. איז האָב בלוזו געוואָלְט ווּוִיְעָן, אַז אַיז בֵּין אַ
 געגעוּן. פון מחברים און איז בֵּין נאָכָהער געוויען ווי ערשותויט, וווען איז
 האָב געהטוּט, אַז אַיז אלְיַוְן בֵּין דאַזְוֹז אַחֲרָיו געוואָרטען. אַט דאס האָב
 אַיז געמְיַוְט אַגְּנָנְדוּדִיג, אַז אַיז בֵּין כָּמַעַט אַהֲן מײַן ווִיסְטָן אַון געגען מײַן
 ווילען געוואָרטען אַחֲרָיו.

צו יונען ציַּיט האָב אַיז געשרבען איז פָּעָשְׂעִידָעָן צִּיְּתָרְפָּעָן
 פָּעָשְׂעִידָעָן אַרטִּיקְלָעָן, ליידער און ערצעהלוֹנְגָּעָן. איז דעם ערשותען און
 צוּוִיטָן "הָאַסְּפִּיְּךְ". זענען געדראָקְט מײַן ערשטער קלְיִינָן ערצעה
 לוֹנְגָּעָן אַונְטְּרָעָן נָאָמָן "אוֹתְּרוֹחָות" און דער דאַזְוֹגָר זשאָנד אַיז
 פָּאָגְעָקְחוּן ווי נִי. צום סּוֹ 'אָהָה' חרמיה בֵּין אַיז אַיְּנְגְּלָאָדָעָן געוואָרטען
 קיין לִיְּפִיצְגְּ מִיסְצָוָאָרְבִּיטָן אַיז דער רַעֲצָקְצִיעָ פּוֹנִים "סָאָלָן" זָאוּ סִיאַיז
 געדראָקְט געוואָרטען מײַן ערצעהלוֹג "וּוְלְיִאָנוֹס אַפְּאָסְטָאָטָא", אַבער גְּלִיכְצִיְּ
 טִיג בֵּין אַיז אַיז גְּרוּפָעָן געוואָרטען קיין פָּעָטְרָבָוָר אַיבְּעָרְזְוָנְהָמָעָן דִּי
 האָדָאָקְצִיעָ פּוֹנִים פָּעָלְעָתָן פָּאָר דער ערשטער טְעַנְגְּלִיכְעָן צִּיטְוֹן, וואס מיר
 האָבגען געהאט, פָּאָרְיָן "הָיּוּם". קָאָנְטָאָר, דער שְׁעַפְּעָר פּוֹנִים "הָיּוּם", האָט
 אַגעָהוֹיְבָעָן האַלְטָעָן פון מִיר, ווי ער האָט מיר געשרבען, אַזאָן מײַן
 ערצעהלוֹג "צַו כָּל נְדָרִי". ווועיכע איז אַיְּהָס זָהָר שְׁטָאָרָק געפֿעָגָעָן געוואָר
 רָעָן, אַן אַיז אַ דָּגָנָק אַיְּנוּגָעָן פון מִינְעָן קְרִיטִישָׁע אַרטִּיקְלָעָן אַן פָּעָלָעָן

טאנען. אין "היום" האב איז א צויט לאונג געשראיבען כמעט יעדען טאג, אומאל וועגן פאלאיטיך אדער וועגןן וואס עס האט זיך נאָר געמאכט. וווען דער "היום" האט אויגענעהרט צו ערשיינען, האב איז מײַץ אונגענטערט קיין וואָרשאָפּ, וואָו איז האב געשראיבען יודיש. פיליכט
האָט איזהו געלעזען מײַן גראיסען זייזען פאנעמאָ, אופּיר" וואָס איז געדורךט געווארען איז דעם זאמבלעבן "פֿאַלְקֶס-בִּבְלִיאַטְעָךְ" פֿוֹן שלום-עליכם. די דאָזיגע פאנעמאָ איז פֿיעַלְפֿאָךְ אַיבְּרוּעַצְתְּ גַּעֲוָרָעַן אוֹנוֹ מֵהָאָט וועגןן אַיהֲרָה פֿיעַל גַּעֲדַעַת. אַינְצְיוּשָׁן זָעַנְטוֹן אוֹוִיד אַיבְּרוּעַצְתְּ גַּעֲוָרָעַן פֿיעַל פֿוֹן מִינְעָן
קלילען ערצעה לגונגען.

דצ'ו ב' איז אַרְטִיסְגָּפָהָרָעָן קִיּוֹן בְּרוּסְלָוִי אָנוּ בֵּין אֲרִינְגְּנֶטְרָעָטָשׁוּן
איין ד' אַונְיוּוּרְסְטִיטָעַ, נִישְׁתְּ מִיחְיָה צְוּעָק צַוְּמָעַן דָּזְדוֹרַץ צַוְּעָפָעַ אַ
חַכְמִיתַּהָּן. נָאָר פָּאָר מִיחְיָן אַיְגָעָנָם גַּעַנּוּס אָנוּ צַוְּעָרְגָּעָן תּוֹרָה לְשָׁמָה. אַיְזָ
הַחְבָּב אַלְאָצָ דָּצָרָט גַּעַנְהָרָעָט אָנוּ גַּעַלְרָוָת יַעֲדָעַן גַּעַנְעָנְשָׁטָאָן, וְוָסָס הַאַטְזִיךְ
גַּעַלְאָצָט, דָּעַן אַיְזָ הַחְבָּב מִיר גַּעַטְרָאָכְטָן: סִיאַז גַּטְפָּאָר אַ שְׂרִיבָעָרְזָן
אַ גַּעַוְוִיסְעַ יַדְעָה אַיְזָ אַזָּא גַּעַבְרָעַשְׂטָן אָנוּ אַיְזָ גַּעַבְרָעַט, אָנוּ דָּעַרְחְוּפִיטָן,
עַס זָאָל אַיְהָס נִישְׁתְּ אַ וְוָסְטוּ עַס אַיְזָ גַּעַנְעָנְשָׁטָאָן אַיְגָעָנְצָעַן פְּרָעָמָד זָיִן.
פְּוֹנְדָרְעָטְסְוּוּגָעָן הַחְבָּב אַיְזָ מִיר אַוְיִיךְ אַוְיִסְגְּעָלְקִיבָּעָן עַפְעָס אַ בְּעַשְׁתִּימָט גַּעַ-
בִּיעַט; מִיחְיָן הַיּוֹפְטִיפְאָצָק אַיְזָ גַּעַוְוָעָן דָּאָס גַּעַבְיָעַשְׂטָן פָּוּ דָעַר דָּאַמְּזָוִישָׁר פִּי-
לְאַלְגָּנִיָּן, אָנוּ שְׁפָטָעָר נַאֲצִיכָּאָלָעָקָאנָמִיעַ, וְוִי אַוְיִיךְ גַּעַשְׁיָכָטָע אָנוּ פִּי-
לְאַזְעִיפָּעַ. נָאָךְ פִּינְעָר יַאֲחָר הַחְבָּב אַיְזָ גַּעַנְדִּיגְט מִיחְיָן שְׁטוֹדִים.
איַן דָעַר צְוִישָׁעָנְצִיטָה הַחְבָּב אַיְזָ פִּיעַל גַּעַרְבִּיטָפָאָר "אַחִיאָסְפָּ", אַבְרָהָם
די דָצְזָעָג אַרְבִּיטָה אַיְזָ דָאָק אַיְזָ גַּטְבָּעָטָנָט.

אט האט איהר מיין נאטיבען און ידיעות, איזו זי' דענען מיר געקומען אויפין זכרו, אונ איהר וועט מיר ענטשולדיגען, אויב סייאז מיר נוישט געלונגגען זי איבערצונגבעטען איזן א געהעריגער אָרדזונגונג אונ איזן קלארען ווערטער, דען טס איז מיר שוער אָנגענטקעמען. איז זיל איז איז בטען, איז איהו זאלט נוישט לאכען פון מיר, וואס איז מאז זיך נאריש מיט דעם אָדעדער יענען אויסדרוק, גלייך זי איז זאלט באמת געווען, כביכול, עפנס אָדעדער פון די גודלום. דען סוב'קל-יסוף דענט איהר דאץ דערין שולדיג אָרטיינער פון די גודלום. אונ איז איז איז איז פעווארזאכט.

טעאָדרָאָרְ הַעֲרָצָה

(צ'ו כי תמו)

I

„... ווי אַ לְעָגַעַנְדָע אַזְוִינְעַן פּוֹנְמָ דְאַזְוִינְעַן מְעַשְׁיָהָן גְּעוּווֹן.
אוֹן עַרְצָעַהָלָעַן וּוּטַ אַין דָעַר טְוָנְקָעַלְשָׁעה דֵי דְאַזְוִינְעַן לְעָגַעַנְדָע דֵי מַאְמָעַ
דָעַם קִינְדָה, אוֹן אַ גְּשַׁלְעַבְטָ וּוּטַ זַי עַרְצָעַהָלָעַן דָעַם גְּשַׁלְעַבְטָ.

אוֹן אַזְוִי פְּלַזְלִינְגָה וּוּי עַרְחָט זַךְ בְּעוֹזְוֹעַן, אַזְוִי פְּלַזְלִינְגָה אַזְוִי
פְּרֶעֶשְׂוָאַונְדָעַן, אַזְוִיךְ דָאַס אַזְוִיךְ דָאַס פּוֹנְקָטָ וּוּי אַין דָעַר לְעָגַעַנְדָעַן...

אַ גְּטוּרָרְ מְלָאָךְ אַזְוִיךְ זַיְן וּוּיְגָ גְּשַׁטְאַנְעַן, אוֹן אַלְעַ קְעַרְפְּעַרְלִיבָעַ
אוֹן נְיוֹסְטִינְגָה זַאְכָעַן, וּוּלְכָעַן וּוּרְעַעַן גְּעוּוֹחָנְלִיךְ גְּעַגְעַבָּעַן טְוִיזְעַנְדָעַר מְעַנְדָה
שְׁעַן צְזַאְמָעַן, זַיְהָטָר עַרְחָטְגְּעַשְׁטָאלְטָה, דֵי זְוַסְעַ לְיִפְעַן אַזְוִינְעַן אַיְיָ נְעַמָּה : דֵי
צְוִיבָעַרְדָאַזְוִינְעַן אוֹן דֵי פְּרָאַכְטְּגְּעַשְׁטָאלְטָה, דֵי זְוַסְעַ אַזְוִינְעַן אַזְוִיךְ
אוֹן וּוּיְכָעַ, דֵי קְרָאָפְטָ פּוֹן פְּרֶעֶשְׂטָאַנדָה אוֹן דָאַס קִינְדָעַרְ הָאָרָזָה, דָאַס גְּרָאַבָּעַ
דָעַנְקָעַן אוֹן דֵי רְיַזְעַן-קְרָאָפְטָ, דֵי פְּעַהְגִּיקִיטָ צְוּ חְלוּמָעַן אוֹן דָעַם נְרוּסְפָעַן
בְּעַגְהָרָה צְוּ בְּעַשְׁאָפָעַן דָאַס גְּרוּסָעַ, וּוֹאָס אַמְעַנְשָׁ קָעַן נִישְׁתָה בְּעַשְׁאָפָעַן,
אוֹן דָאַס זְוַסְעַ גְּלַעְכְּטָרְלָה אַטָּר אַיְהָם גְּעַגְעַבָּעַן צְוּ גְּעוּוֹלְטִינְעַן אוֹן צְוּ
זְעַגְעַן, אוֹן שְׁטָאַרְקָעַן וּוּלְקָעַן הָטָר עַר אַיְהָם גְּעַגְעַבָּעַן אוֹן דֵי קוֹנְסָטָ פּוֹן חָזָה
גְּפַעַנְעַן בְּיַי דֵי גְּרוּסָעַ גְּטוּרָרָ אַזְוִינְעַן בְּיַי מְעַנְשָׁעַן — אַלְעַ גְּאַבָּעַן פּוֹנְמָ פָּעָרָה
פָּעָר אוֹן פּוֹנְמָ גְּיִיסָט.

אוֹן. אַזְוִיךְ דָעַם מְוֻיטָה אַטָּר עַר אַיְהָם גְּעַגְעַבָּעַן — אַזְוִינְעַן אַלְעַ ער
פְּלַזְלִינְגָה אוֹן זַאְל אַיְסְנוּטָעַן אַוְוָף אַיְהָם דָעַם צְוִיבָעַרְ פּוֹן דָעַר לְעָגַעַנְדָעַ,

אוֹם צְוּ מְאַכְעַן דָאַס גְּשַׁטְאַלְטָ פּוֹנְמָ הַעַלְדָה אַ פְּאַלְקָאַמְעַנְעָה.
דָעַן גְּזַאְגָטָה אַטָּר זַרְהָ : „דָאַס, וּוֹאָס אַזְוִינְעַן נִשְׁתָה מְעַנְלִיךְ גְּעוּוֹן
דוֹרָךְ זַיְן לְעַבָּעַן צְוּ מְאַכְעַן, דָאַס וּוּטַ אַפְשָׁר מְאַכְעַן זַיְן טְוִיטָ...”

אוֹויָ בְּעַרְךָ זְעַנְעַן גְּעוּוֹן דֵי וּוּרְטָאַרְ, וּוּלְכָעַ אַיךְ הָאָבָ גְּשִׁרְבָּעַן
איַן יְעַנְעַם בְּיַטְרָעַן, לְעָגַעַנְדָעַן טָאגָן : דָעַם צְוָאַנְצִוְוָסְטָעַן תָּמוֹ תָּרָסָהָדָה. דָעַר

טאג איז געוען א ווארמער, א קלאער, א מהיה/דיינער. מיטאנ-געצייט איז דער הימעל פערוואָלקענט געווואָראען, און געגען אוווענד איז אַנגעכומען די מורה/דיינע טעלענרגאָמע. פֿוֹצְלִינְג אַיז זי געקומען. קיינער האט זיך נישט געריכט אויף איהר און סיינעם איז עס נישט אויפֿן געדאנק געקומען. זונט דענסמאָל געגען אַרְבִּיעֵר זיבען יאהר.

אוון דאסם, וואס איז איהם נישט מעגילד געוען דורך זיין ליעבען צו מאכען, דאס האט זיין טויט נִישְׁט געמאכט.

אוון זינט דענסטמאָל — פונְסֶם גרויסען בויים זענען געווארען קליען שפֿענְדעלעך, פון דער אײַנער סטאדע זענען געווארען אײַנצעלען שעפֿעלעך, פונְסֶם אײַנעם היילוּיְנָמָם זענען געווארען אונצעהַליגע מזבח'לעך. אַנְשָׁטָטָם דער אײַנער זוֹן, דער גרויסער, האָבען מיר אַיצְט צעהַרליגער חַלְבָּן'ע ליכטְלָעַך, וועלכְּבָע דָּוָאָנְסָטָם זַיִן קוּיְפָּעַן פָּאָר אַגְּרָאָשָׁעַן, אוֹן אַנְשָׁטָטָם דָּעַם אַיִּיְנָמָע נְרוּיְסָעַן מְעַנְשָׁעַן, האָבען מיר אַיצְט דָּרְיוֹהַן דָּעַרטָּקָלְיְ��נָע פִּיקְסָעַלְעַך, אוֹן אַנְשָׁטָטָם דָּעַם אַיִּנְסָעַן גְּרוּיְסָעַן חַלוּם, האָבען מיר אַיצְט טּוּזְוּנְדָּעַר נְעַכְּטִינְגָּע פָּאנְטָאָזְוּעַם. וועָר ווַיְיסְטָה: אַוְיךָ דָּעַר חַסְדָּיוֹזָם, פונְסֶם גְּרוּיְסָעַן בָּעַשְׂתָּה, אַיז דָּאָךְ בֵּים אַנְפָאָנָג גְּעוּוֹן גְּרוּיְסָעַן אַזְמָעַטָּג אַיז שְׂטָאָלַץ אוֹן טְרָאָגְנָדִין מִיטָּוֹן דָּעַרְלִיכָּע צְקוּנוֹנְפָּעַן, אוֹן אַיצְט הָאָט זַיִן פּוֹנְסֶם גְּנָצְעַן אַוְיסְגָּעְלָאָזָטָה נִישׁ מְעַהָּר ווַיְיַזְרָאָלְעַנָּע אַונְצָעַהָלִיגָּע קְלוּזְוּעָן אוֹן קלְיִינָע רְבִּיְּדָעָךְ אַיז דִּי הַוּנְדָעָרטָה. וועָר ווַיְיסְטָה. אַוְיבָּה דָּעַר צְיוּנוֹנִים גְּנִיפִּינְט זַיִן נִישְׁטָה אַוְיהָ דָּעַמְזָעְלִיבִּיגָּען ווּגָּעָן. וועָר ווַיְיסְטָה, ווֹאָס ווּעָט זַיִן מִיטָּאָהָם אַיז עַטְלִיכָּע אַזָּהָר אָרוּם, אַיז עַטְלִיכָּע יַאֲחָרְצָעְנְדָלָג אָרוּם. דָּאָס, ווֹאָס אַיז נִישְׁטָה מְעַנְלִיךְ גְּעוּוֹן צֹ מְאָכָעָן דָּוְרָכְבָּן לְעַבְעָן פּוֹנְסֶם גְּרוּיְסָעַן מְאָן, דָּאָס הָאָט זַיִן טּוֹיטָה נִישְׁטָה גַּעֲמָאָכָטָה.

פָּרְוֹאָס ?

אוֹן דָּאַן בָּאַלְדַּר די צוֹוִוֶּעֶן פְּרָאָגָנָעַ : וְוּעַ רְאֵוֹן דָּעַר דָּאַזְיָגָעַר וְוָאָנוֹן
דָּעַרְלִיכָּעַר מְעַנְשׁ גְּעוּוֹן ? וְוּאַס אְזָהָר דָּעַר דָּאַזְיָגָעַר וְוָאָנוֹנְדָּעַרְלִיכָּבָר מְעַנְשׁ
גְּעוּוֹן ?

24 און איך גערענדק : — אונס יאהר 1887. איז עס געווען, מיט גאנצע
פון באזעל האט קייןער נישט גערעדט, און אפיילו די חתביבין איז נאר
געוען א סחרה פאר אונגראיסיסטען. די יהידים האבען זיך בענוגענט דער

מייט, וואס זוי האבען זיך געקייפט דעם פארטראט פון משה מאנטעפיאראע און האבען איהם אויפגעהאנגען אויף דער וואנד און זגען אויך באופז זה געווען גוטע „חוובבים“. ארום יונער ציט איז עם געווען, או אין א ניד מע „נייע פרייע פראטען“ האט זיך אונגעדרוקט עפעס א פעליעטאן מיטז נאמען „דאם באמכוסרהאָר“. און אונטערגעשריבען איז געווען עפעס א נאמען : ט. הערצל. דער פעליעטאן איז געווען געצעלהונג און גע- שפיילחהאנגען, וועלכער האט געהאט גענומען זיינע א ערצעהילונג און גע- מאקט פון איהר א דראמא, און דער פעליעטאניסט איז געווען א ניער שרידי בער. צום ערשותען מאל האט ער זיך געהאט בעוויזען. דער סטייל איז גע- ווען גלענצענעד. יעדער זאץ — א „פאענטע“, יעדער ווונדרונג — אן'אוצר פון גויסטרויכטום, יעדער אבוזאץ — א גאנץ געביי פון קומסט. און וויפיעל איך האב דענסמאל בים לעזען געלאקט ! ניין איזוי האט נאך קיינער נישט גע- שריבען. איז ער א ווינער ? ער האט צופיעל „עספריט“ פאר א מענשען פון דעם דאנוישטראנד. איז ער פאריזער ? ער האט צופיעל „געמייט“ פאר א מענשען פון דעם בולוואָר-פלאָסמער. און הויפטזעבליך, יונער לי- ריזם. דער ואונדערלייכער לירזום, וועלכער שמעקט איזויס פון יעדער ווארט ? דאס איז דאך א דיבטער, א ואחרער, גויסער דיבטער, וועלכער דעדט א- צו אונז ! ניין, איזוי האט נאך קיינער נישט געשרייבען קיין פעליעטאנגען ! — און באָלד דערויז איז געקוּמַען די תשובה פון פרידריך שפיילחהאנגען : א פעליעטאן איז דער „פאסmissur צייטונג“. אבער יונער ט. הערצל האט נישט מהער גענטפערט. יונער ט. הערצל איז געסומען איז דער „נייער פרײַער פראטען“ מיט נייע פעליעטאנגען וועגן נייע ענינים איז יעדער פעליע- טאן איז געווען גלענצענער ווי דער פריהערדיגער. און דאן האבען זיך דאָרט געדורך ינען ואונדערלייכער פעליעטאנגען, וועלכע זגען שפעטער געזאָמלט און איזויגער דיבטער וויל בעשאָפַען איז דער פאָזַע א ניעים איז קלאר : דער דאָזַע געדורך יונער זיין זיך דער מדרנה פון א „זשאנַן“. דעם פעליעטאן וויל ער אויפהייבען ביז צו דער מדרנה פון א געדיכט, א מין נייע פארם פונ'ם לירישען געדיךט, אפער איז שוין ווירק- ליך ציט, איז די דיבטער ואלען אויפפהערן צו שריבען ינע פיערפייניגע יאמבען א לא היינע און זאלען פון היינט אן שריבען זיינער געדיבטען איז דער פארם פון — פעליעטאנגען. הערצל, וויניגסטענס, האט געשרייבען

אָזְעַלְכָע גַעֲדִיכְטָע, זַיְנָע פָעַלְיַעְטָאָנָעָן זַעֲנָעָן גַעֲוָעָן גַעֲדִיכְטָע. דָעֵר דָאָזִיָּה
גַעְר פָעַלְיַעְטָאָנִיסְט אַיְזָן גַעֲוָעָן אַגְרוֹסְטָר דִיכְטָע.
אוֹן פְּלַזְצָלִינְג אַיְזָן גַעֲקָמָעָן יַעֲנָע גַעֲוָאָלְדוֹגָע אַיְבָעַרְאָשָׁוֹנָג: דָעֵר דָאָזִיָּה
זַעְגָּר דִיכְטָעָה האָט זַיךְ אַיְזָן אַשְׁהָנָעָם פְּרִיחָמָאָרְגָּנָע אַוְנוֹ בְעַוְיָזָעָן, אַוְנוֹ
יוֹרָעָן, אַוְנוֹ אָט אַיְזָן עַר גַאֲרָא אַיְזָה, אַנְ'אָנוֹזְרִינְגָר, אַוְנוֹ דָעֵם שְׁמָרָעָז פָוָן זַיְנָן
פָאָלָק האָט עַר גַעֲלִיטָעָן נִישְׁתָאָנָר וְאַיְינְגָרָפָן אַוְנוֹן, נַאֲרָוְויָה עַמְלָט אַ
גַרְוִוִסְטָר דִיכְטָעָר. אוֹן דָאָן דִי צְוִוִיטָע אַיְבָעַרְאָשָׁוֹנָג: דָעֵר דָאָזִיָּה עַר הַעַרְצָל
וּוּרָעָט דָעֵר גַרְינְדָעָר פָוָן דָעֵם צִוְיָנוּמִים, דָעֵר אַוְיבָעָנָאָנְשָׁטָעָהָעָר פָוָן דָעֵר

גַרְוִוִסְטָר בְעַוְוָנוֹנָג, דָעֵר גַעְהָעָר אַזָּן דָעֵר שְׁפִיעָז פָוָן דָעֵר גַרְוִוִסְטָר מַאֲסָע...
אַדִיכְטָעָר — אוֹן דִי מַאֲסָע? הַעַרְצָל — אוֹן אַמְאָסְעָן-פּוּבְּלִיקָום?
אוֹן עַר וּוּט „מַאֲכָעָן“ דִיפְלָאָמָטָיָע? אוֹן עַר וּוּט וְיךָ 24 שָׁהָא אַיְן מַעַתָּה
לְעַת אַרְוְמָרִיסָעָן מִיטָּפָאָרְטִירְלִילִיטָע? דָאָס דָאָזִיָּגָע רִיןְגָע, טְרִיאָע אַוְנוֹ שְׁמָרָעָז
צְעַדָּע הַאָרֶץ — אוֹן פְּאָרְטִירְלִילִיטָע? אוֹן וּוּט נִשְׁתָאָקְמָעָן אַמְאָל אַטָּאג,
אוֹן דָאָס דָאָזִיָּגָע הַאָרֶץ וּוּט צְעַבְרָאָכָעָן וּוּרָעָעָן בֵי דִי דָאָזִיָּגָע שְׁטִינְגָע?
אוֹן אַיךְ מוֹזָן גַעֲדִינְקָעָן יַעֲצָט יַעֲנָע שְׁטָעָל אַזָּן זַיְנָן אַוְיטָאָבִיאָנְרָאָפִיעָן,
וְאוֹוָוָוָעָר דִעְרָעְצָהָלָט אַוְנוֹן פָוָן דִי חַלְמוֹתָהָפָן זַיְנָע קִינְדָעְרִיאָהָרָעָן אַוְנוֹ וְויָ
עַר האָט גַעְגָּוִיתָמָט צָו וּוּרָעָעָן אַמְאָל אַנְ'אָנוֹפְכָוִירָפָן נִיעָז וּוּלְטָעָן, אַמְיָן
פָעַרְדִּינְגָאנָד דָעַ לְעַטְעַפָּס, אַמְיָן קָאָלְוָמְבָוָס. אַמְיָן חַוִּיפְטָלִינְגָעָפָן וּוּלְדָעָ אַינְנָ
דִיאָנְגָעָר אַזָּן אַזְוִילָדָעָן מְדֻבָּר אַזָּן דִי פְּרָעָרְעָן פָוָן אַמְעָרִיקָה. חַלְמוֹתָהָפָן אַזָּן
דִיכְעַרְדִּסְנְדָר!

אוֹן נַאֲךְ אַפְּעַלְיַעְטָאָן מוֹזָן אַיךְ אַיְצָט גַעֲדִינְקָעָן. אַיְנָם יַאֲחָר 1896
הָאָט עַר אַיְהָם גַעֲשָׂרְבָּעָן אוֹן הַיִסְעָן הַיִסְעָט עַר „ברָעְסָלוּיָעָר
שְׁפָאָצְרִינְגָאנָג“. עַר שְׁיַלְדוּתָה וְויָעַר גַעְתָּה פְּאָרְטִירָפָן פָאָר בִּיסְמָאָרָקָס אַדְעַמְמָאָל
אוֹן וְויָעַר בְעַוְוָנוֹנְדָעָרָט דִי קְרָאָפָטָפָן דָעֵם דָאָזִיָּגָע גַעֲוָאָלְדוֹזָעָנִי, אַזָּן
גַעֲנָמָעָן הָאָט עַר צְעַבְרָאָכָעָן מַעֲנָשָׁעָן אַוְנוֹ הָאָט זַוְיִלְגָּדְגָעָן צָו וּוּרָעָעָן
אַפְּאָלָק. „עַמְהָאָט זַוְיִלְגָּדְגָעָן צָו וְאַזְמָשָׁעָן נִישְׁתָאָקְלָפָעָן; זַוְיִלְגָּדְגָעָן גַעְמָוֹת
וּוּרָעָעָן אַגְּרָוּסָמָפָאָלָק“. הָאָט עַר נִישְׁתָאָקְלָפָעָן גַעְלָוּמָט דְעַרְפָּוָן, וְויָ
אוֹיךְ עַר וּוּט צְעַבְרָאָכָעָן, צְעַוּוֹהַטָּאָגָטָעָן מַעֲנָשָׁעָן גַעְהָמָעָן אַזָּן וּוּט זַוְיִלְגָּדְגָעָן
אוֹפָסָמָס גַעֲוָאָלְדָמָאָכָעָן פָאָר אַפְּאָלָק?... אַזָּן עַר שְׁפָאָצִירָטָמָס טְרוּוּיָעָרָג אַזָּן
פָעַרְלָאָזָעָן דָוָרָק דִי גַאֲסָעָן פָוָן דָעֵר פָרָעְמָדָעָר שְׁטָאָדָט. אַוְנָטָעָר דִי לְעַצְמָטָע
הַיּוֹעָר צִיהָעָן זַיךְ דִי גַרְאָזְפָעְלָדָעָר. אַרְיָמָע, אַבְגָּרְיָסָעָן אַזָּן שְׁמָצִיָּגָע

זונגעך שפיעלען זיך אויף דער גאנס. איזוי קומט ער ביז צום „גוטען ארט“, צום יודישען בית-עלמין. די מצבות זענען בעשריבען העברעהאиш. ביידער זואנד זענען די פאמיליאַנ-גרעבער. די גרעבער פון דער פאמיליאַ לְאָסָאל דערקענט ער נאָך פון וויטען — און צום קבר פון פערדיינאָנד לְאָסָאל זואָנד דערט ער דאס היינט. דאָ אויפֿן זודישען בית-עלמין שלאלפת דער מאָן, ווּעלכֶר אוין אויך געווען אַ גרויסער מייסטער אומצונעהן מיט דער מאָסע..."

אי, אַ פערדיינאָנד לְאָסָאל! — אַבער דער דאָזינער מענטש אוין דאָך פון אַ נאנֵץ אַנדערען שטיך האָלִיך געשניצט געווען ווי אַ הערצל. אַזעלכֶע מענטשען ווען זיי האָבען נאָר דעם עהרגניע צו עפָעס אַ זיך, אַודראַי און אַודראַי זענען זיי כוֹיסטער אומצונעהן מיט די מאָסען. זיין נשמה האָט איהם קיינָן מאָל נישט וועה געטהָוָן, דען די וועלט אַין דָּרוּיסָעָן האָט זיין נשמה גָּאָרָן נישט בעריהָרט. זיין האָרֶץ האָט נישט געקאָנט צְבָדָאָכָּעָן ווערטען, דען ער האָט גָּאָרָן קיַין דִּיכְטָעָר מיט גָּאָרָן, דער דאָזינער מענטש אוין קיַין טָעָאָדָרָהָר הערצל. אַ נישט געווועען, דער דאָזינער געוווען אוין נישט געוווען טָעָאָדָרָהָר. גָּאָרָן אוין ער געווען, אַ חֲרִיףַ אַ זְעָנִי, אַזעלכֶר ווי ער ווּרט אַמָּאָל גָּעָר בּוּרְיָעָן נאָר אַיְינָעָר אַין יַהְרָהָוָן דָּרָעָטָעָן. אַון אַ עהרגניע האָט גּוּרְבָּעָט אַינְסָט דָּזִוְנָעָן מענטשען, אַז בָּאָטְשָׁנָעָם גָּאָנְצָעָן וועַלְתָּעָן אַון מאָך זיי חֲרוּב אָנוּ בּוּי אַנדערע, אַון אַ ענְעָרְגָּעָה האָט ער גַּעַהָאָט, וועַלְכָּעָן ווּוּסָפָּעָן פון קיַין שומָרְגָּעָי נישט. אַיבָּעָר מענְשְׁלִיכָּעָן פְּגָרִים ווּטָר טָרְמָעָטָעָן, אַון דָּאָס זְיַינְגָּע ווּטָר אַוִּיסְפִּיהָרָעָן; אַיבָּעָר מִיכְעָבָן בְּלוּט ווּטָר שְׁפָרְיוּעָן, אַון זְיַוְּנָעָץ צִינְגָּר ווּטָר זִיךְ רֹוחָגְּ דָּרְיָכְרָעָן אַון די גָּעַנְעָלָפָן זְיַוְּנָעָץ אַיְידָעָלְעָד הָאָנָד ווּטָר זִיךְ רֹוחָגְּ פֿוצָעָן. האָט איהם זְיַוְּנָעָץ אַונְבּוּנְרָעְנְצָעָר עַהְרָגְנִיעָי אַגְּנָעָרעדָט: גָּעָה אַון ווּרָר דָּעָר גְּרָעָטָעָר צְוּוֹיְשָׁעָן די פִּילְאָזָאָפָעָן — אַין ער גָּעָנְגָּעָן אַון האָט אַגְּנָעָרְדִּיבָּעָן זְיַוְּנָעָן בּוֹךְ „הָעָרָאָקְלִיט דָּעָר טָוְנְקָעְלָעָר“, אַון אלָעָ פִּילְאָזָאָפָעָן אַרְוָם האָבעָן גַּשְׁטוּנָט; אַון האָט איהם זְיַוְּנָעָץ צְוּ כְּבוֹד אַגְּנָעָרעדָט: גָּעָה אַון ווּוֹז, אַז די קָעְנָסָט זְיַוְּנָעָץ דָּעָר גְּרָעָטָעָר יוֹדָרְסָט — אַין ער גָּעָנְגָּעָן אַון האָט פָּעָרְמָאָסָט זְיַוְּנָעָן בעריהָמָט בּוֹךְ „דָּאָס פִּיסְמָעָם פִּון די עַרְוָאָרְבָּעָנָעָ רַעֲכָט“; אַון האָט זְיַוְּנָעָן עַנְדָּלָאָזָעָ לְיִוְדָעָנְשָׁאָפָט צְוּ כְּבוֹד אַין איהם גְּדָרְעָנָט: גָּעָה אַון בְּעוּזָן, אַז דוּ בִּיסְטָר דָּעָר בְּעַמְטָעָר רַעֲנָנָעָר פִּון דיַין צִוְּיָה — אַין ער גָּעָנְגָּעָן אַון האָט גַּעַהָאָלְמָעָן זְיַוְּנָעָץ וועַלְטָר

הארץ עוזה ט

בעיריהםatum, "אסיזונדרעדען". איזינמאָל אַבָּער בְּוַינְאַכְטַּה האָט עַד נִישְׁתַּגְעַנְתַּה
שלְׂאַפְּעַן אָזֶן זַיִן גִּיסְטַּה האָט גַּזְוֹכְטַּה עַפְּסַם אַ נִיעִים גַּגְעַשְׂטָאַנְהַ, אָזֶן וּוּלְּ—
בָּעַן עַר וְאַל קַעֲנַעַן בְּעַפְּרִידְגִּינְעַן זַיִן עַהְרְגִּינְיַּץ — אָזֶן אַינְדְּרַעְדְּרַפְּרִיה אַיזֶן עַר
אוּפְּגַעַשְׂטָאַנְעַן אָזֶן האָט בַּעַשְׁאַפְּעַן זַיִן דְּאַדְּיקָאַלְעַ אַרְבִּיבְּעַדְּפְּאַרְטִי אָזֶן
איַז גַּעַוְּאַרְעַן דַּעַר פָּאַטְּעַר פָּוּן דַּעַר אַרְבִּיבְּעַדְּבָּעוּגְּנוּגְּ, אַ מִין קַעְנִינְגַּ פָּוּן
די אַרְבִּיבְּעַר. עַר — אָזֶן אַרְבִּיבְּעַר! דַּעַר מָאַן, וּוּלְּכָבָר האָט וְזֶה גַּפְּלַעַנט
וּוָשָׁעַן זַיִינַע הַעֲדֵן מִיטַּקְעַלְנִישׁ וּוּאַסְעַר, נַאֲךְ יַעֲדַעַן מָאַל, וּוּאַסְמַע עַר האָט
בְּעַדְאַרְפְּטַם גַּבְּעַן דַּי הַאנְדַּן אַנְּ אַרְבִּיבְּעַר. אָזֶן אַט עַר איַז עַס, פָּוּן וּוּלְּכָבָעַן
אַ בִּיסְמָאַרְק האָט גַּשְׁאָגַט, וּוּיְיַעַר האָט אַיְהַם גַּעַזְעַחַן צָוָם עַרְשָׁטָעַן מָאַל:
„דָּאַס אַיְזַּד דַּעַר מָאַן, וּוּלְּכָבָעַן עַס חַלְוָמַיְתַּן זַיִן
פָּוּן אַ דִּינְגַּאַסְטִי עַל אַסְטַּלְעַן — אָזֶן בִּיסְמָאַרְק אַיז גַּעַוְּעַן
אַ מעַנְשָׁעַנְעַנְעַר וּוּיְקִיּוּן צַוְּיִיטַר. דַּעַר דַּזְוִינְגַּר לְאַסְטַּלְעַן אַיז גַּעַוְּעַן גַּעַר
שְׁנַיְצַטְמַפְּנָוִם זַעֲלַבְּגַעַן הַאלְּזִי, פָּוּן וּוּלְּכָבָעַן עַס וּוּרְעַבְּן גַּעַשְׁנִיצַטְמַפְּנָוִם דַּי בִּיסְמָאַרְקִים אַלְיַיְן, אָזֶן גַּעַוְּוִים אַוְיַהְיֵה דַּי לְעַמְּפַטְמַפְּנָוִם. פָּאַר אַזְוְלַבְּעַן מַעַנְשָׁעַן עַקְזִים
שְׁפִירַת נִישְׁתַּמְטֵר קִיּוּן הַינְּדַרְעַנְיַשׁ. הַאַבְּעַן זַיִן פָּאַר זַיִד עַפְּסַם אַ צִּיעַל, וּוּלְּכָבָעַן זַיִן
עַס דַּעְרְגְּרִיבְּיַעַן: אַבָּער מַעַנְשָׁלְבִּיכְעַב פְּנִירִים, אַיְבָּער מַיְכִּיכְעַן בְּלֹטַם — דָּאַס
גַּעַתְהַזְּזִי שְׁוִין נִישְׁתַּמְטֵר אָזֶן, וּוּזְעַן, לְמַשְׁלַח, אַיְזַּן יַעֲנַר נַאֲכַטְמַ, וּוּזְעַן לְאַסְטַּלְעַן האָט
נִישְׁתַּמְטֵר אַיְהַם זַיִן עַהְרְגִּינְיַּץ גַּעַבְּעַן אָזֶן זַיִן אַרְיַיְן,
נִישְׁתַּמְטֵר זַאְל וּוּרְעַבְּן דַּעַר קַעְנִינְגַּ פָּוּן דַּי אַרְבִּיבְּעַר, נַאֲר דַּעַר קַעְנִינְגַּ פָּוּן
די יַודְעַן — בֵּין אִיךְ זַוְּכָּר, אֹזֶן עַר וְאַלְטַם זַיִן דַּעַר רַוְּכִּטְגִּינְעַר מַעַנְשָׁצַו בְּעַעַג
שַׁאַפְּעַן אַ יַּודְעַנְשְׁטָאַטְמַ, אָזֶן אַפְּלוּ פָּוּן אַוְרִיזְיְשָׁרָאַל. צַו אַזְנוּעַר אַוְמְגַלְיַק
איַז אַיְהַם דַּעְסָמָאַל נַאֲר גַּעַפְּמָעַן אָזֶן זַיִן אַרְיַיְן, צַו בַּעַשְׁאַפְּעַן אַ אַרְבִּיבְּ
טַעַרְשְׁטָאַטְמַ” — אַוְיַהְיֵה מַאיְ...“

— און איז מענש האט זיך דער דיקטער גענומען פאר א מוסטער ?
 יא, אונד טעאדאר הערצל האט א ערונגוייז געהאט, אבער דאס איז א ערונגוייז
 געוווען פול מיט אידעלקליטוין. אונד ער האט א ריעזען-קראפט געהאט, אבער
 דאס איז א ריעזען-קראפט געוווען, וואס איהר קוואל איז די נשמה ; יעדע
 נייע פראבע, וואס די דאזונען קראפט האט געמאכט, האט א שטיך נשמה
 מיטגערטען. אונד ער האט די מאכט פון א פערשטאנד, וועלכער איז צוּ
 געבענדען צו א קינדרער-הארץ. און האט ער זיך בענטצעט מיט דעם כליזיון
 פון דער דיפלאומטיע, איז עס א דיפלאומטיע געוווען פון א גרויסען טרווי

מער. בי יעדען קלויינעם דראעהעלע און בי יעדען קלויינעם שווינדרעלע האט בלוט גערונגען פון זיין הארי — און קיינעם האט ער עם נישט דערצעהלהט. ער האט קיינעם נישט אויסגעאנט, וואס ער ליידט און וואס ער שלעפעט, און אויך זיינע נאھנטסטע האבען עם נישט געוואסט. דער געגענטאטאנד, בייו וועלכען ער האט גערבייט, איזו נישט געווען קיין סועזקאנאל, ווי בי ליעפעט, נאר אַ לעכדריג פאלק; און דאס דאזויגע פאלק האט ער 5 י ע בעהאט. דאס ציעל, וואס ער האט געהאט פאר זיך, איזו נישט געווען נאר א מיטעל צו זעטיגען דעם עהרגהייל, ווי בי פערדרנאנד לאסאל, נארעס איזו געווען אַ צועק פאר זיך אלין, און דער דאזוינער צועק איזו געווען דער אינחהאלט פון זיין נאנצען הארי. און ווען זיי האבען איהם דאס לעבען פערבייטערט, און ווען די גראבע הענד האבען איהם שמערצען געמאכט שיין אַביסעל מעהר, ווי עם געשיקט זיך, יגענע גראבע הענד פון יגענע ליעבען מאסען, וואס ער האט געוואלט זיין אַ מיטשטער אומצגעהן מיט זיך, און ווען עם איזו איהם שיין עקלדייג געווארען פאר אלע יגענע שענהע ליטט און שעהנע בעשעפנישען פון זיין „לייב פאלק“, דאן איזו ער געלאפען, פון זיך, צוועמען מיט זיין שמעריז, און האט זיך זיינער זיך בעהאלטען איז דער לאך — אַבער דעם שמעריז האט ער דאך מיטגענומען מיט זיך... דער טאג איז געווען אַ ווארטער, אַ קלארער, אַ מהיה/דיןער. מיטאנדר צויט איז דער הימעל-פארוואלקענט געווארען און געגען אַוונער איז דער נרויסטר דיכטער געשטארבען.

אַבער זיין מאנטעל האבען זיך גענוימען און האבען איהם צעריסען אויף צועלה שטיך, און יעצט זענען זיך אײינגעhilט אין די דאזויגע שטיקער — יעדער פון זיך איז אַ שטיך.

II

ווען עם רעדט צו אונז א נישט-יוד, וועלען מיר איהם אפשר מעהר גלויבען. פארט א גוי. און איך ברענג דא וווערטער פון נישט קיין יודען: „... אלעס וואס איך טראקט וועגען דעם פטיכאלאגנישען פראבלעט פון יודען, וואלט איך אפשר קיינמאָל נישט געטראקט, ווען עם זאל מיר נישט האבען געטראפען אמאָל אין מײַן לעבען אַ גרויס גליק. צוישען די אמת'ע גערשטער גליך ליבע צופאלען אין מײַן לעבען, רעבען איך דעם צופאל,

פָּרָאִזּוֹן שְׁמַעְתָּה עַל-עֲנוּהָה יְהִוֵּן אֶיזְרָקִיּוֹן עַד-עֲמָטָר בְּעַמְּטָר עַל-עֲנָהָה יְהִוֵּן אֶיזְרָקִיּוֹן פָּרָאִזּוֹן
אֶבְּכָר הַאָט אַיִּהָם גַּמְּרָאָפָּעַן דָּאָס צְוּוִיטָעַ, דָּאָס גַּרְעָסְטָעַ גַּעַשְׁעָהָעַנִּישַׁ פָּוֹן
זְיוֹן לְעַבְּעָן, וְעַל-כָּעַם הַאָט זְיוֹן נַאֲנָצַע נַשְׁמָה טִיעָה עַרְשִׁיטָעָרַת. אַונְצָעַהָלִינְגּ
מַאלְהַאָט עַד עַס מִיר עַרְצָעַהָלְטַמּ מִיטַּ אַוְאַונְדָּעַרְבָּאָרְעַר אַיְינְפָּאָקְיִיטַ, אָוֹן
אַלְעַמְּאָלְ אַיִּזְעַס גַּעַוְעָן וְאַונְדָּעַרְבָּאָר שְׁעהָן. אַלְסַ קַאְרָעַסְפָּאַנְדָּעַטַּ פָּוֹן דָּעַר
„זְיוֹעַר פְּרִוְּעַר פְּרִעְסַעַת“ אַיִּזְעַס גַּעַשְׁטָאָנָעַן דָּעַרְבִּיּוֹ, וְעוֹן מַעַן הַאָט דָּעַם קָאַדְּ
פְּטַאָן זְדוּרְפָּס דַּי עַפְּאַלְעַטְמָעַן אַרְבָּגְּנָרְיוֹסְעַן. אָוֹן עַר הַאָט מִיר אָפְּטַ גַּעַשְׁילְ
דָּעַרְטַמּ דָּעַם אַוְיסְדָּרְקַ אַיִּנְסַמְּ פָּנִים פָּוֹן יְעַנְעַן מַעַנְשָׁעַן, וְעַלְכָּבָעַ זְעַנְעַן גַּעַשְׁטָאַ
נָעַן אַרוֹם אָוֹן אָז גַּעַפְּלַחְתַּמְהַאָט עַר, וְוַיְוַעַן עַס וְוַאֲלַטְ דָּאָז גַּעַלְעַ
גַּעַן פָּאַר אַיִּהָם אַשְׁוּרָעַ נַאֲכַט אָוֹן פְּלוֹצְלִינְגַּהָּאָט עַס אַבְּלַיְזַ דָּעַרְלַאְגַּט
פָּבָאַר זְיוֹנָעַ אַוְיְגָעַן אָוֹן הַאָט מִיטַּ אַיִּנְמָאַל אַיִּהָם דָּעַם גַּעַנְצָעַן אַמְּתַ
גַּעַוְוַיְזָעַן; אַוְיַּאְפַּ אַלְעַ פְּנִיםְעַר אַרוֹם אָוֹן אַרוֹם הַאָט עַר דַּי וְוַיְלַדְעַ שְׁנָאָה דָּעַרְ
זְעוֹהָן, נִשְׁטַמְתַּשְׁנָה צָוָם אַוְמְגַלְיקְלִיבָּעַן דְּרִיְפוֹסַם, נִאֲרַ צָוָם גַּעַנְצָעַן יְוַדְעָנָמוֹסַם,
אָוֹן דָּעַר דָּזְוַנְעָר אַנְבָּלִיק אָוֹן דַּי דָּזְוַנְעָר שְׁנָאָה, וְוַאֲסַמְּקַעְנָר קָעַן בְּשָׂוָם אָוֹפְּנַ
נִשְׁטַמְתַּשְׁנָה יְהִירָנְדַּ פְּרַעְשְׁמָעַהָן, וְעַנְעַן גַּעַוְעַן דַּי סִיבָהַ, וְעַלְכָּבָעַ זְעַנְעַן
אַגְּנָעַוְיָזָעַן דָּעַם וּוְעַגְזָוִיקַ — דָּאָז אַיִּזְעַס בַּיִּיְהָם יְעַנְעַמְּנוֹסַם, אָוֹן וְעַלְ
כָּבָעַ עַר הַאָט גַּעַזְעָנָט צַוְּזִיךְ: „צְוַיְשָׁעַן דַּי דָּזְוַנְעָר מַעַנְשָׁעַן שְׁמַעְחָסְטַטַּ דָּוֹן,
מִיטַּ דָּעַר קַוְלְטָוַר פָּוֹן דַּי דָּזְוַנְעָר מַעַנְשָׁעַן שְׁפִיעַלְסָטַט דַּוְדִּיךְ אָוֹן בִּיסְטַמְתַּ
גַּאֲרַ שְׁטַאָלָאָז דָּעַרְוֹתַ, וְוַאֲסַמְּ דַּו קַעַנְטָט דַּיְךְ צְוַפְּאָסָעַן צַוְּעַד דָּעַר קַוְלְטָוַר פָּוֹן
אַזְוַיְנָעַ מַעַנְשָׁעַן! — עַר הַאָט מִיטַּ אַיְינְמָאַל אַגְּנָעַהָוִיְבָעַן צַוְּעַד פְּרַעְשְׁתָּעָהַן,
מִיטַּ וְוַיְפַלְּ עַר אָוֹן וְיַיְן קַוְלְטָוַר אָוֹן זְיוֹן וְפַאֲלַקְ שְׁמַעְתָּה עַהָעַן הַכְּבָעַר...“

אזוויו דערצעעהלט אונז דער בעריההמטער דייטשער שרייפטשטעלער הערד מאן באחר. און נאך עפעם ווערטען מיר געווואחר פון איהם, וואס איבער-ראשט אונז: דער דיאזינער הערמאן באחר, וועלכען מיר האבען אלעמאָל געהאלטמען פאָר אַונזערגען, איז נאָר אַ געבורענער קרטט, הָן פון טאָט, הָן פון מאָמעס צָה, אָן נאָך מעהָר: ער אִין זִיד זְאנָאָר מותורה פאָר אָנוּן, אָז אַמְּאָל זְעַנְעָן גַּעֲוֹן צִיטְעָן, אָין וועלכּע ער אִין נִישְׁתְּגָן זְרִיףְּרִיךְ פָּוּן אַפְּילְוּן אַנטִיסְּמִיטִיכְשָׁא אַינְסְּטִינְקְטָעָן. דָּאס דְּאַזְיְּנָעָן עַבְדָּרֶט דִּי זְאָר נָאָר אִין גַּאנָּצָן. בְּהָרָאָרְבָּרְאִיךְ! אַבְּנֵי ברְשְׁתָּמְן...

אליז'ה דאס, ווֹאָס יְעַדֵּעַ פָּוּן אָוֹנוּ הָאָטָט פָּוּן אֲנְפָאָגָן אָן שְׂוִין גַּעֲלַעַתְמָן, ווֹאָס ווּעָרֶט אָוֹנוּ דָא אַוְיסְדוּרִיךְלְיךְ בעשטעטיגט: דַי דַרְיוּפּוֹסְטְמָעָה אָין עַס,

ועלכע האט אויף הערצל די נרטטטו ווירקונג געהאט. יגען דרייפוס-מעשה אבער איז דאך איגענטליך נארנישט מעהרא. ני. ז' איז איז איז אלט, ווי אלט עם איז דאס יודישע פאלס איזס גלוות. ז' איז ואנאר שיין אויך דראמאטיר זירט געווארען אמאַל, איז דריינאַז הייסט "דרער קויפמאַז פון וועגעדריג". אויך דאַרט מײַנט מען נארנישט דעם יוד שילאָק. די מעשה מיט דעם פונט פלייש איז נאר אַנ' אַויסטער. מײַנט מען דעם יוד בעכל. מען געהט איהם צו זיין טאַכטער איז זיין געלד, איז מען לאַכט איהם אויך. וואָס בער דײַט די דאַזיגע ערשיינונג? אַיינפֿאַך: יעדע געוועל שאַפט פון די מענשלייד בע געוועל שאַפטען, ועלכע שמעהט אויףּן נרוונד פון לאַנד-אַיינגענטום, וויל ליעבען פֿאַר זיך אליאָן. איז איז באָלד ווי עס קומט צו אַ פרעמדער שטראָם הערט-אויף יעדע עטיך איז יעדע עטטעטיק. מיט דעם פרעמדען, וואָס קומט פון דרייסען, האט מען דאס רעכט צו מהוֹן, וואָס נאר מען וויל. דאס האט מען געוועהען ביַי שילאָק, דאס האט מען געוועהען בעי דרייפֿום, דאס האט מען געוועהען בעי דער סטודענטען-חברה, ועלכע טרייבט אַרויַט אַהעצל,

איז דאס זעהט מען איז יעדער רגע ביַז אויףּן היינטיגען מאָנג... איז דער צייניזס די תשובה אויףּ דער יודענפֿאנגע אַיז אַ יודען שטאַט" אַ תשובה? הערמאַן באָחר זאגט, איז אַיינגענטליך ברויכט מען דאס אלֶאָן נישט קורט-יכל איז נויטיג, איז דער יודענ-שטאַט זאל זיין איז דעם בעוואָסטען פון יעדען יוד. "דאַרט, וואָס עס זענען צעהן יודען צואמען, איז נויטיג, איז עס זאל זיין אַ יודענשטאַט".

איַנְסְּטִינְטִיוּעַ נאָצִיאָנָאַלָּעַן ליעבען זענען דער יעיך די אַינְסְּטִינְטִיוּעַ ערשייד גונגען. מען קאָן זיין אַ פראנצְיוֹז מיט אלָע געדאנקען איז מיט אלָע געד פיהַלען. מען קאָן ליעבען דאַרט צוֹאנְצִיג יאַחר איז מען קאָן זיך געהמען אַ פרוַי אַ פראנצְיוֹז איז מען קאָן זיך אַסִּימְּלִירָעַן מיט די פראנצְיוֹזען איז באַרט זענען פֿאַרְהָאָן קְלִינְגָעַן, נאר קְלִינְגָעַן ערשיינונגגען, ועלכע וויזען אַיז אַיז זאגען אלָעמען אַוְסִים, אַיז מען אַיז נישט קְרִיָּה אַמְתָּעָר פראנצְיוֹז. אַינְסְּטִינְטִיוּעַ ערשיינונגגען לאַזען זיך נישט בעזיעגען מיטַען מוח. דאס איז אַיינגענטליך דער טיעפער פְּסִיכָּאַנְיִשְׁעָר טעות פון אלָע יודען, ועלכע יאָר גען זיך נאָך אַסִּימְּלִאָצִיעַ. זיַי ווַיְסַעְנֵן נישט, אַיז אַינְסְּטִינְטִיוּעַ הערען זיַי קִינְמָאָל נישט אויףּ צו זיין יודען אַיז דאס דאַזיגע אַינְסְּטִינְטִיוּעַ דערקענט מען פון דרייסען טויזענדמָאָל מעהרא ווי זיַעַר נאָז. "דאָס אַיְנְצִיגָע — זאגט

הערמאן באחר—וואס איז נויטווענדיג פאר יודען און איז נויטווענדיג אויך פאר אלע אנדרער ערקלער אין אייראפא, איז — דאס איז מײַן טיעפֿס' טע אייבערצינונג —, איז דִ יודען זעלען זיך ווילער דערמֶאָהנען, איז זוי זעלען א פָּאלְק און זעלען זיך אלס פָּאלְק אָרגָּנָּזִירָּעָן אין אייראפא; זוי קענען דאך אויך אלס פָּאלְק זיַּן גוט בערנער אין יעדען לאָנד, וואו זוי ווע' נען. די הייפֿטְזָאָך איז זיך זעלען פִּיהְלָעָן און זעלען זעלען לאָנד בען אלס אָרגָּנָּזִירָּט פָּאלְק (עס איז קיַּין שום נְפָקָדְמִינָּא נִישְׁתָּם, אֹוּב זוי האבען אָמְדָּנָה אָדָּר זוי האבען נָאָר אָגְּרוּסָּעָ קָאָלָּאנְיָזָּעָיָּע), דען דאך דורך וועלען זוי ברענגען נוצען זיך און נָאָר מָהָר וועלען זוי דאָדוֹר.

ברענן צען אָנְדָּר ע.

די דרייפֿוס-מעשה האט טעאָדָאָר הָעָרָצָּלִים נשמה ערשייטערט. ער האט מיטאמָאָל אלְז געעהן און אלְז פָּערשְׁטָאָגָעָן. ער האט געעהן די לעכְּרָלִיכְּ קִיְּט פָּונְס יְהָה, וועלכְּעָר קָרִיכְמָנָאָך דָּעַם גַּוְיִן אָוּן ווֵיל אַיִּחַם כְּלָמְדָשְׂט זַיְּן גַּלְיִיךְ, אָוּן כאָפְּט אלְז מַאֲלִיבָּר די מַאֲמָם. ער האט געעהן די אויסְזִיכְטָאָזָוְנִיקִיט פָּדָנְס' מִשְׁׂמָדָה, וועלכְּעָר ווּוְרָט גַּעַוְהָנְלִיךְ גַּלוּבְּגָעָר אָוּן פָּרוֹזְמָעָר אָוּן קָאָטוּלִישָׁעָר פָּוּן זְוּוּנָדָר קָאָטוּלִיסְקָעָן צְזָאָמָעָן, אָוּן בִּיסְעָל אַיְנָסְטִינְקָט קָוְמָט אָוּן מַאֲכָתָאָיהם אלְז קָאָלִיעָ. ער האט געעהן די הוֹהָלָיְקִיט פָּוּן יְוִדְיָוָן קָאָמְעָרְצִיעְן-דָּרָאָט, וועלכְּעָר גַּוְעַט פְּלוֹצְלִינְג דָּעַם קִיְּזָעָר אָמְלִיאָן אָנְדָּבָה אֹוּפָה צַוְּבָעָן אָפְּלָאָט אָדָּר עַטְלִיכְעָ קִירְכָּעָן, אָוּן ווּיְמָעָן גַּעַמְכָּט מִוְּט אָשְׁפָאָטִיש גַּעַלְעַטְמָעָר? די נְדָבָה פָּוּן אַיִּהְמָן — אָוּן ער בְּלִיְבָּט יְוּדָה ווּיְגָעָעָן. אָוּן הייפֿטְזָאָךְ האט ער געעהן אָוּן פָּערשְׁטָאָגָעָן, מִוְּט ווּפִיְּגָעָל ער אָוּן זַיְּן קָוְלָטָוָר אָוּן זַיְּן פָּאלְק שְׁטָעָהָת הָעָכָר פָּוּן די דָאָזְגָּעָ אָלְעָ אַרְוָם אַחֲם אָוּן אוֹזְיָגְעָנְטָלִיךְ האט ער מִטְּעַפְּס צַוְּשָׁמְלִיצְרָעָן.

נְאָטוּרְלִיךְ, נִשְׁתָּמְעָט אָוּן טעאָדָאָר הָעָרָצָּל אָוּן נִשְׁתָּמְעָט יְדָעָר וּוְהָט אָוּן פָּערשְׁטָעָהָת.

III

הָעָרָצָּלִים "פָּעָלִיְּעָט אָנְעָן"

מייט אָ יְאָהָר זְוּבָּעָן-אָכָּט צְרוּקִים, סְוִירָץ פָּאָר טעאָדָאָר הָעָרָצָּלִים טוּיט, אָוּן דורך אָ ווּינְגָעָר פָּערְלָאָג אָרוּסְגָּעָנְעָבָעָן גַּעַוְאָרָעָן אָ זַמְּלָוָגָן "פָּעָלִיעָיְתָאָן" פָּוּן דָּעַם דָאָזְגָּעָן שְׁרִיפְּטְשְׁמָלְעָלָעָר אין צְוִיִּי בענְדָר, דָוְרְכְגַּעַזְעָהָן

און צונזונגגעשטעלט נאך פון'ם פערפאסער אליאן. קענטיג איז געווען, איז ס'אייז דעם גרויסען מענישען זעהר אין דעם געלעגען געווען, ער זאל זיין ליטען ראריש ביסעל, ארימקיט, דאס שענסטע וואס ער האט געהאט די וועלט צו לאזען, אונז איבערגעבען נאך מיט זייןע אינגענע הענד. ער האט א פנים איזו ווי אַרְוִוִּסְגָּעֵפִילָהּט, אָז דָּאָס דָּאָזִינָּג בְּכָלְעָד מִתְּזִינָּג זַעֲצִינְגִּזְבָּעֵצִינְג פָּעַלְיעָד טָאנְגָּן אִיז סּוֹפִּיְּ-בְּלִיסְטִּוף דָּאָס דָּאָזִינָּג, וּעְלְכָבָעָם וּוּטָבָעָן פָּעַלְיעַטָּאַנִּיסְטָהּ אַבְּ אִיךְ דָּוּרָות אַרְוִוִּסְטִּיךְ. נְאָטְרִילִיךְ, טְעַאֲדָאָרְ הָעֶרֶצְלָעָן אַלְסָ פָּעַלְיעַטָּאַנִּיסְטָהּ אַבְּ אִיךְ גַּעֲנָעָטָן גַּוְּטָ נְאָךְ פָּוּן פְּרִיהָרָה. אַבְּ הָאָבָּה אַיְּהָם גַּעֲלִיעָנָטָן פָּוּן אַיְּהָם אַוְּפָ שְׂוּדָעָעָט צִוְּטוֹנָעָן, וְאוֹו ערְהָט גַּעֲרְבִּיט, אָוּן בְּעֻזְנְדָרָם הָאָבָּה אַיְּהָם גַּעֲלִיעָנָט אַיְּן דָּעָר „נְיִירְ פְּרִיעָרְ פְּרָעָסָעָ“ פָּוּן דָּעָר עַרְשָׁטָרְ מִינְוֹטָן אָן, וְווִוְּ ערְהָט זִיךְ בְּעוֹזְוֹעָן. אַבְּ הָאָבָּה אַיְּהָם גַּעֲנָעָט אַלְסָ פָּעַלְיעַטָּאַנִּיסְטָהּ אַיְּזָן גַּעֲנָנָעָן אַזְוִי וּוּיטָן, אָז אַבְּ הָאָבָּה פְּשָׁוֹט אַגְּוּוּסְטָעָן צִוְּיטָן גַּעֲלִיעָנָט קְרָוָם אַוְּפָן' צִוְּנוֹזָם, וְוַיְיָ ערְהָט פָּוּן אַסְכָּרְ פְּרִיהָרָה, אַיְּידָרְ דִּי יְוִדְיָשָׁע גַּסְ אַיְּזָן גַּעֲוָאָהָר גַּעֲוָאָרָעָן פָּוּן זִוְּין נְאָמָעָן אָוּן הָאָט אַיְּהָם אַגְּנָהָוּבָעָן צַו פָּעַרְגָּעָטָרְן אַלְסָ דָּעָם בְּעַרְגְּוִינְדָּעָרְ פָּוּן' צִוְּנוֹזָם. מִיְּן הַתְּלָחֶבֶת פָּאָרְ הָעֶרֶצְלָעָן דָּעָם פָּעַלְיעָד טָאנְסִיט אַיְּזָן גַּעֲנָנָעָן אַזְוִי וּוּיטָן, אָז אַבְּ הָאָבָּה פְּשָׁוֹט אַגְּוּוּסְטָעָן צִוְּיטָן גַּעֲלִיעָנָט קוּסְטָקְרָוָם אַוְּפָן' צִוְּנוֹזָם, וְוַיְיָ ערְהָט הָאָט פָּוּן אַסְכָּרְ פְּרִיהָרָה — טִירְמָאָן. וּוַיְפִּילְ נְוֹצָעָן ערְ זָאָל נִישְׁתָּחָבָעָן גַּעֲרָאָכָטְ פָּאָרְן' צִוְּנוֹזָם — דָּעָר שָׁאָדָעָן, וּוּלְכָעָן ערְהָט דָּאָדָרָקְ נִעְרָאָכָטְ דָּעָר לִיטְעָרָאָטָר, וְוַיְיָ ערְהָט זַיְיָ גַּעֲמוֹט פְּעַרְנָאָכְלָעָסְגָּעָן צּוּלְעָבְ זִוְּין נִיְּעָרְ אַרְבָּיוּט, אָז אַלְצָ גַּרְעָעָדְ סָעָר. דָּאָס אַלְצָ הָאָבָּה אַיְּזָן שְׁוִין גַּעֲרָאָכָטְ פְּרִיהָרָה, נְאָרְ פּוֹלְ אָוּן גַּנְגָּזָהָבָּהָרְ סָעָר. אַיְּזָן דָּעְרָקָעָנָט הָעֶרֶצְלָעָם כְּחָ אַיְּנָם פָּעַלְיעַטָּאַנִּעָן עַרְשָׁתְ דָּעְסְמָכָאָלְ, וּוּן דִּי אַיְּזָן דָּעְרָקָעָנָט פָּעַלְיעַטָּאַנִּעָן אַיְּזָן דִּי צְוִיְיָ בְּעַנְדָעָר אַיְּזָן גַּעֲלָגָעָן פָּאָרְ מִיר אַיְּנָגָאָן צָעָן אָוּן אַיְּזָן הָאָבָּה גַּעֲלִיעָנָט דִּי זָאָכָעָן כְּסָדָר אַלְעָמָלְ מִתְּ אַמְּקָאָלְ. וְוָאָס פָּאָרְ אַיְּזָן גַּעֲמָדָב אַיְּזָן דָּאָס גַּעֲוָעָן פָּאָרְ מִיר דָּעָר דָּאָזְוּנָעָרְ טָאָגְ ! וְוָאָס פָּאָרְ אַיְּזָן גַּעֲמָדָב וּוּרְדִּינָעָרְ דִּיכְטָעָרְיָשָׁר אַוְצָרְ הָאָט זִיךְ דָּאָזְוּנָעָרְ פָּאָרְ מִינְעָ אַוְינָעָן ! אַיְּזָן הָאָבָּה מִיךְ אַיְּנָפָאָךְ בְּעַרְוָשָׁט אָזְן דִּי דָּאָזְוּנָעָרְ גַּעֲצָהָלָטָעְ פָּעַרְ, אָז אַיְּזָן עַרְשָׁטָעָן בְּרָעָן הָאָבָּה אַיְּזָן נִישְׁתָּחָבָעָן גַּעֲוָאָסָטְ עַפְעָם בְּעַמְעָרָם צַו תְּהָוָן, אַיְּזָן עַרְשָׁטָעָן בְּרָעָן הָאָבָּה אַיְּזָן נִישְׁתָּחָבָעָן גַּעֲוָאָסָטְ עַפְעָם בְּעַמְעָרָם צַו תְּהָוָן, וְווִי מִיךְ אַוְועַקְצָזְוּעָצָעָן אַיְּזָן זַיְיָ אַגְּהָוּבָעָן אַבְּכָרְצָזְוּעָצָעָן אַוְּפָעָמָהָבָּאָישָׁ. אַיְּזָן הָאָבָּה גַּעֲוָאָלָטְ, אָז אַזְאָ אַוְצָרְ זָאָל דָּוְרָכָאָוִים זִוְּין אָזְאָזָעָרְ נַאֲצִיאָנָאָלְ שְׁפָרָאָךְ. דָּאָס בָּזְקָ אַיְּזָן בָּאָלָדְ נְאָךְ זִוְּין עַרְשָׁיָנָעָן — נִישְׁתָּמָ, חַלְילָה, דָּאָס הָעָרְ בְּרָעָיָשָׁ מִין אַיְּזָן אַיְּזָן דָּאָס דִּוְטָשָׁע אַרְגְּוִינְגְּ-לְוּרְקָ — גַּעֲנָצְלִיךְ אַוְיסְ

עדכון. זיבען ויאחר לאנג האבען עם מעונשען געזובט אונז האבען ערקיופט געווען. זיבען ויאחר לאנג האבען עם מעונשען געזובט אונז האבען נישט בעקומו פאר קיין שם געהל. איצט ערשות, אט דא טאקי אין דער היינטיגער וואך, איזו ענדליך דאס בוך צום צווייטען מאל געדראקט געווואָר דען (טעדאָר הערצַל). צווייטאָו אופלאָגַן. ביי ז. זונגעָר עט קאמפ. ברלין). אונז ווידער האָב איך עס ליענען פאר מיר, אונז ווידער מיש איך אין איהם, אונז ווידער בערויישט מיך דער אלטער צווייבער...

נאטירליך, עד איז דאך נאר א פעליעטאניסט געוווען, דער דאזונער
הערצץ. אוו, דאס דאזונגע „נארר“! עפֿעס איז דאס וווארט פעליעטאניסט
ביי אונזערע לײיט פראסט איזו ווי א זידעלזוארט. עס איז דאסעלבע וואס
פלויידערזאָק, שפֿאַס-מַאָכָּר, וויצען זאנער, נישט-ערננטער מענטש
פּוֹן דֵי קָאָמְפַּלִּימַעֲנַעַן, ווֹאָס אַיְן זַוְּדִישָׁר שְׂרִיבָּעֶר זַוְּגָּט אַמְּאָל דַּעַם צְוּוִיר
מען, ווֹעֵן עד איז מִתְּאַיְּהָם צְוֻפְּלָגָן נִישְׁתַּגְּנָעָשָׂה. נַאֲכָדָעַם ווֹי
עד האָט אַיְּהָם שְׁוִין גַּעֲזָנָט, אָז עַד האָט גַּעֲזָנָט אָז אַיְן
אַנְּאָקס אָזָן אַנְּעַמְּדָאָרִי, אַיְן עַר מַוְּסִּיףְּ דְּרַדְּ-אָגָּבְּ דֵי קְלִינְגִּקְּסִּיטְּ: עַ
סּוֹדְּ-סּוֹפְּּ, אַיְן עַר דָּאָךְ „נַאֲרָר“ אַפְּלִיעַטְּ-אַנְּיסְּטְּ! דֵי זַאֲךְ אַיְן שְׁוִין אַזְוִי
דַּעֲרַגְּנָעָנָעָן, אָז בְּשַׁעַת הַעֲרָצָלְסְּ נַאֲזָן אַמְּאָל אַיְּנָעָם נִישְׁתַּגְּעַפְּלָעָן גַּעַד
וּאוֹרָעָן, ווֹיְלָה הַעֲרָצָלְהָטְמָטְבָּעָן צַו בְּרַעְנָגָעָן דַּעַם טַשָּׁאָרְ
טָעַר שְׁוִין נַאֲךְ 24 שָׁעה, האָט דַּעַר דָּאָזְוּגָּעָר אַזְגָּעָנָעָבָּעָן: עַד אַיְן דָּאָךְ
„נַאֲרָר“ אַפְּלִיעַטְּ-אַנְּיסְּטְּ! מַשְׁטִינְסְּגַּעַזְגָּאָטְמָטְבָּעָן, הַיְּוִיסְּטָמָטָעָן
חַאְטָמָטָדָצְוּן דָּאָזְוּגָּעָר. אַיְן אַיְּזָה שְׁוֹרָה פּוֹן דֵי דָאָזְוּגָּעָר, „פְּעַלְעַטְּ-אַנְּעָנָעָן“
פּוֹן הַעֲרָצָלְעָן קָאָזָן מַעַן אַמְּאָל גַּעַנְגָּעָן מַעַהְרָה לְעַבְעַנְסְּ-טִיעַפְּקִיטִּים, מַעַהְרָה זַיְן
פָּאָר וּוּלְטַעַכְתִּיקִיטִּים, מַעַהְרָה גַּעַפְּהָל פָּאָר דָּאסְטָהָטוּעַלְכִּיבָּעָן אָזָן דָּאסְטָהָטוּ
לִיבָּעָן, וּמַר גַּעַפְּנָעָן אַיְן צְוֹאָנָצָגָן בִּיכְעָר, פּוֹן יְעַנְעַ “טִיעַפְּעָעָן” הַעֲרָרָעָן!
דֵי דָאָזְוּגָּעָר מַעַנְשָׁעָן קָעָנָעָן גַּאֲרָנִישָׁט פְּעַרְשְׁטָהָעָן, אָז דַּעַר מַאְדָעָנָעָר
פְּעַלְעַמְאָן אַיְן גַּעַנְגְּטָלִיךְ נַאֲךְ אַנְיְּעַמְּדָאָרִי. דַּעַם מַאְדָעָנָעָם
דִּיכְמָטָעָר גַּעַנוֹגָט אַמְּאָל נִישְׁתַּמְּעָהָר דָּאסְטָהָטוּעַלְכִּיבָּעָן אַיְן קוֹרְצָעָשָׂה
מִיטְפּּוֹעַר-פִּיסְגָּעָן יַאֲמָבָעָן, אַיְן עַר גַּעַנְגָּנָעָן אָזָן הַאָט וּזְיךָ בְּעַשְׁאָפָעָן דֵי
נִיעַ פָּאָרָם, ווֹיְלָה דֵי דָאָזְוּגָּעָר נִיעַ פָּאָרָם קָעָן טַוְיָעָנָר מַאְלָה מַעַהְרָה גַּעַנְגָּנָר
שְׁטָמָנָעָן אַרְיָנָנָהָמָעָן אַיְן זַיךְ וּוֹי דֵי אַיְבָּרָעָגָן פָּאָרָמָעָן פּוֹן דַּעַם גַּעַדְיכְּמָן.
עַס אַיְן אַיְן דַּעַר הַיְּינְטִיקָּעָר צִיְּתָמָעָן כְּמַעַט שְׁוִין נִישְׁתַּפְּאָרְהָאָן קִיְּין אַיְנָצְנָעָר
גַּעַנְגָּשְׁטָאָנָה, וּוּלְכָעָן דַּעַר פְּעַלְעַטְּ-אַנְּיסְּטְּמָטְבָּעָן הַאָט שְׁוִין נִישְׁתַּפְּאָרְיָנָגְּגָנוֹמָעָן אַיְן

זין נubit: דעם לוייט-ארטיקעל און דעם וויסענסחאפטליךען מאמר און דעם פילואזאפעישען — אלז, אלז האט שווינ דער פעליעטאן איינגעשלונגנונג, וואס אונבעלאנט דעם פילואזאפעישען מאמר, איז גענוג, ווען מען דערמאחנט ניטשע. פאר דעם העבריעשן לעוזר איז גענוג, ווען מען דערמאחנט אהדר-העם, אבער אויך ווען מיר וועלען בענרגענצען די ממשלה פון'ם פעליעטאן בייז אויף זיינע איינגענטלייבע גרעניצען, בייז אויף דעם פאטעטישען געבייט, וועלען מיר אויך נאך גענוג איז איהם געפינען. די דאזונע לייט פרעשטעהען נישט, איז יונע ליכטקייט, מיט וועלכער דער פעליעטאן צייכענט זיך אוסט איז נאך אן'אויסטרליךע, איז איז באמת רעדט דער פעליעטאניסט וועגען די ערנטעסטע ערשיינונגנען. דער פעליעטאניסט איז דער דאזונער שריבער, וועלכער האט די בעזונדערע נאכען, צו קענען רעדען לייכט וועגען יעדען שוערטען געגענטשטיינד. ווארט מיט אוווק די שאל פון דרייסען מיט דעם פלוידערטאן און מיט דעם אונטערהאלטונגס-זיז, געפינט מען על-פֿירַוב בייז איהם אן'ערנטטען איינהאלט, געווין וועלכען דער "טייפער" שריבער ואלת אודאי אונגעשריבען אָרָבָּן, לאגנוויליגען ספר. די יידיות פון איז פעליעטאניסט זיינען אפט זעהר גרווטע איז פערשידען, און האבען האט ער דעם בעזונדערען טאלענט זיך אנטזפאסען מיט א בליז-ארטיגער געשווינדייט צו יעדער טאנדרערשינונג און צו יעדען געשעהעניש. נישט איזו איז דאזונע ערשיינונגנונג און געשעהנישען זאלאען איהם זיין דאס אינגענטלייבע טעמאל, נאך איזו איז ער זאל זיז בענרגען נאך אלס אויסטרער, אום בייז דער דאזונער געלגענההיט צו קענען אָרוֹיסּוֹאָגָּעָן זיינע אַנְזִיכְתָּעָן און זיינ וועלט-אנשויאונג, וועלכער זענען בי איהם שווין פערטינגען.

אונ דא קומען די דאזונע לייט און זענען אראב זיינר שפורך: "נאָר" א פעליעטאניסט ! הערצל איז שווין נארניישט מעהר געווין ווי "נאָר" א פעליעטאניסט !

איך האלט זיינ בוך איז דער האנד און בלעטער איז איהם. וואס פאר א נרויסער דיבטער איז דאס געווין ! ווי האט ער דאס הארץ פון א מענשען פערשטאנגען איז זיינ שטילסטער שפראך ! קודס-כל פאלט איז אונג ארין דער אונגענדייכער חן, וועלכען ער האט איז יעדער בעזונונג. עפעם איז יעדער בעזונונג ווי פון א געבוירענעט פרינץ, שטאלץ און לייכט און פיין, און וואס ער רעדט האט איז זיך איזו פיעל מלכות. מען פיהלת, איז ער איז

א — העכערער. דער הומאָר איז אַזְוִי פֵּין אָזְוִי שְׁטִיל. דערצעהַלְתַּע ער אָזְוִי פָּוּן „דער לְעָדִינְגֶּר קִינְדָּעָר-שְׁטוּבָּה“ אָזְוִי פָּוּן „טְרוֹדָעָלָם טְרָהָהָר“, ווערט וואָרָעָם בַּיִם הַאֲרָצָה. עַמְּהַאֲטַקְיַינְדָּר נִישְׁתַּמְּשָׁמָה, וְוִי עַרְפַּעַת, פֻּעַּשְׂתָּאַנְעָן דֵּי נִשְׁמָה פָּוּן אַקְיַינְד אָזְוִי וְוִי צַוְּ רַעֲדָעָן וְוַעֲגָעָן אַקְיַינְד. דערצעהַלְתַּע ער פָּוּן אַ „תְּמוֹזְזָוָנְטָאָג אַיְנָם פְּרָאַטְעָרָגָאַרְטָעָן“ אָזְוִי פָּוּן אַ „פְּרִיהַלְינְג אַיְנָ אַרְיִמְקִיּוֹת“, שְׁמַעְתַּח אַוְּוָף פָּאָר אָזְוִי לְעַבְּדִינְג דָּאָס גַּאנְצָע עַלְעַנד פָּוּנָם אַרְיִמְעָן אָזְוִי אַונְגַּנְדָּלִיךְ עַרְבָּאַרְמָעָן כָּאַפְּט אָזְוִי אַן בַּיְּ דָעַ נִשְׁמָה, אָזְוִי מִיר פִּיהְלָעָן, אַזְוִי עַס רַעַדְתַּע צַו אָזְוִי דָעַ רַעַסְטָעָר אָזְוִי אַיְדָעָלִיךְ סְטָעָר מַעַנְשָׁעַנְ-פְּרִיּוֹנְד. שְׁילְדָעָרְטַע ער אָזְוִי „עַנְגְּלִישָׁע נַעֲפָעָלְ-בִּילְדָעָר“, פִּיהְלָעָן מִיר דָעַם דָּאַרְטִינְגַּן זְוַעַרְטַע אָזְוִי וְוַיְנָטָעַר. שְׁרִיבַּטְעָן לְעַזְוִי מִיר דָעַם דָּאַרְטִינְגַּן זְוַעַרְטַע אָזְוִי וְוַיְנָטָעַר. פְּרִיהַלְינְג אָזְוִי נִשְׁמָה, אָזְוִי וְוַעֲגָעָן בַּיְּכָעָר, פֻּעַּשְׂתָּאַנְעָן מִיר פְּלוֹאַצְּלִינְג זְוַעַרְטַע שְׁרוֹיְבָרָה. אָזְוִי דערצעהַלְתַּע ער אָזְוִי פָּוּן זְוַיְנָע „רְיוֹזְעָן“, פָּאַחַרְעָן מִירְמִימִיט מִיט אִיחָם אָזְוִי מִיר בַּעַוּאוֹן-דָּאַרְטַע אָזְוִי, וְוַעֲלָכָעָם זְהָמָת אַלְזִי, אָזְוִי פֻּעַּשְׂתָּאַנְעָן, וְוַעֲלָכָעָן עַס בַּלְיִיבַּט קִיּוֹן שְׁוּם זְאַךְ נִשְׁתַּמְּשָׁטָע פְּרָאַבָּרְגָּעָן. אַזְוִי קָעָן זְהָעָן אָזְוִי עַרְכָּעָלְעָן נָאָר אַגְּרוֹיְסָטָר מַעַנְשָׁן. אָזְוִי וְוִי הַאֲטַע ערְשָׁתָאַנְעָן זְיַיְנָע פְּעַרְעָלְעָן צַו שְׁלִיכְעָפָע ! עַס פָּוּנְקָעָלְטַע אָזְוִי לְיִכְתַּב אָזְוִי בַּלְיִצְמָט, וְוָאָ דָאָס אַוְּגָ פְּאַלְטַמְּ.

אָזְוִי לְעַגְתַּע מַעַן אַוּוֹקָ דָאָס בּוֹךְ פָּוּן דָעַרְ האַנְדָר, נִעהַמְטַ אַרְוּם אַ טְרוֹדִיְּ ערִיגִיקִים. וְוָאָס פָּאָר אַ כּוֹחַ הַאֲטַע דַעַצְוַ גַּעַהָרָטָם, אָזְוִי דָאָס אַלְעָם זָאַל מַעַן הַאֲכָבָעָן גַּעַשְׁרִיבָעָן נָאָר פָּאָר דַי מִינְנוֹתָם, נָאָר פָּאָר ? טָאגְן ! סּוֹחְכְ-לִסְפּוֹ אַזְוִי דָעַר וּרְלָלְ פָּוּנָם פְּעַלְיַעַטָּאַנְיִיסְטַעְטַע דָעַר מְרוֹיְעַדְגִּיסְטַעְטַע : אַזְוִי דָעַר טָאגְן פָּאַרְבִּי אָזְוִי דָאָס צִיְּטוֹנוֹנְסִ-בְּלָאָטָם, אָזְוִי וְוַעֲלָכָעָן דָעַר אַרְטִיקָעָל אַזְוִי גַּעוּזָעָן, אַזְוִי דָעַרְתַּע דָאַזְוִי גַּעַיְוָן צִיְּטוֹנוֹנְסִ-בְּלָאָטָם אַזְוִקְעָנוֹו אַרְפָּעָן אָזְוִי אַלְעָם דָעַרְגָּעָסְעָן אָזְוִי פְּרָעָגָנְגָעָן. עַס אַזְוִי וְוִי דָעַר רְוִיךְ פָּוּן אַ טְרוֹרִוףְ אַזְוִי אַלְעָם דָעַרְגָּעָסְעָן אָזְוִי פְּרָעָגָנְגָעָן. עַס אַזְוִי וְוִי דָעַר רְוִיךְ פָּוּן אַ טְרוֹרִעְרָדְרָהָאָנָא, נָאָכְרָעָם וְוִי זְיַיְשָׁוִין אַוְּסָגְעַרְוִיכְבָּרָטָט. אַנְ'אַנְדָעָרְרָהָאָזְטִיאַכְבָּרָה בַּיְּכָעָר, קְוַמְעַנְדָעָ דָוָרוֹת וְוַעֲלָעָן בַּלְעַמְעָרָעָן אָזְוִי זְיַיְאָן וְוַעֲלָעָן וְוַיְסָעָן, וְוַעֲרָאָזְוִי וְוָאָס דָעַר שְׁרִיבָעָר אַזְוִי גַּעוּזָעָן. דָעַר פְּעַלְיַעַטָּאַנְיִיסְטַעְטַע אַזְוִי דָעַר אַיְוִינְצִינְעָר, וְוַעֲלָכָעָר הַאֲטַע זְיַיְן „גַּעַדְיכְתַּעְ“ גַּעַמְאַכְתַּאְבָּהָעָנְגָגְ פָּוּן טָאגְן. מִיטְ'ן פְּרָעָגָנְגָעָנְעָם מִטְ'ן אַזְוִי אוֹיךְ דָאָס קְוַנְסְטְּדוּוֹרָק פְּרָעָגָנְגָעָן. ערְהַאֲטַע דָעַרְיַן אַעְהַנְיִיכְקִיּוֹת מִיטְ'ן זְנָגְנָר ; דָעַר שְׁפַעְטָעָרָר וְוַיְסָטָ נִישְׁתַּמְּשָׁטָמְהָרָפְן אַיְהָם אָזְוִי זְיַן שְׁטִימָע אַזְוִי גַּעוּזָעָן. וְוָאָס וְוַעֲטַ אַשְׁפַעְטָעָרָר וְוַיְסָעָן, וְוָאָס

קארווז איז געווען, ווען אפִילו זיין שטיימע וועט ווערטען פעראייביגט דורך
עפָעַס אַ נְרָאָמָּאָפָּאָן ? ווֹאָס ווֹעֶט מֵעַן ווֹיסְעַן שְׁפָעַטָּעַר, ווֹעֶר הָעֲרָצָל אַיז גַּעַד
ווען, ווען אַפִּילו עַטְלִיכְעַד פָּוּן זַיְנָעַ מעַנְעַר ווֹעַלְעַן זַיְנַן פֻּרְאַיְבִּיגְט אַין עַפְעַס
אַ בִּיכְעַל ?
אוֹן דָּאָךְ : גַּלְיְקְלִיךְ גַּעַנְג אַיז שְׂוִין אַ פְּעַלְיוּעַטָּאַנִּיסְט, ווען פָּוּן הַוְּנְדָרְעַר
טַעַר אַזְוֹן אַבְּעַד הַוְּנְדָרְעַר פָּוּן זַיְנָעַ פְּעַלְיוּעַטָּאַגְּנוּן הָאָט עָר, ווֹי הָעֲרָצָל, גַּעַד
קָאנְט אַוִּיסְקָלִיבָּעַן כָּאַטְש אַ זַּעַכְזִינְג-זַעַבְעַצְיָג, ווֹעַלְבָעַ עָר קָעַן, נִישְׁתָּאַבְהָעַנְד
נִינְג פָּוּנְ'ם טָאג, אַיְבָּעָרְלָאָזְעַן פָּאָר שְׁפָעַטָּעַר דָּוֹרוֹת.

מאקס נאָרדוי

יעצט פֿוּעַרְעָן זַיִן זַיִן זַיְבְּצִינְיָהָרְגִּינְעָן גַּבְּרוֹטְסְטָאָג, יעַצְט האַלְטָעָן
זַיִן דַּעֲכָתָס אָזֶן לַיְנְקָס זַיִעְרָע רַעֲדָעָס וּגְעָגָעָן אֵיכָם. אָזֶן דַּי שְׁרִיבָעָר קְוָמָעָן
אָזֶן טְוָמָעָן נַאֲך אָזֶופּ דַּעַר גַּשְׁוִינְדָּר אִין דַּי עַנְצִיקְלָאָפְּפָעְדִּים אָזֶן נַרְאָבָעָן
אָרוֹיסָס דַּי נַעֲמָעָן פָּוּן עַטְלִיכְעָן פָּוּן זַיְנָעָן וּוּרְקָס אָזֶן שְׂטִיקְלָעָן צַוְּנִירָס דַּי נַוִּי
טִיגָּע פָּאָר יְסִידְטוֹב אַרְטִיקְלָעָן. זַיִן הַאֲבָעָן אַיְלָעָן פְּעַרְטִינְגָּעָן מַאֲקָס נַאָּרְדוֹי. וּוּאָס
וּוּיסָעָן דַּי יְוָנְגָעָרָע לְעֹזָר, וּוּן זַיִן זַהְעָעָן פָּאָר זַיךְ דַּעַם דַּאְזִינָּעָן פְּעַרְטִינְגָּעָן
— דַּעַם אַוִּיסְגָּעוֹאָקְסָעָנָעָם צַיְוִינִיסְטָעָן-פְּרִיהָרָע, וּוּלְכָעָר אָזֶן גַּבְּעָנְבָּי עַפְּעָם
אַשְׁטִיקְעָל בְּעַרְיָהְמָטָע אַיְרָאָפְּפָעָאִישָׁר שְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלְעָר אָוִיךְ — וּוּאָס זַיִן
סָעָן זַיִן, וּוּאָס דַּעַר דַּאְזִינָּעָר נַעֲמָעָן אִיז גְּעוּעָן פָּאָר דְּרִיסְינָג אַדְרָעָר נַאֲרָפָר
פֿעַרְצִינְג יְאָהָר ?

אַיךְ בֵּין נַאֲך גַּאֲרָא אַיְנְגָעָל גְּעוּעָן, וּוּן אַיךְ האָבָדָי בְּעַקְאַנְטְּשָׁאָפָט
מִיטָּאֵיכָם צָוָם עַרְשָׁטָעָן מַאֲלָל גַּעַמְאָכָט. פְּעַרְשָׁטָעָט זַיךְ, נִישְׁתָּטָדְיִי פְּעַרְזָעָן
לִיכְעָב בְּעַקְאַנְטְּשָׁאָפָט. עַפְּעָם אַרְיוּזְעִיבָּר אִיז עַס גְּעוּעָן, וּוּלְכָעָם אִיז מִיר
גַּעַקְוָעָן אִין האָנְדָר אַרְיָזָן, אָזֶן גַּעַהְיָעָן הַאָט עַס „פָּוּנָס קְרָעָמְלָבְיָזְזָוְדָעָר
אַלְהָאָמְבָּרָא“. מַעְרָקוֹוַיְרָדִינָע שְׁילְדָעָרָנוּן, מַעְרָסוֹוַיְרָדִינָע גַּעַדְאַנְקָעָן, מַעְרָךְ
וּוּרְדִּינָע פְּאָרְשָׁוּנָעָן-בְּעַשְׁרִיְוָבָּנוּן. אָזֶן אַשְׁפָּרָאָךְ הַאָט דָּאָס בָּזָק גַּעַהְמָט,
וּוּרְדִּינָע וּמַעְנָסָמָלְעָן נַאֲך גַּאֲרָנְיָשָׁט גַּעַקְעָנָט. יְהָדָעָס וּוּאָרטָשָׁאָרָף אָזֶן
בְּלִיצְעָדִים זַיִן אַפְּרִיש גַּעַשְׁלִיפְּעָנָעָר חַלְפָא אָזֶן אַזְוִי גַּעַחְתָּעָם זַאֲצָזָעָר
אָזֶן דַּי גַּעַדְאַנְקָעָן-שְׁאָרְפָּקִיטָי אָזֶן דַּי צַוְּוִינְגָּעָנְדָרִינָע, צַוְּגָעַשְׁפִּילְטָעָלְעָן לְאַנְקִיק אָזֶן
גְּעוּעָן פָּוּן אַמְכְּטִינְגִּיטָי, אָזֶן הַאָט אַזְשָׁאָנְגָּעָהְוִיבָּעָן צַוְּשְׁוִינְדָּלָעָן דְּעָרָר
בֵּיַי פָּאָר דַּי אַוְיְגָעָן. אַבָּעָר אַוְיְפָעָהָעָן הַאָט דָּאָס בָּזָק פָּאָרָט נִישְׁתָּט גַּעַמְאָכָט.
עַס אִיז עַפְּעָם אַרְיְבָעָרְגָּעָנָגָעָן שְׁטִילְעָהָיִיט. אָזֶן דָּאָן אַיז גַּעַקְוָמָעָן אַצְוּוּיִיט
בָּזָק פָּוּנָס זַעֲלִיבָּעָן פְּעַרְפָּאָסָעָר „פָּאָרָיו בְּשַׁעַת דַּעַר דְּרִיטָעָר רַעֲפּוּבְּלִיסָּה“.
לוּיְמָעָעָמָעָכָי בְּלִידָעָה, אָזֶן אַזְיךְ דָּאָס דַּאְזִינָּעָן בָּזָק הַאָט נִישְׁתָּט קוּין בְּעָר
וּוּנְדָעָעָן רֹוּשָׁמָן גַּעַמְאָכָט. דָּאָן אַבָּעָר, אַינְסָס יְאָהָר 1883 אִיז עַס גְּעוּעָן, אִיז
אַרְיְסָעָגָעָנָגָעָן אַבָּזָק : „דַּי קָאָנוּעָנְצִיאָנָגָעָל לַיְגָעָנָס פָּוּן דַּעַר קוּלְטוּרִי

מענשיהויט", און — הימעל עפערן זיך! ווער עס האט די דעםאלסידיגע צייט נישט מיטגעלעבעט, דער וועט זיך נישט קענען מאכען קיין שום פארשטיינ-לונג, דערפּון, וועלכען דעש דאס דאזויג בעך האט דאסמאָל אַנגעמאָכט. אַגאנצע רעוואָלוציע. בִּים אָוטערהאָלטְמָנוֹנְסְטִיש אָוּן אַין קאָפּעָהּוּן, צוּוִישׁוּן בְּחוֹר לִיטְעָמְטָעַן אָוּן קִינְסְטְּלָעֶר, אַין סָאַלְאָן אָוּן אוֹוָף דער בערזע, צוּוִישׁוּן בְּחוֹר רִים אָוּן מִידְלָעֶר, בִּים פְּלִירֶט אָוּן גְּלָאָט בִּים לְעָדִיג גַּעַהּוּן, אָומְעָטָם אָיוּן דערפּון בערעדט גַּעַוָּאָרָעָן. יַעֲדֵר מַעֲנֵשׁ, וועלכען האט זיך גַּעַוָּאָלָט מִיטְּרָעָן צַעהְלָעַן צַוְּדָר גַּעַזְעַלְשָׁאָפְּטִיבָּר סְפָּרָעָן, האט עַס גַּעַמּוֹתָם האַבָּעָן גַּעַלְיָעָנטָם, אָדרְעָר עַר האט גַּעַמּוֹתָם וּוּנְגָסְטָעָנסָם קַעַנְעָן רַעַדְעָן דערפּון. דער נַאֲמָעָן מַאֲקָסָם נַאֲרָדוּי אָיוּן אַיְבָּעָר נַאֲכָט גַּעַוָּאָרָעָן אַ בְּעִירְהַמְּטָעָר. דָּס וּוּאָרט „קָאָנוּנָם“ צַיאָנְעָלָעָ לִיְגָעָנָס“ אָיוּן גַּעַוָּאָרָעָן אַ שְׁלָאַגְּדוֹאָרָט אָוּן וּוּירְקְלִיךְ אָיוּן דָּס בּוֹךְ גַּעַוָּוּן אַיְינָס פּוֹן דִּי מַעֲרְקוֹוְרְדִּינוֹנְסְטָעָן עַרְשִׁינְוֹנְגָעָן. דער פְּעַרְפָּאָסָעָר האט אַ מּוֹט אָוּן אַ דְּרִיסְטְּקִיטָם גַּעַהְאָטָם, וּוּי מַעְן האט זיך זַעַלְטָעָן וּוּעָן בַּי אַ מעַנְשָׁעָן אַגְּנָעָטְרָאָפְּעָן, אָוּן אַ שְׁפְּרָאָךְ האט עַר גַּעַהְאָט אָוּן אַ צַוְּגָנְגָעָנדָעָן. אַ-אַמְּאָל אַגְּנָעָטְרָאָפְּעָן, אָוּן אַ שְׁפְּרָאָךְ האט עַר גַּעַהְאָט אָוּן אַ צַוְּגָנְגָעָנדָעָן. גַּוְיַּק, וועלכען האַבָּעָן דָעַם לְעַזְוָר מִיטְּזִיךְ מִיטְּגָעָרָעָן. עַר האט דער גַּעַוְּלָ-שָׁאָפָּט גַּעַזְאָנָט אָיוּן פְּנִים אַרְיָין, אָוּן אַיְזָן אַ לִיְגָעָנָפָּטָן. עַר האט דָעַם בענְרִיףָם פָּאָלָק גַּעַנוֹמָעָן, אָוּן עַס האט זיך אַוְיְסְגָּעָלָזָט, אָוּן דָּס אָיוּן נַאֲרָן אַיְנָעָנָעָן רַעַדְעָר לִיְגָעָן. אָוּן דָעַם בענְרִיףָם קַעַנְגָּנְגָטָם האט עַר אַרְנוֹנָעָרָעָן גַּעַנוֹמָעָן אַוְנָטָעָר זַיְן שָׁאָרָפָּגָן, אָוּן בָּאַלְדָּא אָיוּן אַרְוִיסְגָּעָקָוּמָעָן, אָוּן לִיְגָעָן זַיְן. אָוּן דָעַם בענְרִיףָם רַעַלְגָּיָעָן האט עַר דַּרְכְּנַעֲבוּיָּעָט מִיטְּזִיךְ זַיְן שָׁאָרָ-פָּעָן בְּלִיק, אָוּן אַוְיךְ פּוֹן אַיְהָר אָיוּן גַּעַוָּאָרָעָן אַ בָּאָרגְּגָלָעָם. אָוּן דִּי גַּאנְצָעָ-מַעְנִישְׁלִיכָּעָן גַּעַזְעַלְשָׁאָפָּט האט עַר גַּעַנוֹמָעָן, דִּי גַּאנְצָעָ קְלָטוֹרְמַעְנְשָׁהִיםָּ, אַלְעָ-עַרְשִׁינְוֹנְגָעָן אָוּן אַלְעָ אַיְנְרוּבְּטוֹנוֹגָעָן, אָוּן אַלְעָ זַיְן זַיְן בְּיַיְהָם „איַיְנָעָרָעָטָן לִיְגָעָנָס“. אָוּן נַאֲרָן דָעַם דָאַזְוָנָעָן מַעֲרְקוֹוְרְקָדְגָּעָן בּוֹךְ אָיוּן גַּעַקְוָמָעָן דָס נַעֲכָסְטָעָן, „פְּאַרְאָרָאָקְסָעָן“, אָוּן עַס אָיוּן גַּעַנוֹמָעָן נַאֲרָן דְּרִיסְטָעָר פּוֹן דָעַם פְּרָיוֹגָעָן. אָוּן דָאָן אָיוּן גַּעַקְוָמָעָן נַאֲרָן אַיְינָס, „עַנְטָאָרְטָוָגָן“ האט עַס גַּעַהְיוֹסָעָן, אָוּן דָס אָיוּן גַּעַוּוּן דָס שְׁרָעְלִיכְסָטָעָן, וועלכען מַאֲקָסָם נַאֲרָדוּי האט אַוְיַּף זַיְן לְעַבְעָן גַּעַשְׁרִיבָּעָן. עַר האט זיך גַּעַנוֹמָעָן אָיוּן דַּעְמוֹעַלְבָּעָן צַוְּדָר גַּאנְצָעָר מַאֲדֻרְנָעָר וּוּלְטָלְיְ�מָעָרָאָטוֹר, אָוּן אַוְיפְּגָן גַּרְונְדָּפָּן אַרְיָין מַעְדִּיצְיָנוֹשָׁ-פְּסִיכָּפָּזָוָיָּאָגָּנוֹשָׁעָ פְּאַרְשָׁוָגָן האט עַר נַאֲכָגְנוֹוּזָעָן אָוּן אַלְעָם אַיְזָן — עַנְטָאָרְטָוָגָן, דָס הַיּוֹסְטָ, אַלְעָם אָיוּן דַּעְגְּעַנְעַרְיוֹתָן אָוּן אַלְעָ יַעַנְעָ לִיד

טעראטטען זענען אייגענטליך נאך דעגעגעראטאטען. דעגעגעראציע אומעטום אין דער ליטעראטטור, דעגעגעראציע אומעטום אין דער קונסט. עם געהט בארגן אראב, און דער סוף רוקט זיך און. — א גאטס שרעך איז געפאלען אייבער אלעמען...

איך בין דענסמאל א בלוטיינגער מענש נאך געווען, און שווין דענס-מאל האב איך געהאט דאס געפילה, איז מיר שטעהען דא פאר א מענשען, וועלכער טראגט אין זיין הארץ אונענדליך לויידען. עם איז דער מענש, וועלכען די נאטור האט פערשאַלטען, צו מזוען זעהען אלצדיניג דורך דעם שאָרְפַּ-גֶּלְגָּז. גלויבט מיר, עם איז א טראגעדייע, און עס איז איז מענשען נישט מסנא צו זיין! ער זעהט דאס, וואס טויווענדער אנדער זעהען קיין-מאל נישט, ער זעהט איזו שאָרְפַּ און ביז אויפֿן גראונד — און ער ווועט שווין קיינמאָל נישט גִּילְקָעֵד זיין. און ווועט איהר א זאָך געבען א שעה געם נאָמען, ווועט ער דעם שעהנען נאָמען גאנצָען אַוּוֹקְרָאַצָּעַן, און זעהען ווועט ער דאס ווועז פון דער זאָך און ער ווועט פערצעיטערט בלוייד-בען און ווועט איזיך מאָכען ציטערען. און ווועט איהר אנטהון עפּעס א פראָזע איז א שעהן מענטעלע, ווועט ער דאס שעהנע מענטעלע גאנצָען רוחאָג אַראָבְּצָיְהָעָן פון דער פראָזע און ווועט זי איזיך וויאָזָע איז איהר גאנצָען געטקייט און ווועט איזיך שטעהען איעיר דוח בייטאג און איעיר שלאה ביבִּ-גאָקט עס איז דער מר מענש וועלכער זעהט אלצדיניג, ווועט איז, קיון שם איליזווע קען איהם נישט פערפֿרְהָרָעָן. אה, איז דאס א טראגעדייע! איהר אבער סומט געועעההילך און זאנט, איז דאס איז א פערניינער, א „שׂוֹלְלָה“, א מענש, וועלכער האט קיון שם פָּאוֹטִיוּס נישט איז זיין גאנצָען לעבען... איהר האט נישט צימאָל דֶּרֶקְאָרִיז פָּאָר דִּי אָנוּנְדָּלִיכָּע לְיִדְעָן, וועלכע א מענש טראָגט אַמָּאָל פָּעָרְבָּאָרגָּעָן איז זיין הארץען!

און פערשטעהט זיך: די קרייטיק, וועלכע איז אויפֿגַעַשְׁטָאָנָעָן איז גאנצָייראָפּע געגען מאקס נאָרדָי, האט געהאט אויף איהרער לְפָעָן נאָר דאס אַיְוּנָר ווּאָרט: פָּעָרְנִיְינָר. מאקס נאָרדָי איז א נוֹיְזָאָגָעָר. ער גענְרָט אלציג דִּינְג איז דער וועלט, און ער וויס נישט פון קיון שם פָּאוֹטִיוּס. עם איז די דִּזְאָזְיָגָע הערדען קיינמאָל נישט געקומען איז זענען אַרְיָוִן, איז אַפְּשָׁר איז ער דער גַּרְעַטָּעָר יָאָזָגָעָר, און נאָר ווֹיְל זַיְעָרָע יָאָס זענען אַזְוִי נִשְׁטָאָג איז אַזְוִי פּוֹסְט, דָּרְבוּבָּר טַעַנְחָט ער אלעמאָל ניּוֹן. איז הארץען אַבָּעָר

טראגט עך בי זיך די גראטסע און הטעטס און פאזיטויסטע אידערעלען... אהה, ווי איך קען די דאונגע ניינזאגער! אידר קען ווי איך קען מיך אליאין... אמרת איז אמת: נארדיי געהער צו די מענשען, וואס זיער טאלעלנט איז צום גרויסען טויל א מוחטאלענט, און דעם נשמה-להלעבען און דעם געד פיההס-זועזען לאזוט ער בי זיך נישט קיין צו גרויסע משלה. ער ווועט אפיי לו קונסט און טאלעלנט אליאין ערקלערען זיך נאך דורך די שארכיפיט פון דעם שכט. אבער סופ-בל-סופ בלייבען אויך בי איז איז מענשען נאך איברייג טיעזונדרערליך רעטמענישען. עם זענען פארהאן נברירם און שרוייערט און געד רודודער-מאכערס און איז גראונד פון זיער נשמה זענען זיך פרידליך טען, ווינטצעט, גומטומיגנטע מענשען..., אפער געהער אויך נארדיי צו ווי. עם זענען זיך זו זענען שעמועווידגע נאטורען און זיך קען דאס נישט מודה זוין פאר א גאנצער וועלט, מאכען זיך דעם אונטהעל, איז זיך זענען איזו זיכטער און טראקען און פערניינענד. אפער געהער אויך נארדיי צו זיך. פ' זענען פארהאן מענשען, ווילכע זענען פון נאטור אמרת'ע ייאזאגער — און גאר וויל זיך האבען מורה, איז מען זאל זיך נישט דערטאפען בי זיער שוואכ' קיטיט, פאלען זיך ארין און דאס געגענוועצלאיכע. און דוקא מיט א גאנץ בעז זונדרער עקשנות. אפער געהער אויך נארדיי צו זיך.

ען זונאָרערן — צייניסט.

דאם גרויסע פובליקום אַרום, די טויענָד אָוּן די צעהנְטויזענד פֿון זיינע לְעוֹזָר, די אֲנַכְבָּטָר אָוּן גַּעֲנָגָר, זַיִ אַלְעָה האָבָעָן נִישְׁתְּ גַּעֲוָאָסֶט צָוּ מַאלָּ, אָוּן עָד אַיְזָא יְוד — אָוּן אַט פְּלוֹצָלִינְג די דָאַזְיָעָג גַּעֲוָאָלְדִּינְג אַיבָּעָרָדָרָגָן. מַאֲקָם נַאֲדוֹרִי אָוּן בָּאוּל. מַאֲקָם נַאֲרָדוֹי אָוּן צִוְּנוֹזָם. אָוּן נִישְׁתְּ עַפְעָמָס אַ צִוְּנוֹזָם סְתֵּם : נַיְינָ, אַיְינָעָרָ פֿון די הוּוּפְטָפְּלִיאָרָעָן פֿון דָעָר בָּעָד וְעַגְגָּנָג. אַ פִּיהָרָעָר. די וּוּלְטָ אַרוּם אַיְזָן גַּעֲשְׁמָאָנָעָן אָוּן הָאָט גַּעֲשְׁטוֹינָט.

פונ דעם „קָנוּנוּנְצִיאַנְעַלְעַן לִיגָּעֵן“ ווועט זיך בי איהם אַ נעהם טהון זיך מאכען גוילטיג? און ווי וווען די „ענטארטונג“! ...
אך, ווי פאלש דאס אלעט איז! — איזו ווי אַ מענט וואלאט זיין איזו
איינפאנץ און מען וואלאט איהם קענען זיך ערקלערען אלעמאָל אין דער גליי
בער ליניע, אין פאַריז האָט ער געלעבעט. פונקט ווי זיין חבר טעאָדאר הערצל,
און געוועהען האָבען זיין אַויגען די גרויסע, געוואָלדייגע, אונגענדליך יוֹ
דענְצֶרֶה וועהרענד די מנג פון דער דרייפֿס-אָפּעָעָט, פונקט ווי עס האָבען
זיך געוועהען די אַויגען פון זיין חבר טעאָדאר הערצל. און געקומען איז ער
צום זעלבייגען בעשלום, ווי זיין חבר טעאָדאר הערצל. עס האָט זיך אָרוּסִס
געוועיזען, אָז דער גרויסער צוּוֹוּפֿלְעָעָר אַיז גָּרְנִישִׁיט אַזָּא גָּרוּסְעָר צוּוֹוּפֿלְעָעָר
ער איז נאָר אַ שְׁעַמְעוֹדוֹגָעָן גָּטוֹטָר גְּעוּווֹן אָזָן האָט עס נישט געוואָלט מורה
זיך. וווען אָבער דאס האָרֶץ האָט פּוֹרְכְּטָבָאָר גְּלוּיטָעָן אָזָן קִין אָוּסְוָעָג פָּאָר
די גרויסע צְרָה האָבען די אַויגען נישט געוועהען, האָט ער די האָנד דער
לאָגָנְטָמְטָן זיין חַבָּר. ער האָט גָּהָאָט די גרויסע פְּאָעוּזָע אָזָן די גְּרוּזִי
סְּעַלְיְּידָעָנְשָׁאָפְּטָן פון זיין חַבָּר, אָזָן דער בְּיַעֲבָרְתָּאָר הַאָט ער צְיוּטָעָנוֹזִי אָוִיך גַּעַר
שְׁפָעָט אַבְּיַסְעָלְטָן. ער האָט אַמְּאָל גְּעוּנְבָּעָן אַ שְׁפָאָטִישָׁע תְּשׂוֹבָה וועגען צְיוּינִיז
אַ גְּעוּוֹיסְטָעָן הַעֲרָר לְבוּעָצְפִּי. אָפְּשָׁר אַיז אַוְיך דאס נאָר אַ שְׁטִיקָעָלְקָאָפּעָטָע
רִיעָע גְּעוּווֹן, ווֹאָס ער האָט קָאָקְעָטָרְטָמִיט זִין סְקָעְפְּטִיזָוּם. אָזָן גְּרוֹנָד אַיז
ער אָפְּשָׁר גְּלוּבִּיגְן. אַ מענט, אָז אַפְּלִיכְוָאָמָעָן פָּוֹן, „קָנוּנוּנְצִיאַנְעַלְעַן לִיגָּעֵן“ אַיז אָזָן בְּלִיּוֹת פְּאָרָט אַ רְעָעָט
געַנְסָמָן, „פְּאָרָאָדָקְסָעָן“ אָזָן, „עַנְטָאָרְטוֹנְגָּעָן“ אַיז אָזָן בְּלִיּוֹת פְּאָרָט אַ רְעָעָט
טְעַנְנִישִׁ!

דור ואַלְפָסָן

וואַלְפָסָן. אוֹוֶה דער טרייבונע שטעהט ער און האָלָט זיין צוּוִישְׁטוֹן דינֶע זעֲזְבָּעֵט פֿערטִידִיגּוֹנְסִידְרָעַדָּע. אַ יַּאֲדָעָרְדִּין רַוְשִׁישׁ יַוְרָעַל, אַ מַּיִּין זַאַז מַוְתָּעַר רַאֲשִׁיחָהְקָהְל, אַיְן אַ פֿרְיוּעָר אַיְבָּרוּצָוּנָג אַוְוָף דִּוְיטָש. אָפְּשָׁר דַּי נָאָז אַלְיְוִין, וּוּלְכָעַ אַיְזָעַפְּעֵס מַרְעַבְלִיךְ, מַאֲכָתָ אַבְּיסָעַל קָאַלְיָע דַּעַם אַרְיִסְטָאַקְרָאַט טִישָׁעַן פֿאַסָּאן. אָפְּשָׁר דַּי לִיְּפָעַן אַלְיְוִין, וּוּלְכָעַהְאָבָעַן נִישְׁתָּאַיְזָע וְיַעַנְעֵם פִּינְעֵם צָוָן פְּוֹנָ'ם גִּיסְטָמְעָנָשׁ, וּוּיְזָעַן אוֹוֶה בְּעוּוֹגְנוֹגְנוֹן אַזְּן דַּי נָגְנָצָע נַעַשְׂמָאַלְטָפָן אַ מַעְרְקוּוּדוֹרְגָּעָר עַנְגָּרְגָּיָע. אַזְּן דָּרְצָוָא אַקָּלָט אַוְיָן אַזְּן פְּלִיסִיגְיָזְיָן דִּוְיטָש, אַזְּן נָאָר וּזְעַן ער פִּיהְלָט וְזָקָנָץ זִיכְעָר אַזְּן זַיִן פָּאוֹזִיצְיָע, מַאֲכָתָ ער דַּי אַוְיסְגָּעַפְּאַלְעַנְסָטָע גַּרְאַמְּאַטְּאַלְיָע פְּעַהְלָעָרָעָן.

אָה, וּוּפְאַלְשָׁהְאָבָא אַיךְ מִיר גַּעַחַתְּפָאַרְגָּעַשְׁטָעַלְטָ דַּעַם דָּזְוִיגְעָן וְאַלְפָסָן לְיוֹיט דַּי עַרְצָעַהְלָוְגְּנוֹגָעָן, וּוּלְכָעַ אַיךְ הָאָב גַּעַחַתְּפָאַרְגָּעַשְׁטָעַלְטָ דַּעַם זָוְגְעָן אַיְהָם! לְוֹיט דַּי עַרְצָעַהְלָוְגְּנוֹגָעָן אַיךְ מִיר אַוְיסְגָּעַקְוּמוֹגָעָן, אַזְּ דָּאָס אַיְזָע עַפְּעַם אַ שְׂטִיכָעָל בָּאָרָאָן פָּזָן יְעַנְעַ בָּאָרָאָנָעָן וּוּלְכָעַם יְעַדְרָעָר פָּזָן זַיִן פָּאַנְטָאַזְיָע אַ דִּוְיטָש רַוְשִׁיעָר יְוָה, אַחֲן סִינְדָּר אַזְּן רִינְהָ, וּוּלְכָעַר וּוּוִיס נִישְׁתָּמָן, וּוּאַזְּוִי דַּי 24 שָׁהָה טַוְצָוְשָׁלְאַגְּנוֹגָעָן, אַיְזָע עַר גַּעַוְאָרָעָן — פִּיהְרָעָר פָּזָן דַּי צִוְּרָנִים נִסְטָעָן. פִּיהְרָעָר, הַיּוֹסְטָע, אַזְּן ער וּוּרְטָטָע נִפְּהִירָט: גַּעַפְּהִירָט פָּאָר דַּעַר הָאָנְדָּג נִפְּהִירָט פָּאָר דַּעַר נָאָז אַזְּן גַּעַפְּהִירָט מַעַן אַ רְיוֹזָע קִיְּוָן קָאַנְסְטָאַנְטִינְאַפְּאָל — וּוּרְטָטָע אַרְיִינְגָּעַזְוּצָט אַזְּן אַ וְאַנְגָּאָן עַרְשָׁדָע רְיוֹזָע קִיְּוָן עַר פָּאָהָרָט. בְּרוֹיךְ מַעַן צָו פְּעַלְעָגָעָן דַּעַם שְׂוִיפְּלָאָזָע פָּזָן דַּי גַּעַשְׁעַהְעַנְיִישָׁעָן קִיְּוָן בְּעַרְלָאָן — וּוּרְעָעָן אַיְנְגָעַפְּאָקָט דַּי קָעְלָנְגָּעָר בְּיַכְעָר אַזְּן אַלְעָז זַאֲכָעָן, אַזְּן ער בְּתוּכָם, אַזְּן זַיִן וּוּרְעָעָן בְּעַזְאָרָגָט קִיְּוָן בְּעַרְלָאָן. קוֹמָטָטָע פָּאָר אַקָּנְגָּרָעָם — וּוּרְעָעָן אַוְיסְגָּעַעַרְבִּיָּט דַּוְרָקָדָי סַעְקָרָעַטָּאָרָעָן דַּי פִּיעַרְפִּינְגָּרָעָן. זַעַדְעָט, וּוּלְכָעַ זַעַנְעָן גִּוְוִיטִיגָּר, אַזְּן עַס וּוּרְטָטָע נִעְרָעָט. זַעַהַת אַיְהָר, אַזְּוִי הָאָב אַיךְ מִיר גַּעַחַתְּפָאַרְגָּעַשְׁטָעַלְטָ אַזְּן יְעַצְּמָט זַאֲגָאָקְרָאַט בְּפָהְמָלָא : אַ טְעוֹת. מַעַן מוֹ אַיְהָם הָאָבָעָן, דַּעַם דָּזְוִיזָאָר.

גען וואלפסאנען, געהרטן נאר דריי מינוט רעדענדיג, אום צו וויסען, זעהר פאלש דאס אלעס איזן. ער איז א גאנצער מענישעל; אבער די איזן אונן דרייפערטעל ארשין גראום וואס ער איזן, געהרטן איהם. אָה נײַן, ער איזן נישט דער מעניש, וועלכער לְאֹט זיך דיקטירען פון זיינע סעקרעטארען. דִּידערעט; אומגעעהרט, אָך נעם ניכער אָן, אָן ער דיקטירט זיינע סעקרעט טטרען זיעירע רעדעס, וועלכע זוי האבען צו רעדען לוייט זיין פלאן, אָן נאר מעחר דיקטירט ער זוי זיינר שויניגען...

אוון א' מערקווידינע שפראך האט דער דזונגער וואלפנסאָן, אוון ער וויל, למשל, זאגען, אוון עס איז נמננו וגמרו ביי איהם, בשום אופן אין דער וועלט נישט מעהր אַרוֹפִּצְׁוָנְגְּבָעָן די לייעטס פון זויןגע הענד אוון אוון ער איז ענט שלאלטען צו בלייבען עד-עלט-זעד דער פיהרער פון די צייניסטען — ווייטט איזהה, זוי ער זאנט דאס! ער זאנט דאס איזו : "מיינע הערדען!" איך בין קראאנק און שוואָץ און איך קען נישט מעהר אַרְבִּיטְּעָן; איך בעשועער אייך, למען השם וועהקט מיך נישט מעהר, דען איך וועל די וואָחל נישט קענען אַנְגְּהָמָּעָן; ווער בין איך דען, אוון איך זאָל האבען די העזה צו שטעהן אַזְּוִינְפְּּזְּ אַרטְּ, אויף וועלכען עס איז געשטאנען אַ טעאָדָאָרְ הָעֶרְצָלְ? אַט זע- נען דאָ די הערדען פון רוסלאָנד, צו זוי מוזט איזהה זיך ווענדען, אוון זוי וועלען זיך מְנֻחָהָסְתָּמָּן מְרַחְמֵן זיַּן אַוְוָף אַיְיך אָוָן וועלען די פִּיהְרָוָנָן אַיבָּעָדָרָן עַהֲמָעָן". אוון ווען ער וויל, למשל, זאגען, אוון ער איז פֿעַסְט אָוָן אָונְגָּרְשִׂיר טערליך ענטשלאלטען, אַזְּוִי לאָגְּנָן ווי ער וועט לְעַבְעָן נִשְׁתָּאַרְוִוְצְׁזִיחְׁעָן זיך פֿון קָעְלָן אָוָן נִשְׁתָּאַרְוִוְצְׁלָאָזְּעָן פֿון דָּאָרָטְ די הנְּהָנָה — ווייסט איזהה, ווי ער זאנט דאס? ער זאנט דאס איזו : "מיינע הערדען!" איך בין גְּרִוִּיט, אויף אַזְּוָאנְק פֿון אַיְיעָרְ אָוָג, מִינְטוֹגָהָן מִיט אַיְיך קִיּוֹן קָאנְסְטָאַנְטִינְאָן פָּאָל, קִיּוֹן יְרוּשָׁלָיִם, קִיּוֹן לאָנְדָאָן אָוָן אַפְּלוֹן הִינְגָּעָר די הרִיחְשָׁה, אָוָם דָּאָרָט צו פֿערלְעָנָן דָּעַם זיַּן פֿוֹנְמָ אַקְצִיאָנִיסְטָאמִיטָעָט, אוון נָאָר זְעַת איזהה, עַפְעַט אַ שְׁטָעַדְטָעָל אַזְּוִי פְּאָרָהָן, וועלכעט הייסט בערלְין, אוון אַט דָּאָרָט אַחֲין האָב איך קִיּוֹן חַשְׁק נִשְׁתָּמָּצָּה צו צִיהָעָן, אוון איך בין איך מְדוּעָ, אוון ער וועל אַחֲין אַט יְרַצָּה השם אַזְּוִי לאָגְּנָן ווי איך וועל לְעַבְעָן נִשְׁתָּמָּצָּה לאָזְּעָן זיך אַיבָּעָדָפְּעָקָדָעָן" — אוון דערבי מַאֲכָלָט ער זיך תְּמַעוֹאָטָעָן אוון ווי ער וואָלט האָבען פֿערגְּעָסְעָן, אוון פֿון קָאנְסְטָאַנְטִינְאָן פָּאָל אָוָן יְרוּשָׁלָיִם אוון לאָנְדָאָן אָוָן די הרִיחְשָׁה אַזְּוִי נָאָרָנִישְׁט גְּעוּעָן די רָעָדָעָן, אוון אוון די אַיְינְצִינְגָּעָן שְׁטָאָרָט.

וועלכע קומט איז בעטראכט, איז איגענטיליך נאר יונס בערלין איינציג און אלויין.

און ווען ער וויל, למשל, זאגען, אzo דער פראפעסאָר וואַרבּוֹרג איז איז גענטיליך אַ מלָּהָר, אַ מעָנֵשׁ, וועעלכער פֿערשְׂטָהָט נִישְׁת אַין הוֹיוֹתְהָעוֹלָם אַון אַין דִּינְיְרִמְנוֹת אָזֶוּ גְּרוּוּם וְוּאַף הָאָר — וּוַיִּסְמַת אַיְהָר, וְוּאַר זָגְנַט דָּאָס ? ער זָגְנַט דָּאָס אָזֶוּ : „מִינְיָנָה הָעֲרָרָעָן !“ דער ערדר פראפעסאָר וואַרבּוֹרג בּוֹרְגָּן איז אַיְינָרְפּוֹן דַּי גְּרוּסְטָהָט מְעַנְשָׁעָן פּוֹן דָּרָר וּוּלְט ; דער ערדר פראפעסאָר סָאָר וואַרבּוֹרג איז דער בעריהָטְמְעַטְסָטָר באַטְאַנְקָעָר אַין אַיְרָאָפָּא אַון אַמְּעָד רִיקָּאָ, אַון אַיְךְ בֵּין זַיְכָּרָ, אַז וְוּעַן אַיְהָר וּוְעַט אַיְהָם אַיבְּגָרְגְּבָעָן דַּי הָנָגָה, וּוְעַט זִיךְּ רַדְיָהָגָה גַּעֲפִינְגָּן אַין דַּי זַיְכָּרְסָטָע אַון בּעַסְטָע הָעָנָד. אַבעָּר, זַהַמְּ אַיְהָר, עַס וּוְאַלְט אָפְּשָׁר זַיְן רָעָכָט, אַז דָּרָר הָעָרָדְרָ פֿראָפְּעָסָאָר וואַרבּוֹרג זָאל זַיךְּ אַבְּיִסְטָל אָמוּזָהָן אָזֶיךְ אַין דָּעָם עַולְמָהָשְׁפֵּלְדָּ, דָּעָן עַס קָאָן פָּאָסְטִי דָּעָן, אַז דַּי פִּינְאָנְסָעָן פּוֹן דָּרָר קָאָלְאַנְיָאָלְבָּאָס וּוּלְעָן אָפְּשָׁר זַיְן נִישְׁת אָזֶוּ לְעִילָּאָ וּלְעִילָּאָ, וְוּעַן זַיְן וּוּלְעָן בְּעַהְאנְדְּעָלָט וּוּלְעָרָן אָוָפְּן אַטְאַנְיִשְׁעָן שְׁטִיףָהָרָ“. אַון וְוּעַן ער וויל זָאגְנַעַן, אַז סָאַקְאָלָאָוּ אַיְהָם אַשְׁפָּן אַין דַּי אַוְיד גַּעַן אַון ער האָט אַיְהָם פִּינְטָט בְּתְּחִילָת שְׁנָאָה, וּוַיִּסְמַת אַיְהָר, וְוּאַר זָגְנַט דָּאָס ? ער זָגְנַט דָּאָס אָזֶוּ : „מִינְיָנְטוּנְיוֹוִוִּיָּה קָסְאָקָס אַזְוִוָּתָאָ, אַון אַיְךְ פִּיהָהָ, אַז דָּאָס אַיז אַמְּנָטָשָׁ, וועעלכער איז אַיְגָעְנְטָלִיךְ נָאָר קִיּוֹן מְעַנְשָׁן נִישְׁמָן, אַון נַעַחַר נַאֲרְנִישָׁט אַרְיִין צְוִוְישָׁעָן אַוְנוֹ פֿרָאַסְטָע בְּרוֹאַיְם־לְעָרָ“. אַז מְעַרְקוּוּרְדִּינָּעָ שְׁפָרָאָךְ הָאָט דָּרָר דָּזְוִינְגָּר וּוּאַלְפְּסָאָן !

און נָאָךְ וּוַיִּטְעֶר : אַיְךְ בֵּין אַיְהָם חֹשֶׁד, אַז אַיְנָרְלִיךְ אַיְנָם הָאָרְצָעָן אַיז ער נִישְׁתָּהָטְפָּלָאָפְּלוֹ פּוֹן אַ הָעָרָצָל אַוְיךְ. מְשִׁטְיְינְסְגָּעָן אַונְטָ, וְוּאָס אַזְוָּאָ הָעָרָצָל אַיז דָּאָרָט גַּעַוּעַן : עַפְּעָם אַ חְלוּמָעָרָ, אַזְוָּאָן וּוַיִּמְשַׁעַר זָאל ער מִיר מְוחָל זַיְן. אַיְךְ, וּוּאַלְפָסָאָן, אַבעָּר בֵּין אַ פִּינְאָנְסִיסְטָאָן זָאל פֿערשְׂטָהָט דָּאָס גַּעַשְׁעָפָט טְוִיזְעַנְדְּמָאָל מְעָהָר וְוּאַלְעָאָ דַּאָּאָרוּם אַזְוָּאָם. אַזְוָּאָם זָעַת אַיְהָר, סּוֹפְּ-כָּלְ-סּוֹפְּ אַיז דָּאָךְ דָּרָר צְוָנִים נִישְׁתָּמָעָהָר וְוּאַפְּנָאָנְצִיְּאַינְסְטְּטוֹצְיָע — אַזְוָּאָם, אַיְנָצִינָּא אַזְוָּאָן אַלְיָוָן, מִזְוָּעָן ער אַזְוָּאָן זָאל ער זַיְן ! וְוּאָס זָאלָעָן מִיר אַלְעָאָ חְלוּמוֹת פּוֹן דַּי פְּאֻזְיְעָלְיִית מִיטָּמָעָן וּלְמָה הָאָצִילָות, וְוּאָס זַיְן וּוַיִּסְמַעַן נִישְׁמָן אַין וְוּאָס ער בעשְׂטָהָט, אַזְוָּאָן וּוְאָס, וְוּעַן בְּעַט זַיְן, אַז זַיְן זָאלָעָן אַיהם גַּעַנְיוֹ דַּעַפְּינְיָרָעָן, בְּלִיְבָעָן זַיְן אַחַן עַנְטָפָעָר ! וְוּאָס זָאלָעָן מִיר דַּי פְּרָאָךְ זַעַם פּוֹן רְוִסְיָעָן חְבּוּרָאָ פּוֹן וּוְלְדָעָן מְעַנְשָׁעָן מִיטָּמָעָן גַּנְבָּהָשָׁע הַיְנָטָעָר

קולייטען זוירטשאפט און זויער פערזאנגע-פאליטיך? וואס זאלען מיר די
מאדרערנע חלוקה-היידען פון פאלעטען, וואס ווילען איינגענטליך נאר, או
דאם גאנגע ביסעלע מינץ זאל אהן קיין ארץ-ישראל? דאס איינציגען, וואס
דער ציוניזם האט אונז בעצם גענבען און קאן אונז בעצם געבען, אויז דאס,
וואס „עד האט פערבונדען אלע יודען פון דער גאנצער וועלט און האט זי
געמאכט איינס“, און אום דאס וויטער צו לאזען זיך ענטויקלען, מוזען
די פינאנסן גוט פערוואלטעם וווערען, און גוט פערוואלטען פינאנסן קען
נאר איך, און דעריבער מאָר איך די לייצעם גישט אַרוּסְגֶּעֶבֶן פון מײַנע
הענד. דאס, דאסט זיך, אויז דער ציוניזם פון'ם הערדן דוד וואַלפסָן פון
קעלן!

און דאָך אויז דער דאָזונער דוד וואַלפסָן פון קעלן אפשר דער איינ-
ציגער צוישען די היינטיגע ציוניסטען, וואס אויז באָמת קראָפְּטִיג און וויאַס
באמת קלָאָר און דיטעליך זיון ציעל און וואס ער וויל — און דעריבער
האט ער דאס רעכט צו ווועלען זיון אַהֲדָשָׁר און צו זיון אַדִּיקָטָאָר.
אלע אַנדָרָע אַרום און אַרום זענען געוווען ווי די חַדְרִיוֹןְגָּלְעָךְ, און ווי חַדְרָיְיָן
יונגעַךְ האט ער זיך בעהאנדעלט. ער האט זיך צום סוף גענומען אין חדָר
אַרְיוֹן, און זיך האבען אלֵין נישט געוואָסְטָן ווי אַזְוִי. ער האט דאס אַבעָנָד
אַרבְּיִיט פִּין און גָּלָאָט. און דער לעצמְעָר מִינּוֹת, צוישען 4-5 זוינער פָּאָרָה
טאג אויז עס געוווען, וווען די לאַמְּפָעָן אַינְסָן זאל האבען שווין געומות פער-
לאַשָּׁעָן וווערען און עס אויז שווין קיין צייט גישט געוווען. עס אויז נאר נאר
אַזְוִי פִּיעָל צייט פָּעָרְבְּלִיבָעָן, אום צו זינגען כַּאֲפָעָנִים און פָּעָרְשָׁלָאָפָעָנִים
הייט און מיט אַ קְרָעָץ „עוֹד לאַ אַבְּדָה“ — און אויך דאס האט מען נישט
געאנטשעת. עס אויז געבלִיבָעָן שטעקען און האַלְזָן.

איך האָב איהם געוזהן, דעם דאָזונען וואַלפסָן עַן, ווי ער אויז גע-
שמאָנען אַינְסָן ערשטען טאג פּוֹנְסָמְטָן קָאָנְגָּרָעָם ווי אַ לעמְעָלָע בַּיִם פְּרָעוּיִ-
דוּוּמְטִישׁ, ווועהרענד נָאָרְדוּי האט געהאַלטָּען די ערעפּוֹנוֹנְסְ-דָּרָעָע און האט
זיך געלענט פָּאָר זוינעכוּגעָן אַין דער לעען און אַין דער ברְּיוּט. איך האָב
שווין דעמאָלָס געהאָט דאס געפְּיהָלִי, אַז וואַלפסָן ווועט בלִיבָעָן פְּרָעוּיִ-
דענט. ער אַבעָר אויז געשטאנען מיט אַרְבָּגָעָלָאָזָטָעָן קָאָפְּ; ער אויז געוווען
ニישט זיכער. דאָן האָב איך איהם געוזהן אויף דער מְרִיבָּוּנָע אַין דער לעצָ-
טער שעָה פּוֹנְסָמְטָן קָאָנְגָּרָעָם. דער קָאָפְּ אויז געוווען צְרוּקְנָגְעָוָאָרָפָעָן אַין די

דָּוִדְ וּאַלְפָסָא

ברוסט אוייסגעשטרעקט. מיט דער האנד הינטען אוייסגעשטרעקט האט ער געויזען אויף די רוסען און ער האט גזאנט „יענע דארט”, און האט זיך נישט אמאָל די מיה גענבען, צו זאגען דאס ווארט „הערען”. עס האט נאָר נאָך געפעהלט, אֶז ער זאָל בעפעהלען, די רוסען זאָלען זיך אָוועקלען גען און ער ווועט זיון פום אָרוֹפְּשָׁטְלָעָן אויף זיינער נאָקען.

עמנואל מאנדעלשטייט

דעך מיידער, טעריטאטיריאליסט איזו ענדליך געקסמען צו א טעריטאטיריע — פאַרלוּיפִּיג צו א טעריטאטיריע פֿאָר זיך אלְַיְּין : פֿאָר אַיְּלָעָן ערְד מִיט פֿאָר בְּרַעֲטָר. עַס אַיְּזָה דַּי אַלְּטָעָ אַיְּבָּינָע גַּעֲשִׁיכְטָעָ פֿוֹן יַעֲדָעָן דִּיכְבָּרָע אַזְּנָה פֿוֹן יַעֲדָעָן פֿיַּהְלִינְדָּעָן מַעֲנָשָׂה אַזְּנָה פֿוֹן יַעֲדָעָן זַכְּעָדָר. מַעַן זַכְּמָת אַזְּנָה לְאַגְּגָה, בֵּין עַנְדָּלִיךְ מַעַן הַעֲרַטְאָוִיף פְּלַוְצְלִינְג אַיְּזָה דַּעַר מִיט, אַזְּנָה דַּי מִיעָד אַוְיָגְנָה פְּרַדְמָאָכָּעָן זַיךְ. אַיְּזָה אָבָּאָמָּאָל, אַלְּיָוָן, מִיט אַסְּהָר, אַסְּהָר יַאֲחָרוֹן צְוִירָק, דָּאָס דַּאֲזִינָּה טְרוּוּעָרְדִּינָּה לְיַעַד גַּעֲזָנְגָן : דָּאָס לְיַעַד פֿוֹן דַּעַם רְבִּיעָן גַּעֲצָעָל חַפְּרָן, וּוּלְכָעָר הַאֲטָט גַּעֲזָוְכָּט כְּלִיְּמָיו דָּאָס נַאֲלָדְלָאנְד „אָפְּרָוֶר“, דָּאָס לְאַנְדָּפָּונָם אַיְּבָּינָה גַּלְּסָק, דָּאָרָט, וּוּאוּ מַעֲנְשְׁלִיכָּעָ צְרוֹת הַעֲרַעְנְדָּאָוִיף אַזְּנָה. אַלְּעָט בְּלִיצָּצָת אַזְּנָה גַּלְּאַנְצָת אַזְּנָה גַּרְנִינָּט, בֵּין עַנְדָּלִיךְ עַד אַזְּנָה, מִיעָד אַזְּנָה גַּעֲרָאָכָּעָן אַזְּנָה, אַנְגַּעַקְסָמָעָן פְּוֹנְקָט צַו יַעֲנָם לְאַנְהָה, וּוּאָס „פֿוֹן זַיְּן גַּעֲבִיעָט קְוָמָטָה קְיֻוָּן שָׁוָם וּוּאַנְדָּעָרָעָר נִישְׁתָּמָעָרְצָרְצָרָק“. דַּי אַיְּבָּינָה הַאֲבָּעָן זַיךְ אַיְּהָם מִיעָד גַּעֲשָׁלָאָסָעָן אַוְיָהָר אַיְּבָּינָה, אַזְּנָה שְׁטוּלָה הַאֲבָּעָן גַּעֲשָׁפְּטָשָׁעָט דַּי לְיַעַפְּעָן : דָּאָס אַזְּנָה דָּאָס עַכְמָעָ, לְאַנְגְּזִעְזָוְכָּט, „אָפְּרָוֶר“, דָּאָס אַזְּנָה עַנְדָּלִיךְ דַּי טְרַעְטָאָרְיעָ... אַבְּעָר נַיְּן ! דַּי טְרַעְטָאָרְיעָ, וּוּלְכָעָר עַמְּנוֹאָל מַאֲנְדָּעָלְשָׁטָם הַאֲטָט גַּעַד זַוְּכָּט פֿאָר אַגְּנָץ פְּאָלָק, אַזְּנָה גַּעֲוָעָן פְּוֹנְקָט דַּעַר הַיְּפָקָד : זַוְּ אַזְּנָה גַּעֲוָעָן דָּאָס לְעַכְבָּרְדִּינְטָעָ לְעַכְבָּעָן. עַס הַאֲטָט קִיְּנָעָר נִישְׁתָּמָעָרְצָרְצָרָק אַזְּנָה גַּלְּוִוָּי בִּינְג גַּעֲחָלְטָעָן פֿוֹן דַּעַר דְּרַעְנְרִיְּכָוָנָה פֿוֹן זַיְּן צְיֻעָל, וּוּי מַאֲנְדָּעָלְשָׁטָםָה. אַזְּנָה נִישְׁתָּמָעָרְצָרְצָרָק עַד אַזְּנָה אַיְּדָעָלְלִיסָּט גַּעֲוָעָן, נַאֲר אַוְמְעָקָהָרָט, וּוּוְיל עַד אַזְּנָה צְוָאָ שְׁטָאָרְקָעָר דְּרַעְאָלִיסָּט גַּעֲוָעָן אַזְּנָה וּוּוְיל דַּי לְעַזְוָנָה פֿוֹן דַּעַר יַוְּדָעָן-פְּרָאָגָעָ דַּרְךָ דַּי דְּעַגְּנוּרִיְּכָוָנָה פֿוֹן אַטְּרַעְטָאָרְעָ אַזְּנָה גַּעֲוָעָן פֿאָר אַיְּהָם דַּי פְּרָאָס טִישְׁטָאָע אַזְּנָה דְּרַעְאָלְסָטָע ; זַוְּ אַזְּנָה גַּעֲוָעָן פֿאָר אַיְּהָם אַיְּבָּרְהָוִוִּיפָּט דַּי אַיְּנְצָנִיעָן מַעֲנְלִיכָּעָ לְעַזְוָנָה. דַּעַר דַּאֲזְוָנָר אַיְּגָעָן-דְּרַאְקָטָמָר הַאֲטָט אַגְּזָוְנְדָּעָן בְּלִיס גַּעַד הַאֲטָט. צְוָוִישָׁעָן דַּי מַעֲנְשָׁעָן פֿוֹן אַפְּרַיהְעָרְדִּינְעָן דַּעַר אַזְּנָה עַד אַיְּנְצָנִיעָר מַאְדָעָרְנָרְעָר מַעֲנָשָׂה, וּוּלְכָעָר הַאֲטָט גַּעֲפִיהְלָט אַזְּנָה גַּעֲמָרְאָכָּט וּוּי נַאֲר אַמְּדָעָנָר פֿוֹן דַּעַר אַלְעַרְלַעְצָטָר צְיִיט.

אַה דַּעַר דַּאֲזְוָנָר פְּרַיהְעָרְדִּינְגָּר דַּעַר ! אַה דַּי דַּאֲזְוָנָר גַּעֲנְשָׁעָן פֿוֹן פֿאָר פְּוּפְּצִינְג-זַעֲכָצִינְג וְאַחֲר ! עַס אַזְּנָה אַשְׁרָעָ, וּוּי לְיַכְתָּב זַוְּיַּהְיָה הַאֲבָּעָן דַּעַסְמָאָל גַּלְּעָזָוָת דַּי יַוְּדָעָן-פְּרָאָגָעָ. וּוּסְמָטָט, אַזְּנָה דַּאֲזְוָנָר לְעַסְטָנָעָ אַזְּנָה גַּלְּגָנוּוּיְלָגָע

פְּרָגָנָע זֶלֶא אוֹיָה דַּר וּוֹלֵט נִישְׁתְּ צַוְּן ? נִשְׁתְּ קִיּוֹן גְּרִינְגְּרָעַ זֶאָךְ, וּוֹיָ דַּאָּסְכְּ. דַּו מְזֻמָּז נָאָר זַעֲהָעַן, אָז דַּי יַוְדָעַן זָאָלָעַן טְרָאָגָעַן קוֹרְצָעַ רַעַק, זָאָלָעַן זַיְדָעַן מְזֻמָּז בָּאָרְדָעָן אָוֹן פָּאוֹתָה, כְּדַי זַיְיָ זָאָלָעַן נִשְׁתְּ אָוִיסְזָעַהָן אָנְדָרְעָשׂ וּוֹיָ דַּי אָנְדָרְעָעַן, אָוֹן טְרָאָגָעַן זָאָלָעַן זַיְיָ גְּפָפְצָעַ שְׁטִיוּוּל. זָאָגָט אַלְיָוָן, אַיךְ בָּעַט אַיךְ, וּוֹיָ לְיִכְתְּ בָּמָו זַיְיָן אַלְעָזָנָגָן פָּוָן אָזָא יַוְדָעַן-פְּרָגָנָעַן, וּוֹעַן דָּאָסְ וּוֹעַנדָט אַיךְ, חַווִּי דַי גְּפָפְצָעַ שְׁטִיוּוּל ? נָאָטְרִילִיךְ, חַווִּי דַי גְּפָפְצָעַ שְׁטִיוּוּל אַיְינָגָאנָעַן אַיְין אַפָּאָר גְּפָפְצָעַ שְׁטִיוּוּל ? מַעַן מָוָן רַעְדָעַן דָּוְסִישָׁ, מַעַן מָוָן דַי קִינְדָּרְעַן לְאָזָעַן לְעָרְנָעַן, מַעַן מָוָן וּוֹאָסְ מַעְהָרָ פָּוָן דַי קִינְדָּרְעַן לְאָזָעַן וּוֹעַרְעַן דָּאָקְטוּרִים אָוֹן אָפְטִיקָעָרָס אָוֹן יוֹרִיסְטָעַן אָוֹן אַינְזָעַד דָּרְעַד לְאָזָעַן בְּעַרְהָמְטָעַ גַּעַטְרָאָכָטָם. דַי גְּרוּסָעָ אָוֹן דַי קָלְיָוָן. אָזָוִי הָאָבָעָן זַיְיָ אַלְעָדָעַנְמָאָל גַּעַטְרָאָכָטָם. דַי גְּרוּסָעָ אָוֹן דַי קָלְיָוָן. אָזָוִי צְוּוִישָׁן דַי גְּרוּסָעָ, דַי דָּעַמְּאָלְדִּינָעָ רַעַדְעַלְפִּיהָרָעָ, זָעַנָּעָן גְּעוּוֹן עַטְלִיְּ. לְעַלְעַלְעַד יְהָוָדָה-לְבָב, הָאָט בּוֹכְשָׁתָאָב פָּאָר בּוֹכְשָׁתָאָב נַאֲכָנְעָתָהּוּן דַּאָּסְ, וּוֹאָסְ מַעְנְדָּעַלְטָאָהָהָן אָוֹן דַי מַעְנְדָּעַלְטָאָהָהָהָיָה הָאָבָעָן גַּעַתְהָוּן אָיִן דָּי דִּיטְשָׁלָאָנָד מִיטָּהָנוֹדְרָטָם יְאָחָר פְּרִיחָרָ: עַד הָאָט דַי בִּיבְּעַל אִיכְבָּרְגָּעָן צְעָצָם, עַד הָאָט הַעֲבָרָעָאִישָׁ-רוּסִישָׁ וּוֹעַרְטָעָרְבִּיכְבָּרָעָ גַּעַמְאָכָט אָוֹן הָאָט גַּעַר אָרְבָּיוּטָמָעָים, אָוֹם דַי בִּילְרָוָנָגָן זַוְּ פְּרָעָשְׁפְּרִיאָוּטָן. אָצְוּוּטָעָר מַעְנְדָּעַלְעַד-שָׁטָמָם. בְּנִימָּוִן, הָאָט גַּעַתְהָוּן דַּאָּסְ זַיְנִינָּעָ: עַד הָאָט אַפִּינְיָהָעָשָׁ גַּעַר שָׁרִיבָעָן, עַד הָאָט מַלְיִצְוָתָ גַּעַמְאָכָט אָוֹן הָאָט גַּעַר אָרְבָּיוּטָמָעָ שָׁרִירָטָמָ, זַוְּנָעָן בְּרִידָעָר דָּאָדוֹרָךְ, וּוֹאָסְ עַד הָאָט פָּאָר זַיְיָ פְּרָעָמָסָט זַיְיָן "חוֹזָן לְמוֹעֵד" אָזָוִי זַיְיָ "פָּאָרִיזָן" אָזָוִי זַיְנָעָן "מַשְׁלִי בְּנִימָּוִן". אָדָרִיטָעָר מַעְנְדָּעַלְעַד-שָׁטָמָם אָזָוִי גַּעַנְגָּנָעָן אַשְׁרִיטָמָ, עַד אַיְזָן גַּעַוְאָרָעָן אַשְׁרִיטָעָר מַעְרָהָנוֹדָעָר שָׁטָמָם אָזָוִי גַּעַנְגָּנָעָן אַשְׁרִיטָמָ, נַאֲכָדָעָם נַאֲטִוְלִין, וּוֹיָ דָוְסִישָׁר גַּעַלְעָהָרְטָעָר אָזָוִי לְוַעֲטָאָטְרָ-פְּרָאָפְעָסָאָר, נַאֲכָדָעָם נַאֲטִוְלִין, וּוֹיָ עַד אַיְזָן גַּעַוְאָרָעָן אַשְׁרִיטָעָר אָזָוִי אַפְּרָאָטְרָ-פְּרָאָפְעָסָאָר. אַיְגְּעָנְטָלִיךְ אָזָוִי דַּאָּסְ עַד אַיְזָן גַּעַוְאָרָעָן אַשְׁרִיטָעָר אָזָוִי אַפְּרָאָטְרָ-פְּרָאָפְעָסָאָר. אַיְגְּעָנְטָלִיךְ אָזָוִי דַּאָּסְ גַּעַוְוָן נָאָר דַי פְּרָכָטָמָ אָזָוִי נָאָטְרִילִיכָעָ פְּאָרָטְוּצָזָגָן פָּוָן יַעֲנָר לְיִכְטָעָר לְעַזְוָונָגָן דַּעְרַיְוָן יַוְדָעַן-פְּרָגָנָעָ. עַס אָזָוִי גַּעַוְוָן דַּיְזָעַלְבָעָ עַרְשִׁינְוָנָגָן מִיטָּ דַּיְזָעַלְבָעָ רַעְזָעַטָּאָטָעָן, וּוֹיָ פְּרִיהָהָר אַיְן דִּיטְשָׁלָאָנָד אָזָוִי אַנְדָרְעָעַ לְעַנְדָרְעָ. אַיְינָגָר נָאָר, אַמְּנְדָעַלְשָׁטָמָם, אַיְוֹ אַבְּגָעַשְׁטָאָגָעָן פָּוָן' דַּאָזְיָגָעָן וּוֹעַג, וּוֹאָסְ זַיְנָעָן פְּעַטְרָעָסָם אָזָוִי קְרוּבָים אָזָוִי זַיְנָעָן בְּרִידָעָר וּנְעָנָן גַּעַנְגָּנָעָן, אָזָוִי זַיְנָעָן לְעַבְעָן הָאָט גַּעַנְמָוּן אַנְדָרְעָר וּוֹעַנְדָרְגָּנָגָן. דַּאָּס אָזָוִי גַּעַוְוָן עַמְנוֹאָל

מאנדרעלשטיין, דער גרויסער טויטער, וועלכען מיר בעוינען היונט. ווי איזו דאס האט זיך געומען צו איהם? אפשר נאר דאדורך, וואס ער אויז געוען א שטאלצע נאטור. אפשר נאר דאדורך, וואס ער אויז געוען מזוזה קלילישער פון זיך אלעמען און האט שווין דענסמאל, מיט טליכע צעהנדראַ גער יאהרען צוריך, ארויסגעעהרט דעם דאס, וועלכען מיר אלע הערען ערישת היינט...

ארום און איזו איזו האט פאסירט מיט איהם אין קליעNUM דאס, וואס האט פאסירט מיט מעאָדר הערצל און גרויסען. עפֿס א מעשה, אַנ' אַויסערגען-וועהנלייכע, האט זיך איהם געטראָפֿען איזו זיון לְעֵבֶן, וועלכע האט איהם געכוואָונגען פּלוֹצְלִינְג אַ טְרָאָכְט צו גַּעֲבָן. וואו ער האט אין דער וועלט, איזו האט איהם מיט געוואָלד געמאָכְט פֿאָר אַ גְּרוֹיסְעָן יְוָד — פּוֹנְקְסְט אַזְוִי ווי ינעָם. דען אַזְוִי יְעַנְעָר, מעאָדר הערצל, איזו געוען א שטאלצע נאטור, וועלכע האט נישט פֿערטראָגְעָן דאס לאָזְעַטְרָעַטְעַזְרָך, און דאס איזו גע-זען דער גְּרוֹנְדָּר, וועלכע האט איהם געבראָכְט צו אונז און האט איהם גע-לאָזְט ווערען יְוָד און פֿיהָרָעָר פֿוֹן יְוָדָען — פּוֹנְקְסְט ווי ער.

און אַיך געדענְק יְעַנְעָה האַרְיְידְרָהעַנְדָּע געשיכטע, וועלכע הערמאָן באָהָר דערצעהָלָט אונז וועגען מעאָדר הערצל. אומצעהָלִינְג מאָל האט ער זיך גע-הערט פֿוֹן מעאָדר הערצל'ס מוֹיל אַלְיוֹן. אַזְוִיפֿן מַאֲרָסְפְּעָלָר איזו פֿאָרוּז איזו ער געשתאָגְעָן, דער דְּזָוְינְגָּר הערצל, אלָס קָאָרָעָסְפְּאָנְדָּגְעָנְטָן פֿוֹן דער „נוֹיְעָר פֿרְעָסָע“, דענסמֿאָל, ווען מען האט דעם אַוְמְגַלְיקְלִיכְעָן קָאָ-

פֿיטָן דְּרוּיפֿס אַרְאָבְגְּנָרִיסְעָן דִּי עַפְּאָלְעַטְעָן אָוּן דִּי שְׁוּעָרָדָר, אַיְידָרָדָר מִעְן האט איהם אַוְעָקְגַּעַשְׂקָט אַוְיָפֿ דִּי טְיוֹוּעָלָטָ-אַיְנוּלָע. ער האט געפֿיהָלָט בשעת מעשה, איזו נישט יְעַנְעָם, דעם אַוְמְגַלְיקְלִיכְעָן קָאָפְּטָאָזָן, האט מַעְן אַרְאָבְגְּנָ-רִיסְעָן דִּי שְׁלִיפֿס, נאר איהם, הערצלען אַלְיוֹן. און נישט נאר איהם, נאר דעם גאנצְעָן יְוָרִישָׁעָן פֿאָלָק. עם זענען איהם מַיְטָאָמָל אַוְפְּגַּעַנְגַּעַנְגָּעָן דִּי אַוְיָנְעָן. ער האט מַיְט אַיְנָמָל בערגירפֿעָן דעם גאנצְעָן עַלְעָנָר אָוּן דאס גאנ-צָע, גרויסע און טְיֻפְּעָ אָוּן אַונְעַנְדְּלִיכְעָן אַוְמְגַלְיקְלִיכְעָן. ער האט מַיְט אַיְנָמָל אַיְנוּגְּזָעָהָן, איזו עס איזו קְיָוָן רַעֲמָנָג נישט פֿאָרְחָאָן. ער האט מַיְט אַיְנָמָל גַּעֲפִיהָלָט אָוּן פֿערשְׁטָאָגְעָן, איזו דִּי אלָעָ מַיְטְלָעָן, וועלכ-גָּאַכְּלִוְוָעָן נאר דִּי פֿרְעַמְדָּע פֿעַלְקָעָר אָוּן דאס וועלכע פֿערמְישָׁעָן זיך מַיְט

זוי און דאס אנטערענגן זיך צו זיין אויסערליך גלייך מיט זוי, דאס אלעם זענען נאר נארישע פלאסטערליך אויף אן'אייטערדייקער וואונד, וועלכע פוילט און ווערט אלץ טיעפר און טיעפר. ווי א האלביז'ואהנויניגער איז ער ארכומגעלאפען איז נאסטען און האט זיך געשחמת צו קוקען דעם לעצע טען שיינגעצל איז פנים ארין. און איינמאַל, אין א שטילער נאכט, האט ער זיך אוזעגעזעט פלאצ'לינג און האט אַנגעשוריבען דעם ערשותען קאנגרעס און דאן איז ער גענאָגגען און האט צויניגערופען דעם ערשותען קאנגרעס און באזעל. און דאן איז ער גענאָגגען און האט געפרוכט מאכען דאס ניע,

דאס בענייטע יודישע פאלק.

און עפעם גאנץ עהניליכעם איז געשהן אויך מיט עמנואַל מאַנדערליך שטאמ. דאצענטם איז ער געוווען איז דער קיעווער אוניווערזיטעט, דער בעד ריהמסטער אַפְּטַאַלְמַאַלְג אַיִן גאנץ רוסלאָנד, דער גראָטַעַר אוינגען-דאָך טאָר, הייסט עס, וועלכען דאס גרויסע לאָנד פערמאָנט, און זוינע „קלַנְיַישׁ עַקְצִיעַס“, דאס בעריהטע וועرك, וועלכען ער האט גשריבען, האט געד מאכט דאס גראָטַע אַפְּטוּהן אויך איז אויסלאָנד. דאן האט איהם די מעדַיַּין צינישׁ פֿאַקְולַטַעַט אַיְנְשִׁטְמִיךְ אַסְמָגְעָלְבָּעַן אלְסַפְּאָפְּסָאָר, און דער סַאַוְוִיעַט פָּוּן דער אוניווערזיטעט האט איהם נישט בעשטענט, וויל — ער איז א יוד. עס זענען איהם מיט איינמאַל אויניגענָגגען דיז אוונגען און ער האט מיט איינמאַל בערגיפען, וואו ער האט איז דער וועלט. ער האט פלאצ'לינג דער פִּיהַלְמַט, איז נישט איהם האט מען אַבְגָּנְעָזָאנְט די בעשטעטינָגָן, נאר דעם גאנצָען יודישען פֿאָלָק. און זיין שטאלצעַע נאטור האט זיך גערהרט. ער האט שמעריצְיַיךְ געפִּיהַלְמַט, איז די עצה. וועלכע זיין ברודער האט זיך געגעבען, מיט דעם, וואס ער איז אַרְבָּהָר אַן צוּוִיטָעַן לאָגָעָר, איז א בעליַּיד דיגונג, וועלכע ער קען נישט פערטראָגָעָן. ער האט מיט איינמאַל בערגיפען דעם גאנצָען עלענְד און דאס גאנצע, גרויסע און טיעפַע און אונענדילְבָּע אומנְגָּלִיךְ פָּוּנִים יודישען פֿאָלָק. און ער איז גענאָגגען און האט געוכט א רַאֲדִיקַאַלְעַדָּע עַצָּה און איז געווֹאָרָעָן — א גויסער יוד.

און אט איז ער געתמאָג אויַף דער טרייבונע איז באזעל ביַם צוּוִיטָעַן קאנגרעס און האט גערעדט די דענְקוּוּרִינָג ווערטער : „וואס קומט אַרְוִוִּס די מערביַוּדָע און א טוּיל פָּוּן די מַרְחַ-יְוָדָע, וועלכע מאכען יונע נאר ווי די אַפְּעָן, דערפָּוּן, וואס זוי האַלְמָטִי אַין שְׂרִיעָן, איז זי זענען דיַטָּ

שען, פראנצ'יזען, פאליאקען מיט מאזאיישען גלויבען, ווען זיינערע שכנים, די ארער, לאכען זיך אויס פון זי און ווילען גאנרנישט מקבל זיין די דאר זונע טעמייש-ארישע פערמיישונג? ואס קומט אויס דע ערבייזדען דער פון, ואס שטאט לאנגע רעל און פאות טראגען זי פרעך און גאנצטעה העדרער און רעדען דיטיש און פראצ'יזש אויסגעצייכענט, אדרער זינגען גאר מיט התלהבות אויך די „וואקט אט רהיין“, ווען דאס קינץ'יכען פון זיינער אבשטאמונג לוענט זי איסגענסען אויה זיינערע פונמער און זיינער אריישע שכנים לאזען זי פיהלען אויף שריט און טרייט, איז זי זענען פרעמדווע, וועלכע זויגען זי אויס, און עס איז א מצוח זי איסצ'ורייסען, אדרער זי אונשעדליך צו מאכען?“. און דאן ווירדר: דער אינסטינקט פון די אנדערע פעלקלער איז נאך דער אינסטינקט פון א' חיהדעה, און דאס דאזונע לאזט זיך נישט אועווקואישען מיט אועלכע ווערטליך ווי „פרידי הייט און גלייבהייט און ברידערליךיט“. „די שנאה צו יודען איז א ניסט מינע קראנקהויט. ואס ווערט איבערגענומען בירושה, און אלס איבערגען נומגען קראנקהויט איז צו איהר קיין שום רפואה נישט פארהאן“. און אט קומט ער צו דעת שלוס: „די יודען מוז מען מציל זיין אלס פאלק, מען כו איזו ווית זוי מענגליך מציל זיין א גרויסען טיל פון'ס יודישען פראלאָע טאריאט און מען מוז איהם געבען א בעשטאנד, ווי עס פאסט לוויט זיין מענשליכער ערעה.“.

און דאן ווען די צייט איז איהם געווארען צוילאנג צו וארטען, בייז די לאזונג וועט קומען דאדרהָר, ואס יודען וועלען זיך קאנען קאלאניזירען איזן ארזי-ישראל, האט ער אַנגעההויבען צו אַרבײַטען פֿאַר דֿער קאלאניזוּיד דונגע ערצעיז'וואֹ אַוּף אַנְכּוּרִיקָןְשֶׁעָר טעריטאָריע. ער איז געווארען דער גְּרַעְמְטָעָר אַרְבִּיטָרָהָר פֿאַר די אַידְעָע פָּוּן גָּאַלְוָעָסְטָאָן. ער איז געווארען זוי הערצל מיט זיין אַידְעָע וועגען אַונְגָּאנְדָּא. דער טעריטאָרִיאַלְיָזָם איז געווען פֿאַר אֵיהם דָּאַס פְּרָאַקְטִישְׁמָעָן, דָּאַס רְעַאַלְקָטָעָן, די אַיְינְצִינְגָּעָן מְעַנְלִיכָּבָעָן. און אַט אַיז אַין מִיטְעָן זִין בְּעַסְטָעָר אַרבִּיטָרָהָר דֿער גְּרוּסְטָעָר טעריטאָרָהָר דְּיאַלְיָסְטָעָר דְּעַרְוּוֹיל גְּקֻפְעָמָעָן צו אַ טְעַרְיוֹתָאָרִיעָה פֿאַר זיך אלְיַין: אַ גָּרוֹב אַוְיפָּן קְיוּוּרָע בִּיתְעַלְמָיוֹן. אַל אֵיהם זִין טְעַרְיוֹתָאָרִיעָה לְיוֹכָט זִין, בַּיּוֹ זִין אַידְעָע פָּוּן אַ גְּרַעְמְטָעָר טְעַרְיוֹתָאָרִיעָה, די אַידְעָע פָּוּן גָּאַלְוָעָסְטָאָן, וועט פָּאַרט אַמְּאָל דְּרַעְנְרִיכָּט וּוּרְעָעָן!

ד"ר שלמה רובין

אין קראקע, אין דער שטאדט, וואו גרויס און קליאן אין איזט בעד שפטיגט מיט דעם באראאוסטאק-פראצעם, אין אין א שטיילער מענשען-פער-לאזענער גאנס געשטארבען פאר טטלייבע טען, שטיל און מענשען-פער-לאזען, אן-אלטען יודיישער געלעהרטער, א גרויסער פרוכטבארער שרייפטשטעלער, א ערקיוירידגער שטיילער דענקער — דער ד"ר שלמה רובין.

א ניינציגער איז ער געווען בים טויט. ניינציג יאהר... עס שווינדרעלט בראסט פאר די אוינגען, ווען מען קוקט צויך אוזא לאנגגען ליעבען. א מין יעקב-אכיבינ-דיליטער, וועלכע שטעהט מיט איזין עס אויאָ דער ערדה, און דער שפייז דערגרויכט איזן הימעל אדיין. עפעס איז ער איזן זיינע לאצטער ווערך איזינער אַרויַס פון אונזער צייט, איזן עפֿעס ווידער בי זיין אַנפֿאַנג איזן ער דער בּנדּוֹרֶם פון אונזערע זיידען. איזינער פון די לאצטער זילילען איזן ער געווען פון יונגער נרויסטרינגער חורבה, וועלכע איזן נאָך געשטאנגען פאר אונזערע איזינגען פון דער אויפֿקלערונגס-צייט, איזינער נאָך — דער לאצטער — פון דער אלטען נוואריע איז ער געווען, דער לאצטער „נאָפֿאַלעָאנִישׂעֶר געגעראָל“, וועלכע איז אונז געווען נאָך פערבליבען. איזן אַט איז אַיד ער נישט מעהָר דָא. דער לאצטער ציגעל פון דעם אַלטְעָן בּניַן איזן געפֿאַלען... איזן אַיך געדענס נאָך ווי היינט, ווי ער זייט מיט מיר אַונטער די פְּלָאַנְטָעָן איזן קראָקָא אַוְוי אַ באָנס אַונְטְּרָצְעָהָלָט מֵיר. ער דערצעהָלָט פון אַן-אווענד איזן ווייען ביַי דעם ווועטלְטְּבָדְּהָמְטָעָן הַומָּאָרִיסְטָמָן. סָפִּיר, אוּר אַיז געווען — אַ מעשה פון פאר אַ יאָחָר פּוֹפְּצִיג אַדְעָר זעכִיג איזן דערצעהָלָט פּוֹנְקָט אַזְוִי פון דעם לאצטער השכלְהִיּוֹנְגָעָל, וועלכען ער האָט באָגְעָגָעָט נַעֲכָתָעָן איזן דער יודיישער בּוּכָהָנְדָלָוָן פון אַהֲרָן פּוֹיסְטָמָן. ער דערצעהָלָט פון אַ גַּעַשְׁפָּרָאָק ווועגען יודען, וועלכען ער האָט געהָאַט, אַט פְּאַר אַ יאָחָר פּוֹפְּצִיג אַיְנָאנְצָעָן, מיט דעם בעריהָמְטָעָן קָאָרְל גַּזְקָאָוָן, דעם פֻּרְפָּאַסְטָר פון „אַוְרָאָל אַקָּסְטָאָס“; איזן דערצעהָלָט גַּעַנְיוֹ אַזְוִי ווועגען אַ מאָמר, וועלכען ער האָט גַּעַלְיוּנָט הַיִּנְטָא איזן דער פרֵיה איזן דעם קָרָאָז.

לאווער „המיגר“. ער דערצעעהלט, גייסטריך און פיין, טוייזענד מעשה'יעך וועגען פרץ סמאָלענסטקיין פון זיין ווינער צייט און וועגען סמאָלענסטקיין'ס שווארץ-קינסטלערוי אויף טוייזענד גבעיטען, פון וועלכע ער האט קיין בענרייך נישט געהאט, און וועגען סמאָלענסטקיין'ס פראנצוייז-שענען און אראַבִּישְׁקָעָנָן און איבערהויפט פון זיין געשיקטליךיט און יעדען פאָך, אהן אָפְּלֹו צו וויסען, וואָס דאס פאָך איז, ער דערצעעהלט וועגען קאָרֶל עמֵיל פֿרָאָנְצָאָז, וועגען קוֹרָאָנוֹדָא, וועגען זאָכְּרָמָאָזָאָר, וועגען שְׂדֵךְ אָז זיין מהליך געהאט וועגען שְׂפִינְצָאָז. אַיך זַיְן אָזְהָרָך. רְבָּנוּ שְׁלַׁ עֲלָם, וועלכע אָוּצָרוֹת פון צִימְטְּגָעָנְטִישָׁר גַּעֲשִׁיכְּטָעָן לְיַעֲגָעָן דָּא אָוּפְּגָעָנְשָׁטָאָפָּלָט אָז דעם דָּאוֹגָעָן זְכָרוֹן ! אָז ווֹן דער ווּט אָמָּל שְׂטָאָרְבָּעָן, וועלכע גְּוִיסְׁטָאָר מִיט זַיְדָאָן גְּרָוָב אָרְיוֹן ! אַ שָּׁהָזָה וְעַצְּעָן אָז פְּלוֹידָעָרָעָן מִיט דעם דָּאוֹגָעָן מענשען האט געהבען אַ בָּאָגָּן מִיט וּסְעָן...

און אַ ווֹיסָעָן האט ער בעזעטען, וואָס קליננט פֿרָאָסְט וְיַי אַ לעגענדע. און געלעזען האט דאס, וואָס אַ בָּאָרָאָן דער וועלכט אַיז נָאָר גַּעֲוָעָן צַו דער נְרִיכָּעָן. אָז זְכָרוֹן האט דאס געהאט, וְיַי אַיךְ האָב אַיז מִין. לְעַבְּעָן קִין עַהֲנְלִיכָּעָן נִישְׁט גַּעֲזָהָן. פון דִּי נִינְצָיִיגְּ אַהֲרָפָן זַיְן לְעַבְּעָן האט דער מענש אָכְּצָיִגְּ וְאַהֲרָגְּ גַּעֲרָבִיִּים. מַעַן קָאָן זַיְךְ פֿאָרְשְׁטָעָלָעָן דִּי בְּיכָר, וועלכע ער האט גַּעֲשִׁירְבָּעָן, ווער קָאָן זַיְאָלָעָ אָוּסְּרָעָכָעָן ? ווער קָאָן צַעְלָהָעָן דִּי טִיטְלָעָן ! — נִישְׁט אַיז אַ אָנוֹגָעָזְוָיָעָט האט ער גַּעֲנִידָגָט זַיְנָעָל שְׁטוֹרְדָּעָן, אָז פֿאָרט האט ער געהאט דעם טִיטְלָעָן „דָּאָקְטָאָר“. דעם דָּאוֹגָעָן טִיטְלָעָן אַיזָּם גַּעֲשָׁנְקָט דִּי אָנוֹגָעָזְוָיָעָט לְיַפְּצִיאָן „הָאָנָּאָרִים קָאָזָאָז“ מִחְמָת כִּיבּוֹד, הויסט עָם, פָּאָר זַיְן ווּרְקָעָ „שְׂפִינְצָאָז אָז מִימָּאָנוּדָעָס“ (שְׂפִינְצָאָז אָז אַן דער רְמָבָּס), וועלכעס ער האט געהאט גַּעֲשִׁיבָעָן אויף דִּיטְשָׁא.

אַיךְ בֵּין נָאָר אַ קִּינְדָּגָעָן, ווען אַיךְ האָב גַּעֲלִיעָנָט דִּי עַרְשָׁטָע זְכָעָן פון אַיהם. אַין דִּי „הַשְּׁחָרָס“ חָאָבָעָן זַיְן זַיְךְ גַּעֲפָעָגָט דְּרוֹקָעָן, אַין יַעֲדָעָן יַאֲהָרָאָן נִיְוָרָק בְּסִומְנִים מִוּחָדִים : אַ סְׁוֹד הַסְּפִירָות אָז נָאָר אַזְמָה בְּרָאָר. שִׁיתְּלָפִי סְנָהָנוֹתָן, אַ מְנָחָם הַכְּבָלִי, אַ סְׁוֹד הַסְּפִירָות אָז נָאָר אַזְמָה בְּרָאָר. אַ רְעוֹאָלָזְיָעָ אַיז דער גַּעֲנִיצָר גַּעֲדָאָנְקָעָזְוָעָלָט פון דעם יַוְנָעָן מָוח האָבָעָן דִּי דָּאוֹגָעָן טְפִירִים אַנְגָּמָאָכָּת. מִיר האָבָעָן אַ סְּפִירָה-הַוּבָלִים בעקומען. מִיר האָבָעָן פְּלוֹצָלִינְגְּ דִּי גַּעֲשִׁיכְּטָעָן דִּי גַּעֲשִׁיכְּטָעָן אַ בְּרִיאָת-הָעוֹלָם אָז דער פָּאָרָם, וְיַי דער

געועצענבער פון די בכלים דערצעעהלט זי. און מיר האבען פֿלוֹצְלִינְג אוייך דעם סוד הספירות און טויזענד אנדערע סורדות. און אלעט להנט זיך איזו נלאט אויפ'ן מוח און עס ווערט עפער איזו ליכטיג און די אוינגען. דער ד"ר הובין האט איינגענטליך גאנרנישט מחדש געוווען; ער האט נאר גענומען און איבערגעזעט, און זעהר געשיקט איבערגעזעט, די פראנגענטען פון דער גרייבישער איבערזעטונג פון פילון החבלי, וועלכע אראעלַי האט אָרוּסְמֶנְג גענעבען, וועגן דער אָרוּסְמֶנְגטֶעַ פון פֿעַנְצִיעַן און עניפטען, וואס עס האט גשריבען צוועעלַיְדִּירִיכְעַהַנוֹנְדֶּרֶט זעהר פֿאָר קְרִיטְוּסְטָם דער פֿעַנְצִיעַן ציאנער סָאנְחָאָנִיאָתָהָן; ער האט נאר גענומען און איבערגעזעט הונד דערט אָנדְרֶעָ אָזְעַלְכָּע זָכְבָּעָן. מיר דאקט זיך, און קיון שְׁרִיפְּטֶשְׁטָלֶר פון די יודישע שְׁרִיפְּטֶשְׁטֶלֶר פון יונער צוית האט נישט געהאט אָזָא ווּירְדָּקָן אָזְוּף דעם דעם אָלְסְדִּינְגָּן לְעֹזָר ווי ד"ר רָבִּין. וואס ער האט געוירקט פֿאָר דער אָוּפְּלַעֲרָנוֹג אָזָן יונער צוית איז נאר אין לְשָׁעָר. אָפְּשָׁר האט ער דעם גרעטען חֵלֶק אָזָן יונער ווּירְדָּקָן. ער האט געוירקט נישט דירקט, נאר אונדיירקט.

יאחרענאלנג האב איך גענארט דעם דאזונען מענשען פֿערְזְעַנְלִיך צו שענין, און ערשת שפערט, זעהר שפערט — ער איז דענסמאל געוווען שוין קרוב אָנְאָכְצִינְגָּעָר — האב איך איהם צופעליג אָמָל בעגעגענט אין קראקס. אָשְׁלָאָנְסָע גַּעַשְׂטָאָלָט, אָז אָעַנְגָּע אַיְבְּרַצְיְהָעָר צוֹנְקָעָנְפָּלָט בֵּין אָרוּסְט, מיט'ן וויסען טאנשענטור איז דער ברוסטרטאַש, ציכטיג און לְיכְטִיג — ציכטיג טיג און לְיכְטִיג, ווי אָלְעָם, וואס איך האב געלעזען פון איהם. דאס לעצטער, וואס איך האב געהאט געלעזען פון איהם דעם אָלְסְדִּינְגָּן, איזו געוווען דער, „חַקְרָאָלָה“, די העברעאַישׁ אַיְבְּרַזְעַזְוָנָג פון שְׁפִינְגָּזָאָס „עַטְּקָה“. אָרוּהָגָן קייט איז געלעגען אויף איהם אויסגענסען, רוחיג אין רעדען, רוחיג אין זיינע בעועגעגעגען, רוחיג אָפְּלוּוּ ווען מען האט גרעטען געגען איהם. מען האט עם איהם אָנְגָּעָזָה אָזְפִּין' ערשותן בְּלִיכְך : דער „שְׁפִינְגְּזִיסְטָן“ מיט הויט און ביינער. דו זָלְסָט נִישְׁטָהָאָכְבָּעָן, דו זָלְסָט נִישְׁטָהָזְוָעָן ; דו זָלְסָט נִישְׁטָהָצְרָעָנָעָן, דו לְאָזְסָט נִישְׁטָהָעַטְצִיקָט ווּרְעָעָן ; דו זָלְסָט ווּנְגָעָן מענשׁ לְיכְעָן נָאָרִישְׁלִיטָעָן נִישְׁטָהָאָרוּסָפָן דִּין רָוּה — דו זָלְסָט נִאר פֿערְשְׁטָעָהן. און דאך איזו געלעגען אויף דעם דאזונען מענשען אָגּוּטְסִיקִיט אָוּיסְגָּעָנָסָעָן, ווי איך האב זי עהנְלִיך בֵּין קיון שם שְׁרִיפְּטֶשְׁטֶלֶר נִישְׁטָה גַּעַזְעָהן, עפער

או יונזק ר' יוזעלוי, קוריאויטטס און ליטראטשיור.

און ווינדרעטמאָל האָט ער מיר געויזען, אָז ער אוין אַ שפֿינְאָזִיסְטַּם. עט
איין געווען דענסטמאָל, וווען איך האָב איהָם געווידערמעט „לוֹכוֹרְוּן יְמִים טוֹבִים
וּנוֹעֲמִים“, מיין אַיבָּעֶרְעָצָונְג פּוֹן בַּיְרָאָנְס „קֵין“ מיט דער צַעְקָאכְטָעָר,
שְׁטוּרְמִישָׁר אַינְגְּלִיטְרוֹן ווּגעַנְעַן מֵה לְמַעַלָּה, מֵה לְמַטָּה. ער האָט מיר אַין אַ
דוֹהִינְגָּן בְּרִיעָפְּגָּדָעָנְקָט אָזְן מִיד גַּעַשְׁרִיבָּעָן: עַס אַיְן גַּאנְצָן שְׁעָהָן, וווען אַ
מְעֻנְשָׁס מִיט לִירְיָשׁ נִיגְוָנְגָּעָן צַעְקָאכָט זִיךְ אֶזְוִי, עַס אַיְן גַּאֲרְנוּשָׁת אַנְדְּרָעָשָׁ
מְעַנְלָיְךְ; ער אַבָּעָר אַיְן אַדוֹהִינְגָּר דַּעַנְקָעָר, אַ שְׁפִּינְאָזְסָטַּם, ווּלְכָבָעָר אַיְן
דָּאָס אַלְעָס שָׁוֵין אַיבָּעֶרְגָּעָקָומָעָן. אָזְן נַאֲכָלָמָּל האָט ער מיר אַרְוִיסְגַּעַזְוּזָעָן
דָּעַם שְׁפִּינְאָזִיסְטַּם. פָּאָר עַטְלִיכְעַזְעַזְעַז אַיְן עַס גַּעַוְעָן, וווען זִין אַיְינְצִינְגָּר
זָוּחָן אַיְם גַּעַשְׁטָאָרְבָּעָן. ער האָט נַיְשָׁט נַעַלְגָּאנְט אָזְן נַיְשָׁט גַּעַוְוִינְטַּן;
ער האָט מיר נַאֲר גַּעַשְׁרִיבָּעָן. איך ווועל דָעַם דָּאַזְיָגָעָן בְּרִיעָפְּגָּדָעָנְקָט
עַרְגָּעָטָעָן.

רובהין איז געשטארבען — איך האב נאָר געשַׂריבען....

משה ליב ליליאנבלום

ער האט אויך געהיסען ליליאנבלום און אויך הערליכטזאהן האט ער אמאָל געהיסען. און אויך צלפֿהָד בריחשים התוויה. און, דאכט זיך, עפּעם נאָך עטליכע נעמַן האט ער געהאט — בקייזר שיער נישט אָ לעגענדראָע פֿערזענְלִיבְּקִיטִיט אַיז ער געווען אַין מײַנע אָוַונְעָן. עס אַיז קיינ் וואָונְדָּרָע נישט; אַיך בין דאָך דענסמָאָל געווען נאָך נאָר אָ קְנִידָּה. און מעשִׂים האט מעַן וועגען אַיהם דערצעהלט, אָז די פֿאנְטָאַזְיָע פֿוֹנְגָּס צוּוּלְאַדְרִיכְעַזְבָּהָרִיגְעָן סְינְדָּר האט מיט אַיהם גַּשְׁפָּקָטָם. יעדען טאגָן אָ נְיַעַמֵּד, יעדען טאגָן אָ נְיַעַמֵּד. אַיבְּעָרָהוּיפָּטְדִּי דֶּרֶדֶפָּה, וואָס מעַן האט אַיהם גַּעֲרָדְפְּטָמָּה ער אַיז גַּעַשְׁטָאַגְעָן אַין דער שְׁפִּיצְיָע פֿוֹן דער גְּרוּסְעָרָר מְלָחָמָה גַּעַנְגָּעָן די רְבָּנִים אַוְן דעם דָּאַבָּאַנְיָזָם. תְּקוּנִים בְּרַתְּה האט ער גַּעַוְאַלְטָט — אָוָן מעַן האט אַיהם גַּעֲרָדְפְּטָמָּה. ער אַיז גַּעַוְעָן דער העַלְד, אַיְנוּמָאָל האָבָּאַיך אַיהם גַּעַזְוָהָן וְאַנְאָר אַיז חְלוּם. עפּעם האט ער זיך גַּעַהְאָט פֿערבריכְעָן אָז מִיּוֹן פֿאַפְּרָשְׁטָלְוָן מיט דער גַּעַשְׁטָאַלְטָט פֿוֹן מָאַרטִּין לוּטָעָר, בשעת ער פֿערברענט אָז ווּיטְעַנְבָּרָעָן דעם פֿוּיפְּסְטָס חָרָם; פֿלְזְצְלִינְגְּ אַבְּעָר אַיז עַס נִישְׁטָמָּה גַּעַוְעָן לוּטָעָר, נאָר יְהָדָה אַיְנוּס "סְפָּר הִישְׁוּרִין" בשעת ער הוּבָּט אַיז וְאַהֲנְדָּרָטְפּֿוֹדָגְעָן שְׁמוֹןָן אָז צְעִירִבְּטָ אַיהם, אָז נאָר וּוֹעֵן אַיך זיך גַּזְטָ אַיְנוּגְעָקָטָם, אַיז עַס נאָר גַּעַוְעָן עפּעם אַנְ'אַפְּרִיקְאַנְשָׁעָר אַיְנְדִּיאַנְעָרְהַיּוּפְּטָלְוָן...
אָז גַּעַלְיְעָנָט האָבָּאַיך פֿוֹן אַיהם נאָך אַלְעַז נִשְׁטָמָּה קיינְ אַיְנוּאַיְינְצִין ווּאָרָט. אָז די העפּטְלָעָך פֿוֹנְגָּס זְשָׁוְרָנָאָל, "חַבְּקָר אָוֹר" אַיז גַּעַנְגָּנָעָן אָז פֿאַרְטוּצְזְוָנָגְעָן דער שעַהְנָעָר רָאַמָּן, "הַדְּתָה וְהַחִיָּמָה" פֿוֹן רָאַבְּזָאַשָּׁר בְּרוּדָט, אָז גַּעַזְאָגָט האט מעַן, אָז דער העַלְד פֿוֹנְגָּס דָּאַזְיָגְעָן רָאַמָּן יְעַנְעָר שְׁמוֹאָל מיט זְיוּן מְעַרְקּוּוּרְדִּיקָּר מְלָחָמָה גַּעַנְגָּעָן דעם "שְׁוֹלְחָן עָרוֹקָ", דאס אַיז משה ליב ליליאנבלום.
אָז יְעַנְעָר צִיּוֹן אַונְגְּעַפְּהָר אַיז מִיר גַּעַקְוּמָעָן אָז האָנְדָּאָרִין דער "חַטָּאת נְעוּרִים". אַיך האָבָּאַיך גַּעַלְיְעָנָט אָז האָבָּאַיך דָּאָז נִשְׁטָמָּה גַּעַקְאָגָט שְׁלָאָפְּעָן בִּינוּאָכָט, אַדוֹןְ פֿוֹן אַ מעַנְשָׁעָן — אָפְּשָׁר די מְעַרְקּוּוּרְדִּיקָּטָעָן וּדוּי, וּוּלְכָעָ אַיך האָבָּאַיך גַּעַלְיְעָנָט אַיז מִיּוֹן גַּעַנְצָעָן לְעַבְעָן. אַזְוִי וּוּיְתָ עַהְרָלִיך

און אפענעהערצעיג איז נאך קיין מענטש נישט געווען. דער גראונד-שטראָן פון דעם בוך איז ער אלט — און ער שרײַבַּט כמעט בייז צו פאנאטיזם, נאך נישט דרייסיגן יאהר איז ער אלט וויאַרט ווינט אַרוֹס דער פַּלִּיטַצְּזֶרְיוֹסְטָן דער יאַוש. אליע איז איהם אונטער-געאנגען. יעדע זוּ איז איהם אונטערגעאנגען. עם איז נישט פַּאֲרָהָאָן קיין יונגען, עם איז נישט פַּאֲרָהָאָן קיין שענקיט, עם איז נישט פַּאֲרָהָאָן קיין השכלה און קיין קאמפַּ איז נישטאָ, און עם איז נישטאָ פַּאֲרָוָאָס צוּ בעמַּ פָּעַן. און ווידער דערקען איך איז איהם דעמאָלְבָּוּגָן שטריך : איך איז זיין יאַוש דערגעט ער אָוש בֵּיז צו פַּאֲנָאַטִּזָּם. מיך האָט דאס בּוּך צוּ צוּצְיוּנָן און אַבְּגַעַשְׁטוּיסָן. צוּצְיוּנָן האָט מיך דִּי ווּאַנְטְּרַבָּאָרָעָ פַּאֲרָם און הויַּפְּזֻעַלְיָהָדִי עַהֲרְלִיבְּקִיטָם, און אַבְּגַעַשְׁטוּיסָן האָט מיך דער פַּאֲנָאַטִּזָּם פָּוּנִים יאַוש. און פַּאֲרָט איז דאָך דִּי ווּעַט אָזְזִי שְׁעוֹן און איך האָב זוּ לִיעְבָּר, און דִּי יונגענד איז אָזְזִי שְׁעוֹן און דער קאמפַּ און דאס קעטפָּעָן און איך האָב זוּ לִיעְבָּר ! ... איך האָב טוֹנְקָעָל גַּעֲפִילָהָט, איז איך בֵּין פָּוּן אַנְפָּאָגָן דער ווּלְטָט מַעַן מוֹזְקָעְנָן דאס לְעַבְּעָן אַבְּיַסְעָלְיָהָרָעָ נְהַמְּעָן. וְהַמְּרָי, ער נעט דעם נְאַנְגָּעָן טָאָרָאָרָם צוּ עַדְנָסְט אָן בְּעַשְׂרָעָנָקָט אָן נְאַיְוֹן !

און דאן האָב איך ערגַעַזְוָאוּ דערטאָפָט עַטְלִיכָּע יַהֲרָגְעָנָג פָּוּנִים "הַמְּלִיּוֹן" און איך האָב מיך מיט אַברען גַּעַוְאַרְפָּעָן אוּיפָּזִין, "ארחות הַתְּלִמוֹד" און אוּופָּזִין דִּי אַונְצְּחָלְיָגָן אַנְדְּרָעָ מַאֲמָרִים פָּוּן אַוְם. אָוּן דאס אַקְעַמְפָּעָר אָוּן אַקְמַפְּרַאְנָטָה ! דורך אָוּן דורך איז ער רַעֲוָאַלְזִיכְעָנָה. יעדעס ווּאַרט אַבְּאַמְבָּעָ, יעדע שְׁוֹרָה אַנְפָּאָגָן אַיְבְּרַעְכָּהָרָעָנִישׁ. און דאן דִּי דָּאָזְזִיּוּנָה עַהֲרְלִיבְּקִיטָם, דִּי דָּאָזְזִיּוּנָה מִסְּרוֹתָהָהָנָפָשָׁ פָּוּן עַהֲרְלִיכְקִיטָם פָּוּן רְבָּנוֹ שְׁלָוּלָם, ווּעַן דער ווּעַט זִיךְרָאַל חַלְילָה אַיבְּרַעְצִינְגָּן, אָוּן ער האָט גַּעַקְעַמְפָּט פָּאָר אַוְינְדְּמִיהָלָה, ווּעַט ער זִין אַיְמְשָׁטָאָנָד אַמְעָשָׁה אָן זִיךְרָ צוּ טְהָוָן. אָוּן ווּידער איז מיר אַוְיְפָּגְפָּאָלָעָן איז איהם דער מַעְרְקוֹוַיְדוּגָעָר שְׁטְרִיךְ : אַיְדָה גַּעַנְטְּלִיָּה אַיז ער אַפְּאַנְטְּזִיקָּעָר. אָוּבְּ פַּאֲנָאַטִּזָּמָלָהָל, ווּעַן ער אַיז גַּעַוְעָן רַאֲשִׁישִׁיבָה אַיז ווּילְקָאמִיר, אַוְיַבְּ פַּאֲנָאַטִּזָּקָעָר דַּעֲנָסְמָלָהָל, ווּעַן ער אַיז דער קעטפָּעָר פָּאָר דִּי יונגענד אָוּן פָּאָר דִּי פְּרִיְהִיָּט — דאס אַיְגְּנָעָמָה לְךָ אַיז שְׁוֹין קיין חַילְוקָנִישָׁן. דִּי הַוִּיפְּטַזְאָךְ אַיז, אָוּן ער אַיז גְּרָנוֹר נִישְׁט קיין פְּרִיְעָר גִּיְסָט אַיז דעם דַּעֲסְפָּאַטִּזָּם פָּוּן אַגְּוּסְטָן גַּעַנְגָּנָה

שטאנדר אדרער א געוויסע אידיעע און זי' האבען איים אלעמאָל טראָניזֶרט. איך האב דענסמאָל נאַטירליך נישט געווואָסְט, און אין דער צוקונפֿט וועל איך נאָך אָפְט האבען די געלגענהַיִט אַיהם צו בעגעגענען אלָם פָּאנְטִיקָעֶר, ווי ער שטעהַת אַין'ם דיענסט פָּוּן א געוויסער „זאָך“ אָזֶש בֵּין צו פָּאנְטִיקָעֶר.

איך האב געליענט זיַּוְן „קָהָל רְפָאִים“, דאס דָּזְוִינָע בָּרוֹך, וועלכָּעַס אַסְמָאָלעַנְסְּפִּין פָּעָרְגְּלִיְּכָט מִיט דָּאָנְטָעָס, „גָּעַטְלִיכָּעַס קָאָמְדָּעָע“. איך האב געליענט זיַּוְן שִׁירִים אַוְן זיַּוְן מַמְּרִים אַיְן די „הַשְׁחָרָת“; אין האב גָּעַר לְיִעְנֶט אַלְּז, וואָס ער האט גַּעֲשִׁיבָּעַן — נִיְּן, קִין שְׁעִפְרִישׁ פָּאנְטָזְיָע אַיְן דאס נישט גַּעַוּעַן, דָּאָנְגָּעַן אֶבְּעָר אַיְן דאס גַּעַוּעַן אַס עַמְפָּעָר אַיְיך אַיְן די דָּזְוִינָע זָכָּעַן, אַס עַמְפָּעָר אַוְיך — אַס פָּאנְטִיקָעֶר.

און ווֹידָעֶר האט עם מִזְבְּצָעָן צְרוּיךְ צו יַעֲנֶם „חַתָּאת נְעוּדוֹם“, און איך האב אַיהם געליענט צוֹם צוֹיִיטָעַן, און איך האב אַיהם געליענט צוֹם דְּרִיטָעַן מָאָל. אַיְינְגְּטָלִיךְ האב איך אַיְינְגְּרָלִיךְ פָּאָרְטָעְסְּטִירָט וְגַעַעַן אַיהם, און דָּאָך האב איך אַיהם געליענט בְּלָאָט פָּאָר בְּלָאָט אַוְן איך האב מִיטְגְּנְעָלִיטָעַן מִיט דֻּעַם אָרְמִימָעַן פָּעָרְפָּאָסְעָר ווי נאָך מִיט קִין פָּעָרְפָּאָסְעָר נִישְׁטָע. אַט גַּעַת אַיהם אַיְין ווּעָלָט אָנוֹטָר אַוְן אַט שְׁוִין ווֹידָעֶר אַט ווּעָלָט. אַט שְׁטָאָרְבָּט אַיהם אַב די אָמוֹנָה, און אַט לְעַגְתָּעַ ער אַיְיהָר שְׂעַרְבָּלְעָד אַוְיך דִּי אַיְוָגָעַן. אַט גָּסְמָט אַיְדָעָאָל אַוְן ווּרְטָט אַיְינְגְּנְזָאָמָעָלָט צו זיַּוְן פָּאָטָרָם, און אַט לְעַגְתָּעַ ער אַיהם אַיְן דֻּעַם קָאָלְטָעַן קָבָר. אַט האט ער אַלְיְעָבָע, און אַט אַיְן עַס נָאָר קִין לְיַעַבָּע נִישְׁטָע. אַט האט ער אַלְעַזְוּעַ אַוְן עַס נָאָר קִין פָּאָזְוּעַ נִישְׁטָע. אַט האט ער אַיְומָכְּפָּר אַוְן ער ווּיל גְּלוּבָּעַן אַוְן ווּיל בעטָעַן, און ער קָעַן נִישְׁטָע. נָאָר אַיְין רַ' נַחְמָן קָרָאָכְּמָאָל אַיְזָהָם גַּעַבְלִיבָּעַן מִיט זַיְּוָן מַעֲרְקוֹוִירְדִּיגָּעַן, „מָרָה נְבוּכִי הַזָּמָן!“. אַיְן ווּעַלכָּעַן ער קָלָאָמָעָרָט זַיְּך אַז מִיט אַלְעָשָׂוֹת, אַוְן אַט הוּבְּכָט שְׁוִין אַיְיך דָּאָזְוִינָעֶר בּוּיְם זַיְּך אַבְּצָוּבָּלְעָטָעָרָעָן אַוְן בּוּגָט זַיְּך אַוְן זַיְּנְקָט אַוְן פָּאָלָט. עַס ווּרְטָט שְׁטִילְאָרָום אַוְן אָרוֹם. מַאֲנְכָּבָעָס מָאָל נָאָר בְּלָאָזָט נָאָר אַט מְרוּעָדָרִיךְ ווּוִינְטָעָל אַוְן עַפְעָם אַגְּלָל בְּלָעְטָעָר פָּאָלָט צו דער ערֶד. עַס ווּרְטָט אַלְעָזָה זַיְּוּי לְעַדְיָג, זַיְּוּי לְעַעְרָ...
אַוְן דֻּעַם לְעַזְרָר בְּעַפְאָלָט אַפְּחָד אַוְן ער האט מַוְּרָא פָּאָרְז' סּוֹפְּ פָּוּן
דָּעַם דָּזְוִינָעֶן אַוְמְגָלְקִילִיכָּעַן ! —

אוון דערביי אוון דאס נישט קיין שלמה מיומו, וועלכען זיין צויניזם דאטם ארייבערגעעהאלפען איבער אלע צרות. ער אוון גראונדרעהרליך אוון אַ גאנַצע ער נאטור. ער קען אַבער נישט לעבען אהן עפֿעָס פָּזְוִיטְיוּועָס. וועט ער מאָרגַעַן געהן צום ערשטען בעסטען וואָסֶעֶר אוון אַ סּוֹפְּ מְאַכְּלָן מִיט זִיךְ? וועט ער, ווי יונגעַר, קומען ביז צו דער טהיר פֿוֹן עפֿעָס אַ עוֹאָנְגָּלְישָׁעָן פָּאָסְטָאָר? ...

פלְּצָלִינְגָּן אַבער, כמַעַט אַיבָּעַר נַאֲכָת, גַּעֲשַׁהְתָּטָּה דָּס אַונְגָּלוּבִּילִיכָּעָן. כמַעַט אַיבָּעַר נַאֲכָת, זָאגְ אַיךְ — אַ מְאָגֵן דָּעַרְוָאָה הָעַרְתָּה זִיךְ שָׂוִין דָּס וְאָנוֹן דָּעָר, קַיְן צְוִיּוֹתָעָן. נָאָר מַעְהָר: ער אוון דער הוּפְּטָדְּסָטָאָלָּב פֿוֹן דער חַבְּרָה. הָוּנְדָּרָעָטָעָר מַעְנְשָׁעָן הָעָרָעָן אוון שָׁאַקְלָעָן פָּעָרוֹאָנוֹנְדָּרָעָטָדָיָּקָעָפְּ ...

אוון גְּרָנְדָּר אַבער אוון דָּאָזְנָגָן אַונְגָּלוּבִּילִיכָּעָן גָּרְנִינְשָׁטָּס אַונְגָּלוּבִּידָּה לִיךְ. אַיְוָגָעָנְטָלִיךְ אוון עַס דָּעָר נַאֲטְרָלִיְּכָּסְטָעָר הָמְשָׁךְ אוון דָּעָר אַיְנְצָינְעָר אַוְיסּוּעָן ...

ער האָט פָּזְוִיטְיוּועָ גְּעוֹכוֹטָט, דָּעַם הָאָפָּט, אוון וועלכען ער זָאל זִיךְ אַנְצָה כָּאָפָּעָן בַּיּוֹם דָּעַרְטִינְקָעָן, אוון די רָעַטְוָנִינְגָּ פָּאָרְדָּן אַונְטָעָרָגָאנְגָּן — אוון דָּאָהָט ער אוון אַשְׁטִילָעָר נַאֲכָת גָּעַלְיָעָנטָד די בעקָנְטָעָר בְּרָאָשָׁוָר פָּוֹנְגָּס דָּרָ פִּינְסָקָעָר. פֿוֹן אַרְוָם אוון אַרְוָם קַוְּמָעָן די שְׁרָעְקָלִיכָּעָן יְדִיעָות וְעַגְעָן די פָּאָר גָּרְאָמָעָן, דָּס חָאָרְץ קְרָאָמָפְּטָזְקָדְשָׁה הָעָרָנְדָּרִים, אוון דָּרָ פִּינְסָקָעָר נַיְעָט אַוְוָף דָּעַם וְאַונְדָּרְלִיכָּעָן פָּאָצָן פֿוֹן אַ אַוְתָּאָעָמָאָנְצָפָאָצְיָעָ. לִילְעָנָן בְּלֹום כָּאָפָּט זִיךְ דָּעָרָין אוון וְאַיְנְעָרָ, וְאַסְטָרָנְקָמָט זִיךְ. אַט אוון דָּס פָּאָר זְוִיטְוּעָ. אַט אוון עַנְדְּלָךְ דָּאָפָּר וְאַסְטָרָנְקָמָט זִיךְ לְעַבְּעָן.

אוון דָּס דָּאָזְנָגָן, וְאַס אַיְזָנִינְגָּ פָּאָזְוּיָּה טִיוּעָ, פָּעָרְטִיְּדִיגְּטָ ער ביז צו זִיךְ לְעַצְמָעָן אַטְעַמְּצָזָגָן מִיט דָּעַם אַיְוּפָעָר פֿוֹן אַ פָּאָנְטָמִיקָעָר. וְוַהָּה דָּעַם, וועלכען זָאל וְאַגְעָן אַ וְאַרְטָ אַדְרָעָר אַ טְוִיזְעָנְסָטָל פֿוֹן אַ לִיְכָטָעָר בְּעַמְּרָקָונָגָן גָּעַגְעָן אַרְזִיְּ-יְשָׁרָאֵל אַדְרָעָר דָּעַם. יְשָׁוָב. הָוָנָה דָּעָרָט מְאָמָרִים וְעַגְעָן דָּעַם וְעַגְעָן אַיהֲם וְוּנְגָן. קַוִּים עַפְּעָס אַיְזָנִינְגָּ בְּלֹום פָּאָרָהָאָן. זַיְיָן פָּעָרְזָעְנְלִיכָּעָם הָאָט אַוְיְגָעָהָעָרָט צו זִיךְ; ער עַקְזִימְטָרָט נָאָר נָאָר אַלְסָ פָּעָרְטִיְּדִינְגָּעָר אַזְנָגָן בְּעַשְׂצָעָר פָּוֹנְגָּס אַיְנְצָינְגָּעָן, וְאַס אַיְזָנִינְגָּ פָּאָזְוּזָה. ער אוון אַזְנָגָן פָּוֹן אַ רְעַלְיוֹנִיָּה.

אוֹבָּ רָאָשִׁיּוֹבָה אַיְזָנִינְגָּ וְוּלְקָאָמִיר, אוֹבָּ קַעְמְפָעָר פָּאָר די תְּקוּנוֹם בְּדָתָה,

משה ליב ליליאן בלום

אויב בעשיזער פון'ם ישוב-דריעוֹן — דאס איז נישט וויכטיג: דער צוּג פון'ם פערטויידינער פון זיין אידיע אוש ביז צוּ פאנאטייזם איז אומעטום בולט.

אייך האב איהם אמאָל בעקעמאָט — אייך נײַג מײַן קאָפּ אֵין עהראָפּוּכּט פֿאָר די גְּרוּיסָע אָונְעַנְדְּלִיכּעַ עהֲרְלִיכּיִיט פון'ם דְּזָוְנָעָן קְעַמְפּעָר. אָזּוּי עַהְרָדְלִיךְ, וּוּ עָרְ, הָאָבָעָן עַס וּוּנְגָעַ גְּעַמְּינְט...

לְאַמִּיךְ דָּאס דְּזָוְנָעַ נְדֻזּוּל וּוּאַרְפְּעַן אָוּתְּ זַיְן פְּרִישָׁעָן שָׁבָר!

נאטירליך: וווען היינט זאל קומען עמייצער און זאל אונז רעדען וועגען די השכלה, „די חימלייש טאכטער“, און וועגען דעם קאמפ פאר די השכלה, וועלכבר איז געווען „די מלחה פאר ליכט געגען פינסטערטקייט“, און וועד גען דעם העבר�איש-שריבען לשמה, בי וועלכען מען מז זיך קעגען מקריב זיין צוּלַיעָב אַ נְקוֹדָה מִעְהָרָה אַדְעָר וּוּנְגַעַר — וּוּעַט מֵעַן צִיהָעָן מֵיט די פְּלִיאַצְעָם. עַס אַיז „איַזְעִירָאוֹן דְּרַעֲנֶר שְׂטַאנְדְּפּוֹנְקָט“; אוֹוֶה יְוִידְיָש הִיסְטָמָט עַס: אַן' אַבְּגַעַשְׁלָאָגְעָנָעָה הוּשָׁעָנָא. וווען היינט זאל קומען עמייצער און זאל אונז דְּרַשְׁנָעָן וּוּעַגְעָן אַרְבִּיטְרָסְטָמְבָּעָר, אַן דְּרַבְּבִּי וּוּעַט עַד מְכוֹן זַיִן, אַז זַיִן שְׂוֹר זָאַל חַלְילָה וְחַס נִישְׁתָּחָבָעָן מִעְהָר וּוּגְּנַדְעָנָעָזְעָט עַלְפָּה תְּנוּעָות אַן זָאַל דּוֹקָא זַיִן „מְלָעִיל“ אַן זָאַל זַיִן אַבְּגַעַהַיְמָעָן פָּוֹן אַשְׁוֹא צַו אַנְפָאַנְסָס וּאַרְטָמָט — וּוּעַט דָּאַם זַיִן אַין אַוְנוּזָרָעָ אַוְיְגָעָן זָעָהָר נְאָיווֹ. מִיר האַלְטָעָן שַׁוִּין הַעֲטָהָט וּוּיְטָר. וווען היינט זאל קומען עמייצער און זאל אונז רעדען אַפְּלָו וּוּעַגְעָן יְשֻׁוּב אַרְצִישְׁרָאֵל אַן וּוּעַגְעָן תְּהִיָּה אַן וּוּעַגְעָן לְאָמוֹת, אַן וּוּעַט דְּרַבְּבִּי נִישְׁתָּחָבָעָן פָּוֹן זַיִן בְּיַבְעָל פְּסָקִים אַן זַיִן מְלִיצָּת אַן פָּוֹן זַיִן אַוְיסְרָפְּנְגְּצִיבָּנָס — וּוּעַט מַעַן נִישְׁטָדוּלְעַנְדִּיק אַ שְׁמִיכְעָל גַּעֲבָעָן. מִיר לְעַבְעָן היינט אַין אַנְצָאַנְד דְּרַעַע בְּעַגְרִיפְעַן זְוּוּלָט. אַוְיְפָלְעַבְוָגָן הִיסְטָמָט שַׁוִּין בַּי אַונְזָן נָאַר עַפְעָם אַנְדְּרָעָש אַן אוֹיךְ נָאַצְיָאַנְאַלְיִיטָמָט אַיז עַפְעָם אַנְדְּרָעָש גַּעַוְאָרָעָן. מִיר זַיִן שַׁוִּין לְאָנְגָרָוּס פָּוֹן יְעַנְעָן קִינְדְּרָאַשְׁכָּלָעָךְ. הַעֲכָסְטָעָם מַאֲכָט זַיךְ נָאַר, אַז עַפְעָם אַיְינְעָרָל לוֹפְטָב בַּי אַונְזָן אַרְוָם אַין אַ קָּאָפְּאַטְקָעָלָעָ, וּוּאַס אַיז אַיְבְּרָגְעַנְהָתָמָט פָּאָר אַיְהָם פָּוֹן זַיִן זְיַדְעָנָס הַוּזָעָן, אַן אוֹיךְ דָּעַר דָּאַזְגָּעָר וּוּרְתָמָט אַוְיסְגָּדָלָקָט. מִיר זַיִן שַׁוִּין אַזְוֵי וּוּיְטָס פָּוֹן יְעַנְעָם דָּוָר, אַז מִיר זַיִן אַזְשָׁ אַסְמָעָ גַּעֲרָעָכָט אַקְעָנָעָן אַיְהָם! מִיר וּוּילְעָן נִישְׁתָּוּסְעָן, אַז יְעַדְעָר קָאָמָפָ אַיז הַיְּהִירָ לִיגָ, אַן אַז אוֹיךְ צָוָם קָאָמָפָ וּוּעַגְעָן הַשְּׁכָלה אַן וּוּעַגְעָן הַעֲבָרְאָישָׁ הַאֲבָעָן גַּעַמּוֹת זַיִן סָאַלְדָאַטָּעָן, אַן וּוּרָע עַמְּ אַיז אַ סָאַלְדָאַטָּעָן גַּעַוְעָן, דָעַר הַאַט זַיִן פְּרַדְיְעַנְסְטָעָן. מִיר וּוּילְעָן נִישְׁתָּוּסְעָן, אַז אוֹיךְ יְעַנְעָן שְׁרוּם הַאֲבָעָן אַונְז אַונְגְּנָדְלִיךְ פִּיעָל גַּעֲבָעָן אַן אוֹיךְ יְעַנְעָן מַאֲמָרִים הַאֲבָעָן אוֹוֶה אַונְז טִיעָך

געוירקט, זי האבען אונז פאָרבערײַט, אונז וווען נישט יונען, וואַלטען מיר נישט זיין דאס, וואָס מיר זונען, האבען מיר דען די גָּראָנטיעַ, אֶזְמִיר אָונֵן אָונְזָעָרָע אַידָּעָלָעָן זונען שׂוֹין דער סֻופֶּן אַלְעָסְפֶּן, אָונֵן אֶזְמִיר נָאָך אָונֵן ווועט נישט פָּון אָונֵן זָאנְגָּן דָּסְזָעַלְבִּיגָּן, וואָס מיר זָאנְגָּן פָּון די, וואָס פָּאָר אָונֵן ?

אַ שאָרְכָּעָן שְׁוּוֹמֶט אַרְוֹם אַוְיפֶּן ווָאַסְטָר — אָונֵן דער בערטאָכְטָעָר זָאנְגָּט שְׁוּרְמָוְתִּיג : ווַיְיַלְּדוּ האָסְטָט דָּעַרְטָעַנְקָט, האָטָט מעַן אוּיךְ דִּיךְ דָּרָעָרָטָעָט, אָונֵן דער סֻופֶּן דִּינְעָד דָּעַרְטָעַנְקָט ווועט זַיְן, אֶזְמִיר זַיְן ווועלְעָן דָּעַרְטָעַנְקָט ווּרְעָעָן... עַס אַיזְמַדְסְּאָס אַיְבָּגָּעָן יְעַזְּעִילָּי !

אָונֵן קְוּמָעָן ווועט אַ צִּימָט, אֶזְמִיר אָונְזָעָרָע קָאַמְפָעָן אָונֵן אָונְזָעָרָע לְיַעֲדָר אָונֵן אָונְזָעָרָע אַידָּעָלָעָן ווועלְעָן אַיזְמַדְסְּאָס אַיזְמִיר זַיְן אַלְטָט אָונֵן גַּעַשְׁמָאָקָלָאָזְן אָונֵן ער ווועט צִּיהָעָן מִיטְדִּי פְּלוּזָעָם. אָונֵן וווען דָּצָן, אַיזְמִיר צְהַנְּדָרְגָּינְעָר יְאַחֲרָעָן אַרְוֹם, ווועט מעַן דָּעַם גַּרְעַסְטָעָן פָּון אָונֵן פְּיוּעָדָע, ווועט אַיְנָעָרְפָּרְעָנָע : פָּאָרוֹאָס ? — עַס ווועלְעָן דָּצָן זַיְן נָאָרְיָהָדִים, ווועלְבָעָן ווועלְעָן פָּעַרְשָׁתָעָהָן, וואָס מיר האָבען גַּעַתְּהָוָן פָּאָר די שְׁפָעַטְעָרָע אָונֵן ווועלְבָעָן ווועט מיר האָבען פָּאָר זַיְן.

אַזְעַלְכָּעָן יְחִילָּים זונען עַס, ווועלְכָעָן האָבען יְעַצְּטָפָעָרָן, וווער יְהַלְּיָאָזְן, אָונֵן פְּיַעַרְעָן אַיהם זַיְן 55-יאַהְרִיגָּעָן שְׁרִיפְטָשְׁטָעַלְרָעְדָּיְזָבְּילָעָם. יְהַלְּיָאָזְן — ווַיְיַלְּדוּ אַפְּרָמְדָעָר אַקָּאָרְדָּקְלִינְגָּט אַרְיוֹן דָּעַרְטָאַזְמָעָן אַיזְמִיר הַיְנְטִיגָּוּגְלִינְגָּלְעָד. עַר קְלִינְגָּטְפָּרְעָמְדָע אָונֵן ווַיְיַלְּדוּ שְׁוֹין דָּעַרְטָאַזְמָעָן אַיזְמִיר אַלְיְוִין, אַ שְׁרִיפְטָשְׁטָעַלְרָעָמִיט אַפְּסָעָדְוָדָאָנִים יְהַלְּיָאָזְן, אַיזְמִיר אָונְזָעָר אַוְיָעָר עַפְעָם זְוִילְדְּפָרְעָמְדָע : אַ הַיְנְטִיגָּעָר ווְאַלְטָט אַזְדָּאי אָונֵן ווועלהָעָן עַפְעָם אַ גַּשְׁקְטָעָרָעָן שְׁרִיפְטָשְׁטָעַלְרָעְדָּנָאָמָעָן. אָונֵן פָּאָרְטָאַזְמָעָן פָּון אַיזְמִיר אַיזְמִיר הַיְנְטִיגָּוּגְלִינְגָּלְעָד. עַפְעָם אַ גַּנְצָעָעָן עַפְאָכָעָן שְׁטָהְתָּמְאָאוֹף מִיטְאַיהם אַיְנָעָם פָּון די עַרְשָׁטָעָן. עַפְעָם אַ גַּנְצָעָעָן עַפְאָכָעָן שְׁטָהְתָּמְאָאוֹף מִיטְאַיהם תְּחִיתְהָמָתִים : גַּאֲרָדָאָן אָונֵן סְמָאָלְעָנְסָקִין, אַ „חַשְׁחָרָה“-צִּימָט, אַ עַרְשָׁטָעָן פָּאָר גְּרָאַסְצִּימָט מִיטְאַיזְמִיר דִּיךְ עַרְשָׁטָעָן שְׁוּבְּטוּרְגָּעָן אַרְטְּוּקָלָעָן, ווועלְכָעָן האָבען גַּעַרְפָּעָן צַו אַ גַּאֲצִיאָנָאָלָעָן בְּעוֹאָסְטוֹזִין... עַר האָטָט זַיְן צִּימָט גַּעַרְיָעָט, אָונֵן וווער עַס האָטָט זַיְן צִּימָט גַּעַרְיָעָט, דָּעַר האָטָט גַּעַרְיָעָט פָּאָר אַלְעָסְפֶּן.

אָונֵן דָּעַר עַרְשָׁטָעָן רַיְהָא אַיזְמִיר זַיְן עַר גַּעַתְּהָוָן, אַזְדָּאי דָּעַר מַזְרָחְ-זָוָנָר פָּון דָּעַר נַיְרָה-עַרְבָּאָשָׁר לְיַמְּתָרָאָטוֹר. נִישְׁטָא אַיזְמִיר זַיְן וַיְדָעָן ווועט נָאָךְ זַיְן צְוּוּשָׁעָן אָונֵן, ווועלְכָעָן ווועט זַיְן דָּעַרְמָאָה-הָנָעָן אַיזְמִיר זַיְן וַיְגַעַן אָונֵן ווועט זַיְן גַּלְיוּכִּי.

טייג דערמאהנען אין די שירום פון א מינסקער יונגענמאן מיט דעם נאמען יהודה ליב לעוין. ער ווועט זיך דערמאהנען, וואס פאר א פערגענינגען האט דענסמאל געהאט. דאס העברआישע, דאס געמאטען און געוואוונגען, אין געווען דענסמאל זיין אידעאל — און דער דאזינגר לעוין אין געווען הר מיסטר פון דעם דאזינגר העברआיש. ער ווועט נאך יעצט געהן צו זיין ספרוים-שאפאפ און ווועט זיך אויסזוכען אַנְאַלְטְּ בִּיכָּלְמִית שירום. „שפתי רננות“ האט עם געהויסען, און אויפֿן טימעל-בלאט איז געתמאן דער פֶּסֶק, „שפתי רננות יחלֵל פִּי“. ער ווועט דערין מישען. ואガאר ליעבעס-לייעדר הנט ער דארט. איינט האט דעם נאיאווען נאמען „פְּצָעִי אָוָהָבָן“.

ער ווועט זיך פערטאכטען...
און צוישען אונזער מאטען וועלען זיין אַזְעַלְכָּע, וועלכער וועלען זיך מיט בענקעניש דערמאהנען אין די „השחר“-צייט און דעם לִיְבַּ-דִּיכְתָּעֶר פונ'ם דאזינגרן „השחר“ מיט'ן נאמען יהַלְל. זוי וועלען זיך דערמאהנען, דאזינגרן יהַלְל, אונגעפההר ווי מען פְּלָעַנְט אַנְזָעָר צִיטְעָן ווי זיין פְּלָעַנְט מיט אומגעדורד ווארטען אויפֿ ניויעם שיר פון'ם דאזינגרן יהַלְל אונגעפההר, ווי מען פְּלָעַנְט ווארטען אויה אַהֲפְטָעָל „הַשְׁלֹהָה“, אַפְּשָׁר ווועט מען וועלען זיך דערמאהנען דעם, „כְּשֻׁרוֹן הַמְּעָשָׂה“: עס איז דאך אַדִּיכְתָּעֶר מיט נאך עפָּס אַנוּם טאן, גַּרְנִישְׁטָט דאס, וואס די אַנדְרָע. עפָּס די סָאָר ציאלא פְּרָאָגָן אַנְזָעָר אַהֲרֹןִים. און דעם „אַלְחָנָן“ וועלען זיך דער מאהנען, און דאן אויך דעם, „דְּנֵיאָל בְּגַוְּבָה הָאָרוּתָה“.

און צוישען אונז אליאן ווועט זיין נישט אינער אַזְעַלְכָּע, וועלכער וועלט מיט דאנקבארקייט געדענען, וואס יהַלְל האט געתהוֹן פאר די נײַע-בע-וועגונג: זיין „סּוּפּוֹת בְּגַבְּ“ און זיינע אַנְדְּרָע אַרטִיקְלָעָן באָלָד נאך די ערשות פְּאַנְרָאָכָען. ער ווועט וויסען, אָז דאס איז אַיְינָעָר גַּעֲוָעָן, וועלכער האט מיטגעהאלפען ווועקען אַפְּלָק צּוֹם נְצִיָּאָנְאָלָעָן גַּעֲדָאָנָק.

דרדי דורות — און יעדען פון זיך האט ער עפָּס גענבען.
און ווער עם האט זיין צִיט גַּעֲנָבָעָן, דער האט גענבען פאר אלע צייטען!

ד"ר י. ג. קאנטָאַךְ

(אווזער ערשותעס טאגבלאַט)

אויזט העברעהיש איז עם געווען און „הוֹם“ האט עם געהיסען. אין עטליכע מעג אַרְום, אַינְס 31-31 טען יאנואר, ווערט 25 יאָחר, זונט עם האט אַנגעהויבען בֵּי יודען צו ערשיינען די ערשות טעליכע צייטונג — דער דזונגער „הוֹם“ פון ד"ר י. ג. קאנטָאַךְ.

אַ יובילעאָס אַלְאָ ? אָה, ניִין ! דאס וואָרט יובילעאָס אַיְזַ געווארען עפָעָם וואָכָעָדָג. צו וואָלְוָעָל אַיְזַ סַחֲרָה. וועמַען מאָכָט מעַן נישט היינֶן טיגען צייטונג אַזָּא יומַטְבָּל אַון וואָלְכָעָן מאָנְטָאַג אַון דָּאנְעַרְשָׁטָאָג ווערט ער נישט געמאָכָט ? באָלְדָו ווּטָקָומָעָן די צִיִּיט, אַזָּא אַנְעַרְנְטָלְכָעָר מַעַנְשׂ ווּטָ אַראָבָה הענְגָעָן די אוּינְגָן, וועַן מַעַן ווּטָ אַיהֲם האָבָעָן גַּעַכְאָפָט בֵּי אַזָּא מַעַשָּׂה. עַמְאַיְזָדָעָל אַזָּא מִיטָּדִי אַיְזָגָעָן העַדְר — אַון ווערט דָּאָן נַאֲיָזָו אַיְזַ בְּלוּמְדָשָׂט זעהָר אַיבָּעָרָאַשָּׂט. סַאְיַזְפָּאָסְט ווּי בֵּי בְּדִיקְתִּיחְמָז : אַלְיַזְלָעַטְמָן זעהָר אַזְבָּעָלָעָךְ, אַון דָּאָן אַיְזַ מַעַן זעהָר „ערְשָׁטְיוֹנָט“ וועַן לְעַנְטָמַע אַזְוּעָס די ברַעַקְעָלָעָךְ, אַון דָּאָן קִין זעהָר אַזְבָּעָלָעָם. דער צִיְּרָה מַעַן גַּעַפְנִימָה זוי. אָה נַיְיָן, די רַעַד אַין נִישְׁט פָּוּן קִין זעהָרָעָם. טַאנְפְּרָעָסָע, פַּעַרְדִּיעָנָט עַרְנְסְטָאָר בְּהַאֲנְדָּעָלָט צו ווערטן, אַיךְ רַעַד דָּא נִשְׁטָפָן אַזְמָנָטָש, נַאֲרָפָן אַזְזָא —

אַון וואָס פָּאָר אַזְזָא ! אָפְשָׂר אַיְזַ דאס אַיְזָס פָּוּן די גַּרְעַסְטָע טַהָּאָטָעָן, זועליכָע זענען בֵּי אַונְז אַיְזַ די לְעַצְטָע יַאֲהַרְצִעְנָטָען גַּעַתְהָוָן גַּעַוְאָרָעָן ; אָפְשָׂר נַאֲר די ווּכְטִינְגָּטָע. ווּ האט דָּאָךְ אַגְּנְצָע אַיבָּעָרָקָעָה רָעָנִיש אַרְוִיסָּד גַּעַרְוָפָעָן אַיְזַ אַלְעָ אַונְזָעָרָע פַּעַרְהָעָלְטָנִישָׁעָן.

נאָטְרִילְךָ : דער היינְטִיגָּעָר לעַזְעָר, וועַלְכָעָר האָט יַעַנְעָם אַיבָּעָגָאנְגָּז נִישְׁט מִיטְנְעַמְאָכָט, וועַט זַדְקָה אַבעְנְרִיף מאָכָעָן פָּוּן דֻּעָם אַלְעָמָעָן. אַוִיךְ דאס וואָרט צִיְמָונָג אַיְזַ דָּאָךְ היַינְט גַּעַוְאָרָעָן שָׁוֹן וואָכָעָדָג. מַעַן גַּעַתְהָוָן אַרְוִיסָּד, אַון צַוְּצָנְצָג יַוְנְגָלָעָד יַאֲגָעָן אַיְינָם נַאֲר : אַ צִיְטָוָג ! אַ צִיְטָוָג ! — אַון דַוְקְרִינְגָט צַהָן פָּאָר אַיְנָע — אַון פָּאָר אַ פַּעַרְעָר

קופסת זו דיר יעדען טאג א בלאט. איזו א שעה ארום איז אוז בלאט צעד ריסען, און דער קרעמער וויקעלט איזן איהם איזן פומער אדרער הערינגע. דער מאלט אבער איז געווען אנדרעריש. א ציטונג איז נאך געווען א שטיקעל דבר שבקדושה. ביי די טאטעס און די זידעס איז אויף דער צונגע נאך געלגען דער טעם פון'ם „המגיד“, דענסמאל, וווען מען האט געווארט מיט אונגעדר מאלט איז אויף דעם „המדינה בו יאמר“, איזנמאָל איז דער וואָך אדרער אייבּר מאל איז צוּוִי וואָכַען איז אָזָא בְּלָעַטָּל גַּעֲקוּמָעַן. אָך, דָּאָס בְּלָעַטָּל איזו גַּעֲנָעַר אָזָוּי קְלִין אָזָן דער אָפְּעַטִּיט אָזָוּי גְּרוּוֹס! דער זִירָה האט זִיר אָנְגַּעַד טהוֹן די ברילען, דער טאטע האט זִיר מְכִין גַּעֲוָעַן, די מאָמָעַ האט מען גַּעֲרָפָעַן — אַלְּיִינְגְּרִיטִים, מען ווּעַט דָּאָ לְּיִעְנְּגַּעַן וְעַגְּנָעַן גַּרְּבָּאַלְּדִיְּזָן אָזָוּי גַּעֲנָעַן נַאֲפְּלָעָאָנְעָן אָזָוּי נְיֻעַם. אָזָן אָזָוּי גְּרָאָד גַּעֲוָעַן אַלְּוָאַד צִוְּיָה, האט מען דָּאָס בְּלָעַטָּל פָּעַרְשָׁלָאָסָעָן אָזָן אַשְּׁאָנָק אָזָן גַּעֲוָאָרֶט דָּעַרְמָט בֵּין יוֹסְטָובּ, וווען דער קָאָפּ וְוּטּ וְיַיְן אַבְּיַסְעָלְפְּרִיעָר. וְאָסּ מַאֲכָמָט דָּאָס אָוִס אָזָוּיְּדָרִי וְוָכָעַן! נִישְׁקָה, מען האט צִוְּיָת צַוְּוֹרְטָמָעַן ...

אָזָוּי גַּעֲנָעַן אָזָוּעַ גַּעֲנָצָעַ צְעַהַנְּדִילְגָּעַר יַאֲחָרָעַן. פְּלוֹצְלִינְגָּן, אִין אַ שְׁעַתְּ-נָעַם פְּרִיהְמָאָרְגָּעַן, אָרוּם סְוִף פּוֹנְ'ם יַאֲחָר 1885, האט זִיךְרָה דִּי וְוּאַזְּנָהָר דָּעַרְלִיכָּעַ נַאֲכָרִיכָּט, אָז דֶּרֶיךְ. 5. קַאנְטָאָר אִין פָּעַטְעַרְבָּוָרְגָּה הַוּבָטָן אָזָן אַרוֹסְטָן צִוְּגָעָעַן פּוֹנְ'ם עַרְשָׁטָעַן פָּעַרְבָּוָרָאָר 1886 אַטְּגָּנְבָּלָאָט אָוּתָהָהָעָבָרְעָאַישׁ.

אַטְּגָּנְבָּלָאָט? — קִיְּנָעַר כְּמַעַט האט נִישְׁטָן גַּעֲוָאָלָט גַּלְּיוּבָעָן. מַעַן האט נִישְׁטָן גַּעֲוָאָלָט גַּלְּיוּבָעָן, אָז דָּאָס אִיז נָאָר מְעַנְּלִיךְ. פּוֹן וְוּאָנָעָן וְוּעַט מַעַן נְהַמְּמָעָן אָזָוּי פְּיַעַל שְׂטָאָפּ? פּוֹן וְוּאָנָעָן אָזָוּי פְּיַעַל מִיטָּאָרְבִּיכְּעָטָר? וְוּרְרָה וְוּעַט דָּאָס יַעֲדָעַן טָאגּ לְּיִעְנְּגַּעַן? צַו וְאָס גַּאֲרָה בְּעַדְאָרָה מעַן דָּאָס אַינְגָּנָעָץ? אָזָן וְוּטּ נִישְׁטָן, חַלְיָה, דָעַר גַּעֲנָצָעַ לְּשׁוֹןְ-קְדוּשָׁה דָּאָדוֹרְךָ לְּיִדְעַן? — דָעַט גַּעֲרָסָעַן לְּיוֹצָנוֹת פּוֹן דָעַר דָּאָזְוִינָעַר „עַרְפִּינְדוֹןָן“ האט גַּעֲמָכָט יְהָוָדָה-לִיבָּן גַּאֲרָדָן. עַס אִיז וְוּאַנְדָּרְלִיךְ, וְוּ קִיְּן אַיְינְגָּנָעַר פּוֹן דָו אַבְּלָאָכָּרָס האט דָעַנְסָמָאָל נִישְׁטָן אַיְינְגָּעָזָהָן, וְאָס פָּאָר אַעֲרְצִיחָה-עַרְבִּישׁ אַעֲרְצִיחָה-עַרְבִּישׁ. עַס האט קִיְּנָעַר נִישְׁטָן בְּעַנְוֹרִי קְוֹלְטוּרְעָלְוָה וְוּרְטָה עַס לְּיִעְנְּגַּט אִיז אָזָא טְהָאָט. עַס האט קִיְּנָעַר נִישְׁטָן בְּעַנְוֹרִי פָּעָן, אָז דִּי גַּעֲנָצָעַ לְּיִטְעָרָאָטוֹר וְוּטּ דָאָדוֹרְךָ מִיטָּאָמָאָל בְּעַסְפָּעָן אַנְדָּרְעָר פְּנִים — אָזָן מִיטּ אִיחָר דָעַר יְדִישָׁעָר לְעֹזָר. וְוּן אִיךְ וְאָלָט אַגְּנָעָן, אָז דָעַר דָאָיִידָן גַּעֲרָאַפְּתָהָהָה האט גַּעֲהָאָט אִיז זִיךְרָה עַפְּעַט גַּעֲלִיכָּבָעָט פּוֹן דָעַר עַרְפִּינְדוֹןָן פּוֹן

אנ' איזעננbaarhn. ד"ר איזעננbaarhn האט ענדליך אונגעהויבען צו געהן אויך דורך אונזער זויטיג ליטעראטורעל, וואס איז געלגען איזו וויט פון דעם וועלט-טראקט. נישט די דאמ-היקראקט איז. די היפטיאך פון איז ערפינ' דונגע, נישט דאס, וואס דער מענטש פאן דאדורך ניכער און פינקטלייבער פאהר דען פון ארט צו ארטט, נאר דאס, וואס דאדורך ווערט דער גאנצער מענטש לייכער ניסט אן'אנדרער. די וועלט קריינט א ניעם רימומס, דאס גאנצער לעבען — אן'אנדר ער טעמפא...).

דאס אינע איז קלאר אין מינע אויגען: — דער דאיזגע אופטהו, יודען צו גבען א טענלייב צייטונג, איז סופ-בל-סוח; דאס אינציגע וועלט-בען מיר האבען צו פערדנסקען אלץ, וואס מיר האבען יעצט און אונזער ליטעראטטור. ווען מיר האבען יעט א „עפם“, וואס איז פיעל אדרער ווענג עהנליך צו דעם, וואס מען רופט ליטעראטטור, דאן הויבט זיך זיין דאטע און פון דעם ערשבינן נמענטט פון'ם טעליליכען „היום“. דורך דאס טאנבלאט איז מיט אמאל א סוף געמאכט געווארען מיט דעם גאנצען בטלנות און מיט דעם שפיעלען זיך אין פסקים און מיט דעם גאנפלאפעל נאר צוילעב דעם וארטט אליאין, וואס איז איזוי היימיש געוווען פריהער אין אונזער ליטעראטטור, שריביט א מענטש פאר א טענליך באטיא און האט ער צו טהוון מיט די ער שיינונגגען. פון דער שעה און פון דער מינוט און פון'ם לעבען בכלל, קאנו שוויין נישט איז אינער מעהר שריבען מליצות און שועבען אין דער לופטען און חלומען פסקום; ער מז שוויין האבען א פסטען באדרען אונזער די פים און ממשידיג לעבען און ממש דיג שריבען. אונזער החינטיגע לעזער וועלען דאס אפשר קוים מעהר בענרייפען; ווי איז דאס אלץ שוויין איז גאטירלעך געווארען. אכבר פערגעסען מאערען זוי נישט, איז זיין געקל' מען. שוויין צום גרייטען און איז עס האט געמוות אמאל זיין אינער, וועלכער זאל דאס אלעט האבען צונערויט — און דער דאיזגע אינער איז געוווען דער ד"ר ג. קאנטרא. די ניע עפאכע, הויבט זיך און מיט דער צייטונג „היום“.

און ווי דער גורל איז שוויון פון יעדען ווענ-אייסטרעטער: דער ד"ר ג. קאנטרא איז אראב פון דער מצענען, און קינער פון דער יונגער גענער ראנציג וויט איהם נישט מעהר. אנדערע שטעהן אין דער שפיז און גענער סען די פרוכמען, וועלכער ער האט גאנצעט. דער „היום“ אליאין — אינע

פּוֹן דַּי בְּעַסְטָע צִיוֹתָנוּגָעַן בַּיְּ וּדְעַן, וּוּלְכָבָע קָאָן נָאָךְ הַיְּינָט גַּוְלְטָעָן פָּאָר אָ
מוֹסְטָעָר — הַאָטְטָעָט גַּעַמּוֹת, נָאָךְ צָוַיְיָ אָוָן אָ פְּיַעַרְטָעָל יָאָהָרְ פּוֹן זַיְן עַרְשִׁינָעָן,
אוּפְּחַעַרְעָן צַו עַקְזִיסְטִירָעָן. עַרְהַאָטְטָעָט דַּעַנְסָמָאָלְטָעָן פְּוּבְּלִיקָוּם נִישְׁתְּגַעַחַתְּ.
דַּעַר פְּעַלְיַעַטָּאָן אַיְזָן דַּעַם לְעַצְמָעָן נָוְמָעָר הַאָטְטָעָט זַיְן גַּעַנְרִינְגָט מִיטָּא, “פָּאָרְמָד
עַצְוֹנָן פָּאָלְגָטָן” — אָוָן דַּעַר נָעַכְמָעָר נָוְמָעָר אַיְזָן מַעַהָר נִישְׁתְּ אַרוֹבִּיסְטָעָן
גַּאנְגָּעָן. אַבְּעָר נִישְׁתְּ דָּאָס אַיְזָן דַּאְ דַּעַר עַירְקָר. נִישְׁתְּ דַּעַר “הַיְּוֹם” אַלְסָן צִיוֹתָנוּגָעַן
— וּוּגָעָן דַּעַם “הַיְּוֹם” אַלְסָן צִיוֹתָנוּגָעַן האָבְאָיךְ נִישְׁתְּ דָּאָס רַעַכְטָן צַו רַעַדְעָן.
דַּעַן אַיְךְ בֵּין אַיְהָם צַו נָאָחָנָט גַּעַשְׁטָאָנָעָן. דַּי הַוּפְּטַיזָּאָךְ אַיְזָן דַּאְ נָאָר דָּאָס
בְּלָאָט אַלְסָן עַרְשָׁטָעָט טַאָנְבָּלְאָט אַיְן אַלְגָּעָמְיָן אָוָן אָזְן מִיר הַאָבָעָן אַיְהָם צַו
פְּעַרְדָּאָנְקָעָן אַלְעָם, וּוֹאָס מִיר בְּעַזְוֹצָעָן אִיצְטָעָר אַיְן אָוְנוֹעָר לְיַטְעָרָטוֹר.
וּוּטָן יַעַצְטָן דַּי יְדִוְשָׁע לְיַטְעָרָטוֹר פְּיַעַרְעָן דָּאָס 25 תְּזָן יָאָהָרְ זַיְן
דַּעַם בְּעַשְׁטָעָהָן פּוֹן אָ יְדִוְשָׁע פְּרָעָם, מַזְוָן זַיְן פְּיַעַרְעָן דַּעַם נָאָמָעָן פּוֹן דַּזְּזָן
ג. 5. קָאנְטָאָר, וּוּלְכָבָע הַאָטְטָעָט אַיְהָרְ דָּאָס אַלְעָם גַּעַנְעָבָעָן.

בן-יהודה

מייט איזין און דרייסיג יאחים צוריק, אינ'ם ווונטער 1879, האט זיך אין א. העפטעל פון סמאַלענסקין'ס „השחר“ אַבענְדרוקט אַנְאָרטיקעל פון אַזובעַקאנטען שרייבער מיט דער אויפֿשריפֿט „שאַלה נְכַבֵּה“. געווען איז עס, ווי איהר זעהט, העטְהָעַט אַיְידָעֶר עס האַבען זיך אַנגָעַהוֹיבָעַן די פָּאָרְגָּמָעַן אַיז זַיְעַדְרָעֶר ערְשְׁטָעֶר סְדָה אַיז הַעֲטְהָעַט אַיְידָעֶר עס האַט זיך בעז זַיְעַזְעַן אַ שְׂטִיקָעֶל צְיוֹנוֹסְטִישָׁע בְּעֻוּוֹגָנָג אַיז אַיהֲרָעֶר ערְשְׁטָעֶן גְּלָנוֹל. אַינ'ם אַרטִיכָעֶל האַט דער שְׂרִיבָעֶר אַרְזִיסְגָּזָאנְט אַ גְּדָאָנְק, עַפְס אַ שְׂטִיקָעֶל שָׂאוּיאָז : וּאוֹוֹנְגָעַן זָאָל אַיְוד וּאוֹוֹנְגָעַן אַיז אַרְזִיזְשָׁרָאֵל אַיז רְעַדְעַן זָאָל אַיְוד רְעַדְעַן הַעֲבָרָאַיש. מַעַן האַט גַּעַלְיָעַנְט אַזְּרָאַלְעַז ! בָּאַלְדְּ דְּעַרְוֹחָה האַט זיך אַינ'ם „השחר“ גַּעַרְוָקָט דְּעַרְזְּוַיְוַטָּר אַרטִיכָעֶל פָּוּנִים זְעַלְבָּגָעַן פְּעַרְפָּאַסְטָר מִיטָּן נְאַמְּנָען „וְעוֹד מָסָר לְאַלְקָחָנו“. אַלְזְדָּאַסְעַלְבָּגָעַן, נָאָר מִיט מַעַהָר שָׁאַרְפָּקִיט. מַעַן האַט גַּעַלְיָעַנְט אַיז דְּעַרְזְּוַיְוַטָּר אַרטִיכָעֶל, אַיז דְּעַרְזְּוַיְוַטָּר אַזְּרָאַלְעַז. מַעַן דָּאָן אַיז גַּעַקְומָעַן דְּעַרְזְּוַיְוַטָּר אַרטִיכָעֶל, אַיז דְּעַרְזְּוַיְוַטָּר גַּעַהְיָיָעַן „מְכַתֵּב גְּלוּי“. מַעַן האַט אַזְּרָאַלְעַז דְּעַמְּגַע גַּעַלְיָעַנְט, אַיז מַעַן האַט זיך גַּעַוְאַונְדָּרָט. די אַרטִיכָעֶל, אַלְעַז דְּרִי צְזָאָמָעַן, הַאַבעַן אַבָּעַר גַּעַמְאָכָט אַן־איְינְדָּרָק. זַיְזַי וּעַנְעַן גַּעַוְעַן גַּעַז שְׂרִיבָעַן מִיטָּן בְּרָעַן אַיז האַבעַן גַּעַהְיָעַט אַיז זיך עַפְס אַונְבָּעַשְׁטִימָטָע ; אָפְשָׁר אַיז דָּאָס דְּזָוִינָג גַּעַוְעַן די אַיבְּרָצִיְּגָנָג פָּוּנִים פָּאַנְאַטְיכָעֶר. מַעַן האַט דְּעַרְקָעַנְמ, אַיז דְּעַרְ, וּוּלְכָעַר רְעַדְט דָּאָ, רְעַדְט גַּרְנְנִישָׁט אַוִּיפָּקָט אַזְּוַעַעַז. אַ גַּעַוְיָסָע צִוְּתָה מַעַן נָאָר גַּעַרְדָּט וּוּלְכָעַר אַרְטִיכָעֶל, אַיז דָּאָן — דָּאָן, נָאָטִירָלִיך, האַט מַעַן זַיְזַי פְּרָעָנְסָעַן. אַונְטָרְגָּעַשְׁרָיבָעַן אַיז גַּעַוְעַן „בָּנְזָהָרָה“.

אַיז דָּאָס אַ פָּאַמְּלִיעַן־נְאַמְּעַן ! אַיז עַם אַ פָּסְעוֹדָאָנִים ? מַעַן האַט עַם גַּישָׁט גַּעַוְאָסָט. ערְשָׁט שְׁפָעַטָּר, בַּיְ עַפְס אַ גַּעַלְגָּנְחָיִיט, האַט זיך גַּעַז לְאַזְּטָה הַעֲרָעָן, אַיז דְּעַרְזְּוַיְוַטָּר אַיְוב אַיז קִיּוֹן מְשָׁלְ נְיִשְׁט. עַם אַיז בְּנְמִצְאָ אַזְּאָ מעַנְשָׁ, וּוּלְכָעַר רְוַפְט זַיְזַי בְּנִיְהָוָה. גַּעַהְיָסָע אַינְגָּעַטָּלִיךְ האַט עַר אַמְּאָל נָאָר פְּרָעָלְמָאָן, אַלְיָזְר יְהָוָדָאָוּטָשׁ פְּרָעָלְמָאָן, נָאָר דְּעַר דְּזָוִינָג

יוד האט זיך אונגעטהוּן דעם כוח און האט זיך משנה-ההשָׁם געווען ; ער האט זיך געזאלען רופען אויך אינ'ם בירגערליכען לעבען מיט'ן העברעאיַר שען נאמען. דאס איזו דענסטמֿאָל געווען אַ נײַיעַם, אַ שטיקעל קידושה-השָׁם. מען האט געצוייגען מיט דִּי פְּלִיאַיצָּעַם. אַט ווֹאָס עַס הַיִּסְטָּמָּט אַ פָּאנְאַטְּקָעֶר פָּוֹן זַיְן אַיְדָעַן ! — מען האט אַכְּבָּר בָּאַלְּדָר דַּעֲרַצְעַהְלָט וּוֹעֲגָעַן אַיְהָט נַאֲדָאָס, סְךָן וּוּאַנְדָּעַרְלִיכָּעָז אַכְּבָּעָן : וּוּ ער רַעַדְתָּ אַוְיָף הַעֲבָרְעָאֵישׁ אוּיךְ אַן גַּסְּם, וּוּ ער גַּעַתְּ אַרְיַין אַין טַראָמוֹיַּין אַזְּן וּוֹילְבָּשָׂום אַפְּנָן נִישְׁטָּוּן וּוּיסְּעָן דַּעֲרָפָן, אַזְּן דָּעַר גַּזְּין אַיְזָן נִישְׁטָּמָּחָוב אַיְהָט צָו פָּעַרְשְׁמָעָהָן, אַזְּן ער הַיִּסְטָּמָּט זַיךְ גַּעַבָּעָן אַ בְּלַעַט אַוְיָף הַעֲבָרְעָאֵישׁ. דָּאָן, וּוּעַן ער האט זַיךְ גַּעַתְּ אַיְבָּעַרְגָּעַפְּעָלָט קַיְן וּרוֹשְׁלִים, האט מען פָּוֹן אַיְהָט דַּעֲרַצְעַהְלָט, וּוּ ער אַזְּן זַיְן וּוּיבְּ רַעַדְעָן מִיטָּט דָּעַמְּ קַיְן דָּעַר בָּרוֹסְטָ אַוְיָף הַעֲבָרְעָאֵישׁ אַזְּן וּוּיְאַלְּזָן אַיְנָם הַיוֹן נִשְׁטָּמָּחָוב אַזְּן הַעֲדָעָאֵישׁ. דָּאָן האט מען דַּעֲרַצְעַהְלָט, וּוּ ער זִיכְּטָן קַיְן זַיךְ אַזְּן פָּאַבְּרִיצְיָדָט דָּיְ וּוּרְטָמָּעָר, וּוּלְכָבָּעָר פָּעַלְכָּעָן אַזְּן דָּעַר הַעֲבָרְעָאֵישׁ שְׁפָרָאָךְ, כְּדַיְ אַם זַאֲלָא אַיְהָט נִשְׁטָּמָּחָוב אַזְּן טַעַגְלִיכָּעָן קַיְן וּוּאַרְטָן אַיְנָם טַעַגְלִיכָּעָן גַּעַבְרוֹדִי. אַזְּן דָּאָן וּוּ ער גַּעַתְּ אַיְן קְרָאָט אַרְיַין עַפְּעַט קְוַיְעָן, אַזְּן רַעַדְתָּ הַעֲבָרְעָאֵישׁ. אַזְּן דָּאָן — וּוּ ער גַּעַתְּ אַיְן זַאֲסָמִיטָן מְלִיתָא אַדוֹמָנוּוּקָעָלָט אַרוֹם הַאֲלָגָן, וּוּילְבָּשָׂום אַזְּן דִּי יְוּדִישָׁע נְאַצְּיָאָנָלְטָרָכְטָמָ... .

אַזְּן דָּאָס אַ פָּאנְאַטְּקָעֶר ? אַזְּן דָּאָס אַנְ'אַיְנִיקָּעָל פָּוֹן זַיְעַן נְרוּסָעָ, נְרוּזָעָ טָעַזְיָדָעָם, וּוּלְכָבָּעָר הַאֲבָעָן גַּעַתְּ אַטְּ דָּעַמְּ כּוֹחַ פָּוֹן עַקְשָׁוֹת אַזְּן הַאֲבָעָן נַאֲדָאָס גַּעַדְעָמָנְט זַיךְ מִסְּרִינְפְּשָׁ זַיְן פָּאָר אַיְדָעַן אַזְּן הַאֲבָעָן נַאֲדָאָס גַּעַדְעָמָנְט לְאַזְּעַן פָּוֹן זַיךְ שְׁפָטָמְעָן אַזְּן לְאַכְּבָּעָן אַזְּן טַרְאַזְיָה דָּעַמְּ תְּהָוֹן אַלְּעַמְּלָט מִיטָּט פָּעַרְבִּיסְעַנְקִיְּטָדָס זַיְעַרְגָּעָ ? — וּוּ קְעַנְעַן מִיר זַיךְ גַּלְיְלִיךְ שְׁעַצְעָן, אַזְּן מִיר הַאֲבָעָן נַאֲדָאָס אַיְן אַנוּנוּרָעָ צִיְּטָעָן, צְוַוְוָשָׁעָן אַנוּנוּרָעָ שַׁוְּאַכְּבָּעָר מְעַנְשָׁעַלְעָה, אַיְנִיצְעַלְגָּעָ אַזְּוּלְכָּבָּעָר עַקְוּמְפְּלִיאָרָעָן ! אַזְּן אַ מּוֹעֲזָאָטָם מִעַן בְּעַדְאָרְפָּט דָּעַמְּ לְעַצְמָעָן אַרְיַין זַיְעָצָעָן, אַיְדָעַר דָּעַר דַּזְוִינְגָּר טִיפְ שְׁטָאָרְבָּט אַוְיָם. פָּאָר מִיר אַזְּן אַזְּאָה. בְּזִיהָוָה אָפְשָׁר וּוּכְתִּינְגָּר נַאֲדָאָס אַזְּן וּוּינְ פְּסִיכָּאָלָאָד גַּישְׁעָר אַזְּן הַיִּסְטָאָרְשָׁר טַעַמְיָנִיקִים. ער אַזְּן פָּאָר מִיר, מְעַהָּר, וּוּיְאַלְעָם אַנְּ דָּעַרְעָ, אַ שְׁטִיקָעָלְ הַעַלְדָּר פָּוֹן אַ דָּאַמְּאָן. אַזְּן וּוּילְבָּשָׂום אַיְהָט מִיר עַרְקָלְעָרָעָן, מַזְ אַיְךְ שְׁוִין אַדוֹמָנוּאָבָּלָעָן אַבְּיִסְעָל אַזְּן זַיְן בְּאַנְגָּרָפָעָ. דָּאָס עַרְשָׁטָעָ, וּוּאָס פָּאַלְטָאַוְיָף אַיְן אַיְהָט, אַזְּן דָּעַר רַיְזָן יְוּדִישָׁע צָוָג : דָּעַר כּוֹחַ פָּוֹן עַשְׁד

נות. אינ'ם ביהודה ר' און דער ישובה אוּן ער אַנְעָקָשׁן, אַ פָּאָנָאָטִי שעד אַין דער אלטער ר' יוכטונג. שפֿעטער אלס שילער פֿון רַעַלְשָׂולָע אַין דווינסְק אַיבָּעָרְחוֹרְט זַיךְ בֵּי אַיהם דער זָעַלְבָּונְגֶר שְׁטוֹרִיךְ, נָאָטוֹרְלִיךְ, אַין אַנְעָדָעָר פָּאָרָם : דער גַּדְעָנָק פֿוֹנְק אַינְטָעָרָנָצְיאָנוֹלָעָן סָאָצִיאָלוּס פָּאָקָט אַיהם מִיט אַ פִּינְסְטָעָרָר מַאֲכָתָם. עַמְּאוּן עַפְּעָם נְיוֹהָלוּסְטִישָׁעָם אַין זַיְן וּוּעָזָעָן, עַפְּעָם פִּינְסְטָעָרָם אַון שְׁטָאָרָעָם. ער אַין גְּרוּיט יַעֲדָעָמָן צַו גַּעַזְוָן אַזְּיָּאָפְּט קִידְוָשְׁהָשָׁם. אַון דָּאָן וּוּדָעָר, וּוּעָן ער לִיעַנְטָר גְּרָאָד דָּאָס בּוֹךְ „דָּנָאָל דָּעָרָאָנְדָאָ“, יַעַנְצִי וּוּאָנוּנְדָּרְלִיכְעָבָךְ בּוֹךְ, וּוּאָס אַינוֹ דָּעָמָלָס עַרְשִׁיְּעָנָעָן, אַון דער העַלְדָּפָּנְקָמָבָּוּךְ, מְרָדְבִּיכְּ, מְאָקָט אַוּאָךְ אַיהם אַ טְּעַפְּעָן מְעַבְּטִינְעָן אַיְנָאָפְּט דָּרוֹךְ, כָּאָקָט ער זַיךְ בָּאָלָד אַין דער נְיוּעָר אַיְדָעָע פֿוֹן דער אלטער אַזְּיָּאָפְּט לְעַבְּוָגָן פֿוֹן צַיְּוֹן אַון פֿוֹן דער אַזְּיָּאָפְּט לְעַבְּוָגָן פֿוֹן דער העַבְּרָעָאִישָׁר שְׁפָרָאָךְ ; ער נְעַטְּטָדָס דָּאָס דָּאָזְּיָּאָגָע וּוּעַרְטָלִיךְ, אַון בָּאָלָד וּוּאָקָט ער זַיךְ אַוּאָךְ אַדְּבִּיטִי, דִּי דָּאָזְּיָּאָגָע אַיְדָעָע צַו רַעַלְזָוִירָעָן. ער וּוּסָס פֿוֹן קִיְּן חַכְמָות נִשְׁתָּמָת גַּעַדְאָקָעָן אַון טָהָאת אַין בֵּי אַיהם אַיִּינָס. אַוּאָךְ הַלְּבָעָן וּוּגְעָט ער נִשְׁתָּמָת שְׁתָחָהָן בְּלִיְּבָעָן. אַין הַימָּעָל אַרְיָין וּוּחָנוֹד, אַין דער ערְד אַרְיָין וּוּקָרָה, נָאָר נִשְׁתָּמָת בְּלִיְּבָעָן צְוֹוִישָׁעָן הַימָּעָל אַון ערְד וּוּאַבְּשָׁלָום. ער האָט דִּי נָאָרִיְּזָה וּוּעַלְכָעָעָס דָּאָרָאָךְ הַאָבָעָן יַעֲדָר בְּאַהֲנְדָרְבָּעָרָה. דָּאָס הַעֲכָרְלִיכְעָבָעָן זַעַחְתָּ ער נִשְׁתָּמָת. ער האָט דִּי קְרָאָפָט אַבְּעָר זַיךְ ; ער אַבְּעָר גַּעַת זַיךְ זַיְן וּוּגְעָט.

אַון ער אַין גַּעַנְגָּעָן זַיְן וּוּגְעָט — אַון יַעַצְטָמָע אַין דער הוַיְוָנְטָגָעָר וּוּאָרָה, פִּיעָרָת בְּזִיהוֹרָה אַין יְרוּשָׁלָאָם דָּעָם יְבוּלָעָאָס פֿוֹן זַיְן שְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלְעָרִיְּשָׁה שְׁעָר אַון גַּעַוְּלָשָׁפְּטָלִיכְעָר טָעַטְגְּקִיטִי. דָּרְיוִי וּאַהֲרָעְצָהָנָטָן הָאָט דער מעַנְשָׁה גַּעַרְבִּיטִי. ער האָט זַיךְ עַרְוּזָאָבָעָן פְּעַלְלָפְּרִוְּנָד אַון נָאָר מַעְהָר גַּעַנְגָּעָר — אַזְּיָּאָגָעָן טָלִיךְ אַין צְוֹוִישָׁעָן בְּיַדְעָן קִיְּן אַוְנְטָעָרְשִׁיעָד נִשְׁתָּמָת — עַס קוֹמֶט אַוּאָךְ דָּאָסְטוּלְבָּגָעָ אַרְוִיסִים. עַס וּוּיְוִיסִים, אַון דער מעַנְשָׁא אַין גְּלִיקְוּוֹאָנְטָשִׁים. מִוְּר אַין אַלְעָן אַלְעָן, וּוּאָס פָּאָר אַ בְּעַדְיוּטָוָנָגָ ער האָט פָּאָר דָּעָם יְשָׁוָב פֿוֹן אַרְזִישְׁרָאָל ; ער אַלְעָן אַין פֿוֹנְק אַגְּדָעָן צְוֹרִיקָנְעָקוּמוּעָן, אַון צַו דָּעָר צִיּוֹת פֿוֹנְק אַוְנְאָנְדָאָדְפְּרָאִיעָקָט, האָט ער פָּאָר אַיִּם פְּרָאָפָאָנְאָנְדָע גַּעַמְאָכָט. מִיר אַין אַלְעָן אַיִּינָס וּוּאָס ער האָט גַּעַתְּהָוָן פָּאָר דָּעָר אַזְּיָּאָפְּטָלְבָּוָנָגָ פֿוֹן העַבְּרָעָאִישָׁאָלָס שְׁפָרָאָךְ צֻמָּס רַעַדְעָן. ער אַלְעָן וּוּגְעָט אַון שְׁטִילָע אַיְנוֹאָמָע שְׁטוֹנְדָעָן,

ווען די ליידענסאפטען וועלען זיך לעגען, אפשר טונקעל ערפינדען, וואס דאס הייסט, האבען אroiסגענומען א הייליגער רעליקויע פונג'ס מקדש און אroiסגעפהירט און מאرك אריאן. די דזונגע רעליקויע איז אפער, איזוי לאנג ווי זי איזו עס געוווען איז איהר קדרשיידרים, די איינציגגע זיך געוווען, וועלכע האט די נשמה פון א פאלק דערהאלטען, און קוים איז זיך וואבערג געיג ווארען, ווער ווים, אויב זיך וועט נישט מעחר שאדען זיך נוצען. מיר איז גאנץ גלייכנילטיג, וואס פאר א בעדייטונג ער האט פאר די שאפונג פון ניעו ווערטער אינ'ס העברעהישען און וואס פאר א בעדייטונג זיין ווערטער בוך האט: ער אלין וועט, ווי קיין צווייטער, וויסען און פערשטעהן, וואס עם הייסט, ווערטער "מאכען" און א שפראץ "מאכען", דאס אלעט לאוט זיך נישט מאכען, און ווען עס איז נאר, "געמאקט", מוועס ווידער, פריהער אדרער שפערטער, צעפאלען און אונטערגעעהן. ער אלין וועט דאס אויסגען ציוכען וויסען. ער וועט וויסען, ווי נארויש דאס איז, ווען א שפראץ פון דער גאס ווערט ליטעראטור, און ווי שערקליך דאס איז, ווען אן'ארבייט, צו וועלכער עס איז נויטיג א גאנצע אקדמייע און א צייט פון גאנצען יאהרוהנדערט, ווערט געמאקט פון אן'איין איינציגגען מענטשען.

ניין, דאס אלעט איז מיר גלייכנילטיג. און ווען איך פיער היינט בז' יהודה' צוזאמען מיט אלע, וועלכע פויירען איהם, פיער איך נאר די קראפט. ער האט געשאפען א עפעם, וואס איז פריהער נישט געוווען.

עס איז פארהאן יעכט מיט א "עפעם" מעחר איז דער וועלט. עטלכע טיזענד מענטשען רעדען יעכט העברעהיש. ווי דאס העברעהיש איז, וועלכע בען ווערט עס האט און וואס פאר א צוועקמעסיגקייט, דאס איז אליז איז. ער האט געשאפען — און פאר יעדען שעפער מווע ניגען דעם קאפ. נאר א "ענרגניע" איז צונגעקומווען צו דער, "ענרגניע" פון דער וועלט.

איך האלט נישט פיעל פונג'ס יודישען טעאטער — אבער גאלרפראדען, ווי גרויס אדרער ווי קליאן ער איז געוווען, האט געשאפען א זיך, וועלכע איז פריהער נישט געוווען און יעכט איז זיך, און שוין זונגען פארהאן אפשר טיזענד מאז, וועלכע ליעבען דערפון און צעהנטויזענדער מענטשען, וועלכע אמוניירען זיך דערבי. ער איז א שעפער און איך מווע איהם ערבען! איך האלט נישט פיעל פון עספעראנטא — אבער זאמענזהאָפּ האט דער וועלט גענעבען א גאָבּ, אן עפעם! וואס זי האט פריהער נישט געהאט און יעכט

האט זי עס, און שווין האט ער אין בעוועונג געבראכט הוונדרט-טוייזען דער מענשען, און ווער קען וויסען, וועלכע איינגעוירקונג דאס קאן האבען אויפֿ אַ קְלָטוֹרָה. ער איז אַ שְׁעִפֶּר אָוֹן אַיךְ מָוֵז מִיר פָּאָר אַיִּהָם בּוּנָעָן! אַיךְ חָאַלְטָן נִישְׁטָט פִּיעָל פּוֹנְגִים יַעֲצְטוּנָעַן הַעֲבָרָעָאַישְׁדָּעָדָעָן — אַכְּבָעָר בּוּנִיהָוָה האט איינגעוירקט אויפֿ אַ סְּךָ טּוֹזְעָנָדָר. ער איז אַ שְׁעִפֶּר אָוֹן אַיךְ מָוֵז אַיִּהָם אַבְּגָעָבָעָן מִין כְּבוֹד.

וּוְעַנְגִּינְגָה האבען מִיר אַיִּצְטָמָעָן, וּוּלְכָעָה האבען אַזָּא קְרָאָפְּטָמָט וּוּבּוּנִיהָוָה אָוֹן אַזְוֵי פִּיעָל עַנְגָּרְגָּעָן אָוֹן אַזְוֵי פִּיעָל נַאֲאוּוּיְטָעָט אָוֹן אַזְוֵי פִּיעָל כּוֹה אַוִּיסְצָה אַלְטָעָן שְׁפָאָט אָוֹן גַּלְעַכְטָעָר אָוֹן אַזְוֵי פִּיעָל גַּלְוָעָבָעָן, זַיְד צַו אַפְּפָרָן אַוּפְּמַן קְדוּשָׁהָשָׁם פָּנוּ זַיְן אִידְעָעָ! — פּוֹנְגִים גַּאנְצָעָן הַאֲדָצָעָן ברענָג אַיךְ חִינְגָּט בּוּנִיהָוָה/ נְלִיקְוֹוָאָגָנִשׁ.

„רבי קרוב”

(אג'זון ליב לעוינסקי)

האלב אין א געלעכטערעל און האלב אין ערנטט האט מיר אמאָל לעז
וווינסקי געוזנט: „אייגענטליך קען איד קיין איינציגגען יודען נישט איז
פארטן קען איך אלעמען; אייגענטליך קען קיין איינציגגער ייך מיך נישט
און פארט קענען מיך אלע. דאס איז די אייביגע קורבות, די נישטיגעעהנע,
וועלכע בינדעת אונז אלעמען. אט דאס אייגענטליך איז עס, וואס איך האב
געוואָלט זאגען מיט מיין פסעוודאנים ר' קרוב. אין אונזער געגענד איז דאס
ראזינגע ווארטן די פארם פון דער אנסטראָך צוישען בעקאנט און אונכבע
לאגט; מען טראפעט א ווילדרפערמדען יודען און מען זאנט איהם: „שלום
עליכם ר' קרוב! ”

ר' קרוב — דאס איז דאסוּלְבִּיגָּע, וואס בי אונז „פֿעַטְעָרֶרֶתֶן דּוֹקָאָדָּעָמָּה
נישט-בְּעַקְּאַנְטָעָן זאנט מען פֿעַטְעָרֶרֶתֶן דּוֹקָאָדָּעָמָּה
דאָזְגָּעָן פְּסֻעוּדָאָנִים זִיךְ כָּאַרְקְטָעְרוּזְיָרִיטְ...
און יעצט איז איך ער, אונזער אייביגער קרוב, נישט מעחר דא. אהן

אוּזְגָּעָונָה, פְּלוֹצָלִינָה, איז ער געשטארבען.

עפָּם דעלאנט מען א ציה מיט דער פְּלִיזְצָע איז עס ווילט ויך טרוּזָה
עריג לאָכָען. לעוינסקי און שטאָרבָּען — קיון גְּרַעַסְטָרָע צוּוִי גְּעַנְגָּזָצָעָן
זאגען אָרְנוֹנִישָׁט דענְקָאָר. דער לְבָעְדִּיגְמָטָעָר צוּוֹשָׁעָן אלע לְבָעְדִּינָה, איז
דאס אייביגע אַבְּסָאַלְוָטָעָר שׂוֹוִינָגָן. דער אַפְּנָהָעָרְצִיגְסָטָעָר פָּוֹן אלע אָפְּעָנָה
הערציגע מענְשָׁעָן, איז דער פְּינְסְטָרָעָר גְּרוּסְטָרָע סָדָה. דער לְיִיכָּסָה
טָעָר, פְּלִיזְעָדִינָגָעָר, אייבִּינְגְּפְּלִיזְעָנְדָעָר פְּעַלְיוּטָאָן, לְיִיכָּט איז הָעַל איז
קְלִינְגָּעָנְדִּיק, ווי אַזְלָבָעָרָן גְּלָעָקָעָל, איז יְעַנְדָּר שׂוּעָרְפָּעָלְגָּעָר, פְּינְסְטָרָעָר,
גרְוִימִינָגָר סָוָה. נֵיָן, נִשְׁתָּאִיזְתָּאָן אַזְנָבָן נִשְׁתָּאִיזְתָּאָן וְעַלְעַן נִאָךְ פָּאָרָה
אייבָּעָר, בי איך וועל מיך צום שְׁרַעֲלִיכָּבָן גַּעֲדָאָנָק צוֹגָנוּוֹעָהָנָעָן.

דער לְיִיכָּטָעָר, פְּלִיזְעָדִינָגָעָר פְּעַלְיוּטָאָן — איז שְׁוִין זְעַנְעַן פָּאָרָה אָז
זְוַעַלְכָּעָר, וְעַלְכָּעָר מַאֲכָן עַמְּכָר אָז נִעְמָהָן לעוינסקי איז קְלָעָבָעָן אַיהם צוֹ
דעָם עַטְיָקָעָם מִיט דער מַאְרָקָעָר „דער בעסְטָעָר פְּעַלְעַטְאָנִיסְטָה”, איז זַיְגָּוּזָה

בען, זווים נאט, וואס פאר א געוואלדיגען קאמפליימענט זוי האבען איהם געד זאנט דורך'ן דזויינגען טיטעל. אך, ווי זוועניג זוויס מען בי אונז, א מענשען ריבטיג צו שאצעען! נויו, מײַנע הערדען, ער איז אביסעל מעחד געווען ווי דער בעסטער פעליעטאניסט: ער איז געווען דער בעסטער ל'עבענס-מענש צוישען אונז וואס מאכט אוייס א ביסעל בעסער אדרער אביסעל ערゲער קענען שריבען א פעליעטאן? ער האט אן'אנדרע, א פיעל וויכטיגערע „ווי' סענשאפט" בעזעטען, אזעלכען, פאר וועלכע מיר האבען נישט קיין שום פראפעסאר און קיין שום קאטעדרא. ער איז אינציג געווען צוישען אונד זערע שריבער, וועלכער האט פערשטאנען דעם סור פון לאבען און איז לע בען איז א שאץ פון פרידינקייט און ל'וסטינגייט איז א זיסער איסונגעלאסען קיט. די צרה מעג זיך זיין צרה — אבער לאבען איז לאבען. ער האט אין זיך געהאט עפֿעס פון אן'אמת'ן חסיד: ער איז געווען אַזְמָה מותך שמחה און געהאט עפֿעס פון אן'אמת'ן זוועט און זוועט און זוועט מיט זיין געלעכטערעל. ער האט געדיענט געהאט און זוועט און זוועט און געהאט מיט זיין געלעכטערעל. בשעת אלע אונזער שריבער זוועט קענען נישט קיין שום אנדערע זיך ווי נאר ווינען, האט ער געקאנט לאכען; און געלאקט האט ער מיט'ן פולען מוויל. בשעת אלע אונזער שריבער זוועט און געהאט און געריציט און קרעכען און אוייקען און זיין אַנְגִּזְצָוֹן דען טאג און נאקט און געריציט און זווער ווי א זווערטאָפּ און האָלְטָעָן דעם קאָפּ אָרָאָבּ, האט ער געוואָסֶט דאס פֿעְקָעֵל פֿוֹנְסֶם לאבען אַנְגִּזְצָוֹן דען ער לייכטער האנד און עס אָרוּפּ אָזְמָה זוֹלְעָנָעָן אַוֹפּ דער פְּלִיעָצָע אָזְן צו לאכען; נישט דעם וויז האט ער לייב געהאט, נאר דאס לאכען, יענק' בְּהִוְתָּע אָזְן פּוֹלָע לאכען, פון וועלכען עס זיך אָרוּסֶם די זויסע צייחן. דער דזויינער פעליעטאניסט איז עפֿעס אַלְיָוּן געווען אַשְׁמִיק פֿעְלִיעָטָן. איז יונער גויסער געוואלדיגער צייטונג, וועלכע מען רופטדאָן אַוֹפּ מְעֻנְשָׂוְלְשָׂׂוּן „וּוְלָטָט" האט ער זיין פֿלְעָצָע געהאט אונטערן, „אונטערן" שטְוִיךְ, און נאכדעם, ווען דער מענש איז מיעד געווארען פון דעם גאנציגן שזוערען און שוערפֿעליגען מאטעריאָל אָרוּס און אָרוּס, פֿוֹנְסֶם לִיְוְטָאָרוּטִיקָעֵל אָזְן פֿוֹן דער פְּאַלְיִיטָק אָזְן פֿוֹן דער בראנס אָזְן פֿוֹנְסֶם נִיעָס, האט ער זיך אַרְיוֹנְגָּעָכָּאָפּ אַונְטָעָן צוֹם דזויינגען ל'יכטיגען אָזְן הַלְּעָן פֿעְלִיעָטָן, צו לְעָוִוְנְסְקִיְּן, אָזְן האט ער זיך צוֹגְעָהָרֶת צוֹ זַיְן לאכען, איז ער געווארען אַ נִיעָר מענש. דען לְעָוִוְנְסְקִיְּן האט פֿערשטאנען צו לאכען, ווי קיין צוֹוִיטָר נִישְׁט. פֿוֹן אלע ווינקעלאָדָר פֿוֹן זַיְן נִשְׁמָה האט

ארויסגעשאָסען די לומטיגע געזנדע לְעַבְעַנְסִפְרִיְידִינְקִיטִיט, פָּאָר וּוְלְכָעֶר עָרֶךְ זֹיךְ גַּעֲפָנוּן דָּעֵם נָאָמָעֵן „אַכְּבָעֵל פִּילְאָזָאָפִיעַ“.

אַנְּפִיטִימִיסְט — אַ מְעֻנֵּשׁ, וּוְלְכָעֶר קָוְטָט אַוְוָף די וּוְעַטְטָט דָּוָרָךְ אַ רְאוּעוּעַ רְעוּהָרָעַ, נְאַמְּרָלִיךְ, אַנְּפִיטִימִיסְט אַיְזָה עָרֶךְ גַּעֲזָעֵן, מְקָעֵן נִישְׁתָּאָנֵן דָּעַרְשׁ זֹאנְגָּעָן. אַבָּעֶר פָּאָרְטָט אַיְזָה עָרֶךְ גַּעֲזָעֵן אַזְוִי אַנְּדָעָרְשָׁה אַוְן אַזְוִי פְּעַרְשִׁיעְדָּעָן פָּוֹן אַנְּדָעָרְעַ אַפִּיטִימִיסְטָעַן! יְעַנְעַן, וּוּן זֹיךְ לְאָכָעָן, לְאָכָעָן, זֹיךְ צִינְיִישׁ אַדְאָר זֹיךְ לְאָכָעָן וּוּן אַ קְלִין אַונְשָׁוְלְדִין קִינְהָה, בֵּין לְעוּוִינְסְּקִין אַיְזָה עַפְעַטְטָט אַנְּדָעֶרְשׁ. די וּוְלְטִיצָּרָה הָאָט עָרֶךְ פְּעַרְשְׁטָאָגָעָן אַוְן מִינְגָּעָפִילָּהָלָט אַוְן מִינְגָּעָדָעָן לְוּטָּעָן מִיטָּאָהָר, וּוּן זֹיכָעָן אַיְינְעָרְ; די מַעְנָשָׁעָן הָאָט עָרֶךְ גַּעֲקָעָנְטָט מִיטָּאָלָעָן וּוּירָעָ שְׂוּכָעָן אַוְן פְּעַהְלָעָן אַוְן נָאָרִישְׁקִיטָּעָן, אַוְן גַּאנְגָּעָן בְּעַזְנְדָעָרָס מִיטָּזִיעָר, אַוְן זֹוְיְעָר „גּוֹטְסְּקִיטָּה“ אַוְן זֹוְיְעָר „צְדָקָות“; דָּאָס גְּרוֹזִיסָּעָ לְיִידְעָן פָּוֹן זֹוְיָן פָּאָלָק הָאָט עָרֶךְ טִיעָה עַמְפָנְדָעָן אַוְן זֹוְיָן הָאָרְץ הָאָט זֹיךְ אַיְחָם צְנוּוֹפָר גַּעֲרָוּמְפָעָן פָּאָר גְּרוֹזָס מִיטָּלִיאָרָ; אַוְן זֹוְנָעָר לְקִילִין וּוְלְטָעָל הָאָט עָרֶךְ גַּעֲקָעָנְטָט אַוְן פְּעַרְשְׁטָאָגָעָן, אַוְן די, וּוּסָמְשָׁעָהָן בֵּין אַוְן אַנְּדָעֶרְשׁ בְּעַלְיָבִיטִים אַוְן אַוְנְזָעָרְעַ בְּוֹבָהְתָּהוּרָם אַוְן אַוְנְזָעָרְעַ גְּעַלְגָּעְבָּרָם, אַוְן אַוְיךְ דָּאָס שְׁרִיבְעָרְדְּפָאָלָק אַוְנְזָעָרְמָהָט עָרֶךְ גַּעֲקָעָנְטָט אַוְן פְּעַרְשְׁטָאָגָעָן צְוֹזָאָזָן מִוּן מִוּן אַוְנְזָעָרְעַ מְחַקְקָתְלָעָק אַוְן אַרְמוּרִיסְעָנְשָׁעָן — אַוְן עָרֶךְ אַלְזִי גַּעֲזָעָסָעָן אַוְן הָאָט גַּעֲלָאָכָטָם. נִשְׁתָּאָצְנִישׁ אַוְן נִשְׁתָּאָצְנִישׁ קִינְדִּישְׁ-נְאָזָוָן, נָאָר גַּעַד לְאָכָטָם עָרֶךְ. אַט דָּאָס אַיְזָה לְעוּוִינְסְּקִוָּה! עַפְעַטְטָט אַ וּוְאַנְּדָעְרָבָאָר צְוֹזָאָמָעָן מִוּשָׁנִישׁ אַיְזָה זֹוְיָן נָאָטוּרָעָל: אַ גַּעַמְשָׁ פָּוֹן וּוּוִיקִיטָּמָה אַוְן אַיְידָלְעָזָוָן אַוְן מִיטָּלִיאָר צְוֹזָאָמָעָן מִיטָּזָוָלָט. אַוְן מַעְנָשָׁעָן-קַעְנָטָנִישׁ, אַוְן גַּעֲזָעָן אַיְזָה עָרֶךְ נָאָר אַ לְוִיכְטָעָר פִּילְאָזָאָפָ, נִשְׁתָּמָה פָּוֹנְמָה בּוֹחָ, נָאָר אַ לְעַבְעַנְסִפְרִיְילְאָזָאָפָ.

אַיְזָעָנְטָלָק אַיְזָה עָרֶךְ נָאָר קִין שְׁרִיבְעָרְזָעָן. אַמְעָשָׁ מִיטָּאָזָי פִּיעָל לְעַבְעַנְסִ-לְרָאָפָט, וּוּן עָרֶךְ. הָאָט גְּרוֹנִישָׁטָט גַּעֲקָעָנְטָזָזָז זֹיךְ אַרְיִינְקָוּעָטָשָׁן אַיְנָסָמָעָן פָּאָטָעָל פָּאָרְן שְׁרִיבְעָ-טְשִׁישָׁ. די דָּאָזָעָן לְוִיכְטָעָר אַרְבִּיטִיט פָּוֹן אַבִּידָסָעָל שְׁרִיבְעָן בְּזָהָם אַזְוָאָזָן מִעְנָשָׁ אַבָּכְלָהָדִיד; די דָּאָזָעָן מְלָאָכָה אַיְזָה נָאָר עַפְעַטְטָזְפָּעָם, דָּעֶר עִקְּדָה אַיְזָה דָּאָס לְעַבְעָן. עָרֶךְ זֹוְצָט אַיְנָסָמָעָן דָּעֶר אַיְזָעָנְכָאָהָן אַיְזָה אַוְוָף אַ שְׁמִיךְ אַבְגָּרְזִיסָּעָן פָּאָפִיר צְיוּכָעָנְטָט עָרֶךְ אַיְזָה מִוּט אַ בְּלִיּוּשִׁיְפָטָעָל אַיְזָה אַיְלָעָנִישׁ אַיְזָה אַיְזָה אַיְזָה אַטְמָעָם אַ דְּרִיְ-פִּיעָרָהָכָה דָּעֶרְתָּ שְׂוּרָהָת, אַזְוִי וּוּן זֹיךְ גַּעֲזָעָן זֹיךְ אַיְחָם פָּוֹנְמָה הָאָרְצָעָן אַרְוָוִים — אַיְזָה אַסְטָוּ לְיִטְעָרָאָמָר; עָרֶךְ זֹוְצָט אַיְזָה זֹוְיָן קַאְנְטָאָר פָּאָר די רַעֲבָעָן

ביבער, און צויזען דעכונג און דעכונג שיט ער אויס אווה א בוונגל פאַר
 פיר א באָרגן פון גלייכע און קְרֻומָּע שׂוֹרֶת, כמַעַט אַהֲן אַנְהֵיב אָהָן סָוֶּף
 — אָהָן אַט אַזְּוִי דִּיר אַ פָּעַלְיְעַטָּן פָּאָר עַפְּעַם אַ צִּימְוָג; ער זִוְצָט בַּיְּ אַ
 ברעה פון אַ טִּישָׁעָל אַיְלָעָל אַונְטָעוּוּגָם, אָהָן מַט אַנְ' אַיְלָינְגָּר פָּעַר
 דָּרָר אָהָן פָּעַרְטָרוּקָעַנְטָעָן טִינְטָעָל שְׂרִיבָטָר ער אַ בָּלְעַטָּעָל נָאָך אַ בָּלְעַטָּעָל
 — אַטְּ אַהֲסָטוֹ "אַבְּיָסָעָל פִּילְאָזָאָפִיָּע". עַלְפִּירְדּוֹב וּוֹיָס ער נִישְׁטָמָן,
 דִּינָג דִּי עַרְשְׁטָמָע שָׂוֶּה, וּוֹאָס דִּי צְוַיְּוָתָעָז וּזְוַיְּן, וּמְכַלְּשָׁכָן אָז ער וּוֹיָס
 נִישְׁטָמָן, וּוֹאָס ער וּוּעָט אָהָן זָאנְצָען אַיְנָם גָּאנְצָעָן אַרְטִיקָעָל. סָאָזְּ מְעַלְיָה,
 אָז לְעוּוִינְסָקִי אַיְזָ נִישְׁטָמָן גָּעוּוֹן דָּרָר גָּרְעַסְטָר מִיסְטָעָר פּוֹנָם וּוֹאָרטָם, עַם
 אַיְזָ מְעַלְיָה, אַזְּ זִוְינָעָ פָּרְעַרְדָּעָן זָעָנָעָ נִישְׁטָמָן גָּעוּוֹן גָּעַפְּלִילְטָמָן,
 אַזְּוַיְּ זִיְּ לְאַזְּעָן הָאַבָּעָן אַיְזָ וִיךְ דָּאָס גָּאנְצָעָ פָּוָן אַ קְוָנְסְטָוּעָרָק, אַבְּעָר בַּיְּ
 לְעוּוִינְסָקִיְּן גָּעַפְּינְטָמָן עַפְּעַם וּוֹכְטִיגָּעָרָס אָזְּ גָּרְעַסְטָרָס פָּאָר דָּעָם: מְגַעַּ
 פִּינְטָמָן בַּיְּ אַיְחָם דָּעָם לְעַבְּרַדְגָּעָן רִיטְמוֹס פּוֹנָם שְׂוִימְעַדְגָּעָן לְעַבְּרָעָן אָזְּ מְוַרְ
 גָּעַפְּגָעָן בַּיְּ אַיְחָם דִּי אַיְינָעָ אָהָן זָאוּנְצָעָגָע טְרִיסָטָמָן, וּוּלְכָעָ דָּאָס לְעַבְּרָעָן
 גָּעַטָּמָן אָהָן אַזְּ אַלְעָ אַונְזָעָרָעָ לְיִדְעָן — דָּאָס לְאַכְעָן:

אָהָן נָאָך עַפְּעַם גָּעַפְּגָעָן מִיר בַּיְּ אַיְחָם: דָּעָם גָּרְוִיסָטָן גָּלְיוּבָעָן אָהָן דָּרָר
 קְרָאָפְּטָמָן גָּעַנְשָׁעָן. וּוֹאָס? מִיר לְיִדְעָן? נְאַרְיְשָׁקְיְוִיטָן! מִיר הָאַזְּעָן
 שְׁוִין בֵּין אִיצְּצָעָ מְעַהָּר גָּעַלְיָטָעָן, אָהָן אַונְזָעָרָק קְרָאָפְּטָמָן גָּעַבְּרָאַבָּעָן,
 וּוֹאָס? דָּאָס גָּאנְצָעָ יְוָדָעָנְטָמָן שְׁטָעָהָטָמָן פָּאָר אַ גָּעַנְצְּלִיכָּעָ אַוְיְפָלְעָזָעָן? עַם
 הָוִיבָט וִיךְ נִישְׁטָמָן אָזְּ! אַ פָּאָלָק, וּוּלְכָעָס הָאַט אַזְּאָ פָּעַרְגָּנְגָעָנְהָיִיט, מַוְזָּה אַזְּ
 בָּעָן אַ צְּקוֹנוֹפָטָמָן. מִיר הָאַבָּעָן קִיְּוָן לְיִטְעָרָטָמָן נִישְׁטָמָן? וּוּנְגַלְעָךְ קְפָמָאַנְדָעָוָעָן
 מִיט אָהָן? בָּאַלְדָו וּוּעָט אַלְזָ אַיְינְגָעָהָמָעָן אַ סּוֹפָ? לְאָזְּ גָּעַמְאָךְ! מִיר הָאַבָּעָן
 שְׁוִין שְׁלַעְבָּטָעָרָעָ צִיְּטָעָן גָּהָאָט, אָהָן מִיר מִיט אַונְזָעָרָק לְיִטְעָרָטָמָן
 הָאַבָּעָן מִיר וִיךְ פָּאָרָט אַרְוִוְסָגְעָדָרָהָט. אַט דָּאָס אַזְּ עַם, וּוֹאָס
 לְעוּוִינְסָקִיְּן גָּעַמְאָכָטָמָן פָּאָר אַכְּלָלְתָהָוָר. אַיךְ קָעָן כְּמַעַט נִישְׁטָמָן קִיְּוָן
 אַיְינְגָעָ גָּדוֹנְגָעָן, וּוּלְכָעָהָט זִיךְּרָאָרָהָט זִיךְּרָאָרָהָט בְּעַשְׁעַפְּטִינְגָט מִיט דָּרָר אַוְיְפָלְעָבָנְגָט
 אַרְבִּיאִיט, אָהָן וּוּלְכָעָרָק לְעוּוִינְסָקִי זִיכְּרָאָרָהָט זִיךְּרָאָרָהָט בְּעַטְיְלוּגִינְטָמָן אַדְעָר בַּיְּ
 וּוּלְכָעָרָק זִיכְּרָאָרָהָט זִיכְּרָאָרָהָט גָּעַשְׁמָטָאָנָעָן אָהָן דָּרָר שְׁפִּיאָז. אָהָן גָּעַנְשָׁמָן
 מִיט אַזְּאָ קְרָאָפְּטָמָן מִיט אַזְּאָ לְעַבְּעַנְסָאַיְבָּרָמָס הָאַט גָּעַרְבִּיאִיט, קָעָנָעָן
 מִיר פָּעַרְשְׁטָעָהָן, וּוֹיָסָרִים דִּי אַרְבִּיאִיט אַיְזָ נִישְׁטָמָן. אָהָן נִישְׁטָמָן נָאָרָגְרָוִס אַיְזָ

ז' געועען, נאר אויך גוצליך; דער דאזוינער מענש איז דאך קלוֹג געועען און לאבענעם-ערפאחרען, אום אלעמאָל צו וויסען, וואו ער האלט.

און מזען מוֹזֵעַן אויך דא דערמֶההנֶּעָן דעם מאָג, וווען אויך האָב ליעוינֶס ציִין צומ ערטשען מאָל אלס שרייפטשטלער קענענֶגעלערענט. געועען איז עם פֿאָר 22 יאָהָר. אויך האָב דענסמאָל געווויילט אלס גאַסְט בְּיִ. ג. קאנטָאָר אוֹוֹף דאַטְשָׁע אַיְן צָאַרְלָאַיְעַס-עַלְלָאַיְעַס. קאנטָאָר אַיְן דענסמאָל געועען רעדאָסְטָאָר פֿוֹנְסָם „חַמְלַיִּץ“. ער האָט געפְּלָעָנֶט דעם גַּאנְצָעָן טָאג צו זַעֲצָעָן אַיְן פֿעַטְצָוְרָבָּרְגָּן צָוְרָבָּרְגָּן מִיט וַיְדָאָס פֿעַקְעָל מַאֲנוֹסְקָרְפְּטָעָן, וּוּלְכָבָעָן שְׁעָאוֹן סְוִטְצָוְבָּרְעָנֶגֶן מִיט וַיְדָאָס פֿעַקְעָל מַאֲנוֹסְקָרְפְּטָעָן, אַיְן פֿעַרְלְיוֹאָט פֿוֹנְסָם טָאג אַגְּנָעָקְבָּמָעָן אַזְּנָעָמָן דער גַּעַרְאַקְצִיעָן. אַיְן מאָל, קומעַנְדָּר דִּיגָּה, האָט ער צו מִיר געוזאנֶט: „אויך האָב אויך אַשְׁטִיקָעָל מִתְהָנָה מִוְתְּגָעָד בְּרָאָכְטָן: אַמְאָנוֹסְקָרְפְּטָפָן אַנְפְּאָגְנָעָרָעָר, עַפְעָט מַאֲדָנָע אַזְּנָעָמָן וּוּאַנְדְּרָלְבָּעָן מַאֲנוֹסְקָרְפְּטָעָן“. אַזְּנָעָמָן אויך האָב דעם דאזוינען מאַדְנָעָם געעהט קְרִיפְט גַּעַלְיוּעָנֶט. אַיְנָעָר, מַוְּתִּין נַאֲמָעָן א. ג. לְעֻוּוֹנְסָקִי, והאָט אַיְהָם געעהט געשרהבען. אַזְּנָעָמָן אַדְרָעָם האָבָעָן זַי געעהט געמאָכְט עַפְעָט אַ „קְרִמְעָשָׁעָיָה“ פֿאָר אַ וְשָׁאַרְגָּאַנְשָׁעָן שְׁרִיפְטָשְׁטָלָעָר, אַ גַּאנְסָטָן, אַזְּנָעָמָן לְעֻוּוֹנְסָקִי האָט זַיְך אַ טְרָאָפָעָן צְעַלְאָכְטָפָן פֿוֹנְסָם קְרִעְמָעָשָׁלָעָן אַזְּנָעָמָן פֿוֹנְסָם שְׁרִיפְטָשְׁטָלָעָר זַזְאָמָעָן. דַּי דְּפָעָמָצִיעָן פֿוֹנְסָם דַּי שְׁנִינְידָעָר, וּוּלְכָבָעָן האָבָעָן דַּעַם יְבוּלְיאָר אַ מִתְהָנָה גַּעַרְאָכְטָן אַ פֿאָר חַוְּיוּעָן מִיט דער פְּאַסְעַנְדָּר אַוְשְׁפְּזִירְפְּט אַיְן געועען מִיְּסְטָעַרְחָאָפָט בְּשִׁעְרָבָעָן. דער אַרְטִיקָעָל, האָט נִישְׁתְּגַעַנְט וּוּרְעָנָן גַּעַרְדּוּקָט, וּוּילְעָד אוֹן געועען אַבְּסָעָל צו פְּרִיְּוָן, אַבְּעָר דַּאֲכָטָעָן דַּאֲכָטָמִיחָה, אַזְּנָעָמָן אויך האָב קְיַוְמָאָל נִישְׁתְּ אַזְּנָעָמָן גַּעַלְאָכְטָפָן וּוּי דַעַנְסָמָאָל...“

און מזען מוֹזֵעַן אויך דא דערמֶההנֶּעָן אויך, ווּ אויך האָב לְעֻוּוֹנְסָקִי? געועען צומ לעצטען מאָל. געועען איז עס פֿאָר אַ וְוּאָךְ אַכְטָפָן אַדְרָעָר צְעהָן. ער אַיְן געועסְעָן בְּיִ מִיר אַזְּנָעָמָן פֿוֹנְסָם אַוְנְטָאָר דַּי נַאֲלָדָעָנָע בְּרִילָעָן זַיְעָנָע האָבָעָן אַרוֹיְסְגָּאַלְוִיכָּמָעָן אַ פֿאָר שְׁעהָנָע, קְלוֹגָע אַוְיִגְעָן אַזְּנָעָמָן אַוְיִפְעָן דַּי פֿיְנָעָן האָט שְׁפָאַצְּרָת זַיְיךְ זַיְסָעָר שְׁמִיכָּעָל. אַזְּנָעָמָן אוֹוֹף זַיְן פְּנִים דַּי רְוִהְיָנְסִיט, יַעַנְעָא וּוּאַנְדְּרָבָּאָרָעָר רְוִהְיָקִיט, וּוּלְכָבָעָן אוֹיךְ האָב אוֹיְפָן פְּנִים פֿוֹנְסָם אַנְכָּר דַּרְעָעָן שְׁרִיפְטָשְׁטָלָעָר נִישְׁתְּגַעַנְט גַּעַעַהָן! אויך האָב מִיךְ גַּעַלְאָכְטָפָן אַזְּנָעָמָן גַּעַרְעָדָט אַזְּנָעָמָן גַּעַלְקָאָכְטָפָן פֿאָר אַיְהָם וּוּנְגָעָן דַּעַר מַהְוָמָה וּוּלְכָבָעָן עַמְּהָהָבָעָן אַרְיִינְגָּעָן בְּרָאָכְטָפָן אַיְן אַוְנוֹעָר לִיטְעָרָאָטָר יַעַנְעָא עַמִּיהָאָרְצִים, וּוּאָסָם וּוּלְעָנָן דַּאֲרָט גַּעַרְעָדָט

וועטלטיגען: איך בין זוי שווין מוחל אלעס, וואס זוי שריבען, און אלעס וואס זוי טהען און דאס, וואס זוי ווילען געועלטיגען — אבער סטיטיש, די עט' הארצות! די עס הארכזות! איין שטיקעל גוטע מדה, וואס מיר האבען אמאָל בעהאט, בכבוד צו האלטנען אַ תלמיד-חכם, געהט פערלוייען פון טאג צו טאג מעהָר! איך האב מורה, או דאס ווארט תלמיד-חכם וועט באָלד ווערען אַ זידעל-וואָרט, און ווער עס וועט נאָר קענען עברִי, וועט מען איהם טרייבען פונ'ם קליזעל! לאָוינסקֵי האט אַראָבענְלָאָזֶט שעמעודרג די אוינען. עס איין איהם שוער געואָרען צו הערען אַזעלכען. אַזוי לאָנג ווי ער לעבעט האט ער קיין שלעכט ווארט נישט אַרוּיסגעָרעדט אוֹפַּה אַ "קָלְעָנָעַ", און אַפְּילַו אַוִּיפְּן' עֲרָגְּסְטָעַן נישט. לאָוט זוי! — האט ער געמאָכט — ווער ווים, אפשר וועט אוֹיך פון זוי אונז נאָך אַרוּיסקומען אַ שטיקעל טובָה. איין עס שלעכט — מזוען מיר צוּנוּיפְּנָהָמָעַן די קָרְעָפְּטָעַן אָוָן בעסער מאָכָעַן. אוֹיך די דָזְוִינָעַ, וואס אַיהָר זאנָט, וועלען לערבען און איינזעהָן...
דעָר גָּרוּיסָעָר גָּלוּבָעָן אֵין דָעָר קָרָאָפְּט פָּנוּגָמָעָן, יָעָנָעָר גָּלוּבָעָן, וועלכען ער האט בעהאט, איין וואָנדערבאָר גַּעוּוֹן, איך האב איהם נישט مكانא גַּעוּוֹן פָּאָר קַיְן שָׁוָם זָאָךְ, נָאָר פָּאָר יְעַנְעָם גָּלוּבָעָן. אַ. ווי דִּין אֵין
דעָר מענִיש גַּעוּוֹן!

שמעון שמואל פרולוג

וועיסט איהה, ווי איזו ער האט אַנְגָּהוּבָּן? — אַנְ' אַיִינְפָּאֵךְ יְוֹדִיעַ
וונגען איזו ער געווין אינט חדד פון אַ יְוֹדִישָׁען מֶלֶד אַזְּנָא אַ יְוֹדִישָׁעַ קָאָרָּא
לאנייע. מיט יְדִישָׁע קִינְדָּרָע צָוֹזָמָעַן האט ער זַיְנָע קִינְדָּרָשְׁפִּיעַלְכָּלָעַ
געשְׁפִּיעַלְטַם. דַּי שְׁפָרָאָה, אוֹיפָה וּוּלְכָעָר ער האט גַּעֲרָעַט, זַיְנָן מוֹטָעַרְשָׁרָאָה,
אייז געווין יְוֹדִיעַ. אַזְּנָא דַּאֲסָם דַּאֲזַיְגָּע יְוֹדִיעַ — אַפְּשָׁר אַזְּנָא דַּאֲסָם גַּעֲוָעַן דַּאֲסָם
קְלָאַסְּפָּטָמָע, רִיְיַנְּסָטָע, בָּעַסְּטָע יְוֹדִיעַ וּוּאָסָם לְעַבְּטָא אַזְּנָא אַ יְוֹדִישָׁעַ נְשָׁמָה!
ニישט פָּאָרָהָן דַּרְעַ זְעַלְטָעָנָר אַוִּיסְדָּרָוק, נִישְׁטָא פָּאָרָהָן דַּאֲסָם אַוִּיסְטָעַרְלִישָׁע,
פָּעַרְוּאָרְפָּעָנָע וּוּאָרָט, וּוּאָסָם זַיְנָן גַּעֲוָעַן פָּרָעָם דַּעַם דַּאֲזַיְגָּעַן יְוֹדִיעַן
וּוּנְגָּעַן. דַּעַן נִישְׁטָא בְּחַנְמָה האט ער זַיְנָע קִינְדָּרָיְאָהָרָעַן פָּרְבָּרָאָכָּט צְוֹוִישָׁעַן
יעַנְעַ טִיפְּיַשָּׁע יְוֹדָעַן, יַעַנְעַ זְלָמָנָס אַזְּנָא קְלָמָנָס אַזְּנָא
יעַנְעַ אַיְדָעָלָע מַאֲרָאָמָעַן מִיטָּן נִאמְעַן לְאַקְשָׁעַנְמָאָפָּא אַזְּנָהָזְעַנְקָנָאָפָּא, וּוּלְכָעַ
ער האט אַזְּוִי לְיֻבָּק גַּעַהָאָט צַו שְׁלָדָעָרָעָן אַזְּוִי אַפְּטָט צַו בְּעַשְׂרוּבָּעָן אַזְּנָהָזְעַנְקָנָאָפָּא
זַיְנָע שְׁפָטָעַרְדִּיגָּע פָּעַלְיַעַטָּאָגָּעָן אַזְּנָא פָּרָאָזָאָיָשָׁע עַסְפָּיָעָן. חֹזֶה דַּעַם פָּלְעָנָט
זַיְנָן מוֹטָעַר, בַּיּוֹם אַיְנְשָׁלְעַפְּרָעָעָן אַיִּיחָם, זַיְנָעָן אַיִּיחָם דַּאֲסָם לְעַד אוֹיפָה יְוֹדִיעַ.
שמעון שמואל'יק האט דַּאֲסָם יְוֹדִיעַ פָּרָעָקְלִיָּעָד גַּעַקָּאנָט נִישְׁטָא פון זַיְנָע
בּוֹךְ אָרוֹים, נָאָר פָּוֹנָס פָּאָלָס אָלִין. דַּי עַרְשָׁטָע זַאָךְ, וּוּלְכָעַ דַּאֲסָם גַּעֲוָעַן
פרוג האט אַנְגָּהוּבָּן, אַזְּנָא גַּעֲוָעַן אַ לְיֻדָּר אוֹיפָה יְוֹדִיעַ — דַּאֲסָם אַזְּנָא גַּעֲוָעַן
זַיְנָן אַנְהָוּבָּ...
...אַזְּנָא וּוּזְיַי ער האט גַּעַנְדִּיגָּט, וּוּיְסָט אַיִּיחָר? — טּוֹיטָמִיעַד אַזְּנָא לְיִיָּהָר

דַּעַנדַּרְ פָּוֹן פּוֹרְכְּטָבָאָרָע שְׁמַעְרָצָעָן לְיִעְגָּט ער אוֹיפָן' בָּעַט, פָּוֹן וּוּלְכָעָן ער אַזְּנָהָזְעַנְקָנָאָפָּא
ニישט אַרְאָאָק קִיְּן לְעַבְּדִיגָּעָר. דַּי לְעַצְטָע חֲדִשִּׁים קָמוּעָן אלְזָא גַּעַנְטָעָר
אַזְּנָהָזְעַנְקָנָאָפָּא. נָאָר נָאָךְ עַטְלוּבָּע וּוּכָעָן לְיִעְגָּט צְוּוֹשָׁעָן. אַיִּיחָם אַזְּנָהָזְעַנְקָנָאָפָּא
דַּעַם שְׁרָעְקְלִיָּכָעָן טָאָג אַזְּנָא פְּלָוְצְלִינָג — וּוּעָר וּוּיסָדָיָה וּוּנְדָעְרְלִיבָּעָ שְׁטָעָנָעָן,
אוֹיפָה וּוּלְכָעַ עַס וּוּנְדָעְרְשָׁת דַּעַם מַעְנְשָׁעָנָם גַּיִּיסָּט? — פְּלָוְצְלִינָג האט אַיִּיחָם
אַרְמָגְנָעְכָּאָפָּט אַ בְּעַנְקָעָנִישָׁ אָחָיִים, אַ וּוּנְדָעְרְלִיבָּעָ הַיִּסְדוּוּחָתָאָט, אַ מָּ�יָּן
אַמְתָּדְיָעָן נַאֲסְטָאָלְגָּיָע צַו זַיְנָן גַּעַבְּרוֹטָסְלָאָנָה, אַזְּנָא דַּאֲזַיְגָּע גַּעַבְּרוֹטָסְלָאָנָה
לְאָנָד זַיְנָס אַזְּנָא גַּעֲוָעַן — זַיְנָן קִינְדָּהִימָּט אַוִּיפָן' קְלִינָעָם נַאֲכָטְטִישָׁעָל פָּאָר

ז'יזן בעט ליענט דאס קלינע ביבעלאַע מיט'ן נאמען תנ'ך, און דער קראננער דיבטער בלעטערט אין איהם ביטאג און ביינאכט. ישעה, יחוואָל און תה-לִים זענען איהם געלויין געווארען אוועז זיינע לייפען. און א מין נס איזו געשעהן ארום יענער צויט: דער 56-יעהדריגער הויבט פֿוצְלִינְגּ אָן צו שרייז בען לעדר אויַּפְּרָאַךְ, פּוֹן וועלכער ער האט פריהער געוואָסט בדוחק נאר אַיִּצְעָלְנָעַן ווערטער — ער שריביכט לעדר אויַּפְּרָאַךְ העבראייש, אַמְּמָלָאַן אָין אַווענט זיז אַיךְ בֵּי אַיִּהְמָפָּר זַיְן בעט, אָן ער לְיִעַנְתּ מִיר פֿאַר זַיְן עֲרַשְׁתּ גַּדְיוֹכְטּ אַין לְשׂוֹןְקָדוֹשׁ. זַיְנָע אָוִינְגָּעַן האבען געברענט. אָן נאר ווֹן ער האט גענדינט לְיַעֲנָעַן, אָן ער טרוּיעָרָגּ גַּבְּלִיבָּעַן אָין געווארען אונזיכער. ווֹי אֶבעָר אַיךְ האָבָּא אַיִּהְמָגָּטָן, אָן דאס גַּדְיוֹכְטּ, שטיגנט אַרְבָּאָר, ווֹאָס די שְׁפָרָאַךְ בעטרעפעט, אלְּזַעַן, ווֹאָס אַיךְ האָבָּא דערוואָרט פּוֹן אַיִּהְמָ, האָט ער מִיר שְׁטִיל גַּעֲדִיקְטּ די האָנד. די לעצטָע זַאַךְ אלְּזַעַן, ווּולכּעַ פֿרְגּוֹן האָט אַנְגַּעַשְׁרִיבָּעַן, אָן גַּעַוְעָן אַיךְ העבראייש — אָזְזַי אָן גַּעַוְעָן זַיְן עֲנָדָע...

נאר אינמייטען צויזען יונגעס אנהויב אוון דעם דזונען סול האט זיך געטראפען א קלייניגיט: — א פוייז פון פערציג יאהר, אוין וועלכבר פרוג האט גשריבען רוסיש. אמרת, די פוייז אוין געווען א רעכט ביטעל לאנגן אוון איז א רומגענומען בעט זיין גאנצע ליטעדארישע טעטיגקייט — אבער אויך איז ערשיינונג איז נישט פון די אונמגעלביקיטען אין א מענשענס לעבען. אין יענער צייט האט ער גשריבען פאר יודישראטסישׂ ושורנאלאען פונקט איזו ווי ער האט גשריבען פאר רוסישׂ-דיסישׂ, ער האט גשריבען פארן, "וועטניך" אוון "וואסחאָד" פונקט איזו ווי ער האט גשריבען פארן, "וועטניך יעוראָפֿי" אוון "רוסקאיַת מיטל". אויך פאר די פערשיידענסטע טאנדציטוונגען האט ער דאן גשריבען, אוון אפיילו דעם זונטאג פעליעטאן אין פערזען פאר דעם זונטאגנומער פון דעם בוזווארבלאָט, "פעטעדרבונטקי ליסטאמּ" האט ער פינקטליך צונגעשטעלט — איזו אוין גע ווען די צייט פון דער פוייז...

את איז די גרויסע טראגדייע פון א דיבטער-לעבען, אז א 40-יעהריגע פווייז איז איז גאר מענגליך! פערציניג יאהר לאנג האט א מענש גע-לעבעט א שאמטען-לעבען, א לעבען ווי איז א חלום, אונז האט גערעדט אויף א שפראָד, מיט וועלכער ער איז נישט געווען פסיכאָלאָגניש פערבונדען און

אין וועלכער ער האט נאר אויף א מעבאנישען וועגן דערגרויכט א מין פאלז קאמעההיט פון א מייסטער. וואס דעם איננהאלט בעטודעפט, רעדט ער טאקי דאס, וואס פלייסט פון זיין גאנצער פסיכע, איז בעזונג אבער אויף די פארם בענווצט ער זיך מיט שפראך, וואס איזו סופ-יכל-סוס פאר איהם נאר א קינסטיליכע שפיעלעריי. און דער ווידערשפראך איז געווארען אן'אייביגער. און דערזעלבגערד מסס ווי די פארם איז געווארען אלז שענער און די שפראך איז געווארען אלז פאלקאמענער און פרעטינער, איז דער ווידערשפראד אין איהם אלז מעהר געווארקען און אלז מעהר פערגרעסערט דעם איז זיין הארץ, בי דער דיבטער איז צום סוף געווארען מיעד און געריעץ איז אונזיכער, און פלויצלינג האט ער זיך געפיהלט ווי א פרעמדער איזו"ז ארבען, זוואו ער איז געתטאנען — א מין תינוק שנשבה בין העכו"ם. אך, ארימער פרוג! וואס וויס די איצטיגע גענרטאציע, די, וואס זאנט דיר אמאל נאר א שבח אדר וואס מאכט דיר אמאל א פאראוארף, וואס דו האסט געטראגנע און געליטען? פרוג האט נישט געהרט צו די דיאזונגען, וועלכע האבען דעם כוח צו פערגעסען, און אפיילו נאר אויף א מינט זיינט קינדעריט. ער איז אינערלך געווען דער טיפישטער יוד בי זיין איז טויז אריין. בי זיין טויז איזו"ז ער געווען דער צאטרער שמיען שמואל-יך, פון דער קאלאנגי, און פלויצלינג — נאדיר א סעמיין גראנאריוויטש, נאדיר נאר אRossisher שריפטשטעלער איז א Rossisher אומגעבעונג מיט ארטום און ארטום א כאליאס טרע פון פרעמדער קאלעגען, נאדיר נאר און האט אויף זיך די פלייכט צו שטעהן בסך-הכל א פערציג יאהר אויז פארן' בראטעל און צו מאכען העי- ווית פון א טאראם בולבא!

און אט געדענס איך איהם, ווי איך האט איהם געוזהן צום ערשטערן מאל. פאר דריי און דרייסיג יאהר בערך איז עם געווען. באלאד אין ערשטערן טאג פון מײַן אנטסמען איזו דער הויפטשטאדט איזו ער מיר פארגעשטעלט געדי וואראען: א הויכוויקסינער, א בלאנחהאריגער מיט א מערכווירדיג הויכוון שטערען און מיט לאכערדיגע, רעדוואוועיג אונגען, און א שטימע האט ער געהאט — פשוט, מוווק. ווער עס האט זיין שטימע געהרט, האט איהם געמוות ליעב האבען. פרוג איז דענסמאל געתטאנען איזו דער העסטער שטופע פון זיין בעריהומטקייט, דער ערשטער באנד פון זיינע ליעדר או נאריזוּאָס געווען ארטום פון דורך, און דער ארויסגעבער איז געווען נישט

קיוון גערינגערעד ווי דער רעדאקטאר פון דער „נאוואיע ווּרְעָמִיא“. בורענין, דער קרייטיקער פונס דאזונען אנטיסעמיטונגבלאט, האט אירם בעהאנדעטלט מיט רחמים. סקאביטשעוסקי, דער ליטראטור-היסטאוריקער, האט געשרי בען וועגען איהם גוטס איהם געשטעלט אויף איין מדרגה מיט פאַט פאנאָו און נאָרטסָן. פערשטעהט זיך אָז אַין דער געזעלשאָפֿט פונס ווּדְישָׁעָן פערטרבורג אויז פרוג דענסמאָל געוווען דער בעריהָםטשָׁער מאָן, עס אָז נישט געוווען קיוון ווּדְישָׁע קָרְסִיטָּלָע, וואָס האָט נישט געפּונָּען פאָר אַיִּחֶר פְּלִיכְמַט צוֹ שְׂרִיבָּעָן אֵתָם לְיֻבָּעָבְּרִיּוּלָּעָר אוֹרָהָן פָּאָפִּיר אַדְרָעָר צּוֹצָר ווּאָרְפָּעָן אֵתָם אֲלִימָעָל אַדְרָע אֲלִימָעָל, וְעוֹן זַיְהָט אֵתָם דָּרְזוּהָן אוֹרָהָן דער נאָס.

אָרוּס יונעער צִוְּיט האָב אַיך גַּעֲבָּלְעַטְרָט אָז זַיְן לְיֻדְּעָרְבָּעְנְדָעַל, אָז האָב אַלְזַי ווּדְיעָר גַּעֲבָּלְעַטְרָט דָּעָרָן, אָז בִּין גַּעֲשָׁטָאָנָעָן פָּאָר אֲרַעְמָנִישׁ. אוֹפְּן ערשותנו בְּלִיך, דָּאָכְטַזְזַיך, זַעֲנָעָן דָּאָךְ דִּי לְיֻדְּעָר גַּעֲשָׁרְבָּעָן אוֹרָהָן רְוִסְיָישׁ — אַבְּעָר מִיר זַעֲנָעָן זַיְהָט פָּאָרְגָּעָקָעָמָעָן אַזְוִי הָעָרְבָּאִישׁ, אַזְוִי בִּיבְּלִישׁ, אַזְוִי לְשׁׂוֹןְקָדְשָׁדִיםָּין, אָז אַיך האָב גַּעֲמָנָט שְׁוּעָרָעָן, אָז גַּעֲשָׁרִישׁ בען האָט זַיְהָט מַחְבָּר פָּוּן „אַחֲבָת צִוְּן“. אַזְוִי שְׂרִיבָּט נָאָר מָאָפּוּ אַדְרָע הָהָבְּרִיּוּ, יְשָׁעִיהּ. דִּי ווּרְטָעָר, פָּעָרְשָׁטָהָט זַיך, זַעֲנָעָן גַּעֲוָעָן רְוִסְיָישׁ — אַבְּעָר נָאָר דִּי ווּרְטָעָר. רְבָּנוֹ שְׁלֵוֹטָם, וְעוֹזָהָן נָאָר מַעֲלִיךְ, אָז מַעֲשָׁעָן, וּוּלְכָעָן זַעֲנָעָן נִשְׁתָּמָעָן יְוּדָעָן, זַאֲלָעָן קָאָנָעָן פָּעָרְשָׁטָהָט אָז גַּעֲנְצָלִיךְ אָזָן רִיכְטָגְן בְּעָגְרִיּוּפָן, וּוּאָס דָּא שְׁמָהָט גַּעֲשָׁרְבָּעָן? — פְּלוֹצְלִינְגָן אוֹזָהָן קָלָאָר גַּעַד וּוּאָרָעָן, אָז וְעוֹן דָּעָר דִּיכְטָעָר וּוּאָלָט אַנְשָׁרְיָיָבָּעָן דָּאָס דָּאַזְוִינָּעָן נִשְׁתָּמָעָן אוֹרָהָן רְוִסְיָישׁ, נָאָר אוֹרָהָן הָעָרְבָּאִישׁ, וְעוֹזָהָן אַינְהָאָלָט פָּעָרְלָאָנָגָט עַמּוֹן, וּוּאָלָט עַר זַיְן דָּעָר אָוִיסְגָּעָצְיָוָנָמְטָעָר בִּיבְּלִישָׁעָר סְטִילִיסְטָם. לְעַבְטָהָר דָּאָךְ נָאָר אַיְנָה נַאֲנְצָעָן אַיְן דָּעָר בִּיבְּלָעַל, אָזָן אַלְעַז, וּוּאָס עַר שְׂרִיבָּט, אַזְוִי אַזְוִי בִּיבְּלִישׁ! אַיך האָב גַּעֲוָאָרָט אוֹרָהָן נָס. אָוּמְקָלָאָר האָב אַיך גַּעֲפִּיהָלָט, אָז אָזָּא נָס-מוֹז קוּמָעָן...

אָך, דִּי דָּאַזְוִינָּעָן טְרָאָגְנָדְיעָ אַיְן לְעַבְעָן פָּוּן אֲלִימָעָט אוֹרָהָן שְׁפָרָאָךְ אָזָן שְׂרִיבָּט אוֹרָהָן דָּעָר צִוְּיטָוָנָן — אָזָן דִּי טְרָאָגְנָדְיעָ וּוּרְטָעָר אַלְזַי גַּרְעָסָר, וְעוֹן אַיְן דָּעָר דָּאַזְוִינָּעָן צְוּוֹיְטָעָר שְׁפָרָאָךְ וּוּרְסָטוּ אֲלִימָעָט אָזָן שְׂרִיבָּט אוֹרָהָן אַזְוִי אַיִּחֶר אַזְוִי וּוּאָנְדָרְשָׁבָּאָר שְׁהָזָן. דָּעָר וּוּיְדָרְשָׁפָּרוֹן וּוּרְטָעָר דָּאַדְוָרָךְ אַלְעַז גַּרְעָסָר אָזָן שְׁמָעְרְצָלִיכְעָר. דָּעָרְלָאָנָסָט אֲלִימָעָט אַקְשָׁ אַדְרָע אֲלִימָעָט

ביס, און דו שפירטט פֿלוֹצְלִינְג, און געקסט און געביסען האסטטו — לופט. דו האסטט פֿאָר דִּיר קִיּוֹן שָׁוֹם מִמְשֻׁתְּ נִישְׁטָם. און אַין דָּעַר דָּאוֹגִינְגֶּר הַיְנוֹזִיבֶּט בַּיּוֹסְטוֹ נָאָךְ גַּאנְגְּ אַנדְעָרְשׁ וּוּי פֿאָפְּגָנְגָנוֹו. אַ מעֲנֵשׁ וּוּי פֿאָפְּגָנְגָנוֹו, וּוּעַן עַר קוֹשְׁט אַון בַּיּוֹסְטוֹ, חָאָט נִישְׁטָם גַּעֲפִיהְלָט דָּערְוִין לְוֹפְּט; עַר הָאָט פֿאָר זִיךְ גַּעַד הָאָט זַיְוֹן. בָּאַלְקָ, אַ פְּאָלְקָ פּוֹן 180 מִילְיאָנְגָן. דו בַּיּוֹסְטוֹ אַין דָּעַר דָּאוֹגִינְגֶּר הַוְּנָה זַיְכְּט אַנְדְּעָרְשָׁט זַיְגָאָר וּוּי אַ בִּיאָלִיקָ, אַ בִּיאָלִיקָ, דָּאָס אַיְזָ אַמְּתָ, הָאָט נִישְׁטָם קִיּוֹן 180 מִילְיאָנְגָן, אַבְּעָר דָּאָס בִּיסְטָל, וּוּאָס עַר הָאָט, אַון מִיט יְעַדְעַן שְׁטָרְדִּיךְ פּוֹן זַיְוֹן פֿעַדְעָר פֿוֹיהְלָט עַר אַ וּוּאָרְעָמְעָן אַבְּקָלָאנְג אַון עַפְעָם אַנְ'עָכָ — אַון מְעַן דָּעַר אַבְּקָלָאנְג זַיְוֹן וּוּי קִלְיוֹן אַון מְעַן דָּאָס עַכָּא זַיְוֹן וּוּי שְׁוּוֹאָךְ, אַרְיֻומָּעָר פְּרוֹגָ, אַרְיֻומָּעָר דִּיכְבָּטָר מִיט אַ 40-יעַהְרִיקָעָר פֿוֹיוֹזָע אַיְזָ זַיְוֹן שְׁוֹאָךְ! וּוּאָס הָאָט דִּיר דִּיּוֹן קָאַלְטָעָר, וּוּינְצִיגְנָעָר דָּוּחָם גַּעֲגַבָּעָן? — בִּיםְלָהָכְוִיָּוָן אַיְזָ דָּאָס אַרְטָ אַרְטָ דִּיר גַּעוֹאָרְעָן אַזְוִי לְדָרְגָּן אַוְזָ שְׁמִילָ, אַון דָּוּהָאָט דִּיךְ גַּעֲפִיהְלָט אַזְוִי אַמְּגָלִיקָלִיךְ אַזְוִי פֿעַרְלָאָזָעָן. אַון וּוּעַן דָּוּהָאָט דִּיךְ גַּעֲוָאָלָט אַוּמְקָהָרָעָן, אַיְזָ דִּי צִוְּתָ גַּעֲוָעָן שְׁוֹיָן פֿעַרְשְׁבָּעָטִיגָּמָ, אַון דָּעַר טוֹיט אַיְזָ שְׁוֹיָן גַּעֲשָׁטָאָנְגָן הַיְנוֹטָר דִּיר אַון הָאָט גַּעַלְקָעָרטָ אַוְיָחָדָה...

הָאָט פְּרוֹגָ דָּאָס דָּאוֹגִינְגֶּר גַּעֲפִיהְלָט, שְׁוֹיָן דָּאָן, אַיְזָ יְעַנְעַ גַּוְטָעָ טָעָג, וּוּעַן דָּעַר טָוּמָעָל אַרְטָ אַיְזָ אַיְזָ נָאָךְ גַּעֲוָעָן אַזְוִי שְׁמָאָרָס? — מִיר דָּאַכְּטָ זִיךְ, אַזְוִי. אַיְזָ יְאָחָר 1887 אַיְזָ עַס גַּעֲוָעָן. מִיר הָאָבָעָן בַּיְדָעָ גַּעֲוָאָוָונָט דָּאָן צְוָאָמָעָן אַוְוָה אַיְזָ קָוּאָרְטָה, אַוְיָחָ אַפְּצִיעָרְסָקָאָיָא אַיְזָ אַזְוִי פֿעַטְעָרְבָּוָרָג. אַוְזָ אַט גַּעֲדָעָנָק אַיְזָ אַיְנָמָאָל בַּיְוָאָכָטָם. עַס הָאָט שְׁוֹיָן גַּעֲמוֹזָט זַיְוֹן אַזְוָדָיָא אַזְוִי נָעָר דִּירָי, דָּאַיְזָ עַר אַרְאָבָּא אַהֲלָבְּ-נְאַקְעָטָעָר פּוֹן זַיְוֹן גַּעֲלָעָנָעָר אַוְן הָאָט זִיךְ אַוְעַקְעָנוּזָעָט שְׁמִילָ בַּיִּים עַס פּוֹן מִיןָן בְּעַט אַוְן הָאָט מִיךְ גַּעֲפָרָעָט אַוְבָּי אַיְךְ שְׁלָאָפְּ, אַוְן הָאָט מִיר אַנְגָּהָוִבָּעָן צְוִ קְשָׁעָן אַזְוִי צְוִ אַהֲלָוָעָן. פֿלוֹצְלִינְגָהָאָט עַר זִיךְ צְעוֹזְיָוִתָּמָ. „וּמְעַמְּדָן הָאָב אַיְךְ דָּאַיְזָ אַוְסָּהָאָב אַיְךְ דָּאָ?“ — אַיְךְ חָאָבָּדָי וּוּרְטָמָרָקָיָם פֿעַרְשָׁטָאָנְגָן פֿאָרָגָן אַוְפֿרָעָנוֹגָן אַיְזָ זַיְוֹן שְׁטִימָע — „אַיְךְ שְׁרָיוּבָּאָן שְׁרָיוּבָּאָלְזָ וּוּידָעָר, אַוְן בֵּין אַזְוִי אַלְיָיָן אַוְן פֿעַרְלָאָזָעָן!“

איַן אַזְוִי נְיַסְטְּ-צְוָשָׁטָאָנָר הָאָב אַיְךְ אַיְהָם גַּעֲזָעָהָן נָאָךְ דָּאָס אַיְוּנְצִיּוֹגָעָ מאָלָ. צְוָמָאָרְגָּעָנָס אַיְזָ עַר שְׁוֹיָן וּוּידָעָר גַּעֲוָעָן דָּעַר אַלְטָעָר, דָּעַר בַּלְיָהָעָנְדָעָר יְוּנְגָעָרָמָאָן מִיט דִּי לְאַכְעָדוֹגָע, לְיכְתִּינָעָ אַזְוִי אַוְיָגָעָן, אַוְן דָּעַם מַאְנְטָעָל

שׁוּנוֹן שׁוֹאַל פָּרֶג

האט ער גענומען און אייז אוועקגעפֿאַחרען אויף א מיטאג צו א בעריהמטען רוסישען רעדאקטאָר, צו וועלכען ער אייז געווען פערבעמען. עטלויכע טאג אבער פאָר זיינ טויט האט ער גשריבען א גדריכט אויף העברדאַיש, אונ דאָרט לייענען מיר.

„עֲרָרָאָרְסְּטָמָט אִיז מֵין פָּעָדָעָר, מֵין בְּלָאָט אִיז גַּעֲטָפָעָלָט — וּאָס שְׂטֻחָת דָּאָרָט גַּשְׁרִיבָעָן. וּאָס לַיְעַנְתָּ מַעַן אֵין אֵיכֶם? אַ לְעָדָג פָּאָפִיר... אַ לְעָדָג פָּאָפִיר... אָ� אָוִים אִיז מֵין שִׁינְדָּעָל, מֵין טָאג פָּעָגָהָת.“

יעקב דינעוזאָהן

די לוויה איז גענאנגען. צעהנטויזער, דרייסיג טיזענד, פופציג טויז
זענער מאן. ווער וויס וויפיעל ? — די גאסען זענער געווען פערטליעצט. און
דעלענצעים און קאראפֿאראציעס אַהוּ אַ שיעור. במעט דאס נאנצע יודישע
חברה-יטום פון ווארשא. מאנכע אויך פון דער פרעמד. און לנוועס האבען
וויי געמאָנגען, ווייס-ישוואָראצע. שוואָראצע און רוייטע, מיט די פערשיידענסטע
אוויפֿשׂראָפֿטען. פונְם טרייבען הימעל האט געקָפּעט דער רעגען, פויל און
טראַיסטלאָן, און הארט נבעגן דעם טויטען-זואָגָען בִּין אויך אלֵין נאָכָנֶע
גאנגען אַין דער בלְאָטָע. און מערקווידינג : ווען אויך האָב מיך אָבִישָׁע
פערטראָכְט, האָב אַיך מינעטָנוֹיוֹ נאָר אַינְגָאנְצָען פערנעסען נאָך וועמענס
לוֹויה מיר געהען דאס, און אויך האָב מיך אַרְמָגָעָקָט, אוּוּבָאָך וועל דָא
ニישט דערזעהן ערצעיזוֹאוֹ אוּוּיך דינעזאָההען, דען אויך האָב אַיהם געהאט
פֿונְקָט עפָּס וואָס צוּ זאגָען. און דָאָן ווּידער אוּוּיך צוּוּיטָם, אַ מעָרְקוּוּידָר
דִּינְם. אויך האָב מיך אַין אַ געווּסָדר מִינְוָתָן גַּעֲכָפְּט בְּוּיָם געדאנָק, — וואָס
וּוּאָלָט זַיְוִן, ווען דינעזאָהן וואָלָט דָאָ פֿלוֹצְלִינְגָן אַנְגָּעָקָומָעָן פָּוּן דער נאָס אָן
וּוּאָלָט אַנטְרָפָעָן אָזָא גַּעֲזָלְדִּינְגָן לוֹויה אָן וואָלָט זַיְדָרְקָנוּדִינְגָעָן, וועע
מעענס דאס אַין, און וואָלָט גַּעֲזָהָר ווערען, אָז דָאָס אַיז דָאָס די לוֹויה נאָר
איָהָם ? — ער וואָלָט אַונְגָּלוּבָּיגָן צוּהָעָן מִיט די פֿלְיִיעָס אָן וואָלָט ווערען
נְבָחָל וּנְשָׁתָוּמָם. נִין, אַיז דָאָס אָבָעָר אַ שְׁפָאָס וואָס חְבָרָה קוֹנְדָסִים האבען
דָאָ אַבְגָּעָאָרְבִּיט ! ער האָט נאָך עפָּס קִיּוֹנְמָאָל גַּאֲרָנִישָׁט גַּעֲפִילָהָט זַיְד, אָז
ער אַיז אָזָא עַרְשְׁטָקְלָאָסִינָּגָר שְׁרִיפְּטְשְׁטָעָלָר. מִילָּא, גַּשְׁרִיבָעָן עַטְלִיכָּע
בִּיכְלָע, אָזָן אָפָּשָׁר נִישְׁטָקְשָׁהָדָגָן אוּוּך. אָז אוּוּיך פָּוּן זַיְוִן גַּעֲזָלְשָׁאָפָּט
לִיכְבָּר טַעַטְנִיקִיט אַיז ער גַּאֲרָנִישָׁט אָזָוִי נְחַפְּעָל גַּעֲוָעָן. גַּעַתְהוֹן אָפָּשָׁר אָמָּאָל
אַ מעַנְשָׁעָן דָּאָס וואָס אַ מעַנְשָׁ, נִישְׁטָמָט קִיּוֹנְמָאָל אַיְגָאנְצָעָן, מָוִי טַהָּוָן.
צָוּם בְּלְלָהָוּרְיִי אַיְנָס בְּעוֹזָאָטָעָן סְטִיל האָט אַיהם גַּעֲפִילָהָט דָעַ קָאָך
אָזָן דָעַ בְּרוּיטָר וּשְׁעַטָּן אָזָס רַעֲדָעָן מִיטָּן בְּרוּיטָעָן פַּתְחָ אָזָס
שְׁטוּפָעָן זַד צַוִּי אַוְיְבָעָן-אַנְסָס. ער האָט גַּעֲרָדָט תְּמִיד שְׁטִיל פְּנִיקָט אָזָוִי
וּוּיְ ער האָט תְּמִיד גַּשְׁרִיבָעָן שְׁטִיל. אָז נִישְׁטָמָט בְּלְלָהָוּרְיִי אַיז ער גַּעֲוָעָן,

נאר — א פרטטהווער. דאס איז א מײַן, וועלכער איז אזווי זעלכען און אזווי — שטיל. א, אדרימער, שטילער מאן! דו האסט אין דיין שטילקיט נישט געוואווטט, און די נרויסע וועלט איז אזא שרייערטין און א גערודערמאכערין און מאכט אויך א טומעל פון א לוזה פון א שטיללען מענטשען. און נאך איזינס האסטו נישט געוואווטט, און אטווואס: איז עס קומט אמאָל א צייט, וואס דער מענטש רוסט ויך נאָרנישט צום מורה, נאר דער מורה קומט צו איהּם. ביסטעבויז קומט ער. עס וווערט דאָרט אויבען-אן ביסטעבויז אזווי שיטער און לעדיג, איז, ווילענדיג נישט זוילענדיג, זעהסטו מיט אמאָל איז א שעחד-cum פְּרִיחָמָרְגָּעָן, ווי די וואָנד האט זיך צונערוקט און איז אַנְגַּעַטְמָעָן בֵּין צו דיר, פְּלֹצְלִינְג שטעהסמו אין פְּרָאנְטָט.

העכבר דרייסיג יאהָר האָב איך איהם געענט. אמאָל איז זאגאר אַ צייט געווען, ווען איך האָב איהם נאָך מעחר מעחר ווי געענט: — ער האָט מיט זיין גאנצען לעבען געהאנגען אַן מיר. דאס איז שוין געווען אזווי זיין נאָטור. אלעמאָל האָט ער געומזות האָבען איינעם, זיך וועלכען אַס האָט געהערט זיין גאנץ זינען אַן טראכטען. ער האָט נישט גענווען, נאר ער האָט זיך גענעבען. אלעמאָל האָט ער געומז איזינעם פְּרֶגְעַטְעָעָן אַן זיך מקריב זיין פָּאָר איהם. ער האָט נישט פְּרֶלְאָגָנְט, גָּרְנִישָׁט האָט ער פְּרָעָרְבָּן, נאר ער האָט אַנְגַּעַטְמָעָן זיך. ער האָט געהאט אַן זיך עטווואָס פְּעַמְּנָאָלָעָם, עטווואָס פְּרִיאָעָה אַפְּטָעָם. אַן נאָך מעחר: נישט נאר פְּרִיעָנָן האָטמעס סתם, נאר גאנץ ספְּעַצְיָעָל עפָּעָס מוטעליכע. ער האָט געומז ליעב האָבען אַן פְּרִירָאָרְגָּעָן. דאסוּלְבִּינְג ווַיְכַע אַן צָאָרָטָע, וועלכען איז געלגען אוּסְגַּעַנְגָּסָעָן אַן זיין אַמְּלָגָעָן פְּרִיעָנָן גַּעֲזָעָט אַן אַין די קלינען, דורךוּכְטִינְג פְּרִירָעָן-הָעֵדָן, אַין געלגען אויך אַין זיין גאנץ וועען שיין דענסמאָל פָּאָר עטלייכע דרייסיג יאהָר. באָאלד ביִי זיינע ערשטע אַנְפָאָגָעָן, האָב איך דעם דָּזְוִינְגָעָן צָוָאָן איהם בעמערטק. ער האָט געהאט דאס בע-דעפעניש זיך אַנְצְּשִׁלְיָיסָעָן בֵּין איהם אַן אַמענטשען אַן צָוָעָרטְלָעָן אַיהם אַן זיך אַיְוֹנְצְּשִׁוְשִׁיְבָלָעָן בֵּין איהם אַן זיך אוּפְּצְוָלוּעָן גאנץ אַיהם. פונקט אַזוּן ווי דאס קלינען מײַדָּעָל, וואָס האָט דאס בעדערפָּעָנִיש צו שְׂפִיעָלָעָן זיך מיט לִיאָלְקָעָס אַן ווַיְזָט דָּאָדוֹרָן אַרוֹסִים די צְקוֹנוֹפְּטָגָעָן מָוְתָעָר ... פְּאָרְגָּעָשְׁטָעָלָט צָוָם ערשטען מָאָל האָט מיר איהם נאָלְדָפָאָדָעָן. דענס-מָאָל אַיז נאָלְדָפָאָדָעָן נראָד געווען דער דָּזְוִינְג, דער שְׂטָאָרְסָעָר מָאָנְסְפָּעָרָה

שווין, אין וועלכען דער צארטער דינזאָהן איז פערלייעבט געווען. ער האט איזם אַבענישיט מיט זוינע צערטליךיטען. ער האט געווארנט זוינע געשפֿטען און האט איזם געדונגען זוינע דירות און האט געווארנט איזם אַיינגעָרדרענט זוינע פֿאַרשטעלונגגען. בּי דעם פֿאַרשטעלען האט גאלדפֿאַדען שטאלץ צונע גענעבען : דאס איז דער פֿערפאַסער פֿון'ם „שווארצען יונגעָנמאָנטשיך.“ אַיך האָב עם נישט געהאט געלײַענט. אַבער דינזאָהן האט עם מיר נישט פֿאַרְ אַיבּעַל גענוומען. עם איז אַיבּערחויפֿט נישט געווען זוינ נאָטור, עמיצען עפּעס פֿאַראַיבּעַל צו געהמען. ער האט עם מיר שווין נאָך אַהֲלבּע שעה געבראַכט. אַיך האָב געלײַענט און, פֿערשטעחת זיך, עם איז נישט געווען לויט מײַן געשפֿאָק. אַיך האָב שווין דענסמֿאָל געשטעלט צו אַ שְׁרוֹפִּתְשְׁטוּלָעָר גאנז אַנדְרָעָה תבייעות. אַין אַ וועַרְקַּה האָב אַיך דעם דיקטער געוכט און דעם קִינְסְטְּלָעָר אַין דעם דענְקָרָע. אַון נוּסְטַּה האָב אַיך געואָלָט האַבעַן. מַאֲרָאַט לִיסְטַּה אַלְיוֹן אַיז מיר נישט געונג געווען, אַון אַ מאָרָאַלִיסְט, וועַלְכָּעָר ווּרְקַּט אַוְיףַּ דֵּי טְרַחְעָרָעַן-זְעַקְעָלָעַן, עַרְשְׁתַּרְעַטְרַעְט נִישְׁתַּחְתְּ. אַבער דינזאָהן, דער גּוֹר טָרְזַּעְטַּר אַיז מיר נישט געונג געווען זוינ נאָטור, עמיצען עפּעס אַיבּעַל צו געהמען. דערפֿאָר אַבער זענען זוינע צערטליךִיטען אַון מַוְטְּרָלִיכְבַּע פֿערזָאַרְגָּוָנְגָּעָן, וועַלְכָּעָר ער האט אַזְוִי פֿערשׂוּנְדָּעָרִיש אַוְיסְגָּשִׂים אַוְיףַּ מַיְּזִין פֿאַרגְּנָעָנָר, אַיבּערגָּעָנָגָּעָן טִילְיוֹוִיָּה אַוְוףַּ מִיר. זוֹן צְוָנָעָלָזְוָנְקִיְּתַּאְזִין געוען ווי פֿון אַבְּרָעָמָה ערְצִיגָּע שׂוּוּסְטָרָע. ער האט געומז וויסען, וואֹ אַיך האָב גּוֹר געסען בִּיטָּאָג אַון וואֹ גַּעַשְׁלָאָפְּעָן בִּינְאָכָּט. אַון בֵּין אַיך אַוְיףַּ אַסְרָעָצָע צִוְּיָה אַוְעָקָנָעָפְּאַחֲרָעָן, זענען גַּעַקְוּמָעָן דֵּי בְּרִיעָה, דֵּי אַכְּטַּזְוִיטָעָן לְאַנְגָּעָן, רַעַנְעַלְמָהִיגַּן יַעַדְעַן צְוָוְיָטָעָן טָאגַן. אַון וואֹסָט ער אַלְיאַזְנִישְׁטַּע געועאָלָט וויסען אַין דֵּי דָאַזְוּגַן בְּרִיעָה, אַון מיט וואֹסָט אַין מַיְּזִין פֿרְיוֹוֹאַטְלָעָבָעָן הָאָט ער זיך אַלְיאַזְנִישְׁטַּע אַינְמָעָרְסִיטָּה ! דֵּי לִיטְעָרָאָטְרָאָט אַיז בֵּי אֹזְאַ נַאֲטָר מִיט אֹזְאַ גַּרְוִיסָעָן דְּרָאָנָג צָום לְיַעַבְ-הָאָבָעָן געוען נַאֲרָעָבָעָן הָאָט נַאֲרָזְזִוְיָה גַּעַבְנָזְעָכְלִיכְעָם. אַלְעַז זוינע רַאֲמָנָעָן. דעם „אַבְןַגָּה“ אַזְנַ „הָרְשָׁעָלָע“ אַזְנַ „יַאֲסָעָלָע“, וועַלְכָּעָר הָאָט שווין דענסמֿאָל געהאט לְיַעַגְעַן פֿערטָוִינְג אַין זוֹן טִישְׁ-קָעְסְטָעָל.

ער האט זינט דענסמֿאָל, דאָכְט זיך, מַעַהְרָ קִיּוֹן נִיעַזְעַטְשַׁטְמַטְשַׁטְמַט גַּעַשְׁרִיבָעָן, חֹזֶץ עַטְלוֹכָעָן קְלִינוֹנִיקִיטָעָן. אַוְיףַּ דֵּי דָאַזְוּגַן זָאָכָעָן, נַאֲטִירָלִיךְ,

איז ערד שטאלצער געווען ווי אויף זיין ערשטלייננס-ווערט. צי איז ערד אבער ווירטליך געוווען א פאלקס-שרוייבער? איך גלויב נישט. די ווערטער „פאלאקס-שרוייבער“, „פאלאקסטיליך“, „פאלאקסערץיהער“ זגעגען איבערחויפט נאר איזן די ווערטער-ביבער פון יונגערד צייט נישט פאדרהאן געוווען איזן דינעוזאנטס ווערטערבויך ערשת רעכט נישט. זוי זגעגען ערשת שפערטר ערנטשטיינען. איזן מען האט אונגעחויבען אַרוּמוֹוָאַרְפָּעָן מיט זיי דא, ווֹאוּ עַס הַאֲבָעָן גַּעֲפָעָהַלְתָּן בענירפֿעָן...

די הוויפטואך אוון בלילובט אבער דרי פראכטנאמטור פון'ם דזוניגען מענשען: דאס בעדרפערעניש ליעב צו האבען אוון זיך אויפצוליעזען אין'ם צווייטמען. נאך גאלדפאדען'ען בין איך געומען אוויף זיין ארט, נאך מיר — שלומע'ליכם, נאך שלום-עליכם'ען — מענדעלע, נאך מענדעליך — פרץ. פרץ אוון געווען אַ צוֹּרְשָׁתָרָקָע, אַ צוֹּאַוִּסְנָשֶׁרָכָעַן הַעֲרָשָׁנָדָע נַאֲמָר — אוון דינגעזאהן אוון אין'ם בטל געווארען גענツליך. ער האט אויפגע הערט צו עוקסטען פאר זיך. דאס גרויסע פיעיר האט אויפגעלאקט דאס טיבעל. דינגעזאהן האט אויפגעהערט גאנַר אַיְנָגָאנַצָּעַן עַפְעַס צו שרייבען. ער האט זיך בעונגנט דערמייט, וואס ער האט ערצעהלהט פרץ'ען מינדרליך זיינע מעשיות, אוון פרץ האט זיך אונגעשריבען — עס אוון פסיכאַלְגָּאנִיש אַיִינָס פון די אַינְטָרָעָסָאנְטָסָע מְאַמְּנָנְטָעַן בֵּי די פַּעֲמִינְאַלְעָן נַאֲמָרָעַן. אוון וווען פרץ אוין שוין נישט מעחר געווען, אוון ער גענאנגען אוון אוין געווארען דער טאטע פון אַמְתָּע קִינְדָּרָע. בעסער געזאגט: ער אוין געווארען די מאמע פון זיך. ער האט גענירנדעט שולען אוון האט זיך גענツליך אַיבָּעָד געגעבען צו די קינְדָּר — אויך דאס, דאַכְטָמָזיך, אוון פסיכאַלְגָּאנִיש דער נאך מירליכטער אוון נויטווענדינגסטער רעדזולטאט.

עלפם איז ער געוען איז אונזער ליטערטטור ווי א מאמעו מיט דעם
בינטעל שליסעליך ביים פארטיך, וועלכע בעלה-הבית' עוואט ארטום איז אלע
ווינקעליך. ער האט באזאָרגנט די געשעפטליך זוית פון פרץ'ס ליטערטורי
שער טעטינקייט, ער איז געוען דער אַפְּטוֹרֶופּס פון שלודע-עליכמען. ער
האט געטראָגנען די געשעפטליך דאנוגט פון מענדעלע'ס ביכער, ער איז
געוען דער פערזאָרגניר פון שלום אש, פון ווייסנבערגן און פון הונדרט
אנדערע, און נישט מען האט איהם געבעטען עם צו טהון, נאר אלין האט
ער זיך געבאָט דערצו. עם האט געהרט צו זיין נאָטוֹר. ער איז כלימיו

נישט געוווען צופרידען מיט מיר, וואס ער האט נישט געקאנט זיין דער בעפאלמעכטונגטער צוישען מיר און מיינע פערלעגער. עם האט איהם עפעם געפההט צום רומען.

האט די גרויסע מסע, די צעהנדייגער מוווענדער, וועלכע זענען נאכ' געאנגען נאך זיין וואגען, געוואוסט, וואס דער דאזינגער זעלטגער מענטשונד טוף איזו געוווען? — דער רעגען, פוייל און טרייסטילאָז, האט געקאפעט. דעלעאנציזעס און קאָראָפֿאָרכֿיזעס זענען געקומווען. און לענטעס האבען זוי געטראָגּען. און דער גרויסער עולם אָרוֹם האט געוואוסט, איז זיין ערשות קלאסונער שרייפטשטעלער וווערט דאַ געפֿיהָרט צו זיין אייביגער רוח. אָך ניווּן, ער איז געוווען אַ מענש, וועלכער האט געהאט זאָס בעדרעפֿעניש, אויס-צושיטען זיינע פרויינחהאָפטע צערטלייכֿיְיטען אויף אַנדערע, אַ רענדעל פָּאר אַ צערטלייכֿיְיט וואָלֶט ער געבען, אַז מען זאָל איהם נאָר לאָזען די דאָזינגער סחרה אויסברענגען.

זיינע לעצטע צערטלייכֿיְיטען האט ער פערדווענדט אויף אַריימע קינדער אין די שולען.

שלום-עליכם

אין קיוו איז עם געוווען, פאר דרייiahר. איך בין נראד געשטאנגען איזווק דער עסטראדע, בעשעפטינט מיט עפעם א פארטראג אויף א ליטעראָ רישען אווונדה, ווען א זעהר נאַהנטער קרוב פון שלומ-עליכםען האט מיך פלוצילינג, אין א מינוט פון א פוייז, צונגוואונקען צו זיך הינטער די קור ליסען, און האט מיר דערלאָנגט א טעלענראָמע וואָס ער האט נאָר וואָס געהאט ערחהָטען פון אַםעריקאָ : — שלומ-עליכם איז געשטאָרבּען. און מערקּוֹידִיגּ : נישט קיון טרעחר און נישט קיון קרעצע. דער ערשותער געָ דאנס איז עפעם געוווען — איך געדענק עם אָזֶוּ גענווּ, ווי דאס וואָלט זיין דאָ ערשות פאר א האָלבּע שעה — א פנים איז אויך דער טוּוִיט נאָר א געָ לעכטערעל אָזֶעְלְכּעַם, ווען שלומ-עליכם האט זיך אַרײַנְגּעַלְאָוט מיט איהם. — א פנים איז אויך דאס שטאָרבּען נאָר אַיְינָע פון ינע בעריהָמְטָע "עסְפִּים", אין וועלכּע מנהָטְמָנְדָּעָלָאָפּט זיך אָן ! — ווי זאנט עפעם דאָרט שלומ-עליכם איז זיין צואה ? — אין זיין יאהָרְצִיטְאָגּ, זאנט ער, זאל מען למענדּהָשָׁם גָּרְנִישְׁתָּקִין טְרֵעהָר פֿערְגִּיסְעָן. צוּנוּיְפּוּמָעָן זאל מען זיך אָרטְעָן... זיך, און לְיַיְעַנְעַן עפעם א זיך פון איהם זאל מען, און לאָכְעַן... —

אייז ער באָמתּ/דייג געוווען אָזֶוּ לְוָסְטִיג, אַונְזָעָר גְּרוּיסְעָר לאָכְעָר ? — ווער ווֹיסּ, וואָס עס טהוֹט זיך איז ער נשמה פון א מענשען ! אַפְּט בין איך אַים חושֶׁר, אָז ער האט אַונְזָעָר אַבְּיסָל גְּעַנְאָרָט. דְּרוּיסִיגּ זָהָר לאָגָג בין איך איהם געשטאנגען נאָהנט, איך האָב איהם נעקענט במעט פּוֹנְקּוּס ערשותען טָאגּ פון זיין לְיַטְעָרְאִישְׁעָר טְעַטְּגִּיקִים, און אַיְינְמָאָל האָב איך איהם געכְּאָפּט בי דער האָנד, פְּרִישְׁ דְּרֵבִי, ווען ער האט די עבירה געטְהָזֶן. ער האט זיך נישט גְּרוּיכְּט אָזֶוּ מִיר, און איז גְּזַעְסָעָן איז אָהָלְבּ-פִּינְסְטְּרָקִיט אַיְינְנָעָר אַלְיוֹן פָּאָרְעָן פְּעַנְסְטָעָר פּוֹנְקּוּס קָאָבִינְעָט אָן האָט גְּעוּווֹינְט. אוּ, ווי מען פְּאָר דער דְּזָוְנָעָר "חַבְּרָה" נִישְׁתְּ גְּלוּיבָעָן ! זיין מעגען זיך הוֹנְדָּרָט מָאָל אַבְּרָצְלָמָעָן פָּאָרְעָן לְאָכְעָן אָנוּ בְּשַׁעַתְּן לְאָכְעָן, אָנוּ מעגען אָנוּ פְּעַרְזִיכְּעָרָעָן, אוּ זַיְעָר גְּעַלְעַטָּעָר איז אָ כְּשָׂר, עַהֲרְלִיךּ גְּעַלְעַטָּעָר, פְּרָאָסְטּ פּוֹן ער נשמה אָרוּס — מען טָאָר זַיְיָ

נישט גלויבען ! אוזעלכע מענשען האבען צו טיעך ארײַינגעבליקט דעם קעע־
בען אין די אויגען אָרְיוֹן — אָוּן ווי זאָלען אָזעלכע נאָך קענען נאָאוּוּ לְאָז
בען ? ווי שפֿיַּעלען נאָך אָקָמְדִיעַ מִיט אָונָן, אָוּן אָפְּטַּשְׁפֿיַּעלְעַן ווי אָ
קָאָמְדִיעַ מִיט זִיךְ אָלְיַין. דָּאָס לְאָכְעַן אָזֶן אַיְוֹנָעַ פָּוּן די פֿערְשִׁידְעָנָעַ פֿאָרָה
מען, וואָס אָ טְּרַעְהָר נְהַמְּמָתָּאָן. — אָבָעָר נִישְׁט דֻּרְפּוֹן וויַּל אֵיךְ הַיְנָט
רעדרען....

דרײַיסְּג ויאָהָר לאָגָג בֵּין אֵיךְ אִיהָם נָאָהָנָט גַּעַשְׁטָאָנָעָן, אָוּן אֵיךְ מַוְּזָּעָם
עם זאָגָעָן אָט באָלְדַּבְּיָה די ערְשְׁטָע ווּוּטְרָע : אַלְעַמָּאָל, אָזֶן אָפְּטַּשְׁפֿיַּעלְעַן
הַאָבָעַן גַּעַקְלָעַרְטַּו ווּגַעַעַן אִיהָם, הַאָט מִיךְ נִישְׁט אָזֶן זַעַהָר בעַשְׁעַפְּטִינָמַט
די ערְשְׁיַּוְנָגָן, וואָס מִיר האָבָעַן דָּאָ אַיְוֹרְשִׁיעַן מַאֲרָקָט מַזְוָעָן, אָדָעָר וואָס מִיד
הַאָבָעַן דָּאָ עַסְּקִים מִיטָּה דֻּעָם מַאֲזַעְפּוּוּקָרָעָר אָזֶן יְהָהָפְּצָעָר אָזֶן כְּתִירְלְעַוּסְּקָרָע
עהַרְעַנְבָּלְהַבְּיָה, ווּלְכָעָר הַאָט אָוּנוּ בעַשְׁאָפָעָן דֻּעָם מַנְחָמִיםַעַדְלְ-טִיפִּים,
אָדָעָר וואָס מִיר האָבָעַן דָּאָ אִיהָם דֻּעָם פֿערְפָּאָסְעָר פָּוּן די מַעְרְקוּוּרִיָּה
די גַּעַגְּנָעַר-עַרְצָעַהָלְוָגָעָן, ווּלְכָעָר צִיכְעָנָעָן וֵיךְ אָוּסָמִיט אָזָא מַעְרְקוּוּרִיָּה
די קָעָר ווּוּכְקִיטָּא אָזֶן צָאָרְטִיקִיט, אָדָעָר וואָס מִיר זַעַהָעָן דָּאָ פֿאָר אָוּנוּ דֻּעָם
אַמְתָּהָן וֵיהָ, ווּלְכָעָר ווּוִינְטָא אָזֶן גַּעַלְעַטְלָעָר אָזֶן דְּרִיקְטָא אָסָסָא אִיְסָא אֵיךְ
„טוּבָה דֻּעָם מַילְכִּינָעָן“, — נאָך אַלְעַמָּאָל אָזֶן שְׁטַעַנְדִּינָעָהָט מִיךְ בעַשְׁפִּי
טִינְגָּט בֵּין אִיהָם נאָך אָזֶן אַנְדְּרָעָר ערְשְׁיַּוְנָגָן : — עַנְדְּלִיךְ עַנְדְּלִיךְ זַעַעַן
אוּיךְ מִיר גַּעַקְוָמָעָן צַוְּדָר שְׁמוּפָעָ, צַוְּהָבָעָן צַוְּהָבָעָן, דֻּעָם
ערְשְׁטָעָן, ווּלְכָעָר בעַזְוִיצָת דֻּעָם בעַזְוִינְדָרְעָן טַאֲלָעָנָט צַוְּהָבָעָן שְׁרִיבָעָן
אוּן שְׁרִיבָעָן אָזֶן שְׁרִיבָעָן ! — אֵיךְ וּוּאָלְטָ ווּלְעָלָן, מַעַן זַאְלְ מִיר רִיכְמָג
פֿערְשְׁטָהָן. אֵיךְ רָעָד נאָך נִשְׁטָמָעָ, צַוְּהָבָעָן צַוְּהָבָעָן אָזֶן אַנְדְּרָעָר אָדָעָר
אָשְׁלַעַכְתָּעָר שְׁרִיפְּטְשָׁטְלָעָר, אֵיךְ רָעָד דָּרְרוֹוִיל נאָך פָּוּן דָּעָר אַיְגָעָנְטָלִיָּה
כָּעָר מַלְאָכָה פָּוּן קַעַעַן שְׁרִיבָעָן : — אַיְגָעָר וואָס אָזֶן גַּעַבְוָרָעָן צַוְּהָבָעָן צַוְּהָבָעָן
שְׁרִיפְּטְשָׁטְלָעָר. דָעָן, זַעַהָט אִיהָר, אוּיךְ אַנְדְּרָעָהָטָהָט מִיר דָאָך בֵּין אָוּנוּ
וּוָס שְׁרִיבָעָן, מִיר האָבָעַן עַטְלִיכָּעָ ווּוּנְדָרְבָּאָרָעָ טַאֲלָעָנְטָעָן, מִיר האָבָעַן
אוּלְכָעָ, וואָס זַעַעַן אָפְּשָׁר גַּרְעָסְרָ פֿאָר אִיהָם בְּנוּגָעָ צַוְּדָר אַינְטָעָנְסְוּרִיָּה
טָעַט פָּוּן טַאֲלָעָט, מִיר האָבָעַן גַּאֲטְגַּעַבְעַנְשָׁטָעָ, וואָס דָּרְלָאָנָגָעָן אָוּנוּ אַיְנָה
מַאְלָ אָדָעָר צְוּוּיְמָאָל עַפְעָם אָטְיָעָרָעָ, זַעַלְטָעָנָעָ פֿערְעָלָ — נאָך עַפְעָם פֿיהָלָת
זַיְד אִין זַיְעָר שְׁרִיבָעָן, אָזֶן זַיְיָהָבָעָן זַיְד גַּעַקְוּוּטָשָׁטָם, זַיְיָהָבָעָן זַיְד גַּעַשְׁׂרָ
טוֹפְּטָ אָזֶן גַּעַשְׁטְוִיסָעָן, זַיְיָהָבָעָן גַּעַהְאַטְעָן אִין אִין אַוְיְבָלָאָזָעָן דֻּעָם

פונק, וועלכען גאט האט זוי געגעבען, בייז עס איז דערפונ א פלאם געוואָד רען, און בייז ענדליך, דורך פיעל ארכבייט און מיט דער הילך פון מות, איז אליסגעקומען עפערס נוטס. אבער א שrifטשטעלער, בייז וועלכען עס שריבט זיך פון זיך אליין, און אפלוּוּ דענסמאל, ווען ער וויל עס גארנישט, א עריפטשטעלער, וואָס צווישען זיינע פינגער ווערט די פעדער עפערס א מײַן ליעיק, פון וועלכען עס ניסען זיך טיבען און פלייעצען, אזאָ אינער, וועלכער איז פראסט ווי א קוואָל און עס זעטס פון איהם בייטאג און ביינאָקט, איז שבת און איז דערוֹאָכענען, איז אַ פראסט שrifטשטעלער, וועלכער מעקט נישט און געקט שעה איז מעדלעט, אַ שrifטשטעלער, נאר שריבט און שריבט נישט, קרייצט נישט און שפיצט נישט, נאר שריבט און שריבט און שריבט נישט, קרייצט נישט און שפיצט נישט, נאר שריבט און שריבט און שריבט נישט — אזאָ איינעם האבען מיר געהאט נאר אינעם, און געווען איז דאס שלומֶר עלייכס. דאס איז פארזיך שווין אַ טאלענט. מיט איהם האבען מיר געמאָט די ערשטע התחלַה, איז אויך מיר זאלען פענען אַרײַנטראָטען איז דער אלַ געמיינער לִיטְעָרָאָטָוָר, דאַדורך וואָס מיר האבען געהאט אַ שrifטשטעלער, וועהרענד בייז צו איהם האבען מיר געהאט נאר שריבער.

דאס וועזען פון זיין טאלענט, פרענט איהָר? — מענְלֵר, איז פאר פינשטעקער איז זיין קונסט נאָך נישט די קונסט, אויף וועלכע זוי האבען אויסגעקסט. אפשר זענען זיינע פארשׂוּנָען פאר זוי נאָך צוּ פראָסטע, און זענען נאָך נישט יונען קאמפֿלִיצְרָטָע און פראָבלְעָמָטִישׁע, וועלכע זענען די גיסטינע נאָחרוֹנוֹגָן פָּאָרֶן זוכנְדָּעָן; אפשר איז זיין לִידְרוּזָם נאָך נישט יענער פִּינָּעָר, אַיְדָעָלָעָר, וואָס זיין אַיְנָדוֹרָק הָעָרָט קִינְמָאָל נישט מעהָר אוֹתָהָר. אבער נישט וועגען דעם האנדעלט עס זיך דָּא. די הויפטזאָך איז, איז דאס איז געווען אַ עכטער שrifטשטעלער, וויל ער האט נארנישט געֶן קאנט זיין אַ נישט-שריפטשטעלער. ער האט פערמאָנט אַנְעָשָׂרוֹת, אַ שrifְּבִּרְעָה עשיַּרְוֹת, וואָס איהָר גְּלִיכְבָּעָן גְּפִינְטָמָעָן נאָך בֵּי אַ מְלִיאָנָעָר; ער איז טאָפִי געווען אַ לִיטְעָמָוָר-מְלִיאָנָעָר. ער האט פערמאָנט אַ לִיכְטָנְגִּיםְטִיםְטִים, אַ שrifְּבִּילְיְוִכְּטִיגְּקִיםְטִים, וואָס איהָר גְּלִיכְבָּעָן גְּפִינְטָמָעָן מַעַן נאָך בֵּי אַ פָּרוּי, וועלְ-כָּעָוָס נישט, וואָס וועהען זענען, און שיט קינדער, איזינָס אַדְרָעָר צוּוּרָה לִינְג אַדְרָעָר דְּרוּילִינְג, אַזְוִי עפערס צוּוִישָׂן קִי איז שְׁפִי. דָו ווַעֲסָט מיט איהם און ערצעהָלְסָט איהם פָּוָן' פָּלָאָן פָּוָן דִּין גְּרוּיסָעָן רָאָמָאָן, וועלְ-כָּעָר בעשעפטינָט אַלְעָ דִּינָעָן מַוחָות שְׁוִין סְרִיחָכָל אַ יְאָהָר צוֹוָאנְצִיגָּה, איז

וועס האט געשטערט דעם דאיזיגען געוואַלדיגען טאלענט פון צו וועז דערן אונזער ערשותער און גראָטער ?

אמת, שלום-עליכם איז געווען דער "וירושערא מארך טווען" — אבל אומץ צו ווערטען א גרויסער, האט איהם אפשר געבעהעלט כי זיך אין הארץ נאך יענער קאטגענארישער אימפעראטען פון א מאראל, וועלכע מאכט פון'ם שריפטשטעלער א גרויסען, איזו איז יעדעס ווארט זייןנס זאל דאן ווערטען א מין אורומים ותומימים. יענעט מאראלאויש קענען איז פאָרֶן שריפטשטעלער א מיז חוט-השדרה, וועלכע לאַזט זיין געשטאלט זיך האָלטען גלייך און הויך. — אמת, שלום-עליכם איז דער, וועלכע האט אונז בעשאָפָען דעם אייביגען טיפ פון א מנהכם-מענדעל און האט אונז געבען טוביה דעם מילכינען — אבל אומץ צו ווערטען דער שעפער, וואס זאָל זיין אַנְדְּרָקָעֵנט נישט נאך פון דעם גרויסען רוב, נאך אויך פון די עטְלִידֶר

כע זועניגע מביניהם, האט איהם אפשר געפעהלט נאר נאך יענעם קענען פונגס פסיבאָלָגַן, וואס ברעכט זיך אַ וועג אויך אין די בעהאלטען לעז בענס-זווינקעלען פון נשות, וועלכע זוענער ערוואָס מעהָר פערויקעלט און ערוואָס מעהָר, וואונדערלייך צונזיפגעזעצעט. עס זוענער פאָראָהָן אָוּינְגְּבָּלִיָּה קען, אין וועלכע דער ליעזער קאן זיך בשום אופן נישט פָּאָרְשְׁטָעֵלָן, אָז די פְּסִיכִים פון שלומע-עליכם איזו געשטאנגען פִּיעַלְהָעֵבָּר פון דער פְּסִיכִים פון מנהָמִ-מענדערלען. — אַמת, שלומע-עליכם איזו געוווען דער פְּעֶרְפָּאָסְעָר פון די וואונדערשעהגען קוֹנְדָּרְעִ-עֲרַצְעָהָלְוָנְגָּן — אָבעָר אָסָס עָר זָאָל אָנוּן ווערען דער שְׂרִיפְתְּשָׁטָעָלָר, וואס מֵיר זָאָלָעָן זַיִן ווארט קִינְמָאָל נִישְׁט מעהָר פָּעָרְגָּעָסָעָן, האט איהם אפשר געפעהלט נאר נאך יענעם בייסעלע עסטעטישע קָרָאָפָט, וועלכע מאָכָט פונגס שְׂרִיפְתְּשָׁטָעָלָר אָוִיך אַ קוֹנְסְּטָלָעָר. דער גָּעוּוֹאָלְדִּינָּגָן בענאנטער שְׂרִיפְתְּשָׁטָעָלָר האט נִישְׁט גַּעֲפַעַנְטָדָעָם סָודָע פון אַיְוָנְחָאָלְטָעָן די רִיכְטָגָעָמָּאָקָם.

עם איזו קיין שום ספק נישט, אָז די דָּאָזִינְגָּעָן אַלְעָ קָרְעָפְטָעָן זַעַנְגָּעָן גַּעַד לעגנון בעהאלטען אין דער נשמה פון שלומע-עליכם עָן ווען נישט איזו דער פְּולָעָר מָאָס, דָּאָן ווענְגָּסְטָעָנָס אָן זַיְעָרָעָגָן גָּרוֹנְדְּ-שְׁטָרִיכָּעָן, אָבעָר דָּעָר הָוָה מָאָרִיסָט אָין איהם האט דָּאָס אַלְעָס אַיְוָנְגָּשְׁלָוָנָגָן — אָן דָּאָ לִיעְגָּנָט גַּעַנְטְּלִיךְ די גַּעַוּוֹאָלְדִּינָּגָן גָּרוֹויָס פון דָּעָט דָּאָזִינְגָּעָן וואונדערבראָרָעָן שְׂרִיפְטָר שְׂטָלָעָר. עָר אָז גַּעַוּוֹעָן אַמְּיוֹן הָעָלָה, גַּעַקָּאָנְטָפָּוּלְעָן בַּיִּזְרָעֵלָעָר. עָר אָז גַּעַנְעָטָעָן אָזְזָה צְוָוָה דָּעָרְשִׁטְקָעָן אָזְזָה צְוָוָה רַזְוִינְגְּרָיְרָעָן פָּוָן זַיִן אָזְזָה צְוָוָה בְּעַזְיָעָן זַיִן, אָסָס צְוָוָה קענען ווערען דער בעטער הוּמָאָרִיסָט, וועלכען אָנוּן גַּעַנְגָּבָעָן, אָז אָפָּשָׁר נָאָר דָּעָר בעטער הוּמָאָרִיסָט, וועלכען די וועלכט בְּכָלְה האט פָּעָרְמָאָגָן אָין דָּעָר לְעַצְמָעָר צִוְּיָת.

דָּעָן, זַעַמְתָ אַיְהָר, דָּרְיוִי שְׁטוּפָעָן קען אַיך בַּיִּאָ שְׂרִיפְתְּשָׁטָעָלָר. אַיך קען איהם דָּא, וואו עָר שְׁטָעָהָט נָאָר אַוִּיר דָּעָר פְּרִימִיטִוּסְטָר שְׁטוּפָעָן אָזְזָה קוּקְט אַוִּיר זַיִן אָזְזָה אוֹיר דָּעָר וועלכט מִיטָּאָנְדָּנְסָט, קַנְיִיטִשְׁטָט דָּעָט שְׁטָעָר דָּעָן 24 שָׁהָה אָין טָאג אָזְזָה מִשְׁךְ פָּוָן זַיְעָצִיגָן יָאָהָר, נַעֲמָת אָנְדָּנְסָט די לְאָסָט פונגס גַּעַנְצָעָן לְעַבָּעָן אַוִּיר זַיִן פְּלוֹיזְצָעָן אָזְזָה קָרְעָבָצָט. די צְוּוֹוִיטָעָ שְׁטוּפָעָן אָזְזָה דָּא, וואו עָר לְאָסָט פָּוָן יְעַדְעָר עֲרַשְ׀יוֹנָגָן פָּוָן'ס לְעַבָּעָן, מָאָכָט חַזְזָקָ פָּוָן אַלְעָדָעָן אָזְזָה פָּוָן אַלְצְדִּינָּגָן, אַחֲרָיו אַיְוָנְגָּשְׁגָּעָן אַוִּיסְנָאָם: — זַיִן. זַיִן אַלְיָוָן נַעֲמָת עָר עֲרַנְסָט. אָבעָר די העכטָעָ שְׁטוּפָעָן אַיְוָן די דָּרְיוּטָע: דָּא וואו עָר

איו שווינע געקומען בייז צו דער הויך, צו קענען פועלן' בוי זיך אַבצּוֹלָאַכְעָן
און אַבצּוֹחָזָקְן פון זיך אליעין. שלום-עליכם, דאכט מיר, אייז דערשטייגען
די דאָזָנָע מדרוגה. ער האט געפונען די קראפֿט איז זיך, זיך לומטיג צו מאָר
בען איבער זיך אליעין. ער האט בעשאָפֿעָן מנחס-מענדלען — און איינגענֶד
ליך האט ער זיך אליעין אויסגעשטעלט אויף שפֿאָט און געלעכטער. ער האט
געהאט דעם געוואָלְדִיְונָן טאָלענט צו וויעען אַ גְּרוֹסָעָר שְׂרִוְפְּתְּשְׁטְּעָלָעָר,
ער האט געהאט אלע קראפֿטען פון אַ שעפֿער צו וווערען דער אויסגעצייד
בענטסנווער ערצעהָלָעָר, ער האט געהאט אלע אייענס-אָפֿטָעָן פון אַ לִוְרִישָׁעָן
דִּיכְטָעָר, אָנוֹן צו בעשאָפֿעָן ווֹאָנוֹדָעָלִיכְעָן ווּעְלְמָעָן, — אָנוֹן אַט אַיז שלום-
עליכם געקומען אָנוֹן האט זיך אַבגּוֹזָאנָט פון דעם אלעט — צום נוצען
פון זיין לאָכָעָן. ער אייז געקומען אָנוֹן האט אַבגּוֹנָאָכָט פון אָנוֹן, פון זיך,
פון דער גאנצָעָר ווּלְטָט...

ער אייז געקומען אָנוֹן האט חוֹזֶק געמאָכָט פון זיין לאָכָעָן, ער אייז געד
קומוּן אָנוֹן האט חוֹזֶק געמאָכָט פון זיין טוֹיַט. דעַן אַ צוֹּאהָה האט ער אַנְגָּעָר
שריבען, וואָס דער הוּמָאָרִיסָט אַיז אֵיהָם לאָכָט דָּאָרָט אוֹיךְ נַאֲכָן קָבָר. אָזָז
מענְשָׁעָן האָכָעָן מיר געהאט נָאָר אַיְינָעָם.

מענדעלע מוכר-ספרים

א

איך גערענք: מיט דער איזענבעחן, אין דער דרייטער קלאם, פאהרט
א יונגעראטן און האלט אין דער האנד א בוך. דער יונגעראטן אין זעהר
פערטייעפט אינ'ס ליענען. דרייטער ליענט אוייסגענסען דער גליהענרגער
זומער אויף פעלד און באָרג, אויף בוים און שטיין און אויף די טעלענרגאָ
פעָן-שטעטאנגען, וועלכע לוייפען פֿאָרבּוּי, און די פֿינְקְפּוֹיגְעַל און די לְעֶרֶךְ
פּוֹינְגַּל טְשׁוֹוִטְשָׁעָרָעָן, אָז עַמְּנַחְמֵת אַזְשָׁן בַּיְּדָעַ נְשָׁמָה — דער יונְ
גַּרְמָאָן אֲבָעָר זַעַמְתָּ נִשְׁתַּת אָזְנַחְטָן נִישְׁתָּמָת. זַיְּן גַּאנְצָעָר זַיְּן אַיז גַּעֲפָגְנַגְעָן
גַּעֲנוּמָעָן פּוֹנְסָם בּוֹך. עַפְעַם האָט עַר דָּאָרָט פָּאָר זַיְּקָאַינְעָם, אַ לְּיבּ מְלָמָּד,
וועַלכְעָר גַּעַתְּזַוְּכָעָן פרְנָסָה, דָּעַן עַר אַיז גַּעַוּאָהָר גַּעַוְּאָרָעָן, אָז עַס זַעַנְעָן,
ברְוַדְחָשָׂם, פְּאָרָהָן פְּרָנָסָה אויף דָּעַר וועַלְתָּ אַוְיךְ חַוִּיאַ מְלָמָּדָות. אַ וְאוֹנְ
דָּעַרְלִיבְּכָר בְּרִיה אַיז דָּעַר דָּאָזְגָּעָר מְלָמָּד. פּוֹן זַיְּן זַיְּטָ אַיז קִין מְנִיעָה
ニישטָאָ, עַר זַאְל זַיְּקָ נַעַמְעָן צַו וּוֹאָס פְּאָר אַ מְלָאָכָה עַמְּ אַיז, צַו אַ שְׁנִימָּטָ
קרָאָם אַדְעָר צַו אַ פְּאָרְבִּיק, צַו וועַרְעָן בְּאַנְקְ-דִּירְעַקְטָאָר אַדְעָר צַו הַאַנְדָּלָעָן
מִיטּ אַתְּרוֹנִים. וּוֹאָס אַיז דָּא דִּי נַפְּקָאָדְמִינְהָ ? אַ יָּודָ אַיז, בְּרוֹדְ-חָשָׂם, פְּעַהְיָן
צַו אַלְדִּינְגָּן ; הַשְּׁמִיתְבּוֹרָךְ מַזְוָּן נָאָר גַּעַבְעָן, עַר זַאְל הַאַבָּעָן אַ שְׁמַיְקָעָלְעָן מַזְוָּן
אָזְוִי וּוֹיְטָר. לְיבּ מְלָמָּד שְׁטַעַלְתָּ זַיְּקָ אַבְּ בַּיְּ אַתְּבוֹאָה-שְׁפִיכְבּוּלָעָר, נַעַמְתָּ
אַ האַנְדְּפּוֹלְוּ וּוֹיְצָעָן אָזְן וּפְטָן זַיְּ דָּרְךְ דִּי פְּינְגָּעָר, וּוֹ אַיְּנָעָר, וּוְעַלְכָּעָר קָוְקָטָ
דוֹרָךְ אַ פְּרָאָכָע, כְּדִי צַו וּוֹיְסָעָן, וּוֹאָס זַיְּ אַיז וּוֹעָרָט. אַ צְוּוֹיְטָר יָודָ שְׁפְּרִינוֹנְטָ
אוֹנְטָעָר אָזְן פְּרָעָם, אַוְיבּ עַר ווֹילְ קְוִיפָּעָן, אָזְן רְ' לְיבּ דָעַרְלָאָגָנְטָ אַ שְׁאָקָעָל
מִיטּ זַיְּ אַפְּ אָזְן אַ צִּיהָ מִיטּ דָעַר נָאָז, יְעַנְעָם צִּיהָ. פּוֹן וּוְעַלְכָּעָן עַמְּ הַעֲרָט
זַיְּ אַ “נוֹיִן” אָחָזָן וּוֹעָרָטָר. וּוֹעָרָ מִיר וּוֹיְצָעָן, וּוֹאָס מִיר וּוֹיְצָעָן — אַלְאָ וּוֹאָס
דָעַן האָט עַר גַּעַזְוּפְטָ ? אַ קְשִׁיאָ אוֹוְףָ אַ מַעַשָּׂה ! אַ יָּודָ דָאָרָפְּ זַיְּ קְעַנְעָן
אוֹיְפּ אַלְסְדִּינְגָּן, טְאַמְּרָר מַאְכָט זַיְּ אַ מַעַשָּׂה, עַר וּוֹעַט אַמְּטָלְדָעָן וּוֹעָרָעָן
אַ תְּבוֹאָה-סּוֹחָר, זַאְל עַר קְעַנְעָן זַאְגָּעָן : אַיז וּוֹיְצָעָן הַאָבָ אַיךְ, בְּרוֹדְ-חָשָׂם,
אַ שְׁטַאָרָקָע יְדִיעָה ; גַּעַגְגָּן וּוֹיְצָעָן אַיז מִיר אַיז מִין לְעַבְעָן דָוְרָךְ דִּי הַאַנְדָּ
גַּעַנְגָּעָן, אָזְזָוִי וּוֹ. אָזְזָוִי וּוֹ. רְ' לְיבּ לְיעַנְטָ אַיז דָעַר אַבְּסָנִיא אַוְיכְּפָּן

בעטעל מיט'ן פנים ארכויפ, פערזונקען אין שלאף, און בלואט און טריימער פיטערט מיט דער לאנגער אוון קרומער נאזו ווי א שופר, און זיין קאלגענע שטעט איבער איהם מיט א לייכט אין דער האנד אוון בעטראכט איהם און מעסט איהם מיט די אוינגען אלע זיינע אברום. דער גוף, מאשטיינס-געזאנטן, עפעם א שטוק שארבען, טרוקענער בוים, דאך און אהן א כוית פלייש. די הענה, ווי די דנען, אושגענדארטעה שעפנדלאך, און די בליעע אדרערן זענען אנטגעשוואלען און טראטען שטארק ארכוים. דאס פנים איז א מין אלטער חורבה : אינגעפאלאלען באקען, אינגעזונקען אוינגען, לאנגגען אוון מיט א נארב, וועלכע הובכת זיך אויף און שטארט ארכוים פון דער מיט, ווי א קוימען פון א הויז נאך א שרפה, אין וועלכען דער דאך איז פערדי ברענט געווארען, און נישט וויט פון דארט אן ארכוים, דאךער בעזעם — דאס קורצע, גורי געווארען בערדעל. דער חבר מיט'ן לייכט אין דער האנד קוקט, און פַּלְצָלִינְגּ פֻּרְשְׁתְּהָתּ עַה, און ער בעטראכט איהם מיט א געד פיהל פול פעראקטונג און טראקט זיך : "ווי שעהן איז דער דזיגער בריה, ווי גרויס איז די בריה-דישיות פונ'ס דזיגען „ארבייטער“ וואס האט עט געטוויט איזעלכען צו געהן אין דער וועלט אריין און צו זוכען א נוי לעער בען?". באלאד אכבר זאגט דער דזיגער בעטראקטער צו זיך אליין : "און דו אליין, צו וואס האט דייר געזאלט דאס דזיגען נארישקייט?" און איזו וו. און איזו וו. און איזו וו.

דער זונגערכמאן האט צופעליג אויפגעהויבען די אוינגען פון'ס בוך און האט זיך פער' חלומ' טערהייט ארכומגעוקט. עפעם א יה, אושגעוויקט און אויסגעדרט, זיצט אינ'ם וואגאנן אויפ אינגען פון' די בענק און רעדט מיט זיינעם א חבר און איז איהם מסביר אן'עספ וועגען א שטעל פון א דירעקל טאר פון'ס עלעכמוריישען מראמוויי, צו וועלכער ער בעדראך נאך די האנד אויסצישטרעקען, האט ער זי שווין. א צויזיטער יוד זיצט אויפ א צויזיטער בענק מיט זיינעם א בעאנגען און בשעת רעדען טאפט ער איהם בי דער פלאע פון זיין קאפאט און זאנט איהם מבינות אויפ'ן טוך און וויפיעל עס איז ווערט און דורך-אגב ווי לאנג עס ווועט אויסחהאלטען. אויפ דער דרייד מערד בענק שלאפט א יוד מיט'ן פנים ארכויפ און שנארכט און בלואט, און זיין גוף איז עפעם א שטוק צעראכגענער שארבען, דאך און אהן א כוית פלייש.

דרער יונגעראמאן האט געדאנקענלאז אונדער אראבענעלאזט די אויגען אין בוך אריין און האט ווינטער געליענט.

וואונדערבראָר! ער האט נארניישט געפיהָלט, אָז ער האט געהאט אָויף אַמִינָות מפֿסִיך געווען. אלעַס, וואָס ער האט דָא געווען אַינָס ווָאנָגָן אַרום אָזָרָם, אַיז אַיהם פֿאַרגּוּקּוּמָן, וויַס ווָאלְט געווען אוּיך נָאָר אַשְׂוָרָה פֿוֹנָס בּוּך אַרוּס אָזָן דּוּרְזָעְבְּיגּוּר מַחְכְּבָר האָט אוּיך זַי גַּשְׂרִיבְּעָן. ער האט זַיְך נִישְׁט גַּבְּפִיחְלָט ער זַאְל האַבְּעָן גַּהְאָט אַיבְּעָרְגְּרָעֵיסָן.

און דער יונגעראמאן פֿערטְיעָפְט זַיך ווִידְעָר אַיז זַיְן בּוּך אָזָן לִיעַנט ווִוְיְטָעָר; די היַז פֿלְאָקְעָרט, אַהוֹנד צִיהָט זַיך אַוְים אַוְיפְּ/ בּוּך אָזָן אַטְעָמָט שְׁוּעָר פֿאָר גְּרוּס ווּאַרְעָמְלִיט. צִיּוּטְעָנוּווּוּוּ הַוּבְּט ער אוּיך דָעַם קָאָפּ, שְׁטַעְקָט אַרוּסִים די צָוְגָן אָזָן דּוּרְלָאָגְּנָט פֿלוֹצְלִינְגָן אַכָּאָפּ — אָזָן האָט אַ פֿלְיָעָג אַינָס מּוּילָי. אַהוֹן מִיט אַוְיסְנָעְשְׁפְּרִיטָעָ פֿלְיָינְגָל קַוְיְעָרָט אָזָן אַ ווּוּנְקָעָל, אָזָן פּוֹן אַוְנְטָעָר אַיהֲרָה הַעֲרָט זַיך דָאָס פֿיפְּטָשָׁעָן פּוֹן די יְוּנְגָה הַיְהָנָהָן דּוּלְעָעָ. די דּאַזְיָגָעָ מְשֻׁפְּחָה האָט יְעַצְּט אַיהֲרָה אַכְּרוֹה־צִיּוּטָן נַאֲכָלָן אַרוּסָמָן לְוּפְעָן אָזָן אַרוּסְנָאָרָעָן אַינָס מִיסְטָט. עַס זַעַת זַיך קִיּוֹן לְעַבְּדָרִין נְפָשָׁׁת, אַלְעָס אַיז שְׁמִילָא אָזָן ווּוִי פֿרְגְּוּלוּוּעָרָט. קִיחָ פֿאָשָׁעָן זַיך אָזָן פֿעַלָּה, די קִינְדָּעָר זַעַם נַעֲנָנְגָעָלָאָסָעָן אַיזָן די חְדְרִים אָזָן די גְּרוּסִיט גַּעֲנִיצְעָן אָזָן שְׁטְרָעָעָן זַיך, ווּרְאָזָן דָעַר הַיּוֹם אָזָן ווּרְאָזָן קְרָאָם, אָזָן גַּעַהְעָן אַוְים פֿאָר אַ טְרוֹנָס קָאָלְטָ ווּאָסְעָרָ. אַוְוָרָ אַ ווָאנְדָן פֿלְעָמָעָרָט אַ קָאָזָן, אָזָן פֿלוֹצְלִינְגָן אָזָן דָעַר מִיט ווּאָנְדָן שְׁמָעָלָט זַיך זַיך אָבָּ, דְּרָעָתָ אַוְים דָעַם פְּנִים אָזָן קוּטָן אַוְן טְרָאָכָט, צִי זַאְל ווּוִוְיְטָרָלְפֿלְעָטְרָעָן אַדְעָרְ צְרוּיכָאָבָּ. פּוֹן ווּיְמִיעָן צִיהָט זַיך אַ נְרִיר נָעָר פּוֹן בּוּמְעָר דָאָרָט, ווּאוֹ דָעַר הַיְמָעָל לְאָזָט זַיך אַרְאָבָּ...".

דרער אַיזְעָנְבָּאַהָן־צָוְגָה האָט זַיך. אָזָן דָעַר דּאַזְיָגָעָר מִינָס אַבְּגַעְשְׁטָעָלְט אַוְוָפּ עַפְעָס אַ סְטָאָצְיָע אַוְוָפְּ/ פֿעַלָּה. דָעַר יונגעראמאן לְעַגְט אַוְועָס דָאָס בּוּך אַוְוָפּ אַ ווּיְלָעָ, אָזָן קוּטָן אַרוּסִים דּוּרְכְּ/ פֿעַנְסְטָעָרָעָל. עַפְעָס אַהוֹנד לְיַעַגְט אַיזָן דָעַר זַיְן מִיט אַנְאַרוּסְנָעָה אַנְגָּעָנָעָר צָוְגָה אָזָן כָּאָפְטָ אַ פֿלְיָעָג. אַהוֹן קַוְיְעָט אַוְוָפּ אַיהֲרָה הַיְהָנָהָן. אַיזָן פֿעַלָּה פֿאָשָׁעָן זַיך אַ קָוָה אָזָן שְׁטַעְקָט אַרוּסִים די צָוְגָה אָזָן זְכָרְטָן קָאָלְטָ ווּאָסְעָרָ. אַ קָאָזָן קַלְעָטָעָרָט אַוְוָרָ אַ ווּאָנָהָ. פּוֹן ווּיְטָעָן לְיַיכְט זַיך אַ גְּרִינְגָר פָאָס פּוֹן בּוּמְעָר דָאָרָט, ווּאוֹ דָעַר הַיְמָעָל לְאָזָט זַיך אַרְאָבָּ...".

און ווּוִוְיְטָרְלִיךְ! ווּזָן דָעַר יונגעראמאן האָט ווִידְעָר אַנְגָּהָוִיבָּעָן לְיַיעַזְרָה

נען אינ'ם בוך, האט ער גארנישט געפיהלט, או ער האט געהאט מפסיק געוווען, די גאנצע צענעקע, וועלכע ער האט דא געוועהן דורךן פענסטער, איזו איהם פארגעקמען נאָר ווי שטיך פונ'ס בוך אַרוּס. דערזעלבינגער מהבר האט אַודאי געמוֹט אַוִיך זי שרייבען...

אוֹן דער יונגעראָמן פערטיעפט זיך ווֹידער אַינ'ם בוך אוֹן לְיִעַנְתֶּן ווֹיֵיד טער : — די גאנצע ביטערקייט פונ'ס יוֹרְדָשָׁן לְעַבָּעַן, דָּאָס גאנצע פער-שָׁאַלְטָעַנָּע גְּלוּתְ-לְעַבָּעַן פֿוֹן מְילְיאָנָעַן וְדוֹעַן אַין רְוָסְלָאָנָד וְוּיבָעַלְט אַוִין שְׂוִוִּיר בְּעַלְט אִיהם דָּא אַנְטָקָעַן פֿוֹן'ס דְּאַזְוִינָעַן בְּוך אַרוּס. אוֹן דָּאָס אָוּמְלָאִיך אַיז אָחָן אֲ בָּרָעָג, אוֹן אַלְיוֹן וְעַנְעָן זַיְךְ שְׁוֹלְדָגָן. אוֹן עַס אַיז קִין אַוִּים וְוַעֲג אַיז קִין רְעַטְוָג נִישְׁטָפָאָרָהָן. זְאַלְעָן זַיְךְ דָּאָרָט אָוּנְטָעְרָגָעָהָן אַין זַיְךְ יְעַר שְׁמוֹעַן ! — די שְׁרָעְקָלִיכָּע אָרוּמְקִיָּת האָט זַיְךְ גַּעַמְאָכָט פָּאָר מְנוּוּלִים, אוֹן עַס נְהַמְּט אֲן'עַקְעָל. די גְּרוּסָעָ, אַלְטָעָמָאָרְבָּע — דָּאָס אַיז דַּעַר הְוִיפְטָע עַיְקָר פֿוֹן אַלְעָא וְיַעֲרָע חְלוּמָה אַזְוָע גַּעַשְׁפָּטָעָן אַזְוָע פְּרָנְסָה אַזְוָע בְּעַרְגְּרָפָעָן אַזְוָע דַּעַר אִינְחָאַלְט פֿוֹן זַיְעָר גְּאנְצָעָן לְעַבָּעַן. אוֹן זַיְעָר לְעַבָּעַן — דָּאָס אַיז גַּאֲרָקִין לְעַבָּעַן נִשְׁטָמָה. אַ מְפִילְקָנָדָר בְּיַי אָוּמוֹתְ-הָעוֹלָם האָט אַין זַיְין קְלַעַנְסָט פִּינְגָּרָעָל מְעוֹהָר לְעַבָּעַן, וְזַיְיךְ גַּעַפְנָעָן אַיז אַלְעָא רְמַיְּחָג גְּלִיעַדָּר אַזְוָע שְׁמָה אֲדָעָרָעָן פֿוֹן דַּעַר גְּאנְצָעָר בְּנַסְתִּיְשָׁרָאָל. בְּיַי דַּעַר בְּנַסְתִּיְשָׁרָאָל אַין דַּעַר עַגְנָעָר נָאָס אַיז קִינְדָּהִיט אֲ וְעַלְטָעָנְהִיט. די קִינְדָּרָעָר פֿוֹן דַּעַר יְוּדָעָנָאָט „זְעַנְעָן אַלְטָעָמָרְבָּעָן אַיז זַיְעָר פְּלִיאָדָגָן, זַיְעָר מְדָרְיוֹרְגָּנִיקָּיִט, זַיְעָר זַאֲרָגָן אַזְוָע מְרוֹאָדָהָאַבָּעָן אַזְוָע פְּאָרוֹזִיכְטִינְגִּיזָּן, וְוּלְכָעָ לְיִעַנְעָן זַיְךְ אַוְיָופְּ דִּי פְּנִימָעָר אַזְוָע קִינְדָּלָעָן נִשְׁטָמָה : אַזְוָע זַיְעָר פְּלִיאָדָגָן, אַזְוָע מְיִידְעַלְעָךְ זְעַנְעָן אַלְטָעָמָרְבָּעָן הָן אַיז זַיְעָר שְׁפָרָאָה, הָן אַיז זַיְעָר אַוְיָופְּפִיהָרָגָן אַזְוָע אָוּנְטָעְרָמְטִינְגִּיזָּן אַזְוָע אַיְינְגָהָאַלְטָעְנִיקִיָּת אַזְוָע לְיִידָעָן קְעַנְעָן אַזְוָע אַפְּיָלוּ אַיז זַיְעָר קְלוֹגָהִיט, נַאֲרָמִיטָן אָוּנְטָעְרָשִׁיָּה, אַזְוָע כָּעָן קְלִיָּין אַזְוָע נַאֲרָק נִשְׁטָמָה גַּעַהָאָטָע. קִינְדָּרָעָר אַחָן אֲ סִינְדָּהִיט אַיז אֲ טְרוּיְעָרָגָן אַזְוָע שְׁרָעְקָלִיכָּע עַרְשִׁינוֹנָג, וְוּלְכָעָ בְּרָעְכָּט דָּאָס הָאָרֶץ אַזְוָע מְאַכְּט אַוְמָעְטִיגָּה די נִשְׁמָה, עַרְוָעָקָט עַקְלָהָאַפְּטִינִיקִיָּת אַזְוָע רְחַמְנָותָ צְוָגְלִיךְ ! ” — אַזְוָע פְּלִיאָדָגָן, צְוָאָמָעָן מִיטָּה דְּאַזְוִינָעָן בְּיַסְדִּיקָעָן אַזְוָע בְּיַמְעָרָעָן שְׁפָאָט, וְוּלְכָעָ פְּרָעָט זַיְךְ אַיז בְּיַי אַזְוָע נִשְׁמָה אַזְוָע נְרָאָבָעָלָט זַיְךְ אַרְיוֹן בְּיַי אַזְוָע אַבְגָּרוֹנָד אַזְוָע רִיסְטָמִיט אַיזְוָע נְרָאָבָעָן שְׁמִיקָעָר פְּלִיאָס פֿוֹן

דר ענאצער אומה — פלאצ'ילינג פלייצט אוים אויך אַ גַּאנְצָעֶר יִם פָּוּן רַחְמָד נוֹת אָוּן פָּוּן מִיטְלַיְּד אָוּן עַמְּ הַעֲרָט זַיְךְ דָּרְ קָרְעָכְךְ, וּוּלְכָעֶר עַרְשִׁיט עַרְטָמְךְ, אָוּן עַמְּ בְּעֻוּנְגַּט דָּאָס הַאָרְץ בֵּין צָוָם וּוּינְגָעָן...

דר ענאצער מאָן לְאֹזֶט דָּאָס בּוֹךְ אַרְוִיסְפָּאַלְעָן פָּוּן דָּרְ עַהְנָד אָוּן פָּעָרְ מאָכָט דַּי אַוְינְגָּן אָוּן הוּוּבָט אָזְן צָוָהְלָמְעָן : יַעֲנְגָּר גְּרוּסְעָר עַקְעָל צָוָם דַּאָּרְ זַיְגָּעָן לְעַבְעָן, צָוָם הַינְּטִישָׁן, אָהָן אַ בְּרָעְגָּעָן אָהָן אַ סּוֹפְּה אָהָן אַ תְּכִלְתָּה, נַעֲמָת אָוּיךְ אַיִּהְמָ אָרוּם. דָּרְ בִּיסְעַדְגָּעָר שְׁפָאַט הַוּבָט אָזְן צָוָהְקָעָן אַיִּהְמָ אָוּן פְּלָאַצְטָ אַרְוּם. פְּלָאַצְטָ אַבְּכָר צָוְנִיסְטָ זַיְךְ אַיְבָּעָרְן' גַּאנְצָעָן וּזְנוּעָן אַ שְׁטוֹרָאָס פָּוּן אַ וּוּיכָעָן, אַונְעַנְדְּלִיבָּעָן מִיטְלַיְּד מַטְּסָה דַּעַם דַּאְזָוְגָּעָן צָעוּהַת אַגְּטָנְגָּעָן אָוּן גַּעַוְהַלְמָעָן פָּאַלְקָ, וּאָסְ לִיְרָט אַזְוִי אַונְעַנְדְּלִיךְ אָוּן פָּאַר וּוּלְכָעָן עַמְּ אַיְזָ קִיְּן אַוְיסְוָעָן אָוּן קִיְּן רַעֲטָנָגְנִישָׁט פָּאַרְהָאָן — אָוּן זַיְן הָאָרְץ וּוּלְיָ אַיִּהְמָ פְּלָאַצְעָן פָּאַרְגָּרְזָסְמָזָסְעָן...

אוּן וּוּידָרְ אַיְזָ דָּאָס וּוּוּנְדָרְ ! דָּרְ עַנְגָּרְמָאָן הַאָט גַּאנְרָנִישָׁט גַּעַד פִּיהְלָט, אָזְן עַרְהָאָט גַּעַהָאָט מְפָסִיק גַּעַוְוָעָן. אָוּיךְ זַיְן שְׁפָאַט אָוּן אָוּיךְ זַיְן מִיטְלַיְּד זַעְנָעָן נַאֲרָ גַּעַוְוָעָן אַ מִין „פְּאַרְטּוּצְוָנָגָן“ פָּוּנְסָם אַינְהָאַלְטָ פָּוּן בּוֹךְ. עַרְהָאָט נִישָׁט מַעְהָר גַּעַשְׁפִּירָט קִיְּן שָׂוָם אַונְטָעַרְשִׁידָר צָווְיָשָׁעָן זַיְךְ אָוּן צָווְיָשָׁעָן שְׁעַן דַּעַם מַחְבָּרָ פָּוּנְסָם בּוֹךְ, אָוּן צָווְיָשָׁעָן דַּעַם בּוֹךְ אָוּן צָווְיָשָׁעָן דָּרְ וּוּלְכָעָן וּוּלְכָעָן אַיְזָ אַרְוָם אָוּן אַרְוָם אַיִּהְמָ — אַלְעָם הַאָט זַיְךְ דָּרְכְּגָעְמִישָׁט אָוּן זַיְן נַוְּפָעָנָאָסָעָן אָוּן אַיְזָ גַּעַוְאָדָרָן אַיְינְסָם...

דר עַהְנָדָרְ פָּוּן יַעֲנָעָם בּוֹךְ הַאָט גַּעַהָיִשָּׁעָן מַעַנְדָעָלָעָ מַוְּכָּרְ-סְפָּרִים, אָוּן דָּרְ עַנְגָּרְמָאָן וּוּלְכָעֶר הַאָט גַּעַלְיָעָנָט, דָּאָס בֵּין אַיְךְ גַּעַוְוָעָן. דָּרְ עַנְגָּרְמָאָן דָּעַנְסָמָאָל פְּלָאַצְלִינְגָן אַנְגָּהָוָבָעָן צָוָהְלָמְעָן, אָזְן אַ קִּינְסָטָרָ אַיְךְ הַאָבָר דָּעַנְסָמָאָל פְּלָאַצְלִינְגָן אַנְגָּהָוָבָעָן צָוָהְלָמְעָן צָוָהְלָמְעָן אַיְזָ אַיְנָגָר וּוּמִיר הַאָבָעָן זַיְן גַּלְיָכָעָן נִשְׁתָּמָעָן, רַעֲדָת צָו אָוּנוֹ פָּוּן יַעֲנָעָם לְעָרָ, אַזְאָ אַיְנָגָר וּוּמִיר הַאָבָעָן זַיְן גַּלְיָכָעָן בּוֹךְ אָוּן פָּוּן אַלְעָ אַנְדָעָר בִּיכָּעָר, וּוּלְכָעָר עַרְהָאָט אָוּנוֹ גַּעַשְׁפִּירָט. וּוּעָן בִּים לִיְעָנָעָן אַ בּוֹךְ פִּיהְלָט דָּרְ לְעַזְוָר נִשְׁתָּמָעָן דַּעַם אַונְטָעַרְשִׁידָר צָווְיָשָׁעָן דָּרְ שְׁילְדָעָרָוָנָגָן פָּוּן מִיפָּעָן אָוּן אַוְיסְזְוּעָלָט אָוּן אַיְנָרְ-לְעָבָעָן אָוּן צָווְיָשָׁעָן דָּרְ מִשְׁׁוֹתָדְיָקָעָר וּוּלְכָט מִטְּמָיט אַיְהָרָע בְּעַשְׁעַפְעַנְיָשָׁעָן אָוּן אַיְהָרָע חַיָּות אָוּן עַופָּת אָוּן אַיְהָרָזְוָנְ-לִיכָּט אָוּן נַאֲכָתְ-פִּינְסְטָעַרְנִישָׁ אָוּן אַלְעָם, וּאָסְ אַמָּאָ דָּרְגָּנָעָר מַעְנָשָׁ טְרָאָכָט אָוּן פְּהָלָט — אַיְזָ עַס אַ בְּעוּוּיָיָ, וּוּקִיְּן גַּרְעָסְעָרָעָרָקָעָן שְׁוִין נִשְׁתָּמָעָן, אָזְן מִיר הַאָבָעָן דָּאַ פָּאַר זַיְךְ אַ גְּרוּסְעָמָעָן קִינְסָטָלָעָר. אָזְאָ קִינְסָטָלָעָר אַיְזָ אַיְן אַוְנוּגָר מַאֲדָרְגָּנָעָר לִיטְעָרָאָטָר גַּאנְרָנִישָׁט גַּעַוְוָעָן.

זונט דענסמאל זונען די ביכער פון מענדעלע מוכרא-ספרים נישט מעהרא
אראב פון מיין טיש, אונ איך לייען זוי אונ לייען זוי אלעמאָל אויפס-ניי.
אַבער וואָנדערליך : וואָס מעהרא איך לייען אַין די דאָזונע ביכער, ענדדעכ
איך אלעמעהרא אַין זוי גויעס...

1

דאס ערשות, וואס פאלט אונז בעזונדרעם איזן די אויגען אריין בי מענדעלע מוכריםפרים, באולד ווי מיר עפנונג אינט פון זייןיע ביכער און לייענען איזן איהם עטליכע שורות, איזן, איז זיין קונסט איזן אַראָגִינְעָלֶעֶל קונסט, ווי מיר האבען איךר גלייכען נישט בי קיין שום אומחה ולשון. בנור גע צו מענדעלען זענען. מיר געוועהנט צו הערען די מיינונג, איז ער היה נישט די אַנגָּנוּמָּעָן געוועהנט פון די ערצעהַלְּגָּדְּשָׁרִיבָּר אונז איז אַיְגְּנָעָנְטָלִיךְ קיון זיין ערצעהַלְּגָּר אַין דעם זיין, ווי מיר זענען עם געוועהנט ביים לייענען ערצעהַלְּגָּנָּעָן אַין אַנְדָּרָע שפֿראָכָעַן. אַבָּעָר אַט דאס איזן די הוֹפְּטִיזָאָר, פון וועלכָעָר עס רעדט זיך דאָ. ער האט נישט קיון שום יניכָה פון אַנְדָּרָע, ער האט נישט פֿאָר זיך קיון שום מוסטער פון אַנְדָּרָע, ער אַרְבָּיוֹת נישט לוֹוִיט קיון שום פֿאָרָם פון אַקְּינְסְטָלְעָר, וועלכָעָר איזו פֿאָר אַיהם גַּעֲוָעָן, נָאָר אַלְּצָאָז, וואס ער טהוֹט, טהוֹט ער פון זיך אַלְּיאָוּן. ער האט זיין אַיְגְּנָעָנָא אַרטָּם פון בערטאָכְּטָעָן, זיין אַיְגְּנָעָנָא אַרטָּם פון מעכְּנִיק, פון מַאְלָעָן אַזְּן בּוֹוִין, פון צַיְכָעָנָעָן, פון ערצעהַלְּגָּעָן אַזְּן פֿעָר שטעהַנְּגָּבָעָן, אַזְּן אַפְּלוֹן זיין אַיְגְּנָעָנָא אַרטָּם, ווי זיך צו בערדענען מיט דער שפֿראָאָך — אַזְּוִי אָז ער קוּמָט אַונְז פֿאָר כְּמַעַט ווי אַנְטּוֹרִיקִינְסְטָלְעָר. ווען מיר זאָלָעָן נעהָמָעָן עפָּעָם אַנְעַרְצָהַלְּגָּנָּג פון אַיְינָעָם פון די בעסטע שְׂרִירָה, וועלכָעָר מיר האבען, אַזְּן זאָלָעָן זי אַיבְּרוּצָעָן אַזְּן אַנְדָּרָע שפֿראָאָך, בין אַיך זיךער, אָז צוֹוִישָׁעָן צעהָן לְעֹזָר, וועלכָעָר וועט טעהָן : שעהָן אַבָּעָר סּוֹ-כְּלִסְּסּוֹף אַיז דָּאָק דאס גַּאנְצָעָן נָאָר אַנְכָּחָאָמָוָגָן פון אַונְזָעָר רְעֵשׁ זיךער, נָאָכָּעָן, נָאָכָּדָעָן ווי דער פֿערְפָּאָסָעָר האָט זיך גּוֹט אַגְּנָעָסָקָט אַז אַונְזָעָר

פארםען און האט זיך זוי אויסגעלאָרנט ; העכסטענס, ווועט ער זאגען, איז דער שטאהָ א נייר. אבער וווען מען ווועט איהם איבערזעען מענדעלען' ווועט ער א מינוט נישט וויסען, איזוֹ וועלכער וועלט ער איז. אלעס ווועט איהם פארקומען איזוֹ ני און איזוֹ פרעםד, און נישט נאָר דער שטאָף, נאָר אויך דער פֿאָרטֿראָג און די גאנצע פֿאָרטֿ און די גאנצע אָרטֿ פֿון דער צעהָהָלען — און פֿאָרטֿ ווועט ער פֿיהָלען, אָז ער האט דֶא פֿאָר זיך אָ נרויסע קונסט. מעגליך, אָז צום סוף ווועט ער קומען צו דעם שלום : אָפֿשָׁר איז דאס יודישע קונסט — איזן דעמוּלְבִּיגְנָעַן זיַּן, ווי מען רעדט פֿון אָ יַאֲפָנִישָׁעַר אָיסְמָלָאַמּוּשָׁעַר קונסט ובדומה. און נישט נאָר צוּישָׁען פרעםד, נאָר זיך צוּישָׁען אוננוּ אלְיוֹן, וווען עס ווועט זיין איינער, וועלכער האט זיין גע-שמאָק אויסגעבלידעט אַין דער פרעםדער שולע, ווועט ער קומען צום זעל-בִּינְגָּן שלום : אלְזַי ווועט איהם פֿאָרקומען איזוֹ פרעםד אָזוֹ ני אָז איזוֹ וואָונְדְּרָלִיך, נאָר נישט ווי ער איז אָוּצָר פֿון קונסט, — און פֿאָרטֿ ווועט ער פֿיהָלען אַין יעדען וואָרט, אָז ער האט דֶא פֿאָר זיך אָנְאָוּצָר פֿון קונסט, ווי מיר האבען זיין גלייבען קיינמאָל אייננאָנצען. ענדליך. זענען מיר געקומען צו דער קונסט פֿון'ס יודייטטען ייד. העכסטענס, וווען מיר וועלען שטאדך זוכען, וועלען מיר בַּי מעדנען געפֿינְגָּן אָ קלִינְיָעַ השפעה פֿון צערוואָנטעס, און די דאָזְגָּעַ השפעה איז נאָר אַין דער עהנְלִיכְיָיט צוּישָׁען איהם און דעם גרויסען שפְּאָנִיעָר אַין געוויסען הינזיכט אַין דעם אוּפְּן פֿון פֿאָרְדִּישָׁעַן ניאָר אויך אַין אָגְוּזָה הינזיכט אַין דעם אוּפְּן פֿון פֿאָרְדִּישָׁעַן. העכסטענס ווועט דער, וואָס גְּרִיבְּעַלְתַּזְיָה, קענען געפֿינְגָּן בַּי איהם אויך אָ גְּעוּזָעַ אַיְנוּוּרְקוּנָגָן פֿון נָאָגָּאָל ; אָזְזַי ווענְגָּן ווי יונער האט זיך אַין זיְגָּעַ פֿאָרְמָעַן גְּלָאָזָט בַּינְדָּעַן פֿון אַלְגְּעָמְיָינְגָּעַ גַּעֲזָעַצְעָן, אָזְזַי ווענְגָּעַ לְאָזַט זיך מענדעלע בַּינְדָּעַן. אָפֿשָׁר אויך אָ קלִינְיָעַ בִּיטָּע אַינְפְּלָזָם פֿון טָאָלְסְטָאִי ווועט מע בַּי איהם קענען פֿון דער גְּרִיבְּעַלְתַּזְיָה ; אָזְזַי ווי יונער, אָזְזַי לְאָזַט זיך ער זיך נישט אַריַּזְן אַין אַבְּסְטוּרָקְטָעַ פֿסְיכָּאַלְאָגְנִישָׁעַ חִקְרוֹת אָז גְּרִיבְּעַנְיִישָׁעַן, נאָר ער ציְכָעָנְטַז אַיְנְפְּאָר דָּאס אוּסְטוּעָנְעָן פֿון מַעֲנְשָׁעַן, לְאָזַט איהם רַעֲדָעַן עַטְיָכָע ווּרְעַטָּרָע, לְאָזַט איהם שְׂוִינְגָּעַן, לְאָזַט איהם עס אָ זִיפְּזַבְּגָּעַ אַב בַּי איהם אַין דער נְשָׁמָה. אַינְסָמָגְנָעָן אָז גְּרוּיסָעַן אַבָּעָר אָזְזַעְלָע דַּוְרָךְ אַרְגְּינְגָּעַל. אָז הוּאַפְּטוּזְבָּלִיךְ אַין ער מאַלְעָר.

אזווי וויע ער מאַלט, מאַלט מען נישט איז איראָפֿא און מאַלט מען נישט איז איזען; העכטענעס מאַלט אזווי דער קינסטער איז דער יודען-גָּאָס, וועלכע איז א סינטצעז פון איראָפֿא און איזען צוועמען; אזווי מאַלט מענדעלע, דער יודישער יוד, וווען ער איז צופעליג אַ קינסטער.

די הוייפט-מאַמענטען, איזן וועלכע מענדעלעס קוֹנְסֶט און קענען וויזט זיך בעונדערם אָרוּם, זענען אִיינגענטליך די דָזֵינְגָּע: ער קען מאַלען דאסם לאָבען איזן דער יודישער נָסָס איזן אַלְעָז זיינְעָ ערְשִׁין-נוֹנְגָּע און מיט אלְעָז זיינְעָ אִיינְצָעָלְחִיטָעָן און מיט אלְעָז זיינְעָ טִיפָּעָן, אזווי אָז עס איזן בָּמְעַט נִישְׁתְּ פָּאָרָדָה האָן קִין טִיפָּ, וועלכען ער האָט אָנוּן נִישְׁתְּ פָּאָרָנְעַשְׁמָעָלָט; ער איז אַ לִירְוִישָׁ גָּעָמִיט אָזען ער פָּעָן מָאָלָעָן נָטְוָרְבִּילְדָעָר, זומְעָר אָזָן ווּנְטָעָר-אַנְדָּשָׁאָפְּטָעָן, פָּעָלָר אָזָן ווּאָלָר, חִוְתָּ אָזָן עֲוֹפָת אָזָן אזווי ווּיְטָעָר אָזָן אַ מָּאָס, ווּיְ מִיר חָבָעָן עס נָאָךְ נִישְׁתְּ גָּהָאָט בַּיִּ קִין שָׂוָם יְדִיבָּטָעָר בְּזַי אַיְהָם. ער קען לאָבען דאסם בִּיטְרָעָ גָּלְגָּלָעָנְגָּעָלְעַטְרָעָ פָּוּנְסָמְטִיקָעָר, וואָס שְׁנִירָט בְּזַי אָזָן הָאָרֶץ אָרוּין, אָבָּעָר — בַּאֲלָד דָעָרְוָה קען ער דָעָלָאָגָּנָעָן יְעַנְעָם גָּוּוֹסְעָן, גָּוֹוָאָלְדִּינְגָּעָן קָרְבָּאָז, וואָס איז אַגְּנָעָזָעָפָט מִיט אַנְגָּעָדְלִיכָּעָן מִיטְלָיְיד אָזָן וועלכער מאָכָט אָנוּן זיינְעָן. אַיךְ קען נִישְׁתְּ קִין אַיְנְצִיקָעָן דִּיבָּטָעָר בַּיִּ אָנוּן, בַּיִּ וועלכען עס זָאָל, אזווי ווּיְ בַּיִּ אַיְהָם, פָּוּנְסָמְטִיקָעָר אַרְיוֹסְטְּרִיְּעָן יְעַנְעָם אַוְמָבָּאָרְמָה הָעָרְצִינְגָּעָן בָּאוֹאָסְטוּזִין, אָז סְאָזָן נִישְׁתְּ פָּאָרָה אָן קִין שָׂוָם הָאָפָּנוּנָג אָזָן קִין שָׂוָם אַוְיסְוּעָן אָזָן רָעְטוֹנָג. ווּעָן עס טְרָעָפָט אָנוּן עָפָעָס אַשְׁרָעְקִילְבָּרָעָ פָּאָרָאָט, צָוָם בִּישְׁפִּיעָל ווּיְ דָעָר קִישְׁנִיעָן ווּרְ, איז אַפְּשָׁר מְעַגְּלִיךְ, אָז מִיר ווּיְסָעָן דָאָן נָאָךְ נִישְׁתְּ, ווּזְהָר אַוְמָגְּלִיךְ לִיךְ מִיר זענען אָזָן ווּזְהָר מִיר זענען אָחָן אַ שָׂוָם שְׁטִיקָעָלְהָאָפָּנוּנָג, אָבָּעָר ווּעָן מִיר עַנְדִּינְגָּעָן לִיְעַנְעָן אַנְעַרְצָעָהָלוֹנָג פָּוּנְסָמְטִיקָעָן, צָוָם בִּישְׁפִּיעָל דָאָס „וּוּינְשְׁפִּינְגְּנָעָרָעָל“, דָאָן זענען פָּאָרָה אָמִינְגָּעָן, וואָס אַוְנוֹעָר גָּאנְזִי אַוְמָעְנְשְׁלִיךְ אַוְמָגְּלִיךְ קָוְמָט אָנוּן פְּלוֹצְלִינְגָּן צָוָם בָּעוֹאָסְטוּזִין, אזווי קָלָאָר אָזָן דִּיטְלִיךְ, אָז כָּאַטְשָׁנָה גָּהָה אָזָן ווּרְ מְשֻׁוְגָּעָ פָּאָרָגְּרוּסָטָמָרָט, אָזָן עס ווּילְטָזָר אַפְּסָט אַרְיוֹסְפָּלְאָצְעָן מִיט אַיְמָעְרְלִיךְ גָּעוּוֹיָן, ווּיְ אַנְעַמְבָּהָאָלְפָעָן סִינְד — אָזָן נְרָאָד די דָזֵינְגָּעָ ערְצָעָהָלוֹנָג האָט אָנוּן דָאָר אזווי אַפְּטָלָאָכָעָן גָּעָמָאָכָט מִיט אַיְהָר הָוּמָאָר אָזָן סָאָטְרִירָע!

אָזָן ווּיְ פָּעָרְשְׁטָעָהָטָעָט דָאָס מָאָלָעָן פָּוּנְסָמְטִיקָעָן לְעַבְעָן אָזָן דָעָר יְדִידָה שְׁעָר נָאָס! ער האָט אַרְמוֹגָעָנוּמָעָן דָאָס גָּאנְצָעָ יְדִיבָּטָעָר לְעַבְעָן אַיְנָסָטָעָן.

פונ'ם קליינעם שטערטעל אין רוסלאנד אין דער ערשתער העלפט פון'ם פאריגען ואחרהונדרטרט, און א טיל אויך פון דער צוויטער העלפט פון'ם יענעם יאהריהונדרטרט, און האט אונז דערפונ' גענבעגען א געוואלדיין בייל מיט אלע איינצעלהיטען און מיט אלע קלוייניגקייטען און מיט אלע ברעהעלעה, און ווען אפיילו מיר זאלען שוין זיין וווײט דערפונ', צוינט ער אונז, דאס דאזונגע שרעקליבע לעבען צום צוויטען מאָל פון אנהויב בייזן סוף מיט דער פאנטאייע וווײדר דורךצולבעבן. ווען מיר זאלען צום בישפיעל אנד נהמען, איז עפעם א מבול איז געקומען אוועקגעוישט פון דער ערדי די גאנצע יודען-זאָס און דאס גאנצע לעבען דראטט און האט. נישט איבערגעלאָס דערפונ' קיון שריד ולטיט און קיון שם סיון, און נאר דורך צופאל זענען אונז געלביבען די פיער נרעסערע ערצעה-ונגען פון מענדער-לע מוכראַספֿרים : „פישקע דער קְרֻוּמָעָר“, „מסעות בנימין השלוּישִׁי“, „דאס ווינשפֿינְגְּנֶעֶרְעָלָי“, און „שלמה ר' חיימָס“, און נאר א צוּוִידְרוּי פון די קלענערע ערצעה-לונגגען, — דאן איז בי מיר קיון שם ספק נישט, איז לויט די דאזונגע איבערבלויבענישען וואָלט דער סומענדינער פָּרְשָׁעָר גאנז גוט געקענט וווײדר צוּנוֹפּוֹעָצָעָן זיך די גאנצע קאָרטען פון'ם וווײישע לעבען און'ם געסעל פון'ם קליינעם שטערטעל און רוסלאנד אין דער ערשתער העלפט פון'ם 19-טען ואחרהונדרטרט, איז איז ס'וּוֹאָלָט איהם נישט פעהלען דערצו קיון קוץו של יוד.

וילסט אפשר וויסען, ווי דאס געוויכט און ווי די גאנצע געשטאלט פון'ם יוד האט אויסגעזעהן ? ביי מענדעלען קענסט דו עס געפינען ! מענֵן דעלע מאָלט אונז דעם יוד מיט זיין געוויכט, זיין אונז, זיין אונז געך נויטשען און נישט-גענקיניטשען שטערען, זיינע הענד און פים ; ער מאָלט אונז, ווי איזו ער דערחט מיט דער נאָז און וואָס יעדער דרעה בעדייט, ווי איזו ער קוק מיט די אונגען, איז איז איג אַהער און איז איג אַהין, און וואָס יעדער קוק איז דער טויטש, ווי איזו ער מאָכט מיט דה הענד און מיט די פים און וואָס יעדער מאָך לאָזט אונז הערען, ווי איזו ער געהט און ווי איזו ער שטעהט און ווי איזו ער זיצט, ווי איזו שטעהט דאס קינד און ווי איזו ער געהט און ער זיצט זי, ווי איזו שטעהט דער גביר און ווי דער אַרְימָן, ווי איזו זיצט דער ראשיהקהל און ווי איזו רעדט דער באָפּער און ווי איזו שוויניגט

דרער פראָצעענטען, און אַפְּלִוּ אוֹיר ווי אָזֶוּ שַׁלְּקָפֶט דער יָוֶר; אַיךְ קָעֵן נִישְׁתָּחַיְּן אַיִינְצִיגָּן קָעַרְפָּעַרְלִיכָּע בְּעוּמָנוּגָן פּוֹנְ'ם יָוֶדְעַן, וּוּלְכָע דֻּרְ דָּזִוְנְגָעַר מָלְאָלָע זָאָל אָנוּ נִישְׁתָּחַיְּן הַאֲבָעָן גַּעַמְּלָט מִיט זַיְן דִּינְעַם פְּעַנוּלַּי.

וּוְלְסָטָם אָפְּשָׁר ווּיסְעַן, ווי דָעַם יָוֶדְעַנס בְּנְדִים אָוּן מְלֻבּוּשִׂים הַאֲבָעָן אַוִּיסְגְּעַזְעַהָּן! נָעה צַו מְעַנְדָּלָעָן אָנוּ נִיב אַסְּקָקְ! אַיךְ קָעֵן נִישְׁתָּחַיְּן אַיִינְצִיגָּן שְׁרִיפְטְּשָׁטְעָלָעַר, וּוּלְכָעַר הַאֲטָם אָנוּ אָזֶוּ אַוִּיסְפְּהָרְלִיךְ בְּעַשְׂרִיְּ בְּעַן דַּי יְוִידְשָׁע קָלְיְוִידְגְּסְשָׁטִיךְ, ווי עֶרְ. דָו גַּעַפְּינְסָטָם בַּיִּהְמָדִי קָאָפְּטָע אָנוּ דָעַם סּוֹרְמָאָק, דָעַם קָאָרְטוֹן אָנוּ דָעַם שְׁטְרוּמָעַל, דַי צָאָחָל נְעַחַט אָנוּ דַי פָּאָרָם פּוֹנְ'ם שְׁפָאָלָט בְּיָמִים גָּאָרְטָעַל, דָעַם אַוִּיסְגְּעַזְעָנָעָם פְּוּטָעָר קָנְעָפְּ, דַי זַיְדְעַנְעַשׁ שְׁבַּתְּ-קָאָפְּטָע, דָעַם פְּעָרְלָ, דָעַם אַוִּיסְגְּעַזְעָנָעָם כְּרָאָגָעָן אָנוּ מִיט דַי סְטָרָאָקָעָם אָנוּ דַי עַקְעַן אָרוּם אָנוּ אַוִּיסְגְּעַזְעָנָעָם קָרָאָגָעָן אָנוּ מִיט דַי עַקְעַן אָרוּם אָנוּ אָרוּם; דָו גַּעַפְּינְסָטָם בַּיִּהְמָדִי פָּאָרָם פּוֹן דָעַם יְוִידְשָׁעָן דָאָמְעַזְהָוָט מִיט דַי זַיְדְעַנְעַשׁ אָנוּ מִיט'ן פּוֹיְגָעָל אָנוּ מִיט דַי פְּעַדְעָרָעָן, דַי פָּאָרָם פּוֹן מִיט אַשְׁפִּילָהָאָרְבָּאָגָנָד פָּאָרָם פְּרוּמָע יְוִידְעַנְעַס מִיט דַי בְּעַנְדָּרָ, וּוּאָסְ זַעַנְעַן מִיט אַשְׁפִּילָהָעָלָעָר מִיט אַשְׁלִיָּךְ פְּעַרְקְנִיפְּט אָנוּנְטָעָר דֻּרְ גָּאָמְבָּעָ, אָנוּ קָעַזְגְּשָׁטָאָכָעָן אַדְעַר מִיט אַשְׁלִיָּךְ פְּעַרְקְנִיפְּט אָנוּנְטָעָר דֻּרְ גָּאָמְבָּעָ, אָנוּ דַי בְּעַנְדָּרָ פְּלָאָטְעָרָעָן אַוִּיאָפְּקָה אַלְעָ זַיְטָעָן; דָו הַאֲסָטָם בַּיִּהְמָדִי פְּאָרוּקָעָ, וּוּאָסְ גְּרִיבְכָּתָדָעָר יְוִידְעַנְעַשׁ בְּיוֹן טִיעָה אַין דַי אַוִּינְגָּעָן אָרוּין אָנוּ בְּיוֹן צַו דַי אַיִירָעָן אָנוּ דָעַם הַאֲלֹזָ מִיט דַי אַוְרִינוֹנְגָּעָאָז אָנוּ פְּעַרְעָלָ אָנוּ בְּרָאָשָׁקָעָם אָנוּ עַבְטָעָ אַדְעַר נַאֲכָנְעַמְאָכְטָע בְּרִילְיאָנְטָעָן צַוּזָמָעָן מִיט דַי זַיְדְעַנְעַר פְּעַלְעָרָ רִינְגָע אָנוּ מִיט דַי קָרוֹזְעָן אַיִינְגָעָ אַיְבָעָר דֻּרְ אָנוּנְטָעָר, אָנוּ מִיט'ן גָּלָאָטְגָּעָן אַוִּיסְגְּעַפְּלָעְטָעָן שָׁאָלְטָוָה אָנוּ מִיט'ן טָרְשִׁוְשָׁעָן טָוָה — דָאָס עַפְּעַלְטָוָה — וּוּאָסְ דַי מְחוֹתְנִים פּוֹן חַתְּנָסָ צְדָקְעַקָּן דֻּרְ כְּלָה אַמְתָּהָ; דָו זַעַהְסָטָם בַּיִּהְמָדִי אַיִּהְמָמָט דַי יְוִידְעַנְעַס פִּים אָפְּעַן אָרוּם מִיט דַי קָנְיָעָן אָנוּ מִיט דַי אָרוּמָעָס אָנוּ מִיט'ן הָאָרָץ, אָזֶוּ אָזָוָן סָאָיזָ נַעֲנָגָ פָּאָרָ זַיְן נָאָר אַסְיָמָן פּוֹן קָלְיְוִידָר — עַפְּעָם אַשְׁטִיקָעָל זָאָק, אַשְׁטִיקָעָל הָוִיּוֹעָן אָנוּ אַשְׁטִיקָעָל צְעַפְּלִיקָעָט, וּוּיְלָ אַיְן דֻּרְ יְוִידְשָׁעָר גָּאָס מַעְגָּזָ זַיְן דֻּרְ יְוִידְשָׁעָר אַפְּלוּ אַיְן אַהֲוִילָעָן טְלִוְתִּקְטָן, אָרוּם מִיט דֻּרְ בְּרוּסָט אָנוּ אַיְן צְעַרְמָעָנָעָ זַאָקָעָן מִיט הָוִיּוֹעָן אָפְּעַן פּוֹן פְּאָרָעָנָט, אָנוּ דֻּרְ גַּנְגְּצָעָר בְּגַד מַעְגָּזָ זַיְן אַוִּיסְפָּ גַּעַשְׁמִירָט מִיט פְּעַטָּס פּוֹן קָנוּלָ אָנוּ טְשָׁאָלָעָנָט אָנוּ פְּלָעָקָעָן פּוֹן אַיִירָנְדָעָ לְעַכְלָעָר צַוּזָמָעָן מִיט דָעַם, וּוּאָס עֶרְ רִינְטָ אַיִּהְמָמָט פּוֹן מְוַיָּ אָנוּ נָאָז, אָנוּ אַ

קראנץ פון בלאטן הענט איהם אונטען ארום און ארום, בייז עס וווערט אויס-געטראקענט און פאלט אראב פון זיך אליאין. בכלל האט דער יוד אויפֿ זיך נישט קיין בנדים, נאך שמאטעס, געפליקטע, געלאטעט שמאטעס, אזו איז עם האט זיך אויסגעבעילדט אין דער יודען-יגאַס אַטיף פון פַּליַּק-אַרְבִּיט פון אלטַּה הייזען, קאָפָּאַטְּעַם, הַיְּטַּלְּעַן, מענער-קלידער און דאמען-קלידער, יַּאֲרֵמָאַלְּקָעָם, הַיְּטַּלְּעַן, מענעלעך און טילגְּמָאַלְּס אַוְיכּ פָּאַנְטָאַפְּעָל אַוְיכּ שָׁוֹךְ-וּאָרָג.

וּוְילְסְטָט אָפְּשָׁר ווּיסְעָן, וַיְיִדְּוִי הַוּזְּבִּילִים אַוְיכּ וַיְיִדְּאַסְטָן גַּנְגַּעַץ בִּיעַסְטָרִיקִיט פון אַיְוִדְּשָׁעַר שְׁטוּבַּה אַטְּ אַוְיסְגַּעַזְעַן? בַּרְעָאַן בַּיְיַעַנְדָּעַלְעַן. מענעלע צַיְכַּעַנְט אַוְנוּ דַּי יְוִדְּשָׁעַ שַׁאֲפָעַ, דַּעַם וּוְאַנְדוּזְיַינְעַר, דַּאַס בַּעַטְּעַל מִיטַּזְוִין אַיְבִּינְעַן בְּרִיקְעַן; עַד צַיְכַּעַנְט דַּי סַאֲפָעַ, דַּי קְרוּמַע אַוְיכּ לְאַמְּעַג, וּוְאַס קְוִים זַיְהַלְּטַט זַיְהַלְּטַט נַאַךְ, בַּיְיַעַנְדָּעַר צַעַטְעַנְדָּעַר אַיְבָּרַד צָוְג אַזְּנַצְעַן צַעְרִיסְעַן אַוְיכּ פָּוּן דַּי לְעַכְּרַקְעַלְעַךְ, שְׁטִיר קְעַר פָּאַקְוּלָּעַם אַוְיכּ בָּאוּוּלְעַנְעַסְטָרִיקִיט עַפְּעַס אַיְהַלְּטַטְעַנְעַס אַוְיכּ דַּרְאַט פָּוּן אַיְצְבָּרָאַד בענער סְפָּרְעָנוֹזְשִׁינְעַן, אַוְיכּ זַיְהַלְּטַט אַיְהַלְּטַט בְּרִיגְעַן אַוְיכּ מִיטַּזְוִין זַוְּנַעַנְעַן נַחְאַלְעַן; וּוּעַן דַּעַר יְוִדְּפָרְבָּט אַרְיוֹפְּקִירְבָּעַן אַוְיכּ דַּעַם דַּזְוִיגְעַן גַּעַלְעַנְעַר, הַוִּיבְּט זַיְהַלְּטַט אַזְוּזְקָעַן אַוְיכּ מַאֲדַנְדָּעַר סְקִירְפָּרְעַרִי, אַוְיכּ עַד מַזְוַע אַמְּנוֹנָט לְאַנְגַּזְעַן זַיְהַלְּטַט אַבְּשְׁטַעַלְעַן אַוְיכּ צַוְּהַר צַוְּגַעַן, כְּרוּדי דַּזְוִינְעַן בַּיְזַעַן נִישְׁתְּמַעַרְתָּן נַאַךְ צַוְּהַרְבָּךְ אַיְבָּרַצְוּר וּוּעַקְעַן אַלְעַ, וּוְאַס שְׁלַאֲפָעַן שְׁוֹין. אַוְיכּ אַזְוִי צַיְכַּעַנְט אַוְיכּ מַעַנְדַּעַלְעַךְ אַוְיכּ אַלְעַ מִינְיַה מִוְשָׁעַן אַוְיכּ בְּעַנְקָלְעַד אַוְיכּ בְּעוֹזְעַם אַוְיכּ שְׁוַיְּפָעַן אַוְיכּ לְאַפְּעַטְעַס אַוְיכּ מַוְּלַטְעַרְמָן אַוְיכּ שְׁטוֹיסְלַעַן אַוְיכּ דַּי אַנְדָּרָעַ בְּלִיְּמַכְשִׁירִים, וּוְאַס דַּי יְוִדְּשָׁעַ בְּעַלְהַבְּיַהְתְּ/טַעַת האט אַיְהַלְּטַט קִידְעַר. עַד פָּרְעַנְסָט אַוְיכּ נִשְׁתְּמַעְתָּן דַּי פִּיעַר פָּאַר קוּפְּרַנְעַן לְיִכְתָּרָם, דַּעַם הענעלְלִילְיִכְתָּר מִיטַּדְיַה זַעַקְמָן רַעֲהָרָעַן, דַּי צְוַיְּוִי קוּפְּרַנְעַן טַעַפ אַוְיכּ דַּי פִּינְגְּ קוּפְּרַנְעַן פָּאַנְעַן, דַּי צַיְנַרְנַעַן טַעַלְעַר, וּוְאַס זַעַנְעַן אַוְיסְגַּעַע/סְדַּרְתָּ אַוְיכּ פְּזַעַן גַּעַזְמַעַלְעַן אַוְיכּ דַּי צְוַיְּיַה קִי דַּוְשַׁבְּכָעַר, דַּעַם הַרְדָּם, דַּאַס חַנוּכְהַלְעַמְפָעַל אַוְיכּ נַאַךְ אַוְיכּ נַאַךְ.

אַוְיכּ וּוְילְסְטָוּ וּוּיסְעָן דַּאַס אַוְיסְזַעַן פָּוּן דַּעַר יְוִדְּשָׁעַ נַאַס אַלְיַיְן — זַיְיַה מַוחְלַּ, קָסַק זַיְהַלְּטַט אַיְזַעַן בַּיְיַעַנְדָּעַלְעַן: דַּי הַיְזָעַר אַלְיַיְן הַאַבְעַן עַפְּעַס אַמְּדָר דַּעַם פָּאַסְאַן. לְוִית זַוְּעַר פָּאַסְאַן אַוְיכּ זַוְּעַר שְׁטַעַהַן אַזְוִי צַוְּהַרְבָּךְ, אַזְוִי הַאַבְעַן, אַפְּנִים, נִשְׁתְּמַעְתָּן שְׁלוֹם צְוַיְּשָׁעַן זַיְהַלְּטַט: שְׁטַעַהַסְטָט דַּי אַרְוִים

אביסעל פון דער רוייע — שטעה אויך מיר דערפֿאָר, אויף צו להכעים, אַריין אינעועניג אַריין — האב אויך מיר, אויף צופענעניש, אַ לִיטֶעֶרֶל פון אויסעועניג, ניש/קִשָּׁה ווער עם בעדארף, אויך נישט חולח אַרְיֶפְּצָקְלָעַטָּעַ רען; אָזָן הוייסט דַו דַיְין צַעֲכָרָאַכְּבָנָעָם אָזָן מְשֻׁנָּה/דִּינָּעָן דַאָךְ אָזָן הַימָּעָל אַריין — לאָגָן אויך מִינְעָם דָּוקָא אָזָן דַעַר עַרְד אַריין, אָזָן וועמען עם גַּעַשׂ טָאַלְטָעַ נישט, האט אַ בְּרִירָה נישט צו קוּקָעָן! — דָּאס אַיזָּאָבָּעָר נישט אלְעָם. פָּאָר די דָאַזְוָגָעָה היְזָעָר אַלְיָין האַבָּעָן מֵיר די רִינְשָׁטָאָקָעָס מִיט די מְשֻׁנָּה/דִּינָּעָן רִיחָוֹת פָּוָן אַלְעָם אָוּמְרִינְעָם, וּוְאָס מַעַן נִיסְט יְעַדְעָן אַוּוּנְט אַיזָּוּ אָוּסָט. סָאָמָע פָּאָר דַעַר נָאָזָן, בַּיְיָ די טָהִירָעָן פָּוָן די היְזָעָר, לִיעָגָעָן גַּאנְצָע בערג אָזָן בעַגְלָעַךְ מִיסְט אָזָן בִּינְיָמָר אָזָן פָּעַרְעִוְּפֶשְׁטָע אַיְבָּרְבָּלְיָעִנְיָשָׁען פָּוָן עַסְעַנוּוֹאָרג. די חַזְירִים, יעָגָעָן פִּינְעָן בְּרִיאָות, וּוְעַלְכָּעָן גַּעַפְּנָעָן, בְּרוּךְ הַחַסְמָה זַיְעָר פְּרָנָסָה בְּרִיחָה אָוּמְעָטָם, נַאֲדָרָעָן אָרוּס אַיזָּאָבָּעָר בְּעַרְגָּלְעָךְ אָזָן מַעְלָה-הַדָּרָה/נָעָן מִיט אַמְּדָנָעָם כְּרָאָקָעָן פָּאָר לְוַטְעָר תָּעָזָה. נַעֲבָעָן וַיְיַשְׁטָבָעָן אַלְעָרְלִי הַינְּדָה, אַרְיָמָע אָזָן הַונְּגָרִינְגָע, בְּלִינְדָעָן אָזָן לְאַמָּעָן אָזָן פָּעַרְקָאָלָה-הַעַן אַלְעָרְלִי הַינְּדָה, אַרְיָמָע אָזָן הַונְּגָרִינְגָע, בְּלִינְדָעָן אָזָן לְאַמָּעָן אָזָן פָּעַרְקָאָלָה-תָּאָנָעָוָאָטָע, אָזָן שְׂנָאָפָעָן אָרוּס אַיזָּאָבָּעָר יְעַדְעָן וּוְיָנְקָעָלָעָ, אָזָן פָּלְצָלִינְגָע וּוְעַרְטָט אַגְּרָוּס גַּעַוּאָלָה, עַפְעָם אַ הוֹנְדָה האט זַיְד צַעְוָרְטָמָעָלָט מִיט אַזְוִיר אָזָן הַאָט אַיְהָם גַּעַבְּעָסָעָן, אָזָן פָּוָן נַאֲהָנָט אָזָן פָּוָן וּוְיִיטְקָוָעָן אַנְצָלוּפְּעָן די קְלִינְיָעָן הַינְּטָלָעָךְ אָזָן עַס וּוְעַרְטָט אַ גַּעַבְּלִיְּרָגְּרוּיָה אַוְיָה אַהֲלָבָעָ שָׁהָא אָרוּסָם. נָאָךְ מַעְהָר: לְוִוְּת דַעַם אָוּמְרִינְעָם, וּוְעַלְכָּעָם שְׂוִוִּימָט אָרוּס אַיזָּאָבָּעָר נַאֲהָנָטָעָר קָאַלְזָוָשָׁעָעָן קָעָנָסָט דַו אַלְעָמָאל וּוְיָסָעָן, וּוְעַלְכָּעָר טָאגְסָאָזָן אַיזָּאָבָּעָר קָאַלְיָר פָּוָן דַעַר קָאַלְזָוָשָׁעָגְלָבְּלִידְגָּרוּיָה אָזָן עַס שְׂוִוִּימָעָן דָאָרָט אָרוּס שְׂוִוְּפָעָן פָּוָן פִּישָׁ, קוּשָׁקָעָלָעָךְ אָזָן שְׁפִּיזְיְּפִּיסְלָעָךְ פָּוָן הַיְהָנָעָר אָזָן הַעֲנָעָר, אַבְּיָסָעָל הַאָר אָזָן אַבְּגַעְזָעָנָטָעָקָפְּיָמָעָס — וַיִּתְ וַיִּסְעָן, רְבָוֹתִים, אָזָן סָאָזָן פְּרִיְּרִי טָאגְסָאָזָן; נַעַמְתָּ, וַיִּטְ מַוחְלָ, אַיְיָרָעָ שְׁעַפְעָל אָזָן אַיְיָרָעָ רִיטָעָר אָזָן גַּעַתָּה אַיְן מְרוֹחֵץ אַריין! שְׂוִוִּימָעָן אָרוּס אַיזָּאָבָּעָר פָּוָן לְעַבָּר, פָּלִיסְפָּעָדְרָעָן פָּוָן הַעֲרִינָג אָזָן צִיבָעָלָעָם אָזָן פָּוָן רַעְטָהָד, אַדְרָעָן פָּוָן לְעַבָּר, זָאָל אַיְדָה דַעַר קוֹנוּעָל גַּוט בְּעַסְמָמָאַטְשָׁקָעָטָעָ בִּינְיָמָר — גַּוט שְׁבָת אַיְיךְ, יְוָדָעָן, זָאָל אַיְדָה דַעַר קוֹנוּעָל פָּעַרְדָּאָרָט שְׁטִיקָלָעָךְ מַיְגָן, אַ פָּעַרְפּוֹילָטָעָ שְׁמַاطָּע אָזָן אַן/אַוְיָסְגָּעָרָאַכְּבָנָעָם בְּעַזְעָם — הַאָט אַיְהָר אַ סִּמְןָן, אָזָן סָאָזָן זָוְנָמָג אָזָן אַזְוִי וּוְיִיטָעָר אָזָן אַזְוִי פְּוִוְּתָעָר. דָּאס יְוִידָשָׁע עַסְעַנוֹוֹאָרג פָּוָן דַעַר גַּאנְצָעָר וּוְאָךְ שְׁפִּינְגָּלָעָט זַיְד אַב

אין דעם קאָלֵיר און אַינְס' ריח פון דער קאָלוֹזֶעֶשׁ ; עם שפֿינְגָּלֶט זיך דארט אַב דאס זוֹרִישׁעַ לְעַבְעַן.

און אַזְוִי ווי מענדעלע לאֹוט אָנוּן אַיבָּעֶד זוכָּר וּלְם דאס בַּילְד פּוֹנְס' אַוְיסְעַרְעַן לְעַבְעַן פּוֹנְס' יְדַעַן אַינְס' רַסְוִישָׁן שְׂטַעַדְטָעַל אַין דער ערְשַׁטְעַר הַעֲלֵפֶט פּוֹנְס' 19-מְעַן יְאַהְרֹהְנְדֶרֶט, אַזְוִי לאֹוט עַר אָנוּן אַיבָּעֶר, אַין אַפְּיעַל נְרַעַטְרַעַר מָאָס, דאס אלְגַּעַמְיַזְבִּילְד פּוֹנְס' יְדַעַן אַלְיוֹן אַין דער דָּאוֹנְגָּעַר צִוְּיטָן ; עַר מָאָלֶט אָנוּן אַלְעַזְוִירַעַ גַּעַשְׁפְּטַעַן אַון פְּרַנְסָטוֹת אַון הַתְּהַנְּגוֹת אַון מעשִׁים אַינְס' לְוִוְּפֶט פּוֹנְס' 24 שָׁעָה פּוֹנְס' מַעַתְּלַעַת דָּוָרָךְ דאס גַּאנְצָעַזְהָרַפְּ, פּוֹנְס' דָּאַשְׁדָּהָשָׁה בַּיּוֹן רַאַשְׁהָשָׁה — : אַלְעַזְוִירַעַ סְחָרִים אַון קְבָּצָנִים אַון מַעַקְלָעָרָם אַון קְרֻעְמָעָרָם אַון בְּעַלְיִיטְבּוֹת אַון חַקְיִים אַון רַאַשְׁיְקָהָל אַון בְּעַלְיִיטְקָסָה אַון שְׁתְּדִלְנִים אַון כְּאַפְּעַרְטָמָה אַון חַנוּנִים אַון בְּעַלְיִתְפּוֹלִית אַון יְשִׁיבָה-בְּחָרוֹרִים אַון מַשְׁכִּילִים אַון פְּרַאַצְעַנְטִיקָּעָם אַון קְלִיְּנָעַ סְחָרִים אַון הַעֲדַלְעָרָם אַון חַעַנְדְּלַעַקְעָס מִיטְּ מַעַנְשָׁעַן-פְּלִיאָישָׁן אַון בְּעַלְיִבְתִּים אַון לוֹמְדִים אַון שְׁסָמְטָעָרָם אַון שְׁנִירָעָרָם — עַס אַיּוֹ כְּמַעַט נִישְׁתָּפְּכִּילָהָן בַּיּוֹן דָּעַן קִיּוֹן אַיְנְצִינְגָּר טִיפְּ, וּוּלְכָעַן מַעַנְדְּלַעַל אַלְנִישְׁתָּמָתָהָן גַּעַמְאָלָט . דָּאַכְּטַזְּרַעַן זִיה, זְוִיְּרַע צָהָל גַּעַתְּה אַין דִּי הַוְּרַעַטְרָמָה. אַון נִישְׁתָּמָתָן נַאֲרַטְמָעַן, נַאֲרַטְמָעַן מִיר דִּי בַּעֲקָאנְטָשָׁאַפְּטָמָהָן פּוֹנְס' אַזְאָהָרָמָעַן מִיר זְוִיְּרַע זְוִיְּרַע נַאֲרַטְמָעַן מִיר קִיְּנָמָאָל נִישְׁתָּמָתָן מַעַהְרַע פְּרַעְגָּעָסָעַן .

וּוּעַן מִיר קוֹקָעַן זִיךְ צַוְּ דָּעַר רַיְכָעֶר גַּעַשְׁטָאַלְטָוְנְגָּס-קְרָאַפְּטָמָה דָּאוֹנְגָּעַן שְׁרִיפְטְּשַׁטְּעַלְהָ, וּוּ מַעַרְקוֹוִירְדִּינְגָּן לְיִכְּטָמָעַט עַר מָאָקָט פִּינְגָּרָעַן אַון פִּיהָרָט זַיְ אָנוּן פָּאָר, וּוּ אַפְּטָמָעַט עַס אַיּוֹ גַּעַונְגָּפָּאָר אַיְהָם, וּוּעַן עַר לאֹוט עַפְּעַס אַפְּאָרְזָהָן אַמְּאָךְ גַּעַבְעַן מִיטְּ דָּעַר נַאֲזָנָאָר אַדְרָעָר אַדְרָעָר אַדְרָעָר אַ צִּיה מִיטְּזָה שְׁבַּעַרְעַן אַון אַלְעַבְדִּינְגָּעָר מַעַנְשָׁ שְׁמַעַתְּפָאָר אָנוּן שְׁוִין פְּרַעְתִּינְגָּן — קוֹמְטָמָה אָנוּן דָּאָן אַמְּאָדָנָעָר גַּעַדְאָקָן אַיְן קָאָפְּ אַרְיָין : וּוּעַר וּוּסָם, אַוְיָבָד עַר דָּאוֹנְגָּעָר מַעַנְדְּלַעַל אַיּוֹ נִשְׁתָּפְּכִּילָהָן גַּעַבְוִירָעַן גַּעַוְוָעַן, אַום צַוְּ וּוּרְעָעַן אַיְינְגָּעַר פּוֹנְס' דִּי גַּרְעַסְטָעַ שְׁוִישְׁפִּיעַלְעָר פּוֹנְס' דָּעַר וּוּלְכָטָהָן, זְהַעַן מִיר אַבָּעָר זְיַוְּן אַרְאַפְּטָמָה אַינְס' מָאָלָעַן, הַוְּבָעַן מִיר אַן צַוְּ גַּלְוְוָעַן, אַזְאָפְּרַעְמָר מַעַהְרַע נַאֲדָז וּוּ אַשְׁרִיפְטְּשַׁטְּעַלְעָר שְׁטַעַקְטָמָה אַיְהָם דָּעַר מָאָלָעָר : אַפְּאַרְטְּרַעְטִיסְטָמָה אַון אַ

אַנְדְּשָׁאַפְּטָמָלָעֶר. עֲרֵה אַתְּ דֻּעַם מַעֲרָקָו וַיְרִידְגִּיסְטָעַן וַיַּזְנַבְּרַעַן אָנוֹ פָּאָר
פָּאָרְבָּעַן.

פראדורקט פון דער צייט און פון דער אומגעונג. שטעלט איזיך נאר פאר אין אַהע, אַנְטֶפָּרָלָזְטוּן שטעדטעל אין דער לִיטָא, ווערטט ביי יודען געבערען מיט אַזְוֵי פֿיעַל צעהנְדְּלִינְגֶר וְאַהֲרֹעַן צוֹרִיךְ אַנְטֶבָּגָנְדִינְטָר, גְּרוֹסְעֶדֶר קִינְסְטְּלָעֶר, אַנְטֶמֶתֶעֶר דִּיכְטָעֶר. קִינְגֶר ווֹיסֶם דָּאמֶס נִישְׁטָם, קִינְגֶר פֻּרְשְׁטָעָהט דָּאמֶס נִישְׁטָם. ער אַלְיַין, דָּרָק אַסְּד אַסְּד יְאָהָרָעָן, פֻּרְשְׁטָעָהט עַס פּוֹנְקַט אַזְוֵי וּוֹנְגַּן ווי אַזְוֵי ווֹיטָם. ווֹפִיעַל אַזְוָּלְכָּבָּעַ דִּיכְטָעֶר נְאָטוֹרָעָן, מְאַלְעָר, מוֹזִיקָּעָר אַזְן קִינְסְטְּלָעֶר וּוֹנְגַּן אַיִן גְּרוֹיסָע וּסְטוּרִים דָּרָרֶר שְׂטִיקָּט גְּעוֹאוֹרָעָן אַיִן דָּרֶר יְוֹדָעָנְגָּאָס, אַזְן קִינְגֶר ווֹיסֶם אַפְּלוֹן נִישְׁטָם, אַזְן ווי זְעַנְעַן גְּעוֹעַן? עַס הַעֲנָמָט אַב פּוֹן טְוִיזְעָנֶד צּוֹפְּאָלָעַן. דָּאמֶס קִלְיָינָעַ וּוֹנְגַּלְעַח האָמֶט גַּעַלְחָוּמֶט אַזְן פָּאנְטָזְיוֹרֶט אַזְן גַּעַלְאָכָּט אַזְן גְּעוֹוַיִּינְט — אַזְן דָּאמֶס לְעַבְעַן האָמֶט אַיהֲם גַּעַרְבָּאָכָּט צַו נָאָר ווּאַס אַנְדָּרָעָט. ער אַיִן גְּעוֹוֹרָעָן אַיִן דִּישְׁעָר בְּחָור, אַיִן דִּישְׁעָר יְוֹדִישָׁר יְוֹנְגַּרְמָאָן, ווי טְוִיזְעָנֶד אַנְדָּרָעָט, אַזְן נָאָר דָּאמֶס בָּאָרְצָעָן אַזְן אַפְּטָגָנְט אַזְן מְאַדְנָעָן גַּעַפְּלָקְטָמָן. אַזְן גַּעַפְּמָעָן אַזְן צִיִּיט, ווּאַס אַלְיַין האָמֶט ער גַּעַלְגּוּבָּט, אַזְן דָּאמֶס דָּזְיָוָגָע, ווּאַס לְעַבְטָמָן בַּיִּים פֻּרְדָּבָּט בָּאָרְגָּנָעָן אַזְן דָּרְשְׁטִיקָּעָן יְאָהָרָעָנְלָאָגָן ווּעְרָט ער נָאָר גְּעוֹוֹרָפְּעָן, ווי אַיִן אַס כְּדָבָּר הַקְּלָעַ, אַיִינְמָאָל אַהֲיָן אַזְן דָּעַסְמָאָל אַהֲרָעָד, אַזְן צּוֹם סּוֹף ווּעְרָט ער אַשְׁרִיָּה בעָר, ווי צעהנְדְּלִינְגֶר אַנְדָּרָעָר אַיִן זְיַין צִיִּיט, אַזְן ער ווֹיסֶם נִישְׁטָם, אַזְן ער האָמֶט אַיִן זְיַין מִינְדָּרָעָט נְגַעַלְעַח מַעַהְרָט טְאַלְעָנְט ווי יְעַנְעַ אַלְעַ צּוֹאָמָעָן. זְיַין העֲכָסָט שְׁטָרְבָּעָן אַיִן דָּעַסְמָאָל, ער אַלְעַלְעַבָּעָן דִּי זְכִיה אַזְן אַלְעַל ווּרְעָעָן אַזְוֵי גְּרוֹזָם ווי אַיִינְעָר פּוֹן יְעַנְעַ „גְּרוֹיסָע“, ווי לְמַשְׁלַׁח אַטְלָאָבָּעָר אַלְיַין — אַזְוֵי גְּרוֹזָם ווי אַיִינְעָר פּוֹן יְעַנְעַ „גְּרוֹיסָע“, אַזְן שְׁרִיבָּט מַאֲמָרוֹת אַיִנְמָם „הַמְּנִידָה“ אַזְן ער טְעַנְהָט ווּגְעַנְעַ דָּעָם, ווּאַס אַלְעַ אַנְדָּרָעָר רְעַדְעָן, ווּגְעַנְעַ דָּעָם „חִינּוֹךְ“, אַזְן ער רְעַדְטָה ווּגְעַנְעַ דָּעָם, ווּאַס אַלְעַ אַנְדָּרָעָר טְעַנְהָן, ווּגְעַנְעַ דִּי „בִּילְדוֹנְגָה“, אַזְן ער גִּיעַט דָּעָם עֲולָם ווּיְהִי סְעַנְשָׁאָפְּטָעָן, ער גִּיעַט זְיַין דִּי „תוֹלְדוֹת הַתְּבָעָה“, אַזְן ער זְאַגְּטָמָס טְאַג ווּיְהִי נָאָכָּט אַזְן ער אַיִן אַוְפְּגָן בְּעַסְטָעָן ווּגְעַנְעַ זְיַין ווּרְעָעָן אַס שְׁטִיקָּעָל לְיִוְתָּח : אַיִן דִּירִיְּשָׁר שְׁרִיבָּרָעָר, ווי אַיִינְעָר פּוֹן דִּי דָּעַמְאַלְסְדִּינְגָּע יְוִדִּישָׁר שְׁרִיבָּרָעָר. עַס מַאֲכָט זִיךְרָאָר אַמְּמָאָל נָאָר אַס שְׁטִיקָּעָל סִיבָּה, אַזְן דָּרֶר דִּיכְטָעָר אַיִן אַיהֲם ווּעְרָט צִיִּיר טְעַנוֹּווֹיְוָה ווּאַר אַזְן מַאֲכָט אַיהֲם אַס שְׁטִיקָּעָל שְׁמַדְיךָ אַיִן דָּעָם רְעַכְבָּוֹגָן. עַס

קומט אין מיטען דערין אַנְכֶּט מײַסְטָרְעָרְשְׂטִיךְ פֿוֹן אַ קִינְסְטָלְעָרְ-נְאָטוֹרָה. נישפֶשֶׁה; ער זוכט עס צו דערשטייקען. ער ווערט אַ מֵין מִזְצָחָלְעָרְפְּרוּבְּלִי צִוְּסֶט, אַ מֵין דְּרָאָמָטְקָעְרְ-פְּבוּלְיִצְּסֶט, אַ מֵין מִשְׂוְרָדְ-פְּבוּלְיִצְּסֶט. ער קריינט זיך מיט די בעליך-טוקות אַוְן מיט דער טָקְסָע אַוְן שְׂוִיבְּט אלענְגָּרְ-ריַעַס אַוְן שְׂרִיבְּט אַנְגָּרְ אַ "וּדָלָלָעָ" אַוְן אַ "פְּרָקְ שִׁירָה". אַיִינְמָלְ אַבָּעָרָה אַיְן אַ שעַהַנָּעַם פְּרִיחָמָרְגָּעָן, פָּאַלְעָעָן אַרְאָבְּ דִי דָּזְוִיגָּשְׁלָקָעָן אַוְן עס קְרִיבְּט אַרְוִיס דָּעָרְ קִינְסְטָלְעָרְ פֿוֹן גָּנָּאָרָה, דָּעָרְ גְּרוּסָעָרְ אַוְן גָּנָּאָרָה, אַוְן מִיר זְעוּהָעָן אַיְהָם פּוֹל אַוְן גָּנָּאָרָה. אַ הוּיכְגָּעָוָאָסְקָעָן קִינְסְטָלְעָרְ-גַּעַשְׁטָאָלָט ווּיְ מִרְּ חָאָבָעָן בֵּין אַיְחָרְ גְּלוּיכָעָן נִיט גְּהָאָט.

עס אַיְזָ אַ מְעַרְקוּוּרְדִּיגָּעָ לְעַבְנָסְ-עַנְטוּוּקְלוּגָּן. די אַיִינְצָעַלְהִיטָּעָן זְעָנָעָן בעַלְהָרָעָנָה.

II

קאָפְּלוּיעָ. ווּסְטָ אַיְהָרְ ווּסְטָ קָאָפְּלוּיעָ אַיְזָ? עַפְּעָם אַ גַּאנְטְּפָעָרְלָאוּן גַּעַטְטָ אַיְזָ עַס אַיְן סְלָוְצָקָעָר אַוְיֻוזְ, אַיְן מִינְסָקָעָר גְּבוּרָנוּיָ. דָּאָס אַיִינְצָינְגָּעָ, ווּסְטָ אַברָאָמָאָוּוּטָשְׁ ווּסְטָ דָּעָרְפָּוֹן צַו דְּרָעְצָחְלָעָן, אַיְזָ, אַזְּ "דִי נְאָטוּרְעָרְהָ" הָאָבָעָנְהִיאָת אַיְזָ אַיְהָרְ גְּעַבְּעָעָן גְּעוּווּעָן, ווּלְדָעְרְ-פְּרָאָכָט אַוְן טָהָלָעָן אַוְן שְׁעַהָנָעָ פְּעַלְדָעָרְ הָאָבָעָן זַי אַרְמוֹנָעָרְגָּלְעָלָט". דָּאָרָט אַיְזָ ערְ גְּבוּרָעָן. ווּן?

— דָּאָס אַיְזָ ווּידָעְרְ אַבְּיָסָעְלְ יְוּדִישָׁלִיךְ. דָּעַם טָאנְ ווּסְטָ מַעַן נִישְׁטָ גְּעָנוּיָ, עַס הָאָט אַיְחָם קִיְּנָעָרְ נִישְׁטָ פְּעַרְשָׁרְבָּעָן, דָּעַן, "אוֹוִיפְּ אַזְׁעַלְכָעְ קְלִינוּגְקִיטָּעָן הָאָט מַעַן דָּעַנְסָמָאָל בֵּי יְוּדָעָן, אַוְן בְּפָרְטָ אַיְזָ דִי קְלִינוּנָעְ שְׁטָעְדָטְלָעְ, נִישְׁטָ גְּעָנְבָּ�יְדָקְטָ". עַס אַיְזָ נָאָרְ "אַ קְבָּלהְ אַזְׁעַלְכָעְ אַיְזָ וַיְיַזְּ פְּאַמְּלִילָעָ", אַזְּ ערְ אַיְזָ גְּעָנְבָּ�יְדָ רָעָן אַיְנָ'ם יְאָחָרְ 1836 דָעַם 20-טָעָן דָעְקָאָבָרְ. דָעַרְ טָאָטָעְ, רְ 'חַיְּםָ מְשָׁהָ, אַיְזָ אַיְודְ אַלְמָדוֹן, אַוְן דָעְבָּרְיָ קָעָן ערְ אַוְיךְ גָּנוּט לְשׁוֹזְקָדָשְׁ. דָּאָס קִינְדָהָאָט אַ לְעַבְּהָאָפְטָעְ פְּאַנְטָאָזְיָ אַוְן חַלְוָמָט אַסְךְ אַוְן קָלָעָרְטָ אַסְךְ. גַּאֲטְרִילִיךְ ווּוְעָרטָ עַס אַוּוּקְגָּעָרִיטָעָן פֿוֹן די חַלְוָמוֹת אַוְן אַבְּגָעָנְעָבָעָן אַיְזָ אַחֲדָרָ, ווּאָוָס לְעַרְעָנָט 12 שָׁהָה אַ מְעַתְּלָעָת. די 8-שְׁטוֹנְדָעְן-אָרְבָּיוּת אַיְזָ אַיְן יְוּדִישָׁعָ חַדְרִים נָאָךְ נִישְׁטָ גְּעוּווּנָאָיִינְגָּפְּהִירָט. אַלְטָ זְיוּנְעָדָיָגְ נִיְיָן יְאָחָרְ. קָעָן דָעַרְ קְלִינוּנָעְ שְׁלוּמְיַעְקָבְ דָעַם זְאָנָצָעָן תְּנָךְ אַוְיסְוּעָנָיָגְ. די בִּיבָּלְ בְּעַשְׁעַפְטִיגָּט טָאנְ אַוְן גָּאָכָט זְיוּן פְּאַנְטָאָזָיָעָ. פְּלוֹצְלִינְגָ אַבָּעָרְ ווּוְעָרטָ ערְ פֿוֹן אַיְהָרְ אַוּוּקְגָּעָפְּהִירָט.

זו דעם „עוג מלך הבשן“ פון אלע ליטעראטורען — צו דעם תלמוד. “דרארט אנקומענדיג, בין איך מיר פאָרגעזקомуן ווי אינער, וועלכער קומט צום ער שטען מאָל אין זיין גבעען אויף אַריד: ער ווערט דערשראָקען, זעהנדיג די טויזענדער פערשידענע סחרות און כלים און געגענטאנדען, און ער ווערט פעריטויבט פון דעם גרויסען געטומעל און גערודער. קונים לוייפען, סוחרים רעש’, מעלהערם שרייען און אלעס לויפט און פֿוֹלְדֶּעֶט... מיט מיין איינגעבעוירענער ניינונג אַסְדרִינְג צו פערקערפֿערען, האָב איך געפֿט לענט מיר ליעבערג פֿאָרְצְוּשְׁטָעלְעָן יעדען פֿאָרְשְׁוִין, וועלכער קומט פֿאָר אין דער גمرا. דער תנאַ-קמא און דער האַיְמָאַ-דָּקְמָר האָבען ויך מיר פֿאָרְגָּעָד שפֿעלט ווי אַ פֿאָר שטָאַלְצָע, ביוזע יודען מיט פֿלְאַמענְדִּינְעַן פֿנִימָעָר; די רישאָ, די סִיפָּא און די מציעטא — ווי דריי יודענען, וועלכע בִּיסְעָן זיך און רויסען אַרום דעם גאנצען טאג; און ערשות די בונרט און די אַילְוִינְתִּי און די גערה שנחפתחה און דער חרש, שוטה וקטן און דער זב מיט דער זבה, און אויך די צוּווּי, וועלכע האַלְטָעָן פֿעַסְט דעם טַלִּית, און דער אַקְסָם, וועלכער האָט געשטוויסען די קוה, און דער שור המועד מיטן שור תָּמ — אלע, אלע זענען מיר געשטאנען ליעבערג פֿאָר די אַוְינְעָן, יעדער מיט זיין בעשטיימער, פֿעַסְטָעָר געשטָאַלְטָן.“ — די הַלְכָה האָט אויף דעם זונגען סיינְד אַנגָּעוֹאָרְפָּעָן אַטוּטְ-שְׁרָעָק, דען “אַיך האָב מֵיר געשעראָקען פֿאָר די טַוְרָעָמִים, וועלכע פֿלְיָהָעָן אַרום אַין די לְוַפְּטָעָן, און פֿאָר די בערג, וועלכע העננען אויף אַ האָר, און פֿאָר די אַיבְּרָעָנָה אַיבְּרָעָנְטְּרִילְיכָה ווֹאַנדְרָעָר אויףִּין פֿעַלְדָּפְּנִים הַאֲרָבָּעָן פֿלְפּוּלָן“. אַבער “די אנְדרָה אַין פֿאָר מַוְינְעָטוֹעָנָעָן גַּעֲוָעָן אַ ווֹאַונְדְּרָלְיכָעָר שְׁפָאַצְיְעָרְגָּאָרְטָעָן, וועלכע אַיך האָב לְיַעַב גַּעַהָאָט. נִישְׁטָמָא אַ פָּאָרָק אַין גַּעֲוָעָן דער דָּזְנוּעָר נַאֲרָטָעָן, וועלכער אַין פִּין אַבְּגָעָטָאָקָט אַון ווערט פִּין אַבְּגָעָהִימָּעָן, אַ פָּאָרָק מיט אַ פָּאָרָעָן אַרום אַון מיט פֿערשְׁלָאָר סְעָנָע טְהִירָעָן אַון טְוִיעָרָעָן אַון מיט פִּין אַבְּגָעָהִיטָעָנָע פֿלְאַנְצָעָן, יעדרטָעָן פֿלְעַנְצָעָל אויף זיין אַרט, וואָו די נַאֲטָוָר אַין גַּעֲבָונְדָעָן אַין קִיטָעָן דָּוָרָךְ מַעְנָשָׂר לְיַכְעָע הַעֲנָדָה. נָאָר אַ ווֹיְלָדָעָר וּאָלָד אַין דָּאָס גַּעֲוָעָן, אַ ווֹיְטָעָר, ווֹיְטָעָר וּאָלָד“, אהָן אַ צְוִים אַון אהָן אַנְדָּנוּנָגָלְעָן בְּלוּמָעָן אהָן אַ צָּאָהָל, ווֹיְלָד גַּעֲוָוְקָסָעָן אַון גַּעַמְישָׂט. דָּאָרָט זענען פֿאָרָהָאָן בְּלוּמָעָן אהָן אַ צָּאָהָל, ווֹיְלָד גַּעֲוָוְקָסָעָן אַון צְנִיעָות/דִּינָע פֿעַלְדְּ-בְּלִימְעָלָעָר, אלעס אוַיסְגָּעָמִישָׂט — די לְיַלְעָעָפָן שְׁמָאַכְּבָּלְגָּרָאָז, אַון אַון די רְוִיז פִּון די טְהָאַלְעָן זענען אַרְמוֹגָעָלִינְגָּעָלְט פִּון שְׁמָאַכְּבָּלְגָּרָאָז,

טויווענד-פאכיגע גראזער און צעהנטויענד-קאליריגע בלומען-טעפיקער גיר סען זיך אויס פארץ אוניג. די פאנטאזיע שפאנצ'עלט זיך איך דעם דאונג זיך גארטמען אראום פריי און ווילד און בעווייט וואנדער. צייטענוויז ביינט זיך איין דער הימעל און שלעפט אראב אויף דער דעם געטליךען שטאט מיט זינע צעהנטויענד-מלאכימ, און צייטענוויז הוביט זיך אראוף איין דעם הימעל אריין דעם גאנצען ערדי-קונעל און לאזט מענש און מלאכימ זיך קור שען".

די אנדה, די מדרשים און די וואנדער-מעשה/לעך און פערשידגען ספ-דים האבען די פאנטאזיע פונם יונגעל געהאלטען איין אויפרעהן; אבער אויך דאס אבסקטאקטע לרערנען, די סברא און די שארפע לאגניק פון דער הלכה האבען געוועקט זיון שכט: "... פון איין זיט האט זיך געשארפט מײַן שבּ דורך דאס קלערען און דורך די גראדע סברא און האט מיך געמאכט צום דענער, וועלכער אונטערזוכט יעדע זאך און בענטן זיך אראויס אויפֿן שבּ היישר, און פון דער אנדרער זיט האט זיך איין מײַן פאנטזיאווע איזוועקעט וואנדערליכע בילדער און האט מיך פעהיג געמאכט פאָר דעם היילגען גיסט פון דער מליזה". נישט דער עריך מהר האט דאס דאָזונע לרערנע געווירקט אויך זיון פאנטאזיע. זיון פאָטער האט איהם געד פלענט וועקען פארטאמג, איזידער דער מאָרגענשטערטען איזו אויפגענאָגגען, און זיך זונען בידיע מיט אַ זיסטען חס גענאָגגען איין בית-מדרש אריין, דאס פריה-אויפשטיין, און בפרט אין דער ווינטער-צייט, איז אַביסעל שוער אַגעקומען דעם יונגען קינד, דערפֿאָר אַבער אויך דאס פערגענינען אַ פֿאָר מינווט שפֿאָטער געווען אונגעוענדליך. אַבראָמָאָוּס דערצעעהט אונז דעם אַינְדרוק, וועלכען דאס דאָזונע פריה-אויפשטיין האט אויף איהם געמאכט. "אַ געטלייבע שטילקיט אין אלע גאטען. די גאנצע שטאדט איזו פערזונקען איין שלאָפ. די לבנה און די שטערען אויף זעיר וואָך און הימעל סודען זיך — און איך האָרָך און האָרָך. דענסמאָל האָב איך געעהן גאנץ דײַט ליך דעם מלֿאָך נבריאָל, אויס-רֿופֿענֿדֿינג און אַנְזַענְדִּיג אַינְסְטִינְטְּ פון הימעל די שטונדען פון דער נאָכט. די מלֿאָכִידִּצְּבָּאָת שׂוועבען און שׂוועבען, און הויבען און זיס צו זינגען. באָלְד דערוווֹף ווערען די טויערען פון גַּזְעָרָן מיט אַ גַּוּסְטָעָן דֶּשׁ גַּעֲפָעָנָט, אַונְ דֶּר גַּטְּטָאָט פון כְּבוֹד קָוָמָט אָן. די בְּנֵי-אָלָּם דערבלײַקען דעם מלֿך פון דער היילונגקייט, בְּלִיּוּבָּן זיך פֿערצִיטְּעָרָט שְׂטִיל,

יעדר בי זיין מהנה, יעדר בי זיין פאהן, עם ריחרט זיך נישט קיון פלייעד געל, עם בעווענט זיך נישט קיון ליפ. פלאצ'ינגע דערלאנגט נאט א שטורות מיט כה, דער אויבערשטער לאוטה הערען זיין שטיטס אין א געוויין. ער ווינט ביינאקט אוייף זיין בית-מקדש, וועלכער איז חרוב, אוייף ירושלים זיין פראכט-שזאדרט, וועלכע איז פערוויסט, אוייף זיין פאלק, די טיירע ציון'ס קינדרער, וועלכע בלאנדזשען ארום, און אוייף די אריםעה שכינה, וועלכע געהט מיט זוי צוואמען אין גלות און לירט מיט זוי צוואמען. יעדעם אונג לאזט ארים א טערהר — און דאס איז דער טוי אויוף ערדר און די נאכטראס אויוף מיר נע לאקען... און וווען עם דערהערט זיך דאס דזונגע געוויין פון נאט, ציטערען די צייקייעלט און זוי ווינען ביטער צוואמען מיט די מלאכיה-השלום. איך אליאן אבער בין פול מיט גרים הייליגקייט און איך נעהם זיך צומ לערנען מיטן' גאנצען חשק. מיט א זיס קול'בעל הוייב איך און מיין גمرا און זונגע מיר מיין שיעור. איך האב ליעב גאטטס תורה און וויל וויסען אלע סודות פון דער גمرا, די אדרערען אויוף מיין שטערענדעל וווערען מיר אונגעשוואלען און איך קלער טיעפ אריין אינט'ס לערנען". — דער דזונגע אינדרוק מוז זיין געווען און "שלמה ר' חיימס", קערת ער זיך צו איהם צוריק און שלו-דרט איהם נאך ברויטער און שטארקער.

מיר אבער פענען און פערשטעהן די דזונגע ואונדערליךער סימנים: די נשמה פון'ס דיכמער הוייב-אן צו דערוואצבען.

און דאן ווידער... „מיין לעבעטען האב איך אינט'ס געדיכטען ואלד געוזבן, און דעם שטילען שאטען, אוייף דער נראז-לאנקע און בים רוחגען וואסערעל, און זי האט מיר דארט איהר גאנצען אוצר געויזען און האט זיך געשפערט מיט מיר אומעטום. איך בין איהר נאכגעשפּוּרונגען אוייף די בערג, נאכגעקלעטערט אויוף די בוועה, און בין געוזען מיט איהר בי דער שאפר-פּאשע און מיר האבען זיך אינגעערט צו דעם ליעבליכען בלעטען און די סטאדעם. די נאכטיגאל האט מיר איהר ער לעידער געונגגען און די טורטעלטובי האט מיר, צוואמען מיט טויזענד אנדרע פוגיגעל, די מזוק נעמאנט; זיי האבען מיר דאס ליעבעס-לייעד געונגגען פאר מיין שענטער, די מאכטער פון נאט, וועלכער בעשאפט דאס אלעס. און די ליעבע, וועלכע האט מיר אין הארי געברענט ווי א פויער, איז געווען א ליעבע פון לוייטער

נייסט, איננאנצען אהן א פלייט, עפעם הייליגעם, איננאנצען אהן א שענפער א ערבראָרגענע ליעבע צו אלדאס גוטס, צו אלדאס שעהנע און ערחהַכענע, וועלכע דערפרעהט דעם מענשען און מאכט איהם קלין און מאכט איהם גרים און לאזט איהם ווערען גוט אונ אידעל און לאזט איהם ליעב האבען אלע מענשען..."

אווי, אווי, קענען מיר און פערשטעהן מיר די דאזיגע סימנים!
 דאס שטעדטעל אבער, וואו דאס קינד האט געלעט מיט זיין עטלען,
 איז געווען עפעם א ערוואָאָרְפֿעָנָעָר העק... "אנ'איינזאָם נעסט איז א
 נאָטְפֿעָרְלְאָזְעָנָעָם ווינקעָל, און איך אַב אַיִן מֵיַן תְּמִימֹות גַּנְגּוּבִּת, ווֹי
 אַהֲיָה עַל אַיִן דָּר אַיִן דָּר אַיִן דָּר אַיִן דָּר אַיִן דָּר אַיִן דָּר
 טָעַן, הויבט זיך אַן דָּר מְדֻבֶּר מִיט די "הַרְיחָוֹשׁ" אַזְן מִיט דָּר, "סְמַבְּטוֹן"
 אַזְן דָּר שְׂלָאָגָעָן אַזְן עַקְרִישָׁעָן אַזְן דָּר אַיִבְּרִינָעָן מְשֻׁוְנהָ/דִּינָעָן חִוּוֹת. דָּי
 קְלִינָעָן הַיּוֹצֵר אַיִן מֵיַן שְׁטָעַטְלָעָן זְעַנְעָן מִיר פָּאָרְגְּעָקְוָמָעָן ווֹי פָּאָלָאָצָעָן, אַזְן
 די שׂוֹחֵל אַזְן דָּר קְלִיּוֹן בַּי אַזְן — ווֹי זַיְהוּן זְיַיְהוּן גְּלִיְהָ
 בען. די "פְּנֵי" אַיִן שְׁטָאָדָט, הַאָב אַיִךְ גַּעֲמִינָט, זְעַנְעָן די אַיִדְעָלְסְטָעָ בעשָׁעָ
 פְּעַנְיָשָׁעָן אַזְן די קְלָוְנְסְטָעָ אַוְיָף דָּר גַּאנְצָעָר ווּעָלָט, אַזְן ווּרְשָׁעָםְעָט, ווּזְעָן
 זַיְהוּן הַאָבָעָן גַּעֲהָטָט לְאָגָעָן בַּעַד אַזְן אַשְׁעָהָנָעָם שְׁטָעָל, דָעַן דְּעַסְמָאָל הַאָבָ
 אַיִךְ גַּעֲלִיּוּבָט, אַזְן ווֹאָוּזָנָה, דָא תּוֹרָה אַזְן חִכָּה, אַזְן ווּרְשָׁעָםְעָט אַקְהָ
 אַדְרָעָר אַצְיָעָן, דָר אַזְן רַיְיךְ ווּסְרוֹתָה. דָר שַׁוְּפָר אַזְן די קְאָטְמָרְיוֹנָקָע, ווּלְכָעָ
 האָט צְוָעָלִיגְ פָּעָרְבָּלְאָנְדוֹשָׁעָט צַו אַזְן ווּי עַפְעָם אַוְנְדָעָרְלִיכְעָזָךְ, אַזְן
 די איינְפָאָכָעָ כְּלִיזְמָרָ, מִיט ווּלְכָעָ מעַן האָט גַּעֲפְלָעָנט שְׁפִיעָלָעָן בַּי אַזְן
 אַוְיָהָ חַתּוֹנוֹתָה, הַאָבָעָן זַיךְ מִיר אַוְיָסְגָּעוֹזָוּזָעָן ווּי דָס שְׁעַנְטָעָ אַזְן הַעֲכָסָטָעָ
 אַזְן אַיִךְ הַאָב גַּעֲמִינָט, אַזְן עַפְעָם בְּעַסְרָמָ אַזְן שְׁוֹין גַּאֲרָנִישָׁט פָּאָרָהָאָן. אַזְן
 ווּי ערָהָבָעָן מוֹזָין דָר בְּעַלְתָּקָעָ, ווּלְכָעָר קָעָן די קְנוֹנִיָּהָ פָוָן בְּלָאוּזָן, אַזְן
 גַּעֲהָטָט בַּי יְעַדְעָרָעָן אַרְוֹסִים די נְשָׁמָה מִיט זַיְהוּן ווּוְנְדָעָרְלִיכְעָ קְשָׁרְקָעָן!..."
 דָר פָּאָטָעָר שְׁטָאָרְבָּט אִיהם, ווּזְעָן עַר אַיִי אַיִוְנָגָעָל פָוָן אַיאָהָר 14—15,
 אַזְן די צִיְיט פָוָן עַלְעָנָה אַזְן נְוִוִּיט הַוִּוְבָט ווֹזָךְ אַן. בַּי דָר מַאֲמָעָן, דָר אַרְיָה
 מַעַר אַלְמָנָה, קָעָן עַר נִישְׁתָּחָתְלָעָגָעָר בְּלִיבָעָן, אַזְן די נַאֲהָנְטָסָטָעָ קְרוּבִּים שִׁי
 קָעָן אִיהם אַיִן די יִשְׂבָּה אַרְיָה, "כָּדוּ עַס זָאָל נִישְׁתָּחָתְלָעָן פָוָן אִיהם קִיּוֹן
 פּוֹסְטָאָזְנְפָאָסְטָנִיקְ". אַזְן דָר יִשְׂבָּה אַזְן סְלוֹצָקְ לְעַרְעָנָט עַר בַּי דָעָם
 בעוּוֹאָסָטָעָן רְאַבְּרָהָמְבָרוֹךְ, דָאן ווּרְעָט עַר דָר תְּלִימִידָ פָוָןָם רַאֲשִׁישְׁבָה,

דעם חrif ר' מיכל מ"ס. שפעטר ער ערענט ער אין ר' יונה'ס בית-מדרש בי ר' אברהם'עלע. ער מאכטדרך דעם גאנצען בעקאנטען קורם: שלאפט אויף דער באנק אינ'ס בית-מדרש, עסט ברויט מיט זאליז און קרונט אמאל א "טאָג" אויך. דאן קומט ער קיין ווילנא און ערענט בי דעם בעריהמטען ר' טנדערעל אין ר' מעלה'ס ישיבת און דאן אויך אין גאנ'ס בית-מדרש. דערוויל האט די מוטער צום צוועיטהן מאל חתונה געהאט; איהר מאן האט געהאלטען אין ארענרט ער מיחל אין א דארוף נישט וויט פון קאפטוליע — און שלומ-ייעקב האט זיך אומגעעהרט צו דער מוטער אין דארוף ארין און האט דארט געלערנט מיט דעם שטייער-פאטערס יונגלער, אום נישט בהן ברויט צו עסען. און זוידער הויbert זיך און די אלטער מעשה — "דארט, וואו מיין שטייער-פאטער האט געוואוינט, זענען געווען וועלדר ארטס און ארום, גרויסע, אלטער וועלדר מיט אלערלי היות. ביינאקט האבען די הווע געריגען וועלך געשראגען און אויך דער בער האט זיך אפט בעוויזען פוינגען האבען שטעהנדייג געזונגען, און די וואסער-עופות האבען פון געמויזעכיז ליעבלער אונטערעהאלטערן. דורבען וואילד האט זיך געלענגעטל א גרויסער טיך און איזו דעראנגען בי צו דער מיחל. דארט האט ער זיך צענאנסען און א מעכטיגען וואסער-שטארץ און האט מיט געוואלדיגען דוויי שען געדערחת די רעדער, איז פונ'ס גערוש פון דער מיחל און דעם גער ברויז פונ'ס וואסער האבען די אויערין געלונגגען".

און דאן זוידער — "אין דעם דזונגען איינזאמען, פערלאזענען ווינ' קלע איזו מיר מיין מזוע ערשיינען... מיט כשפ האט זיך געזונגען, איך זאל איהר נאכגעהן און וואילד ארין בי אונטער דעם גרעינעט בוים, וואו עס איזו שטיל און היילו. מיט די וואילד-בויווער האט זיך מיר א בונד געשלאסען און מיט די פוינעל פון הימעל און מיט די חיוט האט דאס זונגען געמאקט זייןיע ערשגען ליטערארישע פראבעס: א ליריש געריכט איבער די שענטקייט פון דער נאטור, ווי "דער טיך פלאפעטל צו איהם און דער זוידער-קל פון וואילד ענטפערט". אבער אויך דער שפאת האט איהם שווין יגענע תעג גענומען און ער האט אונגעשריבען א מיין דראמא און גראמען און דער פארם פון לוצאטאָס "ליישרים תhalbָה", אבוואחל "איך האב דענסמאָל גארניישט גער וואסט, וואס א דראמא איז, און איך האב קיינמאָל נאך אוזעלכע ספרים נישט געהאט געזויינט". זעלבסטפערשטעדליך האבען די אלע פראבען קיין שום

ל'יטערארישען וווערט נישט געהאטם, אבער אויך אין זיין אויך שווין געווען צו דערקענען די צוויי גראונדשטריךע פון זיין אײינגענטליךען טאלאענט: זיין נײַר גונג צום לְרוּיזָם אוֹן זַיִן נִיגּוֹנָגּ צוֹ דָּרְךָ סָטִירָע.

באלר אבער האט עס איזהם אַנְגָּעוֹבִיבָּען ציהען אונ ער האט אללי נישט געוואויסט וואו אהיין, אונ ער האט נישט געקענט מעחד איזינזיען אוויר איין ארט. ער האט זיך אומגעסעהרט קוין קאפלויע. אין קאפלויע האט ער אַנְגָּעָטְרָאָפָּעָן אַיְנָעָם אַ בְּעַלְעָר, מִיטָּן נַאֲמָעָן אַבְּרָהָמֶלֶךְ כְּרָאָמָעֵי (ז' זבר אַזְוִוָּה, "פִּישְׁקָעַ דָּעַר קְרוּמָעַר"). דער דָּזְוִינָר בעטלאָר איז אַוִּיסְגָּוּזָן אַהֲלָה בע וועלט, אונ מיט זיינע מעשיות וועגען וויטע שטעדט אונ ווונדרלְוִיכָע מדרינות — לְמַשְׁלֵךְ, וועגען וואַהֲלֵין — האט ער אַוִּיפְגָּעָקָבָטְדִי פָּגָנָמָזְיעַ פְּפָנוֹס יונגען קוינד. זיין נְשָׁמָה האט אַיְהָם גַּעֲצִוְגָּעָן צו עַפְעָס אַפְּגָנָטְסְטִישָׁ דָּרָאָמָאנְמִישָׁ לְעַבְעָן אַיְזָן ווַיְסַטְעַ צְוּוֹשָׁעָן פְּרָעָמָדָע בְּעַשְׁפָעָנִישָׁעַן, אַונ ער האט בעשלאלְסָעָן זיך צו לאָזָעַן מִיטָּן דָּזְוִינָעָן רְאֵי אַבְּרָהָמֶלֶךְ עַל אַיְזָן דִּי וועלט אַרְיוֹן (אַנְגָּעָטְרָאָפָּעָן זָוַי צְוָאָמָעָן דָּרְכָּגָעָוָאָנְדָרָעָט דָּוָרָךְ לִיטָּא אַונ דָּוָרָךְ דָּעַם לְעַרְבָּהָעָן זָוַי אַבְּרָהָמֶלֶךְ פָּוֹן דָּוְסָלָאנָה, אַיבָּעָר וואַהֲלֵין, אַוְקָרָאָיָעָן אַונ פָּבָּאָרָאָלָעָ). אַונ גַּעַנְכְּבָּסָטָה האט מְעַן אַיְזָן אַחֲרֵי דָּעַר קְרוּמָעַר אַונ גַּעַנְכְּבָּסָטָה אַיְזָן אַיבָּעָר דִּי הַיּוֹזָעָר. אַזְוִוָּה דער דָּזְוִינָר נְסִיעָה, אַיְנָים צְעָבָרָאָלָעָן גַּעַנְכְּבָּסָטָה מיט דער אַבְּגָעָשָׂוָנְדָרָעָנָר שְׁקָאָפָעָן, אַיְזָן גַּעַלְעָנָט גַּעַוְאָרָעָן דער גַּרְוְנְדָשָׁמָיָן צו מְעַנְדָּרָעָלָעָן מְוֹכָרְסְפָּרִיםָס בְּיִידְעָל מיט דער קְלִיאָטָשָׁע, דער גַּרְוְנְדָשָׁמָיָן צו מְעַנְדָּרָעָלָעָן מְוֹכָרְסְפָּרִיםָס בְּיִידְעָל מיט דער קְלִיאָטָשָׁע, וועלכער ער פָּהָרְתְּ-דָוָרָךְ אַיבָּעָרָן גַּעַנְכְּבָּסָטָה יְוִרְשָׁעָן תְּחֻום אַיְזָן דער מיט וועלכער ער פָּהָרְתְּ-דָוָרָךְ אַיבָּעָרָן גַּעַנְכְּבָּסָטָה יְוִרְשָׁעָן תְּחֻום אַיְזָן דער גַּעַלְעָנָג אַונ שְׁנָאָדָעָר נִוְשָׁתָ קְיָיָן שְׁלַעַכְתָּר עַסְק צו קְלִיבָּעָן נְדָבָות אַונ, כְּדִי דָּאָס מְעַן שְׁנָאָדָעָר נִוְשָׁתָ קְיָיָן שְׁלַעַכְתָּר עַסְק צו קְלִיבָּעָן נְדָבָות אַונ, כְּדִי דָּאָס גַּעַשְׁפָט נָאָךְ צו פָּעָרְגָּעָסָרָעָן, האט ער אַיְהָם גַּעַוְאָלָט פָּעָרְקָוְיָפָעָן אַזְוִוָּה, פָּבָּאָר אַחֲתָן (מְאַטְּרָאָילְפָּאָר פָּעָרְשִׁוְעָנָעָן עַפְּיוֹזָאָדָעָן אַיְזָן ווַיְוִנְשִׁפְגָּנָעָרָעָלָ). שְׁפָט בְּיִנְאָכְלָתָה האט אַבְּרָהָמֶלֶךְ עַל פָּעַרְשָׁלָעָפָט וַיְיָזְרָאָלָעָן אַיְזָן אַפְּסָטָעָן, וואָס האט זיך גַּעַפְעָנָעָן ווַיְיָזְרָאָלָעָן דער שְׁטָאָדָט, אַיְזָן אַהֲקָע, וואָס קְיָיָן לְעַבְדָּוְגָּעָן מְעַנְשָׁעָן האט מְעַן נִשְׁתָּגָעָהָן. דִּי קְרָעָמָשָׁע אַיְזָן גַּעַוְעָן אַחֲן פָּעַנְטָהָר, אַחֲן טְהִירָעָן, נָאָר עַפְעָס אַנְגָּלְטָעָן חָרְבָה, וואָס קְיָיָן מְעַנְשָׁעָן הַאֲבָעָן שְׁוֹין הַוּנְדָרָעָט יְאַחֲרֵי נִשְׁתָּמָשָׁמָע אַנְגָּעוֹוְאָנְטָמָ... פְּלַוְצְלִינְגָה האט אַנְגָּעוֹבִיבָּעָן

שטהראך דונערען און בליעזען, דער הימעל האט זיך געפענט און עם האט געבליאפערת דער רעגען ווי פון אַ צעהער. די גאנצע קרטעטשמע האט גע-שוואומען אין וואסער אַט-אַט, האט אוים געויזען, וווערען אלע דערמרון-קען, און אַט פון איין ווינטעל פאלט נאר און די גאנצע קרטעטשמע, וועלכע שטעחת אַזוי אויך אויה היחנערשע פיסלעך" — אין אַז אַז מינוט האט דער בעטלעד געסטראַשעט דעם יונגעער, אַז ווען ער וועט זיך עקשערען און וועט נישט וווערען אַ חתֵן פֿאַר דַעַם מְחוֹתָן. וועלכען ער האט פֿאַר זיינעטוועגען אויסונגוווכט אַיִן דער שטאדט, וועט ער אַיהם לאָזען דַאַלְיוֹן אוֹפִּין פֿעַלְיָן. אַיִן עַטְלִיבָע טַעַג אַרוֹם אַיִן דער קְלִינְיָר שְׁלוּמִיָּקָב גַּעֲלִיבָעָן אַיִינְיָר אַלְיוֹן, פֿעַרְלָאוּן אַוּפִּין פֿעַלְיָן, נִישְׁתְּ ווּסְמַנְדִּיג, ווֹאו אַיִן ווֹאו אַרְוִים. מיט גְּרוּסְמִיה האט ער זיך געשלעפט, ביז ער אַיִן גַּעֲקָמָעָן קִיּוֹן קָמָעַנְיָעַד-פֿאַרְלָאַקְסָד. דַּארַט האט ער געפרובט וווערען אַ משׂורְדָּרְ בִּי אַ חַזְוָן (עַפְיוֹזָאַד פון "קָלְיוֹן מְעַנְשָׁעַלְעָן"). דַּאן אַיִן ער דַּאַזְוָנָעָר שְׁטַאַדְטָן גַּעֲזָעָן אַיִן בִּיתְמַדְרָשָׁן אַזְוָנָעָר גַּעֲלָעָרָנְטָה תּוֹרָה, אַזְוָנָעָר לְוָדְמִים אַרוֹם אַזְוָנָעָר שְׁאַבָּעָן גַּעֲקָוֹט אַוְרָאַיהם מיט גְּרוּסְמִיה דַּרְקַ-אַרְצָה. דַּארַט אַיִן ער בעקאנט גַּעֲוָאָרָעָן מִיט אַנְּ אַלְטָעָן מָאָן, אַ וְעַהֲרָ אַנְגּוּעוּהָעָנָעָם אַזְוָנָעָר שְׁטַאַדְטָן צְוַלְעָב זִוְּן יְרָאַתְ-שִׁמְיָם אַזְוָנָעָר מְעַלְוָות אַזְוָנָעָר (דַּער אַרְגִּינְצָאַל פון ר' אַברָהָם אַיִן וּוֹינְשָׁפִּינְגָּעָרָעָל"). דַּער דַּאַזְוָנָעָר אַלְטָעָר האט דַעַם יְתֻומָּה לְיֻבָּע בְּעַסְמָעָן, אַזְוָנָעָר אַיִם גַּעַצְחָת, ער זָאָל, ווֹוֵיל ער קָעָן גַּוְטָשָׁוּןְקוֹדֶש, אַרְיָה גַּעֲהָן אַמְּאָל בְּסָוד צָו אַיְנוּם אַ גַּעֲלָהָרָעָטָן מְשִׁכְיָל, וּוּלְכָרָר וּוּוּינְגָּה הַיְנָטָר דַּער שְׁטַאַדְטָן (עַפְיוֹזָאַד פון "קָלְיוֹן מְעַנְשָׁעַלְעָן"). דַּער קְלִינְיָר אַברָאַמְּאַוִּישָׁן האט גַּעֲפָלָגָט אַזְוָנָעָר אַזְוָנָעָר מְשִׁכְיָל אַיִן גַּעֲוָוָעָן דַּער העבראיישׁ דַּיכְטָעָר אַ בְּרָהָם בְּעָרָג אַ בְּרָהָם אַ בְּרָהָם.

קִיּוֹן נְלִיקְלִיבָעָר צְוַפָּאַל האט שְׁוִין נִיט גַּעֲקָאנְט זִוְּן אַיִן דַעַם יְוֹנָגָעָן אַברָאַמְּאַוִּישָׁן עַמְּלָעָבָעָן, ווֹי דָאָס דַּאַזְוָנָעָר אַרְיָהָנָעָהָן אַיִן דַעַם דַּאַזְוָנָעָן הוּוּי — אַכְבָּר גְּלִיכְצִיְּטִינְג האט פֿאַר אַיהם אוֹיךְ קִיּוֹן אַוְמְגַלְיָקְלִיבָעָר צְוַפָּאַל נִישְׁתְּ גַּעֲקָאנְט זִוְּן, פון אַיִן זִוְּט אַיִזְרָאַר דַאַדְוָרָךְ גַּעֲקָומָעָן דִּירָעָקָט אַזְוָנָעָר אַסְכָּד אַוְמוֹעָג צָו דַעַר לִיטְעָרָאַטָּר, פון דַעַר אַנְדָרָעָר זִוְּט אַכְבָּר אַיִזְרָאַר דַאַדְוָרָךְ פֿעַשְׁלָעָפָט גַּעֲוָאָרָעָן אַיִן אַ רִיכְטָוָג, פון וּוּלְכָרָר ער האט זיך גַּעֲנָצָעָן צְהָנָדָר לִינְגָּר יְאַהֲרָעָן נִישְׁתְּ גַּעֲקָאנְט בְּעַפְרוּיָעָן. וּוּרְ וּוּרְסָ : וְעַן דַעַר צְוַפָּאַל וְוּאַלְטָא אַברָאַמְּאַוִּישָׁן דַעַנְסָמָאַל גַּרְאָד האַבָּעָן גַּעֲבָרָאַכָּט אַיִן אַ קְרִיּוֹן אַרְיָה, ווֹאוֹ

מען וואלאט איהם האבען אויגענעמאכט די אויגען אויף זיין אויגענטליךען
ווערט און אויף דעם אמת'ען געטליכען פונק, וועלכער לעבעט אין איהם,
ווער וויס, זאג איך, אויב דער דזויינער אבראמאוויטש וואלאט נישט האבען
אונז געגעבען זיינע מוייטער-וואער שווין אין ערשותן פעריאד פון זיין
שריפטטען-מעלערדי. איזו אבער האט ער ערשות געומוז דורךמאכען דעם גאנַ
צען גאנַ-מחילות פון דעם יודישען מהבר-לייטעראכט פון דער דעם מאָסְדרִ
גער צויט !

מייט'ן ארייניקומען אין נאטלַּאכְבָּעֶר'ס הויז הוייבט זיך און א נוי קאָפּ פִּיטָּל פֿוֹן אַברָּאַמְּאַוְּטִישָׁם לְעַבְּעָן. אין דעם דאַזְוִינָן הויז האַט ער געפּוֹר גען אַנְאָצָר פֿוֹן סְפָּרִים, וועלכּע ער האַט גַּעֲשֵׁלְוָנָגָעָן ווַיְיָ אַחֲיִסְתָּהָנוּגָעָרָגָעָר. נאַטְּלַּאכְבָּעֶר'ס טָאַכְטָעָר האַט אַיהֲם דעם עַרְשָׁתָעָן אָונְטָעַרְבָּכְט גַּעֲבָעָן אין רְוִסְיָה אָזְן דְּיוֹתִיש, אָזְן בַּיְיָ אַיהֲר האַט ער גַּעֲלָרָעָנָט אַזְקָאַמָּעָן אַלְמָס לְעַהְרָעָר אַרְטִימָעָטִיקָא. אין יַאֲחָר 1856 האַט ער גַּעֲמָכָט קָזְאַזְיָאָנָעָ לְעַהְרָעָר אַיְן דָּעָר שְׂטָפָדְטִיר אָזְן אַזְנַגְעַשְׁטָעַלְט גַּעֲוֹוָאַרְעָזָן אַלְמָס לְעַהְרָעָר שְׂעָר שְׂולָע. אַרוֹם יַעֲנָעָר צִוְּיָה האַט ער גַּעֲדוֹרָקָט אַיְינָם „הַמְּגִיד“ זַיְינָן עַרְשָׁטָע שְׂעָר שְׂולָע. אַרְטִיקָעָל ווּגְעָנָן חִינּוֹך אָזְן יוֹדָרָעָן דְּאַרְפָּעָן לְעַרְנָעָן רְוִסְיָה אָזְן דְּאַרְפָּעָן קָעָנָעָן ווּסְעַנְשָׁאָפָט. דָּאָזְן ער אַרְבִּעְרָנְפָּאַהָרָעָן קוֹיָן בְּעַרְדִּיטָּה שְׁעוֹן, אָזְן דְּאַרְטָמָה האַט ער אַגְּנָעָהוּבָעָן זַיְינָן לְיַעֲטָרָאַרְשִׁיעָ קָרְעִירָעָר. ער האַט גַּעֲשָׁרְבָּעָן זַיְינָן קָרִיטְשִׁיעָ בְּרָאַשְׁוָרָעָן „מִשְׁפְּטָ שְׁלוֹם“ אָזְן „עַיִן מִשְׁפְּטָ“. אַיְינָם נִיּוֹטָ פֿוֹן יַעֲנָעָר צִוְּיָה האַט ער פְּעַרְפָּאַסְטָם, פְּרִוי לְוִיטָּלְעָנָץ, אַחֲרָ ברְעָאַיִשָּׁע וְאַפְּאָנָיִשָּׁע אַיְן דְּרִיְיָ חָלְקִים מִיטָּן נִאְמָעָן „תוֹלְחוֹת הַמְּבָעָ“. אָזְן יַאֲחָר 1867 האַט ער אַגְּנָעָשְׁרָבוּעָן זַיְינָן עַרְשָׁט עַרְצָעַלְוָנָגָעָל מִיטָּן נִאְמָעָן „לִמְדוֹ הַיִּתְבָּ“. אָזְן אַיְאָחָר שְׁפָעַטָּה האַט ער עַס פְּעַרְגְּרָעַסְעָרָט אָזְן האַט ער גַּעֲדוֹרָקָט מִיטָּן נִאְמָעָן „הַאֲבָותָהָןְבָּנִים“ (1868) — דִּי עַרְשָׁטָע בְּעַלְעַטְרִיסְטָר שְׁעָרְפָּאַבָּעָן.

אביסעל שפעטער געהט אבראאמאָויטש אַרְבִּיבֶר צו אַ מִין נֵיֶר מע-
טינקייט. ער הויבטידן. אונטער דעם פֿסְעָוְרָאָנִים „מענדעלע מוכרי-סְפִּירִים“, צו שרייבען אויף יודיש פֿאָר דַי נְרָעָמָרָעָ מסע, אָום נֹזעַן צו ברענגןען : אָום זַי אַוְיסְצּוּבָעָמָרָעָן אָוּן זַי צו בעלעהרען. ער שרייבט „דָּאָם קְלִיָּד נָעַמְשָׁלָעָן“ — אָגָן עַרְצָה הַלְוָגָן, וּוּלְכָבָן וּוּזְיוּט אַינְן אַנְהָנוּבָּ (די' מעשה

מית דעם קליינעם מענשעלע, וועלכער זיצט אין'ם מענשען אוניג) די שענץ טע פאעתישע קוואליפיקאציעס, וועלכע ווערט אבער דאן א שטרויטשראפט געגען די ראשיהקהה, די קלינע מענשעלעה, אין די קלינע רוסישע שטעדט. דאן שרייבט ער די עירשטע פראבע פון „פְּשִׁקְעַדְעַם קְרוּמָעַן“, און דאן, „די טאקטע“ — די שארכטסט קרייטיס געגען אונזערע תקופים, די שטאדרט בעילע טובות. צולעב דעם דזונגען בוך מוז ער עוקר זיין פון בערדיטשעו, וואו ער האט דאן געוואוינט, וויל די דארטיגן ראשיהקהה האבען זיך געפונגען בעילידינגט, און ער בעווצט זיך אין ושיטאמיר, וואו ער האט עקאמען און ווערט לעחרער אין דער דארטיגער דאכניינער-שולע. ארום יונגער צייט שרייבט ער „די קליאטשע“ — דאס מערקוויזירינע בוך, אין וועלכען ער האט, ווי נאך פון שומ צווייטער שרייפטשטעלער בי אונז געפיהרט דעם קאמף געגען אלע אונזערע בעדריךער אין דרינגען און אין דראסען. עם איז די ניפטינגעס טאטירע אויף דעם לאבען פון דער בנטשייראל. און דער-בי ווערט דאס בוך געטראגען פון א דיכטער-פאנטזיע, ווי זי איז בי אונז איינציג. דעם קינסטלאער אבער אינ'ם מאדרערנים זין דערשעט מען נאך אין דער וואנדערבראער קראפט פון נאטור-שיילדראונגען און פיזיאזען. דאן האט ער געפרובט שרייבען אויך עטלייכע לויכט זאכען אין גראמען („יודעל“, ומירות ישראל" און „פרק שירה“). באלאד דער זיוויפ האט ער גשריבען די ערשטע פראבע פון זיין שארפער טאטירע „مسעות בנימין החלישי“ — די געשיכטעה פון א יודישען מין דאן קישאט, און דאן ווירדר א דראמא מיטן נאמען „דרער פְּרִיזְיוֹו“. אין יהדר 1881 איז ער ארויסגענפאהרען קיין אדרעם, וואו ער איז אַגְּנָעֵשְׁטָעֵלְטָן גַּעֲוָאָרְעָן אלְם פְּיהָרָעָרָן דער דארטיגער תלמוד תורה.

און ווירדר איז אבראמאוויטש איבערגענאנגען צו עפעס א ניעם. ער האט אונעהויבען און זיין ליטערארישער טעטינקייט זיך צו וויזען פון א נייער זויט: פון א ריין קינסטלאערישער. ער האט אווועקגעלאזט דאס פאלעמי שע און דאס פובלייציסטייש און דאס קרייטיש און איז געטומען צו זיין העכסטער פארם, צום ריין קינסטלאערישען. ארום יונגער צייט האט ער גער שרייבען, צום גראטען טיל אויף העבראייש, די מיסטערהאפטע קלינע ערצעהלהונגגען, דעם אלס האט ער אויסגעארביבט, גלייציזיג אויף וודיש און אווף העברuaiש, יונע פער גויסיע ערצעהלהונגגען, וואס וועלען בליבען

אויף איביג א שאץ און אונזער ליטעראטער : „פישקע דער קרוםער“, „מס-
עות בנימין החלשיי“, „דאס ווינשפינגעראל“ און „שלמה ר' חייםס“!
צום ערשותען מאָל האבען יודיע ליעזר געזעהן איזעלכען, וואָס זוי האבען
נאָך פִּינְסָמָּאָל נִשְׁתַּת גְּעוֹהָעָן : אֶ קִינְסְּטָלְעָר מְאַלְטַּס וְדָס לְעֵבָעָן פָּוּן דַּעַט
עלענדען פָּאָלָא אָין קָאָבְּצָאָנָּאָק אָין אָין גְּלוּפָס אָין אָין טָנוּיָאָרָאָוק —
כל ישראל אָין אָין קָבְּצָן. דִּי צָרָה אָין אֶ צָרָה, פָּוּן וּוּלְכָר עַם אָין קִין
אנְטוּרְנָאָן נִשְׁטָאָ. עַם אָין אֶ פָּרְשָׁאָלְטָעָן גְּלוּתָּלְעָבָעָן, אֶ הִינְטָישׁ גְּעַבְּעָן...
קוּטָּמָּעָן צְרוּיק אָוִוָּק דִּי שְׁרוּפְּטָשְׁטָעָלְעָרִישׁ טָעַטְּנִיקָּוּטָּ פָּוּן אָכְרָאָ
מָאָוּוּטָּשָׁעָן, וְעַהֲעָן מָוֵר זַיְדָאָר אַיְינְגָּטְּיוּלָּטָּ שְׁטוּרְעָנָגָּ אָין דָּרְיָי פָּעָרִיאָ
דַּעַן.

איין ערשותען פָּעָרִיאָד : עַם נֹצֶט אַיִּהְם נִשְׁתַּת זַיְן גָּאנְצָעָר טָאָלְעָנָט אָין
זַיְן גָּאנְצָעָ פָּאָעוּעָ ; דִּי דָעָמָּאָלְסְּדוּגָעָ צִיְּטָמָּאָכְט אַיִּהְם פָּאָר אֶ שְׁרִיבְּכָר,
וְוּי הַוְּנְדָרְטָ אַנְדָרְעָ וְעַנְעָן גְּעוּוּעָן, מִיטָּ דִּזְוּלְבִּינְגָעָ צִיעַלְעָן אָין דִּזְוּלְבִּינְגָעָ
וְוְאָוּנְשָׁעָן. עַרְשְׁרִיבְּטָ זַיְנָעָ מְלִיצָּוֹת, עַרְהָלְטָמָּלְחָמָה מִיטָּ דִּי „מוֹרְדָיָ
אוֹרָ“ אָין מִיטָּ חִסְדִּים אָין חִסְדִּות, עַרְשְׁרִיבְּטָ גְּעוֹאָלָר, אָין מָוֵן מָוֵן גְּעַרְנָעָן
וְוְעַנְשָׁאָפְּטָעָן, אָין וּוּלְכָר צָרָה עַם זָאָל נִשְׁתַּת זַיְן גָּעַפְּמָעָן אָוִוָּק
איין זַיְן לְאָנָה, וּוּיְם עַרְ, אָוּס אָין נָאָר דָעָרְפָּאָר, וּוּיְלָ זַיְיָ האָבָעָן זַיְיָ נִשְׁתַּת
גְּבָרְלָדָעָם. זָאָלָעָן זַיְיָ זַיְיָ נָאָר בְּילָדָעָן — וּוּלְעָן זַיְיָ בָּאָלָדָעָן זַיְיָ גְּהָאָלָפָעָן
וְוְעָרָעָן. אָזָוָם יְעַנְעַר צִיְּטָ שְׁרִיבְּטָ אָבְּרָאָמָּאָוּטָשׁ זַיְן „מִשְׁפָּטָ שְׁלָוּם“,
„הָאָבָוֹת וְהָבָנִים“ אָין קָאָמְפִּילְוִיטָ אֶ נָאָטוּרְוּוּסְעַנְשָׁאָפְּטָלִיךְ וּוּרְקָ „תְּוּלָדֹות
הַטְּבָעָ“. –

איין צְוַיְוִיטָעָן פָּעָרִיאָד וּוּרְטָ אָכְרָאָמָּאָוּטָשׁ בְּעַלְ-מְלָחָמָה אָין מָאָרָאָ
לִיסְטָ. דִּי אַיְינְגָּעְבּוּרְעָנָעָ פָּאָעוּעָ אָוּן דַּעַרְ מָעָרְקוּוּרְדִּינְגָּעָר זַיְן פָּאָר נָאָטוּרָדָ
שְׁעַהְנִיחְיָטָעָן שְׁטָעָרָעָן אָפְּיָלוּ אָבְּיָסָעָלָ ; אָכְבָּרָ נִשְׁקָשָׁה, עַרְשְׁטָעָנָגָט זַיְיָ
אָן, זַיְיָ אַנְטְּשָׁוּיְגָעָן צָוָמָאָכָעָן, וּוּיְוּיְטָ עַרְקָעָן נָאָר. „דִּי קְלִיאָטָשָׁע“ — וּוּעָן
מָעָן זָאָל בְּעַוְיְטִינְגָּעָן פָּוּן אִיהָרָ דִּי פִּילָעָ שְׁעַהְנָעָ, לִרְיִשָּׁע שְׁטָעָלָעָן, וּוּלְכָר
זְעַנְעָן טִילְמָאָלָס אַמְתָעָ עַפְרָעָלָ פָּוּן פָּאָעוּעָ, אָוּן דִּי וּוּאָנְדָרְבָּאָרָעָ בְּעַשְׁרָ
דִּיְבוֹנְגָעָן פָּוּן נָאָטוּרָדְשְׁעַהְנִיחְיָטָעָן, וּוּלְכָר זְעַנְעָן אָפְּטָמָאָל גָּאנְצָע אַזְרָוֹת
פָּוּן קוֹנָסָט, בְּלִיְיכָט אָוּנוּ אִיכְבָּרָ אֶנְאָפְּאָלָגְּנוּטָשְׁפּוּבְּלִצְיָוָטָשׁ שְׁרִיפָט
מִיטָּ מָעָרְקוּוּרְדִּינְגָּעָר טְעַנְדָעָנָצָעָן. „מִיטָּ וּוּאָסָ פָּאָר אֶ יוּשָׁרָ קָעָן מָעָן — פְּרָעָנָט
עַרְפָּשָׁוּ — יְעַנְעַם נִשְׁתַּת לְאֹזְעָן עַסְעָן, אָטְעָמָעָן פְּרָיָי, סִידָעָן בֵּיזָ עַרְ וּוּעָט

זיך אויסלערנען עפֿען קונצען? איטליךען בעשעפֿעניש, וואס ווערט גע-
בּוֹרְעָן, איז קוֹדֶם-כָּל אַלְכְּבָּדְיָן זָאַךְ, פָּעוֹרָאָגָטּ פָּוּן דָּעַרְ נָאָמָרְ מִיטּ אַלְעָ
חוֹשִׁים, מִיטּ אַלְעָ אַכְּרִים, טָאַקִּי, נָאַרְ פָּוּן זַיְינָעָטָוּגָעָן, בְּכָדִי דָּרָךְ זַיְ צָו
בְּעַקְוּמָעָן אַלְסְדִּינְגּ, וואס עַס בְּעַדְאָרָפּ גַּוִּיטִין הַאֲבָעָן צָוּם לְעַבְעָן... אַיךְ
בֵּין דָּרְ מָוחָלְ דִּין רַחֲמָנוֹת! — רַופְטָמָר אַוְיסָ אַינְאַנדָרָ אַרטָּ — אַיךְ
וּוְילְ נִישְׁטָמָ, אַז דָּו זַאלְסְטָ אַוְיסָאַרְבִּיכְיָעָן, מַעַן זַאלְ מִידְ נִישְׁטָ אַזְוִי פְּלָאָגָעָן,
מַעַן זַאלְ מִירְ גַּעַבְעָן מִיּוֹן בְּעַדְעָרָפּעָנִישְׁ צָוּ דָּעַרָּהָלָטָעָן דָּי נְשָׁמָה, טָאַקִּי נָאַרְ
גַּלְאָטְ פָּאָרְ רַחֲמָנוֹת, וּוְיָלְ עַס אַזְוּ פְּשָׁוּטְ אַצְּרָבָעָלְיָהִים. אַיךְ וּוְילְ אַפְּלָוְ
נִישְׁטָמָ, דָּו זַאלְסְטָ אַוְיסָבָעָטָעָן פָּאָרְ מִירְ אַלְעָ נְוִיטִינְגּ אַזְכָּעָן צָוּ לְעַבְעָן אַזְוּ
מְהַאִירְטָעָמָא, וואס מַעַן חָאָט אַזְוּ מַעַן קָעָן הַאֲבָעָן פָּוּן מִירְ נְוּצָעָן. דָּאָס זָעָרְ
נַעַן אַלְטָעְ מְעַשְׁיוֹתְ, אַלְטָעְ לְיַעַלְעָרְ, וואס אַיךְ הַאָבְ זַיְ שְׂוִין נְעהָרָטְ אַיְן דָּרָ
וּוְעַלְטָ וּוְנָגָעָן אַיְן פְּעַרְשְׁוּדָעָן צִיְעָן... דָּעַרְ שְׁטָאַלְצָעָרְ תָּאָן אַזְוּ דָּי גַּנְאָצָעְ
הַאֲלָטוֹנָגּ דָּעַרְמָהָהָנָעָן אַזְוּ אַבְיָסָעְלְ גַּבְרִיאָלְ רַיְעָסָעְ, לְדוֹרוֹגְ בְּעַרְנָעְ אַזְוּ
זַיְעָרְ גַּלְיוּכָעָן. אַבְיָסָעְלְ וּוּיְטָרְ הַעֲרָעָן מִירְ דָּאָס דָּאָזְוּגָעְ אַיְן נַאָּךְ אַשְּׁאָרְ
פְּעַרְדָּרְ פָּאָרְ: „אַיךְ וּוְילְ גַּרְנְיָנִשְׁתָּהָרָעָן מִירְ דָּאָזְוּגָעְ אַיְן קַוְנָצָעָן, אַיךְ
בֵּין וּוְילְ אַלְעָ אַנְדָּרָעְ, אַלְכְּבָּדְיָן בעשעפֿעניש אַזְוּ הַאָבְ זַיְ וּוּיְ אַפְּרָאוּעְ, דָּאָס
רַעַכְתָּ צָוּ לְעַבְעָן. חָאָט יַעַנְרָ אַוְיָאָפּ מִירְ רַחֲמָנוֹת, הַיִּסְטָמָעְ עַס אַזְוּ פִּיעָלְ, וּוּיְ
אַיךְ לְעַבְ נָאַרְ אַיְן זַיְן וּכְותָהְ, עַרְ הָאָטְ יַאֲאָדָם רַעַכְתָּ צָוּ לְעַבְעָן אַזְוּ אַיךְ נִישְׁטָמָ
אַינְגָּאָנָצָעָן וואס אַיךְ הַאֲלָטְ מִירְ, וואס אַיךְ זַשְּׁיפָעְ, הַאָבְ אַיךְ עַס צָוּ פְּעַרְ
דָּאָזְנָקָעָן אַיְהָם, נָאַרְ אַיְהָם, אַיְן דָּעַרְ צִיְיטָ, אַזְוּ מִירְ בְּיַוְדָעְ וּזְעָנָעָן גַּלְיוּכָעְ
בעשעפֿעניש מִיטּ אַיְנָעָרְלָיְ בְּעַדְעָרָפּוּנִישְׁ. לְאַזְוּ מִירְ יַעַנְרָ לְעַבְעָן וּוְיָלְ אַיךְ
בְּרַעְנָגָ אַיְהָם נְזָעָן, הַיִּסְטָמָעְ עַס אַזְוּ פִּיעָלְ, עַרְ אַיְן דָּעַרְ תְּכִלָּתְ, דָּעַרְ עִקְּרָ
דָּעַן אַיךְ לְעַבְ נָאַרְ, מְחֻמָּת דָּעַרְ מִיטּ מְוִיגָּ אַיךְ אַיְהָם. פָּאָרְ מִירְ אַלְיָזָן וּוְאַלְטָ
אַיךְ נִישְׁטָמָעְ בְּעַדְאָרָפּטְ נָאַרְ בְּשַׁאֲפָעְןְ וּוּוּרָעָן. אַיךְ וּוְילְ אַכְּבָּעָרְ לְעַבְעָן גַּלְיוּכָעְ
וּוּיְ אַנְדָּרָעְ, גַּלְאָטְ וּוְיָלְ אַיךְ בֵּין אַזְוּ פִּיעָלְ, עַרְ אַיְן דָּעַרְ
וּוּזְעַלְטָ הַעֲרָשָׁתְ אַיְן גַּעַזְעַ, וואס קַיְנָעָרְ יְהִי מַיְ שְׁוִיחָהָה, אַיזְ נִישְׁטָמָעְ אַיְמָשְׁתָּאָנְדָרְ עַס אַיבָּרָ
אַזְוּגָעָן, וואס אַקְעָגָעָן אַיְהָם הַעֲלָפְטָ נִישְׁטָמָקָיְן שְׁרוּיָעָן, קַיְןְ רַעְדָעָן, קַיְןְ
דְּרָשָׁוֹתְ אַזְוּ קַיְןְ שָׁוֹם מִיטָּעָלְ; אַזְוּ גַּעַזְעַ, וואס אַיזְ שְׁטָאַרְכָּעָרְ פָּוּן אַלְעָ
שְׁטָאַרְקָעְ, מַעְהָרְ עַקְשָׁן פָּוּן אַלְעָ עַקְשָׁנִיםְ, וואס אַזְוּ מַעַן שְׁטָעָלְטָ זַיְ אַיְהָם
אַקְעָגָעָן, זַוכְטָמָעְ זַיְ אַוְיסָ טַוְיָזָעָנְדָרְ אַנְדָּרָעְ וּוּגָעָן. טַוְיָזָעָנְדָרְ הַמְצָאָותְ

און הסברות, כדי זיך צו דערהאלטטען — איך מיין דעם דאזיגען בעקאנטען געוועין, וואם אלע ווילען עסען, וואם איטליךער וויל דערהאלטטען זיין ליעבען, עם מעג זיך זיין אויף וועלכען אופן, מיט וועלכע מיטעל עם וויל זיך" — אין דעם דאזיגען פערואדר רעדט אבראמאוויטש נאך אלץ אין אלענארוים און משלים; זיין ליעבעט וווערטעל איז דענסמאל: "ニישט דאס בין איד אויסען". ער האלט וכוחים, ער אנט מוסר, ער שטראפט, ער קריינט זיך מיט דאס זיינינג און מיט פרעמדע, ער זוכט די סיבות פון יעדער זיך איז יעדער ערשיינונג — און שטערט איהם אמאל זיין פאעתישער נייפט איז זיינע הקירות, דערשטייקט ער איהם. אין דעם דאזיגען פערואדר איז ער אונד ער בעסטער פובלייציסט. ער איז א שטראלייסט.

און איזו קומט מענדעלע צום דרייטען און ליעצטטען עריאדר פון זיין שורייפטשטעלעריו. דאס קינסטעלעריש איז איהם נעהטט סוקביבלטסז דוי אובייראהנה, און עם בעויזט זיך דער ריינער קינסטעלער, איזעלכער, ווי בי יודען איזו זיין גלייבען נישט געווען. ער זאנט מעחר קיין מוסר, ער קריינט זיך נישט מעחר מיט אונזערע שענאים פון דרייטען און מיט אונד זערע תקיפים פון דריינען, ער שרייבט נישט מעחר קיין אלענארוים, נאר ער מאלט דאס ליעבען אין דער יודיישער נאם, איזו ווי זיינע אונזיגען זהעהן עם, און עם איזו נישט פארהאן קיין זיך, וועלכע ער זהעת נישט, און עם בליבט נישט קיין פונקט, וועלכער איז פאר איהם פערבאָרגען, און עם איזו נישט דאס קיין בעוועונג. וועלכע איז איהם אונגעבעקאנט; אלץ זהעת ער און וויט ער. און אלץ מאלט ער, און דער פאן פון דעם דאזיגען געוואָלדיגען געמאָר ליעצע איזו דער שעקליכער, מראָאַדינער דלאָת, און וועלכען א גאנצע אומה, א צערבקעלטען איזן צעועחתאנטען, טרונקט זיך, און עם קומט אַרוּס יונע געוואָלדיגען, שרעקליכע טראָגערו, וואם נעהטמְאָן בײַם הארץ איז פערסמאָט די נשמה. עם איז געווען גענג פאר אונזערטוועגען די נעמען פון זיינע שטעדט, אום צו וויסען, וואו דאס אומנלייך הויבט זיך אן: קאָבצאנסק, גלוּפּֿסְק און טונעיאָדָאָווקע. די נעמען זענען סימבָּאָלען. כל-ישראל איז איזן קבען. די גרויסע יודיישע אלטער טאָרבּע — דאס איז אונזער אומגליה. ער יוד מו זיך לרענען מותר זיין אויף דעם ביסעל עולמְהזה איז ברעכען די "תאהה" פון עסען "דרער יציריהָרֶע פון עסען איז א געמיינע „תאהה“. ער טאָר נישט וויסען פון דער פרויד פון קלינדר-יאָהָרֶען איז פון דער

שעה נהיית פון דער נאטור, און ער מווע לבען אין דער ווועלט פון פאנטז' זעם. די דאנז-קישאטען מעהרין זיך בי אהם, יענע „בנימין השלישי'ס“ וועלכע פאחרען אין די ווועלט ארויין, און דאס ליעבען אין דער „קבלה“ און אין דער „זוהר“-וועלט וווערט פאר אהם עפעם נאטריליכען. די סאטירע פון'ם גרויסען דיבטער וווערט ואסמאָל שטארקער, ואסמאָל גאליגער, און עם צעשפיעלט זיך דער גרויסער שפאת און ער וווערט אזווי ביטער.

די פינור פון אבראמאָויטשען אין זיין אלגעמיינעם כאראקטער שטעלט זיך אונז אַלְזָאָ פֿאָר אָזּוֹ : אָ יְהָדָה וּוְעָרְתָה נְבוּזָרְזָעָן אָזּוֹ עֲפָעָם אָ פְּעָרוֹאָרְפָּעָן שטעלט, ווֹי טְוִיזָעָנָד אָנְדָעָרָעָן זִיְנָעָ בְּרִידָעָרָ, קִינְגָרָ וּוְיָסָ נִישְׁתָה וּוְאָסָם עַמְּבָט אַיְהָם, אָזּוֹ ער וּוְיָסָ עַמְּמוּנִינְגָטָעָן — אָזּוֹ דָּעָרְבִּי אָזּוֹ זִיְנָ נְשָׁמָה אַ נְשָׁמָה פָּוָן אַ גְּרוּסָעָן פְּאָעָט. וּעְנָ ער קוּמָט אַיְהָם די וּוְעָלָט אָרְיִין אָזּוֹ הַוִּבְּטָאָן זִיךְ זִיְנָ וּוְעָגָ צָוּ כְּעָן, וּוְעָרָט ער אָזּוֹ וּוְיָיָ פְּיָעָל אָנְדָעָרָ צָוָוָרָ שעָן זִיְנָעָ בְּרִידָעָרָ, וּוְלְכָעָם אַיְזָ אָוִיסְגָּעְקָומָעָן צָוָוָרָעָן שְׂרִיפְשְׁטָלָעָרָ. ער וּוְעָרָט אַ מְוֻסְרָ-זְאָנָעָרָ, אַ קְעָמָפָעָרָ פֿאָר אָוִיפְקָלָעָרָוָגָן, אַ מְלִיחִיָּוָשָׁרָ, ער וּוְעָרָט אַ אֲבִיסָעָלָ רִיבְ"ג, אַבְּיָסָעָל צְוּוֹיְפָעָל אָזּוֹ אֲבִיסָעָל נְאָטָלָאָבָעָרָ. אָזּוֹ אַ גְּעוּוִיסָעָרָ בְּעִצְיוֹנוֹגָ שְׁטָחָתָה אַיְהָם זִיְנָ פְּאָעָטִישָׁרָ זִיְנָ וּוְיָ אַ שְׁמָעָרְעָנִישָׁ אַוְפְּגָןָ וּוְעָגָןָ, ער אַבָּעָרָ בְּעֹזְיָעָטָ זִיךְ אָזּוֹ דָּרְשָׁטִיקָטָ זִיךְ. שְׁטָלָטָ אַיְיךְ אַבָּעָרָ פֿאָרָ, וּוְיָ גְּרוּסָ האָטָ גְּעָמָוֹתָ זִיְנָ דָעָרָ דָּאָזְיָגָדָ פְּאָעָטִישָׁרָ זִיְנָ אָזּוֹ דִּיאָזְיָנָעָ נְיִינְגָןָ צָוָוָנָטָ, אָזּוֹ ער האָטָ זִיְנָ פֿאָרָטָ נִישְׁתָה נְעָקָנָטָ בְּעַגְרָאָבָעָןָ, אָזּוֹיָ אַזָּנִינְגָןָ צָוָוָנָטָ, אָזּוֹ ער האָטָ זִיְנָ פְּאָעָטִישָׁרָ זִיְנָ אָזּוֹ אַזָּנִינְגָןָ צָוָוָנָטָ, אָזּוֹ ער האָטָ אַנְגָּנוּהוּבָעָןָ אַלְסָ רִיְנָעָרָ קִינְסְטָלָעָרָ, אָזּוֹיָ יַאֲחָרָ אַלְטָ גְּעוּוֹןָ, וּעְנָ ער האָטָ אַנְגָּנוּהוּבָעָןָ אַלְסָ רִיְנָעָרָ קִינְסְטָלָעָרָ, אָזּוֹיָ אַזָּוְעָ ער האָטָ נִישְׁתָה מְעָהָרָ בְּעֹוֹזָעָןָ צָוָוָעָנָ פֿאָרָ זִיךְ אַ נִיעָ טְעָנָנִיקָ אָזּוֹ אַ נִיעָ פֿאָרָם אָזּוֹ אַ נִיעָמָ פְּאָרְטְּרָאָ. אָזּוֹ דָסָ נְרָעְסָטָוָוָוָנְדָעָרָ אַיְזָ, אָזּוֹ דָסָ בְּעָמָטָ, וּוְאָסָ ער האָטָ בְּעַשְׁרִיבָעָןָ, האָטָ ער גְּשָׁרְבָעָןָ שְׁוִיןָ אַלְסָ זְעָכְצִינְגָרָ, זִיךְ בְּצִינְגָרָ ! „פִּישְׁקָעָ דָעָרָ קְרוּמָעָרָ“, „מְסֻעָותָ בְּנִימִיןָ הַשְּׁלִישִׁיָּהָ“, „דָסָ וּוְינְשָׁןָ פְּינְגָעָרָעָלָ“ אָזּוֹ „שְׁלָמָהָ רְ' חִיּוּמִ'סָ“ זְעָנָעָן אָזּוֹ בְּלִיבָעָןָ דיָ גְּרָעְמָטָ מִיְּסָטָעָרָ וּוְעָרָקָ פָּוָן אַונְגָרָ לְיִטְעָרָאָטוָרָ.

III

„פישקע דער קרוםער“. אלס ספורד-המעשה פאר זיך איז „פישקע“ שווין אביסעל צו איינפאך. בכל צייכענט זיך דורך נישט מענדעלע אלס מעש-ה-שריבער מיט פערוווקעטלע און פערציקעלטע געשעה-הענישען; על-פירוב האבען מיר איזן זיינע מעשות קיין שום „האנדלונג“ נישט, און זוי זענען איזו איינפאך, איז ווען עס זאל קומען אן-אנדרער, וואס בעויצט נישט דעם טאלענט פון מענדעלע, וועט ער גארניישט וויטען, וואס מיט דעם דזונגען שטאָפֿ אַנְצְּחֹהוּבָּעַן. אייגענטליך געפינסט דו דאָרט נַאֲרְנוּשִׁיט דאס, וואס מען רופט „קָאַמְפָּאַוִּיצְּעַ“, און געפינסט נַאֲרָ אַצְּוֹנוּפְּשָׁטְּעָלְּוָגָן פון בע-זונדרער מעשה/לעך, שטיילעך, עפיוזאָדען, בעטראָכְּטוּנְּגָן, נַאֲטָרוּ-שַׂיְלָדָעָ רונגען און ואונדריע-השעה-הטען. די אייגענטליך מעשה פון פישקע, דיענטם אַינְסְּ מַרְחֵץ אַין דער קָהָלָה גָּלוּפְּסָק, און חֶבְּרָה מַאֲכָת אַיִּחָם חַתּוֹנָה מיט דער „בְּלִינְדָּרָ יְתּוֹמָה“, וואס בעט נַדְבָּות בַּיִּ דָּרָ „טּוֹיְטָעָר שָׁוָּהָלָ“. דערנאָך לאָעָן זיך בִּירְעָ, מיט אַגְּנָצָעָר בְּלִיאָסְטָרָעָ אַרְיֻמָּלִיט, גַּהְהָן אַיבָּעָר די הייזער אַון ואונדריע-הווען פון שטאדט צו זו שטאדט אַון פון הקדש צו הקדש. דאָ קומען באָר קָאַרְטִּינְּעָס אַון צענען פון יודישע אַרְיֻמָּלִיט. און דערנאָך: פישקע דער קָרְוּמָּעָר הָאָט עַפְּעָס נַיְשָׁט אַזָּא שְׁטָאָרָקָעָן שְׁלוֹם־בַּיִּת מִיט זַיִּן זַוְּיבָּ, וּוּלְכָּעָן חֶבְּדָת זיך אַבְּיִסְעָל מיט אַנְאנְדָּרָעָן אַרְיֻמָּאָן, מיט דעם „רוּטָּעָן מַמוֹרָ“, אַון ער אלְיִוּן, פישקע, דערטאטפֿ צוּוּשָׁען חֶבְּרָה אַהֲרָבָּטָעָ מִידָּעָל, אַון בִּידָּעָ פְּרָלִיאָבָּעָנִישָׁ, וואס אַיְזָה פְּשָׁוֹט נַאֲרְנוּשִׁיט צו דערטראָגעָן, אַון יְעָדָעָם מַאֲלָ, וּוּן פִּישְׁקָעָ נַעֲמָת זיך דער מִיטָּעָן, אַבְּצָוּגָטָעָן זַיִּן זַוְּיבָּ, קָוָמָט אַלְעָמָל אַרְיִין עַפְּעָס אַשְׁטָּן אַין דער מִיטָּעָן, בֵּין טָאָקי די האָרְבָּאָטָעָ אַיז נַעַלְמָ גַּעַוְאָרָעָן פון אַיִּחָם, דָּרָךְ דעם רְוִיטָּעָן מַמוֹרִים אַשְׁפִּיצְּעָל, אַון אַונְזָעָר פִּישְׁקָעָ פְּאַחֲרָתָ דָּס אַיְצָט זַיְּוּכָּעָן... אַון אַזְוִי וּוּי עָרְזָצְט אַזְוִיפָּ דָּרָ בּוּירָ, פָּאַהְרָעָנְדִּינִי קַיִּין גָּלוּפְּסָק, זַיְּ זַוְּכָּעָן, עַנְדִּוְגָּט זיך פְּלוֹצְלִינְגָן דָּס בּוֹךְ.

דָּס אַיז די מעשה נַאֲרְנוּנָאַגְּנָצָעָן. דָּאָכְט זַיך, עַפְּעָס נַיְשָׁט אַזְוִי שְׁטָאָרָק פֻּרְוּוּקָעָלָט, אַון, מַי יְוָדָעָ, וּוּי ואונדריע-לְיך אַוִּיכְּנָטָרָאָכְט. אַון אוּיך די פְּרָלִיאָבָּעָנִישָׁ אַיז עַפְּעָס נַיְשָׁט אַזָּא נַאֲטְּרָלִיכָּעָ זַאְךְ אַון אַזְוִי סְפָעְצִיעָל וּוְדִישָׁ לְיךָ בַּיִּי יְוָדִישָׁ אַרְיֻמָּלִיט אַין הקדש, אַזְוִי אַוּ מַעַן קָאָן מַיְינָעָן, דָּס דָּאָ-

זינע איז נאך א צומת שעה ניש, בכדי לקיים מצות-עה פון שרייבען א ליעז בעניש אויך, נאך מען מויז א מיטער ווי מענדעלע מוכרים-ספרים איז דאס אלעס זאל ווערטען רעכט. מען מויז קענען שרייבען ווי ער און דערצעה לען ווי ער, איז דאס אלעס זאל זיך איזו לאגען גלייך אויפֿן מוח און זאל קריי בען גלייך אינ'ם הארץ, ביז מען זאל אנהויבען צו מינען און צו פיהילען, איז אלע איזו איזו נאטירליך און דאס אלעס מויז איזו זיין.

נאך אפיילו דאס דאוזיגע קלײַנע מעשה/לע מיט פישקע דעם קראמען, דאכט זיך, איז ביי מענדעלע מוכרים-ספרים נארנישט דער עיקר; דער עיקר איז די גאנצע סביבה: דאס לאבען פון יודישער ארכימליט, וואס געהן איבער די הייזער שנאערען — א בילד, וועלכעט נעההט און ביי דער נשמה. די שנארעררי הערט פלאוצילינג איזו זיין א שנארעררי, און ווערט א מלאה, איז מין פראפעסיע, א געשפט ווי טויזענד אנדערע מיט מאסקווער ציז, און די מענשען וואס בעשפטיגען זיך דערמייט, זענען מענשען ווי טויזענד אן-דרען, ווי למשל די מענשען, וועלכע זענען וואילד-סוחרים אדרער פערזעיכער רונגס-אנענטען אדרער מלמדים אדרער ווינקעל-אדוווקאטען, און צוישען זיז זענען פאראהן גוטע און שלעכטע, און שטעלען נארנישט פאָר קיין שום בעונדרען טיפ. און אויך זיינער עוזות און זיינער כייטראסט און זיינער גנבייש לשון זענען זאכען, וועלכע מיר געפינען ביי יענעם סוחר. מענשען מיט וויבע זויבערוישע נשות, ווי פישקע און זיין הארכאטע מיידעל, זענען, דאכט זיך, כלֵׂי וככלֵׂי נישט פאראהן איז איז באַילאַיסטרע, און מען זיך גאר-גישט ערקלערען, בנוהג שבועלם, ווי זיז קומען דארטט אריין און ווי איזו עס קענען זועלכע ווינע נשות דארט איזו-אקסען און זיך דערהאלטען איזן זיינער ריאַנקייט. און די אלע איבעריגע ארכימליט — איז, ווי עסט זיך אונז צו, צוקו-ענדיג זיך צו זיינער לאבען! מיר זענען קלאמפערשט פון דער הים איזים נאך געוועהנט אביסעל, רחמנות צו האבען אויה עלענדער, ארכימע מענשען, און דא זעהן מיר עלענדער, ארכימע מענשען, וואס מיר טאָרען אויך זיז אפיילו רחמנות אויך נישט האבען. עס זענען לויטער עוזות-פנימ'ער, גנבים הולטיעם, געמיינע יונגען, וואס מיר זעהן דא פאָר אונז, און די גאנצע קדושה, וועלכע האט אמאל גערוחט אויף אַרְוִמְקִוִּיט און אויה עלענה, ווערט פערשו-אונדרען פאָר אונז און פליהט אוועס ווי אַלְיַכְטָעֶר רוייך... אונז זערע חלומות און אונזער פאַעזיע און אַסְצִיַּאַלְעַדְרָגָן שטאָרבּען איזים,

אוון קברים עפנען זיך פאר אונזערע אויגען — לוייטער קברים, לוייטער קב-
רין.

זולבסטPURשטענDELיך : מיר ווילען גאנרנייטש זוכען בי מעדנדעלען אַ מעשה". מיט אלע פלייטערלעך, מיט פערווילונגגען און מיט עכטער ליעע בעס און מיט גנטאקטמע טיפען, און מיר ווילען גאנרנייטש פרענען קוין לאנגגע קשיית וועגען קאמפאייזיעס, דען דערפהאר האבען מיר דאך עפעס אַנ'עס מיט מענדעלען מיט אַ יוד מיט אַ שפיציג געל בערדען, וואס הוייבט שיין אָן ביסלאכוויז נרויז צו ווערטען. און אָזאָן יוד ווועט מיך הערען ווי די גרווע רקען, ווען אַיך וועל אַנההייבען מיט איהם צו שמוטען וועגען דינם און חוויקים. "ニישט דאס בין אַיך אויסען" — וועט מיר מענדעלע אַ מאך טהון. פישקע דער קומער אויז אַיינענטליך גאנרנייטש דער העדר פון דער ערצעתולונג "פישקע דער קומער", און איהם מיט זיין הארכאטען מיזידעל און מיט זיין כאליאסטראע פמרט מען אָב אַין טיליכע בלעטלעך. איהם געהמאט מען אַרדייפ אַ בויד, וועלכע פאהרט קוין גלוופסק, און מען זעצט איהם אַוועק צוועיר שען צוועי יודען, צוועשען מענדעלע מוכרב-ספרים און צוועשען אלטער מוכרב ספרים, און מען לאזט איהם ערצעהלהען זיין מעשהלע, און אַ סוף, אַנ'עך, — דער עיקר אויז דאס שטייך לעבען אינ'ם בור, די פערשידענע בילדער, די ואונדערליכע קארטינעם, די שענהנע שטיקלעך, דאס פיהילען פון דעם יודיד שען הארץען און דאס דענקען פונ'ם ווישען מות, וואס דאס דאונגע בוק איז פול מיט זיין פונ'ם אַנפאגונג בייזן סוח. נישט די קויט אויז דאך דער עיקר, נאָר די איינצעלען רינגען. באָלד דאס ערשות בעטלען וויזיט אונז, אָן דער, וואס ערצעהלהט, אויז אַ מייטער.

א בורד געהט זיך אויף דעם טראקט קיון גלאופסק. דאס פערדעל איז גאנץ יודישליך, דאס הייסט הונגעריגן און קראנק, מיט קלטערענעס און מיט אבענעריבגען פנייען; דאס יודעל, וואס זויצט איזן דער בוייד, איז אבער נארט נישט פערדעליש — עם איז מענדעלע מזוכרטפויים, מיט א בייטש איזן דער האנד און אנגעטהHon איזן טליית און תפילין, איזן א קאָפּ האָטּ דאס דזונען יודעל, פשוט אויף רעדער. פערשטעהט מען דאָך, איז איזן מיטען דאָוונען דראַעמעלט מען אַבְּיִסְעָל אַיְזֶן. די בויד קרייכט דערווויל אַריין איזן אַקלַּוזָע, איזן פערטשעפעט זיך בינתיים איזן דער אַקְסָפּ פָּוּן אַ צוֹוִיטָעָדָר בוייד, וועלכע איזן אַוִיד גראָד אַגְּנָעָקָמָעָן. דארט אַוִיד דער צוֹוִיטָעָדָר בורד זויצט אַוִיד אַ

יוז און טלית און תפילין מיט א בייטש. ביידע וווערען און כעם און כאפעען זיך איינגער צום אנדרערן שלאלגען — אך, מען דארף אנטקען די דאזונגע גברויים, גברוי ישראל, מיט זיער בעס און זיער ווועלען שלאלגען! פערשטעהט מען דאך, איז מענדעלע ערקטעט באך דעם צויטען, איז דאס איז נאר ר' אלטער יקנה"ז, איז א מוכריםפרים ווי ער, און ר' אלטער ערקטעט ר' מענדעלען, און איך פערשטעה, ביידע ואלטען מסתמא ארויפפאלאן, אייר גער אויפן צויטען, קושען זיך, וווען די שלידאשן זואלטען נישט שטערען. און דאס הויבט זיך אן די מעשה מיט די בוידען; ווי שלעפט מען זוי ארויס פון דער קאלזושע? מילא, פערשטעהט מען דאך, איז א יודענס כוח איז נישט צו איז ארבוייט. דאס קומען גראד אונטערגעפההרען גוים, פראסטע פויערים, די יידים ידי עשו מאכען שווין אלעט רעכט, זוי שלעפען ארויס די בוידען, און לאכען אפיילו אב אביסעל פון די „פראקליאטיע זשייד" מיט זיער תעפילין, נאר מ'שטיינס-גנאנט, פאָר ווועמען מען האט זיך דא צו שעהמען" — און די בוידען פאָהרען זיך זיער וווען.

און נאר דער דאזונגער הערליךער קאָרטינע קומט א צויטיע: צוויי זיך דען, מענדעלע און אלטער, וואָס רעדען מיט זיער לשון, זיער דרכ, זיערעהרליךיט, זיער גנבה, און איינגער גיט א „טאָפ איז זאגען" ביהם צוויי טען, צו דערגעהן זוי דער מסחר זעהט אום בי איהם — א, ווי כאראַקטער ריסטיש איז יעדעם וואָרט און זוי גאטיריך יעדע בעוענוונג! מיר דאַקט זיך איך האָב ערשת נעצבען געזעהן דעם דאזונגען מענדעלע דרכִי פאהרען אויף דער פראנצישקאנ-ער-גאָס, און קאן שוערטען, איז היינט נאַכמֵּיד טאג וועל איך זעהן אויך אלטערן, דארט אונטען אויף דער גושיבאָסְקָאָד נאָס, בשעת ער ווועט געהן קויפען סמְאָלע צו שמרען די ערער, און זועט זיך איילען כדי נישט עובר מנהה צו זיין, און ווועט אָרייב טהון די הענד אָן דער וואנֶר און זועט זיך אָוועקסטעלען נבעען זאגען דאַזונגען...

און דאָן אָנְדרָעָע סצענעם: ר' אלטער ליינט אוףן זאגען דאַקָּום. „רוֹיט ווי אָ צוֹוֵיק" און שויצט. „שויזען איז אָ יוֹדְישׁע זיך". די זון ברענט, און דאָ פאַהרט מען דורך פעלדער מיט תבאות, און עס שמעקט און מען הערט שפיעל-פוייגעלען זינגען. ר' מענדעלע, אין בלוייזן טלייתקטען, ליינט פער-טראָקט — און דאָ הויבען זיך אָן נאָטוֹר-שיַּלְדָּרְוָנָּן, פֿאָלְדָּ-פֿאָזָּע, אָן וְאָלְדָּ-פֿאָזָּע, ווי נאר אָ גַּוּוֹאָלְדִּינָּר פֿאָעָט קָעָן זַיְּרִיבָּעָן. עס שמעקט

און עס זוננט אידrios פון יעדער שורה און עס „קיעעלט בי דער נשמה“. און מיר וויסען נישט, וואו דער כשוֹפֶ שטעקט. ר' מענדעלע זומט אין דער בוייד, און כדער זאל מסיח דעת זיין פון זיין הומגער, קוקט ער זיך צו גאנטס' שעחוּ וועלטעלַ... „דער האמעל איז בלוּי, לויינער, אהן א פיציע וואַלְקָעָן. די זוּן בראָט, סמאָלָעַט, עס וויהעת נישט קיון ווינטעלַע, מען פִּיהְלָט נישט קיון לוּפְטָעַלַע, די חבואה אוּוָק די פְּעַלְדָּעָר, די בוּמָעָר אֵין די וועלדר שטער העז שטיַּל, ווֹי צוֹגַעְקָאָוּט, קיון שאַקָּעַל אַפְּלוּ זיך נישט צו טהוֹן. קיה אוּוָיָּה דער פָּאַשְׁעָ לְיֻעְנָעָן מַעַד, אוּסְגָּעַשְׁטָעַקְטָּה די הַעֲלָזָעָר, שאַקָּלָעָן. צוֹ ווַיְלָעָן די אוּוְיָרָעָן, קיון אֵין מעַהַגְּרוֹהָן, אַנְדָּשָׁע גְּרָאָבָעָן אָוְנְטָעָר זיך די ערד מיט זוּיְעָרָעָה הערגעָר, שאָרָעָן מַיִת די קָאָפִיטָעָס אֵין רָעוֹעָן, שְׂרִיעָן פָּאָר גְּרוּוּס חַיִּים. דער בוּחָיָי פָּעָרְרִיסְטָּה דַּעַם עַפְּקָה, לוּפְטָט גַּאֲלָאָפָּה, וְאַרְפְּעַנְדָּיָה דַּעַם קָאָפָּה אֵין אַלְעַ זַיְתָּעָן, שְׁטָעַלְטָז זיך פְּלוֹצָלִינָג אַנְדָּרָעָר, אַנְגָּבְוִוָּגָן דַּעַם שְׁטָעַרְעָן הארט צו דער ערד, שְׁמָעַטָּה, פָּאַכְּבָט מַיִת די נַאֲלָעָכָר, לאָזָט אַרְיוּסָם אַ בָּרוּם, סָאָפְּעָט אֵין דְּרִינְגָּט מַיִת די פִּים. נַעֲבָעָן אַנְאַלְטָהָר, אוּסְגָּעַשְׁטָעַמְּרָה אֵין האַלְבִּידְעָרָאָרָטָר וְוּרְבָּעָ, אַיְבָּרְגְּנָעַשְׁפָּאַלְטָעָן פָּוּן דער הַעֲלָפְּט אַמְּאָל פָּוּנִידָוָנָעָר, שְׁטָעַהָעָן פָּעָרָד, אַיְנָעָר אַוְיָפְּזָן אַנְדָּרָעָן פָּעָרְלָעָטָן די קָעָפָה, צוֹ מַאֲכָעָן חָאָטְשָׁע עַפְּעָס אַשְׁאָטָעָן, אֵין שְׂמִיעָן מַיִת די וְזַיְדָלָעָן, פָּטוֹר צוֹ וְועָדָרָעָן, ווֹי סְ'אַיִּז, פָּוּן די בְּיוֹזָעָ פְּלִיְּעָנָעָן. — אַוְיָפָּה אַ צְוִוְיָגָעָל אֵין דער הוֹיךְ זַוְּעָנָט זיך אַ סְּרָאָקָעָ, אַוְסְּוֹעָהָנְדָגָן פָּוּן דְּרָעוֹוִיטָעָנס וְוַיְ אַנְגָּעָתָהָוָן אַ וְוַיְסָטְלִיתָהָיִּ, מַיִת פָּאָסָעָן תְּכִלָּתָ פָּאָרָעָנָט, אֵין דְּאוּוּעָנָט שְׁאַקְלָעָנְדִּיגָּז זיך, זיך בּוּקָט זיך" פָּאָלָט תְּחִנָּן מַיִתְּזָן קָעָפְּלָ, שְׁפִּרְיָנָט אַבְּיָסָעָל אָוְנְטָעָר, נַיְתָ אַ פָּאָר מַאְלָט אַ קְלִיָּן קְרָאַקְעָלָעָ, בְּלִיבָּט דְּרָעָנָךְ וְוּוִיטָעָר שְׁטָעַהָעָן אַהֲן לְשׁוֹן, שְׁטָרָעָט אַדָּס הַעֲלֹזָעָל אֵין קוּקָט, נַאֲטָס אַזְוִי, אֵין דער וְוּלְטָ אַרְיוֹן, מַיִת פָּעָרָד שְׁלָאָפְּעָנָע אַוְיָגְעָלָעָר. אַוְיָפָּה דַּעַם גַּאנְצָעָן וְעַן אַיִּז שְׁאַ-שְׁטִילָ, מעַן זַאַל גַּאַס הַעֲרָעָן עַרְגָּנִיז אַ שְׁאָרָךְ, אַ פִּיפָּס, מעַן זַאַל דַּאַס זַעַהַן פְּלִיהָעָן עַרְגָּעָן אַ פּוּרִיְּ גַּעַל, נַאֲרָסָפְּאָמָּאָרָעָן, מִיקָּעָן, טְרָאָגָעָן זיך וְוַיְ אַרְוֹתָהָוָן, אֵין דער לוּפְט אַרְיוּסָם פְּלִיהָעָן טְאָנְצָעָנְדִּיגָּ פָּאָרְבָּי די אוּוְיָרָעָן, טְהָוָעָן אַ גְּרִילָז, אַוְיָנִין רְיוּמָעָנְדִּינְג אַפְּעָס אַ סּוֹרָ, אֵין באַלְדָּ טְאָפִי מַאְרָשׁ וְוּוִיטָעָר; נַאֲרָ צְוִוְיָשָׁעָן הַיִּ, צְוִוְיָשָׁעָן תְּבוֹאוֹת דָּאָרָט שְׁמוֹצָעָרָעָן די נַרְוִילָעָן, זַוְּזָעָן צִימְבָּעָלָעָן, אֵין גַּהְהָעָן מַיִת די טְאָצָעָן... סְ'אַיִּז הַיִּם, סְ'אַיִּז שְׁטִילָ, וְאַנְדָּרָלִיךְ שְׁעָהָן. שאָ! נַאֲטָס בְּעִשְׁעָפָעָנִישָׁ רְוָהָעָן" ... פְּיָעָל אַזְוּלָכָעָ קָאָפִיטָלָעָן קָעָן אַיְךְ נִישְׁט אַיִּן

דרור וועלט-לייטערלאטור, און דיאזונגע עיפוי ברויטליךיט, וועלכע פערגעסט נישט קיין שום פרט און קיין שום קלוייניגקיות, אפשר וועלכע מיר איךר גלייד בען געפינגען נאר ביי דיאלטע דיבטער.

און דאן מנחחצ'יט. "א געשמאך ווינטעלע הוייבט-אן צו בלואזען און אויפ'ן הימעל וויזען זיך שטיילעך וואלקען, אויף וועלכע מען האט, ווי אויף טיירע געסט, שוין לאנגגע צייט אדרויסגעוקט. דיא בוועמר הוייבען פאמעליך און זיך צו שאקלען, אינגעדר צום אנדערען אינזנבויגען דעם קאפ, און פיהרען צווישען זיך א שומען אויף זיער לשונן, נאכדען און זיך האבען איזויל לאנגגענונגען שטייל. דאס ווינטעלע האט אויפגעוואקט דיא שלאלפעדריגע תבואה, אלע זאנגען באפען זיך, ווי זונגען קינדרער, אויף מיט א קול און צעקסען זיך נאר פרינדליך. נאטס בעשעפעניש ריהרט זיך אומעטום: אויפ'ן בער, איין ואילד און איין דער לופט. איינס נאר דאס אנדערע טרע-טען שפיעלפוייגעלאך ארוסים, אוות צויזיגלעך, בוימלעך, נידרג און גאנץ הוייך, פוצען זיך דיא פעדערלאך, א וויש מיט דעם שנבעבלע, א טראמעס, א שאקסל, און הויבען-אן דיא יוסע זמירות, צו זינגען, צו שוויישטשען. באבעט שקעט, רייך געלליידעט איין אלטעם סאמעט, מארע-אנטיק מיט טיירע ציה-רונג, באפען א טענצעל, שועבענדיג און דער לופט, הויבען זיך, דרעהן זיך און מאכען חן, צויזי בשולעט, גווארדייצעם, מיט לאנגען, דרייטה פיס, שטעהן אונט-אויפ'ן גראז, פעררייסענדיג דיא קעפ און דער הוייך און קופען מיט גולדות. עפטעס אַ פונרדם, א פוינגעל, שטיפט, פליית פון איין בויים צום אנדערען, מאכט „קולו, קווק!“, ווי ער שפייעלט זיך און בעהעלטעניש. אויום ענט-פערט אַ פון צווישען וויז און קארן אַן אנדער מין פוינגעל עפטעס. „פֿיקֶן בערדיוק, פֿוקֶיבּערדיוק!“, ווי גערעדט: איביג וועסט דו מיך דא נישט באפען, באטש שיט מיר און זאלץ אויפ'ן עק, פאקט זיך, דיא קרוב, ווינטער און אווועק, אווועק!... נישט וויזט אין א וועלדרלאע קנאקט דער סָאלָאָוִוִי, צוילאומז זיך אויף זיין העלווזלע, מאכט זיסע שטינגר און שפייעלט נאר מהיה. איטליךער, וואס קען נאר עפנען א מוייל, האלט דעם וועלט-בעריה מהטען חזן אונטער. ושבאבעס אַפְּיוֹלוֹ פון דיא מִיכְּבָּלָעֵךְ ערנצע טערעליזקען, אַפְּיוֹלוֹ פְּלִיעָנָעָן, ביינען האבען נישט געשוויגען, און דער זשוק, דער שיינצע, דער אַנְכָּאָפָּר, האט פְּלִיהָעָנָדִין אויך געושוועט. דאס איזו געוען אַזְּאָקָּנְצָּע צערט, וועלכען מען האט געמענט אויף בילעטען געהן הערען... דיא גאנצע

וועלט איז ערפם ווי לאבעדיג געוווארען און בעקומען א פרעהליך פנים. א פרײַר, א פערנגניזען צו הערען, צו זעהן, צו שמעקען די זיסע ריחות פון אלע זייטען. — ר' אלטער, ס' איז גוט! ר' אלטער, ס' איז שעהן! עם ציהת ערפם בוי דער נשמה, ערפם דעדט עם זום הארצען: נאטס'ס וועלטעל איז שעהן, נאטס'ס וועלטעל לייבט! עם ציהת און גלוסט זיך אריינועארפערן זיך ערפם אהינו, אהינו, מיט הענד און מיט פיס...”

און דאן די ואונדרלייכע סצענעם אין ואלד און אין דער קרטעטשמען. דאס ליבכט שבורות מענדעלעס, ממש אויף איזו פיעל ווי א יוד קאן זיין שכור. זיין אריינוקומען צום וואַלְדֵּשְׁרִיבָּר. די אַכְּסְנִיא און די לבנה פאָעד זיע, דער מלמד און די בעלהביתטע. דער בעלהבית, וואָס איז א שטיקעל שמענידליך, און דאס פערחהערען דעם יונגעל — עם זענען לייטער סצענעם פון א מייסטער געשראָבען. און איזו פערציהן זיך די סצענעם בייז'ן סוף בור, ביז מען נעהמֶט אַרוֹפָּה אויף די ביידלעך אויך פישקע דעם קְרוּמוּן, וועלכְּנוּ מען טרעטט אין ואל, און מען ועצט איהם אַוּעָק, אַיְנָמָּל אַיְוָחָז זיינערס'ס בוייד און אַיְנָמָּל אויף מענדעלעס'ס בוייד, און מען לאָוט איהם גלופסק, און איזו ענדיגט זיך דאס בור.

אין דעם דאָזְגָּעָן בוך האבען מיד אלּוֹא נישט צו זוכען איין מעשה, נאָר אָסְק מעשָׁהֲלָעָר, אָסְק עפּוֹזָדָעָן, שטיקלעך סצענעם און קרטינעם. מענדעלע מוכְּרִסְפְּרִים איזו נישט קין מעשה-דערצעהלהער — ער איז אבער אַונְפְּרָנְלִיכְלִיכְבָּר מִיסְטָעָר, וועלכְּעָר צִיכְעָנָט אָנוֹן אלּא, וואָס אַמעְנָזָעָן אָוָגָן קאן זעהן, און אלּא, וואָס אַמעְנָשָׁעָן-אַזְּוּעָר קאן הערען. אבער דאס, וואָס ער צִיכְעָנָט אָנוֹן, דאס איז קוֹלְטוֹרְ-הִיטְפָּאָרוּעָ פון אַגְּנָנִי פָּאָלָק אַין אַגְּוּוֹסָעָן אָרט אָנוֹן אַגְּוּוֹסָר צִיטָט, צְוָאָמָעָן מיט טִיפְּעָן-צִיכְנָוָן גַּעַן אָנוֹן אלּעָ וַיְוַעֲרָע אַיְנָצְלָהִיטָעָן. אַבער אויך די אָרט פון זיין פָּאָרְטָרָאָג אָיְנָצִיג; ער פָּרְשָׁתָהָט שעהן אָוֹן אַנְגָּעָהָם. אָוֹן מיט דער גאנצער בִּיטְעָקִיָּת פון אַליידנְרָאָר נְשָׂמָה צו שְׁרִיבָּעָן. אָוֹן אָוִים דעם גאנצען שְׁרִיבָּעָן, עס מג זיין ווי סָאָטְרִירִיש אָוֹן ווַיְצִיּוֹן, קָלָאנְט אַבער אָרוֹים דער טְרוּוּעָרִינְגָּעָר נִינְזָן, וועלכְּעָר זִינְגָּט זיך פָּאָלָק. מענדעלע זאנְט פון זיך אַין דער אָוֹן טְרוֹאָרִינְגָּעָר פָּוֹן זיין פָּאָלָק. הקדמה צו דער דאָזְגָּעָר ערצעהלהונג: “מיר חַלּוּמַת זיך נאָר בעטלערס וכ'”

וואהין איך זאל מיך נישט שערטען און ווענדען, זעה איך פאָר מיר די מאָרבּען וכ'ו'. אוַי, אלֵאֶן די טאָרבּען, די יודישע טאָרבּען!"... אַין דער דָזְוִינְגֶר עֲרַצְעַהְלָונְגֶג, אַין דער לאַעְטָמֶר בעַארְבִּיטְיוֹנְגֶג, האָט אָנוֹן מעַנדְעַלְעַ מָוְכִּרְסְּפָרִים צָוֵם עֲרַשְׁתָּעַן מָאָל גַּעֲוֹזָעַן, וַיַּיְוִיתָן קְרָאָפְּטָגְּרִיכְּמַטְּ אַלְסָס מָאָלְעָר אַן צִיכְּנָעָר אָוֹן דִּיכְּטָעָר, בְּשַׁעַת עַר קְומָט אָנוֹן דָּרָר צַעְלָעָן דָּאָס אָוְמְגָלִיךְ פָּוֹן זַיְן פָּאָלָקְ, דָּרָר שְׂרָעְלִיכְּבָּעָר דְּלוֹת פָּוֹן אַגְּנָצָעָר אָוֹמָה פִּיפְּטָאָנוֹן אַקְעָגָעָן פָּוֹן יְעַדְעָן וּוּנְקָעָלָעָ — אַנְ'אָוָמָה, וּוּלְכָעָ טְרִינְקָט וַיַּךְ אָוֹן זַיְנָקָט אַין אַיְם פָּוֹן צְרוֹתָ, די צְרוֹתָ פָּוֹן קְבָּצָנָהָט, אָוֹן דָּרָר דִּיכְּטָעָר רִיסְטָמָפָּטָ, אָוֹן דָּרְעָבִיָּי צַיְכָעָנָט עַר אָוֹן, אַלְסָס צַוְּלָאָגָן, נְאָטוֹרְדְּשָׁהָנְקִיטָּעָן מִיט אַקְוָנָסָט, וּוּאָס האָט נִישְׁתָּאָחָר גַּלְיָיכָעָן. אַבָּעָר אַין דָּרָר דָזְוִינְגֶר עֲרַצְעַהְלָונְגֶג הָאָבָּעָן מִיר נָאָךְ אַסְקָּר אַלְעָנְאָרִיעָס אָוֹן אַנְשְׁפִּילְוָגָעָן; דָּאָס וּוּלְטָעָל "נִשְׁתָּאָדָם בֵּין אַיךְ אָוִיסְעָן" שְׁפִּיעָלָט נָאָךְ אַגְּרִיסְעָדָלָעָ; די טִיפְעָן פָּוֹן דָּיְעָנָשָׁן זַעְנָעָן נָאָךְ אַבְּיָסָעָל שְׁוּעָבָנְדִּיגָּן אָוֹן פְּלִיהָעָנְדִּיגָּן אַין די לְוּפְטָעָן אָוֹן זַעְנָעָן נִשְׁתָּאָגָעָן פָּעָסָט אָוֹן בּוֹלְטָ; מַעְהָר פָּעָסָט אָוֹן מַעְהָר בּוֹלְטָעָ טִיפְעָן האָט עַר זַיְךְ גַּלְאָזָעָן פָּאָר שְׁפִּיעָלָט.

שַׁוְיַן אַין "מִסְעוֹת בְּנֵימִין הַשְּׁלִישִׁי" זַעְנָעָן די גַּעַשְׁטָמָלָטָעָן מַעְהָר פָּוֹן, רְעַאלָעָן לְעַבְעָן, אַוְיְבוֹוָאָהָל דָּרָר אַינְהָאָלָט אַלְיָוָן אַיְזָן מַעְהָר פָּאַנְטָאָסְטִישָׁ. די מְדֻתְּחָדִידִין אַיְזָן אַבָּעָר אַין דָּרָר דָזְוִינְגֶר עֲרַצְעַהְלָונְגֶג פַּוְיָל גְּרָעְסָעָר פָּוֹן דָּרָר מְדֻתְּחָרְחָמִים; דָּרָר סְאָטְרִישָׁעָר שְׁפָאָט אַיְזָן דָּרָט אַונְדְּרָעְבָּאָרְמָעְלִיךְ אָוֹן אַהֲן אַגְּרָעָנִיךְ. דָּאָס וּוּיְכָעָ אָוֹן דָּאָס הָאָרְצִינָעָ אַיְזָן כְּמַעַט אַינְגָּנָאָצָעָן. פָּעָרָדָשׁ שַׁוְאָנוֹרְדָעָן, אָוֹן די בְּיוֹתֶשׁ שְׁלָאָקָאנְטָ אַוְהָ רְעַכְתָּ אָוֹן אַוְיָה לִיְנָסְקָ... דָּאָס שְׁטָעְדָּטָעָל אַיְזָן טְוּנְעַיְאָדוֹוּקָעָ — וּוּידָר אַגְּנָאָפְּרָאָלָזָעָן נְעַסְטָן, וּוּאָס קְומָט מִיט דָּרָר וּוּלְטָן אַיְזָן דְּרוֹיְסָעָן כְּמַעַט נִשְׁתָּאָגָעָן בְּעִירְהָרָגָן. קְומָט אַמְּאָל אַפְּרָעְמָדָעָר דָּרָט אַהֲן, קוּקָט מַעַן אַוְיָה אַיְהָם פָּוֹן אַלְעָעָל פְּעַנְסָטָעָר אַרְוָס, וּוּאַוְיָה אַחֲדָשָׁ. דָּרָר גְּרָעְמָדָעָר טִילְ פָּוֹן אַיְהָרָע אַיְנוֹוָאָוִינָעָר זַעְנָעָן גְּרוֹיְסָע אַבְּיָוּנִים, שְׁרָעְקָלְיָיכָעָ קְבָּצָנִים, רְחַמְנָא לְצָלָן; דָּאָס גַּאֲנָצָע גְּלִיק אַיְזָן, וּוּאָס זַיְיָ זַעְנָעָן מִשְׁוְנָה/דִּיקָעָ בְּעַלְיָהְבָּתָחָן. פְּרָעָגָט דָּו אַטְוּגָעַיְאָדוֹוּקָעָד: רְבָּבָ� יְהָדָה, מִיט וּוּאָס אַיְגָעְנְטָלִיךְ דָּרְעָנְהָתָרָט אַיְהָר זַיְיָ אָוֹן וּוּטָם דָּרָר נִשְׁתָּמָן וּוּסָעָן, פְּרָנָה? — וּוּטָם עַר שְׁטָהָן אַפְּרָעְדָּעָהָטָר אַיְהָר זַיְיָ אָוֹן אַיְזָן אַיְוָעָר וּוּאָס צַו עַנְטָפָרָעָן. אָוֹן נָאָךְ אַנְכָּדָעָם וּוּי עַר וּוּטָם זַיְיָ אַבְּיָסָעָל בְּעַרְוָהְגָּעָן,

וועט ער דיר שטאמעלדייג ענטפערען בהאי לשנא : — דערנעהרען ? מיט וואס איך דערגעחד מיך למשל ? הבל-הבלילם ! עס איז דא א נאם, זאג איז איך, למשל, וועלכער זיצט און שפייזט אלע זיינע בעשעפעניש, און אין זיין גרויס גוטספיט האט אונז עסען נישט געהפלט און וועט אונז קינמאָל נישט פעהלען, זאג איך איך, למשל. „פֿאַרט אַבעְרַן, וואס איז אַיעְרַן גַּעֲלִיבְּט אָזֶן גַּעֲלִיבְּט אָזֶן קִינְמָאָל וועלכע אומנות אַדְעַר וועלכע פרנְהַה האט אַיהֲר ?“ — גַּעֲלִיבְּט אָזֶן גַּעֲלִיבְּט בענטט זאל זיין הייליגער נאמען. אַזְוֵי ווי אַיהֲר זעהט מיך אַלעבעידגען פֿאַר אַיך. למשל, האט מיר השמייכרבּ געגעבען אַטְיוּרְעַן מְתָנָה : אַיך האב אַשְׁהַנְּעַם קָוְלְ-נָגְנִינה אָזֶן קָעֵן דָּאָנוּנָעֵן פֿאַרְזַּעַן אַיך מְוּסָּד פֿים אַין דַּי יְמִים נָרָאִים אַין אַשְׁטַעְדְּטָעֵל אַין דַּעַר דָּאָנוּגָּר סְבִּיכָּה. אַיך בָּין אַקְוֹנְצִינְגָּר מְוחָלָן, אָזֶן אַמְּחַדְּרַעְלָעֵר אַיְינָס אַין דַּעַר וועטלט, אָזֶן טִילְמָאָלָס שְׂדֵכְן אַיך שִׁידּוּכִים, שְׂדֵכְן אַיך. אַיך האב אַיך אַוְיָף עַולְמוֹת — ווי אַיהֲר זעהט מיך, למשל, פֿאַר אַיך אַלעבעידגען — אַטְטוּדָט אַין שָׁוָּחָן. אַגְּבָּה אַבָּאַיך בַּי מיר אַין דַּעַר הַיִּם — בְּלִיּוּבָּן זאל עס צוּוִישָׁן אָזֶן בְּסִיד — אַבְּיִיטָעֵל מְשָׁקָה, למשל, אַטְאָפּ בְּרָאנְגָּפָעֵן צַו פֿעַרְקִוְּפָעֵן, פָּוּן וועלכען אַיך האב אַבְּיִיטָעֵל שְׁפָעָן, אָזֶן אַוְרָן אַצְּיָּעֵג האב אַיך אַלעקלעדרעַגָּעֵן, עס זאל אַיהֲר קִין בְּיוֹז אַוְגָּן נִשְׁטָמָשָׁדָרָעָן. אַיך האב אַיך אַשְׁטִיקָעֵל קָרוֹבָּן, אַנְגִּיר, וועלכער העלְפָט מיר אַמְּאָל, ווען עס אַיְזָעָג, מִיט גְּוֹטָעָן אַדְעַר מִיט בְּיוּעָן. חֹזֶעֶם זאג אַיך אַיך, למשל, דַּעַר בּוֹרָא יְתִבְרַךְ שָׁמוֹ אַין אַבָּרְחָמִים אָזֶן יְשָׁרָאֵל זענען רְחַמְנִים בְּנִירְחַמְנִים, זאג אַיך אַיך, למשל, אָזֶן וועטלט זאל זיך אַלעבעידגען מענְשָׁבְּעַלְאָגָעָן ? ...

דַּעַר יוֹד, ווען ער עסט דַּאָרט, עסט ער העסטענען אַשְׁטִיקָעֵל שׂוֹאַרְזִיךְ ברוֹט אָזֶן אַקרְפָּנִיק ; דַּאָס אַיְזָעָג זיַּוְינָן דַּעַר פֿינְסְטָעֵר מאָכְלַי. ווער שְׁמוּסְטַט, זאג אַיְינְעַר האט דַּי זְנִיה אָזֶן האט נָאָך אַשְׁטִיקָעֵל ווַיְסַע חָלה מִיט אַראָאַס טְעַלְלִיּוֹש אַין פְּרִיאַטָּג ; דַּאָס אַיְזָעָג אַוְדָאִי אָזֶן שְׁווֹין אַמְּאָכְלַ-מְלָכִים, וואס ס'אַיְזָע נִשְׁטָמָשָׁדָרָעָן. אָזֶן ווען דַּעַר צְעַלְלָסְטַט זַיְיָ, למשל, וועלכער גַּעַן ? אַקְאַמְּסְטוּעָס אָזֶן עַסְעַנוֹוָרג, וואס עס גַּעַט אַוְיָף דַּעַר וועטלט אַחַזְפִּיש אָזֶן יוֹיך אָזֶן טְאַפְּנְעַבְּרָאַטָּעָן אָזֶן צִימָעָס, קָוָטָעָס אַס אַוְסָּבִּי זַיְיָ אַזְוֵי מְשֻׁוְּחַ-זְוּיְלָךְ, אָזֶן מַעַן הַוִּיכְט אַושָׁאָן אַבְּצַוְּלָאַכְּבָעָן אָזֶן חַזְקָעָן צַו מַאְכָעָן פָּוּן דַּי, ווַיְיַל דַּו גַּעֲלִיבְּט אַזְוֵי לִיכְט אַין אלע שְׁמוֹתִים אָזֶן ווַיְיַל פֿאַר דַּי אַיְזָעָג אַפְּיָלוּ רַעַכְתַּ, אָזֶן. קוֹה זאל זיין גַּעַפְּלַיְוּנָעָן אַיְבָּעָרָן ? דַּאָך אָזֶן זאל האבען

געלענטט אונ' אוי ! ... און אמאָל האָט זיך געמאָכט, אֶזְעַפּעַס אַיזְעַד האָט גע-
ברעננט אַיזְעַטְעַל אַרְיָין אַטְיִיטָל, אַיזְעַדְעַס נַאנְצָע שְׁטַעַטְמָעַל גַּעֲלָאָפָעַן
אויף הַיּוֹדָשִׁים, צַו וְהַנְּ דַעַט דָּזּוֹגָעַן וְוְאָנוֹנְדָעַר. מַעַן האָט גַּעַנְמוֹעַן
אַ חַוְמֵש אַיזְעַטְעַן מִיטְן פֿינְגְּרַע אַגְּנָעוֹוְיָעַן, אֶזְעַדְעַר טַיְיטָל, דַעַר
דָּזּוֹגָעַר טַיְיטָל, שְׁכַעַתְהַט דַעַרְמַהְנָט בְּפִירּוֹש אַיזְעַדְעַר תּוֹרָה ! אַ קְלִיְרַי
ニיגשיט — די דָזּוֹגָעַר פְּרִי, דַעַר טַיְיטָל, אַיזְעַפְּוֹן אַרְצִיְשָׁרָאָל ! ... מַעַן האָט
איַהֲם אַגְּנָעָהוּבָעַן צַו בְּעַקְעָקָעַן — אַיזְעַאְרְצִיְשָׁרָאָל אַיזְעַרְוּבְּעָשָׂוָאָמָעַן
פרָאָסְט פָּאָר וְיַעֲרָע אַזְוֹגָעַן : אַט גַּעַהְעַן וְיַיְאַרְבְּעַר אַיבְּעָרְן יַרְדָּן ! אַט אַיזְעַט
די מַעְרַת הַמְּכֹלֶה ! אַט אַיזְעַדְעַר מַוְטָר רְחַלְּסָם קָבָר ! אַט אַיזְעַדְעַר כּוֹתָל
מעָרְבִּי ! אַט קָאָכָעַן זַיְדָק אַבְּ אַיְעָר אַיזְעַדְעַר חַמִּיטְבָּרְיאָ ! אַן אַט
בעַשְׁטִיגָעַן זַיְדָק הַר הַזִּיתִים, עַסְעַן באַקְסָעַר אַיזְעַטְלָעַן אַהֲן אַשְׁיוּר,
אַן שִׁיטָעַן זַיְדָק אַן פּוֹלָע וְעַסְלָעָךְ אַרְצִיְשָׁרָאָל-עַרְד ! אַוי, אַוי, חַאָכָעַן זַיְדָק
געַהְיָעַן פְּרָעָכְצָעַן אַיזְעַטְעַן אַיזְעַפְּגָעַן זַיְדָק גַּעַשְׁטָעַלְטָן בְּיוֹ זַיְדָק
רעַע... .

אין יונדר צוית האט דאס גאנצע שטערטעל אַרומניעכעאָפֶט אַ מִין ווּלְדָע, משונה-דינע תאהו קיון אַרְצֵי-ישְׂרָאֵל, אוֹן זַיְהַבָּעַן טַאגַן אַזְנַכְתַּן גַּעַד רעדט נאָדר פָּוּן מִשְׁיחָ'סּ קָוּמָעַן טַאגַן אַזְנַכְתַּן גַּעַזְוַהָּעַן סִימְנִים, אַזְנַכְתַּן דַּי גַּאֲולָה גַּעַתָּה — אַזְנַכְתַּן בְּעַזְוְנָדְרָעָסּ הַאַט דַּי דַּאֲזַיְגָעַן תָּאוּה אַרְומְנָעַן גַּעַמְעַן בְּנִימְנִין עַן, אַיְנוֹגְעַמְעַן פָּוּן טְוַנְעַיְאַדְוּקָעַ, וּוּלְכָלְרָהָאַט גַּעַהָאַט זַיְן פָּאַנְטָאַזְוּעַ צְוַהִיצָּט מִיטַּע אַנְלִיְעַנְעַן זַיךְרָסְפִּירִים, וּוּ דְעַרְעַ "צָל עַלְמָם", "אַלְדָּד הַדוֹן", "מִסְעוֹת בְּנִימְנִין מְטוּלִידָה", "שְׁבָחוֹן וּרוֹשְׁלִים" אַזְנַכְתַּן אַזְעַלְלָעַב. אַזְנַכְתַּן דְעַרְעַד דַּאֲזַיְגָעַן יְוָנְגָעַרְמָאַזְנַכְתַּן אַטְזַיךְ זַיךְרָעַטְבָּלְסָעַן צַוְּמַכְעַן אַזְנַכְתַּן אַרְזְיוֹנָל דַּי וּוּלְטָמַט, אַזְשַׁ בִּזְזַן סְמַבְּטִין אַזְנַכְתַּן דַּי רְוִיטָעַ יְוָדְלָעַךְ אַזְנַכְתַּן דַּי בְּנִימְשָׁה אַזְנַכְתַּן דַּי עַשְׂרַת הַשְּׁבָטִים אַזְנַכְתַּן אַלְכְּסְנְדֶרְמָוֹקְדָּה... תְּרִגּוֹסְ-לְשׁוֹן קָעַן עַר דָּאָר — אַזְנַכְתַּן וּוּסְמַעְבָּדָעַפְתָּה. אַיְיָ, עַסְעַן? וּוּסְמַעְבָּדָעַפְתָּה אַבְּיָהָר דַּי הַיּוּשָׂר

גאטנירליך, גלויבט דער פון טוניעיאדראָזעע, או טוניעיאדראָזעע איז די גאנצע וועלט, און אָונטער דער שטאדט, דארטט איז שווין עק וועלט. דארטט הובען זיך שוין אָן די מדבריות און די סמבריז'ס: מיט די שלאנגען און עקידשען אָן פִּיעָרְנָאָטֶרטס מיט די אָוָפְּגָעָרְסָעָן מְשׁׂוֹנָה־דִּינָע פִּיסְטָעָם אָן מיט אלע חידושים אָן נפלאות, זוּאָס שטעההן בעשריבען אַין יונע

הוילגע ספידרים. אונזער בנימין החליש האט זיך מיטגעקומווען דעם גאנצען פאראט, וועלכען מען האט נויטיג צו איז אסעה, נישט כליזון און נישט מאשינדרלעך מיט אינסטראומענטען, נאר טלית און הפלינו מיט'ן ריויעזעקל, מיט'ן סיידור "דרכ' החיימ'" און א "חק'על", און האט אונגעערעדט א צווייטען יונגענמאן, זיין חבר מענדערעל, וועלכען מען האט גערופען, "ענדערעל די יודינע", צו מאכען מיט אויהם צוזאמען די נסעה, און איזוי האבען זיך ביידע ארויסגעגענ'גב'עט שטילערהיט פון דער שטאדט אונז עונגען ארויס אין די וועלט אריין... אמת, פון נאטדו אוין אונזער בנימין. דער וועלטהייזענדער, געוווען א משונה/דייגער בעל-פֿחָדָן. ער האט מורה געהאט אַרְוִיסְצּוֹנָהּן אַיְנוּנָרְ אַלְיוֹן בֵּינְאַכְּטָן אַיְנָם אַרְיִין. אַז שְׁלָאָפָעַן אַיְנוּנָרְ אַלְיוֹן בֵּינְאַכְּטָן אַיְן אַצְימָעָר וּוְאַלְטָן ער נִישְׁתְּ פֶּאָר קִין שָׁוָם הוָן דָּלְמָא. אַרְוִיסְגָּעָהּן אַ טְּרִיטָם אֲוָנְטָעָר די שְׁטָאַדְט אַיְן פֶּאָר אַיְהָם שָׁוִין גַּעֲוָעַן בחזות סכנה; ווער ווים, וואס דָּרָטָט קָעָן זיך טְרַעְפָּעָן חַסִּישָׁלוּם. פֶּאָר אַ הַיְנָמָעַל, מְעַגּ עַם זַיִן וּוּ קְלִין, האט ער מורה געהאט אִימָתָמוֹת — אֶבְעָר זְעַלְבָּסְפָּרָשְׁטָעַנְדְּלִיך אַיְן אַז אַשְׁׂוֹנָהּ/דָּגָע בריה גְּרָאָד דָּעָר רִיכְתִּינְגָּר, אָום צו מאכען אַרְיוּז אַרְוֹם דָּעָם עַרְדְּסָקָעַל...

נאצ'ירל'יך: דערעגענדיג בי זו צום ערשותן דראָפּ, האָבען זוי געמיינט אֶז זוי זונען שון פון יונגער זויט ווועלט; דערעהָנדיג דאָס ערשות פֿרעדמע שטערטעל, האָבען זוי גערעבענט, אָז. דאָס איזו שווין דאָס בעריהָהט טמאַמְבּוֹל; אַנסּקענדיג גִּנִּילעפּיאטּקָע אֵין גַּלוּפּסָקָע, אִיז בְּיוֹ זוי גַּעוּזָן בעטָט, אָז דאָס אָז. דער סְמְבָטוֹן אַדרער דָּדָר. אַוקְינִים מִיטּ אַלְעָן זוּינָן משׂוֹנוֹתָדְגָּנָע ווְאַונְדָּרָר; דַּי לְאַדְקָע, ווּלְכָעַ שְׁוּוּמִיטּ אַרְוֹם אַוְפּּן ווְאַסְּטָר, אִיז גַּעוּזָן בְּיוֹ זַי אַמְּין גַּעֲוָאַלְדִּינָּע שִׁיחָ, אָזון דער פִּיהָרָעָר פָּוּן דער לְאַדְקָע — אַמְּין קַאֲפִיטָּאָן, ווּלְכָעַן זוי האָבען אַיסְקָעַפְּרָעָנָטּ אַוְיָחָד הַאֲלָבָתְּרָנוּמְלָשָׁן ווּגַּעַעַן אַלְעָן חִוּת אָזְן עֻופּוֹת אָזְן ווְאַונְדָּרְלִיבָּע בְּעַשְׁפָעַנְיוֹשָׁן, ווּאָסְטָר זַעַנְעָן פָּאַרְחָאָן אַיְנוּסָם דָּאוּגָעָן שְׁרָעְלִיכָּען וּמָ. אָזון אַזְוִי זַעַנְעָן אַונְזָעָרָה לִיְּטָם אַרְומְגָעָפָּאָה רָעָן אָזְן גַּעַמְכָּתָשָׁוּר: נְסִיעָה אַרְוֹם דַּי ווּלְטָמָט, גַּלוּבָּעָנָדִיגָּן, אָז מִשְׁיחָ/מִצְּיוֹן פָּעָן זַעַנְעָן שַׁוּן גַּעַקְמוּמָעָן....

די סְטָמְרָע. אִיז שְׁטָאָרָק אָזְן בִּיסְעָנְרָגִי, אָפְטָמְפּ אַפְּשָׁר שַׁוְּיָן גָּאָר צַו: בִּידָּעָנְדִּיגָּן. די נְאַגְּנָעָטָ פּוֹסְטָקִיטָ פָּוּנָס יְדוּשָׁעָן לְעַבְעָן אַיְנוּסָם קְלִיּוֹנָעָם שְׁטָעַרְטָעָל קוּמָת אָזְן אַונְדָּרְבָּאַרְעָמְדִינִי אָזְם בְּעַנוּאַוְהָמָנוּיָן: בָּאת וּבוֹחַשׁ עַלְשָׁׂוֹר וְאַתָּה

ציהת דעם מענשען אועעך דאס ליעטער ביסעל רעהלען באדרען פון אונטער די פים און לאוט איהם נישט מעהר איבער ווי נאר דאס פומטער פאנטאייע-לעבען, נאר הוריות און חלומות. און נישט נאר איינער — ניין, א גאנץ פאלך איז פער' משפט צו לעבען אוז ליעטער פון פאנטאייעס און הוריות און חלומות. עס געהט א שיידער ארביבער איבער די ביינער. און דערבי איז דאס בוק פול מיט די הערליךטען נאטור-שיילדערונגין און מיט די מיסטער האנטטען בעשריובונג פון יודיש טיפען און יודיש לעבען. פון'ס ערשותן בלעטעל בו צום ליעטען.

מיר פערלאזען איבער דאס דזיגע בוק און קומען צו דער גראטער קאנזע, וועלכע מענדעל מוכרים האט אונז אויסגעשטיקט : צום „ווינשפינגעראעל“. די דזיגע ערצעהלוונג איז די איינציגען און זונזער לייד עראטורה, וועלכע האט געפרובט אונז געבען א פושטעהנדינג און אומפאטער בילד פון אונזער גאנצען גולד-לעבען מיט אלע אונזער מענשען, גוזיע און קלינען, יונגע און אלטער, מענער און פרויען און סוחרים און קרעמער און לומדים און דאס גאנצע צלייחודש און אלז, ואס מיר פערמאנען אין אונזער יודישער נאם. אין דער דזיגע ערצעהלוונג האבען מיר שווין רעהלע טיפען, ממש פון טענגליכען לעבען, און עס איז דארט קיין איינציגען מיט נישט פארהאן, פון וועלכען מיר זאלען זיין גלייכען נישט האבען גזעהען אין אונזער געטלע נעדער איעערנעכטן. אויב אין „פישקע דער קרו-מער“ האט מענדעל מוכרים וועלכע האט איז זיין לעבען קיין אנדער אידער נישט, ווי נאר דאס שטיקעל ברויט, האט ער אונז „ווינשפינגע רעל“, שין געוויזען דעם יוד אויך אויך דער העכטער מרדנה : דעם יוד מיט זיין גאנצען רוחניות און מיט זיין גאנצען נשמה-לה-לעבען. די דזיגע ער-צעהלוונג איז דער גאנצער כוּלֶּל, וועלכען מענדעל מוכרים האט אונז גאנצען מיר גאנט און בליבען זאל אונז נאר דאס דזיגע איינציגען בור, וועלכען מיר גאנץ גוט לוייט איהם זיך קענען צורייך אויפשטעלען דאס גאנצע אלגעמיינ-שיילד פון'ס יודען און פון יודישקייט אין רוסלאנד און קלינען שטעדטעל איז דער ערשותר העלטט פון'ס פאריגען יהודו-הונדרט. די פארם, וועלכע אבראמאויטש האט זיך אויסגעוועהעלט איז דער דזיגע ערצעהלוונג,

איזוז דיאינגרטסטע: די פארם פון א ביאנרגראפיע פון א יוד, פון הערשעלע זויט זיין געברט — און איזן א געווייסער הינוייכט, נאדר אידיער ער איז גע-
בויירען געווארטן — ביז ער ווערט א פארטיגאנער מענטש. אַכָּרט „דוד קאפעער-
פֿילד“. און בייס מאלען דאס ליעבען פונְס דזוניגען יודישען קינה, מאלט ער
אונו דורךאנט אויך די גאנצע אומגענגונג און די שטאדט און די מענשען
אונו זויער געשעפטען און זיינער פיהלהען און טראקטען, און אויך אלע כל-
געשעהנישען, ואס פלאגען פארכומען בי יורדען איז דער דזוניגער ציוט ;
ニישט פאראהן קיין אײַנץיגע זאָד, וועלכע איז דאָרט נישט געמאָלט. און
וואָס דעם אופּן פון שרייבען בעטראָפּט — האָט די דיבטערישע קראָפּט ד-
איירהע וואָנדער געווועזן נאך מעהָר ווי איזן די פרעהער ווּרְק.

דרר ארט פון דער מעשה איז קאכענסק. וואס מען וויל, מען אויך קאכענסקער יודען זאגען: זוי זענען עפער נישט אזעלכע גרויסע בריות, טהווען אין דער וועלט נישט-אויף עפער אזעלכע גרויסע האמות, מאשטיינס-געאנט, זיעדר ליעבען, שטערבענ-אָב די וועלט עט, איזו, מיט גאנרנישט, און קומען אָב מיט שהייפַּה — דאס און נאָך אזעלכע מען מען זאגען. נאָר אין דעם עניין פון פרוכעפערן און מהערען זיך, קען מען צו זוי חיליה גאנרנישט האבען. זוי זענען דערין געווארען, נישט עתרער פון אלע אנדער יעודען. שונאים אָפִילוֹ. קענען נישט לייקענען. אָז אִיטְלִיבָּר קאכענסקער יוד אָז מטוּפֵל, אָחן עייזהרע, מיט אָסְקַּין דערעלע. ווען דאס קינד ווערט געבורערן, פאלט זיין עלטערען נישט אָין צו טראכטען אָפִילוֹ אָזווילע, צו וואס האבען אזעלכע קבצנים זוי אָראָבענ-עראָקט אָויף דער וועלט אָלעבעדין בעשעפעניש, אויף צרות נאָר פֿאָר זיך אָון אויך פֿאָר אַיהם. די מאָמע האָט געטהוּן אַיהֲר זאָך, אַיהם געטראָגען אָון געהאט, פּושט, אָחן חבומת. אויף דערוּפַּן אָז זו דאָך אָלעגען, זי זאל קינדעלען. אָפִילוֹ אָז הוהן, להבדיל, מהוט דאָך, וואס גאנט האָט געבאָטען: לְעֵגֶל זיך, קוּאָקעט, נישט פרענונגנידיג קייזן קשיות. דעם טאטען ווילדער האָט עס אָויך נישט אָזוי שטארק אָוּסְגָּמָעָקט, מילאָ, אָיז דאָ נאָך אָ נְפֵשׁ. אַיז וואָס, ער אָיז אָקבְּצָן, אָון נאָך אָ צוֹנוּקְמָעָן מויל בעדרוף דאָך פֿיקען? נישטעהר, גאנרנישט, לאָן קהָל זאָרגען. ווֹאָרטען אויף דֶּרֶךְ-אָרֶץ, ביַז מען ווועט באָר אָ יוֹדִישָׂעֶר נשמה אָנגְרִירִיטָעָן דאָ פרוּהָר אַלְסְדִּינְג, וואָס אָיז נוֹיטָג צוֹם ליעבען, אָון דערנָאָך ערְשָׂת זי אָבָאָקטען אַהֲרָע זוֹם גְּרוּיטָעָן — דאס קען אָזoid נישט. אָזoid,

או ער ווועט זיך נישט שטופען מיט געוואלד, ווועט ער מעגען אויביג טאקי דארט וווארטען. עפעם נישט אוז מציאח, די ווועלט זאל אהן איהם, חילוח, זיך נישט קענען בענעהן. האט ער זיך אבער שעון דורךעטוף און אוין שווין לא מיט ביידע פים, שטופט ער זיך, מיט גאט'ס כה וויטער, וויטער. ער שטופט זיך, קוועטשט זיך מיט אלע קראפעטן, פארענט-אַרְוּם, הינטערן אַרְוּם, אַלְיעָזָרִיןְסֶט, דורך טהיר אַדְעָר דורך פאנטער, שטופט אַזְוִי אַב דאס גאנצע לְעֵבָעַן אָוּן גָּרְנִינְשֶׁט. בְּקִיחָר : — אַיז צוֹגְעָקְמָעַן אַ נִּיּוּ בְּעַשְׁפָעַנִּישָׁן, ווועט די ווועלט פָּאָר אַיִּחָם שְׁוִין זָרְגָּעָן. אַמְתָּה, די קָאַבְּצָאַנְסָקָעַר בְּעַלְיְבָתִים זָעָנָעַן גְּרוּוּסָעַ אַבְּיוּנִים, הָאָבָעַן נִישְׁתָּמָעַן, אַ צָּעַבְּרָאַכְּבָעָנָעַם גְּדוֹשָׁעַן בַּיִּדְעָר נְשָׁמָה. אַיז פָּאָר זַיִן נִישְׁתָּאַקְיָין שָׁוָם פְּרָנָשָׁה. סִידָעַן אַיְינָעַר צָוָם אַנְדָּרָעַן מִיט אַטְּרָבָעַ אַין דִּי הַיּוּזָר אַרְוּמָצָר גָּהָן. זָאָל פְּרָוָבָעַן אַיְינָעַר מָאָכָעַן עַפְּעָס אַ גַּעַשְׁפָּטָעַל, בָּאָלְדָהָט אַיִּחָם טָאַקִּי דָּעָר אַיְבָּעַדְגָּעָר עַולְמָן נָאָד, אַיְינָעַר בַּיִּמְּסָעַן אַנְדָּרָעַן דָּעַם בַּיִּסְעַן פּוֹנְסָמִיּוֹן אַרְוּסָנָהָמָעַן — מִיר נִישְׁתָּמָעַן, דִּיר נִישְׁתָּמָעַן. די גָּאנְצָעַן יִנְיָקָה זַיְעָרָעַ אַיז פּוֹנְסָמִיּוֹן דָּעָר פְּרָעָמָה. קָאַבְּצָאַנְסָק שִׁיקְטָמָעַן גָּלוּפְּסָק גְּעוּוֹהָנְלִיךְ אַרְוּם אַלְעָרְלִיךְ סָאָרָטָעַן סְחוּרוֹת : מְלָמְדִים, בְּעַהֲלָמָרִים, מַעֲקָלָרִים, בְּטָלָנִים, צוֹגְעָלָנְגָּרָטָעַ אַוִּיךְ פְּרִישְׁצָאַפְּלָדִינְגָּעַ אַיְדָעָלְעַךְ אַזְוַלְכָעַ עַרְשָׁטָמָרָאָבָּפָּוּן קָעָסָט, יוֹרָדָעַן אַזְוִינָעַ אָוּן אַזְוִינָעַ, וּוּלְכָעַ דָּאָס הַאֲרִץָּנָאָרָגָּעָן נָאָר גָּלוּסָט : מִיטּ תְּבָבוֹם, מִיטּ מִיר חַוִּשָּׁן, זַיְדָעָן, גַּיְלָרָעָן אַדְרָדָגָעַ, בְּעַלְיְתָפְּלָוָתָה, שַׁוְּפָרְבָּאַזְוָעָרָס ; יוֹרָדָעַן כָּלְחָמִינִים ; זָאָגָעָרִים, זָוִינָעָרִים, שְׁפָרָעָכְבָּרִינִים, אַוְיָנָעָסְוָנָעָלָטָעַ, זַיְבָּעָר מִיטּ אַיִּיעָר, פְּסָחָדִיגָּעַ גָּנוּזָעַדְשָׁמָאָלָזָעַ, פְּעַדְעָרָעַן-פְּלִיקָרָעַן, נָאָר אַין דָּעָכָטָעַן אַזְוִינָעַ אַזְוִינָעַ, גַּיְלָרָעָן אַדְרָדָגָעַ, בְּעַלְיְתָפְּלָוָתָה, שַׁוְּפָרְבָּאַזְוָעָרָס ; יוֹרָדָעַן כָּלְחָמִינִים ; זָאָגָעָרִים, זָוִינָעָרִים, שְׁפָרָעָכְבָּרִינִים, אַוְיָנָעָסְוָנָעָלָטָעַ, זַיְבָּעָר מִיטּ אַיִּיעָר, פְּסָחָדִיגָּעַ גָּנוּזָעַדְשָׁמָאָלָזָעַ, פְּעַדְעָרָעַן-פְּלִיקָרָעַן, נָאָר אַין דָּעָכָטָעַן קִינְדָּלָעַן. הַיִּנְטָט אַ מִישְׁמָאַש בְּחָרוֹם, דִּיעַנְסָטְמִירְלָעַךְ, מִירָעַן מִיטּ צוֹגָעַ דָּעָקְטָעַ קָעָפָּה, וּוּיְבָלְעַךְ אַזְוִינָעַ אָוּן אַמְּמָעַן אַזְוִינָעַ אָהָן אַ שְׂעוּרָה. די דָּאָזָיָנָעַ לְעַבְּדָגָעַ סְחוֹרָה נִילָט אָוּן גָּלוּפְּסָק מְשֻׁנָּה שְׁמָאָרָק, האט דָּאַרְטָט אַ גְּרוּסָעַן אַבְּגָאָגָג, אָוּן קָאַבְּצָאַנְסָק פּוֹנְסָמָרָיִם, וּוּאָס אַרְבָּיִיטָט גַּעַשְׁמָאָק לְטוּבָת הַכְּלָלָה, פָּאַכְּבָּרִיצִירָט אַזְוָאָסָהָרָה צַוְּבָעָלְיָקָעָן דִּי וּוּלְטָמָ, אַיז זַיִךְ דָּרָמִיטָט זַעַהָר מִיחָם. דָּעַרְבָּעָר הַיִּסְעָן אַלְעַקְעַר קָאַבְּצָאַנְסָקָעַר יוֹדָעַן מִוּחָסִים. אַז מַעַן דָּעַם בַּעֲמָדָעָן סִימָן, אַז ער מַזְוִין אַ קָּאַבְּצָאַנְסָקָעַר ...

אט אַיז אַזְוָאָסָהָרָה נִילָט אַזְוָאָסָהָרָה שְׁמָאָרָק מִירָעַן גַּעַבְּוָרָעַן, בַּיִּזְיָין טָאָמָעַן דָּעַם מְלָמְדִ לְיִוְוָרְדִּיְעָקָעַל אָוּן זַיִן מַאָמָעַן מְלָכָה-טוּבָעַ, זַיְעָנְדִּיכְיָה אַ

קינד, האט עיר געמיינט, ווי אַוְאָרָעָם זִיעַנְדִּיגָּן אֵין כְּרִיּוֹן בעסידט פון קאַבְצָאנְסֶק אִיז נָאָר נִישְׁטָא. קאַבְצָאנְסֶק אַלְיאִין טָאַפִּי אִיז אַיִּין שְׂטָאַדְט אָזֶה דָּעַר נָאַנְצָעַר וּוּלְטַ, דָּעַר פּוּפּעַ אַיְהָדָעַר, פּוֹנְקַט אִין רַעֲכַטָּן מִיטְעָן. וּוּיְוַתְּעַר, אִין דָּעַר יוֹטַ, אִיז שָׁוֹן מְדֻבֵּר, פֿעַרְלַעֲגַטְעַט עַרְטָרְמִיט וּוּילְדָעַ הַיּוֹת. מענְשָׁעַן, וּוּסָם מְעַנְשָׁעַן הַיּוֹסָעַן, אַתְּהַבְּחַרְתָּנוּדְקָעַס, סָאמָעַ צִימָעַ, זְעַנְעַן נָאָר דָּא. פָּאָר זַוְיִּי אַלְיאִין שִׁינְגַּט דַּי לִיכְטִיגָּעַ זָוְן בִּיְמָאָג, דַּי לְבָנָה אָזֶן שְׁטָרְעָן בִּינְאָכְט אָזֶן גַּטְאָט הַאֲטָמָט מְעַהְרָה נִישְׁטַ צַוְּהָן נָאָר נִימַּט זָוְקָר אַבְּ מִיטְ וּוּיְנַעַן קאַבְצָאנְסֶקְעַר יְוָדָעַן. עַר גִּיטְ רַעֲגַעַן — יְוִידְשָׁע צִיעַגְעַן וְאַלְעַן הַאֲבָעַן פָּאַשְׁעַ; קָאַלְזָוּשָׁם וּוּאַסְעַר — בְּכָדִי זַוְיִּי וְאַלְעַן פֿעַרְשָׁפְּאַרְעַן אַפְּפְּרָעַסְעַן דַּאַס שְׁטָרוֹי פָּוּן יְוִידְשָׁע דַּעֲכָרַ; עַר גִּיטְ מְרוֹקָעַנְעַע שְׁהָנָעַ פָּאַגְּנָדָע — כְּדִי דַּי וּוּיְבָרַע זָאָל גּוֹטְמַזְיַן צַו גַּעַחַן פְּרִיְמָאָג אִין יַאַטְמָעַן, אִין מַאַרְקָ אַרְיוֹן, אַיִּינְצָוקְוִיפְּעַן אָוֹף שְׁבַת ; עַר מַאַכְטַ אַגְּרָוִים גַּדְעָטָעַנְיִשְׁ אִין קַאַרְטָאָפְּלָעַם, צִיבָעָלָעַם אָזֶן קְנָאָבָעַל — כְּדִי יְוָדְעַלְעַךְ, נְעַבְרַ, וְאַלְעַן הַאֲבָעַן, וּוּסָם צַו עַסְעַן. הַבָּלַל, עַר דְּרַעְמָעַלְטַ נִישְׁטַ אָזֶן שְׁלָאַפְּטַ נִישְׁטַ, דָּעַר הַיְמָעַר פָּוּן יִשְׂרָאֵל, עַר אַרְבָּיִיטַ מַעַשִּׁים, קַעְהָרְטַ אַגְּרָוִעַבְּ זַוְיִּי, צְוַלְיָעַבְּ זַוְיִּי. דְּרַעְפָּאַר בְּלָאָזְעַן אַיִּהְם יְוָדָעַן שְׁוֹפֵר, זִינְגָּעַן אַיִּהְם אַמְלָךְ עַלְיוֹן, שְׁפְּרִינְגָּעַן קְדוֹשָׁה, מַאַכְעַן פָּוּן זַוְיִּן כְּבָוד וּוּנְגַעַן אַלְקַשְׁעַנְדְּ-קְנוּגַעַל אָוֹף שְׁבַת, קַנְיַדְלָעַד אָזֶן כְּרַעְמָוְלָעַד פָּסָה אָזֶן גַּעַהְעַן אַטְעַנְצָעַל צַו דִּי הַקְּפָות שְׁמַחְתָּהָרָה... נָאָר אִיז שְׂטָאַדְט, אַמְתָה אִיז אַמְתָה, אַיִּהְם גַּעַוְעַן בְּעַקְאַנְטַ, וּוּלְכָעַה הַאֲטַ מְשֻׁעוּבְּטַ פָּאָר אַיִּהְם עַפְעַם וּוּי אַיִּן דָּעַר לְוָפְטָעַן, גַּעַשְׁוּבוּבָעַלְטַ אָזֶן גַּעַנְרִיבְעַלְטַ מִיטַּ נָאַנְצָעַ מְחַנּוֹתַ מְלָאָכִים, פְּלִינְגָּעַלְאַדְרִוְטָאַנְטָעַן אָזֶן קוּרְוִירָעַן פָּוּן גַּאטַ בְּרוֹדְ-הֹוא צַו דִּי קִינְדָעַר יִשְׂרָאֵל — דַּאַס אִיז דַּו הַיְוִילְגַּעַ שְׂטָאַדְט יְרוֹשָׁלַיִם, וּוּאוּ יְוָדָעַן הַאֲבָעַן אַפְּינַ, אַיְלָעַבְּרָטָעַן, מִיְּטָלָעַן, מִילְגָּרְוּמְעַן, אָזֶן צִיעַגְעַן עַסְעַן דָּרָאַט בְּאַסְפָּהָאָרָן. נָאָר, אַזְוֹזְוֹעָה ! יְרוֹשָׁלַיִם אִיז אַצְנָדְרַ וּוּסָט אָזֶן חָרָב אָזֶן אַוְיִסְטָאַדְט, אָזֶן יְוִידְשָׁע קִינְדָעַר זַעַגְעַן אִין גַּלוֹת. וּוּעַן עַר הַאֲטַ גַּעַזְגַּטְנַ דַּאַס וּוּאַרְטַ שְׁבַת הַאֲטַ עַר גַּעַמְיִינְט דְּרַעְמִיטַ גַּאֲוּרִילְיאָן דָּעַם שְׁבַת-גַּנוֹי, וּוּסָם שְׁנַיְיעַצְטָאַבְּ שְׁבַת דַּי לִיכְטַ, נָעַמְתָ אַרְאָכְ פָּוּנְסַ מִישְׁ דַּי מְעַשְׁנָעַ לִיְכְטָעַר אָזֶן הַיְצָטְ בְּיַיְוָ דַעַן דִּי הַרְבָּעָם ; אַדְעַר טַעַקלָּעַ וּוּסָם וּוּאַשְׁטַ גְּרָעַט, שְׁוּוֹנְקְטָמְאַבְּעַר גַּעַלְ גְּרִינְגַּעַ וּוּינְדָעַלְעַד פָּאָר יְוִידְשָׁע קִינְדָעַר אָזֶן מְעַלְקָטַ דִּי קְיַח ; אַדְעַר קָאַנְדָּרָאַט דָּעַר שְׁכָרַ, וּוּסָם פָּאָר אַגְּלָעַזְרָבְּרָאַנְפָעַן פְּרָקְוִיפְּטַ מָעַן אַיִּהְם דָּעַם גַּעַנְגַּעַן קאַבְצָאנְסֶקְעַר הַמְזִי ; אַדְעַר דָּעַם פְּרִיזַּן, וּוּסָם יְוָדָעַן הַאַלְטָעַן בְּיַי אַיִּהְם אַרְעַנְגַּ

דעם, דערנעהרען זיך דערפּון מיט וויב און סינדרע, אונז מזען נבעך פּון
יזאָן וועגען איהם צאַהָלען, אַמְּגָל רַאֲטָע ; אַדְעָר, ערנער נאָך פּוֹן אַלְעָן, מִיטָּ
קָאָן, דַעַם קְלִיּוּנָם שְׂיוּגָעָצָל, אָנוֹן וּשְׁוּקָל, זַיְן קְלִיּוֹן הַיּוֹנָטָל, פָאָר וּוּלְכָעָן
נִישְׁתָּמַת נאָך קְלִיּוּנָה וּוּנְגָלָעָךְ הַאֲבָעָן גַּעֲצִיטָעָט, נאָך אוֹיךְ יַודְעָן מִיטָּ
בְּעוֹיְבָטָע, גְּרוּסָע תְּקִיפָּים, פְּלַעֲגָעָן פָאָר אַיִּחָם הַאֲבָעָן דָּאָם נִין יְהִרְגָּעָן
אוֹן פָאָר אַיִּחָם פָאָר אַמְּלֵי אַנְטְּלוּיְפָעָן. נאָך וּזְעָן זַיְן פְּלַעֲגָעָן אַיִּחָם וּוּאַרְפָּעָן
אָן בִּינְדָעָל אָנוֹן וּשְׁוּקָל פְּלַעֲגָטָן סְלוּשָׁעָן, שְׁטָעָהָן אוֹוֶה דַי לְאַפְּקָעָס אָן דָּרָעָ
הָעָן מִיטָּ דַעַם וּוּידָעָל, פְּלַעֲגָעָן דַי דָּאַזְוּנָה יַודְעָן וּוּרְעָעָן אַבְּיסָעָל דְּרוּיְמָטָע,
אוֹן בְּשַׁעַת וּשְׁוקָל פְּלַעֲגָטָן קְנָאָקָעָן דָּאָס בִּינְדָעָל מִיטָּ דַי שָׁאָרְפָּעָה הַיְנִיטְשָׁע
צִיְּהָן, פְּלַעֲגָעָן זַיְן מַאֲכָבָעָן קְוָרָאָשׁ, אַנְרִירָהָעָן אַיִּחָם פּוֹן דָּעָרוּיְוָתָעָן
מִיטָּ אַשְׁפִּיצָּיְהָרָעָה, אַגְּלָעָט צַוְּהָן אַיִּחָם בִּים קְעָפָעָה, אָנוֹן, אָנוֹ מַעַן אַיזְוָן
שְׂזַוְּן אַשְׁטִיקָעָל חַשְׁבָּה, פְּלַעֲגָעָן זַיְן פְּרוּבָעָן דָּעָרוּוֹיָל טָאָקִי אַנְצְּרוּיְצָעָן אַיִּחָם
אוֹוֶה אַנְדָּרָעָ : אַטְוֹרָנָא, קוֹסִי ! — וְזַיְן דַעַר שְׁטִוְינָעָר אַיזְוָן יַודְעָן תְּקִיְּ...
פִּים...

אוון שם הוויטbert זיך און א רוייהע פון סעננקעם, איינע שענער פאר דער צויזויטער : לוייזער-יענקלעס בעזיהונגן צו הערשעלען ; דאס שטודענע גען זוכט, דער שטרודענען טאן — אוון די גרויסע ליעבע אין הארץ. דאס פא' מילענעלעבען אין די דאנגען קרייזען ; אין הארצען אוין לוייזער-יענקלע גען ווען גוט צו זיין וויב, גוט ווי. וועלט, נאר ארויסויזען עס בעשינגעפר' לך' האט עד עס זיך געהאלטען פאר א אומכ'יכו, „עפעס פריקרע, נישט שעון פאר א יוזען. ער — אוין דאר ער, א מאנטפערשווין, א יוד, אוון זי זי, פארט נישט מעהה, נאר אלע זאכען, ווי א נקבה, א יודענען“. לוייזער-יענקלע און זיין וויב מלכ'ה-טויבע אלס מלך און מלכה אין די סדרים-געט — דאס אלעס זונגען אמרת' פערען. די קינדרער-יאהרען הערשעלעס זונגען ואונדרעד' ליבע קינדרער-יאהרען — במעט ווי די קינדרער-יאהרען פון מענדעלען אלין, א קינדרהיט מoit א לאנגער שורה פון : א גרויסער פאוצע און פון גרויסע חרומות און פון א גרויסער שעהנער איסיגעלאַסענקייט. בכלל זונגען א זעל' בע סענעס פונס קינדרעלעבען עפעס נייעס און אונזער ליטעראטורה, אוון זוי בערויישען מoit זייר שעהנקייט. א מיסטער-שיטים און דאס קאָפֿיטעל, ווי הערשעלע טרעת ארייבער די שווול פון די קינדרער-יאהרען און ער וווערט א „קלין יודעל“. א וועלט פון פאנטזואיעס. אוון חרומות ואקסטזיאיס פאר

זונגע אונגען. נאנץ באזונדר ער די ואונדר-מעשיות וועגען דעם אלטען ר' שמעלקייט מיט זיין ווינשפינגערעל, אין וועלכען ס'אייז געווין אינגענעריךיט דער שם המפורש — אַ שְׁלָחִמּוֹת פָּוֹן אַלְיהָוּ הַנְּבִיא צָו ר' שמעלקייט אזו און זאמ' ר' שמעלקייט האט זיך געוואנסען, איז זאפארט מוקים געווארען. נאנץ קאכצאנסק וויצט און הוונגערט, קיין פרנסה איז נישטא, חאטש צערויס זיך, און עס בליבט נישט איבער ווי נאר איזן מיטעל: צו האבען, איז החט יתריך וועט זיין צושיקען אַ ווינשפינגערעל — און זיין פערברענגען אַ לעע בען, צוהיצט און צופלאקערט די נאנצע פאנטזיע, און זיין ווארטען אווה אַ ווינשפינגערעל. און דאן די מיטסערה אַפְּטָעָס בענונג, ווי די קאכצאנסקער זונגען איזן בֵּיתְמֹדְרָשָׁה אַזְּנָדְעָהָעָן מְעֻשְׂוֹת: וועגען גויזונגונג, וועגען ארמיילום הרישע, וועגען משיח בְּנֵי-יְסָךְ מִיט דָעַ רְשָׁעָה אַרְמִילּוּם, וועגען די ערשטער תקיעה, ווען די טויטע שטעעהן אויף תחיתחמתים — דער דלוֹת איזן קאכצאנסק שווישטשטט — אַ שְׁרָעָק, אַזְּנָדְעָהָעָן זִיצְעָן מִיט פערעלגעט הענד און חֶלְמוּן אַזְּנָדְעָהָעָן אַזְּנָדְעָהָעָן זַוְּכָעָן וואונדר ער פון הימעל; זיין ווארטען אויף אַ מִופְתָּה. און דאן דאס וואונדרליכע פערהעלטנייש פון הערשעלען צו אַ קלִיּוֹן מִידְעָלָעָ, אַ שְׁכַנְתָּעָ, בְּיוּלָע — אַ מִין שְׁטוּלָעָ לְיעָבָע, וואס נאר זיין ביידע האבען זיין געפיהט און קיין מענט האט פון איהר נישט געוואסטע. וויל מען איבער וויסען, ווי וויט די קראפְּטָעָט פון אַ מיטסער גרייבְּטָע אַ סְצָעָן אַוְיסְצָוְמָלְעָן, אַ אִידְלִיעָ, וועלכע מען וועט זיין מאל נישט מעהער פערגעסען, ווען מען האט זיין מאל געליעענט, מזע מען זיך בעאנט מאכען מיט דער פָּלְגָּנָדָעָר סְצָעָן:

„איך די היוזער ברענט נישט קיין לייכט, מהיר און טויער זונגען אפֿען. מען עסט ווועטהער פָּאָר דער לבנה. נאר דער ווועטהער שיטען זיך, ווי די מוערעשען, אַרוֹיסְטָעָט פון די היוזער מאנסבלען אַזְּנָדְעָהָעָן קאפְּטָעָט, אַזְּנָדְעָהָעָן טְלִיתְ-קְטָמְנִס, וויבער צעשפְּלִיעָט, נאר איזן די אונטערשטער קלִיּוּלָעָר, קִינְדָעָר אַוִיסְגָּעָתָהוּן האַלְכְּבָּנָאָקָעָט. שְׁכָנִים, אַ נְאָנָעָ קוֹפָעָ, לעגען זיך אויט אַזְּנָדְעָהָעָן דְּרוֹיסְעָן, יוֹנָג אַזְּנָדְעָהָעָן אַלְטָ, סִינְד אַזְּנָדְעָהָעָן קוֹיטָט, אַלְעָ אַינְאַיְוָעָט. גִּילְדָּעָן פָּאָר סְעָן פון דער לבנה שלאלגען זיך דורך ערגען צוישען דעלְלָעָר, ציהען זיך איבער קוֹפָעָ, אַיבָּעָר פִּים אַזְּנָדְעָהָעָן דער קוֹפָעָ מענשען, קְרִיכָעָן ווַיְמָעָר, טְאָנְצְעַנְדִּינִים אויף ווענד, אויף פְּלוּטָעָן, אַזְּנָדְעָהָעָן דָא אַ קָּאָזָעָן, וואס דראפְּטָעָט זיך, נישטערט אויף אַ דָּאָר, דָאָרָט קִיה אַוִיסְגָּעָטְרָעָט אויף דער

גָּם, מַעַלְהָגָרָה/, אָנוֹמָעָשָׂמִיסָעָנְדִּיגָּ זִיךְ פָּאָמָעָלִיךְ מִיטְ דִּי וּוּידָעֶךְ, אָנוֹ
קִיכְעָן, זִיפְצָעָן מִיטְ אַכְרִיפֶּת, עֲפָעָם וּוּפּוֹנְסָ בּוֹיךְ. דִּי עֲרַשְׁטָעַ עַטְלִיכְעַ מִיְּ
נוֹטְ אֵיזְ אַיְתְּלִיכְעַר בְּעַשְׁעַפְטָגָטְ מִיטְ זִיךְ, מַעְנַגְהַנְעַצְטָ, שְׁלוּקָעַצְטָ, מַעְנַגְהַנְעַצְטָ
טְרַבְּיַטְ פְּלִיהָ אָזְן מַעְנַגְהַנְעַצְטָ זִיךְ. וּוּבְכָעַר הַוּבָעַן דָּעַרוּוֹיְלָ אָזְן דָּעַם שְׁמוּעַ
וּוּנְגָעַן דָּעַר הַיְנְמִינְגָּר וּוּמְשִׁעְרָעַ, אַיְתְּלִיכְעַ מִיטְ אַיְהָרָס : בִּי. דָעַר זַעַנְעַן
דִּי שְׁטַחְפָּקָעַם בְּעַטְעַמְטָ גְּעוּזָן אָזְזָיְ, אָזְ דָעַר מְלֻכָּותְ האָטְעַם גַּעַמְאַכְטָ
עַסְעַן, בִּי. יַעֲנַעַר אָזְיָ דָעַר אַרְכָּבָעַם צַעַקְאַכְטָ גַּעַוְאַרְעַן אָזְזָיְ וּוּירָ, וּוּ מַאְרָה,
אָזְ מַעְנַגְהַנְעַצְטָ אַהֲטָ גַּעַלְעַקְטָ דִּי פִּינְגָּרָה. אַיְינְעַ דָּעַרְצָהַלְטָ דָאָס גְּרוּסָפָן גְּלִיקָ, וּוּאָסָ
זִי אַהֲטָ גַּעַלְעַקְטָ : פָּאָר אַגְּרָשָׁעַן אַהֲטָ זִי גַּעַהְאנְדָעַלְטָ אַיְזָן. מַאְרָה אָ
מְצִיאָה — אַרְעַטְיךְ, נְרוּוִים וּוּדָעַר קָאָפֶט, פָּוּן וּוּלְכָבָעַן מַעְנַגְהַנְעַצְטָ אַיְזָן
אַיְזָן דָעַר פְּרִיהָ, אַוְיךְ אַצְּנִיד אָוּפְטָ דָעַר נְאָכָט, אָזְן סְאַיְזָן נַאֲךְ אַיְבְּרָגְעַבְלִי
בְּעַן אַחֲבָשָׁעַר שְׁטוּק אָוּפְטָ מְהַרְגָּעָן, מַעְנַגְהַנְעַצְטָ, אָזְלָעַבְעַן אָזְן גַּעַזְוְנָר זִיְן ! אָלְעַ
רְעַדְעַן הַוְּרָק אָוּפְטָ אַלְעַרְלִיְדִי דִּינְעָן, קוּוִטְשָׁעַדְגִּינְעָן קוֹלוֹתָן. דִי מְאַנְעַן בְּרוּמָעַן לְעַתְּ
עַתְּ אַזְגְּנָעַה, מִישְׁעַן זִיךְ אַרְיוֹן נַאֲךְ וּוּזָן, גַּלְאָט אָזְזָיְ כְּוֹטָם אָ
וּוּאָרָט. זִיךְיָן לְעַגְעַן זִיךְ דָעַרְנָאָךְ מִיטְ דָעַם בּוֹיךְ אַרְיוֹוָה, אָזְן, פְּעַרְקָעַנְדִּינְגָן זִיךְ
אָוּפְטָ דָעַם אַוְיְגָעַשְׁטָעַרְנָעַטָּן בְּלוּוֹעַן הַיְמָעַלְ, נַהְמָטָמָעַן זִיךְ גַּעַשְׁמָאָק שְׁמוּעַ
בְּעַן, וּוּאָסָמָתָהוּמָ זִיךְ אַזְוִינָס דָאָרָט אַוְיְבָעָן. דִי לְבָנָה וּוּזִוְּזָט זִיךְ אַרְיָפִין אָרָט,
וּוּאוֹ דָעַר עַולְמָ לְיַעַגְטָ ; מַעְנַקְטָ אַיְהָ אָזְן דִי לְיַבְּטִינְעָן צְוָרָה פָּוּן יְהָוָה
שְׁעַ אָזְן אַיְתְּלִיכְעַר מְאָכָטָן : אָוִי, אָגְזָן מִיטְ אַוְיְגָעָן ! ... אַיְצִיק אָזְן בְּעַרְעָלָן,
וּוּאָסָמָתָהוּמָ זִיךְ פָּאָר שְׁטַיְקָלְעָד שְׁמַעְרָעַנוֹזָהָעָרָ, חַקְרָנִים, טִיְּטָלָעָן מִיטְ פִּינְ
גָּרָר אָזְזָיְ דָעַם „אַלְקָהִיבִּתִי“ פָּוּן דִי שְׁמַעְרָעַן. אָזְן הַאַמְפָעָרָעָן זִיךְיָן דָעַם
„תִּיוֹן“ אָזְן „חִתְּתִי“. דָעַר אַיְבָרִינְגָּעָר עַולְמָתָהוּמָ צְוְלִיעָבָן. זִיךְיָן בִּידְעָה. אַיְתְּלִיכְעַן
פָּוּן דִי צְוּוִיְיָ חַפְרָנִים, וּוּאָסָטִימָעַלְטָ אַיְהָמָטָמָיָט אַפְּגָנְגָה, גַּטְמָעַן גַּרְעָבָט,
שְׁוּעָרְנָדִינְגָן זִיךְיָן : יָאָ, אַמְתָּטָאָקָן, אַיְדָן, זַעַה, וּוּאַיְדָן בִּין אַיְדָן !
אי, אי ! — צְוִישְׁרִיּוֹן זִיךְ שְׁטָאָרָק פְּעַרְוָוָוָונְדָעָרָט אַיְדָן — עֲפָעָם אָזְזָיְ פִּיעָל
שְׁמַעְרָעַן דָאָרָט, דָאָרָט אַיְן דִי גַּעַלְעַקְטָעָן, וּוּיְסִילְכָּבָעָן פָּאָסָעָן, אַנְגַּעַעַצְטָ וּוּ
מַהְאָן ! אָזְזָוָן פִּיעָל רַעַנְדָלְעָד וּוּיְנַשְּׁאָרָן מִידָּר צְוָהָעָן ... — גַּעַהְתָּ שְׁוֹיְן,
גַּעַהְתָּ ! — מְאָכָט דָעַר אַנְדָרָרָר — אַיְדָן ? פָּאָר וּוּלְעַוְלָעָה, פָּאָר אַיְטָ
לְוִיכְעָם שְׁמַעְרָנְדָעָל אַקְפִּיקָעָן. — עַס נַעֲפִינְעַן, זִיךְ בָּלְנִים אָוּפְטָ נַאֲךְ וּוּלְ
וּלְעָלָר, צְוּוִיְיָ, פִּינְגָּה, צְעַהְלָעָן, צְעַהְלָעָן. אָזְן בְּשַׁעַת יְוּדָעָן טָאָרָגָעָוָעָן
זִיךְיָן אָזְזָיְ, פִּינְגָּה, צְעַהְלָעָן. לְאָזְעָן אַרְאָב אַיְדָן מִקְחִים אָזְן וּוּאָרָפְעָן דָעַם

קורס פון די שטערען, זיצט דארט אין דער זויט אינגעער עפֿעַם אלֵין, דרש'ענט און זאנט גלייבע ווערטלעך. די ווייבער אָרום אִיהם שרייען קלאָמְפּערשט: "בע, גענוג!" פערשטעקענדיג זיך די אווערען, הערען זיך אָבער זעהר גוט צו און קייבען פֿאָר געלעכטער... קינדרער זיצען אָויך נישט לערידג, קיזלען זיך, דער לאָנגען אַיינגעַר דעם אַנדערען אַקלָּאָפּ, שנעל אַין דער נאֹז הינטערן אָרום. דער פון דער נאֹז טהוּט אַ קוּוּיטְשֶׁן, יונגעַר פֿוּנְּסֶן שְׂנָעַל מְאַכְּטַן זיך צום תְּמִם, נשבּעַךְ נאָר אַ צְדִיק אַין פֿעלְזֶן, אָוֹן בִּיוּוּרטְזֶן זְלָאָזֶן, ווערטען, אָש! — מאָמָעַס שְׁעַלְתְּעַן די קִינְדְּעַר: בענומען זְלָאָזֶן אַחוֹזֶן דְּזַוְּתָאָרְגָּנָעָס אָוֹן פֿאָלְעַן פֿלוּצִים פֿוּנְּסֶן הִימָּעָל אַרְאָבֶן אַוְוָתֶה דַּעַר עַרְד. דעם האָט אַ וּשְׁוֹק זיך אַרְיִינְגְּפֿלְאָנְטְּמְעָרָט אַין באָרְד, יונעַם — אַין די פֿאָות, דעם דְּרִיר טַעַן קִרְיכְּטַעְטַע אַונְטְּעַרְזַעְן העמד דַּאֲרָט אַוְוָפְּזַעְן. אַ רְוִיטְעַס כּוֹחַ, אַ פֿרְעָמְדָּרְזַן, פֿוּן וועלבּעַר עַס האָט זיך אַבְּגַעְתָּהוּן דַּעַר שלְאָה, פֿערקְרִיכְטַן, ביּוּ שְׁטַשְׁיְפּּעַן גְּרָאָז, אַין דַּעַר זְוִית נָאָס בְּזַוְּצַוְּעַד דַּעַר גְּאַנְצְּעַר עַדְה יְוּדָעָן, דְּרוּהָט זיך צו זְוּי אַוְוָס מִיט דַּעַמְּת הִינְטָעָן, מְחִילָה, אָוֹן פֿהִירְתַּעְטַע זיך עַפְּעַס אַוְוָתֶה, פֿעַן, נִישְׁתְּמַעְתַּע מִיט דְּרַקְדָּאָרְץ. אַלְעַ זְוִילְעַן זְוּ מִיאָס אַבָּ, טְרִיבְעַן זְוּ אָוֹן שְׁרִיעַן: חִידְאָ! אַין אַיִן קְוָל. זְוּ דְּרוּהָט זיך גְּשֻׁוְוִינְד אַוְוָס פֿוּן יְוִירְשַׁע הַעַד אָוֹן לְוִיפְּטַע אַהֲרָן אַין אַיהֲר דַּוְה אַרְיִין. דְּרִפְּפּוּן שְׁפִינְט זיך עַפְּעַס אַלְאַנְגְּנָעָר שְׁמוּס: וועמענָס קְוָה אַיְזָס? ווּפְיַעַל מַילְך גִּיטְדִּי קְוָה? ווּפְיַעַל אַיְזָס די קְוָה ווערטְט? "שָׁא, ווּפְיַעַל, מִיְּנִינְט אַיהֲר, יוֹדוּעָן", טהוּט פֿלוּצִים אַיינְעַר אַ פרְעָג, "זָאָל ווּוְרְט זְוִין די גְּאַנְצָע קַאְבָּצָאָנְסְּקָעָר טְשַׁעַרְעָדָע, שְׁוִין מִיט די צְיַעַנְעַן אַינְאַיְינְעַס?" אַיינְעַר שְׁאַצְּטַע עַס אַזְוִי, ווּפְיַעַל — אַזְוִי פֿיעַל, דַּעַר דְּרִיטְמָעָר ווּינְמָש זיך דָּאס צו הַאָבָעָן, ווּפְיַעַל עַס אַזְוִי ווערטְט מְעוֹהָה. אִיטְלְיבּעַן בעזונְדָּר בְּאַפְּטָאָזֶן אַ ווּנְשָׁעְנוּשָׁן, אָוֹן מעַן ווּנְשָׁמֶת, בְּיוּ די צְוָנָג ווּוְרְטַע מִיעָד רַעֲדָנְדָּיגַן אָוֹן מעַן הַעֲרָט פֿוּן דְּעַרְוּוּיְתָעָנָס, זְוּ אַיינְעַר כְּרָאָפְּעַט שְׁוִין אַחֲן עַזְנַעַן הַרְעָע גַּעַשְׁמָאָק. די מַאְנָעָן טְרִיבְעַן די ווייבּער: קְוּמָט שְׁלָאָפְּעַן! די ווייבּער מִיט זְוִיעַר חַז קְוּונְקָלְעַן זיך קְלָאָמְפּּערשְׁטַע: עַס גְּלָוְסָט זיך זְוּ זְוּ נְאַרְנִישְׁת גַּעַחַן אַיִן בעַט אַרְיִין אָוֹן זְוּי ווּוְאַלְטְּעַן די גְּאַנְצָע נְאַכְּט גַּעַרְזַן דָּא אַיִן דְּרוּיסְעַן גַּעַלְאָפְּעַן. אַ יְנָגָ פְּאָרְ-פְּאָלָק גַּעַת אַוּסָּק בְּאַלְדְּטָאָזֶן, די אַיבְּרָעִינְגַּע מַאְכְּבָעַן שְׁהִוּת, דִּינְגָעַן זיך, בְּיוּ פֿוּן עַרְגָּעַץ אַ ווּינְקָלְעַלְעַ שְׁפְּרִינְגְּט אַרוּסָּס פֿלוּצִים אַ צְיַעַן, וועלבּעַ אַ פֿאָר ווּיְסַעְ-חַבְּרָה-נִיקָּעַס האָז

בען איבערגענשראפען, אונטער'גנבעגענדין זיך שטילערהייט צו איהר אויף דער פריזובע דארט ; זיין נאך איהר, און זיין גראום איזלעניש, יאנגעניש, פוץ ארין צוישען די קופע יודען. עס ווערט א מהומה, א קאכעניש, מען גיט זיך א הוויכ אויף ניך. און בטלאַדיג חלומות, צעלוייפט מען זיך גען-שווינט, איינער נאך דעם אנדערען, נישט זאגענדיג אפֿילו „א גוטע נאכט!“ — דאס איז איענע פון די מיסטערהאפטסטע סצענעם, וועלכע אבראמאָר וויטש האט אונז געמאָלט.

איין דער דאַזינער ערצעלהונגנען פאָסט אָן אָונז מאָלט אָונז אַבראַמְאָוּוִיטש אויך די יודישע נשמה, דעם שווערד-פֿונְקֿט פון דעם יודענס נויסטיגען לעז וווען. וועחרענד ער האט אָן די ביזֶאַיצֶיטֶן ערצעלהונגנען געזעהן נאך דעם דלוֹת אָן וויוּיט דער דאַזינער דלוֹת האט פֿערקֿרֶימֶט דעם יודענס גוֹת, האט ער דאַ אַרְיוֹנְגָּנְגְּבָּלִיקָּט אָן די טַיְעַפְּנִישָׁעָן פֿוֹנְסָם יודענס נשמה אָן האט דערבלִיקָּט די לִיכְטִינְגְּקָּוְטָפָּן אֵיהֶר. הָעָרְ יָודְ מִיט זִוְּן תּוֹרָה, דָּעָרְ יָודְ מִיט זִוְּן זִוְּנְגָּנְטָזְיךָ אָן דָּעְרְקָּלְעָרְטָזְיךָ אָלְלִין דעם פֿרְ רַוְשְׁהַמְּלוֹת פון „הָבָּן יִקְוֹרְ לְיָ אֲפָרִים. אַ טִּיעָרְ זָהָנְדָעְלָאִיזְ מַרְ אָפָרִים לְעָבָּר, אָם יָלְדְ שְׁעַשְׂעוּמָם, אַ קִּינְדְ אַ טְרִיסְטָסְ כִּי מְדִי דְבָרִי בָּנוּ, וּוּעָן אִיךְ רַעְדְ פָּוּנְ אַיְהָם זָכוֹר אַזְכָּרְנוּ וּדְ, קָוְמָטְ עַד מִיר אָוִיפְן זָנוּגְנָטְ אלְצָמָהָר, עַל כָּן הַמוֹעָדָה לְ, דָּאָס הָאָרְצָי גַּעַתְמָת מִיר אָוִיסְ נַאֲךְ אַיְהָם, רַחְםָ אַרְחָמָנוּ נָאָם הָ, אַ נַּאֲטָמָס רַחְמָנוֹת, נַעֲבָעָה, אָוִיפְ אַיְהָם“, דָּעָרְ יָודְ אַין סְלִיחָות-צִיָּיט אָן דָּעָר יָודְ אַין די יִמְיָרְנוּרָאִים — דָּאָס אלְצָמָהָר אַרְוִיסְנָעָרִיסְעָן בִּיְמָסְטָלְעָר פָּוּנְ הָאָרְצָעָן טָעַנְדָר, וּוּאָס לְאַזְעָן אָונְזָ דָעְרְצִיטְעָרְטָזְ וּדְעָרְעָן, הָעָרְעָנְדָגְ זַיְיָ.

און בִּילְעָדָר יָאנְעָן בִּילְעָדָר, אָונְזָ אַיְינְסָ שָׁעַנְדָר פָּאָרָן אַנְדָרָעָן.
הָעָרְשָׁלָעָ פְּאַחֲרָט מִיטְיָן פָּאָטָרָ, וּוּלְכָעָר דָּאַוְעָנָט אָן גְּלוּפְסָק מָוָרָ
סְפִים די יִמְיָרְנוּרָאִים, אַחֲין קִיְיָן גְּלוּפְסָק. הָעָרְשָׁלָעָ בְּלִיבָּתְ דָּאַרְטָ לְעָרְנָעָן
איַן בִּיתְ-מָדְרָשָׁ, אָונְזָ דָעְרְ פְּאַטְעָרְ פְּאַחֲרָט צְרוּיכָם קִיְיָן קָאַבְצָאַסְפָּק.
הָעָרְשָׁלָעָ וּוֻרְטָ אַ יְתָוָם, אָונְזָ עַרְלָעָנָט אָונְזָ לְעַרְעָנָט אַיְן די גָּאנְצָעָ שְׁטָאַדָּט
הָאָט אַיְהָם לְיַעַב. „רְבָּנוּ שְׁלָלָם! וּוּאָס לְיַעַגְטָ אַזְוּנָס אַיְן דִּין הָאַרְטָעָר
בָּאַנְקָ אַיְן בִּיתְ-מָדְרָשָׁ, אָזָ דָעָרָ, וּוּאָס נַעַכְתִּינְגָט אָוִיפָה אַיהֲרָ אַיבָּרָ אַ נַּאֲכָט
מִיט דָעָם קוֹלָאָק צְרוּקָאָפְעָנָס, שְׁמַעַתְמָת דָעָם אַנְדָרָעָן מָאָגָ אָוִיפָה עַפְעָס גָּאָר
אַנְאַנְדָרְ מְעַנְשָׁ, וּוּ נִי גַּעֲבָיְרָעָן? שְׁוֹין יַעֲכָבְ אַבָּנוּ, אָזָ עַרְהָאָט אַיְן וּוּגָ
דָעַנְסָמָאָל, בַּיְיָ זַיְיָ אַוּוּקָלְאַזְעָן זַיךְ פָּוּנְ דָעְרְ הָיִם, אַונְטָעְרָגָעָנְעַכְטָינָט אַיְן

"יענעם ארט" אויף א הארט געלענער, צושפראענדיג דעם קאָפּ אויף אַ-
שטיין — האט באָלד בײַם אויפֿשטען אַין דער פריה געשפֿירט: אַין זה,
ニישט אַנדערש, כי איים בִּית־אֲלֹהִים, דָּאֵס אַיז אַ בִּית־מְדֻרֶשׁ, וְזָה שָׁעַר חַשְׁ-
מִים, אַונְדָּא אַיז אַ טוֹיְעַר צָום הַיּוּמָל! לְיעַנְעַנְדִּים אַוְיפּן' הארטען געלענער
גָּאָר אַין דעם ערשותען בִּית־מְדֻרֶשׁ, נָאָר אַהֲן וּוֹנֶר, אַחֲן אַ דָּאֵר אַון אַחֲן
אַונְטַעַרְאָאוּוּוּן, האט עַד שְׂוִין דָּרוּזָעָהן — פִּיעַרְדִּיגְעַ מְלָאָכִים, וּוּאָס
הַאֲבָעָן אַיִּחַם אַין דִּי אַוְנָגָן זִיךְעַדְרָהָת אַרְוֹהָ אַון אַרְאָבָּ, עַפְעַט אַוְיָה
אַ חַוְּךְ לְיִמְעַרְעַל פָּוּן דָּעַר עַד בַּיּוֹם הַעֲמָל אַרְיוֹן" ... אַזְוִי
זָאָנְטָ אַברָאָמָאַוְוִוְטָ שִׁירָה לְכָבְדָּר דָּעַם אַלְטָעַן בִּית־מְדֻרֶשׁ ...

אַון דָּאֵן: "עַם צִוְּהָט זִיךְעַד נָאָטָס גְּרוּסָע וּוּלְטָ אַין דָּעַר לְעָנָג, אַין
דָּעַר בִּרְיִיט, אַחֲן אַ סּוֹחַ אַחֲן אַנְ'עָקָה. אַין דָּעַר מִיט וּוּלְטָ, אוֹוְףּ דָּעַר
קְוִילְעַדְרִיקָעָר עַרְדָּ, אַיז דָּא אַ קלְיָין פְּלַעְקָעָלָעָ, וּוּ אַ פְּלִיעָגָהָט אַיבְּרָעָנָעָ
לְאָוֹת — דָּאֵס אַיז גְּלוּפְסָקָ. אַין דָּעַר דָּאוּנָעָן פְּלַעְקָעָלָעָ אַיז דָּא אַ פְּינָ-
טָעָלָעָ — אַ בָּאנָקָ. אַון אַין דָּעַר בְּרַעְקָעָלָ פְּינְטָעָלָעָ לְיעַנְטָ נָאָר אַ פְּיִיצְעַנְקָעָלָעָ
פְּינְטָעָלָעָ — אַ מָוֵן בְּעַשְׁפָעָנָשָׁ אַזְוִיָּם, וּוּאָס הַיסְטָה הַעֲרָשָׁעָלָעָ" — אַון
פָּוּן הַעֲרָשָׁעָלָעָט נְשָׁמָה גַּעַהְעָן אַרְזָוִים פְּעַרְדִּילָעָךְ, אַון צִיהָעָן זִיךְעָן,
זִיךְעָן הַעֲמָלָהָט, אַזְשָׁ קְיָוִן קָאַבְּצָאָנָסָקָ, אַון דִּי נְשָׁמָה קְלַעְתָּמָרָט, קָאַרְאָבְקָעָט
זִיךְעָן אַחֲן, אַחֲן — אַחֲיםָ, עַס סּוֹדִיעָט זִיךְעָן אַחֲרָץ מִיט אַהֲרָץ, שָׁוּקָעָט
זִיךְעָן אַנְשָׁמָה מִיט נְשָׁמָה, גַּיְסָעָן זִיךְעָן אַיְינָנָעָר פָּאָר דָּעַר אַנְדָּרָעָר אַוְיָה אַון
שְׁמוּסָעָן זִיךְעָן אַיְבָּר שְׁטִילָ אַחֲן וּוּרְטָעָר ...

אַון נָאָר אַ סְצָעָנָע: בַּיּוֹ אַנְ'אַרְיָמָאָן, אַ טָּאַנְדָּעָטָנִיקָ, אַין דָּעַר הַיּוֹם. דִּי
מַאֲמָעָ מִיט דִּי טָעַבְטָעָלָעָךְ וּזְעַנְעַן בַּיּוֹ הַזּוֹן-אַרְבָּיִיט, וּוּעַן דָּעַר מָאָן אַיִּן
אַינְדָּרָהָיִיט נִישְׁטָאָ, אַון דִּי מִידָּלָעָךְ הַעֲלָפָעָן דָּעַר אַרְיָמָעָר מַאֲמָעָ אַיִּן דָּעַר
אַרְיָמָעָר וּוּרְטָשָׁפָט אַון מַאֲכָעָן דָּעַר שְׁרַעְלִיכָּעָן דְּלוֹת אַבְּיָסָעָל וּוּנְנִינָעָר
שְׁרַעְלִיךְ. אַ גְּרוּסָטָר הַעֲלָר לְכָטָשָׁיָוָן בְּרַעְכָּט זִיךְעָן אַרְיוֹן אַין דָּעַם דָּאַזְוִיגָעָן
אַרְיוֹמָעָן הוּיוֹן. אַהֲרָלִיכָּעָ אַידְיָוִילִיעָ, וּוּ דִי דָּאַזְוִיגָעָן, לְיעַנְטָמָעָן זְעַלְטָעָן.

הַעֲרָשָׁעָלָעָ אַבָּר עַנְטוּוֹיקָעָלָט זִיךְעַדְרָוּוֹיָל מַעֲהָר אַון מַעֲהָר אַון וּוּרְטָ
אַ העֲרָשָׁעָלָ. אַ העֲרָלְבָּרָעָד מַעֲנָשׁ וּוּאַקְסָטָמָ אַוְיָה. עַד פָּאָהָרָט קְיָוִן אַוְסְלָאָנָד
אַון וּוּרְטָ אַגְּנָלְעַרְעַנְטָעָר. קְוּמָעַנְדִּים צְרוּיקָ אַחֲיםָ, פָּאָהָרָט עַד אַזְיָד אַיִּן
זִיּוֹן גַּעֲבָוּרְטִישְׁמָאָרָט. נָאַטְיָוִילִיךְ קְומָט עַד דָּאָרָט אַון נָאָר אַ פְּלָאָגָרָם — אַ

פָּאָגָרָם אֵין קָאַבְּצָאַנְסָק, וּוֹיֵל דַּי קָאַבְּצָאַנְסָקָעַר עַקְסָפְלוֹאַטְרָעַן דָּאָס
לְאָנָד ! ...

אֵין דָעַר דָאַזְוִינָעַר עַרְצָהַלְוָנָגַג הָאָט אַבְּרָאַמָּאוֹוִיטָשׁ אַרְוָמְגָנוּמוּן נִישְׁתַּחַת
נָאָר דָאָס גָּאנְצָע וּוֹדִישָׁע לְעַבְעָן פָּוּן עַק בֵּין עַק מִיטָּאָלָעַם, וּוֹאָס טָהָוָת זִיךְּ
אָבָּדָעָרִין אֵין לְוִוְּפָּה פָּוּן 24 שָׁעָה, בַּיְמָמָג אָוּן בַּיְמָאָכָט, אֵין דָעָרוֹאָכָעָן אָוּן
שְׁבָתָה אֵין יוֹמָ-טוֹב, נָאָר עַד אַיּוֹ אַוְיךְ גַּעוּוֹאָרָעָן דָעַר מַאְלָעָר פָּוּן טִיפְעָן, —
אָגָאנְצָע מְחַנָּה פָּוּן אַרְגִּינְגָעָלָעַ, מַעְרָקָוְוִידָגָעַ מְעַנְשָׁעָן. פִּינְגָּרָעָן וּוּיְזָוּעָ
דַּי בַּעַלְ-אַכְסָנִיאָעָטָע, טְרִינְעַסְטָאַסְיָעַ דַּי קָעְכִּין, דָעַר אַלְטָעָר דַּי אַבְּרָהָם מִיטָּן
„זָוְהָרָה“ אָוּן מִיטָּעַדְרָעַנְדָּר נִשְׁמָה, דָעַר יְוִונְגָעַל מִשָּׁהָלָעַ, שְׁמָאָלָיָק דָעַר
טָאַנְדָּעָטָנִיק — חַוְּפְּטָזְעָכְּלָעַ וּוּיְעַר בַּרְעַנְגְּטָצָו דָעַט שְׁבַתְּ-קָוָדְשָׁ אַינְדָּעָרָהִים
בְּקָדוֹשָׁה וּבְתָהָרָה — שְׁנַיּוֹרְ-זָוְאָלָף דָעַר כָּאָפָעָר, רַיְפָאָל לְבוּלִינְסָקִי דָעַר
מַשְׁכִּילְ-דִּינְגָּעָר סּוֹחָר — אָמִין לְמִידָּוָה וּנְזָקָק פָּוּן דַּי בַּעַהַלְטָעָנָעַ מַשְׁכִּילִים —
רַיְ אָשָׁר דָעַר מַעְקָלָעָר מִיטָּזְיוֹן מִין רַעֲדָעָן אָוּן זַיְן פְּרָנָסָה, לְיִבְּרָאָר
צִי דָעַר רְוִוְּטָעָר, וּוּלְכָעָר בַּאֲרָגָט גַּעַל אַוְיךְ פְּרָאַצְעָנָט, עַר אָוּן זַיְן וּוּיְבָּרָאָר
אָוּן זַיְן אַיְדָעָם אָוּן זַיְן שְׁהָנָעַט אַכְטָעָר, וּוּלְכָעָר וּעְרָט אָגָעָלָעָט, הָאָרָאָר
דָעַל דַּי מַעְקָלָעָרִין פָּוּן דַּי לְעַבְּדִינָעַט סְחוֹרָה, מַעְנָדָי, וּוּלְכָעָר אַיִּזְמָן „אַלְ-
פָּאָנָס“, לְוּיְבָחָר מִיטָּן זְגָעָן הַיּוֹזָעָל, זַיְן וּוּיְבָ שְׁיַוְצָעָדָי „מוֹהָמָעָה“, רַיְ
מַעְרָקִין“ אָוּן דַּי „פִּירְשָׁטָן“ אָוּן מַאְלָוִינְגָעָ אָוּן דַּי אַיבְּרָגְנָעָ מִידָּלָעָר אִין
אַיְהָרָה הַזִּוִּין, רְחַלְיָן דָעַר אַכְזִיּוֹנִיס אָוּן רִיבְקָיָן דָעַר סְטוּרָעָנָט אָוּן מִיכָּאָלָסָפָר
פִּירָ דָעַר פָּאַדְרִיָּאַדְשָׁסִיךְ — דָאָס זְעַנְעָן אַלְזָ טִיפְעָן, אָגָאנְצָע מְחַנָּה פָּוּן
אַרְגִּינְגָעָלָעַ, מַעְרָקָוְוִידָגָעַ מְעַנְשָׁעָן.

נָאָךְ מַעְכְּטִינָעַר אַבְּרָאַר וּוּיְוָתָזְקָדָשׁ אַבְּרָאַמָּאוֹוִיטָשׁ אָוּן זַיְן לְעַצְטָעָר עַדְ-
צְעַהָלָנָגַג, אֵין „שְׁלָמָה רַי חִימָס“ — „אָ בִּילְדָפָן וּדְיִשְׁעָן לְעַבְעָן אִין
דָעַר לְיִטְאָ.“

אַלְעָם, וּוֹאָס מִיר גַּעֲפִינְגָעָן אֵין דַי פְּרִיחָעַדְגָּעָר דָרְיוִי עַרְצָהַלְוָנָגָעָן בְּעַד
זָוְנָדָעָ, גַּעֲפִינְגָעָן מִיר אֵין דָעַר דָאַזְוִינָעַר אַוְיִנָּעַר עַרְצָהַלְוָנָגַג צְוֹזָעָמָעָן ; דַי
שְׁאַרְפָּעָ בַּיּוּסְעַנְדָעָ סָאַטְרָעָ גַּעֲגָעָן דַי שְׁרַעְקָלִיבָעָ הוַיְלָקִיט אַיְנָסָמָעָן לְעַבְעָן פָּוּן
אַנְ'עָדָה פָּוּן אַוְמָגְלִיקִילִיבָעָ ; דָאָס גַּרְוִיסָעָ, הַיְסָעָ רְחָמָנָת אַוְיךְ דָעַם אַוְנָדָעָ
לִיכְעָן אַוְמָגְלִיקִילִיבָעָ פָּוּן גַּאנְץָ פָּאָלָק ; דָעַר וּיְוִינָעַר לְיִוְשָׁעָר טָאָן, וּוּלְכָעָר צְוָגִיסָטָ
זִיךְּ וּוּיְ אָפִיעַדָעָל אָוּן לְאָזָט דָעַרְצִיטָעָרָעָן אַלְעָ פָּעָדָים פָּוּן'ָם הַאָרֶץ, אָוּן יְעַנְעָ
וּוּיְכִיקִיט אָוּן זַיְסִיקִיט, וּוּלְכָעָר בַּעֲרוּוִישָׁעָן דָוְרָק זַיְעָר עַכְמִיקִיט ; דַי נָאַטְוָרָ

שיידערונגגען און זיינער אונגענדליךער פראכט ; די פערשיידענסטע טיפען, אלטעהליכע און אויסנאהמליכע, מיט זיינער חיזוניות און זיינער פניםיות — נאר איז דאס בילד פון'ם „דלאט“, ווי מיר קענען עס פון „פישקע דעם קרומען“, געווארען דא א סך בולט' ער, און דער שפאט, וועבדער שנידט אומ'ברחמנות אויף רעכטס און אווח לינקס איזן „מסעות בנימין השלייש“, איזן דא געווארען א סך שאפרער, און דאס גראוסע מיטליך מיט דער יודרי שער נשמה און מיט דעם עלענד און אומנעליך פון א גאנץ פאלק האט דא געפונגען זיין אויסדרוק טויענד מאל שאפרער ווי איזן „ווינשפינגענערעל“. דאס איז דאס בוק איבער אלע ביבער, זואס אבראמאויטש האט אונז געד שריבען.

די ערצעהלהונג האט די פארט פון אן'אויטאכיאנראפוי. די מענשען, וועלכע קומען דארט פאר, ערקענט מען זטאפרט, איז זיינען לוייט לאבער דיגע מוסטערען : ר' חיים דער טאטטס פון'ם קלינעם שלמה און שרה זיין מאמע און ליפא דער מלמד. א פארטראפליך געצייכענטס פינור איז די פיר גור פון יאכגע-סאסיע אדרער „לייבציכע“, א יודרנע א מיסטערין אויף זואונד ערליך מעשיות צודערצעהלהען, און איזו איזיך פראדעל דאס קלינען מיר דעלע (ועהרב ענהליך צו דער הערליךער ביילע אין „ווינשפינגענערעל“). אדרער די פינור פון איזויש חלון, מיט לייזקע איזן ר' נחום רזיזעבער מיט זיין נסעה סיון אויזרישאָל, און הערצעל קוילעס דער סטאליאָד, איזן וועלכען עס ליעבט א קינסנּער-נשמה, זואס רויסט זיך תמיד ארויס צום ליכט, און נאך און נאך — לוייטער מערקווידיגע פינורען. דער גאנצער שאיז פון מענשען, וועלכע די יודענ-אָט האט אדרויסגער-ופען, איז דא אויפגעצעעהט.

און בילדער — איך מוז איננס פון זיינס דער ברענונג. דער איינדרוק פון'ם דערלעבעטן מוז זיין געווען זעהר שמאرك איזן דער נשמה פון'ם קלידי נעם אבראמאויטש אלט קינה, איז נאך איזן די שפעטסטע יאהרען און נאכ- דעם ווי ער האט שוין דאס-זעלכע אין אן'אנדר ארט אמאל געצייכענט, האט ער זיך געפיהלט געצואונגגען, עס נאך א מאל צו דערצעהלהען :

„נאך דעם ערשתען משמר ארכום האלבע נאכט, איזו שטעהט געשריבען וויעעהט א צפונ-זונגעטלע איזן די וואכען פון די מלאכטס ביוטען זיך דארט איזן הימעל. עס גיט, אט דאס ווינטעלע, דעם מלאך גבריאל א ריהה, און ער שרויות אויבען זעם קולות אויס, לויינט דערנאנך פון א בוק ארויס די

מעשנעם אלע מעשים, וואס וווערען אבעגעטהון בייטאג. פון איהם דארט ניט עם א טאראע אונטער די א קיל, אי אויבען אי אונטען וווערט א געטומעל: דער האהן קרעחת אויף דער ערעד און גבריאל אויפֿן הימעל. דענסמאָל לאָוט זיך נאמט פון דרייהונדרט ניינציג הימלען אָראָב אָן גִּינְעָדָן אַריַין. בִּיחוּתָה מְלָאָכִים לְוַיְמָעָן פָּאָרוֹאָס אָן זַעֲגָעָן שִׁירָה: „עַפְנָעַט, מַוְעַדָּעַן, בְּרוּיט זָרָאָוָף — עַפְנָעַט הַוִּיךְ זָרָק בֵּין אַרְיוֹף — אַיְהָר אַיְבָּיג פַּעַטְמָעַט תְּהִיר רָעַן — קָוְמָעַן דָּאוּ דָּאָ נָאָט שְׁפָאָצְרָעָן!“ — עס זוינגען אויך די בוינער אין זַעֲדָן, נִיבָּעָן פָּוּן זָרָאָס זַעֲסָע, שְׁמַעְקָעְדִּיגָּעָן רִיחָות פָּוּן בְּשָׁמִים. אָט אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'! מְלָאָכִים אַיְוֹדָשׁן אַרְיַין, נִגְּמָעָן מִתְּדָרְמָקָט, מִתְּזִינְמָעָן אַלְיָין — שא'!

פָּוּן פְּאָלָעָן אַיְהָם די אוּנְגָעָן גְּלִיאָךְ אַיְן דָּעַם גְּרוּוּמָעָן יִם אַרְיַין... אַזְוִי וַיְוִינְטָמָעָן, די וַיְסַמְּטָמָעָן, אַיְוֹדָשׁן צִוְּוֹן, די בַּיְמָעָרָעָלָמָה, אַיְוֹדָשׁן קִינְדָּרָעָר יִשְׂרָאֵל זַיְנָעָן, וואס אַיְן גְּלוֹת — אַוְן צַוְּיוּיָה הַיְמָעָרָמָעָן טְרָעָה דָּעַן פְּאָלָעָן אַיְהָם די אוּנְגָעָן גְּלִיאָךְ אַיְן דָּעַם גְּרוּוּמָעָן יִם אַרְיַין... אַזְוִי וַיְוִינְטָמָעָן אַיְהָם די אוּנְגָעָן גְּלִיאָךְ אַיְן דָּעַם גְּרוּוּמָעָן יִם אַרְיַין... אַזְוִי קִינְדָּרָעָר לְאָזָט עַס נִשְׁתָּאַנְיָלְעָן; זַיְהָ שְׁטָהָעָנְדָאָוָה בַּיְנָאָכָט פָּוּן די גַּלְעָנְגָרָם, רַיְכְּתָעָנְזָאָב חָזָות, וַיְוִינְעָן זָרָק חָזָות וַיְסַמְּעָן בַּאֲרֻמָּה עַרְדָּן צְעִירָנָעָן פָּאָטָעָר אַיְן הַיְמָעָל — אַוְן דָּאָס יַדְרִישָׁע הָאָרֶץ פִּיהָלָט עַפְעָם דָּעַנְסָד מְאָל אַמִּין בַּעֲוֹנוֹנָדָרָעָן טָעַם, וַיְסַבְּבָטָעָר אַוְן זַוְּעָר אַיְנָאִינָעָם... שְׁלָמָה' לְעַגְתָּה פָּאָרָטָג אַיבָּעָר דָּעַר נָאָס, דָּאָס שְׁטָעָטָעָל שְׁלָאָפָט. לְבָנָה אַוְן שְׁטָעָהָן שְׁטָהָעָה אַיְן הַיְמָעָל אַיְוֹדָשׁן זָרָק חָזָות, דָּאָרָט, אַזְרָעָרָן, טָהָוָת זָרָק עַס אַצְינָדָרָעָן עַפְעָם גָּנוֹרָאָס שְׁרָעָק. טָהָוָת פָּוּן עַרְגָּנָעָז אַבְּלָאָזָן, אַזְרָעָרָן, טָהָוָת זָרָק עַס אַצְינָדָרָעָן עַפְעָם גָּנוֹרָאָס שְׁרָעָק. דָּאָכָט זָרָק אַיְהָם, יְעַנְס צְפּוֹנְזְוִינְטָאָלָעָ, דָּאָס גָּנוֹטָעָ וַיְנָטָעָלָעָ, וואס וַיְיָהָעָט אַוְן אַזְרָעָרָן די פְּלִיעָנָעָל פָּוּן מְלָאָכִים, וואס הָאָט אַמִּאל אַוְיךְ נַעֲבָלָקָזָעָן אַיְוֹדָשׁן דָּוד הַמְּלָדָ'ס פִּידָּעָלָעָ, אַיְהָם צְוִיקָאָפָעָנָס בַּיְנָאָכָט אַיְוֹפֿן גַּעֲלָנָעָר, אַוְן עַס הָאָט זָרָק גַּעַשְׁפִּיעָלָט זַוְּעָס, גַּעַטְלִיכְבָּעָ לְיִעְדָּר. זַשְׁוָשָׁעָן עַרְגָּנָעָז בַּוַּיְמָעָר אַיְן אַגְּרָטָעָן — דָּאָס זַשְׁוָשָׁעָן דָּאָרָט די בַּוַּיְמָעָר אַיְן גִּינְעָן. קָרָעָת עַרְגָּנָיָאָ אַהָהָן — דָּאָס זַעֲנָעָט עַרְשָׁהָרָה. אַוְן זַעֲנָעָן אַיְהָם די הַאָרָה, דָּאָס פְּנִים, פִּיכְבָּט פָּוּן טַוִּיתָרָאָפָעָן — דָּאָס זַעֲנָעָן גָּאָטָס טְרָעָהָרָעָן, דָּאָס וַיְוִינְטָעָר, יַאֲמָרָת

אויף זיינע פערוואגעלטט קינדרער. עם שלאפט נישט, עם דראמעעלט נישט דער הימער פון ישראל!... עם צוישפיעלט זיך שלמה'לען די געלטטען, זיין כה הדמיון אייז פלאס-פייר, דאס הארי צונגהט איהם שייר פאך גרויסע געפיה'לען — און ער נעהמת זיך לערנצען מיט השך, געשמייך אויף א נוי נון"...

עם אייז דער גרויסער טריומר אין דער יודענגן, דאס יודישע קינד, וואם אייז געבורען צו זיין דיבטער ווים עם אליין נישט.

און געהט מען דאן אוועק פון דעם דזוניגען מיסטרהפאטען וווערך צו די קלענעשט ערצעה'לונגגען אבראמאוושט'ען, וועלען מיר זיך נישט וואנד דערען, וואם די טיפען און די סצענעם דארט זונגען ארום און ארום די זולביבגען, וועלכע מיר האבען שניין טילויזי געהאט אין דער גרויסער ערצעה'לונג. די קלענערט זונגען פאך אונז נאך א מין "תקון ליל שבשות" — און מיר וואנדערען זיך נאך אויף די געשקטליבקיט פון'ם דזוניגען מייסטרער, ווי ער האט געפענט אוזו פיעל געתטאלטטען און בילדער צוניגערדען גען אין אزا ווינציגער פאַרָם.

און הויפטזעבליך מווע מען בעוואנדערען די אינפאָקיטים פון דער מעשה און פון דער טעמם ביי מענדערעל'ן. מענדעלע אלײַן פרובט אונז צו געבען די ערקלערונג דערפּון: — "באמת טאקי, וואם האט מען צו דער-צעה'לען פון אונזער לְעִבָּעֵן איזן מײַנָּע צויטען? אַבְּעָרָאַשְׁטַט די וועלט מיט גרויס וואנדערליכע זאָכְעָן האבען מיר נישט געוווען; קיין דראָמָאנָען גענעראלען און גרויסער שיסערס זונגען מיר נישט געוווען; קיין דראָמָאנָען מיט "יפְּהַפְּיוֹת" האבען מיר נישט געשפֿיעלט. שלאָנָען זיך אויף דועלען ווי די בעק, אַדְעָר זיין ווי ערות, צוקען, ווי צוּוִי פְּרָגְנִיסְעַן זיך דאס בלוט, האבען מיר נישט געפרובט, און מאָנָצְעָן קאָדְרִילָען מיט נקבות אויף בע-לער האבען מיר נישט געפענט, און אויף געיגען איזן פְּעַלְדָּעָר און וועלדר צו כאָפּען בערען, זונגען מיר נישט געגאנגען. געריריות אויף אייגענע שייפען איבער ימ'ען, אויפֿצְרוּדְעַקָּעַן ניע אונזולען, האבען מיר נישט. מיט טענצע-רינס און אַקְטְּרִיסְעַם האבען מיר קיין געשפֿעטן נישט געהאט, און איבער פרימאָדָאנָען און אַנְתָּהוּן זיך די גרויסער פְּרָגְנִיסְעַן המהען מיר זיך נישט אויסגעבראָקט. בקיזור, אט די אלע צוּמָעַלְעַךְ צוּם סְפּוּרְדְּהַמְּעַשָּׁה, ער זאל זיין געשמייך און נעהמאָק און נעהמאָק דעם עולם — אט דאס אלסדיינָג איזו נישטאָ ביי

אונז. און אנשטיאט דעם האבען מיר א מלמד מיט חדר, מיט א בעהעלפער, שכנים, חתנים, כלות מיט וויבער, קלינונוארט, הלוצאות און עגנות, אל-מנות און יתומים, נשרפים, געפאלענע און אבעקומענע, אלע סארטען ארימע ליטט, אַרומגעעהנדיג איבער די הייזער ערבי-שבת, ערבי-ימיטוב, ראשיחורש און גלאט איזו זיך מאנטאג און דאנערשטאג, בטלנים, נכאים, מקבילים און צדקה-פושקע, אלע מיני פרענויות, דלות, קבצנות און אלערליי מיני משינה/דינע פרנסות — אט דאס איז אונזער ליעבען, אז אך און וועה איז צו אונז ! א ליעבען, מ'שטיינט-געזאנט, אהן נחת, אהן א רוחיג געמייט... א פינסטערם, אהן א שיין, אהן א שטראחל-לייכט. א ליעבען, וואס האט א טעם ווי א געקעטס אהן בעפער און אהן זאלץ — — — אבער דערפֿאָר האט עם איז זיך א מין יודישען טעם, וואס ס'אייז נישטאמ זוינ גלייעבן. ס'אייז דא א מין קען, וואס ער איז מיט ווערט, און די מבניינ, וואס פערשטעהען זיך אויף דער אכילה, צאחלען דערפֿאָר איז טאג אריין און עסען דאס מיט א מארגנעם אפעטירט. אט די ביטערקייט, וואס איז אינ אונזער ליעבען, אט דאס איז טאקי די גאנצע החשובות זייןע — . א, די דאנזגע בייטערקייט, וואס איז אונזער ליעבען !

און זואדר זאנט אונז מענדעלע : „עם איז נישטאמ קיין איינציגער פון אונזערע ליטט, וועלכער זאל נישט האבען א שטיקעל שיוכות, מעהר אדרער וועניינער, צו גַּוֹפְּסָק, און עס זאל נישט שטעהן וועניינטערען א הונדרט-סטעל אדרער א טויזענדסטעל פון איהרע איינגענספאטמען איז איהם.“.

*

* *

פאר פינע און צוואנציג יאחים בערד, ווען מען האט אングעהויבען צו איבערזעצען מענדעלע מוכער-ספרדים'ס ווערך אין אנדערע שפראכען און איינציגער פון די פוילישע שריפטשטעלער האט עקסטרא זיך אויסגעלערענט יודיש, כדער זאל קענען איבערזעצען אויף פויליש דעם „סעשות בנימין השילישי“ און „די קליאטשע“, האבען די פוילישע שריפטשטעלער געהאט אריינגעלאדרען אבראמאויזשען, ער זאל קומען צו זוי, כדער איהם אבצונגער בען כבוד, און ווען ער איז געקומען, האבען זוי איהם געמאכט א באנקעט

אוֹן האָבעָן רעדעַן געהאַלטְעַן, גרויסע, פִּיעַרְדִּינְעַר רעדעַן, אוֹן האָבעָן אֵיכֶם אַיְנָם הַמְּעוֹל גַּהֲוִיבָּעָן, אוֹן דַּי פּוֹילְיִישָׁע צִימָוְנָגָעָן האָבעָן אַרטִיקְלָעָן וְועָדָגָעָן אֵיכֶם גַּעֲשִׂרְיוֹבָּעָן, גַּרוֹיסָע, פִּיעַרְדִּינְעַר אַרטִיקְלָעָן, אוֹן האָבעָן אֵיכֶם זַיִן כְּבוֹד אַכְּגָעָנְבָּעָן — פּוֹן יְוָדָעָן אֲבָעָר אַיְזָן דָעַסְמָאָל נִישְׁתְּגָעָן גַּעֲוָעָן קַיְן אַיְינָן צִינְגָר מְעַנְשָׁ, וְאָסָס זָאָל האָבעָן פְּעַרְשְׁטָאָנָעָן, וְוי גַּרוֹסָט דָעַר דָזְוִינְגָר שְׁרִיפְטָה שְׁמַעְלָעָר אַיְזָן, אוֹן עַס האָטָט וְיךָ קַיְנוּרָעָנָט נִישְׁתְּגָעָן אַיְן דַי דָזְוִינְגָר שְׁמָחָה, זַיְנָט דָעַסְמָאָל זַעֲנָעָן אַזְוָעָק פְּינָאָפָּעָן צֻוְאָצָנְצָיָג יַאֲחָר אַיְזָן אַכְּרָאָמָאָוּוּטָשָׁ אַיְזָן וְיַדְעָר גַּעֲפָוְמָעָן צַו פָּהָרָעָן אַיְן דִיזְוַעַלְבָּגָעָן מִקְומָה — אוֹן וְוי זַעֲנָעָן דַי צִימָעָן אַנְדְּרָעָשָׁ גַּעֲוָאָרָעָן ! דָאָס פָּאָלָק האָטָט פְּלוֹצְלִינְגָן אַגְּנָהָיְבָּעָן צַו פָּעָרָה שְׁמָהָזָן, וּוּרָע אַיְזָן וְאָסָס מַעֲנָדָלָעָן אַיְזָן אֵיכֶם.

זַיִן רַיְזָע אַיְזָן גַּעֲוָעָן, אַיְזָן גַּאנְצָעָן זַיִן פּוֹנָ'ס דָזְוִינְגָעָן וְאָרָטָט, אַטְרָאָוּמְדָרְיוּעָ פּוֹן אַהֲלָד, וְעַלְבָּעָר קַוְמָת צְרוּקָ פּוֹן דָעַר מְלָחָמָה. דָאָס טְרָאָוּמְפְּ-טְיוּעָר האָטָט גַּעֲגִירִיכְטָ פּוֹן וְוַוְלְנָא בֵּין בִּיאָלִיסְטָאָקָ פּוֹן בִּיאָלִיסְטָאָק בֵּין וְאַרְשָׁא אַיְזָן פּוֹן וְאַרְשָׁא בֵּין לְאָדוֹן. צַו אַזָּא נִסְעָה האָטָט נִישְׁתְּגָעָן זַוְכָּה גַּעֲדָעָן וּוּנָעָן נַאֲרָקִין שָׁוָם שְׁרִיבָּרָעָר, אַיְזָן נִישְׁתְּגָעָן נַאֲרָק אַיְזָן וְיִדְעָשָׁר. סְאַיְזָן גַּעֲוָעָן דַי רַיְזָע פּוֹן אַפְּרִישָׁת. טְוַיְוָנְדָעָר מַעֲנָשָׁעָן האָבעָן גַּעֲוָאָרָט בֵּין יַעֲדָעָר סְטָאָרָעָזָן, טְוַיְזָעָנְדָעָר מַעֲנָשָׁעָן האָבעָן וְזַיְגַּדְעָנְגָעָן אַיְזָן גַּעֲשְׁטוּפָט נַעֲהַנְטָעָר אַיְזָן אֵיכֶם אַיְזָן זַעֲנָעָן גַּלְיְקָלָעָן גַּעֲוָעָן, וּוּנָעָן סְאַיְזָן זַיְיָ גַּלְוָנָגָעָן אַמִּינְגָּות אֵיכֶם דַי האָנדָן צַו דְּרִיקָעָן אַדְעָר אוֹיךְ נַאֲרָק כּוֹק צַו גַּעֲבָעָן אֵיכֶם אַיְזָן פְּנִים אַרְיִין.

אוֹן אַיךְ גַּעֲדָעָן : אַיְזָן לְאָדוֹן זַעֲנָעָן גַּעֲשְׁטָאָנָעָן צַעֲהַנְטָוּזְעַנְדָעָר מַעֲנָשָׁעָן פְּעַרְזָאָמָעָלָט אַוְוָאָרָעָר דָעַר גַּאֲסָן אַיְזָן האָבעָן גַּעֲוָאָרָט פָּאָרָעָן הַאֲטָעָל, וְאוֹו אַכְּרָאָרָעָר מַאְוּוּטָשָׁ האָטָט גַּעֲוָאָוִינָט. דָאָמָעָן זַעֲנָעָן גַּעֲשְׁטָאָנָעָן אַיְזָן זַיְעַרְעָה הַלְּעָלָל קַלְיָה דָעַר מִיטָּבָלָעָן אַיְזָן דַי חָנָדָה. פּוֹן מִינְגָּות צַו מִינְגָּות האָטָט וְזַיְגַּדְעָנְגָעָן דָאָס שְׁרִיעִין : „עַס לְעַבָּעָ מַעֲנָדָלָעָעָ ! עַס לְעַבָּעָ דָעַר זַיְדָעָ ! ” אַיְזָן וּוּנָעָן דָעַר שְׁרִיפְטָה שְׁמַעְלָעָר האָטָט וְזַיְגַּדְעָנְגָעָן אַוְוָה אַמִּינְגָּות בֵּין פָּעַנְטָעָר אַדְעָר אוֹיפְּגָן בָּאָלָעָן, אַיְזָן דָאָס שְׁרִיעִין גַּעֲוָעָן כְּמַעְטָה אָהָן אַסְוָה. שְׁטָוָנְדָעָן-לְאָנָג האָטָט נִישְׁתְּגָעָן מַעֲנָדָלָעָן אַיְזָן נִישְׁתְּגָעָן מִיְּנָעָן מִיטָּגְעָוָעָן מוֹת אֵיכֶם אַיְנָם הַאֲטָעָל, גַּעֲקָעָנְטָ אַרְוָוָס אַוְוָף דָעַר גַּאֲסָן. סְאַיְזָן פְּרָאָסְטָ גַּעֲוָעָן לְעַבָּנְסְ-גַּעָּגָעָן פְּעַהְלִיָּה. מִיר האָבעָן פְּעַרְשְׁדָעָן מִיטָּלָעָן גַּעֲזָוָכָט אַיְזָן מִיר האָבעָן וְזַיְ, וְוי אַיְזָן דּוֹרְכָנְשָׁלָאָגָעָן אַיְזָן מִיר זַעֲנָעָן אַיְזָן אַוְגָעָן. פְּלוֹצְלִינְגָן אֲבָעָר האָבעָן זַיְיָ אֵיכֶם דְּרָקָעָט — אַיְזָן וְאָסָס אַיךְ האָטָט דָעַסְמָאָל גַּעֲוָהָן, וְועָלָעָן

איך נישט מעהר איזוי גיך זעהן. צוזאמען מיט איהם בין איך געזעסען אין'ם וואגנון, און טויזענדער מענשען זענען געווען איזום אונז, און זוי האבען געפרובט, דעם וואגנון, צוזאמען מיט'ן אלטטען, אויפצחויבען. ענדליך האָר בען זוי איהם געהויבען — און אַ שריינען : „עס ליעבע מענדעלע ! עס ליע בע דער זידע !“ האט זיך אַרויסגעריםען פֿלוֹצְלִינְגֶן פֿון טויזענדער קעהלען. און ווי זוי האבען איהם געהויבען — האב איך געפיהלט, או איך בין מיט איהם מיטגעהויבען געווארען.

ד"ר י. קאצענעלסמן

פון פטערברוג קומט מיר אן די נאכרייכט, איז די פרינדר פון יודוי שער ליטעראטור און יודישער וויסענשאפט האבען דארט מיט טליכע טאג צורייך געפיערט דעם יוביילאום פון ד"ר יהודה לייב קאצענעלסמן'ס 135 ייאחה ריגער ליטעראיישער טעטיגליךיט. אין א גאנצער רוויה פון שענהן רעדען האבען זוי איהם געפיערט. זוי האבען געדערט ווער פון זיין שענהר ליטען ראטטור, ווער פון זיין וויסענשאפטלייכער ארכיביט, ווער פון זיין געזעלשאפט לייכען טהון. איך מזו זאנען דעם אמת: איך פון מײַן זיט וואלט וועלאן רעדען מעהր פון אלעט וועגען דעם מעשן אין איהם. קומ איך אבער איצטן כדוי מײַן פלייכט צו טהון און מײַנע טליכע ווערטער צו זאנען, קומט עס מיר פּלוֹצְלִינְג געוען געזווארונגנען צו רעדען וועגען זיך זעלבסט און ארוייסצ'ר טראנגען אויפֿן גרויסען מארך דאס אינטימסטע און פערבאָרגענסטע איז מיר. קאצענעלסמן שטעהט מיר צו נאחנט. מיט איהם צוזאמען האב איז אמאָל גע'חלומֶט און געפּוּרְעַמֶּט דעם מאָדרענעם העברעהאַישׁען פֿעלְיעַטְאָן אין דעם געַלְיעַטְעָן "הֵוָם", מיט איהם צוזאמען האב איך אמאָל געַרְנִין דעם און ארוייסגעגעבען דעם פֿעַטְעַרְבְּרַגְעָר "הֵזְמָן", מיט איהם צוזאמען האב איך אמאָל אויפֿ שפֿאַצְיְרָגְעָנָג אַדְרָע אַין שטילען אַרְבִּיטְצִימָד פָּאַנְמָזְוִירָט אַון געפְּלָאַנט דעם אויסכּוּי פון אַיְודִישֶׁר לִיטְעָרָאַטָּה, דִּי שענהן ליטעראטור אַון דִּי וויסענשאפטלייכָבָּן.

און אט געדענք איך איהם, ווי איך האב איהם צום ערשה טען מאָל געזהן, פֿאָר אַגְּנְצָעָן יֵם מֵיט יַאֲהָרָעָן, אויבען אַין דער דער דאַקְצִיעָן פון "הֵוָם", נאָך אַיְידָעָר דער ערשותער נומער אויז אַרוֹסִים, באָלָד אַין מײַן ערשותען אָווונט אַין פֿעַטְעַרְבְּרַגְעָר. אַרוֹס אַון אַרוֹס אַין געזעטען אַ גְּרַעַסְעַרְעַ גַּעַזְעַלְשָׁאָפְּט, פֿלוֹיוּדְעַרְעַנְדִּיג אַין דַּעַבְּאַטְרַעְנְדִּיג, אַון עַר מֵיט זַיִן גַּאנְצִיְּעַבְּדָגִן, אַרְויִיסְזָאַגְעַנְדִּיג זַיִן מַיְנָוָגִן, אַבְּעָר אַיך מַזְוָּזָעָן דעם אַמְתָּה: נִישְׁטָא אַ וּאַרְטָה האָב איך גַּהְעַרְתָּט פון דעם, וּאַס עַר הַאָטָה גַּעַזְעַגְט, אַון נַאֲרָגְעַט אַון גַּעַלְקָט האָב איך אויפֿ זַיִן פְּנִים אַון אויפֿ זַיִן אַוְיָגְעַן. אַיְודָה

פָּוֹן אַפְּשֵׁר שָׂוִין אֲזַהֲרֶר פָּעָרְצִינְגֶּן, אָזָן אַזְוָלְכָבָעַ נַאֲזָיוּוּעַ, פְּרוּמָעַ קִינְדָּעְרְ-אָזָרְ-
נָעַן. אֲגַטְּסְקִיְּטַ, וּוֹאָסָהָט אַהֲרָן גְּלִיְבָעַן נִישָׁתַ, הָאָטַ גַּעַשְׁטָרָאָטַ אָזָן גַּעַר
פְּלִיאָצַט אָזָן מִיטְלִיאִידִיגְּקִיְּטַ אָזָן לַיְעַבְּלִיכְּלִיְּטַ אָזָן לַיְעַבְּשָׁאָפְּטַ הָאָטַ זִיד גַּעַר
שְׁפִינְגָּלְטַ אַיְן זַיִן. וּוֹעַן מַעַן וּוֹאַלְטַ נַעַמְחָעַן אַלְעַ מַאֲמָעַסַּ פָּוֹן דָּעַר וּוֹעַלְטַ אַיְן
דָּעַר מִינּוֹתַ, וּוֹעַן זַיִן קוּקָעַן מִיטַּ לַיְעַבְּשָׁאָפְּטַ אַזְוָעַ זַוְעַדְגַּן כִּינְהַ, אָזָן
מַעַן וּוֹאַלְטַ פָּעָרְגְּלִיְבָעַן דָּעַם אַוִיסְדָּרָוקַ פָּוֹן לַיְעַבְּעַ, וּוֹעַלְמָעַר אַיְן גַּעַלְגָּעַן
אוֹסְמָנְגָּעָסָעַן אַזְוָעַפְּן' פָּנִים פָּוֹן דָּזְוִינְגַּן מַעַנְשָׁעַן, גְּלִוְבַּ אַיְךְ נִישָׁתַ, אָזָן עַר
וּוֹאַלְטַ דָּעְרְבִּי שְׁלָעַכְטַ אַזְוָקְמָעַן. אַזְוַי פִּיעַל לַיְעַבְּשָׁאָפְּטַ אַיְנְסַטַּ גַּעַזְיכְּטַ
פָּוֹן אֲמַעְנָשָׁעַן הָאָבַ אַיְךְ בְּמִעְטַ קִינְמָאָל נִישָׁתַ גַּעַזְעָגָעַנְטַ.

אָזָן דִּי דָּזְוִינְגַּן גַּרְוִוְסָעַ לַיְעַבְּשָׁאָפְּטַ אַיְזַעַם, וּוֹעַלְכָעַ אַיְךְ הָאָבַ גַּעַשְׁפִּירַט
אַלְעַמָּאָל, אַזְוַי דָּצָן וּוֹעַן אַיְךְ הָאָבַ עַפְעַם גַּלְילִיְעַטַּ פָּוֹן אַיְהָם. יַעַנְעַ אַיְוִינְגַּעַן
הָאָבָעַן מִידַּ אַלְעַמָּאָל בְּעַנְלִיְוִיטַ אָזָן הָאָבָעַן אַרְוִיְסְנָעַקְוָקְטַ צַוְּ מַורַ פָּוֹן יַעַדְעַן
פְּלִיעַעַטְאָן אָזָן פָּוֹן יַעַדְעַן בְּלַעַטְעַל אָזָן פָּוֹן יַעַדְעַן בְּרִיוּוֹלַ, וּוֹאָסָה עַר הָאָטַ
גַּשְׁרְיָבְעַן. דָּעַר אַוִיסְדָּרָוקַ פָּוֹן יַעַנְעַם בְּלִיקַ אַזְוַי פָּאָר מִידַּ שְׁטָמְנְדִינְגַּן גַּעַוְעַן
דָּעַר שְׁלִיְסָלַ צַוְּ עַפְעַנְעַן מִיטַּ אַיְהָם אַלְעַם בְּעַחַצְלְטָעַנְעַן אָזָן אַלְעַם פָּעַרְבָּאָרַיַּ
גַּעַנְעַן אַיְנְסַטַּ דָּזְוִינְגַּן אַוִיסְדָּרְוּוֹחַטְעַן מַעַנְשָׁעַן. אַיְגְּנָעַנְטָלִיךְ אַזְוַיְנְגַּעַן גָּאָרְ קִיןְ
גָּאָרְ אֲזַהֲרְמָעַל אַזְוָלְכָעַם. אַיְגְּנָעַנְטָלִיךְ אַזְוַיְנְגַּעַן דָּזְוִינְגַּן גָּאָרְ קִיןְ
בְּעַהְאַלְטָעַנְעַם אָזָן קִיןְ פָּעַרְבָּאָרְגָּנְעַנְעַם נִישָׁתַ גַּעַוְעַן. אַלְעַם אַיְהָם אַיְזַעַם
גַּעַלְגָּעַן אַפְּעַן וּוֹיְזִיף דָּעַר פְּלַאְכָבָרַ הָאָנְדָר : גַּעַמִּיט אָזָן גַּטְפַּ
קִיטַּ. דָּאָס קְלִיְינַעַ רַעַטְעַנְיַשַּׁ אַיְזַעַם נַאָר גַּעַוְוַעַן דִּי אַוְנוֹנְדָרְבָּאָרַעַ צְוּנוֹיְפְּעַזְגַּנְגַּן
בַּיְ אַיְהָם : פָּוֹן אַיְזַעַם זַוְיִת דָּאָס לַיְרִישַׁ אָזָן וּוֹיְכַבַּעַן קִינְדָּעְרְגָּנְמָיט אָזָן פָּוֹן
דָּעַר אַנְדָרְדָרַ זַוְיִת דָּעַר גַּלְעַהְרָטָרַ אָזָן דַעַנְקָעַר, פָּוֹן אַיְזַעַם זַוְיִת דָּאָס גַּרְוַעַסְעַ
קִינְדַּ מִיטַּ דָּעַר וּוֹאַנְדָרְבָּאָרַע נַאֲזָיוּמָטַ אַפְּלִיַּ בֵּין אַיְנְסַטַּ זַיְבָעְצִינְסָטָעַן
יַאֲהָרַ אַרְיִין אָזָן פָּוֹן דָּעַר אַנְדָרְדָר וּזַוְיִת דָּעַר שָׁאָרְפָּרָעַ אָזָן גַּעַנוֹנְיָרַ דַעַנְקָעַר
מִיטַּ דָּעַם פִּינְקָטְלִיבָעַן אָזָן טַרְעַפְעַנְדִּוְבָעַן אַוְרְטִיְלַ, פָּוֹן אַיְזַעַם זַוְיִת דָּאָס גַּאְלַ
דָּעַנְעַ הָאָרֶץ מִיטַּ דָּעַם גַּרְוִוְסָעַן קִינְדָּעְרְגְּלִוְבָעַן אָזָן פָּוֹן דָּעַר אַנְדָרְדָר וּזַוְיִת
דָּעַר חַרְוִיפְשָׁעַר מָוח — מִיטַּ אַיְזַעַם וּוֹאָרטַ : פָּוֹן אַיְזַעַם זַוְיִת אַזְוַיְרְ "

אָזָן פָּוֹן דָּעַר אַנְדָרְדָר זַוְיִת אַזְוַיְרְ "רַמְּמָה אַבְרָוִם" ...
אַיְגְּנָעַנְטָלִיךְ אַבְעָרַ אַיְזַעַם דָּעַר דָּזְוִינְגַּר "רַמְּמָה אַבְרָוִם" אָזָן דִּי אַנְרַ
דָּעַר גַּלְעַהְרָטָעַן אָזָן וּוֹסְמָנְשָׁאָפְּטִילְכִּיְכַּעַ וְאָכְבָעַן פָּוֹן קַאֲצָעַנְגָּלְסָאָן אַזְוַיְרְ גָּאָרְ
שְׁטִיךְ "שִׁירַת הַזּוּמִיר" — אָזָן נַאָר אַיְזַעַם אַנְדָרְדָר פָּאָרָם. זַיִן גַּעַנְעַן מַעַחר

אויספְּלָס פָּוּן אַנְ'אוֹגָעָנְבָּלִיקָלִיבָּר אַינְטָוָאַיצְּיעָ אָזְוִי וּוּ מַעַן גַּעֲפִינְט זַי עַלְ-פִּידָּרֶב בֵּי פָּאַעַטִּישׁ נַאֲטוּרָעָן, וּוּ פָוּן אַ פָּעָרְעָשָׂנְטָעָן, שְׁוּעוּרְפָּעְלְגָעָן, יְאַהֲרִיךְ-אַגְּגָעָן גַּרְבְּלָעָן זַיְךְ. אַיְן דַּעַם פָּרָט אִיז זַהָּר אַינְטָעָרָעָסָאנְט דַּי עַנְטָר שְׁטָעָהָנוּגָעָשִׁיכְטָע פָּוּנְמָדָאָגָעָן "רַמְ"ח אַכְּרוּם". אַיְךְ גַּעֲדָעָנְקָז זַי וּוּ הַיְנָתָה. פָּוּן דַּרְשָׁרָעָשָׁוּסָקִי אִיז עַרְשָׁינְגָעָן דַּי בְּרוּאַשְׁרָעָן וּגְעָנְגָעָן „חַכְמָתָה“. אַיְינְמָאָל קַומְטָקָאַצְּעַנְלָסָאָן אַיְן דַּעַרְשָׁרָקְצָעָפָן „הַיּוּם“ אָזְוִי בעַטְמָעַט, מַעַן זַאְל אַיְבָּרְלָאָזָעָן אַוְתָּאָוְףְּ עַטְלָיְכָעָ שְׁוּרָוּתָן, דַּעַן עַרְהָאָט צַוְּמָאָר כְּעַן עַפְּעַם אַ „זַּמְּיֻטְּקָעָפָן“. נַאֲטָרְלִיךְ אִיז פָּוּן דַּעַר „זַּמְּיֻטְּקָעָפָן“ גַּעֲוָאָרָעָן אַ גַּנוּוּסָעָרָעָן פָּעְלִילָעָטָאָן. אַבָּעָר בֵּיְסָאַבְּרָעָבָעָן דַּעַם פָּעְלִילָעָטָאָן הַאָט עַר אַוְנוֹ שְׁעַמְעוּדוֹתָן גַּעֲוָאָנָטָן, אַז עַס אִיז אַיהֲם נִישְׁתָּמָעָן אַלְעָס אַרְיוּסָט צְוּזָעָגָעָן אַיְן דַּעַם אַיְינְגָעָם פָּעְלִילָעָטָאָן, אַוְן עַר וּוּעַט מַזְוָעָן שְׁרִיבָעָן נַאְךְ עַטְלָיְכָעָ אַזְוָלָכָעָ. פָּוּן דַּי עַטְלָיְכָעָ אִיז גַּעֲוָאָרָעָן צְעַהָן אַוְן צְוָאָנָצָג אַוְן פּוֹפְּצִיגְּ אַוְן מַעְהָר. אָזְוִי אִיז אַיְינְצִינְגְּוּזְוּזָן עַנְטָשָׁטָאָנָעָן דַּעַר „רַמְ"ח אַבְּדָרִים“, אַ גַּאנְצָאַחְשָׁרְסָפָר — אַ וּוּסְעַנְשָׁאַפְּטָלִיכָעָ אַרְבָּיוּט, וּוּלְכָעָן הַאָט סַוְּאַכְּלִיסָּוֹפָ אַוְיָף זַיְךְ גַּעֲזִינְגָעָן דַּי אַוְפְּמָעָרְזָמָקִים פָּוּן אַ מְעַשָּׂן וּוּוּרִידָרָבָן. יַעֲדָעָנְפָאָלָס וּוּיְזָם דָּאָס דַּי אַרְטָמָ, וּוּסָעָמָ אַרְבָּיוּט אַ קָּאַצְּעַנְלָסָאָן. דַּעַר סָפָר עַנְטָשָׁטָהָט אַיְנְטָוָאִיטָוּ, כְּמַעַט וּוּ אַ דִּיכְתוּבָן. זְעַלְבָּסְטָפָעָרְשָׁטָעְנְדָלִיךְ, בֵּיְיָ דַּעַם אַוְנְגָעָהָזְיָרָעָן וּוּסְעָעָן פָּוּנְמָדָאָגָעָן מַחְכָּר אַוְן בֵּיְזָיְן גַּעֲוָאָנְהָאַפְּטָוָנְגִיָּט אַוְן בֵּיְזָיְן גַּעֲנוּוֹאִינְגִּקְיָוִט אִיז עַס נִישְׁתָּמָעָן קִיןְזָיְן וּוּאַוְנְדָעָר, וּוּעַן דַּעַר סָפָר וּוּעַרְטָדָן אַנְ'עַכְט וּוּסְעַנְשָׁאַפְּטָלִיכָעָ, אַפְּלָוּ גַּעֲנְגָעָן דַּעַר אַבְּוּיכָט פָּוּנְמָדָאָגָעָן סָעָר.

אַיְנְטָעָרָעָסָאנְט אִיז אוּרְקָלָאַנְדָּרָעָ אַרְבָּיוּט, מִיטָּוּ וּוּלְכָעָר קָאַצְּעָדָעָן מַרְאָגָט זַיְךְ אַרְוּם אַיְן דַּי גַּעֲדָאָנְקָעָן זַיְנָט יְאַהְרָעָן אַוְן וּוּלְכָעָר הַאָט בֵּיְזָי אַיְצָטָעָר נַאְךְ אַלְיָזָר נִישְׁתָּמָעָן גַּעֲקָאָמָט אַוְסְפִּיהָרָעָן. דָּאָס אִיז אַ „מְבוֹאַ לְמִסְבָּתָ חַוְּלִין“, גַּעֲמָאָכָט עַקְסָטָרָאָ פָּאָרְ רַבְנִים. אַפְּלָוּ אַ גַּאְזָ�-עוֹלָם מֹזָן, לְיוֹם קָאַצְּעַנְלָסָאָןְסָ אַנְזִיכְטָ, הַאָבָעָן אַמְּאָל נִישְׁתָּמָעָן אַ גַּאנְצָאַחְשָׁרְסָפָר קָלָאָרָעָפָאַרְשָׁטָעָדָעָן לְוֹנָגָ פָּוּן מַאְנְכָעָעָרָטָעָר אַיְן חַוְּלִין, אָזְוִי לְאָנָג וּוּ אַ מְעַדְצִיּוּנָר וּוּעַט אַיהֲם נִישְׁתָּמָעָן אַ גַּאנְצָאַחְשָׁרְסָ אַיְינְלִיְּוָוָגָן אַיְן דַּעַר אַנְטָאָמָעָ, אָזְוִי וּוּיְזָם וּוּיְזָיְן עַד בְּעַדָּרָה זַיְךְ נַוְּטוּוֹנְדִּיגְ זַיְם פָּעְרָשָׁטָעְנְדָנוּשָׁ פָּוּן יְעַנְעָעָרָטָעָר. בֵּיְ דַּעַר דַּאְוָיְגָעָר אַרְבָּיוּט אִיז פָּאָר קָאַצְּעַנְלָסָאָן נִישְׁתָּמָעָן אָזְוִי דַּעַר עַיְקָר זָיְן וּוּסְעָנְשָׁאַפְּטָלִיכָעָ שְׁאַפְּטָלִיכָעָ בְּעַשְׁטָרָעְבָּוָגָן, וּוּ שָׁוִין וּוּיְדָעָר זָיְן לְיַעֲבָשָׁאַפְּט אַוְן זָיְן מִוְּלִיּוּד

צו מענשען, וועלכע קאנען זיך נישט העלפען. אַנְעַכְת שטייך קאצעגעלאַסָּאָן!

און אויך די לייכטיגקייט, איך וואָלט במעט זאנען די נאאיווע לוייך טינקייט, מיט וועלכער קאצעגעלאַסָּאָן טראָעט צו צו יעדער ארט אַרכְּבִּיט, וואָס קומט איהם איין דער האנד אַרְיוֹן, וויזט אַוֵּף דעם עלאלטישען גויסט, וואָס קאָן זיך געפֿיגען נאָר ביִי דעם עכטען געמייטס-מענש. איך בין זיכעה, אָן ווּן עס זאָל אַימְיצָעֶר קומען אַיצָּטֶר צו קאצעגעלאַסָּאָן מיט דעם פָּלָצֶן פָּוּן אַנְ'אַרכְּבִּיט, ווי למשׁ, אַיבְּרוּצָעֶן אַוֵּף רָוִשׁ דעם תלמוד בְּבֵילִי מיט יהושלמי צוֹזָאָמָעָן, לאָגָג בעטען זיך ביִי איהם וואָלט ער נישט בעדארפֶּט.

עמ איז דער זוּסְטָפָן דער אַיְビְּגָנָעֶר יונגענֶר!

דאָס לעצטָע מאָל האָב איך איהם געוועהן פָּאָר עטְלִיבָּעַ חֲדָשִׁים אַיִּין בערלְין. דיזעלבע נאַיאָוּעַ, פרומָע קוּנְדָּעָר-אוּגָעָן, אָן דַּי גַּטְסְּקִיטָה האָט געשְׁטָרָאָמָט אָן געפְּלִיְּצָט אָן געאנְסָעָן זיך פָּוּן דַּי דָּזְוִינָעָן. ער האָט מִיד עטְלִיבָּעַ וְאַחֲרָנִית גַּעֲהָאָט גַּעֲוָהָן אָן האָט פָּאָר גְּרוּסָם שְׁמָה נִשְׁתְּגַעַזְוָאָסְטָמָט, וואָס מיט מִיר צוּ מאָכְבָּעָן. פְּלוֹצְלִינְג אַיִּין ער אַרוּפְּגַעְפְּטָלְעָן אַוְיָף מִיר אָן האָט מִיר גַּעַזְאָגָט „דוֹ“. — צוּם עַרְשְׁטָעָן מאָל אַיִּין מִין לְעַבָּעָן. איך האָב דַּאָּס גַּאנְיָן גּוֹט פֻּרְשְׁטָאָטָעָן. נאָר דַּי אַלְעָ אַוְסְּצִיּוֹנוֹגָעָן, וועלכע ער האָט מִיר שְׁוִין בְּיוֹ אַיצָּטֶר גַּעַגְבָּעָן, נאָר דַּי אַלְעָ גַּעַרְגִּידְקְּרִיעִילְעָךְ פָּוּן זַיְוִן לְיעַבָּעָן, האָט ער מִיר אַיְצָט גַּעַוְאָלָט גַּעַבָּעָן אויך דַּי גַּרְעַסְטָעָן אַוְסְּצִיּוֹנוֹגָעָן, אַמְּין אַנְאָ-אַרְדָּעָן אַוֵּף אַלְעַנְטָעָן.

אַזְוִי אַיִּין קאצעגעלאַסָּאָן — דער מִעְנָשׁ.

בָּאַדְפָּתָאַלְדִּי

הוינט רופט מען עם אסימילאציע און מען רופט עם נאצ'יאנאנלאיזום. הווינט האבען מיר א וארט אנטימעריטיזם און א וארט „לייטוואקעס“ — און וואויל אונז אונזער נשמה, וואס מיר קענען זיך, נאט זוי דאנק, איזו לייטיש אושידראטן און מיר האבען וועיגנטענס ווערטער פאר אלע די דאוןיג בערגיפען און פארן גאנצען רייכען בעדראך פון אונזער טענד ליך לעבען. אמא לאבער איז געווען א צייט, וואס די דאוןיג אלע ווערטער זענען נאך אָרְנוֹנִישַׁט געווען בְּנֵמִיאָ ; בעצם אָכְבָּר זענען די דאוןיג בערגיר בען שווין דענסמאל אלע פָּאָרָהָן געווען נישט ווענגער ווי איצט. מען האט זיך שווין דענסמאל גע/^{שמדט} אָדָעָר מען האט זיך האָלְבָּגָע/^{שמדט} נישט ווינציגער ווי היינט ; עס האבען שווין דענסמאל יודישע מענטשען לייב געד האט רעם כל' יישראָל פונקט איזו ווי איצט. אנטיסעמיטען זענען נישט געד ווען, דאס איז ריכטיג — דערפֿאָר אָכְבָּר געווען צורדיישראָל ; לִוְתָּן וואציזום איזו נישט געווען, אויך דאס איזו ריכטיג — דערפֿאָר אָכְבָּר, ווען א פִּינְעֶר מענש מיט פִּינְעֶז זוטען האט געוואָלט אָרוֹיְסּוֹיוּזָען זיין פִּינְעֶט קייט דאָרוֹדָר, וואס ער האט נישט דירעקט גענזאנט, איז ער האט פִּינְעֶט א ייך, האט ער שווין געפּונְעָן אויך דענסמאל עפּעם א ווארט, צו זידלען די טאכטער און צו מינען די שנור. בסיכון, קוקט מען אָבְּסְעָלָל צוֹרָה אָין דער בערגאנגענהייט, פִּיהַלְתָּן מען זיך דאָרט גאנץ הוימיש ; מיר זעהען דאָרט לוייטער צענעם פּוֹנְטָם היינטיגען לעבען. בלעטערט מען איז עפּעם אָנְאָלְטָר פרעטערט בראניס פּוֹן פָּאָר הונדערט וְאָהָר, קען מען מינען, איז עס רעדט זיך דאָרט. זענען א ווארטשוער היינט-צייטיגען זיך, וואס פּוֹן איזו זויט ווילט זיך איהם מיט אלע כהות זיין דער פרנס פּוֹן דער יודישער קהלה און פּוֹן דער אַנְדָּרָאָר זויט שמדט ער אָבְּגָנְזָעָן געשםאָס זיון זוחן זיין טאכטער.

איך האב אין אינטנס פון די פֿעַצְטָעַ מעג גונדראבעלט איזן אלטמע פֿאַז
פֿיעַרְעַן איזן האב געפּונְגען אַדְאָקְסְמְעַנְטָן", ווועלכּער איזן שׂוֹין אַלְטָן קְנָאַפּעַ

הונדרט יהאה. איך קען נישט אין דער גאנצער ליטעראטור קיין שם זאג', וועלבע זאל אווי פיין אוילסטערין דעם גאנצען עצם פון דעם בענרייך אסמיילאציע, ווי דאס דאזינע שrifט-שטיך. עס איז א קאפעע פון א ברייע, וואס נעמינט זיך אינ'ס רשות פון אינעם פון די מענדעלזאהנס אין דיטיש לאנד. דעם דאזינגען ברייע האט גשריבען אברהאם מענדעלזאהן, דער זוהן פון דעם פילוסוף ר' משה מרדכי און פאטער פון בעריההטען מוווקער פעליכם מענדעלזאהן-בארטאַלדי. דער ברייע האט אווי פיעל קאָמיום — אָז עס ווּרט אָזֶש זעהָר טרוּוּרִיג אַזְמַרְתָּן. עס איז די טראָנִירָקָאמְדֵּיע פונ'ס יודישען פאָלאָק.

אברהאם מענדעלזאהן איז געווען אַנְיַנְפָאָכָּעָר סוחר און אַקלִין מענְצָעָה. זאנט וואָס אַיהָר ווּילְט: האבען פון אַיְזָן זוּיט אַטְּמָעָן אַגְּרוּסָעָן, ווי משה מענדעלזאהן, און פון דער אַנדְרָעָר זוּיט אַזְהָן אַגְּוואָצְלָדְגָּעָן גענְיָום, ווי פֿעְלִיכָּם. און אלְיָזָן אַגְּרוּנִיסָּט — דאס אַזְיָן אַבְּיסָעָל אַנְיַנְפָאָכָּעָר צוֹשְׁטָאָנד אַזְיָן לְעָבָעָן. פון ביַידָע זוּיטָעָן צוֹרְגְּרוּסָעָץ פרעָם, און אַזְיָן מִיטָּעָן אַנוֹ. אַמְּבָעָטָעָן באָראָקְטָעָרְזִירְטָה האט ער זיך אַמְּאָל אלְיָזָן דָּרָךְ דעם וואָרט, וואָס ער האט אַמְּאָל גְּעוֹזָגָט פון זיך: "אַט וועָר אַיך אַמְּאָל אַגְּנוּרְעָפָעָן דער זוהן פונ'ס גְּרוּסָעָן מענדעלזאהן און אַט וועָרָעָר אַמְּאָל דער טָאָטָעָן פון'ס גְּרוּסָעָן מענדעלזאהן". אַזְזָעָן מְעַשָּׂן אַז אָסָור דָּא וואָס מְקָנָא צוּ זָיָן. צוּוִישָׁעָן די צוּוּיָן גְּרוּסָעָן ער גַּעַשְׁטָאנָעָן, דער קלְיָינָעָר. און דער דאַזְיָינָעָר קלְיָינָעָר האט קִינְמָאָל נִישְׁט פֻּרְשְׁטָאנָעָן דעם גְּרוּסָעָן טָאָטָעָן, און דער דאַזְיָינָעָר קלְיָינָעָר האט קִינְמָאָל נִישְׁט פֻּרְשְׁטָאנָעָן שְׁטָאנָעָן דעם גְּרוּסָעָן זוהן.

די גַּרְעַסְטָעָה האט פון זָיָן לְעָבָעָן אַזְיָן גְּעוּזָעָן דאס, וואָס ער אַזְיָן אַמְּאָל אַז שְׁעַהְנָעָם פְּרִיהְמָאָרְגָּעָן אוּפְּגַעַשְׁטָאנָעָן און האט צוּ זָיָן פָּאַמְּלִיעַ-נָּאָרָן, וועָלְכָעָר האט גַּעֲלָלְוָנָגָעָן וּוְדִישָׁ, צוֹגְעַנְגָּבָעָן דעם נָאָמָעָן "בָּאָרְטָאַלְדִּי" — נָאָטְרִילִיךְ, נָאָכְדָעָם ווי ער האט זיך און אלְעָזָן זָיָן קִינְדָעָר אַבְּגָעָשְׁמָדְטָה. דאס אַזְיָן די טְרָאָנְדָעָר. דאס קָאָמִישָׁעָ הוּבָטָז זיך אַז דָּרְמִיטָם, וואָס דעם זוהן פְּעַלְיָיסָק האט עס אלְעָמָאָל צוּרְקָנְעָצְיוּנָעָן צוּ די וּדְרִישָׁע טְרָאָדִיצָעָם אַזְיָן צוּ דעם רִיְנָעָם נָאָמָעָן פון זָיָן זָיְדָעָן, ער האט אלְעָמָאָל גְּעוּאָלָט זָיָן אַז "מענדעלזאהן" אלְיָזָן אַזְיָן האט וועָרָאָפְטָ פֻּרְגָּעָסָעָן צוּ חַיְסָעָן "בָּאָרְטָאַלְדִּי",

אזווי אzo דער אומג'יליקער טאטע אברהэм האט אלעמאָל געמוות שטענען איבער אויהם מיט דער נאנאייע און אויהם דעםאהנען, וויז ער הייסט. אין פריחלינג פון יאהר 1829 אויז פעליקס מענדעלזאָהן צום ערשטנען מאָל געפֿאַהרען קיין לאָנדאָן. אין ענגלאנד אויז ער געוואָרען אויפֿגענוּמען מיט כבוד, וויז קיין שם מזוייטער אין דער וועלט האט אַזְוַלְכָּעַן נישט בעהאָם, דען פעליקס האט זוי געהאט אַזְוַלְכָּעַן דֵי אַזְוַלְכָּעַן פון זוין זומער נאָכְטַּרְיוֹם און האט זוי צום ערשטנען מאָל געשְׂפִּילְט בְּעַמְּחָאוּועָנָס עסְדָּוּרְקָּאַנְצָּעָרֶט. דעם גרטטען רוחם, וואָס אַמְּנַשׁ קען דערגרוּיכְּבָּעָן, האט ער געהאט דערגרוּיכְּבָּעָן. דֵי שְׁמַחְתָּה אויז אויהם אַבְּעָר נישט אַינְגָּאנְצָּעָן בעסְמָעָן. ער האט ערחהאלטען אַברְיֻעָפָּרְפָּרְטָּעָן זוין טאטען אַברְהָם, גַּשְׁרְיָבָּעָן אַיְזָּעָן 8-טָעָן يولִי 1829, אין וועלכָּעַן דער פָּאַטְּרָרְשָׂרְבִּיט אַיהם :

„איך שיך דיר היינט דעם דאָזְגָּעָן ברְּרִיעָה, וויל איך מוֹיךְ דורך-শמוועטען מיט דיר וועגען אַזעהָר וויכטיגען עניין.

„איך בין מיך משער, או דיין פָּאַטְּמִילְעִידְן-נָאָמָעָן באָרטָאָלְדִּי, וועלכָּעַן איך האָב דיר אַוְיסְגַּעֲלִיבָּעָן, האָסְטָט דֵו אַינְגָּאנְצָּעָן אַבְּגָּעָתְהָן פון דיר. אַזְוִי אַיְזָּעָפְּשִׂיקְטָּמָּה, האָב אַיך געפּוּנָעָן, אוֹדוֹ רְוַסְפְּטָּט דֵיךְ נָאָר מְעַנְדָּלְזָּהָן אַלְיָזָּן, וואָס אַיך קען מְרוֹ גַּרְנִישָׂט עַרְקָלְעָרָעָן. דָּאָס פָּעַרְדִּיסְטָּט מְרוֹ זְעוּרָה. אַזְוִי לָאָגָּן ווֹי דֵו שְׁטָעָהָט אַיְזָּעָן דיין טאטעָנָס רְשָׁוֹת, האָסְטָט דֵו דֵי פְּלִיכְטָּט, זְדר אַזְוִי אַנְצְּרוּפָּעָן ווֹי דיין מְאָטָעָן, אַזְוִי צְוַוְוַעַטָּס האָסְטָט דֵו דֵי פְּלִיכְטָּט צָוּ פְּרָדָעָה, אַזְוִי אַלְיָזָּן, וואָס דיין טאטעָטָהָמָּה, טְהוּת ער מיט שְׁכָּל אַזְוִי ערְשָׁת נָאָךְ לְאַגְּגָעָן יְשּׁוּבְּהַדְּרָעָת.

„אַיְזָּעָפְּשִׂיקְטָּמָּה, אַזְוִי יְעַנְדָּר שְׁרַעְלִיבָּר נָאָכְטָּמָּה, דֵו גַּעַפְּרַעַנטָּבִּי מְרוֹ דֵעַם טָעַם, ווֹי אַזְוִי בֵּין אַיךְ גַּעַפְּרַעַנטָּבִּי בְּעַשְׁלָוּם, צָו עַנְדָּרָעָן מִין נָאָמָעָן, אַזְוִי אַיךְ הָאַבְּדִיר אַלְעָסְפָּעָן, פָּאַרְוּוֹאָס האָסְטָט דֵו נִשְׁתָּה גַּעַפְּרַעַנטָּבִּי מְרוֹ אַזְוְוַיְעָטָן מְאָלָּ ? אַזְוִי זְעַנְעָן זְיוֹן נִשְׁתָּה גַּעַפְּרַעַנטָּבִּי גַּעַוּעָן פָּאָר דִּיְונְעַטְוּוּעָגָן, פָּאַרְוּוֹאָס האָסְטָט דֵו נִשְׁתָּה דִּיְונְעַטְוּנָהָן אַוְיפְּ-בְּשְׁטָעָלָט ? אַיךְ גַּלוּבְּ גַּכְּבָּר, דֵו האָסְטָט מִיןְנָעָ אַזְוְיָכְטָן נָאָךְ אַמְּאָל אַיבְּרָחוֹרְן ?“. וויל אַיךְ דִּיר דָּא מִיןְנָעָ טָעַם אַזְוִי צְוַוְוַעַטָּס, ערְקָלְעָרָט. דעם זְהָן, אַזְוִי ערְשָׁתָּהָמָּה מִשְׁהָ מְעַנְדָּלְזָּהָן אַלְיָזָּן זְיוֹן נָאָמָעָן גַּעַנְהָרָט :

עד האט אַנְפָאָנֶג גַּהֲיִיסָעָן משה דַּעֲסִוּעָר אָוֹן דַּעֲנָאָךְ האט עד זיך אַ נָּאָמָעָן גַּעֲנָבָעָן מַעֲנָדָעָלָזָהָן, ער פָּרָגָעָסְטָן נָאָר דֻּעָם זָהָן צָו זָגָעָן דֵּי קָלִינִינְגִּי קִיּוּת, אָז צָו יַעֲנָדָר צִיּוֹת זָעָנָעָן בֵּי יַוְדָעָן אַיְן דִּיְוִשָּׁלָאָנְדָא אַיְבָּרָהָוּוּפָט נָאָךְ קִיּוֹן פָּאָמְלִיּוֹעַן-גַּעֲמָעָן נִישְׁתְּגָעָוָעָן, אָוֹן אָז יַעֲנָדָר מִשְׁהָ פָּזָן דַּעַר שְׁתָאָדָט דַּעֲסָיוּ הָאָט וְזָךְ עַרְשָׁתָאָט אַ נָּאָמָעָן גַּעֲמָוָט אַוְסְקָלָזָהָן. דָּאָן עַרְקָלָעָרָט ער דֻּעָם זָהָן, אָז אַלְסָקָרְטָפָאָסְטָן נִישְׁתְּמָטָה, מָעָן זָאָלְהָיָסָעָן מַעֲנָדָעָלָזָהָן. אַ קָּרִיסְטָטָלְיָהָן זָהָן וְזָעָט זָאָלְמָעָלָהָן פִּיהָלָעָן פָּרָעָמָד אַיְן דַּעַר סְבִיבָה. דַּעַר פָּאָטָעָר זָעָלְבָסְטָוְוָאָלְטָאָסָקָרְטָפָאָכָעָה, אַיְן זָוְעָלְכָבָעָר דַּעַר טָאָטָעָן אַנְדָּעָרָעָן נָאָמָעָן. אַיְן דַּעַר „אַיְבָּרָגָאָנְגָס-עַפָּאָכָעָה“, אַיְן זָוְעָלְכָבָעָר דַּעַר טָאָטָעָן הָאָט גַּעֲלָעָבָט, הָאָט דָּאָס אָפְשָׁר נִישְׁתְּגָעָוָעָה, אָז זָוְיָה פִּיעָל אַוְסְגָּעָמָאָכָמָה, יָעַצְטָאָבָעָר, וְזָעָן מִעַן הָאָט אַיְינָגָעָוָעָה, אָז מָעָן מָזָוְזָיךְ וְזָיךְ וְזָאָסָמָהָרָעָן „צָו“ זָעָן מִעַן זָהָן הָאָט אַיְינָגָעָוָעָה, וְזָוְיָה זָיךְ זָיְינָצִיגְזָהָרָעָן, אָז דָּאָס עַרְשָׁטָעָן דַּעַר נִיְּעָרָפָרָם“, וְזָוְיָה זָיְינָצִיגְזָהָרָעָן, וְזָעָן מִעַן לִיְּעָנָט דָּאָס מָזָוְזָיךְ אַבְשָׁאָפָעָן אַ נָּאָמָעָן, וְזָוְעָלְכָבָעָר קָלְנוֹגָעָן, וְזָעָן צָוִישָׁעָן וְזָאָרְשָׁעָוָעָר יַוְדָעָן הָאָט גַּעֲהָרָשָׁט יַעֲנָע שְׁרָעְלִיכְבָּעָמָה, אָז יַעֲדָרָעָן, וְזָאָס זָיְן נָאָמָעָן הָאָט זָיךְ גַּעֲנָדְרָגָט אַוְיָופָ „זָאָחָהָן“ אַדְרָעָר „מְאָן“ אַדְרָעָר „בָּעָרָג“ וּכְדָה, אַיְן גַּעֲלָאָפָעָן אָוֹן הָאָט פָּלְוָצְלָגָג גַּעֲנָדְרָרָט דֻּעָם נָאָמָעָן אַוְיָה „סְפִּיָּה“, אַזְוֵי אָז דַּעַר אַיְן אַיְבָּרָגָאָנְגָס גַּעֲוָאָרָעָן אַנְאָמָתָעָרָגָאָפָלָאָקָה. אַזְוֵי זָעָנָעָן בֵּי אָוֹנוֹ אַרְזָסְמָעָקָוָמָעָן דֵּי הַוּזָעָנָקָנָאָפָשָׁטָיָם אָוֹן דֵּי וְזָאָרְצָזָסָקָיָם אָוֹן דֵּי גַּאֲלָרָמָאָנְסָקָיָם וּכְדָה.

אָוֹן אַבְרָהָם מַעֲנָדָעָלָזָהָן דַּעֲרָעָהָלָט דֻּעָם זָהָן, אָז דַּעַר גַּרְעָמְטָרָר פָּעָהָהָר פָּזָן זָיְן לְעָבָעָן אַיְזָעָוָעָן דָּאָס, וְזָאָס בֵּיָם שְׁמָדְרָן הָאָט ער נִוְשָׁת דֻּעָם יְזִידָשָׁעָן נָאָמָעָן מַעֲנָדָעָלָזָהָן אַיְנָגָאָנָצָעָן אַוְעָקָגָעָשָׁפָטָפָן זָיךְ. הָאָט ער אַוְיָסְגָּאָלְבָעָן פָּאָר זָיךְ אָוֹן פָּאָר זָיְנָעָ קִינְדָּרָעָר „דֵּי בָּעָסְטָעָן אָוֹן דִּיְוִנְסָטָעָן דָּעָלְיָיָעָ“. וְזָוְיָל „דֵּי גַּאֲנָצָעָ צְיוּוֹלְיָזְרָטָעָן וְזָוָלָט הָאָט זָיךְ אַגְּנָעָנוּמָעָן“, אָוֹן הָאָט ער אַוְעָקָגָנוֹוָאָרָפָעָן פָּזָן זָיךְ דֵּי יְזִידָשָׁעָן דָּעָלְיָיָעָן, „וְזָוְיָל זָיךְ דֵּי פָּעָרָדָאָרָבָעָנָעָ“, הָאָט ער שְׁוֹיָן גַּעֲדָאָרָפָט טָהָוָן דֵּי זָאָךְ בְּשְׁלִימָוֹת אָוֹן אַוְיָסְגָּאָלְבָעָן פָּאָר זָיךְ אַיְנָגָאָנָצָעָן אַגְּנָיָאָשָׁעָן פָּאָמְלִיּוֹעַן-נָאָמָעָן. ער קָעָן זָיךְ דֻּעָם דָּאָזָוָעָן פָּעָהָלָעָר נִשְׁתְּגָעָוָעָן, „אַיְךְ הָאָב בְּעַדָּאָרָפָט דֻּעָם נָאָמָעָן מַעֲנָדָעָלָזָהָן אַיְגָגָאָנָצָעָן אַבְשָׁאָפָעָן אָוֹן מִיךְ מִיְּנָעָ קִינְדָּרָעָר אַנְרוֹפָעָן נָאָר מִוּטְ' נִיעָם נָאָמָעָן אַלְיָוָן“. אַוְמָגְלִיקָלִיבָעָר מַעֲנָדָעָלָזָהָן!

"וְיֵמֶר זָנְבָּעַן אִין פָּאַרְיוֹן גְּעוּוֹן אָזְךָ הָאָב פָּאָר דָּיר גַּלְאָזָט מָאָז"
 בען וויזיטען-קארטען, האב איך מיט אַבְזִיבְּט גַּלְאָזָט אָנוֹפָּה די קָאַרְטָעַן דָּרְדָּר
 קָעַן "פָּעַלְיָקִם מַ. בָּאַרְטָאַלְרִי", וויל דִּין צִיְּת אָזְךָ דָּרְנְסְמָאָל גְּעוּוֹן צַו טָהָונ
 מיט מענשען — די אַבְעָרְהָאָסְט מִינְעָא אַידְעָעַן נִישְׁתָּגַעַלְתָּ פָּעַרְשְׁתָּעַחָן
 אָזְן הָאָסְט דִּיךְ אַיְינְגָּעַקְשָׁנְטָאָס אָזְן הָאָסְט אַלְצָן ווַיְהִיְשָׁעַן דִּין אַלְצָן
 טָעַן נָאָמָעַן, אָזְן אַיךְ בֵּין גְּעוּוֹן שָׂוָאָס גְּעוּנָג אָזְנָהָבָּאָס נִישְׁתָּפָּעָרָה
 ווְהָרָהָט. דָּרְיְוִבָּעָר אַיזְנָהָבָּאָס מִינְעָא ווַיְהִיְשָׁעַן אָזְן מִינְעָא הָאָפְּנָנוֹנָן, אָזְן ווְעַנְגְּסְטָעַנָּס
 יְעַצְּט זָלְסָט דַּו נִישְׁתָּגַעַלְתָּ ווְאָגָעַן צַו ווְיִדְרְשְׁפָּעַנְסְטִיגָּעַן מִיר. עַס אַיזְנָמְעָר
 לִיךְ אָזְן עַס אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן, אָזְן זָלְסָטָה הַיְסָעַן פָּעַלְיָקִם מַעֲנְדָּלְזָאָהָן,
 אָזְן אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן מַעֲנְדָּלְזָאָהָן-קָאַרְטָאַלְרִי אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן
 דָּרְדָּר נָאָמָעַן אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן. עַס בְּלִיְבְּטָה דָּיר נָאָר אַיְבָּרִין צַו הַיְסָעַן בְּקִיצּוֹר
 פָּעַלְיָקִם בָּאַרְטָאַלְרִי וּבָכוֹ. אָזְוִי ווְיָסְאָזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן צַו אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן
 הַיְסָעַן דָּעַם כְּיֻנְזִישָׁעַן נָאָמָעַן קָאַנְפָּזִיםָּס, אָזְוִי אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן מַעֲלָיָה, אָזְן
 קָרִיסָט זָלְסָט הַיְסָעַן דַּו מַעֲנְדָּלְזָאָהָן. הַיְסָעַן דַּו מַעֲנְדָּלְזָאָהָן, בִּיסְטָה דַּו שָׂוִין
 לְכַתְּחַלָּחָה אַיזְוִי, אָזְן דָּאָס פָּאָסְטָה וּהְרָהָרָה נִישְׁתָּפָּעָרָה דָּיר.

אָמָדָה אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן דִּיךְ מַרְאַנְדָּרְעָי פָּוֹן אַיזְמְעָנְשָׁעַן, וּוְעַלְכָּבָר אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן
 זָהָן פָּוֹן אַיזְמְעָנְשָׁעַן מָאָזְן אַיזְנָמְעָרְשָׁאָסְטָעַן דָּעַר פָּאַטְרָעָרְפָּעָר פָּוֹן אַיזְמְעָנְשָׁעַן
 עַר גְּעוּוֹן אַיזְמְעָנְשָׁעַן אַיזְמְעָנְשָׁעַן. הַיְיִשְׁעָה הָאָט זָלְסָט אַיזְמְעָנְשָׁעַן
 בָּעָר גָּלָאנְזָי אַיזְמְעָנְשָׁעַן לְעַבְעַנְסְ-פָּעַרְגְּנִינְגָּס, אַיזְמְעָנְשָׁעַן דָּרְפָּמָאָר הָאָט עַר פָּעַרְקוּפָּט אַלְצָר
 דָּיְנָגָן. דָּיְנָגָן הָאָט אַיזְמְעָנְשָׁעַן הָאָט אַיזְמְעָנְשָׁעַן נִשְׁתָּגַעַלְתָּ אַיזְמְעָנְשָׁעַן
 נִשְׁתָּגַעַלְתָּ אַיזְמְעָנְשָׁעַן קִיְּוָן נִשְׁתָּגַעַלְתָּ אַיזְמְעָנְשָׁעַן קִיְּוָן
 גְּעוּוֹן אַיזְמְעָנְשָׁעַן קִיְּוָן קִיְּוָן, הָאָט אַיזְמְעָנְשָׁעַן פָּעַרְבִּיטְרָעָט זָיְן לְעַבְעָן, אַיזְמְעָנְשָׁעַן
 עַר הָאָט קִיְּוָן מָאָל נִשְׁתָּגַעַלְתָּ אַיזְמְעָנְשָׁעַן "די מַאְרְגָּנְשְׁטָוְנְדָעָן", וּוְעַלְכָּבָר זָיְן
 גְּרוּסָעָר טָاطָעָה אַיזְמְעָנְשָׁעַן מִינְעָא טָעַנְלִיךְ גַּלְעָלָגָט, אַיזְמְעָנְשָׁעַן
 בְּעַגְרִיפָּעָן "די לְיִעְדָּר אַהֲנָעָוּ וּוּרְטָעָר", וּוְעַלְכָּבָר זָיְן גְּרוּסָעָר זָהָן
 טָעַנְלִיךְ פָּאַרְגָּנְשְׁפִּיעָלָט. עַר אַיזְמְעָנְשָׁעַן גְּעוּוֹן אַיזְמְעָנְשָׁעַן...

וְאָמָס פָּעַלְיָקִם הָאָט גַּעַנְטְּפָעָרְט אַוּפָּה דָּעַם דָּאַזְוָגָן מַעְרְקָוּוֹרְדִּינְגָּעָן
 בְּרִוְעָה, וּוְיִסְעָן מִיר נִשְׁתָּגַעַלְתָּ אַיזְמְעָנְשָׁעַן נָאָר אַיזְמְעָנְשָׁעַן : בָּאַלְדָּר דָּרְוָוָה הָאָט פָּעָר

ב א ר ט א ל ד י

לזקס געגעבען איזן לאנדאָן אַ קאנצערט פֿאָר די פֿערפֿלוּוֹצְטָע אַיזן שלעווין,
 אַיזן אויף די אָפֿישען אַיזן אַיזן די מְודֻעָה אַיזן די צִוְיטָנוּגָעָן אַיזן גַּעַשְׁטָאנָעָן
 פֿעלִיקָס מענְדָעֶלְזָאָהָן. דָעֵר טָאָטָע אַכְרָהָם האָט גַּעַבָּעָך גַּעַלְיוּטָעָן פֿוֹן זַיְן נִישְׁטָּהָן
 גַּעַרְאָטָעָנָעָם זַוְהָן בַּיְז אַיזן מְוִיט אַרְיוֹן.
 מִינְיָן מִיר נִישְׁטָמָן, אָז דָאָס אַלְלָעָם לְעַבָּעָן מִיר אַוְיצָט נַאֲכָאָמָּאָל אַיז
 בעַד ? ...

דָּאַטְשִׁילֵד

דאַטְשִׁילֵד האַט אוֹפֶנְעַה עַרְטַּט צוֹ זַיְן אַ נַּאֲמָעַן אָוּן אַיְזַּ נַּעֲוָאַרְעַן אַ בְּעָגָרְיוֹת, נַיְשַׁטְּ רַאַטְשִׁילֵד, נַאֲרַ אַ רַאַטְשִׁילֵד, מַעַן האַט דֻּרְבָּיִי נַיְשַׁטְּ מַעְהָרְדִּי פָּאַרְשְׁטָעַלְוָנְגִּ פָּוּן אַ בְּעַשְׁמוֹמְטָעַר פָּעָרוֹאַן, נַאֲרַ פָּוּן אַנְגְּנָעָזָאַמְּלָטָעַ מִילְּאָדָּ נַעַן. פָּוּן אַלְעַ גְּרוֹיְסָעַ מִילְּיָאַדְרָעַן אַיְזַּ דֻּרְעַ וּוּלְטַ אַיְזַּ רַאַטְשִׁילֵד דֻּרְעַ פָּאַיְזַּ פְּוֹלְעַרְסְּטָעַר אָוּן בְּעַקְאַנְטָמְטָעַר אַיְזַּ דֻּרְעַ יְוֹדְשִׁיעַרְגָּסָם. אַיְזַּ אַ רְעַכְתָּעַן יְוֹדָרְ שְׁעַן מְקוּם וּוּיְסַמְּ שְׁוַיְן פָּוּן אַיְחַם דָּאַסְמַ פִּינְחָסִיְּהָרִיגְעַן וּנְגַגְעַלְעַ. בָּאַלְדַּ נַאֲכַ'זְ אַוְיְסָלְעַרְנָעַן מְודָהִיאָנִי זַאֲגָעַן, לְעַרְעַנְטַ עַרְ אַוְיִסְמַ רְעַדְעַן, אָוּן בָּאַלְדַּ נַאֲכַ'זְ קְרִיאַתְשְׁמָעַלְיִיעַנְעַן, פָּלְאַטְעַרְטָאַרְמָ דֻּרְעַ דְּאָזָוְיַ גַּעַר מְלָאַךְ אַיְזַּ זַיְינְעַ חְלוּמָותַ, אָוּן מְעַרְקָוְרְדִּיגַּ: דְּעַדְעַן דְּעַדְטַ מַעַן פָּוּן אַיְחַם אַמְּכִיְּסָטָעַן דְּקָאַ דְּאַרְמָ, וּוּאוּ דָּאַסְמַ עַלְעַנְדַּ אַיְזַּ אַמְּגָרְעַסְטָעַן אָוּן וּוּאוּ דָּאַסְמַ בְּרוּוּתַ אַיְזַּ אַמְּוֹנִינְצִיסְטָעַן. גַּאנְצָעַ שְׁאַפְעַסְמַ בְּיְכָעַרְגָּזְעַן שְׁוַיְן אַנְגַּעַדְ שְׁרַבְעַן גַּעַוְאַרְעַן וּוּעַגְעַן דַּיְ רַאַטְשִׁילְדַּסְמַ, וּוּעַגְעַן זַיְעַרְגָּזְעַהָעַן אָוּן וּוּעַדְ גַּעַנְעַן זַיְעַרְגָּזְעַן זַיְקַ אָוּן וּוּעַגְעַן זַיְעַרְגָּזְעַן זַיְ אַיְזַּ אַלְעַ לְיַעַטְרָאַטְרָעַן. דַּיְ מַעְשָׁה מִיטַּיְזַ אַקְעַסְמָעַיְ, אַנְגַּעַשְׁטוּפַטְמַיטְמַילְיאַנְעַן, וּוּלְכָעַ דֻּרְעַ קְרִיפְרִישַׁטְ וּוּלְהָלָםְ ַיְ פָּוּן הָעַסְעַן האַט אַיְבָּרְגָּעַזְעַן בְּיַם פָּאַטְמָעַרְגַּ פָּוּן דַּיְ רַאַטְשִׁילְדַּסְמַ, אַנְטְּלִוְיַ פְּעַנְדִּיגַּ פָּאַר נַאֲפָלְעַן, אָוּן וּוּלְכָעַמְעַרְ האַט דַּאֲן צְרוּקְבָּסְטָמְעַן בְּשְׁלָמָותַ אָוּן מִיטְצִינְעַן פָּוּן דַּיְ יְוֹרְשִׁיםְ נַאֲרַ אַ סְרַ אַ סְרַ יְאַהְרָעַן, — וּוּאַסְמַ האַט גַּעַלְעַנְטַ דֻּרְעַ נְרוֹנְדְשָׁטְוֹן צַוְּ דֻּרְעַ גְּרוֹיְסָעַ טְרוֹעַנְיִישַׁ, וּוּאַסְמַ דַּיְ גַּאנְצָעַ וּוּלְטַ האַט זַיְ דַּאֲן גַּעַטְרְוִוִּיטַ, אָוּן דַּאֲן דַּיְ מַעְשָׁה מִיטְ דֻּרְעַ מַלְחָמָה בְּיוּ וּוּאַטְעַרְלָאַ, וּוּאַסְמַ רַאַטְשִׁילֵדַ אַיְזַּ גַּעַרְתָּעַן אָוּן גַּעַפְאַהְרָעַן אַיְזַּ אַיְלְעַנְיִישַׁ פִּינְחָסִיְּהָרִיגְעַן אָוּן פִּינְחָסִיְּהָרִיגְעַן, אַיְבָּרְגָּעַזְעַן אָוּן אַיְבָּרְגָּעַזְעַן יְמַעַן, נַאֲרַ אַנְצְׁוּקְוּמְעַן רַעַכְטִיצְׁיָוְגַּ צַוְּ דֻּרְעַ בְּיַרְשָׁעַ אַיְזַּ לְאַנְדָּאַן, אָוּן דַּאֲן דַּוְרָךְ, וּוּאַסְמַ עַרְ אַלְיַיְן נַאֲרַ האַט גַּעַוְאַסְטַ דֻּרְעַ רַעַוְלְטָאַטְמַ פָּוּן דֻּרְעַ מַלְחָמָה, האַט עַרְ אַיְזַּ טַאַג דַּוְרָךְ אַוְיְפְקְוּיְפָעַן פָּעַרְשִׁידְעַן וּוּרְטַמְ-פְּאַפְרָעַן פָּעַרְ דִּיעַנְטַ צְוֹאַנְצִין מִילְיאַנְעַן. אָוּן דַּאֲן דַּיְ מַעְשָׁה מִיטְ דֻּרְעַ אַפְרָאַצְיִעַ, וּוּעַן רַאַטְ

שילד האט זיך געלאום אפרערירען אין אショוערעד קראאנקהייט און האט דאן דעם בירורג נישט געוואלט בעצחה לען און האט איהם נאר געשענט זיין שלאפעמייז, און די איבעראץונג פונט דאקטאר, וווען ער האט דאן געפונגנען אין דער שלאפעמייז די קליגינקיט פון צעהן טויוונדר רובעל. אוזעל- בע מעשיות זונגען פאראחן ווועגען די ראטשיילדס אין די טויוונדר. און יעצעט, וווען אין לאצטמען דאנערשטאג זונגען געווארען גראד 100 יהה, זינט דער ערשטער ראטשיילד, דער בענדינדר פון דער דזוניגער גולדרידנאסטיע, איז געתטאָרבּען, ווועט אודאי גשריבען וווערען ווועגען זוי פון דאס ני גאנצע לְיטַעַטּוֹרָעַן. און פארט שטעהן מיר פאָר אַ רעטעניש, און די אלע מעשיות ערקלערען און נישט דאס געהימעניש פון זיער וווערען.

אנגעעהמען אויף צו בעהאלטען קעטטלעך מיט מייליאנען פון דיטשע קורפירותטען וואלט יעדער פון אונז געקענט, און אפשר וואלטען זיך געד פונגנע צוישען אונז אויך אועלכע, וועלבע ואלטען די קוני פון צוינעבען אויך געקענט; מען מווע אבער שוין זיין אויף אַ רעכטער מדרגה, אומ אועל- בע קורפירותטען צו האבען פאָר קליענטען. ריויטען און שוועמען און פליהען פינפ' מעטה-לעט בסדר, דערפֿון וואלט זיך אַ פִּילְוּ דער לאַעטער פון מינען לעז ער נישט אַבעניזאָנט, וווען ער וואלט נאר געוואסט, אַז דאַדְּרָיך קען ער פער- דינען אין איין מאָג די קליגינקיט פון 20 מייליאנען. ווועלען בעצחה לען אַ דאַקטאר נאר און אַ שלאפעמייז אַיְזֶן אַפְּשָׁר נישט לויט מײַן געשםאָק, דערפֿאָר אַבער, וווען אויך וואלטען נאר האבען די מייליאנען, וואלט אויך שוין געפונגנען אַנְאַנדער משוגעת, זוי עס פאָסְטְּ פָּאָר אַ מִילְּאָנָּעָר. דאס אַלְּעָס אַבער ער- קְלָעָרְטָן דעם סוד, זוי אַזְּוֵי די ראטשיילדס זונגען געווארען די ראט- שילדס. זוי אַלְּיוֹן, די ראטשיילדס, האבען אַמְּאָל אַריַּוְנָעָנָעָבָן אַ בְּכֻלָּעָ מִיטְּן נָאָמָעָן: „זוי אַזְּוֵי ווּרְטָן מִעְןְּ דִּידְךְ?“ האט מען דאס בְּכֻלָּעָ דּוּרְכְּגָעָן לְיַעֲנָמָן, אַיְזֶן מען אַזְּוֵי קְלָגְוָן וְיַרְחָאָר. עס אַיְזֶן פְּנִיקְט אַזְּוֵי זוי מיט דעם שׂוֹאַרְצִיקִינְסְּטָלָעָר אַזְּוֵי דער סְצָעָנָעָ, וְעַלְכָּבָרְנָאָה עַרְקְלָעָרְעָן דַּעַט שׂטוּרְנָאָה גַּעַנְדָּעָן פּוּבְּלִיקָם, זוי אַזְּוֵי מען מַאֲכָתְּ די קָנוּצָעָן, אַיְזֶן ער ווּוִוּזָט גַּעַנְיָוִי די פְּעַרְבְּלָעְנְדָעְנִישָׁעָן, אַזְּוֵי אַיְזֶן אַזְּוֵי אַיְזֶן דָּעָן וְוִידָּעָר אַזְּוֵי אַיְזֶן צָוָם סְוָף פְּרָאָסְט אַיְזֶן פְּשָׁוֹט אַזְּוֵי אַיְזֶן נָהָמָט אַ רְוִוְתְּ טִיבְּעָל אַיְזֶן מען לְעַנְטָאַרְיוֹן אַ בְּלָעְבָּל אַיְזֶן מַעַן פְּעַרְדָּעַט-עַמְּ, אַט אַזְּוֵי אַיְזֶן זועַן מען מַאֲכָתְּ עַמְּ אַזְּוֵי, לְיַעֲנָמָן דָּעָרָין חָוְנָדָרָטְנָאָה בְּלָצְעָנְדִינָּגָן גָּאַלְּדְּשִׁטְּקָלָעָךְ — אַיְזֶן מַוְּה הַאַלְּטָעָן

אויפגעריסען די אוינגען, און מיר וויסען צום סוף פונקט אזווע פיעל, ווי מיר האבען געוואומט, אידער ער האט אונז „ערקלערט“.

איין זאך וויסען מיר קלאר : מאיר-אנשילד, דער בערגינדר פונט באנקיהיז ראטשילד, האט געואלט וווערען אַ רב. און וואָלט ער עס געוואר רען, דאן בין איך זיכער, אוּ ער וואָלט זיין אַ גאנז-עלם. דעם שניט און דעם גאנצען ווועגן פון אַ גאנז אַפְּנַדְעָר געבעט. דאס אַיז יעדענפֿאַלְסְּמָד דער הויפטסוד. נישט בלויו דאס קלְפָּעָן דאס בלויו די אונערמייערדליךיות בי דער אַרכְּבִּיט, נישט בלויו דאס קלְפָּעָן דאס אייזען אַזְּוֵי לאָגָן ווי עס אַיז הַיּוֹם — דאס אַלְעָם ווועגען נָאָר די מיטלען, די אויסערליך ערשיינונגנען. די הויפט-זאָך אַיז און בלוייבט דער גאנז. אַויב דער גאנז אַיז אַ גאנז אַוְּפְּפָן געבעט פון לְעָרְנָעָן, אַ אַרְיִסְטּוֹתָמִים אַדער אַ פְּנִירְיוֹהָשׁ, אַדער ער איך אַ גאנז אַוְּפְּפָן געבעט פון דער פְּאַזְּזָעָן, אַ שְׁקָפְּסִיר אַדער אַ גַּעֲתָהָע, אַדער ער איך אַ גאנז אַוְּפְּפָן געבעט פון דער דִּיְפְּלָאַמְּטִיעָן, אַ מַּעֲטָרְנִיך אַדער אַ בִּיסְמָאָרָק, — אַין דעם אַיז שְׂוִין קִין נְפָקָאַ-מִינָה נישט. ראטשילד אַיז געווונן אַ פִּינְאַנְצְּגָאָן, אַפְּשָׁר דער גַּעַד נְיַאלְסְּטָעָר אַוְּפָעָן דְּזָוְגָעָן געבעט. אַ מִּין רְיֻונְתָּן פְּרָעָנָעָר אַיז פִּנְאַנְצָעָן. אַון נישט נָאָר ער, נָאָר אַוִיךְ זַיְעַן פִּינְךְ בעריה-חַמְטָע זַיְהָן זַיְעַן גַּעַוְוָן פִּינְךְ בעריה-חַמְטָע גַּאֲנוֹנִים. אַון מַעֲרְקוֹוִידִיג אַיז אַוִיךְ ווי די גַּאֲנוֹנִות פון יעדען פון זַיְהָן גַּעַוְוָן בַּיִּיטְלְכָּעָן בעוונְרָעָר אַוְּפָה אַ בעזונְדָּרָעָן שְׁמוֹנָעָר : אַיְינָעָר אַיז גַּעַוְוָן אַ פִּינְאַנְצְּגָאָן, אַיְינָעָר אַ פִּינְאַנְצְּ-מְפָלֶחָה, אַיְינָעָר אַ פִּיְּנְאַנְצְּ-מִתְמִידָה, אַיְינָעָר אַ פִּינְאַנְצְּ-זְבָקִי אַיז אַיְינָעָר אַ פִּינְאַנְצְּ-פְּשָׁטָמָן. דער גַּעַד נְיַאלְסְּטָעָר פון זַיְהָן אַיז גַּעַוְוָן דער לְאַנְדָּגָנָעָר, נתן ראטשילד. עס אַיז קִין ווּאוֹנְדָּרָעָר נישט, ווּאָס אַזְּעַלְכָּעָ לְיִיטְ הַאָבָעָן אוּפְּגַּעַשְׁטָעָלָט דאס גַּדְעַטָּע פִּיְּנְאַנְצְּ-בִּיתְ-מְדִרְשָׁה אַיז אַיְירָאָפָּא אַון הַאָבָעָן מְרַבְּיָץ גַּעַוְוָן זַיְעָר „תּוֹרָה“ ברדי-בִּים. קוּמָעָן זַיְהָן צַוְּגָה אַיז ווּילְעָן אַונְז אַוִיסְטוֹגָעָן דעם סָוד, אַזְּוֵי ווּוְרטָעָן דַּיְהָ, דָּאָן, זַאְלָעָן זַיְהָן מְוחָל זַיְהָן, אַיז עס נָאָר אַ שְׁטִיקָעָל גַּבְתָּה דַּעַת. אַזְּעַלְכָּעָ זַאְכָעָן קָעָן מַעַן דעם צַוְּיָיטָעָן נִישְׁת אַוִיסְלוּרָעָנָעָן. גַּעַנְיַאלְיָיטָעָט קָעָן נִישְׁת ווּוּרָעָן אַיבְּרָעָגְנַעַבָּעָן מַאְוִישׁ לְאִישׁ. דער גַּר, ווּלְכָבָר אַיז גַּעַקְמָעָן צַו הַלְּאָ, ער וְאָל אַיהם אַוִיסְלָעָגָעָן זַיְהָן גַּאנְצָע תּוֹרָה, אַיז סּוֹחַ-כְּלִסְסָה נָאָר גַּעַלְבָעָן אַ נְרָתָם, ווּאָס קִיְּנָעָר ווּוְיסְ נִישְׁת זַיְהָן נְאַמְעָן בַּיִּזְנְטִי

רדי תורה בולח פון א הלה.

הארץ, נאטורייך, קומען צו א סך אויסערליךע אוושטעהונדען. למשל דרי תקנה פון ביתראטשילד, או דאס געשפֿט זאל קוינמאָל נישט געמיילט ווערטען און אלע זאלען ארבײַטען איז איביגען שוחות. דאס איז אפשר דאס געניאַלסטע ארט אין'ס אלטנען צוואֹה. אָ פֿערמעגען, דאס וויסען מיר פֿון ערפאָרונג, פֿון זיך דערהאָלטען העכטנען נאָר בויז צום פֿיערטען דור.

ביבּלעבוֹיַן ווערט עס צעפִּיצעלט, בויז צום סוף ווערט עס נישט. די דאָזינוּן היופְּטַסְכָּנה איז דורך די קלונע פֿאָרוּיכְט פֿון'ס ערשטען ראָטשילד בעזויַן נאָר אלע אָ פראָסטען וענען די ראָטשילדס גענאנגען אָ שריט וויטער אוּר נאָך: זיי האָבען חתונה כמעט נאָר צוּוַיְשׁוּן זיך אלֵין...

אוֹזֵי אָזִי גַּנוּוֹאַרְעַן דָּאַס הַוַּיְוַן רַאֲטְשִׁילְדֶּר די גַּרְעַמְטָע פִּינְאַנְצִידִין אַסְטִיעַ פָּוֹן דָּעַר וּוֹלָט. זַוְיַּעַר גַּעֲשִׁיכְטָע אַזְּוִי די שְׂמָאַטְסְ-פִּינְאַנְצִיעַלְעַ גַּעֲשִׁיכְטָע פָּוֹן אַיְוֹרָאָפָּא. עַס אַזְּוִי נִישְׁתַּפְּרָהָאָן קוֹיַן אַיְוֹנְצִיגַּע בְּעַדְיוּתְעַנְּדָע שְׂמָאַטְסְ-הַלוֹּוֹאָה, אַיְוֹן וּוּלְכָבָעַ דָּאַס הַוַּיְוַן רַאֲטְשִׁילְדֶּר זָאַלְעַ נִישְׁתַּפְּרָהָן זַוְיַּן בְּעַמְּלִיְוָגַט. אַיְן די קָאנְטָאָד בְּכִיבָּר פָּוֹן די רַאֲטְשִׁילְדֶּס פִּינְגְּרִירָעַן אַלְעַ לְעַנְדרָעַ. זַוְיַּעַר זַעַנְעַן די באַנְקִירָעַן פָּוֹן די קָעְנְגִינְעַן פָּוֹן די קָעְנְגִינְעַן די קָעְנְגִינְעַן פָּוֹן די באַנְקִירָעַן. אַנְ- גַּעֲהַוְיַּבָּעַן הַאָט מַאיְרְ-אַנְשִׁילְלָאָס אַרְיִימָעַר גַּעֲלַדְאַגְּעָנָט, אַוְן וּוּ ערְ אַזְּוִי נַעַ- שְׂמָאַרְבָּעַן אַיְן יַאֲחָר 1812, הַאָט מַעַן שְׁוִין זַוְיַּעַן מַיְוִילָאַנְעַן נִישְׁתַּפְּרָהָן גַּעֲוָאָסָט צַוְּצַעְלָעַן. נַאֲךְ פּוֹפְּצִיגַּן יַאֲחָר, וּוּ דָאַס הַוַּיְוַן רַאֲטְשִׁילְדֶּר הַאָט עַקְוִיסְטִירָט, הַאָט מַעַן זַוְיַּן פֻּרְמְעָנָעַן גַּעֲשָׁאָצָט אַיְן אַהֲלָבָעַן מַיְוִילָאָרָה, אַוְן הַיְמָט שַׁאֲצָט מַעַן סַעְבָּר וּוּ אַיְן צַעְחָן מַיְלָאַרְדָּעַן. אַוְן דָּאַס דַּאֲזִיגַּע פֻּרְמְעָנָעַן וּוּאַקְסָט גַּאנְצִי נַאֲטְרִילְיךְ פָּוֹן טָאגַן צַוְּמָאָג אַלְעַזְעַזְמָהָר. אַפְּלוּ נַאֲךְ בְּיַי אַפְּרִצְיַנְזָוָגָן פָּוֹן 4 פְּרַאֲצָעָנט מַוְזָּעַם בְּרַעְנָגָעַן בְּעַרְד אַמְּלִיאָן טַעַגְלִיךְ. זַעֲלַבְּסְטְפְּרָעַשְׁתָּעַנְדָּלְקָר בְּיַי זַוְיַּעַר גַּעֲוָאַלְדִּיגַּע אַוְנְטְּעַרְנָה מַוְנָּגָעַן מַרְאָנְטָס אַרְעַכְתָּ בְּיַסְעַל מַעַהָר.

„דאָס הויז דאַטשילד”, האָט אַמְּאָל גַּעֲזָאנְט דָּעַר בָּאָרָאָן אַלְבָעֶרט רָאָטָר
שיילְד, אוֹזְוֹן צְוִיְּה. אוֹעַס קָעַן שְׂוִין גַּאֲרַנִּישְׁתָּמָאָכָעָן קִיּוֹן שְׁלַעַכְתָּעַ גַּעַש
שְׁעַפְתָּעַן.

קָאַלְעָגָעַ רַאֲטְשִׁילֵד

על בסטפערשטענדליך, אז נישט איך בין איבער נאכט אַ מִילְיאָנָדער געווארען, נאָר אָומָגָעָהָרט, ער איז געווארען, אַ שְׁרוֹפְטְשְׁטָעַלְעַד. ער האט זיך גענומען צו מײַן בראנזשע און שְׁרִיבֶּט. איך בין אָבָּעָר זְיכָרָעָר, אז ווען איך וואָלְט געקומען צו אַיהֲם אלְסָ פְּרוֹשְׁגָעָבָאַקָּעָנָדָר מִילְיאָנָדָר, וואָלְט ער זיך מײַט מִיר אָודָאי מַעְהָרָה פְּרָעהָן, ווי אַיך בְּרָהָה זיך מײַט אַיהֲם, ווען ער קומט צו מִיר אלְסָ שְׁרוֹפְטְשְׁטָעַלְעַד. שְׁלַעַכְתָּע שְׁרוֹפְטְשְׁטָעַלְעַד הָאָבָּעָן מִיר קיון עַיְן-הַרְוָע גענוג שְׁוִין אוֹךְ אַחֲנָן אַיהֲם. ער איז אָבָּעָר וְעַדְעַנְפָּאַלְסָ אַ זְעָהָר לְיוֹטִישָׁעָר קָאַלְעָגָעַ. וְעַנְגָּסְטָעָנָס אַיְזָן דָּסָ אַיְינָעָר, וְעַלְכָּעָר גַּעַתָּהָט אַמְּאָל אַיְזָן גַּאנְצָעָן שְׁטוֹוּולָן אַיְזָן אַ קָּלָאָרָעָן קָרָאָגָעָן אַוְן עַסְטָן צו דָּעָר וְאַט. לוֹיטָעָר אַגְּנָאָגָעָן שְׁטוֹוּולָן אַיְזָן אַ קָּלָאָרָעָן זְרִיכָאָפְּטָעָן. וְעַנְגָּסְטָעָנָס אַיְזָן דָּסָ אַ שְׁרוֹפְטָה שְׁטָעַלְעַד, וְאַט אַ וְעַלְטָקָוְט אַוְוָף אַיהֲם יָאַ שְׁוִין מִיט אַ דְּרַכְּ-אַיְזָן אַוְן כָּפָט אַוְוָף יְעַדְעָם וְאַרְטָמָט פָּוּן אַיהֲם אַוְן גַּעַפְנָט אַלְעָמָלָן, אַז עַס אַיְזָן זְעָהָר זְעָהָר שְׁכְּלַדְגָּה. לוֹיטָעָר אַיְינְפָּאָכָּעָ מִילְיאָנָדָרָעָשָׁא אַיְינְגָּנְעָנְשָׁאָפְּטָעָן. פָּאַרְט אַמְּאָל אַ אַקָּלְעָגָעַ, אַ שְׁרוֹפְטְשְׁטָעַלְעַד, וְאַט זְיַן דִּיכְטָעַרְוָאָרָט עַנְדָּרָטָדָי קָרְסָעָן צַיְּוֹנָה דַּיְבָּזָעָט אַוְוָף בִּירוֹשָׁעָט אַוְן וְאַט זְיַן מְלָחָמָה צַיְּנָיָן, קָעָן מְעָן גַּלוֹבָעָן מִיט דָּעָר גַּרְעָסְטָעָר בְּעַשְׁטִימָהָיִת. איך האָבָּעָר מְוֹרָא אַיְזָן זְאַךְ: אַוְנוֹזָעָר שְׁלָוָם עַלְיכָם הָאָט אַמְּאָל אַגְּנָעָשָׁרְבָּעָן אַ טְצָעָנָעָן, ווען איך וואָלְט זְיַן רַאֲטְשִׁילֵד אַז מִיר אַלְעָה אַבָּעָן גַּעַלְאָכָט. קָעָן נִישְׁטָקָדָמָה אַזְעָנָעָן, ווען איך וואָלְט זְיַן שְׁלֹמֹ-עַלְיכָם אַז אַגְּזָוָשְׁרָבָעָן אַ צְעָוָיָינָעָן? ...

רְעַדְעַן רְעַד איך דָא פָוּנָם פָּאַרְיוּעָר בָּאָרָאָן אַנְרִי רַאֲטְשִׁילֵד. דָעַ דָאַז וְיַגְעַר רַאֲטְשִׁילֵד, ווען ער האָט זיך אַפְּגַעַפְטָרְט אַיְזָן זְיַן קָאנְטָאָר מִיט זְיַן מִילְיאָנָדָר-גַּעַשְׁעַפְטָעָן אַוְן הָאָט גַּרְאָד נָאָךְ אַבְּיָסָעָלָר פְּרִיעָע צִיְּטָמָ, הָאָט ער אַ דְּרִיְּ-פָּאָכָּעָ בְּעַשְׁעַפְטִיגָּוָגָג: ער אַיְזָן אַ דִּיכְטָעָר, ער אַרְבָּיָיט אלְסָ מַעְדִּיצִינָעָר אַזְעָנָעָן פְּרָאָבָרָט זיך אלְסָ פְּילָאָנְטָרָאָפָּ. עַל בָּסְטְפָעַרְשְׁטָעַנְדָלֵיךְ, אז אַוְוָף דָעַמָּ

ונכיביהם פון דער מעדיצין און דעם פילאנטראפיע זונדריגט ער אַסך וועניגער
ווי אויף דעם געבעיט פון דער דיבטוקנסט. אלס דיכטער אַרבײַט קאָלעגען
ראָטשילד אויף דעם זעלביגען פעלד ווי קאָלעגען שעקספּיר: ער שרייבט
דראָמען. נאָר זיינע דראָמען זענען עפֿעס שׂוֹאָכָּעָר ווי די דָזְוָעָגָן פון שעקָּ
סְפִּיר. אַ מענְשׁ קָאָן דָּאָךְ נִישְׁתָּאָט צָלֵץ קָעָנוּן. דערפּאָר אַיז זַיְן אַרבײַט אויף
דער בִּירוּשָׁאָסְטָהָר. נִישְׁתָּאָט אַיז דְּרָאָמָּאָטְקָעָר ווֹאָלְטָזָזָד ווּעָלְעָן
טוּשְׁעָן מִיטָּאָהָם. אַ צִּיְּוִית לְאָנָּגָן הָאָטָט ער אַזְוִי גַּעֲשָׂרְבָּעָן דְּרָאָמעָן — אָנוּן דִּי
וועָלְטָהָטָה אַלְזָ ווּוִיטָעָר גַּעַחַלְטָעָן פָּוּן שְׁעַקְסְּפּוּרָעָן. דָּאָ אַבָּעָר, אַין אַיִינָעָר
פָּוּן דִּי לְעַצְמָאָוֹוְאָכָּעָן, הָאָטָט ער אַגְּנָעָשְׁרְבָּעָן אֶ דְּרָאָמעָע, ווּעְלְכָעָה הָאָטָט גַּעַד
מַאֲכָטָה אֶ גַּעַוְאַלְדוּגָעָן אַוְיְזָעָהָן. זַי הָאָטָט גַּעַמְאָכָט אַוְיְזָעָהָן נָאָר אַיִידָעָר
וִי אַיז גַּעַשְׁפִּיעָלָטָה גַּעַוּוֹאָרָעָן: דָּעָר נָאָמָעָן אַלְיוֹן הָאָטָט גַּעַנוּמָעָן. דָּעָר קָרְעָד
וּסְמָסָּה (דָּעָר מִילְיאָנָעָר) הָאָטָט ער זַי גַּעַרְפּוּעָן, אָנוּן דִּי וועָלְטָהָט אַיז גַּעַנוּמָעָן, ווּעַט
צִוְּגָטָן, אָז מִילְיאָנָעָר, ווּעַן ער שְׁרִיבָּטָה אֶ דְּרָאָמעָע, דָּעָר מִילְיאָנָעָר, ווּעַט
עַד אַוְיְזָעָגָעָן דָּעָם סָהָד, זַי אַזְוִי מַעַן מַאֲכָטָה דִּי מִילְיאָנָעָן — אָנוּן מַעַן הָאָטָט
גַּעַוּוֹאָרָט מִיטָּאָסְטָה אֶ פִּיעַבְּרָהָאָפְּטָעָר אַוְנְגָּנְדָּוְלְדִּינְגִּיקִיטָה אַזְוִי דָּעָם דָּזְוָעָגָן קוֹנְסָטָט
וועָרָק. אָנוּן אַטָּאָט הָאָטָט מַעַן דִּי דָזְוָעָגָן דְּרָאָמעָע גַּעַשְׁפִּיעָלָטָה אַיז לְאָנְדָּאָן, אָנוּן דִּי
וועָלְטָהָט אַיז זַעַחַר עַנְטוּשָׁתָה גַּעַבְּלִיבָּעָן. זַי אַזְוִי מַעַן קָוָמָתָ צָו מִילְיאָנָעָן אַיז
מַעַן דָּעָרְפּוּן נִישְׁתָּאָט גַּעַוּוֹאָרָעָן, אָנוּן נָאָר דָּאָס אַיִינָה הָאָטָט מַעַן זַיְד
דָּעָרְפּוּן דָּעַרוּוֹאָסָטָה, אָז מַאֲכָעָן מִילְיאָנָעָן אַיז פָּאָר אֶ רָאָטְשִׁילְדָה לְיִכְטָעָר
וּזְוּ מַאֲכָעָן אֶ גַּטְעָה דְּרָאָמעָע. פָּאָר שְׁקְסְּפּוּרָעָן ווּאָלְטָזָזָד זַיְן שׂוֹעְדָּרָעָר צָו
מַאֲכָעָן אֶ שְׁלַעַכְמָה דְּרָאָמעָע ווּי מַאֲכָעָן אֶ מִילְיאָן. דָּעָר הָעָרָבָּאָרָן בְּהָאָהָן
דָּעָלָטָ אַיז זַיְן דְּרָאָמעָע דָּאָס אַיִינָפָאָכָּעָט טָמְעָאָ: אָז גַּעַלְדָּמָאָכָט נִישְׁתָּאָט גַּלְיָקִידָה
לִיךְ. דָּאָס טָמְעָאָ אַיז נִישְׁתָּאָט גַּאנְצָן נִי. קָהָלָתָה הָאָטָט עַס אַזְוִיךְ שְׂוִין אַמְּאָלָּבָּעָד
הָאָנְדָּרָעָט אָנוּן יְעֻרְנְפָאָלָּס עַמוֹּאָס בְּעַמְּדָה. אַיבְּרִינְגָּס ווּעַן מַעַן אָלְטָזָזָד ווּעַלְעָן
אוֹסְרָעְכָּעָנוּן אַלְעָם, ווּאָס מַאֲכָטָה נִישְׁתָּאָט גַּלְיָקִידָה, ווּאָלְטָזָזָד אַזְוִיךְ אַיִינָעָר פָּוּן
אוֹגְזָעָר חְבָּרָה, אֶ שְׁרִיפְּטֶשְׁטָעָלָעָד, גַּעַקְעָנָטָ אַנְשְׁרְיוּבָּעָן אֶ דְּרָאָמעָע „דָּעָר
שְׁרִיפְּטֶשְׁטֶעְלָעָר“ אָנוּן בְּעוֹווֹיְזָעָן אַלְעָמָלְדִּינָרָעָן, אָז זַגָּאָר שְׁרִיפְּטֶשְׁטֶעְלָעָר
מַאֲכָטָה נִישְׁתָּאָט גַּלְיָקִידָה. מַאְלָעָ ווּאָס אַלְזָ אַיז דָּעָר ווּעַלְטָמַאֲכָט אֶ מעַנְשָׁעָן

דר פארהאגן הוויבט זיך איזו. גראף סארביע, ראמשילדס'ס "קרים", איזו א מענש מיט אונצעהָיגע מייליארדען, וואם שאקעטל מיט גאנץ איראפאָז

און וואס א גאנצע וועלט ליינט פאר איהם אויף די קניין. עם איז נישט שווער צו דערקענען דעם זעלכט-פארטראט פונ'ס פערפאטער אליאן. דער דזוניגר גראף פיהלט זיך אבער נישט גליקליך. ער איז ווי די ריבע בתה ייחידה, וואס וויל, אז דער חתן זאל זיך פערלייעבען אין איהר, נישט וויל זי האט אנדן פון א מיליאן, נאר וויל זי און ער מײנט איהר נפש אליאן. גראף סארביע וויל, אז נישט זיין מיליאגען זאלען שפיעלען אָראָזַלְעַן, נאר זיין נפש אליאן. ער זוכט די ליעבען פון אָפָרּוֹי, וועלבכע זאל זיין פערלייעבעט אין איהם אליאן און נישט איז זיין געלד. ער געפינט עפעס אָנְזַעַטְמַנְתָּה, וואס האט לויידער נאך 40,000 פראנק הכנסות אָזָהָר, און זי „פערלייעבעט“ זיך אין איהם. פון איהר וויט איז עס אודאי קיון עולח נישטן, זעלכט-פארשטאנדרליך קומט עפעס אָוְנְגָעֵרְמַאָן, נישט קיון מיליאנער, דערמאָר אָבער פערשטעהט ער די קומט, ווי איז זיך געפיעלען אָוְנְגָעֵרְשַׁהַדְעַת נאָלְמָנָה, און די יונגע שעהנע אלמנָה וואָרְפַּט אָוּוּק דעם מיליאנער און לויופט אָוּוּק מיט דעם יונגענמאָן. דער גראף שטעהט בײַם טעלעפָאָן און דערוּאוּסָט זיך פון דער מעשה און פָאַלְטַמִּיט אָנוֹרִיס גַּעֲוִוִּין אָ�ןְחַלְשָׁוֹתָן... אַיְנָם צוּוִיטָעַן אָקָט זענען מיר איז קאָבִינָעַט פון'ס מיליאנער. ווי איז ער מאָקט די מיליאגען דערוּאוּסָט מען זיך אויך דאָרט נישט, און דאס פּוּבְּלִיקָם הוייבְּטָאָן צו ווערטען אונגעדרולְדִּיג. אָשְׁלַכְתָּעַ דְּרָאַמְּטָעַ אָלְיאָן פָּנְן אָמְלִיאָנָעָר, וועלבכער וויל נישט אָוּסָאָגָעָן ווי איז זיך. ער האט די מיליאָר נָעַן גַּעֲמָאָכָט, איז נישט ווערט די עטליכע שילוֹנָג, וואָס דער בְּלִילָעַט האָט גַּעֲקָאָסָט. מען ווערט נאר ווי. דער אָרְיָמָעַר מיליאנער געהט-צַו אָ גַּעֲהִיָּה מען שׂוּפְלָאָד פָּוּן זַיְן שְׂרִיבְּטִיש אָןָּן נעהטמָט פָּוּן דָּאָרְטָט אָרוּסָים עפָעַס אָנְזַעַטְמַנְתָּה רָאָק אָןָּן אָ פָאָר אָלְטַעַת הַזְּיוּזָן אָןָּן אָנְבָּגָעָנוּצָעָן הַוָּתָּם... אָןָּן דָּאָט פּוּבְּלִיקָם הַזְּיוּבָּט ווַיַּדְעַר אָן צַו זַיְן זַעַר נִיגְיָעָרָג. מען וויס נישט, וואָס דָּאָס האָט צַו בְּעַדְיוּטָעַן. מען הַזְּיוּבָּט ווַיַּדְעַר אָן צַו האָפָעָן: אָפְשָׁר לְיִעָּגֶט אַיְן די דָּאַזְוּנָעָלְטָעַ זַאֲכָעָן דָּעַר סָוֶּר פָּוּן די מיליאגען אָוּסָצָוָאָגָעָן דָּעַר ווּלְטָט, ווי איז זיך מען קומט צַו די מיליאגען.

אַיְן דָּרְיָמָעָן אָקָט, דעם לְעַצְטָעַן, קומט דָּעַר סָוֶּר אָרוּסָים. נישט דָּעַר סָוֶּר, ווִי איז זיך מען מאָקט מיליאגען, נאר צַו וואָס דָּעַר גְּרָאָפָרְבִּיעַ הַאָלְטָט דְּיַאָלְטָעַ זַאֲכָעָן אַיְן דָּעַם גַּעֲהִיָּמָעָן, שׂוּמָאָדָה. ער טָהוֹת זיך אָן אָלְטָעַ: הוֹי-

זען מיטן' אלטען ראך און מיטן' אלטען הוט און געהט אין די וועלט אריין
וואו פערציזיטענס דער סולטאן הארון-אל-אדישיר, א פערשטעלטלטער. און וויל,
און די וועלט זאל איהם נישט דערקעגען אלס דעם ריביכען גראף סארביבע,
נאר אלס א פראסטען אריממען מענש. ער וויל זוכען די ליעבע בעי פראסטען
פאלאק. ער מאכט די בעקאנטשאפט פון עפם אן-ארימער פערדיינט און
רערט איהר איזן, אzo ער איז א בעאמטער, וועלכער פראסטקע און
מעהדר ווי 300 פראנק און ער הייסט פיאש. ער עסטט מיט איהר איז א פראסֶ
טער שענט און מהוות זיך אן דעם נחת צו געהן מיט איהר — צווע ערשטען
מאל איזן זיין ליעבען — איזן איז לאקסס-אדרט ווי... א קינעמאטאגראף. ער
אייז ענדליך איבערציינט, אzo דאס מיידעל ליעבעט איהם, נישט צוליעב זיין
רייכטום, נאר צוליעב איהם אליזן. זעלבסטער שטעהנדליך קומט עפם אן'
אלטער העדר, וועלכער וויל דעם מיידעל איזוינרכטען אונעלאגענטען וואחד
גונג און וויל איהר געבען א קליגינקייט פון 200 פראנק א chord. און דאס
מיידעל לאזט איהם זיעצען. פון איהר זויט איז עם איזאו קיין עולה נישט.
2000 פראנק א chord איז א שענהן מטבח און א רייכער אלטער העדר איז
פארטט נאר עפם אנדערשו ווי אן-ארימער בעאמטער מיט 300 פראנק א chord
בענסיע. ער אריימער סארבעיע-פיאש פרובט נאך אועווקצולעגען איזויפן' טיש
א טשען אווז אן-אנשטענדינע סומע. אפשר וועט ער דאזריך די מאדיםטי^ט
קע אבחהענדיין מאכען פון דעם אלטען העדר, אבער עס נוצט נישט. דאס
מיידעל ווארטט איהם אוווק. דאס קינד פון'ם פאלק איז נישט בעסער
פון די אנדער. ער אלטער ראך מיט די הויזען און דעם הוט האבען נישט
געאהלפען. די דראמע קען זיך ענדיגען.

וואס זולען מיר אלע חכמת? קאָלעגע רַאֲטְשִׁילְדֶּס מַאֲכֵט מַוְילְיאָנוּן
פָּאָרָט בְּעַסֶּעֶר וּוּ דְּרָאָמָעַם. בָּאָפָּט יוֹיךְ רַאֲטְשִׁילְדֶּס צַוְּמִין בְּרָאָנוֹשׁ, וּוְאָלָט
אַיךְ מַיר וּזְוּלָעַן כָּאָפָּעַן צַוְּיַין בְּרָאָנוֹשׁ מִיטַּדְיַוְילְיאָנוּן. אַיךְ וּוְאָלָט שְׂרוֹדִי
בְּעַן אַ דְּרָאָמָעַ "דָּרָעַ שְׂרִיפְתְּשָׁלָעַרְדָּ" אָוֹן וּוְאָלָט בְּעוֹזָוּן, אָזְמִין שְׂרִיפְטָ
שְׁמֻעָלָעָרִי מַאֲכֵט מַיר נִישְׁתַּגְלִיכְלָד אָזְמִין אַיךְ אַיךְ, כְּלַעֲבָעַן, וּוְאָלָט וּעְ
לָעַן, אָזְדִּי וּוְאָלָט זָאָל מַיר שְׁעָצָעַן, נִישְׁתַּגְלִיכְלָבָעַן מַיּוֹן שְׂרִיפְתְּשָׁלָעָרִי.
אַיךְ וּוְאָלָט וּזְוּלָעַן, דּוֹסָא אָוּמְגַעְלָהָרֶט, מִיר הַאֲלָטָעַן אַיזְנָן אַעֲהִיּוּמָן אַרטָּ
עַפְעָם אַנְיִיגְעָנָעָם אָוּטְמָאָבִיל אָזְן אַרְיִיכְעַטְוָאָלָעַטְוָעַן אָוֹן אַטְיִיסְטָעַרְטָעַר מִיטְ

עטלייכע הונדרטטוייזענדער אוּן ווֹאַלְטָוּוּלְעַן פֿאָרָעַן אִין דֵי ווֹעַלְטָ אַרְיָין אוּן
מַיר ווֹיְזָעַן דּוֹקָא אַלְמָ מִילְיאָנָדָר. עַם מַזּוֹ פֿאָרָט זַיִן אַנְ'אַנְגָעָנָהָם גַעֲפִיהָל,
וּעַן אַ ווֹעַלְטָ שְׁעַצְטָ אַמְאָל אַ מַעַנְשָׁעַן אַלְמָ מִילְיאָנָדָר אוּן קָוְטָ נִישְׁטָ אַלְעָדָ
מַאָל אַוּוֹף אַיָּהָם ווּ אַוּוֹף אַ שְׁרִיפְטְּשִׁיטְעָלָעָר. דָעָר גַעֲשָׁמָאָק אַיּוֹ פֶעֲרַשְׂיוֹדָעָן.
קָאַלְעָנָעָ רַאַטְשִׁילָדָ מַאְכָטָ עַם אַוְמָגָעָהָרָט. קָאַלְעָנָעָ רַאַטְשִׁילָדָ ווּילָ, מַעַן זָאָל
אַיָּהָם בְעַדְיוֹעָן צְוַלְיָעָב זַיִן אַוְמָגָלִיק, גַעֲבָעָר, ווֹאָס עַר הָאָט מִילְיאָנָעָן !

דוד גינצברג

זיוון ללבען איז אפשר געווען א טראגענדייע. אויפֿן פֿנים, נאיטריליך, איזו עס איהם נישט געשטאנען אונגעריבען — נאר דער, וואס האט איהם נעההנטער געקענט, האט עס אַרוֹסְגָּפִּילְהָלֶט. אפשר ווען ער וואלט נישט זיוון דער „בָּאָרָאָן גִּינְצְבוֹרָגָן“. נאר סתם „גִּינְצְבוֹרָג“, אײַנְגָּרְבּוֹיְגָּעָן אַיבָּרְדּוּסְטִיבָּל, ביַי אַנאָפְּטִידְאָמָּפּ, אַיְינְגָּרְבּוֹיְגָּעָן אַיבָּרְדּוּסְטִיבָּל, אַפְּשָׁר, וְאַנְךָ, וְאַלְתָּה דָּאָן זַיְוָן גַּאנְצִיּוֹן לְבָעָן גַּעֲוָוָרְבָּעָן אַלְטָעָן כְּתֵבְיָה, אַפְּשָׁר, וְאַנְךָ, וְאַלְתָּה דָּאָן זַיְוָן גַּאנְצִיּוֹן לְבָעָן גַּעֲוָוָרְבָּעָן אַנְדָּרְמָס. ער וְאַלְתָּה דָּאָן זַיְוָן דָּעַר גְּרוּסָר, גְּרוּסָר גַּעֲלָעָה מָעָר, דָּעַר וְוּלְטָה-בְּעָרְהָמָטָר, אַיְינְגָּרְבּוֹן דָּי צְוּוִירְדָּיִי גַּעֲצָה לְטָעָם, וְוּלְכָבָן מִיר פָּעָרְדָּמָן אַנְגָּעָן אַנְגָּעָן דָּעַר הַיְּנִינְגָּרְבּוֹן צִיּוֹן. אַלְעָן בָּאַדְּרִינְגְּנוֹגָן דָּרְצָוּן האַט עַר גַּעַחָם: דָּי גְּרוּסָר לְיעַבָּע צָום סְפָר, דָּאָס מְעַרְקוֹוְוִידְגָּעָן פְּעַרְשָׁטָעְנְדָּרְנִישׁ דָּרְפָּאָר אַוְן דָּאָס אָונְגָּהוּוּעָרָעָו וּוֹיסְעָן אַזְוִי אַבָּרְהָאַט דָּעַר „בָּאָרָאָן“ אַבְּיסָעָל גַּעַשְׁטָעָרט. דָּעַר „בָּאָרָאָן“? עַנְמָט אַרְוּפְּ פְּלוּכְּטָעָן אַוְוָאָפָּעָן. דָּי תּוֹרָה אַוְן דָּי גְּדוּלָה אַיְוָן אַרְטָה בַּיְיָ אַמְּעַנְשָׁן. וְעַלְכָּרְעָן האַט מְעַהָּר זִיךְ פָּאָר תּוֹרָה וְויִ פָּאָר גְּדוּלָה פָּעָנָעָן דָּאָס לְבָעָן אַפְּטָמָאָכָעָן צַו אַ טְּרָאָגְּנָדָעָע.

איך האב דאס דАЗוונע שווין דענסטמאָל געפיהַלט, פֿאָר 24 יאָהָר בערדך
וועוֹן אִיךְ הָאָב אֵיתֶם גַּעֲזָהָן צוֹם עֲרַשְׁתְּעָן מָאָ. עֶד הָאָט דענסטמאָל גַּעֲשָׂרְבִּיבָּן
אָצָן/אַרְטִיקָעָל פֿאָרְן/ „בְּנֻעָמִי”, אַחֲרְבָּאַישָׁע צִיּוֹתְשִׁירְפָּט, בִּי וּוּעַלְכָּבָר
אִיךְ בָּזָן גַּעֲזָהָן בְּעַשְׁפְּטִינְט. דָּעַר אַרְטִיקָעָל אַיזְנָעָן וּוּעַגְּזָעָן „אַלְכְּנָסָה,
אָצָן/אַרְאָבִישָׁע פְּאַעַטְעָסָע פְּוּנָעָם 12-טְעָן יְאָהָרְהָנוּנְדָּעָט” מַעַן הָאָט אִים
דָּעַנְסָטָמָל נָאָר בְּעַדְאָרְפָּט וְעַהַן בַּיּוֹם מַאֲכָעָן קָאָרְעָקָטָע, בַּיּוֹם
דָּי צַעַטְעָלָעָר אָהָר אָזְן אָהָר אָזְן בַּיּוֹם דִּי פְּעַרְשִׁידְעָנָע גַּרוּסָע אָזְן קְלִינְעָ
דָּגָנוֹת בְּשַׁעַת דִּי עַטְלִיכָּע טָעַג פְּוֹנְסָם דָּרוּקָעָן. עַס הָאָט גַּעַמְאָכָט דָּעַם אַיְוָנָ
דָּרוֹס, וּוּי זַיְן נַגְּנָץ לְעַבְּעָן וּוּאַלְט זַיְן אַבְּהָעָנָגָן פְּוֹנְסָם דָּאוּגָעָן אַרְטִיקָעָל.
דִּי אַוְיָגָעָן האָבָעָן מַעְרְקוֹוְרְדִּיג גַּעַלְוִיכְטָעָן. עַפְּעָם שְׁעהָנָעָם, עַפְּעָם הַיְּלִינָעָם
איְזָן פְּוֹן אֵיתֶם אַוְיָגָעָן אַגְּנָגָן אַגְּנָגָן. אִיךְ מוֹזְזָגָעָן דָּעַם אַמְּתָה: דִּי פְּאַעַזְעָז פְּוֹן
יעַנְעַר אַלְכְּנָסָה, וּוּעַלְכָּבָר הָאָט גַּעַלְעַבְּט מִיטָּאַכְּתָהְנוּנְדָּעָט יְאָהָר צְוָרִיק, אַיזְ

מיר ווענייג אַנְגָּעָנֶגֶן; מײַן גִּיסְטַּה האָט בעשעפֿטִיגַּט מעָהָר די פָּאַזְוּעַ פּוֹנְגַּס
שריבענדען באָראָן אלְיַהּן. אַזְּאָ מֵין שְׁרִיבְעָן אָזְּאָ מֵין אַיְנְלָעְבָּעָן זַיְד
איַן פָּאַרְצִיְּטִינְגַּע יַאֲחַרְחַוְנְדְּעַטְרָא אַזְּיַן אלְיַהּן פָּאַזְוּעַ.
אוֹן גַּעֲפִיחַלְתַּה האָב אַיךְ דַּאֲסֻעַלְכָּעַ אַוְיךְ, וּוֹן אַיךְ האָב אַיְהָם גַּעֲזַחְן
צָום לְעַצְטָעַן מַאְלַי. בַּיְּ אַיְהָם זַיְד צְנוּיִיפְּקָומְעַן, אוֹן מַעַן האָט גַּעֲפַלְעַנטַּ לִיעְיָן
נעַן אַדְעַר הַאַלְטָעַן פָּאַרְטָאַגְּעַן, האָט מַעַן גַּעֲפַלְעַנטַּ דָּאַרְטַּ אַגְּזָעַ
יַוְדִּיְשְׁ-גִּינִּיסְטִּינְגַּע פָּעַטְעַרְבּוֹרְגַּ פָּעַרְמָאָגַּט, האָט מַעַן גַּעֲפַלְעַנטַּ דָּאַרְטַּ אַגְּזָעַ
טְּרַעְפְּעַן. אוֹן פָּאַרְטַּ אַיזְּ עַס נִישְׁטַּ גַּעֲזַחְן אַמְּיַן „סְוַאֲרָעָעַ פִּיקְסַ“, וּוֹי מִיד
הַאַבָּעָן זַיְד איַן אַנְדְּרָעַ שְׁטַעַדְטַּ אָזְּן וּוֹי מִירַהָאַבָּעָן זַיְד גַּעֲזַחְן,
וּאַרְשָׁא. פָּעַטְעַרְבּוֹרְגַּ האָט אַן-אַנְדְּרָעַן כָּאַרְאַקְטָמָעַר, אוֹן אַיךְ דיַי יַוְדָעַן דָּאַרְטַּ
וּוֹן זַיְד קַומְעַן זַיְד צְנוּיִירַ צַוְּעַלְכָּעַ צְנוּעַקְעַן, מַאֲבָעַן אַגְּנַיְזָ אַנְדְּרָעַן שְׂטִיְּ
מוֹנְגָּן. עַפְּעַם אַיזְּ עַס גַּעֲזַחְן, זַיְד וּוֹעַן „אַגְּנוּסִים“ קַומְעַן זַיְד צְנוּיִירַ אַיזְּ
בַּעַהַאַלְטָעַן שְׂחוֹל. איַן דָּרוֹסְטַּן אַיזְּ דיַי גַּעֲפַאְחָר — אַזְּן דָּאַן דָּרְיַנְעַן אַיזְּ
דָּעַר פָּעַרְבָּאַרְגָּעַנְעַר גַּעֲטַעַס-דִּיְעַסְטַּמְּ. מַעַן פִּיהַלְתַּ זַיְד מִיטַּ אַיְוּנְמַאְלַ אַזְּוִי
בְּרַעְדְּלִיךְ אָזְּ אַזְּוִי גַּעֲזַחְן : עַפְּעַם אַיְין צְרָה אָזְּן אַיְין נְחַמָּה. אַיךְ בֵּין גַּעַד
שְׁטָאַנְעַן, אוֹן עַנְעַם לְעַצְטָעַן מַאְלַ, אַוְיכְּן צַעַטְלַ אָזְּן אַיךְ האָב גַּעֲזַחְן פָּאַרְטַּ
צְוַלְעַעַן עַפְּעַם אַזְּיַעַרְצַעְלְהַוּנְגַּן. פָּאַרְטַּ מִירַהָאַבָּעָן גַּעֲלִיְעַנטַּ דָּרְקַאְצַעְנַעַלְ
סָאַן אוֹן נַאֲרַ אַיְהָם האָב אַיךְ גַּעֲזַחְטַּ לְיַיְעַנְעַן, פְּלוֹצְלִינְגַּן אַבְּעַרְ קוֹטַטְ
זַיְד אַרְוּם : „דָּעַר בָּאָרָאַן“ אַיזְּ נִישְׁטַּמְּ. מַעַן האָט אַיְהָם אַגְּנַעַהוּבְּעַן זַוְּכָּעַן.
גַּעֲפַוְנְעַן האָט מַעַן אַיְהָם אַיזְּ אַיְוּנְעַם פּוֹן זַוְּגָּעַ בְּיַבְּלַיְאַטְעַקְ-צִימַעַרְעַן, שְׁטַעַחַנְ
דִּיגְ מִיטַּ עַפְּעַם אַנְּאַלְטָעַן בַּתְּבִיד אַגְּנַעַלְעַהָנְטַן אָזְּ דָעַר וּוֹאָנדַּ אָזְּ מַאֲכַעַנְדִּיגְ
מִיטַּ אַבְּלַיְוַעַדְרָעַ נַאֲטִוְעַצְעַן... עַס אַיזְּ נִישְׁטַּ דָעַר „בָּאָרָאַן“ גַּעֲזַחְן, נַאֲרַ דָעַר
„גַּעַלְעַהְרַטְעַרְ“. .

דָעַם „בָּאָרָאַן“ אַבְּעַר האָט גַּעֲשַׁטְעַרְטַּמְּ. דָעַר שְׁטָאַנְהַר, די אַבְּשַׁטְאַמְּוֹנְגַּן,
די אַלְטָעַ פָּאַמְּלִיְּעַן-טְּרַאְדִּיצְיָעַס האַבָּעָן פָּעַרְלָאַנְגַּט נַאֲרַ עַפְּעַם אַנְדְּרָעַשְׁ.
זַיְנְצְבּוֹרְגַּ אַיזְּ גַּעֲזַחְעַרְעַן דָּאַס, וּאַס זַיְן פָּאַטְעַרְ אָזְּן זַיְן זַיְד אַיזְּ גַּעַד
דָעַר פְּוֹנְקַטְ, צַוְּוַעַלְכָּעַן יַעֲדַר לְיַיְדַעַנְדָרְ יַדְ אַין רַוְסְלָאַנְדְּ האָט אַהֲיָן גַּעַד
קוֹטַטְ. וּוֹעַן מַעַן רַעַדְטַּ יַעַצְטַּ פּוֹן גַּעֲשַׁטְאַרְבְּעַנְעַם, רַעַדְטַּ מַעַן נִישְׁטַּ פּוֹנְגַּס
גַּעַלְעַהְרַטְעַן, נַאֲרַ פּוֹנְגַּס „בָּאָרָאַן“. פָּאַרְטַּ אַלְעַלְ יַדְ אַין רַוְסְלָאַנְדְּ אַיזְּ אַבְּנַעַר
שְׁטָאַרְבָּעַן דָעַר „בָּאָרָאַן“. עַפְּעַם אַיזְּ דָעַר יַדְ אַין רַוְסְלָאַנְדְּ פּוֹן קִינְדוֹיְזַן
אַזְּוִי זַיְן טָאַטְעַ אָזְּן זַיְן בְּרַגְעַלְ צְרוֹת אָזְּן עַס אַרְוִיפְּצּוֹלְעַנְעַן אַוְיכְּן

באראָן'ס פֿלייעַעט. קוּיָם האָט עֶר זִיךְ אָוִיסְגּוּווֹינְט, האָט עֶר דֵי דָאנָה שָׁוִין אַיבְּרָגְּנָלָאוּן פֿאָרְן' בְּאָרָאָן. עֶר אַיְן פֿעַטְעַרְבּוֹרְגּ וּוּעַט שָׁוִין מַאֲכָעַן. נָאָט צַוְּפָאָר אָוָן דָעַרְנָאָךְ דָעַר בְּאָרָאָן. עַל כָּל צְרָה שְׁלָא תְּבוֹא אַיְזְ גּוּוּעַן דָעַר בְּאָרָאָן. אַיְזְ רְפּוֹאָה פֿאָר אַלְעָלָ מְכוֹת. האָט דָעַר אָוְרִיאַדְרָנִיךְ פֿעַרְמָאָכְטּ זָוְנָטָאָגּ בְּיוּ אַיְינָעַם אַקְרָעָמְלָעַלְ, האָט מְעַן גַּעַטְמָאָשְׁעַם, אַז מְעַן וּוּעַט אָוְיסְגּוֹנְעַן פֿאָרְן' בְּאָרָאָן. אָט וּוּעַט מְעַן קְלָאָפְּעַן בְּאַלְדּ אַדְעַפְּעַשׂ צַוְּאֵיכְם קְיַין פֿעַטְעַרְבּוֹרְגּ.

אָוָן דָוד גִּינְצְבּוֹרְגּ האָט זִיךְ אַרְיִינְגְּפּוֹנְעַן אַיְן זַיְן רְאַלְיָעַ. עַם אַיְזְ קְיַין וּוּאָונְדָעַר נִישְׁתָּ: דֵי נַאֲטוֹרְפֿעַהְיִקְיַיטָּן דָעַרְצָוּזְ האָט עֶר מִינְגְּעַרְכָּאָכְטּ מִיטְ זִיךְ פּוֹן דָעַרְ חִיּוּם. עֶרְ האָט אַלְעָלָ בְּעַדְיְנוּגְגָעַן דָעַרְצָוּזְ גַּעַהָאָטּ: דֵי גְּרוֹיסְעַ לְיֻבְּעַ צּוֹם מְעַנְשָׁ, דֵי אָונְעַנְדְּלִיבְּעַ גַּוטְסְקִיטָּ, דָאָס גְּרוֹיסְעַ מִיטְלָיְידָ אָוָן דָעַם וּוּלְלָעַן אָוָן דֵי קְרָאָפְּטּ. דֵי אָוּונְדָעַן אָוָן דֵי נַאֲכָטְ האָט עֶר אָוּעְקְגַּעַשְׁאָנְקָעַן דָעַם בּוֹהְ, אָוָן דָעַם טָאגְ — דָעַם מְעַנְשָׁ. מְעַן זָאָגְ אַוְיָףְ אַיְחָם יְעַצְמָ, אָז עֶר אַיְזְ גּוּוּעַן אַלְלְ-תְּהֻוּרָה. אַיךְ הָאָבָּבָן זָעַוְעַן אַיְזְ מְוֹרָאָ, אָז דָאָס אַיְזְ אַטְוּתָה. נַיְן, עֶר אַיְזְ מַעְהָרְ גּוּוּעַן אַלְלְ-תְּהֻוּרָה. מְוֹזְעַנְדָעַר אָוָן יְעַבְרַ טְוּזְעַנְדָרְ הָאָט עֶר גַּעַהָאָלְפְּעַן. מְעַן בְּעַדְאָהָרְ נַאֲרַהְ האָבָּבָן זָעַוְעַן אַיְזְ פֿעַטְעַרְבּוֹרְגּ אַדְעַרְ אַוְיָףְ אָז אַלְלְ-צָעַהָן, צָוְאָנְצִיגְ קְלִיְינָעַ פֿעַרְוֹאָרְפְּעַנְעַ שְׁטַמְדָלְעַךְ אַיְזְ רְוּסְלָאָנָה, כְּדֵי דָאָס דָאָזְגָעַן צָוְ וּוּסְעַן. אַיךְ אַלְיַיְן קְעַן אַיְזְ מִין קְלִיְינָעַ אָוּמְגְעַבְנָגְ אָפְשָׁר צָעַהָן, צָוְאָנָה צִגְ יְחִידָהָם, וּוּלְכָבָעַ האָבָּבָן אַיְחָם זִוְירַ גַּעַנְצָעַ עַקְוִיסְטָעַנְעַץְ צַוְ פֿעַרְדָאָנְקָעַן. נַאֲטְרִילְיךְ הָאָט אַיְחָם דֵי דָאָזְגָעַן יְחִידָהָם-אַרְבִּיָּה. נִישְׁתָּ אָבְנַהְעַהְלָטָעַן אַוְיָרְ פּוֹן דָעַרְ גְּרוֹיסְעַרְ אַרְבִּיָּה פֿאָרְן' כָּלְ. דָאָס כָּאָרְאָפְטְמָעַרְוִיסְטִישָׁ אָבְעַרְ פֿאָרְ פּוֹן דָעַרְ גְּרוֹיסְעַרְ אַרְבִּיָּה פֿאָרְן' אַיְזְ גּוּוּעַן סְאָרָטָם, וּוּמְעַן הָאָט גַּעַד אַיְחָם אַיְזְ, אָז זַיְן אַרְבִּיָּה דֵי אַזְגָעַן גְּרוֹיסְעַרְ אַיְזְ פֿעַרְדָאָנְקָעַן פְּלָעַגְטּ גַּעַפְיִינְעַן בְּיִ אָוּנוֹזְעַרְ גְּרוֹיסְעַרְ אַיְזְ עַהְרוּוֹרְדִּיגְןְ וּרְבְּנִים פְּוֹנְ-מְ. עַלְטָעַרְעַן דָוָרְ: גַּעַקְוּמָעַן אַפְּאָנְרָאָם, הָאָט מְעַן גַּעַכְאָפְטּ דָעַם מְוּלְעַפְּ אַזְגָעַן אַזְגָעַן רַאְטָעַוּן, מְעַן אַיְזְ גַּעַלְאָפְעַן צּוֹם פָּאַלְיִצְמִיסְטָעַרְ אַדְעַרְ צּוֹם גּוּבְּעַנְאָטָאָרְ; גַּעַקְוּמָעַן אַוְדָעַנָּעַ, וּוּאָס מְעַן הָאָט בְּיִ אַיְהָרְ אַוְיָףְ בּוֹיְדָעַם דֵי וּוּשָׁ גַּעַנְבָּעַטְ, הָאָט מְעַן גַּעַכְאָפְטּ דָעַם מְוּלְעַפְּ אַזְגָעַן רַאְטָעַוּן. אַלְעַס מִיטְ דְּרַעְזְלְבִּינְגְרָתְ הַתְּלָחְבָּותְ. בְּיִ דָוד גִּינְצְבּוֹרְגּ הָאָט מְעַן דֵי דָאָזְגָעַן עַרְשְׁיְנוֹגָגְ גַּעַפְאָנָטְ אַפְּטּ זָעַהָן. דָאָס גְּרוֹיסְעַרְ אַדְעַרְ דָאָס קְלִיְינָעַ — דָעַרְ בְּרָעַן אַיְזְ גּוּוּעַן דָעַרְ גַּלְיוּבָרְ.

מְעַן זָאָגְ אַוְיָףְ אַיְחָם : „דָאָס גַּעַנְצָעַ פָּאָלְקְ טְרוּוּעַרְטְּ נַאָךְ אַיְחָם“.

זוויל מען הערט די דאוזיגע וווערטער איזו אפטט כמעט בי יעדען גרויסען געשטארבענעם, מאכען זוי קיין איינדרוק נישט מעהר און מען געתט איבער זוי אריבער און מען מאכט זיך קיין פאראשטעלונג נישט פון דער בעדייטונגע פון די וווערטער. זוי זענען געווארען אַ שטעהנדיג פראזע. איך וואלט אַבער וועלען, אָז מען זאל די דאוזיגע וווערטער בעהמען גאנז וווערטליך: דאס גאנצע פאלק טרייערט. דער לאַעטער יוד אַינְסֶם לאַעטען פערוואָרפהַסטען שטערטעל איזו געווארען אַ יותם. איך קען נישט קיין צוויטען מענטשען, וואָס זיין טויט וואלט געקען אַזוי בעריהדען דאס אַינְעַרְלִיבָּע פאלק.

דער באָראָן דוד גינצברוג איזו געשטארבען — מײַנְעַן מײַן איך אַבער, אָז אַבענְעַטְאָרְבָּעָן אַזוי אַינְעַטְאָלְיךָ דאס גאנצע יודישע פֿעְטְּעַדְּבָּרְג. מיט דעם דאוזיגען טויט איזו פֿאָרְן יודען טויט געווארען זיין צענְטָר, צו וועלכְּעַן זיינְע אַזיגען זענען אלע מלע געוענדט געוען. ווען אַ אוריאַדְּנִיק וועט היַרְשָׁן אַ געועלְכָּעֵל, פֿערְמָאָכְּעָן, וועט מען נישט מעהָרְ שְׂקָעָן אַהֲרִין קִין פֿעְטְּמָדְּבָּרְג. מען האָט נישט מעהָרְ דעם, אַזְוֹת וועלכְּעַן מען האָט זיך געְקָאנְט פֿערְלָאָזָעָן. פֿאָלְיאָקָאוּ אַזוי טויט, רָאָזְעַטְהָאָל אַזוי טויט, ווֹאָרְשָׁאָוּסְפָּה אַזוי טויט, האָראָץ גינצברוג אַזוי טויט, אָז גאנצע אַזוי דוד גִּינְזְבוֹג געשטארבען — דער לאַעטער פון די מאַהְיקָאנְעָר. פֿעְטְּעַרְבָּרְג אַזוי פֿאָרְ דעם יודען וואַכְעַדְג געווארען. אַ שְׁטָאָטְמָן ווי אלע שטערט. אַ נְיָירְ דָּוָר אָז נְיָיְ וְדוּעָן — וואַכְעַדְג יְוָדָעָן, אָז דאס האָרְץ וווערט אַזוי שׂוּעָר אָז אַזוי אַזְוֹי מְוֻנְּקָעָל.

איך האָב פֿערְשְׁטָאָנְעָן דעם יוד אָז וואָס ס'אַזוי פֿאָרְגָּעָנְגָעָן אָז זיין האָרְץ, בשעת ער האָט גַּעַלְיָעָנט די טְרוּוּרְגָּעָן נְאָכְרִיכָּט, אָז דוד גינצברוג אַזוי געשטארבען, אָז ער האָט אַזְוֹגָעָשְׁרָגָעָן: "רְבָּנוּ שְׁלַׁוּלָם! וואָס עַצְמָת?"

מנשֶה מְרֻגְלִית

פינַך אָוּן זַיבָּצִיךְ יֵאָחָר אַיְזָה עַר אַלְטָם גַּעֲוֹאָרָעָן, אָוּן נַאֲךְ אַיְנָ'סְטָעָן טָאגַן פָּוּן זַיְן לְעַבְעָן זַעֲנָעָן אַלְעָ זַיְינָעָ אַידְעָאַלְעָן, פָּאָר וּוּלְכָעָ ערַהָאָט גַּעַד קַעַמְפָט, גַּעַוְעָן בַּיְ אַיְהָמְ אַזְוִי פְּרִישָׁ וּוּיְ פָּאָר עַטְלִיכָּעָ אָוּן פּוֹפְצִיךְ יֵאָחָר. אַיְךְ קָעָן אַיְזָה דַּעַם דָּאַזְוְגָעָן פְּרָט בְּמַעַט נִישְׁתָּ נַאֲךְ אַ צְוִוְיָוִטָּעָן, אַזְוִי וּוּיְ עַר, צְוִוִּי שָׁעָן אַלְעָ אַזְנוֹעָרָעָ גַּרְוִיסָּעָ אָוּן אַלְעָ אַזְנוֹעָרָעָ נִיסְטָעָסְפָּאַרְשָׁטָעָהָעָר. יַעֲדָר פָּוּן זַיְיָ הָאָט דַּעַם הָאַרְטָעָן לְעַבְעָן, אַיְנָ'סְטָעָן לְאַנְגָּעָן לְוֹוָהְ פָּוּן דִּי צִיְּמָעָן, זַיְן אַבְצָאַהָל גַּעֲנָבָעָן. יַעֲדָר הָאָט אַיְנָצִינוֹוִיזְ אַדְאָוּן דָּאָרָט אַ רְעַכְתָּ בִּיסְעָל מָוֹתָר גַּעַוְעָן אָוּן אַבְגָּעָטָמְטָעָן פָּוּן דַּעַם זַיְינָגָעָן, אָוּן הָאָט עַס אַלְיָין נִישְׁתָּ גַּעַוְאָסָט. דָּעָר בְּעַרְיוֹחָמְטָעָר, "צָאָהָן פָּוּן דָּעָר צִיְּמָת", הָאָט זַיְדָס גַּעַתְחָוֹן דָּאָס זַיְיָ נִינְעָן. צָוָם סּוֹפָה בַּיְ אַ שְׁטִיקָעָל חַשְׁבָּזָהָנְשָׁ, הָאָט זַיְדָס פְּלוֹצָלִינְגָן אַרוֹסְגָּעָד וּוּזְיָעָן, אַזְ אַיְגָעָנְטָלִיךְ אַזְ אַרְוָם אָוּן אַרְוָם גַּעַוְאָרָעָן אַ נַּאֲדָרָעָה. אַזְוִי אַיְזָה שְׁוִין דָּאָס לְעַבְעָן. אַוְמְבָעָמְעָרָקָט אָוּן אַוְמְגָעוֹזָהָן צְעַבְלָעָטָעָרָט עַס דִּי אַלְטָעָ בְּלָוְמָעָן פָּוּן דָּעָר אַלְטָעָר וּוּיְמָעָרָ וּגְעָנָדָה. וּוּעָרָעָן נִשְׁתָּ אַזְנוֹעָרָעָ חַלְוָ מָוֹת פָּוּן פָּאַרְצִיוֹטָעָן אַיְנָגָאַנְצָעָן פְּעַרְוּעָלָקָט, אַנְאַנְדָּרָעָ פְּנִים קְרִיגָעָן זַיְיָ פָּאָרָט. וּוּעָרָעָן נִשְׁתָּ אַזְנוֹעָרָעָ אַלְטָעָ אַיְדָעָאַלְעָן אַיְנָגָאַנְצָעָן פְּעַרְוּוּהָתָה. וּוּעָדָ נִינְגָעָטָנָס אַבְיָסָעָל אַבְגָּעָבָלִיאַקָּעָוָעָט וּוּרְעָעָן זַיְיָ סּוֹפְּ-כִּילְ-סָוָה. מְנַשָּׁה מְרֻגְלִית אַיְזָה אַיְנָעָרָ אָפְשָׁר פָּוּן דִּי נַאֲךְ זַעַלְטָעָנָעָ, וּוּלְכָעָרָהָט גַּעַלְוָמָת אָוּן גַּעַד גַּלְוָבָט אַיְזָה זַיְן פְּנַפְּאָנוֹבָעָצְגָסָעָן יֵאָחָר דָּאָס, פָּוּן וּוּלְכָעָן עַר הָאָט גַּעַד חַלְוָמָת אָוּן אַיְזָה זַיְסָמָס עַר הָאָט גַּעַלְמָבָט אַיְזָה זַיְן זַיְיָ פְּרִיהָעָמְטָר יֵגְעָנָד אָוּן פָּאָר וּוּלְכָעָן עַר הָאָט גַּעַלְמָבָט מַעְהָר וּוּיְ פּוֹפְצִיךְ יֵאָחָר. אַיְךְ קְרִיעָן זַיְינָמָס אַ בְּרִישָׁה צָוּ מִיר אָוִיס דָּעָר לְעַצְטָעָר צִיְּמָת — מַעְרִקוּוֹרְדִּינָה, אַיְזָה טָאָן אָוּן אַיְנָהָאַלְטָ אַיְזָה עַר אַיְגָעָנְטָלִיךְ אַיְנָגָאַנְצָעָן דָּאַסְעָלְבִּינָעָ, וּוּסָמָס עַר הָאָט אַמְּאָל גַּשְׁרִיבָעָן אַיְזָה אַנְ'אַלְטָעָן, אַלְטָעָן "רָאָזָסוּוּעָט", וּוּלְכָעָרָ אַיְזָה אַמְּאָל אַרוֹסְגָּעָד גַּעַנְגָעָן אַיְזָה אַדְעָם. פָּאָר זַיְינָעָ אַוְיָגָעָן, אַלְסָמָס קִינָה, הָאַבָּעָן זַיְדָס אַבְגָּעָטָיְעָלָט יְעָנָעָ גַּלְיָקְלִיבָעָ סְצָעָנָעָם, וּוּסָמָעָ הָאָט יוֹדָעָן גַּעַשְׁלָעָפָט פְּרָאָסָט פְּאָרָיְזָ קָאָרָקָ, אַוָּם זַיְיָ צָוּ גַּעַבְעָן מְכָל טָוב, אַיְזָה דִּי דָּאַזְוְגָעָ יְדָעָן זַעֲנָעָן נַאֲךְ אַזְוִי

אומגעשיקט און אומבעהאָלפֿען, אָז זוי האבען דאס אוש נאָך נישט געגענט
מקבל זיין; איבער זיין קאָפּ האבען פערביינערוישט יונען 80 גנער יאָחרען,
וועכלכע האבען געבראָקט מיט זיך די בלוטיבערער און די ער שרטע געוואָלדיגע
בעדריקונגנען; פון זיין נעכטער נאַהנט אויס האָט ער מיטגעזעה אָז מיט
געעהרט, ווי עם האבען זיך געועבעט די ניע, שטילע האָפֿעונגנען פון אָן'
אויטאָעמְאנֵצִיאָפֿאָצִיעַ אָז חלומות פון אָ פריש לאָבען אַין אַיינען שטיקעל
לאָנד האבען זיך געטראָגן אָז דער לוֹפְטַּ; ער האָט אַ צִיּוֹת פון אָ, פֿרִיחַ
ליַּגְּנַּגְּ" אַיבְּרָגְּנָּלְעָבְּט אָז ווי דאס פֿיְעָר פון אָ רָעָוָאָלְזִיעַ האָט אַרְמָגְּנָּוָר
מען אָ גַּאנְצָּן לאָנד אָז ווי נִיעַ אַוְיסְזִיכְּטָעָן אָז נִיעַ עֲרוּוֹאָרְטָוְנוּנָעָן זענען
אויסגעוואָאָקְסָעָן — ער אַבער, מְנַשֶּׁה מְרֻגְּלִיתָה, האָט זיך גַּעַהַאָט אַיְנָמָּה זַיְּפָּ
פון די דָאָזְוָנָעָ אלְעַ צִיּוֹתָעָ נָאָר זַיְּנָעָ אַידְעָאָלָעָן, אָז אָז דִּזְוָעָלְבִּיגָּעָ אַידְעָאָ
לְעָן פון זַיְּנָעָ קִינְדְּרִיְּאָהָרָעָן, אָז ער האָט זיך נִישְׁט גַּעַבְּטָעָן אַוְיפָּ
חָאָר.

איָז ער גַּעַוּן אָ "מִשְׁכִּילָה"? אַיך גְּלוּבָּ נִישְׁט. צָוָם מְשִׁכְּלִילָ-זַיְּן האָט
אַיְהָם גַּעַפְּעָהָלָט יַעֲנָעָם בַּיְסְדִּירְגָּעָ אָז יַעֲנָעָם שְׂמַעְכְּדִינָעָ גַּעַנְעָן אַלְעָם וּזְ
דִּישָׁעָ, מִיט וּוּלְבָעָן אַלְעַ פָּאָהָנָעָן-טְרָעָנָעָר פון דָרָר הַשְּׁבָּלָה האָבען זיך אַוְיסָ
גַּעַזְיִיכְּבָּעָןָט. ער האָט נִישְׁט גַּעַהַאָט אָז זיך יַעֲנָעָם כַּאָרָאָקְטָעָרִיסְטִישָׁעָ פון
די הַשְּׁבָּלָה-אַקְצִינוּקָעָם אָז חַבְּלָה-חַטְשִׁינָאָנוּנִיקָעָם — די טִיעָפָע שְׁנָאָה צָוָם
שְׁלַחְזִ-עָדוֹרָק אָז דָס אַיְבָּגָעָ פְּעַרְבָּלְעַדְרָעָנִישָׁ פון די גַּאֲרָדָאָנָס אָז זַיְּעָרָעָ
חָבְּרִים, אָז דָס גַּאנְצָעָ בִּיסְעָל מְזֻלְּ-בְּרָכָה פון דָעַם יָודָה הַעֲנָגָט נָאָר אָבָּ פון
דָרָר רַעַפְּרָמְעָן-מַאְכָּרִיָּה. אָז ער גַּעַוּן נָאָצִיאָנָלְ-זַיְּדָה? אָז אַיְהָם אַמְּאָלָ
דוּרְכְּגָעָנָעָן דָוְרְכְּ' קָאָפּ דָרָר גַּעַדְאָנָק, אָז דָרָר חַלּוֹם פון אָן אַיְינָעָן שְׂטִיקָעָל
לאָנד פָאָן אַמְּאָלָ, אָז אַז וּוּיְטָעָדוּזְוּטָר צָוקְנָפְטָ, אָז ער פָאָרָם אַדְעָר
איָז יַעֲנָעָר פָאָרָם, זיך פֿעָרְוִירְקְלִיבָעָן? צָוָם נָאָצִיאָנָלְ-זַיְּהָ, אַיְנָמָּה לְאַנְדְּלָזָיָ
פִּיגְעָן זַיְּן פון דָעַם דָאָזְוָנָעָן וּוּאָרטָם, האָט אַיְהָם גַּעַפְּעָהָלָט דָס פֿעָרְ/שִׁיכְרָתָ
זַיְּהָ, צָוָם צִוְּנִיזָמָ אָז ער גַּעַוּן צְוִינִיכְטָעָר אָז צְרוּעָנָגָ גְּלוּבָגָ. אָז ער
גַּעַוּן צְוִיְּפִיעָל גַּעַלְהָרְטָעָר? האָט ער אַלְעָמָל נָאָר גַּעַצְעָהָלָט אָז גַּעַרְעָ
כַּעַנְטָ לְוִוְּט די טְרוּקָעָן צִיפְעָרָעָן? נַיְּן, עַס אָז גַּעַנְגָ צָו לִיְּעָנָעָן נָאָר עַטְלָיָ
כָּעַ שְׂוֹרָות פָוָן זַיְּנָעָ "עַרְיָנְדָרְגָעָן", אָז אָז אַיְהָם אַיך דָעַם דִיכְטָעָר צָו
דְּעַרְקָעָן.

ער אָז גַּעַוּן אָפְשָׁר אַיְנָעָר פון די זְעַלְטָעָן עַקְוּמְפְּלָאָרָעָן וּוּאָסָ דָרָר

טייף פונ'ס יודישען "קשחה-עורה", אין זיין אידעלסטער און שטראונגסטער באָרט; אין בי זוי צום האַכְסְטָעָן אוֹיסְטְּרוֹק געַסְמוּעָן. דאס, וואָס ער האַט אַיִינְמָאָל געַפְּוָנֶעָן פָּאָר רִיכְטִיגְג, האַט ער נִישְׁתְּ מַעֲהָר גַּעֲקָעָנֶט אַבְּלָאָזְעָן — ווּעָן אַפְּיָלוּ ער וְאֵל עַס טְוִיזְעַנְדָּמָל וְעוּלָעָן. ער האַט אַיִינְמָאָל, אין זיין פְּרִוְהָסְטָעָר יָוְגְּעָנָה, דעם פְּרִינְצִיפְּ פָּוּן דָּעָר פָּאָלְקָס-אוֹיפְּקָלְעָרְוָן פָּאָר דאס רִיכְטִיגְגָּעָן דָּעְרָקָעָנָט, אָנוּן ער האַט וְזַיךְ גַּעֲהָלְטָעָן דָּעְרָמִיט אַיְיךְ דָּאָן, ווּעָן פָּאָלָק אָנוּן אַוְיפְּקָלְעָרְוָן צְוֹזָאָמָעָן וְעַנְעָן כְּמַעַט שְׂוִין נִשְׁתְּ מַעֲהָר בְּמִצְיאוֹת. הַיְוִינְדָּרָךְ הַיְוִינְעָ, דָּאָכְטָזְיךְ, אָיְזָעָם, וְעוּלְכָעָר מַאְלָט אָנוּן דאס שְׂוִידְעָרְלִיבָּעָ אָנוּן טְרִיוּעְרִינְגָּעָ בְּילָד, אָמָאָמָע, נְאָכְדָּעָם וְזַיךְ קִינְד אָזָן גַּעַשְׁטָאָרְבָּעָן, וַיְצַטֵּט נַאֲךְ אַלְיָזְבִּים וְוּעָנְגָל אָנוּן וְוּעָגָט דָּעָרְוָן אַיְהָרְצִיּוֹת-לְכָכְלָעָל: אַיְלָזְדָּ...

אָנוּן לְיַעַב האַט ער גַּעֲהָאַט דעם יָוד בְּמַעַט וְזַיךְ אָמָאָמָע. אַיְיךְ קָעָן קָיְין אַיִינְצִיגְגָּעָן נִשְׁתְּ אָוִסְיָעָן עַנְעָדָר צִיּוֹת פָּוּן דָּעָר אַוְיפְּקָלְעָרְוָן-תְּקוֹפָה, בַּיְיַ וְעוּלָדָכְעָן דַּי לְיַעַבְעָ צּוֹם פָּאָלָק אָיְזָוִי דָּיוּן גַּעֲקָוּמָעָן צּוֹם אַוְיסְטָרוֹק. ער האַט כָּל יְמִיוֹ גַּעֲרָבִיּוֹת פָּאָרְץָ פָּאָלָק אָנוּן עַטְלִיבָּעָ אָנוּן פְּופְצִיגְגָּיַאָחָר גַּעַד זָאָרָטָזְבִּין זַיְנָעָ זַאָּרָג. זַיְין אַוְנְעַנְדְּלָאָךְ וְזַיְסָעָן אַוְיפְּזָן גַּעֲבִיעָטָפָוּן דָּעָר אַלְטָעָר יְזִוְּשָׁעָר גַּעֲזָצְבָּוּגָן האַט אַיְהָם גַּעֲגָבָעָן דַּי מַעֲנִילְבִּיקִיּוֹת צַוְּ וְוּרְעָעָן "דָּעָר בְּשִׁיצְעָר פּוֹנְ'ס תְּלָמֹודָה" אָנוּן צַוְּ שְׁרִיבָּעָן אָנוּן זַיְנָעָ "דִּינְיִ-נְשָׁפָשָׁת בַּיְיַ אַלְטָעָ העֲבָרָעָר" אָנוּן זַיְנָעָ "דִּינְיִהְרִוָּשָׁה לְוִוְּתָ מַשְּׁה אָנוּן תְּלָמֹודָה". זַיְין אַיְבָּרְעִינְגָּוָן, אָז עַרְדָּאָרְבִּיּוֹט אָיְזָ אַיְנָס אָנוּן דַּי הַוּפְטָמִיטְלָעָן, וְעוּלְכָעָס פָּעָן דָּאָס עַלְעָנְדָּ פּוֹנְ'ס יְזִוְּשָׁעָן לְעַבְעָן אַבְּיָסָעָל פְּעַרְמִינְדָּרָעָן, האַט אַיְהָם גַּעֲבָרָאָכָט דָּעָרָצָוּ, אָז ער וְאֵל צְוֹזָאָמָעָן אַרְבִּיטְרָעָן אַפְּיָלוּ מִיטָּ דַּי "חוּכְבִּיּוֹן" אָנוּן זַאָגָאָר אַיְנָס "פָּאָלְעָסְטִינְזִוְּשָׁעָן פְּעַרְאָיוֹן". אַרְוּסְגָּעָטְרָעָטָעָן פָּוּן זַיְין ער עַרְשָׁטָט, וְזַיךְ ער האַט בְּעַמְּרָקָט, אָז פָּוּן זַיךְ האַט זַיךְ אַנְגָּהָה וְיַבְעָן צַוְּ אַנְמְזָוִיקְלָעָן דָּעָר פָּאָלְיִוְשָׁעָר צִוְּנִיּוֹם. דָּאָס האַט ער נִשְׁתְּ גַּעֲקָעָנֶט פָּעָרָאָגָעָן; נַאֲרָנִישָׁט, שְׁרִיבָּט ער מַור אַמְּאָל אָיְזָ אַבְּרִיעָ, האַט ער אַזְוִי פִּינְדָּ וְזַיךְ אַפְּסָטָעָ פָּאָנְטָאָזְעָ. אַיְלָזְוִיעָ אָיְזָ דָּאָס גַּעֲפָהָרְלִיבְּסָטָעָ פָּאָר אַנְמְגָלִיסְלִיךְ פָּאָלָק. אָנוּ מִיטָּ לְיִוְדְּעָנְשָׁאָפָט האַט ער גַּעֲקָעָמָט אַיְזָ אַוְנְצִיעָה-לְיַגְעָ אַרְטִיְקָלָעָן גַּעֲנָעָן דָּעָמָפָט פָּאָלְקָס. ער האַט דָּאָן גַּעֲקָעָמָט אַזְוִי שְׂוִין גַּעֲנָעָן חַבְּתִ-צִיּוֹן אָנוּן דָּאָן זַאָגָאָר גַּעֲנָעָן דָּאָס יְזִוְּשָׁ-צִאָגִיאָנָאָל אָנוּן שְׁפָעָ-טָעָר אַפְּיָלוּ גַּעֲנָעָן הַעֲבָרָאָישׁ. עַס האַט זַיךְ אַיְהָם אַלְיָזְבִּים אַוְסְגָּוּזְעָן, אָז מִיטָּ

דען אליעם וויל מען אברוייסען דעם יוד פון דעם אלגעמיין-מענשליכען —
פון זיין לייעבטטען אידיעאל.

פאץ' זיינע איגנען, אלס קינד, האבען זיך אַבעטשפֿיעלט יונע נְזִקְלִיבָע
צענען, וואו מען האט יודען געלעפְט פראסט פָּרָעָן קאָרָק, אָסֶם זַיְצָו
געבען מלְ-טָוב — אָזֶן וויל דָּסֶם וְעַבְעָן גַּעֲוָעָן זַיְעָנָה עֲרַשְׁתָּעָן קִינְדְּרָאַיְינָן
דרוקען, אָזֶן וויל זַיְעָנָה גַּעֲמָט אָזֶן גַּעֲוָעָן דָּסֶם גַּעֲמָט פָּוָן אַ קִינְדָּן, דִּין אָזֶן
בלאנק, דעריבער אָזֶן דָּסֶם גַּעֲבִילְבָעָן קְלָעְבָּעָן בֵּי אַיְחָם אָזֶן זַיְעָנָה אַוִּיפָּט
איובייג אָזֶן עַס אָזֶן גַּעֲוָעָן זַיְעָנָה אַיְדָעָל. דער פִּינְפָּאָנוֹנוֹבְּצִינְגְּיָהָרְגִּינְעָר
האָט גַּעֲנָאָרָט אָזֶן גַּעֲשְׁמָרָעָט צַו דִּי קִינְדְּרָאַיְאָהָרָעָן. וּוּן אָפְּשָׂר עַר וּוּאָלָט
זַיְעָנָה פָּוָן אַ וּוּנְגָעָר טִיעָה גַּעֲמָט. וּוּאָלָט עַר קָעְנָעָן אַוִּיפָּט אַ סְּךָ, אַ סְּךָ פָּוָן
זַיְעָנָה קִינְדְּרָעָשָׁן חְלוּמוֹת מַוְתָּר זַיְעָנָה. עַס אָזֶן דִּי מַעַשָּׂה פָּוָן יָעָנָר נְשָׁמָה,
וּאָס דַּעַר מַלְאָךְ האָט זַיְעָנָה אַיְבָּעָרָן הַיְמָעָל אַיְן הַאֲלָכָעָר נְאָכָת אָזֶן
האָט אַיְהָר גַּעֲזָנָנָעָן, אָזֶן זַיְעָנָה דַּעַם דְּאַזְיָגָעָן קְלָאָנָג קוֹינְמָאָל מַעַהְרָ נִישָׁט
פֻּרְגָּעָטָעָן. עַס אָזֶן דִּי מַעַשָּׂה פָּוָן'ס אָוָרְ-אוּרְ-אַיְנְיָקָעָל, וּוּאָלָכָעָר קָעָן נִישָׁט
פֻּרְגָּעָטָעָן, אַז זַיְעָנָה עַלְטָעָר-עַלְטָעָר-זִיְדָעָ אָדָם הַרְאָשָׁוֹן אָזֶן אַמְּאָל גַּעֲוָעָן אַיְנָמָט
גַּזְעָדָן.

טאלסטאי

דאם ווארט, וואם ער האט געוזנט, האט ער געהאלטען. ער האט זיך נישט מעהר אומגעקעהרט. און אויך אויף'ן האלבען וועג איז ער נישט געלביבען שטעהן. ער איז אוווק אין יענעם לאנד, וואם "פֿוּן זַיִן גָּבְּרִיטָעַת קָהָרֶת טִינְיָר וְזַרְנִישְׁטָא אָמֵן מַעֲהָר". טאלסטאי. ער גרויסער גרייבלער וועגען לאבען און טויט, איז ענדליך מידר געוואָדען, גרייבלענידיג זיך וועגען דאס לְעָבָעַן, איז ער אַרְבִּעַר צָוָם טוֹיט. אפשר וועט ער מיט'ן טויט מעהר גליק האבען. מיר אַבְּעַר וועלען איהם נישט מעהר הערען — און ער גרויסער סוד וועט בליבבען גרויסער סוד, ווי געוווען.

"זיין קבר האבען איהם גענראָבען דִּי פּוֹיעַדִּים פֿוּן יַאֲסָנָאִיא פָּאַלְיָאִץ נאָ..."

עס פְּלִינְגְּטָן בְּמַעַט ווי אַסְּיְמְבָּאֵל ! די מענשען, דאס מענשען-מאטע ריאָל פָּאָר וועלכּען ער האט געלבעט און געארבייט, איז פָּאָרט נישט געוזן גענוג רִיוְאָפָּאָר זַיִן גְּרוּסָעַן חָלוּם, פָּאָר זַיִן גְּרוּסָעַן לְעָהָרַע. שׂוֹין זַיִן נָאַחַנְטָר סְטוּ פָּאַמְּלִיְּעַ אַיז נִשְׁתַּחַת גַּעֲוָעַן גַּעֲוָעַן רִיוְאָפָּאָר דָּעָרָצָו ; שׂוֹין זַיִן גַּעֲנַטְסְּטוּ תַּלְמִידִים זַעֲגָעַן גַּעֲגָעַן נָאָר זַיְנְדִּיגָּעַן מענשען. ער זַיְנְדִּיגָּעַן מענשׂ ווערט נִשְׁתַּחַת אַיבְּעַר נָאָכָּט הַיּוֹלִיג, דָּעָר אַיְנְגָּעָלְיִשְׁטָעָר "אִיר" פִּיהָלָט זיך נִשְׁתַּחַת אַיבְּעַר נָאָכָּט אַלְסָטָן "דוֹ". אֹוִי, די שְׁרָקְלִיבָּעַן גְּרָאַמְּטִיק פֿוּן לְעָבָעַן ; די ערשותע פְּעַרְזָאָן פְּעַרְוּעַקְסְּטָלָט זיך נִשְׁתַּחַת מִיטָּעָר צְוּוֹיְטָר, און די גַּעֲנַעַן וואָרט אַיז קִיְּנָמָאֵל נִשְׁתַּחַת פְּעַרְגָּאַנְגָּעָהָיִת אַיז קִיְּנָמָאֵל נִשְׁתַּחַת צּוֹקָנֶפֶט. און דָּעָרְבָּעָר אַיז טָאַלְסְטָאֵי אַיְנָ'ם לְעָבָעַן אַרְמָגְנָעָנָגָעָן ווי אַיז אַחֲלוּם, די ווֹרְקְלִיְּכָּיִיט אַיז אַבְּעַר ווֹרְקְלִיּוּת, אַיז ווי ווערט נִשְׁתַּחַת כְּגֻולָּג אַיז די שְׁעַנְבָּר לִיְּטָ פֿוּן אַחֲלוּם. דאס אַיז די גְּרוּסָעַטְרָאַנְגְּדָעָעָט פֿוּן'ם גְּרוּסָעַטְרָאַנְגְּדָעָעָט אַיז פָּאַלְיָאִץ פָּאַלְיָאִץ. אַיז אַיז ער דָּאַזְוְגָּעָר הַיְּנוּכָּת אַזְוְגָּעָר מַעֲנַשְׁעָן ווי פְּרִוְּדִירִיךְ פֿוּן יַאֲסָנָאִיא פָּאַלְיָאִץ. אַיז אַיז ער דָּאַזְוְגָּעָר הַיְּנוּכָּת וְעַנְגְּסָטָעָנָס פְּעַרְשְׁטָאַנְגָּעָן אַז מיט'ן חַיְּנְטִיגָּעָן מענשען, אַזְוְיָ ווי ער אַיז, וועט ער גַּאֲרְנִישָׁטְקָעָן מַאֲכָעָן, אַיז ער האט גַּעַלְחָוּמָט פֿוּן אַ "לְעַצְטָעַן מַעֲנַשְׁעָן" אַיז פֿוּן אַ צִּימָט,

ווען עס וועט זיך אנהobicען א נײַיר סאָרט מענשׂ, דער איבער-מענשׂ, ועל-
כער וועט זיין רײַופ פֿאָר א פְּרוֹוֹסֶעֶן-גְּרוֹזֶעֶן חַלּוֹם אָוֹן פֿאָר א גְּרוֹוֹסֶעֶן-גְּרוֹזֶעֶן
תורה. א מענשׂ וויי פְּרִידְרִיך נִיטְשָׁע אַיוֹ אַבְּרִיגְּנֶעֶם בֵּי זַיִן גַּהֲןָן אַיִן דַּי מַלְּ-
חָמָה אַרְיִין גַּנוּוֹן בְּעוֹפָגָעַנְטַ מִיט טְוִיזְעַנְדְּרָלִי וּוַיְסָעַנְשָׁפְּטָעַן. דַּי פִּידְ-
אַזְּאַפְּעַץ אַיז גַּעַוּן זַיִן הַוּפְּטִיפְּאָךְ, אָוֹן ער האָט פְּעַרְשְׁתָּאָנָעַן צַו לְהַרְחַנְעַן,
אוֹזְעַרְשַׁטְמַז דָּאַס מִיטְלִיָּד, דָּאַס גְּרוֹוֹסֶעֶן רַחֲמָנוֹת פּוֹנְסַמְעַן אַוְפְּזַן
מענשׂעַן, אַוְנְגַּעַן אַוְרַצְעַלְט וּוֹעֲרַעַן פּוֹן דַּשְּׂר וּוֹלְטַמַּט. טַאַלְסְטָאַי אַבְּרָעַמְט זַיִן
אוֹנְגַּנְדִּיבַּעַן שְׁעַנְדִּיגַּעַן מִיטְלִיָּד אַוְיַּפְטַגְּרָוִס אָוֹן קְלִיַּן, אַוְיַּפְטַגְּרָוִס אָוֹן
וּוַיִּט — ער האָט גַּעַמּוֹת שְׁטוּרְכְּלָעַן שְׁווֹן בֵּי דַי עַרְשְׁטָע טְרִיטַמַּט. דָּאַס אַיז
די טְרָאַגְּנְדִּיעַס פּוֹנְסַמְעַן גְּרוֹיְסַען טְרוּמִימַעַר.

איך מזו אבער רעדען פון נאך א טראנדעריע : די טראנדעריע פונַס רומישען פאלק. עס פְּלִינְגְּשָׁטֶם ווֹי א אַירָאנְיָע. עַלְעֵנְד אָנוּ אַרְיָם, ווֹי עַס אַיְזָן, הָאָט עַס גַּעַחַת אַיְזָן זָאָךְ, אַחֲפַץ אַזְוַלְבָּעָן, ווֹאָס די גַּאנְצָע ווּלְעַט הָאָט זַוְיִן גַּלְיְיכָעַן נִישְׁט — עַס הָאָט גַּעַחַת אַטְלַסְטָאָן. ווֹעֵן עַס ווּאָלְט זַיְךְ מַמְאָכָעָן עַרְגַּעַצְיוֹאָו אַנְּאַלְוַעַלְטִילְכָּע אַוְיסְמַשְׁעַלְוָגָן, אָנוּ אַירָאָפָּא אָנוּ אַמְּעָדָרְקָא ווּאַלְטָעָן. שִׁיקָעַן אָחִין זַוְיְירָע אַזְרָוחָות אַוְיָפְּקָאָלְעָג גַּעַבְעַטְעָן פָּוּן עַרְפִּינְדָּדָוּנָעָן אָנוּ פָּוּן דָּעָר אַינְדוֹסְטָרִיעָ, אָנוּ רַוְסְלָאנְד ווּאַלְט שְׁמַעַהַן מִיט די לִיְּדָה דִּיגָּע הָעֵד אָנוּ ווּאַלְט אַחִינְשִׁיקָעַן דָּארְטָן נָאָר אַיְחָר טַאַלְסְטָאָן, עַטְלִיכָּע סְפָּרוּים פָּוּן אַיְהָם, אַלְסָדָם אַיְנְצִינְגָּע, ווֹאָס זַוְהָאָט צָו שִׁיקָעַן — בֵּין אַיְךְ זַיְיכָר, אָזָן זַיְ ווּאַלְט נַעֲמָהָעָן דָּעָם עַרְשָׁטָעָן פְּרִיזָן, אַזְוָא גַּעַנְעַשְׁתָּאָנְד הָאָט נָאָר אַיְן רַוְסְלָאנְד אַרְוּסְגַּעַברָאָכְטָן. אַיְן אַבָּעָר די טְרַאַנְדָּרִיעָ אַזְוִי גְּרוּוּם, אָז דּוֹקָא מִיט דָּעָם דָּזְוִינְגָן טַאַלְסְטָאָן אַיְן מָעָן בְּרוֹנוֹן. נִשְׁטָן שְׁלוּמָגַעַמְאַכְטָעוֹרְהָיִיט אַיְן עַרְ פָּוּן דָּעָר ווּלְעַט גַּעַנְגָּעָן. אָנוּ די גַּאנְצָע צִיוּוֹלְיְוִרְטָע ווּלְעַט שְׁמַעַתָּה אַוְן קְוּסָט אָנוּ ווּוֹאַנְדָּרָט וֹיךְ אָנוּ קָעָן נִשְׁטָן בְּעַגְרִיּוֹפָעָן. אַט דָּס אַיְזָן אַטְרַאַנְדָּרִיעָ פָּוּן אַ פְּאַלְקָא אָנוּ פָּוּן אַ לְאָנְדָן.

נאטראיליך: דאס דאזוונע איז נאר וויא קאמיש-טראגונישעס אינטער-
מעצא, וווען פערגלויכט עם מיט דער גרויסער טראגונדיי פון'ס גרויסטען
מענשען אלין. צום טיל אבער זענען זוי ביידע פערובונדען. אפשר וואלאט
דער גורל פון טאלסטאי פארט נישט זיין איזו טרויעינג, וווען דאס פאלאק און
דאם לאנד וואלטען זיין אביסעל אנדערש. איך זאג נישט, איז ער וואלאט
דראן קענען זוינע ציעלען דערגריריבען, — ניין, דערצעו דארך מען האבען אן'

אנדר עמנשען-מאטעריאל, דערצו דארפ מען אפשר האבען א' איבער-איבער-מענש, — ער וואלט זיך אבער יעדענפאלס נישט פיהלען אווי עלענד און אליין און פערלאקונען.

און פון דעם עלענדיזין און אליין-זיין און פערלאזען-זיין האט ער געוואלט אנטלאפיען און ער האט געוואלט ווערען נאך עלענדער און נאך מעחד אליין און נאך מעחד פערלאזעןער. ער האט געוואלט דיז אבסאלטער אליין-קיט. וואס נוצט דאס? ער אליין וואלט אפשר דאן געטעןט א' מינוט פרײַער אטעמען. די וועלט וואלט אבער דאך געליבען ווי געווען און די מענשחיט וואלט געליבען ווי געווען.

וועיגסטענס דער יודישער נייסט פיקלט אזעלכעט גאנץ אנדרעיש. דער יודישער נבייא לוייפט אויך אוועס — ער לוייפט אוועס פאָר דער געלטיכקייט. מיט דער שיף בלאנדזשעט ער אָרוֹם אָוִיפֵן'ן ואסער, אין א' ווינטעליגעט ער בעהאלטערן, און דאן לוייפט ער אוועס פון דער שטאדט און פון די הונדרט און צוואנציג טויזענד מענשען און פון דער „גראַיסער בהמה“, און איינזאמ, אָוִיפֵן'ן פעל וויל ער לְעַבּוּן אין א' בידעל, געפֿלאָכְטן פון בלעטער. דאס איז אויך איינער, וועלכער קען נישט דורכקומען מיט מענשען און מיט דער גראַיסער בחמה, און ער זוכט פאָר זיך די איינזאמקייט. נאָט אבער דער גראַיסער שְׁלַעַפְּט ער איהם אָרוֹסִים, בייט קאָרָק נעהמת נישט בעהאלטערן. פונ'ס וואסער שְׁלַעַפְּט ער איהם אָרוֹסִים, בייט קאָרָק נעהמת ער איהם אָן, און ער הייסט איהם צוריק. פאָר מענשען לוייפט מען נישט אוועס. פרעדיגען מותט דו זיי און נבייאות זאנען און די איינגען עפּענען, אָזּוּי לאָגָג ווי קענסט; וווען מטען רاطעווועט איין נפש, איז אויך גוט. איין נפש רاطעוווען, איז ווי מען וואלט געראטעווועט א' נאנצע וועלט. ווער וויס, אפשר ווועט זיך פאָרט אַנְהַוִּיבָּעַן א' ניע ווועלט מיט א' ניער מענשחיט; אפשר ווועט זיך פאָרט אַנְהַוִּיבָּעַן א' ניע ווועלט מיט א' ניער מענשחיט; ער אַנְהַוִּיבָּעַן פְּרָוּוִירְקְלִיכְטָן צו ווערען. דאס זעהט אַיהֲרָה, איז יודיש. אָזּוּי פְּעִישְׁמָעוֹת דער יודישער נייסט דאס פראָבלעט. אָזּוּקְלִוְיְפָעַן הייסט ענאייסטייש זיין און איבערלאקזען די מענשען, אָזּוּי ווי זיי זענען. עס איז איהם לייעבער זיין איינגענער קִזְקִיזְ-בְּלָאָט, ווי גאנץ נינהו מיט אלע איהֲרָה מענשען. דער יודישער נייסט וויל אָזּוּלְכָּעַט נישט האבען. דו מותט מיט זיי לְעַבּוּן און לְיִדּוּן צוֹזָאָמָעַן, און זענען זיי זינdeg און אָמְרִיּוֹן, מותט דו מיט

זיו צווזמען זינדריג זיין און דורך די אומריינקיות זיך שלעפען. טאלסטאי אבער האט זיך געוואלט ראטעווען. „וואס איך זעה נישט, געהט מיך נישט און“ — און ער איז אנטלאפען פאר די מענשען.

און איהם דערגרייכט נישט קיין שום גאנט. ער שלעפט איהם נישט ארויס פונם וואסער, ער געהט איהם נישט און פאר דער האנד און הייסט איהם נישט צוירק. ער האט זיך נישט מעהראונגעקערט. דאס איז דאס נישטוריישע; דאס איז דאס פרעםדע...
 פארן מענשען אבער קען מען זיך נישט בעהאלטען. ער יאנט זיך נאך ביין איז די מיעפענוישען פון אלע דינע בעהעלטעןישען. און קומט ער נישט אלין, שיקט ער דיר נאך זיין שאטען. און ווען דו זאלסט דיך איז א הייל בעהאלטען, וועט ער דיך דארט דערגרייכען.
 און טאלסטאי האט זיך געמוות בעהאלטען איז א הייל, וואו דער מענש און זיין שאטען וועלען איהם נישט בעגורייפען — ער איז געשטארבען!
 און זיין קבר האבען איהם אויסגענראבען די פויערים פון יאסנאייא פאליאנג...

עליזא אַרְזֶשֶׁקָא

ז' איז טויט, פוילענע גראטטע שrifפֿטשׂ טעלערין, און היינט אונגעטר דעם טרויער פונם גאנצען פאַלק וווערט איהדר געבעין צו קבר געבראכט. בײַם קבר טרויערט אויך די אונגענדליך גרויסע צאהל פון איהרע יודישע אַנְבָּעַטער. אונזעэр גראטטע „פֿערטִיְידִיגֶּר“, וועלכען מיר האבען געהאט אין דעם דאָזִיגֶּן לְאָנד, איז אונז אַנגַעַטְמָאָרְבָּעַן.

ז' האט נישט געהאט אין זיך דאס געניאלאָל פון אַושארוש סאנדר נישט די מיעפקיט אונד דאס פילאָזאָפֿישׁע פון אַדוֹשָׁאָרוֹדוֹשׁ עלייט, נישט די פָּאָרְמָעָן-שְׁהַנְּקִיּוֹתָן פון אַעֲבָנֶר-עַשְׁעַנְבָּךְ אַדְרָעָר אַסְּעַלְמָאָן לְאַגְּנָעָרְלָעָה, — נַיְן, עַטּוֹואָס „מוֹמָעָרְלִיכְעָם“ האט זי געהאט איז זיך, עַטּוֹואָס פון אַפְּרֵר זָאָרְגָּרְזִין, ווּלְכָע פָּעָרְזָאָרְגָּטְן אַלְעָא אַיהֲרָה קִינְדָּרָעָר, אָזָן גַּעַנְגָּנוּס נְרוּוִים אַיז דִּי ווּירְקָוּנְג, ווּלְכָע זי האט ערְצִיעָלְטָן דָּרְקָר דִּי דָּזְוִיגָּן אַיְינְפָּאָכָּעָן אַיְינְעַנְשָׁאָפְּטָעָן. מִיר געהמען אַין דִּי האנדָר אַריָין עַפְּסָעָן עַרְצָעָהלוֹנָג פון אַיהֲר, ווּלְכָע עַס אַיז: זַהְרָא אָפְּט אַיז דִּי אַכְּרָאָקְמָעָרְיסְּטִיךְ אַפְּאַלְשָׁע, דָּאָס גַּאנְצָע גַּעַבְוִי אַזְוִילָן אַפְּלִילְוָן דָּעָר סְמִילָן זַעַנְעָן אַפְּט ווּוִיט פון זַיְן קִינְסְּטָלְעָרִישָׁן, אָזָן פָּאָרָט נַעַחְמָט אָזָנוּ עַפְּסָעָבְיִי דָּעָר דָּזְוִיגָּר שְׁרַפְּטַשְׁטָלְעָרִין, אָזָן פָּאָרָט בָּאַקְטָן זיך יְעַדְעַן לְעַזְוָר אַיז הַאֲרָצָעָן. עַס אַיז דִּי אַוְנְעַנְדְּלִיכָּע לְיעַבְעָן צוֹ אַלְעָם, ווּאָס אַיז בעשָׁפָעָן גַּעַוְאָרָעָן אַיז נַאֲטָמָס פָּאָרָט; דָּאָס רַעַת אַרְוֹסִים צוֹ אַלְעָם, ווּאָס אַיז אַיהֲרָה לְבָכְעָמָדָן מַוְתְּלִידָן בִּי אַיהֲר פון בִּי אַיהֲר פון יְעַדְעַן וּאָרָט, עַס אַיז דאס אַוְנְעַנְדְּלִיכָּע מַוְתְּלִידָן בִּי אַיהֲר פון יְעַדְעַן אַומְגָלִיקְיִיכָּעָן אַזְוִילְעָן, ווּאָס מַאְכָט אַזְוִילְעָן דִּי דָּזְוִיגָּן שְׁרַיפָּט שְׁמַעְלָרִין אַזְוִילְעָן אַוְנְעַנְדְּלִידָק לְיֻבָּע. זי האט מִיטְגָּעָלִיטָן מִיטָּדָם אַומְגָלִיק פון אַונְג, יְדָעָן, זי האט מִיטָּגְוִוִּינְטָן מִיטָּדָם עַלְעַד פָּונְסָפָּלְיִישָׁעָן פּוּוּר.

אוינו פון די לאצטט איז זי געווען, וועלכע זענען אוינו איבערגעבליד בען פון דער גומער אלטער צויט : אַ פּוֹיְלִישָׁ נְשָׁמָה מֵיטָ די אַידְעַלְעָן פּוֹן די זעכציגער יאהרערן. אלע זענען ברויידער, אלע זענען גלייד, אלע זענען ערלענדער פֿאָר יעדען ערלענדער. אונז גענגייליכט

האט זי איז די דאזונגע אידיעאלען און איזן די פערווארקליכונג פון זוי, ווי עס גלוייבט אַ קינד. נאך איז די ליעטש יאהרען, שוין קרוב אַ זיבעציגערין, האט זיך נאך אליעז געלגייבט. צייטען האבען זיך געביטען, אנדערע פוינען זענען געקומען און אנדערע ליעדרע, די רעדקציע האט זיך שוואָרץ און שוער אַרבּגעלאָז אָומְעָז אָוּפָה אלְדִינְגָן, און עלייז אַרְשָׁעָשָׁקָה האט נאך אליעז אָונְעֶרְשֶׁיטֶרְלִיךְ גָּגְלוֹבֶט. אה, די דאזונגע אַיְתָאַלְיסְטִישׁ וועלטְ-אַנְשְׁוַוָּאָנְגָן! אלְיֵין איז זי געווין אַ שטיק אַנְאַכְּרָאַנְזָם איז מיטען דער היינטיגער שוערדר און פִּינְסְטֶרְדֶּר הענְצִימִיט.

איך וויס פון איהר אַ מעשה צו דער צעהלען: פֿאָר עַטְּלִיכְעַד יאהר, ווען זי האט געפֿיעַרט איהר 40-אַהֲרִוֹן שְׂרִיפְטְּשָׁטְּלָעָרְ-יְוִילְעָאָום אָון דָּפְרָדְטָאָזְעִים מִיט גְּלִיקְ-וִוְוְנְשָׁוְגָן זענען געטומען צו איהר פון נאָהָנָט אָון פון ווּיט, איז אַוְיך געלומען צו איהר אַ וְדִישְׁעַ סְטוּדְּעַנְטָעָן-דָּפְטָאָזְעִים פון דָּאָרְפָּטָם. די שְׂרִיפְטְּשָׁטְּלָעָרְ-הָאָט זיך פְּלִיצְלִינְגְּן-צְפִּיעַרט אָון אַנְגָּעָה הָוִיבָּעָן די יְוָדָעָן מוֹסְרָן זָאנְגָּעָן. נאך זוי, זוי אלְיֵין, זענען זיך שְׁוֹלְדִּינְג אַיְזָן זיַּעַר אַמְּגָּלִיק. מִיט יְוָדָעָן קָעָן מַעַן גָּאָרְנִישְׁטָם מַאְכָעָן. יְוָדָעָן זענען אַנְעָם לְאַדְּחָהָה. זוי אלְיֵין הָאָט גָּעוֹהָט אָון דָּאָדָּנָן אָוּפָן נָאָס, ווי יְוָדִישְׁעַר בְּחָור הָאָט גָּעוֹרְדָּט רְוּסְיָה אָון נִישְׁטָט פּוֹילִישׁ. — דער אַנְפִּיהָרָעָר פון דער דָּפְטָאָזְעִים איז געווין זי אַבְּגָּעָפְּאָטָשָׁמָן.

אָון נאך אַזְעָאָז מַעַשָּׁה ווּיס אַיך פון איהר אָון וְוִידְרָעָר אַזְעָאָז מַעַשָּׁה. מַעַן מַזְאָבָעָר האבען עלייז אַרְשָׁעָשָׁקָה וְעַקְעָנָט. אַ "מַאְמָעָ" איז זי געווין אַיְזָן דער פּוֹילִישְׁעַר לִיטְעָרָטָה, אַ פְּעָרָאָרְגָּרָעָן, וְעַלְכָּבָעָה האט גַּעַוְּאָלָט פְּעָרָאָרְגָּרָעָן אַלְעָא אַיהָרָע קִינְדָּרָע, אַ מִן בְּעַלְבִּיתְתְּעַ מִיט דָּי שְׁלִיסְעָלָעָר בְּיִם פָּאָרְטָה, אָון גַּעַזְאָנָט מוֹסְרָה האט זי אַוְיףְּ רְעַכְתָּס אָון גַּעַזְאָנָט מוֹסְרָה האט זי אַוְיףְּ לִינְקָם. אַיְזָן אַיהָרָע עַרְצָעָה-לְוָגָּעָן האט זי גַּעַפְּרָעְדָּגָט מְאָרָאָלָל אַלְעָא פָּאָלְיָאָקָעָן אָון האט דָּעַם יְוָד אַידְעָאָלְיוֹזָרָט, אָון האט זי אַיְזָן גַּעַזְאָנָט, בַּיְיָ וְאָס פָּאָר אַ גַּעַלְעָנָהָיִיט עַמְּהָאָט גַּעַמְעָנָט זְיוּן, האט זי אַחֲת אַגְּנָעָדָרָהָט אַיְזָן אוּוֹרָר פָּאָר זְיוּן הַתְּנָהָגָות. אַ מַּאְמָעָ, וְעַלְכָּבָעָה האט לְיעָבָר, טָאָר נִישְׁטָט אַנְדָּרָשָׁה. זוי אַיְזָן געווין אַ מַּאְמָעָ פון דִּי זְעַכְּצִינְגָּר יְאָהָרָעָן.

מִיר, יְוָדָעָן, וְעוֹלָעָן אַבָּעָר קִינְמָאָל נִישְׁטָט פְּרָגְעָסָעָן, וְאָס דִּי דָּאָזְוָנָעָה מְעַרְקָוּרְקְדִּיגָּעָ פְּרוּיָה האט פָּאָר אָוּנוּ גַּעַטְהָוָן. עלייז אַרְשָׁעָשָׁקָה אַיְזָן דִּי עַרְשָׁמָע צְוִוְּיָשְׁעָן דִּי פּוֹילִישְׁעַ שְׂרִיפְטְּשָׁטְּלָעָר, וְעַלְכָּבָעָה האט דָּעַם יְוָד בְּעַחָנָן.

עליזא אַרְזָשָׁעַלְגָּא

דעת אלם מענש מיט א מענשיכער נשמה, וועהרענד די שירופטשטעלער, וועלכע זונען געווען פאר איהר האבען איהם בעהאנדעט אביסעל פויילוייש, ליך, דאס הייסט, אלם זאך צו טרייבען א שפאמ, אלם סיינשעט צו פערווייז, ליען אַנְעָזֶם.

ווער קען נישט אט דעם דאזונגען גאנדריגען שפאמט פון די דאוןיגע גגען
דינגע הערדען? מאשכע, איזעס און יאנקעל זענען געווען זויערע לויובלינגע-
פינגרען, און די דאזונגע פארישווען זענען געווען: א פאקטאר, א מעקלער,
א מסור, א פראצענטיק, אינער מיט לאנגנער נאזו און מיט א לאנגנער קאפֿ
טאן, און דער דאזונגע קומט איזן הויף אריין צו דער פאני חרוציבינא, אום
אייר דאס נויטינג געלד צו באָרגען, און די פאני חרוציבינא טיטולירט איהם
„הונד“ און דער יוד קושט איהר דעם זוים פון אייר קליד און רעדט צו
אייר פויליש מיטן' דורך פונט' געשמאפֿען זשאָרגאנ. אדרער, זענען די
דאזונגע הערדען שרייבער געווען בעזונדרעם גאנדריגליך אויפֿגעלעטן, האבען
זוי און דער ערצעהלוֹג אויך אַרײַנְגֶּעֶבֶּרֶאַכְּט עפֿעס א פִּוּזְקָעֵן, וועלכער קומט
מייטן' פידעלע אין די הויפֿען פון די פֿרִיצִים, אדרער אַסְקָעֵן שענ侃 אַיִּסְטָם
דאָראָפּ, וועלכער האט א מoidעל, עפֿעס א רבקה אדרער אַיאַנְקָלְאָוָא אַדרער אַ
יאָקְוּבָּנָא, און דאס מoidעל האט שׂוֹאָרְצָע איזונגען און א שעהן געוויכט און
שמוציאגע קליידער, און עפֿעס אַרְאָאַפְּטָאַצְּקִי אַדרער אַוּוֹאַדְּקִי וּזהט דאס
מיידעל און נהמְט זי זיך מיט, נלאָט אַזְוִי, און יאַסְקָעֵן דער שענ侃 בעיוזרט
זיך אַנְפְּאָגָנָס, דאָן אַבעָר נהמְט ער די עטְלִיכָע נילְדָעָן און שׂוּוֹיְגָט... וּאָס
האבען אונז די דאזונגע הערדען שרייבער נישט אלְאַ געטהָן? קיינמאָל
האבען זי נישט געפֿרְוּכְט קענען צו לערנְען פון דאזונגען זיך עפֿעס
מעהָר פון זיַּן נאָזֶן זיַּן נאָמָעֶן און זיַּן קאָפְּטָאָן, קיינמאָל האבען זיַּן
ニישט געפֿרְוּכְט אָונְטְּרוֹזְבָּעָן, וּזְגַעַת אָוִיס די נְשָׁמָה פון דעם דאזונגען
פאָקטאר און פֿרְאַצְּעַנְטָנִיק קיינמאָל אַיז זיַּן נישט געסְמָעָן אַיז זיַּן אַרְיָן, אַמְּאָל
מסור און פֿרְאַצְּעַנְטָנִיק קיינמאָל אַיז זיַּן נישט געסְמָעָן פון דעם
אַבְּצָוֹרְטָעָן אַין אַזְוִי אַזְוִי דער לאָגְנָעָן אַ קוֹק דּוֹרְכְּן' פֿעַנְסְטָעָר פון דעם
דאָזונגען יאַסְקָעֵן שענ侃, וּזְעַר שטעהָט ביַי זיך בִּיְדָעָנָאָכְט, נאָכְבָּעָם וּזְיַי
זַיְן מַאֲכָלָעָר אַיז אַיִּחַם גַּעַונְמָעָן גַּעַוְאָרְעָן, אַזְוִי רִיסְטָזְזִיך די האָר פֿונְט' קאָפּ
אוֹן צֻעוֹיְגָט זיך זיך אַ קְלִינוֹן סְינָה, אַזְוִי לְעַגְתָּן זיך אַוְיָהָזְיָן גַּעַלְגָּעָר אַזְוִי
וּוֹיְגָט, אַזְוִי שטעהָט אַוְיָהָזְיָן אַזְוִי דער לאָגְנָעָן דעם פֿוּעָר דאס גְּלָעָד

הנתקו מיטם?"
ונזקן צוועה געתהו... וואס וויסען אועלכע "גרויסע" שרויבער פון אועלכע "קליד"

мир, יודען, וועלען קיינמאָל נישט פערגעטען, וואָס די דאַזונע פֿרוּ האָט פֿאָר אונז געטהָן. בי אַהֲרָן קְבָּר טְרוּיָעֶת הַיִּנְצָמֵא אַוְיךָ די אָונְגָּנְדָּלִיךְ גְּרוֹוּסָע צָאָחֶל פֿון אַיְהָרָע יְוִדִּישָׁע פֻּרְעָנְטָמְעָרָעָר. אַונְזָעֶר גְּרוּסָעָר „פֿערְטָמִיָּה דִּינְגָּעָר“ אַוְיךָ אַונְזָע אַבְּגָנְעַסְטָאַרְבָּעָן. לאַמְּרָא אַדוּיְפֿלְעָנָעָן אַוְיכָ אַהֲרָן קְבָּר דָּעַט דְּאַזְוּנָעָן קְרָאנְץ!

מאיריא קאנאָפֿנִיצָקָא

מאיריאָ קאנאָפֿנִיצָקָא, פּוֹיְלָעַנְסָ נְרוֹיסָעַ דִּיבְּכָטְעָרִין, לְעַבְּטָ נְיוֹשָׁטָ מְעָהָה.
דוֹפְּטָ מְעָן אָז דֵּי גְּרֻעַסְטָעָ נְעַמְעָן פּוֹיְלָעַנְסָ, מָוֹ אָוֵיךְ אַיְחָרְ נְאַמְעָן אַנְגְּרָוֶרֶ
פָּעָן וּוּרָעָן. רְוַופְּטָ מְעָן אָז דֵּי אַיְדְּעַלְסְטָעָ אָזָן בְּעַסְטָעָ נְשָׂמוֹת אַינְ'ם דָּאָזִי
גַּעַן לְאָנָּדָ, מָוֹ מְעָן אָוֵיךְ אַיְחָרְ נְשָׂמָה דִּעְרָמָהָהָנָעָן. מִיטָּ אַיְחָרְ אַיזְׁ פֿעַרְלָאַשְׁעָן
גַּעַוְאָרָעָן נְיִשְׁטָ נְאָרָ אַז זִינְגְּנָעַדְרָ שְׁטָעַרְעָן פָּוֹן דָּעָרְ עַרְשְׁטָעָרָ אַרְדְּנוֹנָגָן,
אָוֵיךְ אַיְנָסָ פָּוֹן דֵּי לְיכְטְּגְּסְטָעָ קְלִינְגְּסָטָעָ אַוְיְגְּגָן, אַהֲרָזְ מִיטָּ דָּעָם אַיְדְּעָלָ
סְטָעָן אָזָן טִיעַפְּסָטָעָן גַּפְּהָהָלָ. אַלְמָ דִּיבְּכָטְעָרִין אַיזְׁ זַי דֵּי דִּירְעַקְטָעָ יְוַרְשְׁטָעָ
פָּוֹן יְעַנְעָרְ גְּרוֹסְטָעָרְ יְרוֹשָׁהָ, וּוּלְכָעָסָ האָבָעָן דָּעָם פּוֹיְלִישָׁעָן פָּאָלָק אַיְבְּרָעָרָ
גַּעַלְאָזָעָן זַיְנָעָ צְוֹוִיְּ גְּרוֹסְעָרְ דִּיכְטָעָרָ, סְלָאָוּזָאָצָיְּ אָזָן מִיצְקָעְוּוּיטָשָׁ ; זַי אַיזְׁ
דֵּי דָּרְיְמָעָ אַיזְׁ דָּעָרְ דָּזְוִינְגָּרְ שְׂוֹרָהָ. יְאַהְרָצְעַהָנְדָלְגָּגָרְ אָזָן יְאַהְרָהְ-הָנוּדְרָטָעָרָ
וּוּלְעָן פְּעַרְבִּיְּרְוִוְשָׁעָן, אָזָן דָּאָסָ שְׁפָעָטָעָ פּוֹיְלִישָׁעָ אַיְנוֹקָעָלָ וּוּטָעָן זַנְגָּעָן אַיְחָרְ
לְיעָדָ, אַינְ'ם פָּאָלָאָץ אַדְרָאָן דָּעָרְ כְּאַטְמָעָ, פּוֹנְקָטָן וּוּ זַיְנָעָ טָאַטָּעָסָ אָזָן
זַיְנָעָ זַיְדָעָסָ האָבָעָן עַסְגְּזָעָן. אַלְמָ מְעַנְשָׁ אַיזְׁ זַי דֵּי הִיטְעָרָן גַּעַוְעָן פָּוֹן
יעַנְעָם וּוּאַנְדָּרְלִיבָּעָן שָׁאָזָן, וּוּלְכָבָרְ רְוַופְּטָ זַיְךְ "יְוַשָּׁרָ". גְּרוֹסָ אָזָן קְלִיָּןָ,
אַיְגָעָנָם אָזָן פְּרָעָמָדָם, הוֹיךְ אָזָן נִידְעָרִין — אַלְמָ פָּאָרְ אַיְחָרְ גַּעַוְעָן
צְלִיָּהָ, פָּאָרְ אַלְעָמָעָן גַּעַרְכְּטָגְּנִיקָיִיטָ האָטָן זַיְ נְלִיָּךְ גַּעַקְעָמָפָטָן, אָזָן פָּאָרְ דָּאָסָ
שְׁוֹאָבָעָ אָזָן אַוְנְטָעְדְּרִיקְטָעָ אָזָן פְּרָעָמָדָרְ אַפְּשָׁרְ נְאָרְ מִיטָּ מַעְהָרְ לִיְּדָעָנְשָׁאָפָטָן.
יְאַהְרָצְעַהָנְדָלְגָּגָרְ אָזָן יְאַהְרָהְ-הָנוּדְרָטָעָרְ וּוּלְעָן שְׁוֹוְנְדָעָן, אָזָן נְאָרְ דָּאָסָ
שְׁפָעָטָעָ אַיְנוֹקָעָלָ וּוּטָעָן האָבָעָן צַוְּ לְעַרְנָעָן פָּוֹן אַיְחָרְ, וּוּאָסָ אַיְדְּעָלָ אַיזְׁ אָזָן
דָּעָכָטָן.

דָּאָסָ כְּאַרְאַקְטָעָרִיסְטִיְשָׁעָ פָּאָרְ מאיריאָ קאנאָפֿנִיצָקָאְ אַיזְׁ יְעַנְעָרְ צָוְגָ פָּוֹן
אַמְתָּעָרְ גְּרוֹסְקִיּוֹטָן, אַיזְׁ זַיְהָאָטָ נְיִשְׁטָ גַּעַבְּלָאַנְדוּזָשָׁעָטָ וּוּיְ אַנְדָּרָעְ שְׁדִיפְטָ
שְׁתְּעַלְעָרָ, זַיְהָאָטָ נְיִשְׁטָ גַּעַטְאָפְטָ אָזָן גַּעַזְוָכָטָ זַיְדָ, נְאָרְ אַפְּרָטִינְגָּעָ אַיזְׁ זַיְדָ
אַיזְׁ זַיְגָעָוָן בָּאָלְדָ זַיְדָ זַיְהָאָטָ אַנְגָּעוּבָעָן. שְׁוֹיְןָ מִיטָּ עַטְלִיבָעָ דְּרִיסְיגָן
יְאַהְרָצְעַצְרוֹיקָן, בָּאָלְדָ זַיְדָ זַיְהָאָטָ עַקְוּמָעָן מִיטָּ אַיְחָרְ עַרְשְׁטָעָ זַאְכָעָן, אַיזְׁ זַיְ
גַּעַוְוָן דֵּי גְּרוֹסָעָ, אַמְתָּעָ דִּיבְּכָטְעָרִין, דָּעָרְ גְּרוֹסָעָרְ, אַמְתָּעָרְ מַעְנָשָׁן, וּוּלְכָבָעָן
דֵּי קְרִיטִיךְ פָּוֹן רַעֲכָטָסָ אָזָן פָּוֹן לִינְקָסָ האָטָ אַיְנְשְׁטִימִינָגָן אַנְעַרְקָעָנָטָן. אַיזְׁ

איך לירישען טאן האט זיך דענסמאָל נאך אַריינגענגיישט דאס קעטפעריעש,
אַבער דאס גרויסע, דעם גרויסען צוֹג, האט מען טראָז דעם אַרוּסנע פִּיהְלָמֶת.
אין די "דרַּכְמָאַטִּישׁ פְּרַּגְּנוּמָעַטְבָּעֵן" קעטפֿט זיך פָּאָר די פְּרַּיְהִוִּיטְ פָּוּנְסָם
פְּרַּיְהִעַן גַּעֲדָאָנָק, פָּאָר דאס ווּיסְעַן אָזְן די בעפְּרִיאוֹנוֹן פָּוּן יַעֲדָעָר אַרטְ פָּוּנְסָם
אַכְּבָּרְגְּלוּבְּיָבָּעָן אָזְן פְּאַרְאָוּרְטִיל, פָּאָר דאס רַעֲכָטְ פָּוּן אַלְעָ רַעֲכָטָלָאוּז אָזְן
פְּעַרְפָּאַלְגָּוּטָעָן אָזְן בְּעוֹצְלָאוּז, אָזְן פְּאַרְטָאַיזְ דַּעַר טָאָן אַרְיָנְעָר הַאַרְיָזְטָאָן, אָזְן
פְּאַרְטָאַיזְ עַס די דַּיְנָעָן אָזְן דַּיְנָסְטָעָן לְזִוְּרִים. זיך האט מְעַרְלָאנְגָּן אָזְן גַּעֲפָדָרָעָטָם,
אָזְן אַלְעָ אַוְנַרְעַכְתָּעָן אַיְן דַּעַר וּוּולְטָם זָאָל מַעַן גַּעֲבָעָן אַלְעָ זִיך אַנְצָרוּפָעָן.
זיך האט מִיט אַדוּנְרִישְׁטִים אַרְיָוּנְגָּשְׁרִינְגָּן אַיְחָר עַקְלַגְעַפְּיוֹל גַּעֲנָעָן יַעַד
נַעַם פִּסְמְנַטְּרָעָן אַבְּגָוֹנָד, וּוּלְכָעָר מַיְוִילְטָאַיִין בְּרִידָעָר אַיְן צְרוֹתְלִיְדָעָנְדָע
אוֹן אַיְן צְרוֹתְלִמְאַכְּבָנְדָע, בָּאַלְדָּ אַבעָר האט זִיך דַּעַר דַּאֲזָונָעָר בְּעַלְעָה רַעְנָדָע
טָאָן אַיְחָר פָּאַזְעִין גַּעֲמַלְדָעָר אָזְן גַּעֲרִינְגָּט, אָזְן אַיְחָר פָּרָז אַיז גַּעַד
וּוְאָרָעָן דַּיְן קְלִינְגָּנָד, אַיְדָעָל אָזְן גַּעֲהִוְבָּעָן, — דַּעַר פָּרָז פָּוּנְסָם
פָּוּנְסָם דַּיְגְּרָסְטָעָן אַיְרָאַפְּעָאַיִישׁ דַּיְכְּמָעָר.

מאריאן וואסילאוסקא (אווֹה האט זי געהיסען מיט איהר מידעל-נאמען) או געבורען אין'ם יאוחר 1846. פון איהר גברומט-ארט איז זי געפומען קיין ווארשא אין'ם אונפאנג פון די זובעציגער יאהרעו. זי האט אונגעוויבען מיטזוארבויטען במעט איז אלע צויטונגען און זושונזאלען. זי האט גשריבען געדיכטען, נאוועלען און פובייציטישע ארטטיקלען. באך' מיט די ערשות ואכען געוענהניכער, אלטונגיכער טאלענט האט זיך בעוויזען. דאן האט נישט קיין גרווענינג צויטונגע פאָר פרויען, דעם "שוווּט". אין'ם יאהר זי רעדאנגרט אַפְּרִיזֶנְגָּע צויטונגע פאָר פרויען, דעם גערסטען 1890 האט זי, אויף בעפעהל פון דער אויבערער מאכט, געמוות פערלאזען פויילען. זי האט זוינט דענסמאָל געפיהרט אַוְאנְדְּרָלְעָבָעָן: דָא אַיז זי גַעַר קומען אין מינכען, דָא אַין פרענקרייך, דָא אַין אַימְּאלְעָן. דעם גערסטען טויל פון איהרע אונשמערביליכ ווערך האט זי געשרייבען אין דער פרעםד. דאַרט האט זי געשרייבען אויך דאס מערקווידיגע וועירק, "פָּאָן בָּאַלְצָעָר אַיז ברזאַוליען". דאַרט האט זי געשרייבען איהרע מערקווידיגע וואַנדערליכ בע ליעדר בעי? לאַאמְשָׁנוּ מָאָן, וָאָרְבָּא אַין זי אַלְמָן וְעַוְוָאָרטָן?

אוון די דאזונען ליעדר עונגען אפטולער געווארען, וויל קיון אנדערע ליעדר פון קיון שום דיבכטער. דאס קינד, וועלכעס קען נאך נישט גוט רעד.

דען, בלעטערט אין א בילדער-בויך אוון פלאפעלט א ליעד פון מארייאק אַנְפְּנוּיְצָקָא. דאס יונגעל אויף שוֹלְבָּאָנָּק ליענעט אויף אויסווענג א ליעד פון מארייאק קָאנְאָפְנוּיְצָקָא, דאס פרילין אין'ם סָאַלָּאָן דעקלאמירט פאר די געטט א ליעד פון מארייאק קָאנְאָפְנוּיְצָקָא. דאס מיידעל בי דער מאשין ברומט אוון זיננט א ליעד פון מארייאק קָאנְאָפְנוּיְצָקָא.

אויך מיר, יודען, האבען איהר צו פערדאָנקען איינער פון איירעה שענצר טע פערעל: זי האט אונז געשענקט דעם „מענדעל גדאנסקי“, יונגע ערצעה-לונג פונ'ם יודישען לְעֵבָּעָן, וועלכע איז, ווי סיון שומ אנדערע, אַרוֹיְסְגָּעֶפֶּל אַסְפָּעָן פון אַרְיָן, עהראַך אָזְנָבָּהָלָעָן הָאָרֶץ.

אוון נאָך עפָּעָם האבען מיר היינט צו דערמאָהנען: אויף דעם צוֹוִיטען ציוניסטען-קָאנְגָּרָעָם אין באֹזַעַל האבען די צוֹנוּיְפָּגָעָפָּאָהָרָעָעָן גַּזְוָעָהעָן אַדָּמָע, וועלכע האט מיט', גַּרְעַסְטָעָן אַינְטָעָרָעָם פָּעָרָפָּאָלָגָטָן יַעֲדָעָם גַּשְׁעָהָעָן נִישָׁׁ, ווֹאָס אַיְזָהָרָט פָּאָרָגָעָקָומָעָן, אוון יַעֲדָעָ רַעֲדָע, וועלכע אַיְזָהָרָע אַוְיגָעָן האבען גַּעַוָּאָרָעָן. איירעה באָקָעָן האבען גַּעַגְּלָהָטָן אַיְזָהָרָע אַוְיגָעָן גַּעַדְּבָּטָעָן. די דָּזָוִינָעָן דָּאָמָע אַיְזָנוּעָן מאַרְיָאָק קָאנְאָפְנוּיְצָקָא. דער צִוְּנִיסְטָה טִישָׁעָר גַּעַדְּאָנָּק האט זי דָעַנְסָמָאָל זַהָר בעשְׁעַטְגָּט. עַס אַיְזָקִין ווֹאָנְדָעָר גַּעַזְוָכָט אַנְ'אוֹיסְוָעָג פָּאָר די צָרָה פון אלְעָ לְיַדְעָנָדָע אָזְנָבָּהָלָעָן אַונְטָעָרָדָיקָטָע!

אַאֲלָ אַיהֲרָ די עַרְדָּ לְיַכְּטָ זַיְן !

סובארין

נאר איזן מאָל האָב אַיך אִיהם גַּעֲוָהָן. אַיזן מאָרינְסְקי טַעַמְטָעָר אַיז
עם גַּעֲוָהָן, אַיזן פַּעַטְעַדְבוֹרג, פַּאַר פַּיְעַלְפַּיְיל יַאֲהָרָעָן. אֵ בַּעַקְאַנְטָעָר, וּאַס
אייז גַּעֲוָסְעָן נְעַבְעָן מִיר אַיז דָּעָר לְאַזְשָׁע, הַאַט מִיר אַנְגְּנוּזְיוּזָעָן אוֹוֶף אִיהם
מייט אַ זָּוָאנָס, אַיזן דַּעֲרַבְיִי הַאַט עָר וִיך בַּעַנְצָט מִיט דַּי וּוּרְטָעָר:
„עַפְצָע האַמָּא!“ (אַט אַיז דָּעָר מָזָן) — דַּי בַּעַקְאַנְטָע צְוַיְיָ וּוּרְטָעָר, מייט
וּוּלְכָע יְהָוָדָה אִישְׂקָרוֹת הַאַט אַנְגְּנוּזְיוּזָע אַוִּיפְן' נְוַצְּרִי אַיז דַּעְרַפְאָר
בַּעַפְוּמָעָן זַיְנָע דַּרְיִיסְוָג זַיְלְבָעַרְשָׁקְלִים וּוּאַונְקְ-גַּעַלְדָּה. אַיך מַזְזָען דָּעָט
אַמְתָּה: פַּאַר אִיהם, פַּאַר' דַּאֲזְיָגָעָן סַוְּבָאָרִין, וּוּאַלְטָ אַיך דַּעַנְסְמָלְטִין דַּרְיָי
סִיג צַבְּרָאָכְבָּעָן שַׁילְיָגָן נִישְׁתָּגְעַבְעָן — אַזְוִי וּוּעֲנִיגָּה הַאַט דָּעָר מַזְזָעָן
טַעַמְטָרָט. אַיך בֵּין דַּעַנְסְמָלְטָ נַאֲך גַּעֲוָהָן אַ מִין „גַּרְיָנָעָר“ אַיז דָּעָר הַוּפְטָר
שְׁמַתְאָרָט אַיזן האָב דַּי גַּנְצָע אַיזן גַּעַוְאַלְדִּיגָּע וּוּכְטִשְ׀יָטָפָן דָּעָר דַּאֲזְוַנְעָר
פָּעוּרְעָנְלִיכְקִיְתָּ נִוְתָּגְעַבְעָן הַאָב אַיך מַזְזָעָן אַרוּיְנָעַבְעַוְגָעָן פָּן מִין אַרְטָט
אוֹן האָב אִיהם אַנְגְּקָסָקָט: אַ עַגְרָנוֹשָׁעָר קָאָפָּ, קָלוֹגָע אַוְגָעָן אַיזן זַאֲגָל אַ
גַּעֲוָיָסָע גַּוְטְמַטְיִגְקִיְתָּ אַוִּיפְן' גַּעֲוָיְכָט...

דָּעָר שַׁרְוַפְטַשְׁתַּעַלְעָר אַיזן אִיהם? נַיְן, דָּעָר הַאַט מַזְזָעָן נִישְׁתָּגְעַבְעָן אַינְטָעָרָעָר
סִירָט. אַיך האָב אַוִּיפָּ דָּעָט דַּאֲזְיָגָעָן גַּעֲבִיעָט שָׁוֹן. דַּעַנְסְמָלְטָ דַּי מִיסְטָרָעָר
גַּעֲפָעָנָט, אַיזן וּוּי עַלְגָּאנָט אַיזן וּוּי שָׁאָרָה זַיְנָע „קָלִינָע בַּרְיוּוֹלָעָךְ“ זַאֲלָעָן
נִישְׁתָּגְעַבְעָן זַיְן, אַיז עָר אַלְזָי גַּעַלְבָּעָן פַּאַר מִיר נַאֲר דָּעָר שַׁילְעָר. דָּעָר
יַוְדָעָן-פְּרָעָסָר אַיזן אִיהם? אַיך האָב שָׁוֹן דַּעַנְסְמָלְטָ אַמְּאָר אַיזן זַיְן גַּעַהָאָט
גַּנְצָעָר טַיְוּוֹלָאַנְיִשְׁעָר טַעַמְקִיְתָּ אַיזן אַ שְׁטַעַקָּעָר האָב אַיך שָׁוֹן זַיְן גַּעַהָאָט
אַיז פָּאַלְקָס-פְּעוּרְזָאַמְלָוְנָגָעָן אַיזן פַּיְלָ אַנְדָּרָעָ, — בַּאֲרָט לַוְיָעָר אַזְעָלְכָע,
וּוּאָס וּוּזָן זַיְיָ הַאֲבָעָן גַּעַפְרָעָסָעָן אַ זָּוָה, הַאֲבָעָן זַיְיָ אִיהם גַּעַפְרָעָסָעָן מִיט גַּאַ-
פָּעַלְ-מַעְסָעָר אַיזן מִיט אַ גַּעַוְיָסָעָר עַלְגָּאנָיִ, אַיזן נִישְׁתָּגְעַבְעָן דַּי בַּלְוִוָּעָה הַעֲנָדָה
אוֹן אַיזן אַבְגָּעָרִיסָעָן שְׁטִיקָעָר פַּיְלָט, וּוּי זַיְעָרָעָ קָלִינָעָן נַאֲכָמָכָעָרָט אַיזן
נַאֲר נִישְׁטָקָוּלְטָיוּרָעָט לַעֲנָדָר פָּלָעָנָעָן טָהָוָן. דָּעָר קַאֲרִירִיסָט אַיזן אִיהם?
אָה, דַּו גַּוְטָעָר נַאֲט! עָר אַיז אַפְשָׁר שָׁוֹן גַּעֲוָהָן דָּעָר הַוּנְדָרְטָמְטָעָר אַוִּיך
מִין לִיסְטָע...

איך בין דענסטמאל געווען נאיאו און האב נישט פערשטיינען, און וואס דאס גרויסע פון דער דזונגער פערזענלייכייט איז געלעגען. איך האב נישט געוואסט וואס עם היחס: אַ דעםאנישע, פינסטערען קראפט צו רענערן מיט מאסען. היינט וויס איך עס. אַ מענש, וועלכער באזיצט דאס, איז גרים און מען שטעלט איהם אַ דענסטמאל.

ער איז נאר אַ שריפטשטעלער געווען, אַ פעליעטאניסטעל — און געווארען איז ער דער שעפער פון דער רוסישער פרעסען גרויסען סטיל. זיין „נאוואיע ווועטיא“ איז געווארען אַ קולטודיווער, אַ צייטונג איז דער פאָדום ווי אייראָפֿאָ האט זין. דער וואס האט זי אַ מאָג נישט געליענט, האט פאליטיש און גוזעלשאָפֿטְלִיךְ דעם דזונגען מאָג נישט מיטגעלעבט. אַפְּלוֹ דער לייבעראָלטער יוד, ווי זעהר ער זאל זיך נישט האבען דאגגעגען געצואָונגען. ער איז האט זי געמוות האבען געליענט. ער האט די מאָסען געצואָונגען. ער איז נאר אַ יודען-פרעסען געווען — און געווארען איז ער דער דזונגער, וואס זיין יודען-פרעסערי איז געווארען סיסטעם, פֿאָלִיטִיק, פֿאָקְטָאָר אַינְסְרָהָר סְיִינָהָן לְעֵבָן, שטיצע איז אַפְּט אַוְרָהָרָמָה, זי איז געד וואָרען אַ מעכטינער גוֹטוּעַנְדִּיגָּעָר סְטָאָלֶב, אַ נוֹיְטָאָגָּעָל, צוֹ ווּלְכָבָן געד ווּסְעָט קְרִיזָעָן האבען זיך געראטעוועט, ווּעָן עס איז שלעכט געווארען. ער איז נאר אַ קָּאָרִירִיסְטִּיט געווען — און געווארען איז ער, דער דזונגער פֿוּיְרָעַנְדָּזָהָן, אַ מִין קְלִיְינְדָהָרָשָׁעָר, אַ פֿאָרְשָׁתְהָעָרָר פון אַ גָּאנְצָעָן שְׂטָאָטָם, אַ גְּעוּאָלְדִּינְגָּעָר פֿוּרְשָׁט איז זיין אַיְינָעָן רִיחָר, בִּיְיָ ווּלְכָבָן מִינְסְטָאָרָעָן איז אַזְוּלְכָבָעָ, וואס האבען עס געוואָלָט ווּרְעָעָן, האבען געמוות ווּאָרטָעָן איז פֿאָדָרְצִימָעָר.

וואָזְזִוָּי ער האט דאס אלעט דערגרויכט? אָפְּשָׁר נאר דורך דעם ציד ניזס אלְיאָן. מיט ווּלְכָבָן ער האט בעהאנדרעלט איז זיין שריפטשטעלער, אַי זיין יודען-פרעסערי, אַי זיין קָאָרִירִיסְטִּיט-מְאָכָבָרִי. עס זענען שיין איז רוסלאָנד געווען פֿעַל אַזְוּלְכָבָעָ ווי ער, עס האט אַכְבָּר קְיִינְגָּר נִישְׁט גַּעֲקָעָנט ווי ער היינטן זאגען אַזְוּי און מאָרגָעָן אַנדְרָעָש אַזְוּן דערביי קְוּקָעָן דעם פּוּבָּר לְיֻקָּומָ צִינְיָוָש אַזְוּן דַי אַזְוּנָעָן אַרְיָוָן אַזְוּן נִישְׁט פֿערְצִיהָעָן קְיִינָעָן. אַנְׁ אַנדְרָעָר זָכָט אַנְׁ/אַוְיסְרִירִיד, גַּעַת אַרְיָבָעָר בִּיסְלָעְבוּוֹיָז פון אַזְוּן שְׂטָאָטָם פּוֹנְקָט צָוָם אַנְׁדָּרָעָן, ער אַכְבָּר האט דאס אלעט נִישְׁט בעדָאָרְפָּט. ער אַזְוּן פּוּבְּלִיקָם רְוִיחָה, צִינְיָוָש אַזְוּן פְּלוֹצְלִינְגָּה בעפְּאָלָעָן מִיט זִין נִיעָם — אַזְוּן

דאָס גראָד איז געוווען דאָס גוּטַע. ער האָט, ווי קיַין צוֹוִיטער נישט אַין רָוֶסֶלְאנֵד, געקענט דַי פְּסִיכָּלָאֲגַנְיָע פֿוֹן דָעַר מָאַסָּע. אַנְגָּעוּהוּבָּעַן האָט ער זַוִּין קָאַרְיוּרָעַ דָעַרְמִיט, ווֹאָס ער האָט אַמָּאָל גַּעֲזָגָט דָאָס שַׁעהָנָע ווֹאָרט : "רוֹסֶלְאנֵד האָט 100 פֿעלְקָעַר, אָוּן זַוִּין אַ נְצִיכָּנָאַלְעַד רָוֶס הַיּוֹסֶט, בְּעַלְיוֹדְגָּעַן 99 פֿעלְקָעַר, אָוּן דָאָס אַיְזָגָעַפְּרָהָרְלִיךְ" — אָוּן אַוְיְסָגְעַלְאַזְתָּמָעַן האָט ער זַוִּין קָאַרְיוּרָעַ דָעַרְמִיט, ווֹאָס ער האָט זַיךְ קיַין טָאגַן נִישְׁתָּפְּרָהָהָר גַּעֲלָעָנָט שְׁלָאָדָעַן, בְּיוֹן ער זַאלְעַד נִישְׁתָּפְּרָהָר הַאָבָּעָן צְוָעָרְשָׁת אַבְּנָעָשָׂנְדָעָן אָוּן אַבְּנָעָבָּרָאָטָעָן עַפְּעַם אַפְּלִיאָק אַדְרָעַ אַ פִּין אַדְרָעַ אַ יָּוָד. אַנְגָּעוּהוּבָּעַן האָט ער זַוִּין קָאַרְיוּרָעַ דָעַרְמִיט, ווֹאָס זַוִּין עַרְשָׁת בִּיכְעָל גַּעֲזָמָעְלָטָע בְּעַלְיוֹטָאַגְּנָעָן מִיטָּן נָאָמָעַן "...וּסְיאָרְקִיעַ" אַיְזָגָעַפְּסִיקְרִיט אָוּן פְּעַרְבָּרָעָנָט גַּעֲוָאָרָעָן אָוּן ער אלְיָיָן אַיְזָגָעַפְּרָהָר אַוְרְטִילָּט גַּעֲוָאָרָעָן אָוֹתָה צְוָוִיָּה חֲדִשָּׁים זַוְעָעָן, אָוּן אַוְיְסָגְעַלְאַזְתָּמָעַן זַוִּין קָאַרְיוּרָעַ רָע האָט ער דָעַרְמִיט, ווֹאָס זַוִּין ווֹאָרט אַיְזָגָעַפְּסִיקְרִיט אַוְרְטִימָזְטוּמוֹים פָּאָרָאָלָעָן דַי דָּזְוָעָגָע, ווֹאָס הַאָבָּעָן דַעַנְסָמָאָל קָאַנְפִיסְקִירִיט אָוּן גַּעֲרָעָנָט אָוּן גַּעַנְעַטְפָּקָעָט זַוְעָעָן. אַנְגָּעוּהוּבָּעַן האָט ער זַוִּין קָאַרְיוּרָעַ דָעַרְמִיט, ווֹאָס אַ פְּוֹרְגָּעָן נִיעּוֹ אָוּן אַ נְקָרְאָטָסָאָוּן אַ שְׁטַמְשָׁדְרִין זַעְנָעָן גַּעֲוָוָעָן זַיְינָע מִיטְאָרְבִּיטָעָר, אָוּן אַוְיְסָגְעַלְאַזְתָּמָעַן ער זַיְדָעְמִיט, ווֹאָס ער אַיְזָגָעַפְּרָהָר אַיְזָגָעַפְּרָהָר בְּיוֹן אַנְגָּעוּהוּבָּעַן בְּיַי אַ בְּרוּעָד בְּין אָנוּ אַ רְאָזָאָנָאָוּ אָנוּ אַ מְעַנְשִׁיקָאָוּ אָנוּ ווֹאָס אַ פְּשַׁעַבָּאָוּ האָט אַ נְדָר גַּעַתְּהָוָן, זַיְינָע צִיְּמוֹנָגָן נִישְׁתָּפְּרָהָר צַו לְעֹזָעָן. ווֹעָר עַס קָעָן דָאָס אַלְעָס אָנוּ ווֹוִים, אָנוּ אַ פּוֹבְּלִיקָמָן ווֹעָט קִיְּונָן שִׁישָׁוֹת נִישְׁתָּפְּרָהָר גַּעֲנָעָן — דָעַר אַיְזָגָעַפְּרָהָר אַוְן פְּאַלְקָסְפִּסְיָאָלָאָלָגָן.

יודען-פיינר? אה, שווין פאר איהם איז געווען אַנְאָלָאַס" און מיט איהם איז געווען אַסְוּוּט", אונז או יודען-ברעמערוי איז א געשפט האבען אויך פיעל אנדערע געוואוסט. זיין אלע אבער האבען בעהאנדרעלט דאס גע' שעפט אלס שניט-לרעמער, בעט ער איז געווען אַגְּרִיסְ-אַנְדְּסְטְּרָעֵלֶר, אַנְּגָן-אָוְנְטְּרָעֵנְהַמְּעָרָא אַוְיפְּזָן דָּזְיָגָעָן גַּבְּיעָט אַין גַּרוֹיְסָעָן מַאֲשְׁתָּאָב. ער החאט אַקְּוֹק גַּעַנְעָבָעָן, אַז אַנְאָצֵר לְיַעַט בעהאלטטען אַין דער רָוִישָׁעָר ער. אַזְוּיו ווי רָוְלָאָנְדָּפָרְמָאָנוֹט נַאֲלָד אַזְוּן קְוִיהָלָעָן אַזְוּן נַאֲפָט, וּלְכָבָעָן וּלְרָעָן נִישְׁתַּחַט עַפְּטָפְּלוֹאָטִירָט, אַזְוּן פָּרְמָאָנְטָן זַי אַזְוּן אַמְּטָעָרִיאָל יְוָדָעָן-שְׁנָאָה, וּוָאָסָּעָן גַּבְּעָעָן מִילְיאָעָן. רָאָטְשִׁילְד הַחְאָט זַיְךְ גַּעַנְומָעָן צַו דַי נַאֲפְּטָקְוּוּעָן, גִּינְצָבָורָג צַו דַי לְעַנְעָר נַאֲלָד-גְּרוּבָעָן אַזְוּן סֻבָּאָרִין צַו דַעַר עַפְּטָפְּלוֹאָטִאָצְעָזָפָן דַעַר יְוָדָעָן-שְׁנָאָה. דָאס גַּעַשְׁפָט אַזְוּן נִישְׁתַּחַט קְלָעָנָר ווי יְעַנְעָ צְוּוּי.

האט מיר אמאָל דערצעהַלט פון אונטערהאנדּוֹגָנָעָן צוּישָׁען בעטערבוֹרגֶר יידען און סובאָרִינְעָן וועגען ענדערען די „נאָוואַיַּע וּרְעַמִּיאַ“ אין אַיְדָעָן פְּרִיּוֹנְדְּלִיכָּעַ, פָּאָר וּאַס מֵעַן האָט גַּפְּאָדָעָת אַ מְילָאָן. אַיךְ גַּלְיוֹב נִישְׁטָם. די יודען-שְׁנָאָה אין דער „נאָוואַיַּע וּרְעַמִּיאַ“ האָט גַּעֲגָבָעָן אַ גַּרְעָסָעָרָעָן. דִּי יְוִידָעָן.

אוון איז מען איזו ווי ער, אוין קיין ואונדרער נישט, או טוינען איזעלכע מעשיות קוטרטערן צוישען פובליקום, עס אוין קיין ואונדרער נישט די מעשה מיט דעם מייליאן. עס אוין קיין ואונדרער נישט, וואס מען דערצעהטל, או ער, פערזענאליך, האט זיך אפט געוצט לעחרער און ערzieעהר און פערקעהרט מיט יוז דרען און האט זיך אפט געוצט לעחרער און ערzieעהר און ארבייטער און געשפאנס-פיהער איז צוישען די יודען. די שנאה, די פערזענאליכע, אוין עפטעס נישט געוען איז שטאךע. עס אוין אויך קיין ואונדרער נישט, וואס מען האט זיך דערצעהטל די דאזינע פראכטפלוּ מעשה: ווען דער לייבעראליזם האט אונגעוויבען אין רוסלאנד א שטיקעל געשפטע צו ווערען, האט דער פאטער גערופען זיזה זזהן אלעקסיסיילאַט איז האט איהם געוזנט: נאדייר כך און געה ניב-אָרוֹסִים, "רֹוֹסְס". איזידער אנדער זאלען נהמען מעלקען וכך און געה ניב-אָרוֹסִים, איז שווין בעסער מיר אליזן זאלען עם מהוּן. דו וועסט דעם לייבעראליזם, איז שווין בעסער מיר אליזן זאלען עם מהוּן. מיך זידלען אווית לייבעראליש לְשׁוֹן און איד דיך אויף נאואיע-ווערטמייד שפראָך און די פֿאָר גֿוּלְדָּעָן ווּלְדָּעָן בֵּין כֶּךְ וּבֶךְ בְּלִיבְּעָן אַיְן דער משפהה. — געשפטע איז געשפטע. איך גְּלוּבָּן, ווען דער דאזיגער געשפַּטְסַנְיִיסְט זאָל האבען אינגעזעהן, או דער "הַמְּלִיאָן" אַיְן גּוֹט גַּעֲשָׁפָט, וואָלט ער קיון מינוט זיך נישט אַבעגַּשְׁטָעַט פּוֹן נהמען איהם אַיְן ווֹין דְּשׂוֹת.

וילדהעלם ז

וועט ער געשטעלט ווערטען פאר א געריכט אדרער וועט ער נישט גען
שטעלט ווערטען? — איך מויז זיך מודה זיין, איז די דזיגע פראגע, מיט וועלֶ
כער די פרעם איזו יעצעט איזוי אפט בעשעטען, אינטערערערט מיך כמעט
גארניישט. איך געהם איז, איז דאס אינערליבע געריכט, דאס, וועלכעס דער
געוווזענער קיזער טראנט איזום מיט זיך איז זיין איגענער ברוסט, איזו
יענע טויזענד מאטערנישען פון אן'אייגענער געוויסענס-אינקויזיציע, וועלֶ
בע קוועהלאן דעם אריםען סי בייטאג סי ביינאכט, סייו ואכברידערהייט
סי איז חלומות, זענען טויזענד מאל שטאדקער איזו טויזענדמאָל שטראפען
דער פון אלע פאַרמעלע איזו עפֿענטיליכע געיכטס-פֿערהאנדלונגען מיט אלע
זויערע "שולדינג". איזו מען געווען א קיזער, איז דערזו נאָך איזונגער ווי
דער לעצער האהענצאלערן, מיט איז געוואַלדיגען אינערדעניש איזו מיט
איז קרענקליבער איגענעליבע איזו מיט איז שרעקליכען גלויבען איז זיך איזו
איין זיין וועלטבשיכטיליבער מסיע, איז דאן דער פֿרְפּוֹר אַרְאַבְּגַעֲפָאָ
לען פון די פֿליַּיצְעַם איזו די קרוין האט זיך אַרְאַבְּגַעְרִיטַּשְׁטַּט פֿונְסְּ קָאָפְּ איזו
דער טראחן איז איז פֿיצְלָעָך צְבָּאָרְבָּעָן גַּעֲוֹאָרְעָן, איז איז מען, ווי ער,
געווארען א געדונְדֵּיק, איזו מען בלאנדושעט איזום, ווייט פון זיין היימ,
איין א פרעמדען אינזאָמען שלאָם, איזו מען פֿלאַטְעַרְט ווי א שאמען פון
צימער איז צימער איזו פון ווינקלען איזו ווינקלען, איזו איז דער טעפער
שטיילקיט האט מען צייט 24 שעה איזו מעתלהע צו מאכען א שטיקעל חיש
בונְדְהַנְפָשׂ, — דאן איז שוין אַנְעַפְּעַנְטְּלִיך גַּעֲרִיכְט איז א בעשטראָפְּגָוֹן איזו
א סאנקטרהעלנה אדרער א טיווועלס-אַינְזָוָל נאָר אַנְ'איינְפָאָך קִינְדְּרַעַדְשְׁפִּיעָד
לעכעל. אָך, ווען א הארץ פון א מענש זויצט אויף דער אַנְפְּלָאָגְבָּאנְס!

אדער איז איז שטייפֿזְוִינְגָעָר, האָרְטְּ-גַּעַזְעַזְעַנְעָר, פֿינְסְטְּרַעְרָר בָּאָרְאָקָר
טער, ווי וילדהעלם האהענצאלערן אַפְּלוֹ צו א השבונְדְהַנְפָשׂ נישט פֿעהָן? ...
עס איז שווער אַזְעַלְכָעָם צו גלויבען. געהט ער שפֿאַצְוּרָען אַיְזָזָם אַיְזָזָם
פארק פון שטיילען שלאָם איזו בליקט ער איז די זויט, וואָו דִּיְמְשָׁלָאָנד לְיֻעָט,

און געדענעם, ווי גליקליך דאס דזאזינע לאנד איז געווען, און ווי גליקליך עס איז געווען יעדער דיטיש, און ווי גערושט און געלוייכטן האט יעדער גאט, איז אלע פיער עפער פון דער וועלט האבען איהם מקנא געווען, און דער מאהנט ער זיך פלווצילינג ביז צו וואס פאר א מדינה ער האט זיין לאנד און זיין פאלק דערפיהרט, און ווי ער האט דורך זיין גרויסקייטשגען געפטראט לוייכטוניג די נאנצע ירושה פון א פרידיך דעם גרויסען און פון א בסיסמארכ, אדרער הערט ער די טריינערגע נאכרייכטן, וועלכע קומען טאנטונגלאיך פון פאריז און פון ווירטאיך, און עס דערגעהט צו איהם ביז אין זיין איינזאם ווינקען לע דער אבקלאנג פון קלעמאנסאָס פערהאָסטער און דיקטאָט אָרְיוֹשָׁעֶר שטימע, —דאַן, זעהט איהָר, מזו מען שיין זיין אַינְגַּאנְצָעָן אַ מענְשָׁאָחָן הָאָרְצָה אָון אָחָן געהירען, אָז מען זאל זיך נישט דערבי אויסרייסען די האָרְפָּונְטָקָאָפּ, ניינְ, די געריכטס-פערהאנדולונג אַיבָּעָר ווילהעלט זיך שיין לאָנג אַנגעההייבָּעָן — דארטש בי איהם אָין זיין איינענער ברוסט.

דען נישט נאָר אַ קִיּוּזָר אָיז ער געווען, נאָר ער האט געוואָלט אָוֵיך שפיעלען די רָאָלְ פָּוּן אַ קִיּוּזָר אַדְרָעָר נאָר פָּוּן אַ אַיבָּרְקִיּוּזָר. אָט דָּאָם אָיז דָּאָך די קָלְהָה, וואָס לְעִינְט אַוְסְנָעָנָאָסָעָן אַוְוָה די קָלְיָעָה, אַוְוָהָאָכָעָן, אַלְטָעָנְלִיכָעָן מענְשָׁעָן, וואָס זַיִן מִינְעָן אַלְעָלָה, אָז זַיִן זַעֲנָעָן גְּרוּסָעָן. נִישְׁתְּ דָּעָרִין לִיעְגָּמָט דָּאָם שְׁלַעַכְּטָעָן, וואָס זַיִן רָעָדָעָן זַיִן אַיִּינְ, נִישְׁתְּ דָּעָרִין וואָס זַיִן בָּעוֹזְיָעָן דָּאָרְדָּרָךְ, אָז זַיִן ווּוִיסָּעָן גָּאָרְנוּשָׂט, וואָס גָּרְנוּסָאָין, אָון וואָס דָּאָם ווּוּזָעָן פָּוּן גְּרוּסְקִיּוּט בָּעָרְדִּיּוּט. זַיִן האָבָּעָן נִישְׁתְּ דִּי שְׁטִילָעָ, הַיְּלִינָעָה הַרְּפָּרָכָט פָּאָר דֻּעָם אַמְּתָּדִינְעָן גְּרוּסָעָן. די דָּאָזָוָנָעָ קָלְיָינְקָעָ בעזְעִיצָעָן אָפְּטָאָט צַוְּזָאָדָר עַזְּזָוָי טַוְּזָ פָּעָהָנְקִיּוּטָעָן, אָון זַיִן גַּעַהָעָן באָלָד אָז סּוּמְרָעָן דָּאָס צַוְּנָוָה, אָון עַס קוּמָט אַרְדָּוִים בַּי זַיִן סּוּמָּעָ — זַשְׁעָנָי. דַּעַן זַיִן בָּעָנְרִיּוּפָעָן נִישְׁתְּ אָון פִּיהָלָעָן נִישְׁתְּ דָּאָס ווּזָעָן פָּוּן זַשְׁעָנָי, אָון האָבָּעָן נִישְׁתְּ פָּאָר דֻּעָם דָּאָזָוָנָעָ זַעַלְטָעָנָעָר עַרְשִׁינוּגָעָן דֻּעָם שְׁטִילָעָן, הַיְּלִינָעָן אַבְּשָׁיָה. אָון דָּרְבִּיכָּר, וּזְעָן זַיִן פִּיהָלָעָן זַיִן נִישְׁתְּ פָּעָהָג, ווּעָדָעָן זַיִן אַזְוִי לִיְּכָט, אַיבָּעָר נָאָכָט, אַ נַּאֲפָלָעָן אַדְרָעָר גַּעַתָּה אַדְרָעָר אַ בִּיסְמָאָרָךְ. זַיִן ווּוִיסָּעָן נְעַבְּעָךְ נִישְׁתְּ, וואָס אַ נַּאֲפָלָעָן אַדְרָעָר אַ גַּעַתָּה אַדְרָעָר אַ בִּיסְמָאָרָךְ אָיז. ווּילְהָעָלָט דֻּעָר לְעַצְטָעָר האָט גַּעַתָּה הָוָנָר דֻּעָר טַאֲלָעָנְטָעָן, אַבָּעָר ער האָט נִישְׁתְּ גַּעַתָּה קִיּוֹן טַאֲלָעָט. עַס אָיז דֻּעָר מִיפָּ, ווּלְכָבָר אָיז אַזְוִי זַהָּר בָּעָקָאנְט בַּיִּוּדָעָן, דֻּעָר טִיפָּ פָּוּנְמָ "מוֹשָׁלָט" אַדְרָעָר פָּוּנְמָ "גַּעַרְאָטָעָנָעָם אִיּוּדָעָם". ער אָז גַּעַוְהָנְלִיךְ אַ וּאוֹוְלְ-לְעָרָנָעָר אָון

לען דערבי דויטש און פראנצוייש ; ער האט א היבשען כתוב און שפיעטלט אויף א פידעלע און זיננט און דאווענט פארן עמוד און לייענט די מגילה און קען אלדרינג — און קען אייגענטליך נארנישט. ווילעהלט די האט געד-שריבען מוזיק און האט געוואטן מבינות אויף אסיראלאניע און האט געד-רש'נט און אייז גענאנגען רעפארמייען די קונסט און אייז געווען א מסוכן' דינער דיפלאטאט און א סטראטונג און א פאליטיקער און א דיבטער און א מבין אויף קאכעל-אויען-פאבריקט און אויף נויכישע קלאסיקער און ער האט פאראענירט די קאנטישע פילאָזַפְּיַע און ער האט געוואטן א דעה ווועגן דעם פֿוֹן אַ בְּאַנְדָּאַדְּבָּאָהָן — און ער האט געוואטן, און ער אייז גרעס ער פֿוֹן אַ בִּיסְמָאָך. ער אייז דאן גענאנגען בעוויאען דער ווועלט, און ער ווועט אַרְיוֹבָּעָרְשְׁטִינְגָּן נַאֲפָּאַלְעָאָן דעם גרויסען. אָה, ווי האבען אַיִינְצָעַלְנָעַ מבינים געוואט שווין פֶּאָר דְּרִיסְיִינְג וְאֶחָר, אָז קוֹיְם ווועט אַזָּא מענש בעקומען אַ צִינְדָּהָאַלְזָאַיְן זַיְן הַאֲנָדֵר אָרְיוֹן, ווועט ער דערטיט אַנְצִינְדָּעַן אַ גַּאנְצָעַ ווועלט. און האט ער עם ענדליך אַמָּאָל בעסומען, און די גַּאנְצָעַ ווועלט האט אויפֿנְעַפְּלָאַקְעָרָט אִין אַ פְּלָאַסְ-פְּיִיעָר !

און א פֿינְסְטְּרָרָרָר, הארט-גַּעַזְעַטָּעָנָר, שטייפֿזְוִינְגָּר כָּאַרְאַקְטָעָר, אִין ער געווען פֿוֹן תְּמִיד אָן. שווין אַיְנָס' ערשותען טאג זיון העשְׁאָפְּטָה האט זיך דאס אַרְיוֹסְגַּעַזְוּזָעַן. זיון ערשותע מהאט אִין געווען : ער האט געוומען אַ מאָן ווי בִּיסְמָאָך, דעם גְּרַעַסְטָעַן מֵאָן פֿוֹן'ס אַהֲרֹהַזְנְדָעָט, און האט אַיהם אַבְּנוּעָזָאנְט פֿוֹן זיון שְׂטָעָל, ווי מען זַאֲנְטָאָב אַ קְעֻבָּן. ער האט גַּעַר ווּאַלְטָאַלְיָן רַעֲנִירָעָן. אַ דעה טָאָר אָן זַאֲלָאָה אַיהם קְיִינְגָּר נִישְׁתָּאַרְיוֹנְרָעָד ווּאַלְטָאַלְיָן רַעֲנִירָעָן. אַ בִּיסְמָאָך מַוּזְעָן זיון עַמְּנָנוּדָעָר אַבְּיסְטָעָל דען. אַבְּעָר אָום אַוּקְצָוִיאָגָעָן אַ בִּיסְמָאָך פֿוֹן זיון עַמְּנָנוּדָעָר אַבְּיסְטָעָל גְּרַעַסְטָעָר פֿוֹן אַיהם אַדָּעָר — אַ שְׂוֹאַכְזִינְגָּר. און גְּרַעַסְטָעָר פֿוֹן אַיהם אִין ער פֿאָרָט גַּעַר נִישְׁתָּאַר ! — בָּאַלְדָּר נָאָך זיון רַעֲנִירְוָנְגָּס-אַנְטָרִיט, אַיְן יָאָנוֹאָר 1890 שְׁרִיבְּטָמָר ער צו בִּיסְמָאָך : „אִיך בְּעַט צו גַּאנְט, אָז ער זַאֲלָאָה פְּרַעְנָהָיָן נָאָך אָסָה, אַסְּקָר יָאָחָרָעָן צו בְּעַנוֹצָעָן זיך מִיט אַיְוֹרָעָעָצָות“ — און קוֹיְם צוֹוִי אָון אַהֲלָבָעָן חַודְשׁ שְׁפָעַטָּר האט ער אַיהם אַוּעַקְנִיגְיָאנְט פֿוֹן זיך. איינְגַּעַנְטְּלִיך אִיז אַ קְלִינְעָמְהָלוֹקָה צוֹוִישָׁעָן ווי אַרְיוֹסִיָּעָן גַּעַומָעָן נָאָך דעם 13 אַקְטָאַבָּעָר 1889. זיון זענען בִּידָע נָרָאָד גַּעַפְּאַהָרָעָן צַוּאַמָעָן אִין אַ וְאֲגָעָן, אָן דער יָוֹנָגָר קְיוּזָר האט מִיטְנָעַטְיוֹילָט דעם אַלְטָעָן פְּרַעְמִיעָר-מִינִיסְטָר, אָז ער האט גַּעַשְׁרִיבָעָן צו אַלְקָטָאַנְדָּר דעם דְּרִיטָעָן,

און ער וויל קומען צו איהם מיט א בעוזר סיין שפאלא און זיין יאנדרשלאם. ביסמארק האט געשטווינט און האט געענטפערט, און צוליעב פאליטישע סבות טאר מען דאס דאזינגע נישט מהזון, אבער דעם קיוער האט דאס פערדראסטען און ער האט בעפויילען, און דער וואגנון זאל בליבען שטעהן, און ער האט געהיסען ביסמארק'ען ארוישטיגען פונ'ם וואגנון. דער אמרת'ער גראנץ פון זיינר מהליך און אבער געוען א זאך, וואס איהר היסטארישער בעדייר טונגע האבען מיר איינגעעהן ערשות יעטט, בשעת דעם וועלטקריגען. בייס' מארך האט געווואלט האבען א בונד צוישען דיטשלאנדר און עטטריך און גלייציטיג אויך א בונד צוישען דיטשלאנדר און רוסלאנד, כדי זיבער צו זיין פון אלע זויטען און היופטועבליך זיבער צו זיין פאר פראנקייד — און דער יונגער קייזער האט די דאזינגע פאליטיך אלעמאָל פון דאס נוי קאַלייע געמאָט, און האט געטביבען מיט זוינע איינגענע הענד רוסלאנד און די אָרְעָמֶס פון פראנקייד. דער קייזער אבער האט זיך געמאָט אָדָוּז : "ווער עס שטעלט זיך מיר געגען, דעם צעטער אָיך". און דאן "אָזוּז וויל אַיך, אָזוּז בעפעהל אָיך", און דאן : "דעם קייזערס ווילען אִיז דאס העכטש געד זעַז" — און ער האט צעטער האט זיך געגעבען און דעטש, דרי טען שפערטער האט ווילהעלט אַבעטעהן אַכְבָּתָהוֹן אַחֲמָה אָון געהאלטען אַ רעדע שען אַבְּנָדָה, אָון אַבְּסָעָל שפערטער אָיז — דער בונד צויז שען פראנקייד און רוסלאנד געוען געשלאָסען.

און ווילהעלט II האט זיך מיט דעם דאזינגען איינעם קלונגען שריט נישט בעונגענט. ער האט מיט זיין טיעפער דיפלאָטישער חכמה אַבעער מהזון נאָך אַ נוי שטיקעל : ער האט געארבייט אויף אלע כלימ, כדי אָרוּסִי צוּבָּרְעָגָעָן אַ פִּינְדָּשָׁאָפָּט אָוֵיך צוּוִישָׁעָן עַנְגָּלָאָנָד אָון דיטשלאנדר אָון עס אַיז אִיהם נאָט זיי דאנק געלונגען. וווען אַן עַנְגָּלִישָׁר גענעראל האט אָין יאָחר 1895 געמאָט אַ פרָּקָבָּעָ צו בעפאלען מיט 800 מאָן די בורען, אָון אָיז דאן געוען געצואָונגען צו שליסען מיט אַ בּוֹרִישָׁעָן גענעראל אַ וּאָפָּעָר שטילשטענָאָנד, האט ווילהעלט געכָּאָפָּט אָון טעלענָאָפָּרָט צו דער בּוֹרִישָׁר רעפובליך זוינע הייסע ברכות. די דאזינגע טעלענָאָפָּרָט האט אַגעמאָט אַין עַנְגָּלָאָנָד זעהר פֿיעָל בּוֹז בּוֹז. די אַפְּרִיצְיָעָלָעָ צִוְּתָוָנָג פון דער עַנְגָּלִי שער רענירונג האט דאן געטביבען : "דאָם עַנְגָּלִישָׁעָ פֿאָלָק ווועט די דאזינגע

טעלענראמע קיינמאָל נישט פערגעטען". דער קלונגר קיויזער האט זיך אבער אויך דערמיט ניט בענוגען. ער האט געמאכט אַ ריויז קוין ירושלים און האט אין באָאלבעק געהאלטען אײַגע פון זיינע טויזענד זעהר קלונגר דרישט, אַין וועלכער ער האט דער וועלט מודיע געווען, אָז ער איז דער פרינד פון דרייהונדרט מיליאָנען מהמודאנער און אָז דער סולטאָן אַברוחאָמִיר איז דער אַמת' ער יורש פון מוחמד — אָזן פֿראָנְקּוּרִיךְ און רּוֹסְלְאָנְד און ענְגָּן לאָנד האָבען מיט אײַינמאָל פֿלוֹצְלִינְג פֿערשְׁטָאָנְעָן, אָז זַיְמָוּזָן אלְעָל דריי ווּרְעָן חֲבָרִים און מַזּוּזָן זיך זעהר פֿאָרוּכִּיטְגִּינְג הַיְמָעָן פֶּאָר דִּיטְשָׁלָאָנְד.

אָזן דָּזָן אַיז גַּעֲקוּמָעָן דֵּי דִּיטְשָׁע חַכְמָה. צָהָן יָאָהָר לְאָגָג הַאָבָעָן דִּיטְשָׁע דִּיפְלָאָכָּאָטָעָן גַּעֲרָבִיָּת אָוָם אַבְּיָסְעָל צַו פֿעָרוֹוישָׁעָן דָּעָם שְׁלַעַכְּטָעָן אַיְנָה דָּרָוק, וּוּלְכָעָן וּוּלְחָהָלָם דָּעָר חַכְםָה האָט גַּעֲמָכָט מִיט זַיְנָעָן מַעֲשִׂים, דָּא האָט וּוּלְהָעָלָם פֿלוֹצְלִינְג אַבְּגָעָדָרוֹקָט אַנְ' אַרְטִיקָּעָל אַוְיָה עַגְּנָלִישָׁ אַין דָּעָר צִיטָוֹנָג "דִּיְלָוּ טַעַלעַנְדָּאָפָּה" אַיזן יָאָהָר 1908 — אָזָן דָּאָס אַומְגָלִיק אַיז גַּעֲוָעָן פֿעָרְטָמִיג. וּוּלְהָעָלָם האָט מִיט דָּזְוָעָגָעָן אַרְטִיקָּעָל אַיְגָעָנְטִילִיךְ נָאָר גַּעַד וּוּלְאָלָט בְּעַוּזְיָעָן, אָז ער אַיז נִישְׁתְּנָאָר אַ גַּעַוְאָלְדִּינָּעָר בְּעַלְדְּרָשָׁן, אַ דִּיבָּר טָעָר, אַ מַּאֲלָעָר, אַ מַּוּזְעָקָר, נָאָר עָר אַיז אוּכִּיךְ אַ גַּרְוִיסְעָר בּוּבְּלִיכִיסְטָמִיג — אָזָן אַרְוִוִּיסְגָּעָקָומָעָן אַיז גַּנְאָר עָפָּעָס אַנְדָּרֶשׁ. ער האָט דִּערְרוּוּיָּל אַוְיָסְגָּעָלְוִידָּרָטָט סְדוּרוֹת פִּון חַדְרָה וּוּגָעָעָן גַּעַהְיָהָמָע אַבְּמַאְכּוֹנָנָעָן צְוֹוְשָׁעָן פֿרְאָנְקּוּרִיךְ אָזָן רּוֹסְטָרָן לְאָנָּד אָזָן האָט טִיעָפָּה דְּרַעְכָּרָעָנָט אָזָן דְּרַעְבִּיטָעָרָט גַּעַנְעָן זַיךְ עַגְּנָלָאָנְד, בִּינְאָן אָזָן יָאָפָּאָן. גַּאנְץ דִּיטְשָׁלָאָנְד אַיז גַּעַוְאָרָעָן אַוְיָפְגָעָקָאָכָט. דָּעָר דִּיְכְּסָטָאָן, האָט פֿעָרְלָאָנָגָט פִּון זַיְעָר אַוְיָבָרְחָכָם דֵּין וּחְשָׁבוֹן. דָּעָר דַּעַמְּאָלְסְדִּינְגָּר דִּיְכְּסָטָאָן קָאנְצָלָעָר האָט גַּעַוְאָלָט זַיךְ אַגְּנָעָבָעָן אַיז דְּעַמְּיָסִיעָה. דָּעָר סּוֹפָּה אַיז גַּעַוְוָעָן, אָז דָּעָר קַיוּזָּעָר האָט גַּעַמוֹת אַינְמָם "רִיְכְּסָ-אַנְצִיְּ�וּרָה" גַּעַבָּעָן עַפְעַנְטִילִיךְ אַן' חַבְּתָה, אָז ער וּוּטָּזָּק נִשְׁתְּנָאָר מַעְהָר מִישְׁעָן אַיז זַאָכָעָן, וּוּלְכָעָן גַּעַהְעָרָעָן נִשְׁתְּנָאָר צַו אַיְהָם, אַהֲן עַרְלְוִוְבִּינְשָׁ פִּון זַיְן קָאנְצָלָעָר. אַבְּגָר דָּאָס אַלְעָם אַיז שַׁוִּין גַּעַוְוָעָן צַו שְׁפָעָט. עַדְוָאָרָד זַיְן אָזָן נַיְקָאָלָאָי זַיְן זַעַנְעָן דִּערְרוּיָּל שַׁוִּין צְוּנוֹיְפְגָעָקָומָעָן זַיךְ אַיז רַעְוָעָל...

גַּעַרְעָנְקָט וּוּלְהָעָלָם זַיְן רָאָס אַלְעָם? אָזָן וּוּנְעָן ער שְׁפָאָצִירָט אַרְוּם אַיז אַיְנְזָאָמָעָן פָּאָרָק פִּון דָּעָם שְׁטִילָעָן הַאַלְעָנְדִּישָׁעָן שְׁלָאָס, קָומָעָן אַיְהָם דֵּי דָּזְוָעָגָעָן בְּיַלְדָּעָר פָּאָר דֵּי אַוְיָגָעָן אָזָן דְּרַעְמָאָהָנָט ער זַיךְ וּוּאָס ער האָט אַלְעָם

אַבְגָּנְעַתְהָזָן אֵין לֹוִיפָּפָן דְּרוֹיִסְיִינְגּ יַאֲחָר ? וְוַיִּם עָרֶ, וְוַאֲסַעַּר הַאֲטַט גַּעֲמָכְטַט
 פָּן זַיִן דִּיְמְשָׁלְאָנְדָר אָוָן פָּן דַּעַר גַּאנְצָעַ יַרְוָשָׂה, וְוַאֲסַעַּר גַּרְוִיסְעַר
 אָוָן בִּיסְמָאָרָק הַאֲכָעָן אַיְהָם אַיְבָּרְגָּעָלְאָזָט ? אָוָן וְוַאֲסַעַּר הַאֲטַט פָּן דַּעַר
 גַּאנְצָעַר וְוַעַלְתַּ גַּעֲמָכְטַט, וְוַיִּם עָרֶ ? אֵין עָרֶ אַוִּיפָּ אַזְוִי פְּיַעַל רַיבְטָעָר אַיְבָּעָר
 זַיְךְ אַלְיוֹן, אֵין עָרֶ זָאָל שְׂוִין נִישְׁתַּ בְּעַדְאָרְפָּעָן אַנְקָוּמָעָן עַרְשָׁתְּ צָוָא מַאֲרָמְעָלָעָר
 גַּעֲרִיכְטָסְ-פֻּרְחָאַנְדָּלְוָן ?

צוווי מאנוועל'ס

בידיע זענען זיו געווען פענינגען און בידיע — קענינגען פון פארטונגאָס. אײַינער האָט געקיניגט מיט עטליכע הונדרט וּאַחֲרֵי צוֹרִיק פֿוֹנְסֶם 1495-סטען ביז'ן 1521-סטען יָאַחֲרֵ, אָוּן אַיְינָעָר — אָט דָאָ ערְשֶׁת יְעַצֵּט פָאָר אָוּנוּעָר עַזְנִינְגָעָן אַוְינְגָעָן. אַיְינָעָר הָאָט גַּהְיִיסְטָעָן דָעַר גַּרְוִיסְטָר, מאנוועל דָעַר גַּרְוִיסְטָר, אָוּן אַיְינָעָר — מאנוועל, סְתָמָן מאנוועל, אָוּן עַס וּוּאלְטָ קִיְוְנָעָם נִישְׁתָּאָחָרָעָן, וּעַן מַעַן וּוּאלְטָ אַיְהָם רָופָעָן מאנוועל דָעַר קְלִיְינָר. אַיְינָעָר האָט אַרְוִיסְגָּעָטְרִיךְ בָּעָן, אָוּן אַיְינָעָר אַיְזָן גַּעַוְאָרָעָן אַרְוִיסְגָּעָטְרִיבָּעָן. אָוּן בִּידְיעָ זַעַנְעָן זַיְוִינְגָעָן נִעְשָׂאָצָן נִעְשָׂאָצָן אַוְנטָעָר דָעַם אַיְנְפָלוּס פֿוֹן דָעַר פְּרוּמָעָה, שְׂטוּדְנְגְּסָאַטְוִילְשָׁעָרְרָפְּנִינְגָּן אַיְזָאָכְבָּאָלָּא, וּוּלְכָעָר האָט גַּעַמְכָּט מִיט אַיְהָם אַלְעָם, וּאָס זַיְהָט גַּעַוְאָלָּט, אָוּן אַיְינָעָר — אַוְנטָעָר דָעַם אַיְנָר פָלוּס פֿוֹן אַשְׁאַנְסָאַנְעָטָקָע אַיְזָן אַוְונָעָר קָאָבָאָרָעָם, וּאָס אַיְזָן שְׂוִין נִישְׁתָּאָחָרָעָן אַזְוִי זַעַהָר פְּרוּמָה אָוּן צַוְּפִיעָלָן צַנְוָהָהָ, אָוּן מִיט וּוּלְכָעָר עַר האָט גַּעַמְכָּט אַלְעָם, וּאָס עַר האָט גַּעַוְאָלָּט. עַהְנָלִיךְ — נִישְׁתָּאָמָת? אָוּן פְּאָרָט זַעַנְעָן זַיְוִינְגָעָן!

בִּידְיעָ גַּעַוְעָן אַזְוִי פְּעַרְשִׁידָעָן אַיְינָעָר פֿוֹנְסֶם אַנְדָּרָעָן אַרְוִיסְגָּעָטְרִיךְ טְרִיבָּעָן....

אַרְוִיסְגָּעָטְרִיבָּעָן האָט עַר, דָעַר פֿוֹן פְּאָרְצִיְּמָעָנָס, די אַירְדָּעָן. וּאָס אַיְזָן לִיבְכָּטָעָר פֿוֹן דָעַר דָאַזְוָעָר אַרְבָּיִיט? מַעַן מַזְוָן נָאָר זְוִין אַעְנָגָב, אַדְרָעָר, גַּלְאָטָעָן, אַיְינָעָר, וּאָס שְׁטָעהָט אַיְן דָעַר שְׁפִיעָץ. אָוּן דָאָן נִעהָמָט מַעַן אָוּן מַעַן טְוַנְקְטָאַיְזָן אַפְּעַדְעָר אָוּן אַיְזָן מִינְנוֹת אָוּן מִיט אַיְזָן פְּעַדְעַרְשְׁטָרִיךְ אַיְזָן דָעַר גּוֹרֵל פֿוֹן הַוְּנְדָרְטָדוּזְוָעָנְדָרָעָר מַעְנְשָׁעָן אַפְּעַדְמִיגָּר. נִעְכְּתָעָן נָאָר האָרָעָבָעָן מַעְנְשָׁעָן אַחֲרִימָטָעָן, אַנְ'אַיְינָעָן הוּאָן אַנְ'אַיְינָעָן וּוּינְסָעָל, צַוְּבָעָן זַיְוִינְגָעָן גַּעַוְעָן צַוְּנְעַבְנְדָעָן, אָוּן הַיְנָטָשָׁוִין זַעַנְעָן זַיְוִינְגָעָן, רַעַכְתָּאָן שְׂוִיזְלָאָזָעָבָעָן בְּעַשְׁעַפְעַנְיִישָׁעָן, וּוּלְכָעָר בְּלַאֲנְדוּזְשָׁעָן אַרְוָם וּדי נִישְׁטָרָן גַּוְטָעָן פֿוֹן פְּעַלְדָּן צַוְּבָעָן פֿוֹן וּוּאָלָּדָעָן צַוְּבָעָן, אָוּן וּוּיְסָעָן נִישְׁתָּאָחָרָעָן, וּאוּרָעָם קָאָפְּ אַנְיְדָרְצְוָלְעָנָעָן. מַעַן רַוְפְּט אַזְאָאָפְּעַדְעַרְאַיְינְטָוּנְקָעָן דַעְקָרָעָט. דָאָס לְעָבָעָן פֿוֹן הַוְּנְדָרְטָדוּזְוָעָנְדָרָעָר מַעְנְשָׁעָן הַעֲנְגָּמָדָאָבָעָן אַזְאָאָבָעָן בִּיסְעָלָטָעָן.

ווקס שטעהט אויפֿן שרייבּ-טיש פון אוז אינעם, וועלכער האט גראָר די מאכט; עס הענטט פון דער דאָזינער טינט און פון זיין אויגענעבלְיְקלְיכּען משוענת. ער איז אַפְּשָׁר בִּינְאַכְּטָה שְׁלַעַכְּט גַּעֲשָׂאָפְּעָן אַדְרָעָר ער האט שלעכט פערדייעט זיין אַוּעָנדִ-מַהְלָצִיט. און דָּזֶן רֹופְּט מֵעַן אֽוז גַּעַשְׁעָהַנִּישׁ מִיט דָּעַם שְׁעַחְנָעָם נָאָמָּעָן "הִיסְטָאָרְיוּ"...

אויך מאנוועל דער ערישטער האט אַמְּאָל, אַינְס' יָאָהָר 1497, גַּעַהָאָט שלעכט פערדייעט דָּאָס עַסְּפָּן אַדְרָעָר ער אַיְזָה שְׁלַעַכְּט גַּעֲשָׂאָפְּעָן. גַּכְּבָּר בִּידְעָן צְוָאָמָּעָן. אַיְזָה צְוָמָאָרְגָּעָנָם אַינְדָּרְפְּרָיוּה — אַיְזָה דָּעַר דָּרְשָׁעָרָט גַּעַוּעָן פָּעָרְטִין. פָּאָרְטָוָנָאָל אַיְזָה דָּעַסְּמָאָל נָאָר גַּעַוּעָן אָ וְעוֹרָר יְוָנָגָן קָעְנִינִיָּה, סָדָּה חַכְּלָעָרְשָׁת אָ דָּרְיְהוֹנְדָּרָט יָאָהָר. יוֹדָעָן האט זַיְךְ דָּאָרָט גַּעַלְעָבָט שְׁעָהָן אַיְזָה גַּוְטָּה אָנוֹ גַּלְיְקָלִיךְ. דָּאָס לְאָנָּר האט גַּעַלְעָבָט שְׁעָהָן אַיְזָה דָּיְיְוָדָעָן הָאָבָּעָן גַּעַבְּלִיהָט. דָּיְיְוָסְעָנְשָׁאָפְּט אַיְזָה גַּעַלְעָגָעָן אַיְזָה זַיְעָרָעָה הָעָנָד אַיְזָה דָּיְיְאַנְדְּסְטָרִיוּה אַיְזָה דָּעַר הַאַנְדָּעָל — אַיְזָה דָּאָס גַּעַנְגָּעָץ לְאָנָּר האט גַּעַקְוּקָט אַוְוָה זַיְ מִיט דָּאָנְקְבָּאָרְקִיט. דָּאָבָּעָר אַיְזָה גַּעַפְּוּמָעָן יְעַנְעָן נָאָכָּמָּה, אַיְזָה וּוּלְּ — כָּרָעָר גַּרְוִוְסָעָר מַאָנוּעָל הָאָט גַּעַהָאָט שְׁלַעַכְּט גַּעַנְגָּעָן אַיְזָה שְׁלַעַכְּט גַּעַ — שְׁלַאָפְּעָן. אַוְיִיבְּ הָאָט עָר גַּעַהָאָט, דָּיְקָעְנִינִיָּן אַיְזָאָכְּבָּלָא, אָ טָאָכְּטָעָר פָּוָנִים קָעְנִיגָּן פָּוָן שְׁפָאָנִיגָּן, אַיְזָה דָּיְדָאָזְגָּעָלָא, עָסָּה וְאָלְאִיחָד צְוִיְּיָן גַּנְגָּי נִישָׁת זַיְן, אַיְזָה גַּעַוּעָן שְׁעָהָן אַיְזָה שְׁלַעַכְּט. מֵעַן זָאָגָט, אַיְזָה גַּעַוְהָנִילִיךְ זָעְנָעָן אָלָעָ שְׁעַחְנָעָ שְׁלַעַכְּט, אִיךְ הָאָבָּאָפְּלָו גַּעַקְעָנְטָאָסְךְ מִיאָוְסְפִּיטְעָן, וּוּלְכָעָ זָעְנָעָן אָוֵיךְ גַּעַוּעָן שְׁלַעַכְּט; אַבָּעָר דָּרְפָּוָן אַיְזָה קִיְּזָן רָאִיהָ נִישָׁת. דָּיְ שְׁלַעַכְּטָא אַיְזָאָכְּבָּלָא הָאָט זַיְךְ גַּעַהָאָט גַּעַזְעָצָט אַיְזָה קָאָפְּ אַרְיִין אַיְזָה פָּאָר אַלְעָמָאָל, אַיְזָה לְאָלָעָ יְוָדָעָן מוֹזָעָן וּוּדָעָן פָּוָן פָּאָרְטָוָנָאָל אַרְוִוְסְגָּעְטְּרִיבָּעָן. אַיְגָעְנְטָלִיךְ הָאָט זַיְךְ הָאָט זַיְךְ דָּאָס גַּעַהָאָט אַיְינְגְּשָׁרְבָּעָן אַיְזָה תְּנָאִים, אַיְזָה נָאָר מִיט אַזָּא תְּנָאִי הָאָט זַיְךְ זַיְ אַיְינְגְּוּוּלִיגָּט הָתוֹנָה צְוִיְּהָבָעָן מִיטָּן יְוָנְגָעָן קָעְנִיגָּן. וּוֹאָס טְהָוָת נִישָׁת אָלְאַץ אָ וּוּנְגָעָר קָעְנִיגָּן. וּוֹעֵן ער אַיְזָה פָּעָרְלִיעְבָּט! אִיךְ הָאָבָּאָפְּלָו גַּעַקְעָנְטָאָסְךְ אַלְאַסְּלָעָן אָ לְעָנָג, מִיטָּה וּוּלְכָעָן זַיְן כָּלָח הָאָט אַיְסְגָּוּמוּעָן אָ תְּנָאִי, אַז זַיְ וּוּעַט הָתוֹנָה הָאָבָּעָן מִיט אַיְהָם נָאָר דָּזֶן, וּוֹעֵן ער וּוּעַט בְּרוּגָגָעָן פָּוָן דָּי פְּלַשְׁתִּים צְוָיְיְהוֹנְדָּרָט הַיְּטָלָעָר. אַודָּאי אַיְזָה אַודָּאי אַיְזָה פִּיעָל לִיְּכָטָר, וּוֹעֵן מֵעַן פָּעָרְלָאָגָנָט נָאָר, אַז מֵעַן וְאָל עַטְלִיכָּעָ הַוּנְדָּרָט טְוִוְעָנָד יְוָדָעָן אַרְוִוִּסְטָרִיבָּעָן פָּוָן לְאָנָּר! — דָּעַר קָעְנִיגָּן מַאָנוּעָל דָּעַר גַּרְוִוְסָעָר — אַוְיִ וּוּ גְּרוּסָם

ער איז געוען! — איז אויפגעטען מאנען נאך יונער שלעכטער נאכט און
האקט אונטערגעשריבען דעם דערקעט...
און לויינט מען איזן די בראניקעס וועגען יונען סצענעם, וועלכע האָ
בען זיך אַבעגעשטעלט בײַם אַרויסטראַיבען, שטעלען זיך ביַ אַ מענשען די
האָרָאָר אַפּוֹר אָזְדָּס בְּלֹת וווערט פֿערגִּילְיוּוּרט אַין די אַדרערען. צוֹוָאנְצִיָּן
טוֹווֹעֵנד יָודָעֵן האָט מען צוֹנוֹפֿיגַעַטְרִיבָעַן אַין לִיסְאָבָּאָן, ווֹי מַעַן טְרִיבָט
שָׁאָךְ צְנוּנוֹת, אָזְן מַעַן האָט פֿערבָּאָטָעַן זַוְיִי גַּעֲבָעַן עַפְּעַן אַדרְעַר טְרִינְקָעַן
דרְרִיְיָן אָזְן דְּרִיְיָן נַעֲכָט, אָפְּשָׁר ווּעַט מַעַן נַאֲךְ קַעַנְעַן פּוֹעַלְיָן בַּיְיִזְיִי, אָזְן זַוְיִי
זַאֲלָעַן זַיךְ אַבְּיִסְעָל — אַונְטְּרִישָׂמֶדְעָן. מִיטְ שְׁטְרִיךְ האָט מַעַן זַוְיִי צְנוּגָעָבָן
דעַן בַּיְיִי בְּעֵד אָזְן די האָרָאָר אָזְן מַעַן האָט זַוְיִי גַּעֲשָׁלָעָט אַין די קִירְבָּעַן.
פֿיעַל האָבָּעַן זַיךְ פֿרְיוּהָעָר אַרוֹסְגַּעַוּאַרְפָּעָן פּוֹן פֿעַנְסְטָעָר אָזְן האָבָּעַן זַיךְ
די גַּלְיְּדָעָר צְעַשְׁמָעַטְרָט, פֿיעַל האָבָּעַן זַיךְ אַין די בְּרוֹנְעָםְסְ אַרְיִינְגַּעַוּאַרְ
פָּעָן אָסְ דָּסְ לְעַבְּעַן צַוְּ פְּטַרְיָן, פֿיעַל האָבָּעַן זַיךְ דָּסְ לְעַבְּעַן גַּעַנְוּמָעַן, שְׂוִין
זַיְעַנְדִּיגְ אַין די קִירְבָּעַן. אַטְאָמָע האָט אַסְמְגַעַשְׁפָּרִיטִים אַיבָּעָר זַיךְ אָזְן זַיְעַנְ
זַוְיהָן אַטְלִית, אָזְן האָט זַוְיִי אָזְן זַיךְ אַומְגַעְבָּאָכָטְם. דָּעַר רַעַשְׁתִּים אַיזְ צְעַטְרִיבָעַן
גַּעַוּוֹאַרְעָן, וַיְיַעַם ווּעַרט צְעַטְרִיבָעַן שְׁפָרְיוּ אַוְיְפִּין זַוְיִן. זַוְיִי האָבָּעַן גַּעַוּוֹאַנְ
דָּרָעָטָן, אָזְן האָבָּעַן נִישְׁטָעַ גַּעַוּוֹסָטְ וַוּוֹ אַהֲיָן. אַטְיַל אָזְן אַומְגַעְמוּמָעַן אַוְנְ
טְעַרְוּוֹעַגְעָנסְ, אַטְיַל אָזְן גַּעַשְׁמָעַן בֵּין טְעַרְקִיִּי. דָּעַר טְעַרְקִישָׁעָר סְוַלְטָאָן בָּאיַאָ
זַעַט האָט דָּעַסְמָאָל גַּעַזְאָנָט: "אַיהֲרָ רַופְּטָאָן מַאֲנוּלְיָן" אַ גַּרְוּסָעָן אָזְן
קְלוֹגָעַן קַעְנִיגְ, עָרָ וּוּלְכָעָר האָט זַוְיִן לְאָנְדָרִים גַּעַמְאָכָט אָזְן אַוְנוֹעָר לְאָנְדָר
בְּעַרְיוּכָעָט ?!"

גועווען איז דאס איז מאנאנט אקטנטאכער אין'ס יאהר 1497.
 זונט דענסמאל זונגען מעחד ווי פיער הונדרטש יאהר אווועק — און
 זוינדר איז אין פארטונגאל א קעניגג מיטין נאמען מאנוועל, און זוינדר איז
 אן אקטנטאכער. דער אקטנטאכער פונגס יאהר 1910.

געשעפעטערן. אין פאריז אוייפ דער רייזע האט זיין קעניגליך אויג געוזהן אַשאנטסאנעקטער פון אַ קאָבָאַרְעַטְמַעַטֶּר, דאס פֿרִילֵין דֿעלִים, אָוֹן זַי אַיַּד אַיהֲם וְעוֹהֶר גַּעֲפָלָעָן גַּעֲוָאָרָעָן. עַס אַיַּז קִין וְוְאָנְדָּרָעָר נִישְׁתָּה: זַי אַיַּז אַיַּד אַנְדָּרָעָר פְּרִיהָעָר שְׂוִין גַּעֲפָלָעָן גַּעֲוָאָרָעָן. אַיַּד אַלְיַין, אַיַּד מַזְוַיְיךְ וְאַגְּעָן דְּעֻמָּת, אַיַּד הָאָב זַי קִינְמָאָל נַאֲךְ נִישְׁתָּמָעָן דְּרוֹזָעָנְלִיךְ; אַיַּד הָאָב זַי נַאֲךְ גַּעֲוָהָן אַוְיָהָא בְּיַילָה, אָוֹן קָעָן דָּאַזְיָגָע בְּיַילָה נִישְׁתָּמָעָן. עַס אַיַּז אַ פִּינְגָה, שְׁלָאָנָק אָוֹן מִיט אַיְידָלָלָע לִינְיָעָס, וְוַיְמַעַן זַעַחַת זַי זַעַטָּעָן. אָוֹן בְּרִילְיאַנטָּעָן טְרָאָגָט זַי אַוְיָהָזֶר, פְּרָאָסְט וְוַיְפָוָן אַ וְוְאָנְדָּרָעָר-מַעַשָּׁה? עַד אַרְוִוִּים; דָּאָס קָעָן זַי נַאֲךְ הָאָבָעָן פָּוָן טְוּזָעָנד אָוֹן אַיַּז נַאֲכָטָה... דַּעַר יְוָנָגָעָר קענינג מאנוועל האט גַּעֲשָׁמָאָק אַיַּז פְּרוֹיְעַן-זַאֲכָעָן אָפְּשָׁר מַעַהַר וְוַיְעַר הָאָט יְדִיעָות אַיַּז פָּאַלְיוֹטִיךְ אָוֹן דִּיְפָּלָאַמְּטָאִיעָ.

אָוֹן דַּעַרְוּוֹיָלְהָאָט זַיְד אַיְנָס לְאַנְדְּגָרְאִיעָט אָוֹן גַּעַלְאָכָמָ, אָוֹן קָעָנִיג מאנוועל הָאָט נִישְׁתָּמָעָן גַּעֲוָאָסְטָם.

אָוֹן אַיַּז זַיְן פְּרָאָסְטָפּוֹלָעָן שְׁלָאָס אַיַּז לִיסָּאָבָאָן אַיַּז קָעָנִיג מאנוועל גַּעַד וְעַסְעָן אַיַּז אַיְינָעָר פָּוָן דַּי אַקְטָאַבְּעַרְנָעָכָט, אָוֹן אַרְוּם טִישׁ זַעַנְעָן גַּעֲוָעָסְעָן וְוִיכְתִּינְגָּעָ נַעַסְט, אָוֹן דָּאָס עַסְעָן אַיַּז גַּעֲוָעָן פְּרָאָסְטָפּוֹלְהָ. פָּוָן דְּרוֹוָעָסָן הָאָבָעָן זַיְד גַּעַהְרָט קְוּלוֹת. פָּוָן וְוִיְוָיטָעָן הָאָט דְּעַרְגְּרִיכְתָּ פָּוָן גַּעַרְוָדָרָעָר פָּוָן אַיְינְצְּעַלְנָעָ שָׁאָסָעָן, אָוֹן דָּאָז מַעַהַר אָוֹן מַעַהַר. עַנְדְּלִיךְ הָאָט עַס אַגְּנָהָהָבָעָן וְוּרָעָן פֿעָרָה דְּעַכְּטָיָה. פְּלוֹצְלִינְגָהָאָבָעָן זַיְד מַעַנְשָׁעָן, פְּרָעָמְדָעָ מַעַנְשָׁעָן, אַרְיִינְגְּנַעְכָּפָטָ אַיַּז... שְׁלָאָס...

אַיַּז דַּעַרְוּלְבִּינְגָעָר נַאֲכָט הָאָט קָעָנִיג מאנוועל אַוְפְּנָהָהָעָרָט צַו זַיְן קָעַד נִיג, מַעַן הָאָט אַיהֲם אַרְוִוְסְגַּעַטְרִיבָעָן פָּוָן פָּאַרְטָוָגָל. נַאֲטְרִילִיךְ אַיַּז לִיְכִּי טָעָר, אַז צַוּאָנְצִינְגָה טְוִיזָעָנד מַעַנְשָׁעָן זַאֲלָעָן אַרְוִוְסְטְרִיבָעָן אַיְינָעָם, וְוַיְיִנְעַר זַאֲל אַרְוִוְסְטְרִיבָעָן צַוּאָנְצִינְגָה טְוִיזָעָנד. דַּי גַּעַשְׁכְּטָמָע זַאֲגָט מַעַן, אַיְבָּעָרְחָזְרָט זַיְד נִישְׁתָּה, אָוֹן וּוֹעֵן עַס קָוָמָת שְׂוִין פָּאָל, וּוֹאָס אַיַּז עַהְנָלִיךְ צַו אַנְ'אַנְדָּ דַּעַרְעָן פָּאָל, אַזְוּ עַר פָּאָרָט גַּאנְצִי אַנְדָּרָעָש. דָּאָס מַאָל, צָום בִּישְׁפְּיעָל, אַיַּז דַּעַרְ פָּאַרְטָוָגְעַזְוִישָׁעָר מַאֲנוּעָל אַנְ'אַרְוִוְסְטְרִיבָעָנָעָר, וְוְהָרָעָנָר יְעַנְעַר פָּאַרְטָוָג גַּעַזְוִישָׁעָר מַאֲנוּעָל אַיַּז גַּעַוְוָעָן אַנְ'אַרְוִוְסְטְרִיבָעָר.

צַוְויִי מַאֲנוּעָלִים!

א זוחן פון נאפאלאען

פון נאפאלאען דעם ערשותען. נאטירליך, רעדט זיך דא וועגען א זזה, וועלכעד איז דעם גרויסמען טאטען גבענירען געווארען פון א פרוי אהן הופה וקידושין. בי געוועהנלייבע מענישען רופט מען דאס א ממו. אונגען הוויבען האט זיך דאס ליעבען פון דעם דזוינגען זזה דערמייט, וואס זיין קיר זערליךער טאטען האט גערטאקט וועגען איהם, צו מאכען איהם פארץ' טראחן פאלגער און איהם איבערצונג בעבן די ממשלה, גענדיננט אבער האט זיך עס אזו, איז די שבנים אינט' קלינעם שטעדטעל האבען געמוות פארץ' ארימען טוימען צונופמאכען אופן אָרְוֹן. אין די ערשותע יאהרען האט ער געפיהרט דאס איזסגעלאסענסטע ליעבען און האט געווארפען אָרוּם זיך מיט הונדרטטיזענדער, צום סוף אבער איז ער געקומען אזו וויט, איז ער האט געשנאנדרעט בי עקאנתע און אונבקאנטער עטלייבע פראנקען. אנכ פאננס האט זיך א מענש גערעכנט פאר א זביה, איז ער האט איהם געאנט האבען פאר א שטיקעל בעקאנתען, דערנאך אבער איז ער געקומען בי צו דער מדרגה, איז וואו ער האט אונגעלאפט, האט מען גענטפערט: „דער הער איז איז דערהיים נישטא“. עס איז אפשר איזינע פון די הארטיריסגענדס טע טראגעדים פון א מענשליך ליעבען. דאס דזוינע ליעבען האט מען האט מען אבער בי זיך עצט, כמעט אזו וו גארנטיט געפנט, ערשות עטצט, אט דא איז דער אַלערעלעצעטער צייט, איז מען דעראגאנגען אלע איזנצעלההייטען דערפונג. איזינער א דאסטאר מאקס נוילאָר איז פאריז, האט יעט פערעפענט ליכט א בוז, צויניפגעשטעלט קוית דאַקמונגען פון'ס קיזערליך בעבן אָרְבִּיו, וואס ניט אונז א פולשענדיג בילד פון'ס דזוינגען מערקווירדנען ליעבען. עס איז איזינע פון די אינטערטאאנטסטע ביכער, וועלכע איך פון.

דער גרויסער נאפאלאען אלס וויבער-העל — דאס דזוינע קאפאיטעל אין באוואסט. ער האט, בעקאנטיליך, די פרוייען נישט געאנט זעהן אויפ דער ליכטינער שיין. ער האט איזנפֿאָר נישט געהאט קוין געדולד צו זיין און צו זויערע „קליניליכע אונטערעסטען“. זיין האבען קוין ראליע נישט געשפיעלט אין זיין ליעבען. די קיזערין ושהזעפֿין איז פאר איהם געווען א געשעטען

די איזנץיגע פריי, וועלכע האט שיעיר נישט געשפיעלט א זעהר. זעהר גוריסע ראליע אין זיין ליעבען — דען דעם זהן, וואס זי האט איהם געבויידערן, האט נאפאלאען א געוויסע צויט גאנץ ערנטליך געטראכט צו מאכען פאָר'ין ירוש אופֿן'ן מראָהן פון פראנקּוּיך — אין געווען אַ פרוי מיט'ן נאָר' מען לעלאָנָאָר דענִיעָל, וועגּען וועלכעד עס איז ביז יעוצט נאָך ווענִיג געשְׂטָאַלְט, צו בען געווארען. אַ בלענדענדע שענהנְׂהוּים, אַ הוייכע, אַיידעלע געשְׂטָאַלְט, צו וועלכעד מען האט געמוות אַרוֹנְׂפְּלִיקְׂען. זי איז געווען די טאָכְׂבָּעֵר פון אַ קלְׂילְׂיְׂנְׂעָם געַלְׂדְּמַעְׂקְׂלָעָר, געבווען אַינְׂסְׂמִיאָהָר 1786. צו זיבעצעהּ-אַכְׂצָעָהּ יאָהָר האט זי חתונה געהאט מיט'ן דראָגָאנָעָר-אַפְּצִיךְרָר דעוויל. דער אַפְּצִיךְרָר האט געוואָלֶט מאכען זיך אַ מסחר מיט דער זעלטנעָר שענהנְׂהוּים פון זיין יונְׂג ווֹיבָּה. דאס יונְׂג ווֹיבָּה האט איהם געשפּוּגָן אַין פְּנִים אַרְׂיוֹן אָוּן האט פון איהם אַרוֹנְׂכְּבָּקְׂעָמָן אַ גָּט. דורך אַנְׂאַלְטָעָר שולְׂעָבָּקָּאנְׂטָשָׂפְּט אַיז זי אַנְׂגָּזְׂקָומָעָן צו קָרָאַלְיָינָא מָוָאָ, אַ שׁוּעָסְׂטָעָר נאַפְּאַעֲנָסְׂטָעָר אַיז בַּיִּי אַיְּהָר געווארען קָאַמְּשָׂרְדִּינְׂעָדָן אַוְן דערנָאָך פָּאַרְׂלְׂזָעָרָן. דארט האט זי

נאפֿאַלעָן גַּעֲוָהָן אָוֹן האַט זַי אִינְגֶּנְאָלָעָן צַו זַיךְ אֵין פֿאַלְאָץ אַרְיוֹן.
דער בעזער האַט אַלְעָמָל גַּעֲרוּעָט נַאֲר אַ קְוָרָצָע צִיְּמַת. נַאַפְּאַלְעָן קְוָקָעָנִי
דיַג אַוְיָף אַ שְׁעהָנָעַ פְּרוּוֹ, פְּלַעַגְטַּקְוָעָן גְּלִיכְצִוְּטַי אַוְיָר אַוְפְּרַן זַיְגָעָר. וַיַּיְהֵ
עַס וַיְזִיתֵּ אָוָס, אַיְזֵי עַס אַבְּעָר גַּעֲנוֹג גַּעֲוָהָן, אַז מַאֲדָם דַּעֲנִיעַלְדְּרָעוּלְזַל זַאֲלָ
דַּעַם 15-טַעַן דַּעֲצַעַמְבָּעָר 1806 דַּעַם קְיֻזְעַרְלִיבָּעָן פְּרוּנִיר גַּעֲבָוִרָעָן אַ זַּוְחָן.
אַיְזֵי זַעֲלְבִּיגָעָן יַאֲחָר האַט זַי דַּעַר קְיֻזְעָר חַתְּנוֹה גַּעֲמָכָט מִיט דַּעַם אַפְּיִצְּרָ
אַזְשִׁיעָ; אַיךְ יַאֲחָר 1814, וַיַּזְרַעַמְאַזְרַעַן אַיְזֵי אַיהֲר גַּעֲשַׂמְּאָרְבָּעָן, האַט זַי
חַתְּנוֹה גַּעֲחָטָמַט מִיט דַּעַם גַּרְאָפְּלָקְסְּבָּוָרָג, אָוֹן אַיְזֵי אַיהֲר 1868, אַלְטַז וַיְעַדְגֵּ
82 יַאֲחָר, אַיְזֵי גַּעֲשַׂמְּאָרְבָּעָן.

אַיהֲר זַוְחָן, נַאַפְּאַלְעָןָס זַוְחָן, האַט בַּיּוֹם גַּעֲבָוִרָעָן וַעֲרָעָן עַרְחָאַלְטָעָן
דַּעַם נַאֲמָעָן לְעָאָן, דַּעַן זַיְזַי קְיֻזְעַרְלִיבָּעָר פְּאַטְעָר האַט גַּעֲוָהָן: „לְעָאָן אַיְזֵי
דוֹ הַעַלְפָט פָּוֹן נַאַפְּאַלְעָן“. אַזְוֵי וַיַּיְהֵ דַי קְיֻזְעָרִין וַשְּׁאַזְוּפִין האַט קִין קִין
דַּעַר נַשְּׁת גַּעֲחָטָמַט, האַט נַאַפְּאַלְעָן גַּאנַץ עַרְנָסְטַט גַּעֲטָרָכָט עַרְפָּוָן, אַהֲרָם צַו
מַאֲכָעָן פָּאָרְזַיְרָשׁ. אַבְּגַעַלְאַזְוֹעָן פָּוֹן דַּעַם דַּאֲזְוִינָעָן פְּלַאָזְנָה האַט עַר עַרְשָׁת
וַעַן דַי קְיֻזְעָרִין מַאֲרִיאָצָה דַּאֲזַן לְיַעַב גַּעֲחָטָמַט, אָוֹן עַר האַט אַיְתָם גַּעֲבָעָן
אַזְוּפִין עַרְצִיוֹהוֹג אָוֹן האַט אַיְתָם אַפְּט גַּעֲלָאָזָט קְוָמָעָן צַו זַיךְ אַיְזֵי פָּאָרְ
לְאָז אַרְיוֹן. עַר האַט אַיְתָם גַּעֲבָעָן אַז שְׁטָאַטְסְּרַעַנְטָעָן פָּוֹן 12,000 פְּרָאָנָק
יעַהְרָלִיךְ. אַיהֲר שְׁפַעְטָר האַט עַר אַיְתָם פְּעַרְשְׁרִיבָּעָן 100 טַוְיזָעָנָד פְּרָאָנָק.
אַוְפְּרַן טַוְיטָעָנְבָּעָט אַיְזֵי סְטַעַלְעָנָא האַט עַר אַיְתָם אַיְזֵי זַיְזַי צַוָּאָה גַּעֲלָאָזָעָן.
227,000 פְּרָאָנָק.

דַּעַר גְּרָאָפְּלָקְסְּבָּוָר אָבְּעָר האַט גַּעֲפִירָהָט דַּאֲס אַוְינְגַּעַלְאַסְעַנְסָטָעָן, וַוְילְרָעָס־
טַע לְעַבְעָן. שַׁעַרְהָן אַיְזֵי עַר גַּעֲוָהָן וַיַּיְהֵ קִין צַוְוִיטָעָר נַשְּׁת אַיְזֵי פְּרָאָנְרִיךְ.
פָּוֹן דַּעַר מַוְטָּעָר האַט עַר גַּעֲחָטָמַט דַּעַם הַוִּיכָּעָן וּוֹאָקָם אַזְוָן פָּוֹנָסְפָּאָטָר דַּאֲס
שְׁטַאַלְעָז רְוִימִישָׁע צְעַזְאַרְגָּזִיכְטָ. זַיְזַי הוַיְפַּטְבַּעְשַׁפְטְוָגָנָג אַיְזֵי דַּעַר פְּרוּנִיר
צִיְּמַט אַיְזֵי גַּעֲוָהָן סְפִירִיטִוָּס אַזְוָן מַאֲגָעָ, דַי עַיקְרַ-צִיְּמַט אַבְּעָר האַט עַר אַוְיסְ
גַּעֲפִילְטַט מִיטַּרְיוּהָן אַזְוָן מִיטַּקְאַרְטָעַן-שְׁפִיעַלְעָן עַר פְּלַעַגְטַּמְאָן אַיְזֵי נַאֲכָט פְּעָרָיָ
שְׁפִיעַלְעָן צְעַהְנְדְלִינְגָעָר טַוְיזָעָנָד פְּרָאָנָק. נַאֲמִירְלִיךְ, דַּאֲס לְוַסְטִינְגָעָן לְעַבְעָן מִיטַּ
דַיְ פְּרוּיָעָן פָּוֹן דַיְ קְלִינְעָן טַעַטְעָרָטָם אַזְוָן דַּאֲס קַאֲרָטָעַן-שְׁפִיעַלְעָן האַט גַּיךְ
אַסְפָּאָס גַּעֲמָכָט מִיטַּזְוָן פֻּרְמְעָנָעָן. עַר האַט אַבְּעָר דַּאֲזַן אַרְוִיסְגַּעַוְוִיזָעָן אַנְ
אַמְּתָעָ גַּעֲנוֹיָאַלְיָעָט אַיְזֵי דַּעַר מַלְאָכָה פָּוֹן בָּאָרְגָּעָן. אָפְשָׁר אַיְזֵי עַר גַּעֲוָהָן דַּעַר

גראטער גאניאלער חובות-מאכבר פון פראנקורייך. פון א שטיין האט ער געקאנט ארכיספרעטען א הלואה. ער האט אפיילו פון דעם בירגער קעניג לואיד פילופ, דעם גראטער קארגען פון זיין צייט, בעוויזען צו בעקמען א גמילטה-חסטר. חז' דעם, האט מען מורה געהאטס פאָר איהם; ער האט בייעדר געלגענזהיט זיך געכאנט שאלאגען און טאנטגעליך האט ער ארכונגעראפּען מענשען אויה א דועל און האט יוי געדז'ורסט. ווער עם האט איהם נישט גענבען איין גומען, האט געמוות גבעבן איין בייזען. איין יאָחר 1838 זענען שווין זיינע חובות געווען אויזו שטאָרָק אַנְגַּוֹאַקְּסָעָן, איז די בעלייחובות האבען איהם געמוות אַרְיוֹנְזָעָצָעָן איין געפֿגענִישׂ. צוּוִי יאָחר איין ער געד זעמען. נאָטְרְלִיךְ, איין די בעלייחובות מיאָס געווארען צו צאַהְלָעָן זיזֶר געלד, און ער איין דאן אַרוֹסִים פרְּרִי.

אויזו איין ער גאנאנגען באָרגְּנָאַרָּאָכְּ פון יאָחר צו יאָחר מעהר. אַ פָּאָר לייזיליכער דאָקְומָעָנט פון יענע יאהרען זאנט וועגען איהם: „ער לְעֵבֶט פון שוינְגְּנְדְּעָל אָוֹן גְּנְבָּה. בַּיִּי אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂת הַאֲט עַר גַּעֲוָאַלְטָן גַּנְבָּעָנְדָן דָּעַם זַיִּה גַּעֲרָאָן דָּעַם שַׁמּוֹךְ. זַיִּה מַוְתָּעָר הַאֲט עַר גַּעֲוָאַלְטָן תַּהֲוֹן דִּי טֻבָּה, צַוְּפָעָר גַּוְפְּטָעָן אַיְהָרָה מָאָן, דָּעַם גַּרְאָףְּ לְוָסְבּוֹהָ. דִּי מַוְתָּעָר אַלְיוֹן הַאֲט עַר גַּעֲוָאַלְטָן חַרְגְּעָנָן, וּוֹיֵל זַיִּה הַאֲט אַיְהָם נִישְׁתְּגַעַת גַּעֲוָאַלְטָן גַּעֲבָעָן קַיִּין גַּעַלְד. דָּרְעָנְהָרָעָן הַאֲט עַר זַיִּךְ גַּעֲלָזָט אֲ גַּעֲוָוָסָעָט צִוְּיָהָט פון אַנְיְּנְפָאָךְ גַּאַסְעָן־מִידְּעָה, וּוּלְכָעָה האט פָּעָרְדִּינְט אַיְהָרָע עַטְּלִיכָּעָטְרָאָקָסָעָן אַנְכָּטָה“. אָוֹן דָּאָס אַיִּז גַּעֲוָעָן אַזְּהָלָעָן דָּעַם גַּרְוִיסָעָן, וּוּלְכָעָר אַיִּז שִׁיעָר נִישְׁתְּגַעַת גַּעֲזָעָסָעָן אַוְּפָּיָן!

איין יאָחר 1840 האט ער געפּרְבּוֹט זַיִּךְ צַוְּצָכָאָפָּעָן צָום פְּרִינְצִי נַאֲפָאָר לעָזָן, דָּעַם שְׁפָעְטָרָעָן קִיּוּרָט נַאֲפָאָלָעָן דָּעַם דָּרְיָעָן, אָוֹם צַוְּפָאָלָעָן בַּיִּי אַיְהָם אֲ הלואה. נַאֲפָאָלָעָן האט דָּעַם גַּעֲרָאַטְעָנָעָם גַּשְׁוּעָסְטָרְקִינְדָן נִישְׁתְּצִוְּגָעָלָזָעָן צַוְּגָעָלָזָעָן צַוְּזַיִּר. דָּעַרְוִוִּה האט אַיְהָם דָּעַר גַּרְאָףְּ לְעָזָן גַּעֲרִיבָעָן אֲ ברִיעָה, אַזְּנָן וּוּלְכָעָן עַמְּשָׁתְּחָעָן דִּי וּוּרְטָמָר: „בַּיִּי דִּי בִּינְעָרָר פָּוֹן מַיִּין פָּאַטְעָר, דָּעַם קִיּוּרָט נַאֲפָאָלָעָן, שְׁוֹעָר אַיִּד אָזְּ פָּאָר אַיִּירָט בְּעַנְעָהָמָעָן זַיִּךְ גַּעֲנָעָן מִיר וּוּעָט אַיְהָר וּוּרָעָן גַּעֲפָאַטְשָׁטָט פָּוֹן מִיר“. נַאֲטְרְלִיךְ, האט אַיְהָם דָּאָס נִישְׁתְּצִוְּגָעָלָזָעָן, ער זַאְל שְׁפָעְטָרָט, וּוֹעֵן פְּרִינְצִי נַאֲפָאָלָעָן אַיִּז שַׁוִּין גַּעֲוָאַרְעָן קִיּוּרָט, אַרְוּמְקָרִיכָעָן אַרְוָם אַיְהָם אָוֹן זַאְל אַרְוָם אַיְהָם לְעָקָעָן אָוֹן שְׁמַעְקָעָן. נַאֲפָאָלָעָן האט אַיְהָם אֲבָעָר קִיּוּמָאָל נִישְׁתְּצִוְּגָעָלָזָעָט צַוְּזַיִּר צַוְּזַיִּר, נַאְר אַיִּז זַיִּין

גוטסקייט האט ער אייהם געשנקט א יהרליך מתנה פון 6000 פראנק. זעלבסטפרשרטעןדריך, האט אוז נאכ פארץ' גראף לעאן געקלעקט אווח אין צאחזן, און ער האט געהאלטען כסדר אין אין שרייבען שאדרער-ביבוילעך צו זיין האלב-ברודער גראף וואלעוסקי אין צום הערצאג פון מארני אין צום קעניג ושראַם פון ווועסטפאל. ער האט געפרובט שרייבען אוזעלכע ברוילעך אויך צום באָראָן דושעמס ראמשייד, און דער באָראָן האט נישט געפונען פאר נויטיג אייהם אַפְּלִיו צו ענמפעערען. ער האט זיך דאן גענומען צו פיעל געשעטען: ער איז געווארען א פערזעיכערונגס-אנגענט, ער האט געמאכט א-טנט-פאָאַבריך. ער האט ערפונדען א לאַמאָפ, וואָס דרעחת ווֹר, ער האט געד-וואָאַלט אַיִינְפְּהִירְדָּעָן פָּאָרֶן מֵילְיָטְרָהְמָאַקְּעָן אַנְשָׁטָטָט בְּעַטָּעָן — אָן אַלְעָ פְּרָאַיְעָקְמָעָן האָבָעָן זיך יְעַדְעָם מָאָל אַוְיסְנָעָלָאָזָעָן דְּרָמָאִיט, וָאָס ער האט געבעטען דעם הערר, צו וועלכען ער האט זיך געוענדערט מִיט זַיִד, ער זאָל אַיהם לְיִהְעָן אַנְמִילְתִּיחְדָּר פָּזָן אַפְּינְגְּרָאָנָק. אוֹפְּה דער עלטער, שָׂוֹן נָאָר צומ סָופֶ, האט ער חתונה געהאט מִיט אַנְאיַנְפְּאַכְּעָר אַרְבִּיטְרָאִין, פָּאָנוֹ זְשָׁאנָעָן, וועלכען האט אייהם געבוירען צוֹויִי קִינְדְּרָאָר אַוְן האט אַיהם מִפְּרָנָס געוווען בְּדוֹחָק פָּוֹן אַיְהָר אַרְבִּיטְרָאִין. אַיִן יָאָהָר 1881 אַיִן ער גַּשְׁטָאָרָה בען, 57 יָאָהָר אַלְטָן, אַיִן אַקְּלִין שְׁמַעְתָּעָל אַיִן פְּרָאַנְקְרִיךְ, אַיִן נָוִט אַוְן אַיִן דְּחָקָות. די שְׁכָנִים האָבָעָן גַּעֲמֹזָט צוֹנוֹפְּמָאַכְּעָן צוֹוִישָׁעָן זַיִד, אָס פָּאָר אַיהם צו בעשטעלטען דעם אָרוֹן.

א טראָנְגָּעָפְּנָעָן פָּוֹן אַמְּנָשְ׀לִיךְ לְעַבָּעָן. אָפְּשָׁר וּוּט אַגְּרִוִּיסְעָר פְּסִיכָּאָלָּאָגָּן קָאנָעָן אַרְוִוִּיסְגָּעָפְּנָעָן אַיִן זְיִוִּין בָּאַרְאַקְּטָעָר אַנְעַהְנְלִיקִיט מִיטְּמָן גַּרְוִוִּיסְעָן מַאְטָעָן. מַאְקָס נָאָרוֹי, לְמַשְׁלֵך, בַּיּוֹם בעטראָכְטָעָן פָּוֹן דעם דָאַזְיָגָעָן לְעַבָּעָן, גַּעֲפִינָּט, אָז בִּיְדָע זְעָנָעָן זַיִד אַיִן תָּזָק אַרְיוֹן גַּנְאָצָעָן עַנְחָלִין. דְּרוּעָלְבִּיגָּעָר ווּלְדָעָר מָוֶת, דְּרוּעָלְבִּיגָּעָר אַיְבִּיגָּעָר תָּאוֹהָר צו שְׁלָאָגָעָן זַיִד, דְּרוּעָלְבִּיגָּעָר כָּרְבִּינָגָעָר פָּאָנְכָּאָזְיָע, דְּרוּעָלְבִּיגָּעָר עַנְעָרָגָע, דְּרוּעָלְבִּיגָּעָר עַנְאָזָיָם, דְּאַסְוָעָלָי בְּיוֹעָן גַּיְשָׁוּעָלְעָן זְוִוִּיסְעָן פָּוֹן קִיּוֹן שָׁוָם רִקְוִיכָט אָוִוָּף אַצְוִוִּיטָעָן מַעֲנְשָׁעָן, — בְּקִיצוֹר, אַלְעָ אַיְגָעָנְשָׁאַפְּטָעָן, פָּוֹן וועלכע עַס זַיִד צְזָאָמָעָן דִי גַּרְוִוִּיסְקִיט פָּוֹן נַאֲפָאַלְעָאָן. אַיִךְ, דעם אַמְתָה גַּזְאָגָט, קָאָן דָאָס נִישְׁטָמָט זְהָהָן. אַיִךְ וְעַה נָאָר דעם נִישְׁטָמָט אַמְתָה גַּזְאָגָט, סְעָן טָאַטָּעָן. די גַּוּוּהָנְלִיכָּע עַרְשִׁינְוֹנָג: דער זְהָהָן האט נִישְׁטָמָט דָאָס גַּרְוִוִּיסְיָה קוֹיִט פָּוֹנְגָּמָט טָאַטָּעָן, אַיִן נָאָר וּוֹיֵל ער האט די גַּוּטָעָנְהָיִיט, נַזְכָּט ער

זי אוים צו אלע קלינינקיטען און ווערט א סקאנדאליסט און ווערט אן'אויס געלאסענער און ווערט א וועלטלאזער מענש. די עהניליכיות צום טאטען איז די עהניליכיות פון א קאץ צו א ליב; ביידע רעכגען זיך אין דער ואָראַ לאגניע צו אויין און דערזעלביבער משפחה, נאָר אויינער איז א קאץ און דער אנדרער א ליב. אויינער איז נאפאלאען דער גרויסער און דער צווויתער איז דער גראָפֿ לעָן. אַ העלטט פון נאפאלאען. נאפאלאענס'ס גרויסקייט איז אַבער בעשטאנען איז דעם, וואָס ער איז געווען אַ גאנצער. די טראָנדיע פונ'ס דאּוינען לעבען איז — אַז אַ גראָפֿ לעָן איז אַ זוהן פון נאפאלאען.

פואל לאפארג

נאטורייה, חוות דעם וואם ער איז געוען אַ מִילְיאָנֶר, איז ער דורך
אנט געוען דער אַנְפִּיהָרָעָר פון די פראנצ'יזויש קאמוניניסטען אונ רעוואָלָה-
צייאָנֶרָעָן, דען געוען איז דאס פָּאָול לאָפָּאָרג, דער בעריה המטער אַיידעם פון
דעט נאָך בעריה המטער ען קָאָרְלָ מאָרְקָס. עס איז נאָר אֹזָ צָפָּאָל, זעלבָּסְטָ
פֿערְשָׁטְעָנְדְּלִיךְ, וואָס בְּמִעֵד אַלְעָן נְרוּוּסָע אַנְפִּיהָרָעָר פון די סָאַצְּיָאָלִיםְטִישָׁ
פֿאָרְטִּיעָן זָעָמָן גַּעֲוָעָן אָזָן זָעָמָן תְּמִידָן מַוְילְיאָנֶרָעָן — אַבּוֹאָהָל אַמְּאָל
מַאְכָּט זַיְד, אָז אַ מעָנֵש, נִיטָּ קִין אַיבְּרָעָנְשְׁפִּצְעָר, שְׁטָעָלְטָ
אָבָּ אַ וַיְיָלָע בַּיְּ דַעַם דָּאוּגָעָן אַוְשָׁמְתָּאָנָר אָזָן, נִישָׁת וַיְיָלָעָנְדִּיגְ, פֿעָרְטָרָאָכְט
ער זַיְד וַעֲגָעָן אֹזָא מַעְרָקְוִידְרִינְגָעָן צָפָּאָל. אַדְרָבָּא, אָפְּשָׁר אָזָן עַס נָאָר שְׁעָ
נָעָר נאָך פָּוּן אַזְעָלְכָע פִּינְעָן מַיְילְיאָנֶרָעָן, אָז נִישָׁת קָוְקָעְנְדִּינָן אוּוֹה וַיְיָעָרָ מִיד
לִיאָנֶרָעָן, האָבעָן זַיְ אַזְעָן פִּינְעָן גַּאֲלָדָעָן הָאָרֶץ, מִוְצָפְּהָהָלָעָן מִיטָּ יְהָרָעָן עַלְעָנָה
דָעָן, אָזָן זַיְ אַרְבִּיטָעָן מָאָג אָזָן נָאָכָט פָּאָרְזָן אַרְיָמָאן, וואָס הָאָטָן נִישָׁת וְאָס
צָו פֿרְעָסָעָן אָזָן וְאָזָא אַזְוּקְצָוְלְעָנְגָעָן זַיְוָן נְאָרְשָׁעָן קָאָפָ. אָזָן זַיְד זָעָמָן זַיְד
מִקְרָבִ פָּאָרְזָן פֿרְאָלְעָמָרְיעָר, וואָס אָזָן אַזְיָן נְאָרְשָׁעָן אָזָן לְאָזָט זַיְד רָק עַקְסָ
פֿלוֹאָטָרָעָן, אָזָן לְעָרָנְעָן דַעַם אַוְיָסְנָעָמָוּטָעָן אַרְבִּיטָעָר, וְעוֹלָכָעָד מִיטָּ דַי

פָּאוֹל לְאַפְּאָרָג

מִילְיאָנָן פָּאָר אַנְדָּרָעַ, דָּסֶם אַיְビָנָעַ קָרָעַצְעַן אֹוֵפֶן מִילְיאָנָעַ אָוּן דָּסֶם
אַיְビָנָעַ וּוַיְינָעַן אֹוֵיפֶן דִּי אָמְנוּרָעְכְּטִינְקִיטֶן פָּוּן דֻּעַם דָּאָזְגָּעַן, וּוּלְכָעַר הָאָט
אַ מִילְיאָן. דִּי חַוִּיפְזָאָךְ אַיְזֶן, צָוַחַבְעַן אַ מִילְיאָן אָוּן צָוַחַטְעַן תְּמִיד
אַיְזֶן אֹזֶא מַקְרִיב וַיְזֶן זִיךְ פָּאָרָג' אָרְיוּמָן. אָפְּשָׁר וּוּטָם קָוְמָעַן אַ צִּימָט
וּרְעָעַ שִׂיבְלָעַדְמָס אָוּן פָּאָזָאנְסְקִים וּוּלְעַלְעַן אַזְעַלְעַכְעַ אַנְפִּיחָרְעָס
אָוֵיד! דִּי מִילְיאָנָן דֻּעַרְצָוַהְאָבָעַן וַיְזָהָוַן. נָאָר נִישְׁתָּאָסֶם בֵּין אַיְדַּיְמָעַסְעַן.
יעַדְעַנְפָּאָלָס אַיְזֶן פָּאָוָל לְאַפְּאָרָגֶן גַּעֲוָעַן אַיְינָעַ פָּוּן גַּאֲרָסָעַ, אָוּן אָפְּשָׁר
אַיְזֶן עַר גַּעֲוָעַן דֻּעַרְצָוַהְאָבָטָאָר. וּוּלְכָעַן דִּי דָּאָזְגָּעַן פָּאָרָטִיעַן הָאָרָ
בְּעַן גַּעֲהָאָט אַוְיְפָצְוּוֹיְזָעַן בְּיוֹן הַיְוִינְטִיגְעַן טָאגֶן. מַעֲרְקָוְרְקִינְגָּעַר אַבָּעַר פָּוּן
זִיְּוָן לְעַבְעַן אַיְזֶן גַּעֲוָעַן זִיְּוָן טְוִוִּיט. דָּעַן נִישְׁתָּאָסֶם אַטְאָטְרִילְכְּעַן טְוִוִּיט אַיְזֶן עַר
גַּעֲשְׁטָאָרְבָּעַן, נָאָר אַלְיָוָן הָאָטָט עַר זִיךְ גַּעֲנוּמָעַן דָּסֶם לְעַבְעַן, זִיךְ אָוּן זִיְּוָן
זַוִּיבְעַן אַיְזֶן אָוּן דֻּעַמְעַלְבִּינְגָּעַן טָאגֶן. אָפְּשָׁר אַיְזֶן דָּסֶם אַיְזֶן גַּעֲוָעַן אֹזֶא
מִיּוֹן פָּאָנְטָאָזָעַן פָּוּן אַ מִילְיאָנָעַר. אַיְזֶן דֻּעַרְעַלְבָּכָעַר וּוֹאָךְ הָאָטָט זִיךְ אַיְזֶן אַנְיָנָ
אַנְדָּרָעַר אַמְּעָרְקָאַנְיָשָׁעַר מִילְיאָנָעַר אַיְזֶן פָּאָרָזָן, דְּנָיאָוָל וּוֹאָףְקָה בִּישָׁאָפָּה, אַיְזֶן
גַּעֲרָמָאָן פָּוּן 34 יָאָהָר, גַּעֲנוּמָעַן דָּסֶם לְעַבְעַן, וּוֹיָל דָּסֶם לְעַדְגִּינְגָּהָן אַיְזֶן
נַמְּאָס גַּעֲוָאָרָעַן. נַאֲטִירְלוּחָ, פָּאָוָל לְאַפְּאָרָגֶן אַיְזֶן נִשְׁתָּאָסֶם גַּעֲוָאָרָעַן. אַדְרָ
בָּא, זִיְּוָן לְעַבְעַן אַיְזֶן גַּעֲוָעַן אַ לְעַבְעַן פּוֹל מִיטָּאָרְבִּיטָן אַיְזֶן גַּעֲהָאָט הָאָטָט
חוּכְבָּעַן, הַיְוִילְגָּעַן אַיְדָעָאָל, דֻּעַרְפָּאָר טָאָקִי הָאָטָט עַר אַיְזֶן זִיךְ שְׁעַנְגָּרָעַן אַיְזֶן
אַסְּךְ פִּילְאָזָאָפְּיִשְׁעָרָעַן תְּיוֹרָז זִיךְ אַוְיְסְגָּוּכְטָ פָּאָר זִיְּוָן זַעֲלָכְסְּטִמְאָרָד: עַר
הָאָטָט נִשְׁתָּאָסֶם גַּעֲוָאָלָט, זַאנְטָאָט, דֻּעַרְוָאָרְטָעַן זִיךְ, בֵּיזְעַר וּוּטָמְלָט וּוּלְכָעַר
זַוְּבָּעַצְיָגְן יָאָהָר אָוּן וּוּטָמְלָט וּוּלְכָעַר קָרְפְּטָעָלִיךְ אָוּן נִיְּסְטָמְינָר
לִיךְ „דֻּרְרוּמָן גַּעֲהָמָט עַר זִיךְ דָּסֶם לְעַבְעַן קָנָאָפְקָ אַיְדָעָר עַר וּוּטָמְלָט זַיְבָּעַצְיָגְן יָאָהָר.
עַר אַיְזֶן גַּעֲוָעַן, אַ פְּנִים, אַ זְּהָר עַמְּפִינְדְּלָכְבָּר מַעְנָשׁ, וּוּלְכָעַר הָאָטָט נִשְׁתָּאָסֶם גַּעַד
קָעַנְטָ אַפְּיָלוֹ אַיְזֶן גַּעֲדָנְקָעַן סּוּבָּל זִיְּוָן אַ צִּימָט, וּוּנְעַן דֻּרְרָמָגְעַן וּוּטָמְלָט נִשְׁתָּ
קָעַנְעַן מַעְהָר אַזְוִי פָּעָרְטָרָאָגָעַן אָוּן דֻּרְרָקָאָפְקָ וּוּטָמְלָט אַמְּאָל דֻּעַרְלָאָגְעַן אַ דְּרָעָה.
אָוּן דֻּרְרָיְבָּר הָאָטָט עַר זִיךְ צְוָעָאִילָט אָוּן הָאָטָט גַּעֲמָאָכָט אַלְיָוָן דֻּעַם שְׁטָאָרָב.
עַס אַיְזֶן פָּאָרָהָן אַ מַעְנָשׁ, וּוּסֶם קָעַן נִשְׁתָּאָסֶם פָּעָרְטָרָאָגָעַן דָּסֶם שְׁטָאָרָבָעַן אַוְיָחָד
דֻּרְרָתְּיוֹה, וּוֹיָל עַר אַיְזֶן קִיצְעַלְדִּיגָּ, אָוּן וּוּידָעָר אַיְזֶן פָּאָרָהָן אַ מַעְנָשׁ, וּוּסֶם
קָעַן נִשְׁתָּאָסֶם פָּעָרְטָרָאָגָעַן דָּסֶם לְעַבְעַן, וּוֹיָל עַר וּוּטָמְלָט אַמְּאָל מַוּזָּעָן פָּאָהָרָעַן מִיטָּ
אַ קְרָאָנְקָעַן מַאָגָּעַן קִיּוֹן קָרְלִיסְבָּאָר אָוּן וּוּטָמְלָט זִיךְ מַוּזָּעָן אַמְּאָל צְוָלְעַגְעַן אַ
קָאָלְמָעַן קָאָמְפְּרָעַס צָום קָאָפָּ. אַויְ אַויְ, דִּי דָּאָזְגָּעַן קָאָפְּרִיוֹזָעַן פָּוּן דִּי מִילְיאָן

נערען ! די שרייפטשטעלערין ושארוש סאנד האט אונז אמאָל געשילדרערט איז אַראָמאָן אַהֲלָה, וועלכער האט מורה פאָרֶין נאַסְ-זְוּרָעָן, אַזְּן דעריבער, וויל ער האט נצעעהן אויפֿן הומעל אַוְאלקען, האט ער זיך דערוויל אַדְיוֹנִי-נוווארפֿעָן אַזְּן טַיֵּךְ. אַיז דַּאַם אַ קְעַמְפְּרַנְגָּטוֹר ? טַהַות אָזְּוִי אַ מעַנְשׁ, וועלְכָּר האט אַ היְלִינְגָּן אַידְעָאָל בָּאָמָּתְדִּין אַזְּן אַיהם אַזְּן ווַיִּסְמַחַן, אָזְּוִי נִישְׁתַּחַת אַזְּאָה אַיְנָעָר בְּלִיּוֹר בען אויפֿן פָּאָסְטָעָן אָזְּוִי לְאָנָּגָן ווַיַּאֲנַדְּרַי פִּים מְרַאְגָּעָן אַיהם ?

„אַיך בְּרַעְנָגָן מִיךְ אָזְּמָן“, שְׂרִיבְּטָ פָּאָול לְאַפְּאָרְגָּן צַו זַיְן פְּלִימְעָנִיק, וועלְכָּען, נַאֲטִירְלִיךְ, ער האט אַיבְּרָעָנְלָאָזָט זַיְן נַאֲנְצָעָן פְּרַעְמְעָנָעָן, — „אַיך בְּרַעְנָגָן מִיךְ אָזְּמָן, אַיְדָעָר עַס ווּעַט קוּמָעָן דַּי עַלְטָעָר אַזְּן ווּעַט דַּוְיְבָעָן בַּיִּ מִיר דַּי פְּרַעְגְּנִינְגְּעָנָס אַזְּן דַּי פְּרַיְדָעָן פָּוָן לְעַבְעָן אַזְּן דַּי קְרַאְפָטָט פָּוָן מִיּוֹן גּוֹף אַזְּן פָּוָן מִיּוֹן גּוֹיסְטָט. זַוְנַט יְאַהְרָעָן שְׁוִין האָב אַיך מִיר פְּאַרְגְּנָעָנוּמוּן, נִישְׁתַּחַת עַלְטָעָר צַו ווּעַטְעָן ווַיַּזְבְּצִיגְן יְאַהְרָה. אַיך שְׁטָאָרָב מִיט דַּעַר דַּעַר חֻכְּסָטָעָר שְׁמָהָה. אַזְּ שְׁוִין אַזְּן דַּעַר נַאֲהַנְסָטָעָר צְוּקָנְפָט ווּעַט זַעְגָּעָן אַזְּנוּנָעָר אַיְדָעָע אַיך הָאָב גַּעַדְיָעָנָט פִּינְעָק אַזְּן פְּרַעְצִין יְאַהְרָה. הָוִיך וְאַל לְעַבְעָן דַּעַר קָאָמָּוֹר נִזְוָם ! “ — כְּלְעַבְעָן, ווֹעָן אַזְּן דַּעַר נַאֲהַנְסָטָעָר צְוּקָנְפָט שְׁוִין ווּעַט דַּי דַּאְזִיגָּע אַיְדָעָז זַעְגָּעָן, וְאַלְטָט עַס הָאַבָּעָן גַּעַלְיוֹינְט פְּאָר אָזְּ אַפְּאָרְגָּן, אַוְנְטָרָרִ צְוּוּוֹאָרְטָעָן נַאֲרָד דַּי עַטְלִיכָּעָחָדִים אַדְעָר דַּי עַטְלִיכָּעָחָדִים אַזְּן זַיךְ אַנְצָוֹר קָוּקָעָן דַּעַם דַּאְזִיגָּעָן עַסְפָּה מִיט דַּי אַיְגָנָעָן אַוְגָנָעָן, שְׁוִין דַּאַס אַלְלִין, צַו זַהְעָן ווְיַי דַּי גּוֹלְדָט אַזְּן דַּי רַאֲטְשִׁילְדָט אַזְּן דַּי שִׁיבְּלָעָס אַזְּן זַיךְ דַּי פְּאוֹזְנָאָסְקִים ווּעַלְכָּעָן זַיךְ טַיְלָעָן מִיט דַּי אַרְיָעָמָע, אַיזְּן, בְּנָאָמָנוֹת, אַוְיַיךְ ווּעַרטָ, אָזְּ מַעַן וְאַל צְוַיְּעָב דַּעַם אַ גַּעַוְוִיסָע צִיטָט מַוְתָּהָר זַיְן אַוְיַיךְ עַטְלִיכָּעָחָדִים אַזְּן שְׁמָד חָות אַזְּן מַעַן וְאַל מַקְבְּלָ-בְּאַחֲבָה זַיְן אַ שְׁטִיקָעָל חָוָסָט אַזְּן אַבְּוֹסָעָל קָפְּוּעוּהָ מַאְגָּה. זַעַר ווַיִּסְמַחַן בַּיִּ אַיְהָם, אַפְּשָׁר ווְאַלְטָט אָזְּ אַפְּאָרְגָּן אַלְלִין נַאֲרָדָעָן דַּי זַבְּהָ, צַו דַּעַר לְעַבְעָן דַּי צִיְּמָה, אָזְּ זַיְנָעָ פְּרַאֲלָעְטָאָרִיעָר ווְאַלְטָעָן זַיךְ לְאַזְוָעָן אַיְנָרָעָדָעָן צְוּזָנוּחָמָעָן בַּיִּ אַיְהָם זַיְנָעָ מַלְיָאָנָעָן, אָזְּן ער ווְאַלְטָט זַיךְ נִשְׁתַּחַת דַּאְרָפָר נַעַד בַּעַד אַוּוּקָנָעָבָעָן עַרְשָׁת זַיךְ אַיְגָנָעָם יְוֹרָש.

לְכָל הַדְּרוּת אַיזְּן פָּאָול לְאַפְּאָרְגָּן גַּעַוְוָעָן אַ גַּעַוְאַלְדוֹגָעָר אַנְיִטְאָטָאָר. ער האט אַסְכָּר גַּעַרְבִּיט אַיזְּן זַיְן לְעַבְעָן אַזְּן האט אַיךְ אַפְּשָׁר גַּעַלְיוֹטָעָן נַלְתָּה אַזְּן אַיְהָם אַיזְּן נִשְׁתַּחַת זַיְן אַזְּן אַלְיַץ נַאֲרָד גַּעַשְׁמָנָעָן אוֹיפֿן

אלטען שטאַנדפּוֹנְקֶט פּוֹן זַיִן שׂוּעֵר עַלְיוֹרָהָשְׁלוֹם אָזֶן אַפְּיָלוֹ אַלְעָ נִיעַ פִּרְזָשִׁים צָוֵם מַאֲרָקְסִיזָם הָאָט עַר נִישְׁתָּגַעַנְטָלִיְידָעַן. יַעֲדַעַנְפְּאָלָם אָזֶן עַר דָּעַר דָּאָזְוִינְגָּר, וּוּלְכָעָר הָאָט דָּעַר וּוּלְטָמָגְעַבָּעָן דַּי בְּרָאַשְׁוּרָעָ : „דָּאָס רַעַכְטָמָר זַיִן פּוֹילְזַיִן“. יַעֲדַעַר מַעֲנֵשָׂהָאָט דָּאָס רַעַכְטָמָר זַיִן פּוֹילְזַיִן אָזֶן נִישְׁתָּגַעַנְטָלִיְידָעַן. דָּעַר גַּרְעַסְטָעָר פְּעַהַלְמָעָר פּוֹן דָּאָזְוִינְגָּר לְעַהְרָע אָזֶן אָפְּשָׁר דַּי לְאָנוֹמָק, וּוּסָמָפְּעַהְלָט אַיְהָה. אָט, לְמַשְׁלַח, זַעַנְעַן שַׁוְּן דַּי מַיְלָיאַנְגָּרְעָן אָזֶן וּוּיְוָיט, אָזֶן זַיִן נַזְעַנְדָּאָוִים יַעֲנֵעַס רַעַכְטָמָר פּוֹן פּוֹילְזַיִן לְוִוְּת אַלְעָ קַרְעַפְּטָעַן, אָזֶן פָּאָרָט אָזֶן מַעַן נַאֲךְ נִישְׁתָּגַעַנְטָלִיְידָעַן מִיטָּזִי. וּוּסָמָפְּעַהְלָט אַרְיָמָעָ מַעֲנֵשָׂעָן נַאֲךְ מַעְהָרָתְהָוָן פָּאָר דָּעַר וּוּלְטָמָס וּוּנְעַנְעָ ? נַאֲטוּרְלִיךְ, נִישְׁתָּגַעַנְטָלִיְידָעַן אָזֶן גַּעַהְנָהָן לְעַדְיָג אָזֶן אָזְוָרָה אַנְגְּנַעַנְהָמָעָ זַאָה. אָז, „אַרְבָּיוּמָטָמָאָכָט דָּאָס לְעַבְעָן זִיס“, הָאַבְעָן, עַלְבָּסְטָפְּרַשְׁטָמְנְדִּיךְ, אַוְיְסְגָּרְעָטָכָט דַּי דָּאָזְוִינְגָּר, וּוּלְלָכָעָן הָאַבְעָן אַלְיָוָן נִישְׁתָּגַעַנְטָלִיְידָעַן אָזֶן הָאַבְעָן גַּעַוּוֹלָטָמָר, אָז אַנְדָּרָעָ זַאֲלָעָן אַרְבָּיוּמָטָמָאָכָט פָּאָר זַיִן, פְּוֹנְקָט אַזְוָיָוִי דָּאָס וּוּאָרָט, אָז, „גַּאֲרָאָנִים הָאַבְעָן לְיַעַבְעָר“, הָאַבְעָן אַוְיְסְגָּרְעָטָכָט דַּוְקָא דַּי קְלָוְגָּן, וּוּלְכָעָה הָאַבְעָן אַלְיָוָן גַּעַי וּוּאָלָט עַסְעָן דָּעַם צַוְּקָעָר. דָּאָס אַלְעָם אַיְזָן עַלְבָּסְטָפְּרַשְׁטָמְנְדִּיךְ. נַעַכְתָּעָן הָאָט מַיְנָעָר אַ קָּאַלְעָנָעָ מַוְּרָדְעָמָהָהָנָט דַּי בְּרָאַשְׁוּרָעָ . „דָּאָס רַעַכְטָמָר אַזְוָיָוִי פּוֹילְזַיִן“ אָזֶן הָאָט זַיךְ דָּעַרְבִּי בְּעַלְעַקְטָמָה. אַזְדָּאִי, אַזְדָּאִי. אַיךְ אַלְיָוָן וּוּאָלָט כְּלַעַבְעָן, אַוְיךְ בְּעַסְעָר וּוּלְעַבְעָן פּוֹילְעַנְצָעָן וּוּי אַרְבָּיוּמָטָמָר. וּוּסָמָפְּעַהְלָט מִיר אַבְעָר אַרְזָוִים, וּוּעַן אַיךְ קָעָן דָּאָס נִישְׁתָּמָעָן. אַיךְ הָאָבָבָן נִישְׁתָּגַעַנְטָלִיְידָעַן טַאַלְעָנָט דָּעַרְצָוָן. צָוֵם פּוֹילְעַנְצָעָן אַיְזָן נַוְיְתָגְפּוֹנְקָט אַזָּא טַאַלְעָנָט וּוּי צָוּמוֹזִיק אָזֶן וּוּי צָו אַנְדָּרָעָ זַאֲכָעָן. אַיְינָעָר קָעָן דָּאָס, דָּעַר צַוְּיִוְטָר נִישְׁתָּמָעָן. פָּאָוָל לְאַפְּאָרָג אַלְיָוָן, דָּעַר לְעַהְרָעָר פּוֹן דָּעַר דָּאָזְוִינְגָּר עַרְחַאְבָּעָנְגָּר תּוֹרָה, הָאָט עַם, דָּאָכְטָמָר זַיךְ. דָּאָד נִישְׁתָּגַעַנְטָמָה. עַר הָאָט, נִישְׁתָּגַעַנְטָמָג אַזְוָיָוִי זַיִן לְעַהְרָע, זַיִן גַּאנְצָי לְעַבְעָן גַּאֲרָבִיָּט .

אוֹי, דַּי דָּאָזְוִינְגָּר מַיְלָיאַנְגָּרְעָן מִיטָּזִי יַעֲרָעָ קַאְפְּרִיזָעָן אָזֶן זַיְעָרָע פָּאָנְטָאָזֶן זַיִס אָזֶן זַיְעָרָע לְעַהְרָעָן ! — פָּאָוָל לְאַפְּאָרָג אַזְוָיָוִי אַבְעָר גַּעַוּוֹן אַגְּנוּמָע אַנְיִי טַאַמְּטָאָה .

יוסת פעלודמאן

די נאכרייכט פון זיין טויט איז שטייל דורךגענאנגען דורך די בלעטער :
דא און דארט עטליבכע קאלטצע גליוכיגילטינגע ווערטער דעם געשטערארבגעט,
דא און דארט עטליבכע ביינרגראפישע נאטיצען, עטליבכע ערינגערנגגען וועגען
אייהם אלס „געדאנקענלאזער“, עטליבכע בעמערקונגען וועגען זיין קנסט אלס
„הייפנאציזער“ און וועגען דעם עניין פון „הייפנאז“ בכלל — און שטיל איז
געוואָרען גאר גיך. וואָס וויס דער היינטנער ליעזר, וואָס אסֿט אַוְילִיש
פעלודמאן איז געווען אַמְּאל ? אַ וועלט האָט זיך מיט אייהם געשאָקעלט, די
געזעלשאָפְּטְּלִיבְּכָּע וועלט ווי אַוְיך וויסענשאָפְּטְּלִיבְּכָּע. נאטירליך, די „געדאנק
ענלאָזעריו“ איז אַלְגְּנוּמִין איז היינט אַ רעכט ביסעל וואָכְּדִין געווארען.
זי איז אַראָבְּגְּעֻקְּמוּן ביז צו דער מדרגה פון אַ גַּעֲזָעֵל טהִיִּי, איז יעדען וושׂוֹרְפִּיקִים נאָרָד
לייטְסִם רַאֲפְּסָאָדִיע, זוען דער עולם געהנעצט שוין פון לאָגְּנוּוֹיְלִינְקִיּוֹט,
מאָכְּט זיך באָלֶד, אַז עפְּס אַ קְרוּב אַדְעֵר אַ נַּחֲעַנְטָעֵר פַּרְיִינְד כַּאֲפָט זיך אַדְוִים
און ווֹיְזַט עטליבכע קוֹנְצְשָׁטוֹקְלָעֵד אלס געדאנקענלאָזער. ער לאָוט זיך די
אוּגָּעָן פָּרְבִּינְדָּעָן אַזְּנָעָמָן טַרְעַפְּט, ווֹ שְׁפָעַט עַמְּאִיז, ער זעַצְט זיך אַזְּנָעָמָן
און זָגָּט, ווֹ די קָעְבִּין הייטְסִט, ער לאָזָט בעהאלטען אַ נַּאֲדָעֵל אַזְּנָעָמָן זָכְּתָּמָן זָי
דאָן אַ צְוִירְדָּרִי שְׁהָה, ביז ער גַּעֲפִינְט זָי אַדְעֵר ער גַּעֲפִינְט זָי נִישְׁט. אַדְעֵר
ער זָכְּתָּמָן זָי אַוְיסָם עפְּס אַ גַּעֲזָעֵן פָּאַרְשָׁוֹן אלס „מעְדוֹידָם“, אַוְסָם אַיְהָם
איינְצְשָׁולעְפָּרְעָן, אַזְּנָעָמָן גַּלְאָצְט אַיְהָם אַזְּוִי לאָגָּנָן אַז, ביז די אוּגָּעָן גַּעֲהָנוּ
אייהם אַלְיָין אַיבָּעָר, אַזְּנָעָמָן ווֹעַן עַס גַּרְאָט אַיְהָם אַחֲרִי כל אלה נִישְׁט, שטעהט
ער פְּלוֹצְלִינְג אַוְוָף אַזְּנָעָמָן זָגָּט, אַזְּנָעָמָן זָי ער עפְּס נִישְׁט רַיבְּטָג אַוְפָּגָעָן
לְעַנְתָּן. דַּעַנְסְּמָאָל אַבָּעָר, פָּאָר זָקְעָס אַזְּנָעָמָן צְוָאנְצִיגִּין יְאָהָר, זוען פַּעַלְדָּמָאָן אַז
אוּפְּגָעְטָרְעָטָן, אַזְּנָעָמָן די זָאָר אַנדְעָרְשָׁגָעְוָן. מעַן אַזְּנָעָמָן פָּאָר אַ
רְעַטְעָנִיש. מעַן האָט גַּעֲגְּלִיבְּט, אַזְּנָעָמָן שְׁטָעהָט פָּאָר דַּעַר עַנְטְּרַעְקָוָן פון אַ
נִיְּעָר נַאֲטְוּרִיךְ-רַאֲפָט. מעַן האָט גַּעֲרַעְט זָגָעָן אַ צְוָוקְמָעָנָעָם זָקְסְטָעָן
חוֹשֶׁךְ די בעריהָמְטָעַטָּע פַּיוֹאַלְאָגָּנָעָן אַזְּנָעָמָן פְּסִיכָּאָלָגָּנָעָן אַזְּנָעָמָן מַעְדוֹצִינְעָר זָגָעָן
געַשְׁטָאָגָעָן אַזְּנָעָמָן הַאָבָּעָן-גַּעֲנָלָאָגָעָן אַזְּנָעָמָן חַאָבָּעָן. יְאָדָעָן טָאגָן נִיעָטָעָמָן אַזְּנָעָמָן

געשטעלט אײינער א בעקאנטער מײינער, א דראקטאר אײַן פֿעטערבורג, האָט זוּין גאנצע פראקטיך געווואָרְפֿען אָזֶן האָט זיך בעשעפֿיגנט נאָר. מײַט דעם ענֵין פֿעלדמאָן. אַ וועלט האָט געָקָבָט. ווֹאָס אַין פֿעטערבורג האָט זיך דעֲנסָס מְמָלָאָל, אַינְסִים יַאֲהָר 1886, מײַט אַיהם אַבענְטָהָן, אַיז כְּמַעַט נִישְׁתָּצָו גְּלוּיָה בען.

אוֹן אִיךְ גַּעֲדָנֵק אַיִם, וְוי עַס וּוְאַלְטַ הַיִּנְטַ גַּעֲוָעַן: אַ יְוָנְגָעֶרְמָן פָּוּן אַ יְאָהָר פִּינְגָּן צְוָאָנְצִין, אַ שְׁטָאָרְקָעָר גַּוְּפָעָס הַעֲכָר וְוי מִיטָּלְזָוָאָקָם, טִיעַ-שְׂוֹוָאָרְצָעַ הַאָרָ, אַוְן דָּעְרְבִּי אַ בְּלָאָסְקִיטָּי אַיְן פְּנִים, אַ מְעָרָךְ וּוּוְיְדָרְגָּעָר קְרָאָנְקָה אָפְּטָעָר גַּלְאָנְץ אַיְן דִּי אָוְגָעָן אַוְן אַוְמָרוּהָגָנִיקָּט אַיְן אַלְעָזִיְּנָעַ בְּעוּוֹגָנְגָעַן — אַז שְׂוִין אַוְיפְּן' עַרְשָׁמָעַן בְּלִיק הַאָטָם מַעַן גַּעֲקָעָנְטָן דָּרָעָר קְעָגָעָנְטָן, אַז מַוְּרַחְבָּה אַבְּעָנְטָן דָּא צְוָתָהָן מִיטָּן אַנְרוּעָן-סִיסְטָמָעָם, וְוָסָם אַיְן אַוְנְגָעָר וּוּעָהָנְלִיךְ שְׁטָאָרָק אַוְיְסָנְבָּילְדָעָט. אַוְן דָּאָן גַּעֲדָנֵק אִיךְ, וְוי עַרְשָׁעָהָלָט אַנוֹנָּזָן פָּוּן זְיוּן לְעָבָעָן. זְיוּן זְוִידָעָ, דָּאָכְטָן זְוִיר, אַיְן גַּעֲוָעַן שְׁוָחָת אַיְן כְּעָרָסָאָן, זְיוּן טָמְעָן אַיְן גַּעֲוָעַן אַיְן יְוָד לְמָדָן מִיטְּן נַאֲמָעָן רַ' אַלְיהָוָ קָאָפְּעָלָ, זְיוּן פָּעָטָעָר דָּרָבָּה אַיְן גַּעֲוָעַן רְבָּ; עַרְשָׁבָר אַיְן גַּעֲוָעַן אַנְ' אַוְמָרוּהָגָנָעָר גַּיְסָט אַיְן אַבְּרָהָם אַיְן גַּעֲוָעַן רְבָּ; עַרְשָׁבָר אַיְן גַּעֲוָעַן אַרְטָם אַלְיָוָן נִישְׁתָּגַעַן עַרְשָׁבָר הַאָט אַיִם גַּעֲמָרְבָּעָן פָּוּן אַדְרָט צְוָאָרָט אַיְן עַרְשָׁבָר הַאָט וּוּאָסָט פָּאָרוֹוָאָם. אַיְן טִיפְּלִים אַיְזָן עַרְשָׁבָר גַּעֲוָעַן אַיְן גִּימְנָאָזְוָוָם, אַוְן דָּאָן הַאָט עַרְשָׁבָר גַּוְּזָאָלָט מִיטָּן דִּי עַרְשָׁטָעָן עַמְּנָרָאָנְטָעָן נַאֲךְ דִּי עַרְשָׁטָעָן פָּגָנָרָאָמָעָן אָרוֹוִים זְקוּיָן אַמְּנָרִיקָא, אַוְן פְּלוֹצְלָנְגָן אַיְזָן עַרְשָׁבָר גַּעֲוָעַן אַיְן בְּרָעְמָלָי אַוְן אַיְזָן גַּעֲנָנָגָעָן אַזְוּוֹף דִּי לְעַקְצִיעָם פָּוּן פְּרָאָפְּעָסָאָר הַיְּדָעָהָיִם אַוְן דָּאָרָט הַאָט עַרְשָׁבָר גַּעֲוָעָהָן צְוָם עַרְשָׁמָעָן מַאְלָ דֻּסְם בְּעוּוֹאָסְטָעָן הַיְּפָנָאָטִיזָעָר הַאָנוֹזָעָן — אַוְן עַרְשָׁבָר גַּעֲפָרָוּבָט אַיִם נַאֲכָמָאָכָעָן...

אוֹן הַוּפְטוּצָבְּלִיךְ גַּעֲדָנֶק אִיךְ אֵיכֶם פּוֹן אַ „סְעָאנְסָן“, וּוּלְכָעַן עַר הָאָט
גַּעֲנָעַבָּעַן אֵין „דִּיְתְּשָׁעַן קָלוֹב“ אֵין פַּעַטְעָרְבָּרְגָּן. דָּאָס הַיְפְּנָאָטְיוּרָעָן אָוּוֹר
עַפְּעָנְטְּלִיכְעַס סְעָאנְסָעַן הָאָט אֵיכֶם דָּעַר דַּעַמְּאָסְדִּינְגָּר גַּרְאָדָאָנְטָשָׁאָלְנִיךְ
גַּרְעָסְעָד פַּעַרְבָּאָטָעַן, וּוּלְיָלָעַס הַשְּׁמָעָט מִיטָּסְכָּה, אוֹן דָּרְרָכְבָּעַר הָאָט
עַר זִיךְ גַּעַמּוֹת בַּעֲנִיגְעָנָעַן מִיטָּגְדָּאָנְקָעְנְלָעְרִי. אַבָּעָר דִּי דָּזְוָנָעַ גַּעֲדָנָגָן
קָעְנְלָעְרִי וּוּלְ אִיךְ קִינְגָּאָל נִישְׁתָּמָחָר פַּעֲרָעָסָעַן! אָוּוֹת דָּעַר בִּיהְנָעַ,
אַלְסָן וּוּפְעָנְשָׁאָפְּטָלִיכְעַס אוֹן דָּרְ רַעַשְׁטְּנִיקָאָוֹן פִּיעַלְעָנְדָרָעָנְלָעְרָתָעָן. אוֹן
דָּרְ פָּאָעָעָנְלָאָסָן אוֹן דָּרְ רַעַשְׁטְּנִיקָאָוֹן פִּיעַלְעָנְדָרָעָנְלָעְרָתָעָן.

עטלייכע מײַנע באָקָאנְטָע דָּאָמָּען. אַיִּינְעֶר האָט אֹוֵיפָנְעָשְׂרִיבָן אֹוֵיפָ אַ פָּאָז פִּיעָר, אָז פָּעָלְדָּמָּאָן זָאָל גַּעֲהָן צָוָם בּוּפְעָט לִינְקָם, זָאָל צַוְּגָעָהָן צָוָם טִישׁ, וְאָז עַס שְׁטָעָהָעָן נְעַבְּעָן דַּעַם פְּעָרְשִׁוּדְעָעָם עַסְעַנוֹצָאָרָן אֹוֵיד עַטְלִיכְעָ לְכָטָט, זָאָל אָוִיסְלָעְשָׁעָן אַיְּין לִיכְטָט, זָאָל אַרְוִיסְנָעְהָמָּעָן פָּוֹנְ'ם אָוְנְטָעְרִישְׁטָעָן עַק פָּוֹנְ'ם לִיכְטָט אַ נְּאָדָעָל, וּוּלְכָעָ אַיִּינְעֶר פָּוֹן דִּי קָאנְטָרָאָלְעָרָעָן האָט דָּאָרָט אַרְיִינְגָּעָ שְׁטָעָקָט בִּירְיוֹהָה פָּוֹן דִּי אַלְעָ אַנְדָּרָעָן מְעַנְשָׁעָן, וּוּלְכָעָ גַּעֲפָנְעָן זָיךְ אֹוֵיפָ דָּעָר בִּיהְנָעָ לִיעְגָּעָן צְוְויִי טָאָלְיָעָס קָאָרְטָעָן, אַיִּינְעֶר אַרוּטָעָן אָז אַיִּינְעֶר אַ בְּלוּעָ, זָאָל עָרָ פָּוֹן דָּעָר בְּלוּעָר אַרְוִיסְנָעְהָמָּעָן דִּי מְלָכָה צְלָמָ אָזָן זָאָל זָיךְ מִיטָּ דָּעָר נְאָרָ דָּעָל אַנְשָׁעָקָעָן צָוָם זָיךְ פְּרָאָק — אָזָן פָּעָלְדָּמָּאָן הָאָט דָּאָס אַלְעָס מִיטָּ אַוְנְגָּלוּבְּלִיכְעָרָ גַּעֲשָׁוְיְנְרִיךְיָיט אַיִּין לְוִוָּחָ פָּוֹן עַטְלִיכְעָ מְיֻונְטָעָן אַוְיְסָנְעָפְּרִיחָתָן. אָזָן דָּאָן : פָּעָלְדָּמָּאָן זָאָל אַרְוִיסְנָעְהָמָּעָן אַ נְּאָדָעָל, וּוּלְכָעָ אַיִּזְנְשָׁעָקָעָן אַזְּ פְּעָרְשָׁעָקָט אַיִּין אַ פָּאָרָהָאָנָּג אַיִּין אַ לְּאָזְשָׁעָ, עָרָ זָאָל יָוָם בְּעַנְגָּעָן אֹוֵיפָ דָּעָר בִּיהְנָעָ, וְאָוּסָ לִיעְגָּט אֹוֵיפָ אַ טְּשִׁיעָל אַ יְּאָהָרָגָגָן „וּוּיְסְטָנִיק יְעוּרָאָפִי“, אָזָן זָאָל זָיךְ מִיטָּ דָּעָר זִיטָן 173, וְאָוּסָ עַס שְׁטָעָהָט אַ גְּעַדְּכָטָ פָּוֹן אַ . פָּעָט, אַרְיִינְשָׁעָקָעָן אַיִּין דָּעָם אֹותָ A פָּוֹן דָּעָם דִּיכְטָעָרָס אַוְנְטָעְרִישְׁרִיפָט — אָזָן פָּעָלְדָּמָּאָן, וּוּלְכָעָ אַיִּזְנְשָׁעָקָעָן אַיִּזְנְשָׁעָקָט גַּעֲוֹעָן דָּעָרְבִּי, וּוּזְעָן דָּעָר דָּזְוִינְעָרָ בעַפְעָהָל אַיִּזְנְשָׁעָרָן אֹוֵיפָ גַּעֲשָׁרְבִּעָן, האָט דָּאָס אַלְעָס פִּינְקְטְּלִיךְ דָּרְפִּילְטָן. אָזָן דָּאָן. פָּעָלְדָּמָּאָן זָאָל צַוְּגָעָהָן צָוָם שְׁוֹאָרָצָעָן בְּרָעָט, וּזְאָס אֹזְיָ אֹוֵיפָ דָּעָר בִּיהְנָעָ, אָזָן זָאָל גַּעֲהָמָּעָן דָּאָס שְׁטִיךְ קְרִיְיךְ, וּוּלְכָעָס לִיעְגָּט דָּאָרָט, אָזָן זָאָל דָּעָר בְּרָעָט אַנְשִׁרְיָבָעָן אַמְּגַדְּדָר אָזָן אַן דָּעָר מִיטָּ פָּוֹנְ'ם מְגַדְּדָר וְאָל עָרָ אַנְשָׁהָ רִיבָּעָן מִיטָּ גַּעֲכְתִּיבָּהָטָעָ אָתָהָיְתָה דָּעָם שָׁמָ — יְהָוָה אָזָן פָּעָלְדָּמָּאָן דִּי דָּזְוִינְעָן אַלְעָ גַּעֲדָאָנְעָן גַּעֲמָרְטָעָן אָזָן הָאָט אַלְעָס גַּעֲנוּיָ אָזָן פִּינְקְטְּלִיךְ גַּעֲטָהָן. פְּרָאָפְּסָאָרָעָן אָזָן גַּעֲלָעְרָטָהָאָבָעָן גַּעֲשְׁטוּנִיתָן, דָּאָס פּוּבְּלִיקָוּם אָזָן גַּעֲזָעָסָן וְוִי פְּעָרְשְׁטִיְינָרָט.

אָזָן דָּאָן גַּעֲדָעָנָק אַירָ אַיִּהָם פָּוֹן טָעָנְסָעָן אַיִּין פְּרִיוֹאָטְמִיְהִוָּעָר, וְאָוּסָ עָרָ האָט אַיִּינְגְּשָׁלְעָפָרָט אָזָן הַיְּפָנָאָטְיִזְרָט, גַּעֲזָנָר גַּעֲמָאָכָט אָזָן סְרָאָנָק גַּעֲמָאָכָט, וְאָוְנְדָעָר גַּעֲתָהָן אָזָן מַופְּתִּים גַּעֲזָוְיָעָן. מַעַן האָט אַנְגָּהָוְבָעָן צָוָ גַּלְוִיבָעָן, אָזָעָר קָעָן מַחְיהִ-מִתִּים זָיךְ. עָס אֹזְיָ אַוְנְהִיְמִלְיךְ גַּעֲוָעָן אָזָן זָיךְ דִּי אָמוֹת צָו זָיךְ ...
זָיךְ גַּעֲרוּעָנְסִיסְטָעָט — האָט מַעַן „וּוּסְעַנְשָׁאָפְּטְלִיךְ“ עַרְקְלָעָרט — אָזָן

אזו, אzo מען שען אויף איהם עלעקטרייש איינוירקען. לעג איך ארכוף אויף איהם מײַן האנד, ווערטען אונזערע בידיע קערפערס איזן קערפער, איזן מײַן געדאנק ווירקט אויף איהם ווי אן/עלעקטריישער שטראָם איזן איזן דאן איזן,
ווי ער ווּאלט זיין זיין איינגענער געדאנק...

איז ער אפשר אויך א שטוקעל שאָרלְאָטָן?

דענסמֿאָל, איזן אַנְפָּאָגָן פָּוּן זִין קָאָרְיָעָרָע, איז ער עס בעשטייטט נישט געווען. מיר האבען דאן, אַגְּנָצָעָה ברה, לעציעס בי איהם גענווען, איזן עט האט זיך אַרְוִיסְגָּעָוּזָעָן, איז ער איזן נָאָר געווען דער בעזיצער פָּוּן אַ "קָרָאָפָּטָן"; וואָס אַבָּעָד דֵי דָאָזִינָעָ קָרָאָפָּט אַיזָּן אַיזָּן זִין אַיזָּן ווּיסְעַנְשָׂאָפָּטָן.

ער האט דענסמֿאָל געהאט דֵי אַבְּזִיכָּט צָו פָּאָהָרָעָן קִין פָּאָרִיז צָו פראָפָּעָסָאָר שאָרָקָא אַיזן צָו לְעָרְנָעָן. בִּיסְלָעְכָּוְיָוְאָבָּעָר אַיזָּן זִין גַּעֲדָאָנְקָעָנָעָן לְזִוְּעָרִי אַיזָּן זִין חִיפְּנָאָטִישָׁע מָאָכָּט אַגְּשָׁעֶפֶת גַּעֲוָאָרָעָן. ער איזן אַרְוָמְגָעָן פָּאָהָרָעָן אַיבָּעָד דֵי שְׁמַעַדְתָּן אַיזָּן נְסִים בעוויזען. ער האט קָרָאָנָעָ גַּעֲזִילָה אַיזָּן הָאָט קוֹנְצָעָן גַּעֲמָאָכָּטָן...

איזן דאן איז ער בִּיסְלָעְכָּוְיָוְאָבָּעָר גַּעֲוָאָרָעָן. אַיזָּן יְעַצְּמָה וְעַזְּנָעָן ער איז גַּעֲשָׁטָאָרְבָּעָן, אַמְּאָן אַיזָּן דֵי בְּעַסְטָע יְאָהָרָעָן, האט איהם כְּמַעַט קִינְנָעָן, נִישְׁטָמָע מַעַהְרָגָעָן. עַטְּלִיכָּע גַּלְּיְכָּגְּלָטִיגָּע וּוּעְרָטָעָר אַיזָּן דֵי צִוְּטוֹנָנָעָן, עַטְּלִיכָּע בִּיאָנְגָּרָאָפָּישָׁע נְאָטִיכָּעָן, עַטְּלִיכָּע עַרְיָנְגָּרְוָנָגָע — אַיזָּן שְׂטָיל אַיזָּן גַּעֲוָאָרָעָן נָאָר נִיד.

פעני ויאדי-עפשטיין

נאר א שיישפיעלערין, א יודישע שיישפיעלערין. פויל און טרייסט-לאז איז גענאגען דער שטילער רעגען פונס טריבען הימעל. דאס הייפעל פערעהרער איז נאכגעאנגען נאכ'ן שווארצען וואגנען. און געפיהרט האט דער וואגנען, דער רייכער, פון א וויטען שפיטאל, וואו די ארימסטע איז פערלזען און פערגעסן געלגען, דעם אריםמען רשט פון אן'ארים לאבען. און בלומען-קרענץ זענען פֿלוֹצִילְינֶג גַּנוּאוּרָעָן, און א באָר האט געזונגען. און דאן איז אלעס געוווען אום. דער לאַעַטָּעָר שייפעל ער איז געפאלען. דאס טעאטער-שטייך, דאס נרעטען פון אלע, האט זיך גענדיגט, דער פֿאָרָהָנג איז געפאלען, דער לאַעַטָּעָר. קיין אַפְּלַאֲדִיסְמַעַנְט, קיין אַרוֹיְסְרָוָה, קיין "בִּסְמִיָּה" מעהר...

נאר א שיישפיעלערין. וועמען געהט אן א שיישפיעלערין? וואס מאכט אוייס דאס לאבען פון א שיישפיעלערין? אוייך ביי פעלקער, וועלכע זענען פיעל קוֹלְטוּרָעָלָעָר ווי מיר, איז נאך גַּנוּרָאַנְשֵׁט לְאָגָן דַּי צִיּוֹת, וואס דער שייש-פייעלער איז געוווען דאס פֿאַרְאַכְּטָמְעָטָע וועזען איז דער געועלשאַפְּט. אָן' אויסגעשטוייסענער צוֹוישען די מיווחסִים, א מין נגענער צוֹוישען די וויסע. מען האט איהם צום סאלָאן נישט צוֹגָעָלָזָעָן. און אפשר גאר האט די מורה-מרנְדִּיגָּע געועלשאַפְּט אַיִּינְסְטִינְקְטִוּוֹ נישט אַמְּאָל פֿאַלְשָׁ גַּעַוְרְטִוְילָט. דאס דְּאַפְּעַלְעָטָע לאבען, וואס דער קַנְסְטַמְלָעָר פֿהִירָט, איזן לאבען אויף דער ביהנע, וואו ער בעשאַפְּט פֿערְשִׁידְעָנָע גַּעַשְׁטָאַלְעָטָען, און איזן לאבען, אין זיין פרְּרִי וואטען אומנָאָנג, וואו ער איז ער אלִין, האט דאס נַאֲאַיּוֹעָ פֿוּבְּלִיקְס אַיבְּרָהָג עשרעקט. עם האט אלְעָמָאָל מַוְרָא גַּעהָטָם, אָז אָוָך אַיְן פֿרְּיוֹוָאַטָּעָן לאבען שפֿיעַלְט ער איהם עפְּעַמְס פֿאָר אָוָן גַּוְתָּ נִישְׁט זיך, נאר א רָאָלָע, ער לאַעַטָּע נִישְׁט, נאר ער מאכט קַאַמְעָדִיע. און ווען דאס איז אַזְוִי דער פֿאָל גַּעַוְעָן ביי שטאנְד אַנְדְּרָע פֿעַלְקָעָר, אָוָם ווּפֿיְעַל מַעְהָרָבִי אָונָן, וואו דער שיישפיעלער-נאר, אַיְן'ם שיישפיעלער נאר דעם קַאַמְעָדִיאָנָט, דעם ברְּחָן, דעם פֿוּרִינְדִּי

שפיעלער. ווער ווים, ווער ער איז דארט, ער יונג? ווער ווים, ווער זי איז דארט, די מוי, און פון וואגען זי האט זיך גענומען און פון וואו זי קומט? איז טאלענט און און פאר זיך איז גרויסע זאך און מוז געאכטער ווערען איז יעדר פארם און איז יעדר געשטערט, צו דעם דזונגען שטאנדפונקט האט זיך א פובליךום נאך נישט דערהויבען. נאטוריילך איז ער יודישער שייד שפייעלער דורך זיין האלטען זיך שווליג איז דעם אפשר מעהר ווי דאס פור בליקום. בייז ער ווועט ווערען "סאלאנטעהיג", וועלען נאך אסך וואסערען אבלויבען.

און ווען עם איז צוישען די יודישער שויישפיעלער געוווען עמיצע, וואס האט דורך זיין פערזעניליכייט אליאן פיעל מיטגעהאלפערן דאס אלטער פאר-אורטיל געגען דעם דזונגען שטאנד צו צעשטערען, דאן איז דאס געוווען פערני וואדייעפשטיין, זי האט ביז מיר אליאן טווונד פראארויטילען איז ער דאציגער ריכטונג צעטעןטר. אפשר איז זי געוווען דער אינטערעסאנטער מענש, וועלכען איך האב פון אייביג איז צוישען יודישער גע-פונען. איך וויל עס באלאד איז קורצען ארויסזאגען: ווי זעהר בעדייטענד זי זאל נישט זיין געוווען אלס שויישפיעלערין, איז זי געוווען טוויזענדמאל בעדייטענדער אלס מענש, אלס פראקט-עקומפלאָר פון א מענש. אינערלייך שטאליז אויפ איהר מענשליכייט, און איז דרייטען א בעשיידענהייט איז אלען, וואס בעטראפעט איהר קנסט און איהר קענען, נארכנישט ווי בי אנדערע יודישער שויישפיעלער. און האט זי גערעדט פון איהר קנסט, האט זי עס גערעדט ווי א נאאיו קענד: מלאל-شمחה ווי א קינד אדרער בעטראיבט דעם גאנצען שמוץ פונ'ם לאבען, דאס נידעריגסטע און אבשטייננדסטער, איז געוווען ריין אין איהר נשמה ווי א קוואל-זואסער. עס האט פראסט דערק-ויקט, ווען מען האט זיך צוגעקסט צו איהר. א ליעבליכייט און א רייז איז אויסגענאנגען פון איהר פערזעניליכייט, וואס האט בעזובערט יעדען, וועלכער האט זיך דערנענעהרט צו איהר. עפעם פינעם, איך וואלט זאגען פון איהר מיעדען געלעכטערל. און איז עס אמת, איז איהר אבשטיאמונג איז א נידעריריד און איהר וועג האט זיך געפיהרט דורך אלע נון שערי בלאלט פונ'ם לאבען, דאן איז זי אליאן ער בעוויין, איז אפט האבען מיר צו זיך

כען די אמת'ע דאמע דוקא דארט אין דער נידער. ביז צו דער רייןער נשמה איננוועניג גרייכט קיינמאָל נישט דער שמויע. ווי אַפְּט, ווען איך בין געוועסען נבעען אחרה און האָב זי געהרט פֿלוֹידֶרֶעֶן, האָב איך מיר געטראָכט: וואָס פֿאָר אָ מענֵש אָז דָא צוֹגְרוֹנֵד גענָאנְגָּן! וואָס פֿאָר אָ פֿראָכְטָמָעָנְשׁ וואָלְטָ דָא אַרְוִיסְגַּעַשְׂמָעָן, ווען איך להבען וואָלְטָ זי האָבען געפֿיהָרט דורך אנדערע גאָסען!

פֿוֹן דער פרעמד אָז זי געקוּמָען צו אָונָז. אַיְהָרָע ערשותע אויפֿטרוּיטָען אוּוֹפְּ אָונְזָעָר הַינְּעָר יְודִישָׁר בְּיהָנָע האָב איך פֿערזְזָוִיטָ, האָלָב צוֹפְּעָלִיגָּ, האָלָב אַבְּזִיכְטָלִיךְ. דִּי רַעֲקָלָאָמָעָ, וואָס מעַן האָט גַּעֲטָרְבָּעָן מִיט אַיְהָרָע, האָט מִיר גַּעַחַת אַנְגַּעַטְקָלָטָם, אָז דָאָן אוּיךְ דִּי רַעֲצָנְגִּיעָם. מעַן האָט גַּעַרְדָּטָט מִין אַסְּטִישָׁן" שְׁפִּיעַלְעָן, פֿוֹן גַּרְיכִּישָׁן וְשַׁעַטְמָעָן", פֿוֹן "יְאָנִישָׁ" אָז "פּֿרְדִּיְיָ" אָז ווַיִּסְמְכָט ווי דער דַּאֲזִינָּגָר מַעַט עַרְזִישָׁאָרגָּן אָז רַעֲצָנְעָנְטָעָן" עברו הייסט נאָךְ אַלְאָ. נַאֲטְוּלִיךְ האָט מִיר דָאָס גַּעַרְיִיצָט אָז ווען איך האָב זי צוֹם ערשותען מַאל גַּעַזְוָהָן שְׁפִּיעַלְעָן אָז גַּרְאָד אָז אַשְׁטִיקָ, וואָס אַיְהָרָעַוְוָן נאָרְנִישָׁט צוֹגְעָפָאָסָט, האָב איך עַטְלִיכָּע בְּיַעַטְרָעָ וְוַעֲרָטָעָר אַיבָּעָר אַיְהָר גַּעַשְׁרִיבָּעָן. זַי האָט דַּעַנְטָמָאָל אָז צַיְוָנְגָּס-אַרְטִיקָעָל גַּעַנְטְּפָרָטָם אָז דער עַנְטָפָר אָז גַּעַוָּעָן אָז חַרְטָמָעָם, בעַחְנָט אָז נִישְׁט אָז חֻמָּאָר. איך האָב גַּלְיוּעָנָט אָז גַּעַשְׁטוֹנִיתָט. איך בין אַיבָּעָרְצִינְגָּט גַּעַוָּעָן, אָז אִימְצָעָר האָט מַאל פֿאָר אַיְהָרָעַוְוָן אָז פּֿיְינְסְטִילְיוֹרְטָעָר גַּעַשְׁמָאָק? ווי אַבָּעָר איך האָב זי דָאָן פֿערְזָוְעָנְלִיךְ קַעַלְעָנָט אָז האָב זי צוֹם ערשותען מַאל גַּעַהְרָט רַעֲדָעָן, האָב איך מִין טָעוֹת אַיְגָּנוּזָהָן. יְעַנְּצָה בְּרוּוּוֹלָעָל האָט צוֹגְעָפָאָסָט מִיט יְעַדְעָן וְוַאָּרָט צו אַיְהָר גַּאנְצָעָן מעַנְשָׁעָן.

איָן אָ קְלִינְעָר גַּעַוְלְשָׁאָפְּט אָז עַס גַּעַוָּעָן. זַי צוֹגְעָפָוָעָן צו מִיר לאַכְּבָּדָג אָז לְיִכְתְּבָּ אָז אַיְהָרָעַוְוָן וְוַאָּרָט אָז גַּעַוָּעָן: "איָהָר זַעַט דָאָס מִין שָׁוֹנוֹא?" — עַפְּעַם צִיטְעָדִינָּעָם אָז גַּעַלְעָנָעָן אַיְנָמָטָן, וואָס האָט מִיר טִיעָּפְּ גַּעַרְיוֹהָרט. נַאֲרְנִישָׁט שְׁוַיְשְׁפִּיעַלְעָרִישָׁעָם, נַאֲרָרִין מַעְנִישְׁלִיכָּעָם. אָז דָאָן בַּאֲלָד דָאָס צוֹוִיטָעָן וְוַאָּרָט: "אָז ווען איך בין שְׁוִין גַּאֲרָקִין שְׁוִין שְׁפִּיעַלְעָרָין נִישְׁט, קָעָן איך דָאָר נַאֲרָז זַיְוִין עַפְּעַם אָשְׁטִיקָל מַעְנָשָׁן!" אָז ווַיִּדְעָר האָט עַס גַּעַמְאָכָט אוּוֹפְּ מִיר דַּעַם אַיְנְדָרְקָ, אָז נִישְׁט אָשְׁוִישְׁפִּיעָ... לְעָרָ, נַאֲרָר אָ מעַנְשָׁ רַעֲדָט...

וז איז אבער אויך א פָּרָצִינְגְּלִיבָע שְׂוִישְׁפֿיעֵלְעָרִין גְּעוּווּן. אפשר איזינע פון די בעסטע. עס איז גענוג, ווען איך וועל דערמאהנען איהר „חָאשָׁע דַּי תּוֹמָה“ אינ'ם ערשותען אקט. אַנְ' אַמְתָּ קָאַבְּנָעַטְ-שְׁטִיקָעַל. אָזָן דָּזָן נָאָך צוֹוָאנְצִיגָן אַנְדְּרָעָרָעָ רָאַלְעָן. ווען נִישְׁתָּ קָלָאָסִישָׁ אָזָן גְּרִיכְשָׁע וְשֻׁעַטְשָׁען — אַבְּעָר אַ פִּינְעָ פִּיגְוָר אַיז זַי גְּעוּווּן אָזָן גַּשְׁמָאָק הָאָט זַי גְּהָאָט. דָּאָס דָּאָזִי גַּע, וְאָסָם מַעַן גַּעֲפִינְטָ נִישְׁתָּ צַו אַפְּטָ אַזְּוָאָפָע דָּעָר יְדִישָׁעָר בְּיהָנוּ.

טוֹוֹזָעַנְדָּמָאָל אַינְטָרָעַסְאַנְטָעָר אַבְּעָר אַיז גְּעוּווּן דָּעָר מעַנְשָׁ אַיז אַיהָר. אָזָן הָאָט זַי עַרְצָהָלָטָ פָּוּן אַיהָרָע וְיוֹיטָעָ רִיּוֹעָן, פָּוּן פְּרַעְמָדָע פְּעַלְקָעָר אָזָן פְּרַעְמָדָע לְעַנְדָּרָע, הָאָט מַעַן גַּעַשְׁפִּירָט, אָזָן זַי הָאָט פְּעַלְקָעָר גְּעוּווּהָעָנָע גַּעַפְּהָלָטָ. אַיז עַס גְּעוּווּן דַּי לְעַבְּנָסְלָסָט אַיז אַיהָר, וְאָסָם הָאָט זַי גְּעוּווּהָעָנָע גַּעַפְּהָלָטָ. נְדַרְעַנְגָּט אַלְעַמָּאָל אַרְוִוָּס אָזָן בַּיּוֹ צַו דַּעַם שְׁמוֹצִיָּעָן אַבְּגָרוֹנוֹ? — אַגְּנָנָע צַעֲרָלְעַנְדָּעַנְדְּרִיקְיוֹן הָאָט זַי דַּקְּגַּבְּיָלְדָעָט אַרוֹם אַיהָר לְעַבְּעָן. עַפְּטָס אַטְאָמָאָר רָעָן פְּרִישָׁתָ הָאָט זַי פָּוּן דָּעָר הַיּוֹם פְּרַעְפִּירָהָרָט אָזָן זַי מִיטְגָּעָנוּמוּן קִין אַינְיָן צַוְּגָעָקוּמוּן „וְאָזִי“, דָּעָר נָאַמְעָן דַּעַם טָאַמְטָרְיוּשָׁן מַאַן. נְאַטְרָלִיךְ אַיז צַוְּגָעָאוּמָעָן דָּעָר גַּאנְצָעָר פְּרִישְׁמָלִיכָּקָוִת לְעַטְסָטִין גַּעַוְאָרָעָן נָאָך אַגְּוּוֹסָטָר צִיְּמָת אָזָן זַי אַיז אַוּוֹשָׁק וְוַידָּעָר אַיז דַּי וּוּעָלָט אַרְיוֹן. זַי אַיז גְּעוּווּסָטָר מַדְחָי אֶל דָּחִי, דָּעָר פְּרִישָׁתָ הָאָט אַיהָר גַּעַצְאָהָת אַגְּלָעָנְסָטְרָעָנְטָעָ פִּינְעָ טְוֹוֹזָעַנְדָּ רְוּבָעָל יְעַהְרָלָךְ. דַּי דָּזָוְגָעָ לְעַבְּנָסְלָעַנְלִיבָע רַעַנְטָהָט זַי פְּרַעְקָוּפָט לְיִכְּבָעָזְנִינְגָעָ פָּאָר אַנְ' אַיְנוֹמָאַלְיָגָע סְוּמָעָ פָּוּן 16 טְוֹוֹזָעַנְדָּ רְוּבָעָל. נְאַטְרָלִיךְ הָאָט דַּי דָּזָוְגָעָ סְוּמָעָ נִישְׁתָּ לְאַנְגָּן בַּיּוֹ אַיהָר גַּעַדְוּיָרָט. דָּעָר אַיְנוֹנָע צִנְגָּר אַיְסָוּגָע אַיז דָּזָן גְּעוּווּן דָּאָס טָעַמָּעָר. אַגְּרָעָ צִיְּמָת הָאָט זַי גַּעַלְעָבָט אַיז גַּלְאָנִי. שְׁהָנָעָ טָאַלְעָטָעָן אָזָן עַלְעַגְּנָנְטָעָהָטָעָלָעָן. דָּזָן הָאָט אַוְיךְ דָּאָס אַוְיְפָנָהָעָרטָ. מִיעָד אָזָן מָאָט אָזָן טָוִיטְ-קָרָאָנָק אַיז זַי גַּעַלְעָנָעָן, פָּרָלָאָזָעָן אָזָן פְּרַעְגָּנְעָסָעָן, אַיז אַעֲגָנָגָע שְׁטִיבָעָל בַּיּוֹ אַנְ' אַרְיוֹמָעָן קָרָוב. אָזָן דָּזָן דָּעָר לְעַצְטָעָר אַקְטָ: עַטְלִיכָּע טָעָג פָּאָרָן טָוִיטָהָט זַי אַיהָר לְעַצְטָבָעָט גַּעַדְוּיָרָט אַטְזָוְיָשָׁעָן דַּי גַּאְלָע וְוַעֲנָדָ פָּוּנָם יְדִישָׁעָן שְׁפִיטָאָל.

אַזָּן וְוַידָּעָר אַיז עַס אַכְּרָאַקְטָעַרְיָסְטִישָׁע צָוָג פָּוּן אַיהָר. זַי הָאָט נָאָר גַּעַדְאָרָפָט עַטְלִיכָּע וְוַעֲרָטָר שְׁרִיבָעָן צַו אַיְנוּמָעָ פָּוּן אַיהָר גַּעַהְנָטָטָע אַיז לְאַנְדָּאָן, אָזָן גַּעַנְגָּג גַּעַלְד צַו הַאַכְּבָעָן, כְּדִי אַוְיְפָגְנָעָרִיכָּט צַו וּוּרָעָן אָזָן זַי צַו

קענען היילען. איהר שטאליז און עפעם שטילעס אין איהר האבען איהר
דאם נישט ערלויבט.
זיז איז נאָר א שוישטיעלערין געוווען, א יודישע שוישטיעלערין. איהר
איינגענע לעבענס-דראָמע איז אָפֿשֶׁר מוייזענדמאָל אַינְטַעֲרָעָסָאנְטָעָר ווֹי אַלְעָ
דראָמען, ווּלְכָע זיז האָט געשפֿיעָלָט.
אָוּן א פּוֹילְעָר רענען האָט געטְרִיפּט, אָוּן דער עלענאנטָעָר ווּאנְגָעָן אָוּן
געונְגָעָן. אָוּן קְרִיעָנָץ האָט מעַן געבראָכְט, אָוּן דער בָּאָר האָט געונְגָעָן —
אָוּן דער לעצטָעָר אַקְט האָט זיך גענדִיגְט.
וועָד ווּט געדענְקָעָן אֵין עטְלִיכְעָי אַחֲר אָרוּם פָּעָנִי ווּאֲדִירֻעְפָּשְׁטִין?

מאדרם לאבעל

דאָס שטיך, אין וועלכען זי האָט זיך בעוויזען דעם וואָרושאּווער פֿרְט
בְּלוֹקֶם — "מאדרם אַיקְס" — אַיז קִין צְבָּרָאָכְעָנָם שְׁילִינְג נִישְׁט וּוּרְטָה:
אַ נָּרְיוֹשָׁעָר אַיְנָהָאלְטָן, אָנוֹמָעָגְלִיבָּעָ סִימָוָאָצְיָעָם, סְצָעָנָעָם, וּוּאָס צְוָפָעָן בֵּי
די נָרְרוֹוָעָן אָזֶש בֵּי צַו אַנְ' עֲקָעָלְגַּעַפְּהָילָן, אַוְן אַ קָּאמְפָאָזְיָעָם, וּוּי זַי קָעָן
שְׁוִין עֲרְגָּעָר נִישְׁט זַיְן. נְעַבְּעָן-סְצָעָנָם וּוּרְעָן הַוִּיפְּטִיסְצָעָנָם, הַאַנְדְּלוֹגָעָן,
וּוּלְכָעָה אַכְבָּעָן גַּעַפְּעָנָט אַבְּגָעָתָהָן וּוּרְעָן הַינְּטָעָר דָּעָר סְצָעָנָעָם, וּוּרְעָן גַּעַד
טְהָוָן עֲפָעָנְטְּלִיךְ אַוְן רְעָדָעָם וּוּרְעָן גַּעַהְאָלְטָעָן פָּוּן 20 סְצָעָנָם,
דָּאָר גַּעַהְעָר דָּאָס שְׂטִיךְ צָוָם וּוּלְטָרְעָטְוָאָר. יְעָדָע גְּרוֹיסָעָ קִינְסְטְּלָעָרִין,
וּוּן זַי האָט נָאָר מִיט עֲפָעָס זַיךְ צַו וּוּיְזָעָן, פְּרוֹבְּטָאָסִים דָּרְעָן אַיהָרָע קְרָעָפְּ
טָעָן. זַיְנְט דִּי דְּרוּיְדִּיעָר יְאָהָר, וּוּי דָּאָס שְׂטִיךְ אַיז גַּשְׁרְבָּעָן אַיז עַס גַּעַד
שְׁפִּיעָלָט גַּעַוּוֹאָרָעָן אַוְוָתָאָלָעָן בְּעַדְיוֹתָעָנָדָע בְּיַהְנָעָם. פָּוּן וּוּאָנָעָן דָּאָס קָומָט?
איַיְנְפָאָר: דָּאָס שְׂטִיךְ גַּעַהְעָר צַו יְעָנָע פִּיעָסָעָן, וּוּלְכָעָה זַעַנְעָן לְכַחְלָה גַּעַד
מָאָכָם גַּעַוּוֹאָרָעָן גַּעַשְׁטָט פָּאָרְן' פּוּבְּלִיקָוםָס וּוּנְעָנָעָן, נָאָר פָּאָרְן' אַקְטִיאָר, אַ בְּעַד
דִּיְמָעָנְדָעָר אַקְטִיאָר זַאלְהָאָבָעָן אַ בְּעַדְיוֹתָעָנָדָע רָאָלָעָן. אַוְן דְּרָעְבָּעָר וּוּרְעָט
אוֹזָשְׂטִיךְ, טְרָאָזָאָלָעָן זַיְנָעָ פְּעַהְלָעָר, צְגָעָכָאָפָט וּוּי אַבְּצָדְטָבָסָפָן דִּי אַדְרָ
טְוִסְטָעָן אַוְן דִּי אַרְטִיסְטָקָעָם אַלְיָוָן, אַוְן יְעָדָר אַקְטִיאָר אַוְן יְעָדָר אַקְטִירָסָעָן,
וּוּן זַיְיָהָאָבָעָן צַו וּוּיְזָעָן שְׁוּשִׁיפְּעָלָעָלְרִישָׁ קִונְסְטִּישְׁטִיקְלָעָה, אַונְגָּעוּוֹעָהָנָהָנָה
לִיכְעָטָעָנִיק, אַיְבָּעָרָאָשָׁעָנָדָעָר פְּרָאָבָעָן פָּוּן גְּרִיסָעָ אַשְׁטִים-מְאַדוֹלָאָצִיעָ
אַדְרָעָ מִונְעָן-שְׁפִּיעָלָ, וּוּנְעָנָעָן זַיְיָ אַן אָלָעָן זַיְעָלָעָן בְּחוֹתָה נָאָר אָסָם צַו קָעָנָעָן
אוֹפְּרָעָטָעָן אַיְן אוֹזָשְׂטִיךְ — אַיְבָּעָרְהָוִיפְּטָמָס וּוּן זַיְיָ וּוּלְעָנָן זַיךְ וּוּיְזָעָן אַ
פְּרָעָמָדָעָן פּוּבְּלִיקָום. עַל-פְּרִידָהָאָט אוֹזָשְׂטִיךְ נִישְׁטָמָהָר וּוּי אַיְן רָאָלָעָן,
די דְּזִוְּגָעָ פָּוּנָס אַקְטִיאָר, פָּאָר וּוּלְכָעָן עַס אַיז גַּעַוּוֹאָרָעָן לְכַחְלָה אַנְגָּעָ
שְׁרִיבָּעָן, דָּעָן אַוְוִיסְצִיְּבָעָנָעָן זַאלְזַיךְ דָּרְיָוָן נָאָר אַיְן אַקְטִיאָר אַוְן גַּיְשָׁטָדָי
אָלָעָן אַיְבָּעָרָגָעָ. אַזְוִי אַיז עַס מִיט "סִין" פָּוּן אַלְקָסְאָנְדָרָעָר דִּוּמָאָ, מִיט
"וּוְהָנָזִין אַוְן אַיְלָיְגִּיקִיט" פָּוּן עַטְשָׁנָאָרָעָר, מִיט דָּעָט "פָּאָטָעָר" פָּוּן סְטוּרִינְדָּ
בָּעָרָג אַוְן מִיט נָאָר אַטְזַיְּזַעְלָכָעָ פִּיעָסָעָן, אַיז אַזְוִי אַיז עַס אַוְיךְ מִיט
"מאדרם אַיקְס" פָּוּן אַלְעָקְסָאָנְדָרָעָר בִּיסָּאָן. אַלְעָקְסָאָנְדָרָעָר בִּיסָּאָן האָט גַּעַהְעָט

געשריבען זיין „מאדאם“ פאר זוינע א פרוינדרין, די שיישפיעעלערין מאדאם זשאן האדרינג, וועלכע האט זיך געוואלט ווייזען פארן' פובליךום אין דער ראלע פון. אַלְקָאָהָאַסְטָקָע : אַ פִּינְעָן דְּכָמָע, וְאַס אַיְזָן אַרְאַבְּנַעֲקוּמָעָן בֵּין אויף די נידראגסטע מדרגה און אייז געווארען אַ טְרִינְקֶרְעִין פון גרויס אָומֶר גְּלוֹיך — אַלְעָם אַנְדְּרָעָר אַיְז נְעַבְּנַזְאָך — אַזְּן די שיישפיעעלערין האט מיט דער דָּזְיָגָעָר רָאַלָּע גַּעֲמָאָכָט דָּאָס גַּעֲוָאָלְדִּיגְסָטָע אַוְיפָּזָעָה אַזְּנַעַד טַעַטְעָרְדוּלָט. זונט דֻּעָמָאָלָט אַיְז נִישְׁתָּפְּרָהָאָן קִיְּוָן אַיְינְצָגָע גְּרוּסָע קִינְסָטָרְעִין, וווען זי בעזיצָט נָאָר די מִיטָּעָל פָּוּן ווַיְזָעָן קוֹנְסְּטְּשִׁיטִיך אַוְיפָּזָע בְּיהָנָע, וועלכע זאָל זיך נִישְׁתָּפְּרָהָאָן דער דָּזְיָגָעָר רָאַלָּע.

אוויך אַ קִּינְסְּטָלְעִירִין אויף דער יְוִידִישְׂעָר בְּיהָנָע זאָל זיין אִימְשָׁטָאנְד זיך צו ווַיְזָעָן, אַזְּן מִיט עַרְפָּאָלָג, אַיְז דער דָּזְיָגָעָר רָאַלָּע. האט זיך מִיר נִשְׁתָּפְּרָהָאָן גַּעֲנוֹלְיָוּבָטָמָן ווָאָס זאָל מַעַן זיך דָּאַ נְאָרָעָן ? אַונְזָעָר גְּרוּסָע קִינְסְּטָלְעִירִינָס בְּזַעַזְעַן אָפָּשָׁר, פִּיעָל אַזְּעָר וּוּנְעָנִי, אַבְּיָסָעָל קִינְסְּטָלְעִירִישָׁעָן טַעַמְפָעָרְאָמָעָנָט אָוּן לִיְּדָעָנְשָׁאָפָּט, זַיְּבְּזַעְזָעָן אָפָּשָׁר יְעַנְעָס אַיְנְעָרְלִיכָּע פִּיעָרָעָל, ווָאָס מַעַן רַופָּט טַאָלָעָנָט, זַיְּבְּזַעְזָעָן אָפָּשָׁר אַוְיך אַבְּיָסָעָל פָּאַזְוּעָא אַיְז זיך אַבְּיָסָעָל שְׁמָעָרָא, אָפָּשָׁר קָעָן מַעַן גַּעֲפִינְגָּעָן בְּיוֹ זַיְּ אַוְיך אַבְּיָסָעָל אַיְנְעָנְבוּרְעָנָע אַיְנָי טַעַלְיָגָעָץ אַזְּן דָּאָס פָּעַרְשָׁטָעְנְדָנִישׁ פָּאָר אַיְנְלָעָבָעָן זַיְּ אַזְּן אַ קָּרָאָקְטָעָר — אַבְּעָר יְעַנְעָס אַוְיסְּעָרְלִיכָּע צְוּיִי הַוּפְּטָמִיטָלָעָן, מִיט וועלכע דער קוֹנְסָטָר לְעָרְמוֹז אַרְבִּיטִיטָעָן : דָּאָס קָעָן בְּיוֹטָעָן די שְׁטִימָע אַזְּן קָעָן בְּעַדְרָעָן דָּאָס גַּעַזְכְּטָרְאִיסְזָעָה אַזְּן די גַּעַזְעָצָע פִּינְגָּר, — דָּאָס פָּעַהְלָט זַיְּ בְּמִעְט אַיְנָגָאנִי צָעָן. זַיְּיָה אַבְּעָנָע אַלְעָמָאָל אַזְּן אַיְז אלְעָנָר נְרוּמָעָן כְּמַעַט אַיְז אַיְז טָאָזָן. זַיְּ שְׁפִּיעָלָעָן נִישְׁתָּפְּרָהָאָן. פָּעַרְשָׁטָעְתָּהָט זיך אַז אַיְדָר רַעְד נִשְׁתָּפְּרָהָאָן גּוֹט אַדְעָר פָּוּן שְׁלָעָכְט שְׁפִּיעָלָעָן, אַיְדָר רַעְד נָאָר פָּוּן שְׁפִּיעָלָעָן אַזְּן פָּאָר זַיְּ אַזְּן אַט קוֹמֶט „דָּעָר גְּרָעָסְטָעָר אַמְּעָרְקָאָנָעָר סְטָאָר, די בְּעַסְטָע אַרְטִיסְטִין פָּוּן נִירְיָאָרְקָעָר קָעַסְלָעְרָטָעָר“, וְזַיְּ עַס שְׁטָעָתָה אַיְז די אַנְאָנְסָעָן, אַזְּן צָו אַיְהָר דְּעָבִוָּת וּוּחָלָט זַיְּ זַיְּ אַט דָּאָס דָּזְיָגָעָנְשִׁיק, די „מְאָדָם אַיְקָס“, צָו וועלכען עַס גַּעַהְעָר אַיְז דָּעָר עַרְשָׁטָעָר לְיִנְיָע די גְּרוּסָע קוֹנְסָטָפָן קְלִיּוֹןִי מַאְלָעָרִי דּוֹקָא. מַיְלָא דָּעָר גְּרוּסָע אַדְעָר דָּעָר גְּרָעָסְטָעָר סְטָאָר, אַיְדָר בֵּין שְׁוִין ? אַנְגָּרְזִים פָּוּן די יְאָהָרָעָן, וווען מַעַן גְּלוּבְּטָמִיט צַוְּשָׁטָאָרְקָעָר אַמְוֹנה אַיְז אַנְאָנְסָעָן. וּוּרְאַיְז שְׁוִין בְּיוֹ אַוְזָעָן נִשְׁתָּפְּרָהָאָן דָּעָר גְּרָעָסְטָעָר סְטָאָר ? וּוּרְאַיְז שְׁוִין נִשְׁתָּפְּרָהָאָן דָּעָר קָעָנִיגָּפָן אַלְעָמָע טַעַנְצָעָר ? דָּעָר טַעַנְאָר פָּוּן

אלע טענארען? דער אינציגער, וועלט-בריההמטער האמלעט? איך בז' זיכער, ווען די ליעצטס טאטיסטין וועט ארויספאחרען אויף די מדינה, וועט זי זיך אナンסירען אלס יודישער ואלטער אדרער דזוע. ביליגער קען זי נישט. לעצטענס האט זיך זאנאר אינציגער אナンסיסרט אלס „גרעסטער הערדען-טענאר אוון אינציגער אקסטרא“. וואס א גרעסטער הערדען-טענאר האט צו טהונ מיט אקסטרא, דאס איז נישט מיין זאהר, נאָר ווי די מעשה איז, אונגלויביג בין איך גענאָגען איז. טעסטער אריין צו דער ערשותער פֿאַרְשְׁטָעלְוּנְג פֿוֹנְמָס אַמְּעָרִיקְאַנְגְּרַעַר גָּאַסְטַּס. ווער ווים, וואס פֿאָר אַשְׁלָקָס עַס וועט זיך דָּאַרט ווּוַיַּז.

אוון האט זיך אַוְפְּגָנְהַוְהַבָּעַן דער פֿאַרְשְׁתָּאָן. אום עס באָלֶד צו זיך גען בקייזר: מאָדָם לְאַבְּעַל אַיְזָה אָפְּשָׂר די ערשותער, אַמְּתָּע שְׁוִישְׁפְּיעַלְעַדְיוֹן, וועלכע איך האָב געוזהן אויף אַיְזָה בֵּיהָנָע. אָפְּשָׂר אַיְז זיך די אַיְנְצִיגְעַן. נַאֲטְרִילְיך מִין אַיְז דָּאָס נַאֲר אַיְנָמָס זוּן פֿוֹן קָעְנָעָן שְׁפְּיעַלְעַן אוֹן נִישְׁט אַיְנָמָס זוּן פֿוֹן קִינְסְטְּלָעְרִישְׁעַן טַאַלְעַנְט אַיְן אַלְגְּעַמְיַן. אַוְיַב זיך בעויזט צו אַיְהָרָע שְׁוִישְׁפְּיעַלְעַרְישְׁעַ מִיטְלָעָן אַוְיך דָּאָס אַיְנְרָלִיכָּע קִינְסְטְּלָעְרִישְׁעַ עַמְּרִינְדָּעָן, דערצְוּ דָּאָב אַיְז. זיך לְיִדְעָר נִישְׁט גַּעֲזָעָה אַיְן דָּעַם רַעֲכָטָעָן שְׁטִיקָס, וואס זאָל גַּעֲבָעָן אַגְּלָעָנְהַיִּיט דָּרְיַיְבָּעָר צו אַוְרְטִילְעָן.

באָלֶד אַיְנָמָס פֿרָאַלָּגָן (דער פֿרָאַלָּגָן אַרְגְּוִינְגָּאָל גַּסְטָה דָּעַם ערשותער אַקְטָם אלס פֿרָאַלָּגָן), דָּא זיך זיך טַרְעַט-אוֹיָה אַלְס סַאַלְאַיְזְדָּאַמָּע, זעהט מען, אַזְעַן האָט דָּא צוֹ-תָהָוּן מִיט אַשְׁוִישְׁפְּיעַלְעַדְיוֹן, וואס בעויזט אַגְּנָעָה זועהנהָרִיךְ קָעְנָעָן. אָפְּשָׂר האָט דער דָּאַזְיָינָר אַקְטָם גַּעֲדָאָרְפָּט גַּעֲשְׁפְּיעַלְט וְוּעָרָעָן טַוּוֹס פִּינְגָּר, אָפְּשָׂר וְאַלְטָמָס אַגְּנָדְרָעָן בְּעַדְיוֹתָעָן דָּעַם גַּעֲנָעָן עַטְלִיכָּע הַאֲרִיצְ-טַעַנְר, דָּי מַוְטָּעַלְלִיבָּעָ עַטְוֹסָס פִּינְגָּר אַזְוִי אַוְנְמָעָרָה גַּעֲשְׁטִירְכָּעָן צו מַאֲרְקוּרָעָן, אָפְּשָׂר אַיְז אוֹיְךְ דִּי סְצָעָנָמִיטָן קָנְיָעָן פֿאָרְעָן מִאן נִישְׁט אַזְוִי קִינְסְטְּלָעְרִישְׁעַ פִּינְגָּר, ווען זיך וְאַלְטָמָס אַרְוִוִּישְׁטָוּסָעָן דִּי זָאַצְעָן פֿוֹנְמָס מִוְּלָאָהָר אַבְּגָנָהָט אַזְוִי צְעַשְׁטָרִים, וְאַלְטָמָס זיך אָפְּשָׂר גַּעֲקָעָנָט עַרְצִיְּלָעָן מַעְהָר קִינְסְטְּלָעְרִישְׁעַ עַפְּקָטָעָן. דער דָּאַזְיָינָר פֿרָאַלָּגָן אַבְּעָר אַיְז פֿאָר דָּעַר. מאָדָם לְאַבְּעַל בְּעַשְׁיַׁנְמַעְרְלִיךְ נַאֲר עַפְּעָס גַּעֲבָעָנוֹאַכְּלִיךְ כֻּם. אַיְהָר הַוּפְטַּמְּפָט שְׁפְּיעַלְעַן הוּוּבָט זיך ערשות אַז אַיְנָמָס צְוַיְּתָמָעָן אַקְטָם, דָּא זיך זוּסְטָמָס אַזְוִי דָּעַר רַאֲלָעָ פֿוֹן אַלְקָאַהָאַלְסְטָקָע. עַס אַז אַרְאֲלָע — אַגְּמָתְדִּין מִיסְטְּרִישְׁטִיךְ פֿוֹן קְלִיּוֹן-קְוָנָסָט.

ענדר רעטהילט, דורךעדאכט ביז אין דאס קלענסטע אונן טיעפסטער. אַזענדר געהט אָריבער אַיבער די בײַינער. מען זיטע אונן מען קומט. זי אָז שויידער אַשעה צויזיט אונן מען קען דאס אויג פון אַיהר נישט אָראַבענעםען. העכבר אַשעה צויזיט פון מינוט צו מינוט שטילער, צום סוף הערטש אַטוויסט-שטיל אַין זאל וועדט פון מינוט צו מינוט שטילער, צום סוף הערטש אַטוויסט-שטיל קיטט אונן אלעס קומט אונן זאָרכט מיט אַ פערקאָפטען אַטעם. אַיד האָכְפִּינְג מאָל נישט נועזהָן שעעמַע עהנְלִיכְבָּם אַין אַ יְדוּשָׁן טעאטער.

עמ' הוייבטץ איז איז דעד פארהאנגע און זי קומט אויז די ביהנע מען ווילס
א פאל מינוט נישט, אויב זי איז עס אידער נישט. עפטעז איז אויר געשטאלט
א נצעץ אנדערע געועארען. אפשר איז אונדרע, אפסר נידיענער, מען ווים עס
אליקט נישט — זאר יעדענאלט א נאצ' אנדערע. אפט זענען די הענד איז
א קראמאז צויזקנדערעהט און דער דזקען קומט עפטעז אויס איסטנעהוילט.
מיטבענונויז איז די שטימע טורךען און הויהָ, און פלאוצלינג קומט א זואַ
דעמער שטראָהָ, וואָס ווירקט דורך דעם אונערווארטנטען איביעזאנן נאָך
אונתהיימיליכע. און דאן דאס אַפְּזִימְטְּרִינְשְׁטַע און דער הויהָלֶעָ פִּוּפְּ בֵּין
פעבדאָפָען דעַשְׂטַע. דאס אַונְהִימְלִיכְעָ לאָכָען און זאָן דאס אַידִיאָטִישׁ ווֹיָ
נען, די ווּסְפָּצְדִּינְגָּ אַוְיְנָעָן אַזְזָן די רִוְּתִּיםְאַנְגְּנִפְּוּלְטָע זאָן — סִימְנוֹט פָּן
אַ שְׁרָעְקְּלִיבְּרִיךְ אַיְזָן דער סְצְעָנָע בֵּין קָרְטָעָן-וּאֲרָפָעָן : דער פְּלוּצְלִינוּ
לייטשְׁוּקְּ, הוּוּפְּזְבְּלִיךְ אַיְזָן דער סְצְעָנָע בֵּין דָּרְמָאָה-פְּטָעָ רְעָאָ
געַר זָוָרָעָמֶר טָאָן בֵּין דָּרְמָאָה-נָעָן זִיךְּ אַן אַ ווּוִיטָעָ פֻּרְאָנְגָּנְגָּנְהִיט
און זאָס אַבְּחָאָשָׁעָן דערפּוֹן אַזְזָן ווּילְד זָוָרָעָן. און דאן די פִּינְז גַּעַפְּנִילְטָע
סְצְעָנָע מִיט אַיְדָה אַיְצְטִיגְעָן צְוַעַלְטָעָר אַזְזָן די כָּרְאָקְטְּרִירְמִיסְטִישׁ, בֵּין צָום
עַקְעָלְיִיבְּרִיךְ אַזְזָן נִישְׁתְּגָּעָן, אַזְזָן וּלְלָאָ טָאָנְ-אָרְטָעָן : "אַזְזָן וּלְלָאָ
נִישְׁתְּגָּעָן, אַזְזָן זָעָלְנִישְׁתְּגָּעָן, אַזְזָן וּלְלָאָ נִשְׁתְּגָּעָן!" — ווּפְּיִיעָל
בעַבְּאָכְטְּוִינְסְטְּפָהִינְגִּיט מִזְזָבְּזָעָן אַזְזָן וּלְלָאָ קִינְסְטְּלָעָרִין, אַזְזָן דָּס אַלְעָם צָו
הָאָכָעָן גַּעַזְעָן! ווּפְּיִיעָל פְּלִיְים אַזְזָן וּלְפְּיִיעָל שְׁטוּדוֹיִם אַזְזָן נִוְוִיגְנִינְגִּינְגִּין!
אַזְזָן אַזְעַלְעָט טוּזְעָנְדִּ שְׁרָטִים בֵּין אַזְזָן דָּס קְלַעַנְסְטָעָ אָרִין צָו הָאָכָעָן גַּעַזְעָן!
?לעַרְעַטְנִ!

נubbyן דעם דאזונגען אקט איז אלעט איבעריגע שווין א נבע
די צענען איז נעריכט און די שטאטרב-סצענען. איהר שטאטראקט
דעם לאבעל בעויזען אין'ם צווייטען אקט.

... אַאֲלַדְּזָאַגְּן דִּי דָאַזְוַנְעַ שְׁוִישֶׁפְּיַעַלְעִירַן נְעַבְעַן אַיְהָר שָׁאַרְפָּעַר בְּעַאַכְּטָוְנְגָסְטָר
פְּעַחְגְּשִׁיטָם אָוֹן אַיְהָר אַינְטָעַלְגָּעַנְצָי אָוֹן אַיְהָרַע גַּעַוְאַלְדִּינְגַּע טַעַכְנִישָׁע מִיטָּדָר
לְעַזְנַע בְּעַזְוִיצָעַן אַוְיךְ דָּאַט בְּיַטְעַל פְּאַעֲזָע, דָּאַט דִּיכְטָעַרְיוֹשָׁע עַמְפִיגְדָּעַן, דִּי פְּרִידָר
אָוֹן דָּאַט לְיִיד, בְּקִיצָּוֹר דָּאַט יְעַנוֹגָע, וּוָאַס מִיר רַוְפָעַן קִינְסְטָלְעַרְ-נָאָטוֹר, דָּאַט
אָוֹן זַי אַיְנָעַ פָּזָן אַוְנוֹעָרָע בְּעַדְיוּטָעַנְדָּסָטָע קִינְסְטָלְעַרְ-נָאָטוֹר.
עַם אָוֹן אַגְּרוֹיסָעָר שָׁאָה, וּוָאַס זַי הָאָט אָוֹן נִישְׁתָּוּנְגָעַן דִּי נְעַלְעַד
גַּעַנְהָיִיט, זַי צַוְּזָהָן אַוְיךְ אָוֹן אַנְדָּעָרָע רָאַלְעַן.

ת. ג. ביאליק

קודם-ככל איז ער נישט דער נבויא, צו וועלכען זוי האבען איהם געמאכט. און ווי זעהר זוי האבען דאס געמאכט, וויסט איהר דאך. פרענט דעם בעצי טען יונגען. ועלכעד ליענט העבראייש און אינטערעסיט זיך מיט א שיר און האט געליענט א צוויי. דריי קרייטיקען, פרענט איהם : וואס איזו בייאליך? און איך בין זיבער, איז ער וועט ענטפערן : "בייאליך?!" — אה, דער דזוניגער בייאליך! דאס איז דאך, דער נבאי-שער דיכטער!", דען איזו שטעהט אַנְגַּשְׁרֵבָעָן אַיִּין דער מעטריקע, ועלכע אונזער לִימְעָרָסְטוֹרְ-פָּאַלְיָצִי האט אהים אַרְוִוְסְגַּעַנְגָּבָעָן, אַיִּין איז דער גּוֹסְחָ אַוְיפְּן בְּלַעֲטָלְמִיטְן נוּמָעָר, וואס זוי האבען איהם אַנְגְּהָאנְגָּנָעָן אַוְיפְּן הַאֲלָן. בייאליך אַבְּרָ אַיִּין גַּכְבָּר אַלְעָם אַנְדָּעָר פּוֹן דער וועלט, נאָר נישט קַיּוֹן נְבָיא. אַדְרָבָא, ער אַיִּין גַּכְבָּר דער פְּאַלְקָאָמָעָנְסְטָעָר הַיְּפָךְ פּוֹן אַנְבָּיא : ער אַיִּין קִינְסְטָלָעָר — אָפְּשָׁר דער ערְשָׁטָעָר קִינְסְטָלָעָר אַיִּין גַּרְעָסְעָרָן סְטִיל, צו וועלכען דאס העבראייש גַּעַד דיכט האט זוכָה גַּעַוּן. אַיִּין אַקְינְסְטָלָעָר, אַדְמִין, דער דזוניגער וואס דער הַוּפְטָסִיםִן פּוֹן זַיִן פְּאַעוּעָ אַיִּין דִּי קָוָנְסְטָפָּרָם, אַיִּין שַׂיּוֹן לְכַתְּחָלָה, דער גַּרְעָסְעָר חַיְּפָךְ פּוֹן אַנְבָּיא, וואס זַיִן הַוּפְטָסִיםִן אַיִּין דִּי קָוָנְסְטָלָאָזְקוּיִטִים. אַזְוִי אַיִּיךְ אַיִּין בִּיאָלִיךְ נִשְׁתָּה דַּרְעַ צָרְאָדוֹן צָאָרְנְדִּיכְטָעָר, צו וועלכען דאס שלְאָגְ-וּוָאָרָט האט איהם אַגְּנָעָשְׁטָעָמְפָּעָלָט. אַיִּין ווי זעהר ער אַיִּין בעקאנט אַונְטָעָר דַּרְעַ דָּזְוִינְגָּר פִּרְמָע, וויסט איהר דאך. פְּרוּכָתְ פְּרָעָנְטָ אַיִּין יונגען בַּיִּין חֻמְשָׁ-סְעוֹדָה : יונגעלָע, יונגעלָע! ווער אַיִּין דאס דַּרְעַ צָרָאָן צָרָאָן דִּיכְטָעָר? אַיִּין עַס ווועט אַיִּיךְ עַנְטָפָּרָן : בייאליך! — אַיִּין פָּאָרָט אַיִּין עַס דַּרְעַ דָּזְוִינְגָּר בִּיאָלִיךְ כָּלְ וּכְלָ נִשְׁתָּה. צָרָר — אָפְּשָׁר יָאָן נַאֲךְ ווי עַס אַיִּין; יעדער יוד אַיִּין בחוקת צָרָר. אַבְּרָ צָרָאָן? בִּיאָלִיךְ אַיִִן — צָרָאָן? דַּרְעַ דָּזְוִינְגָּר זַיִן דִּיכְטָעָר מִיט דִּי צָאָרְטָעָ קְלוֹתָ אַיִּין חַאלָכְ קְלוֹתָ, דַּרְעַ ווּוְיִידְ�וִוְזָעָר מִיט דַּרְעַ דָּזְוִינְגָּר ווּוִיכְקִיּוֹתָ פּוֹן אַז עַפְּרִירְ-וּוִינְדְּטָעָר, דַּרְעַ בְּעַחְנְטָעָר מִיט דִּי דָזְוִינְגָּר שְׁמִיכְבָּעָלְדִּינְגָּעָ חַנְ'דָלְעָר פּוֹן אַלְעָבְ מְכַשְּפָחָה/לְעָד דַּרְעַ שְׁפְּרָאָךְ קְוֹנְצְעַן-מְאָכָבָעָר מִיט דַּרְעַ דָּזְוִינְגָּר זַיִן קָאָקְעָטָעָרִיעָ פּוֹן אַשְׁוָאָרְזִין-הַזִּיִּין עַוְדִוְגָּ מִידָעָל אַיִּין מִיט דַּרְעַ דָּזְוִינְגָּר אַגְּנָעָבְוִוְרָעָנְעָר גְּרָאָצְיָעָ אוּוֹפָ שְׁרִיט אַיִִין טְרִיטָ פּוֹן אַפְּרִוּזְרִין, בְּקִיצְרָ אַדְיכְטָר, וואס אַמְּאָל פָּאָקָט ער אַנוּנוּ מִיט אַיִִין אַיְבָוְרָדָאָשָׁעָנְדָ בְּלִיעָנְדִּיגָּ וּוּאָרָט אַיִִין אַמְּאָל מִיט אַפְּלָזְוִוְנְגָעָנְעָ גְּרָאָצְיָאָזָעָן מִאָךְ מִיט דַּרְעַ חַזְנָדָ אַיִִין אַמְּאָל מִיט אַנְאָקְעַן-זַיְלָבְעָרָנְעָמָ הַזִּיִּין כְּעָן גַּעַלְאָךְ אַיִִין אַמְּאָל מִיט אַבְּצִוְיְבָרְנְדָעָן בְּלִיּוֹ מִיטְן אָוָגָן, אַיִִין דַּרְעַ —

א צארן-מענש ! נא דיר נאָר א צארניגער מענש ! מען מוּז נאָר האָבען גע-
עהן ביאַלְיקען איין מאָל, דעם מענשען. מיט דעם בלְאַנד-זּוּיְיכָעַן גע-
און מיט דער גוט-מוֹתִינְגֶּר שׂוּעוֹר-פֿעַלְגִּיקִיט, אוֹן ווֹי ער שאַקְעַלְט ווֹיך פֿאָר
לאָבען בּוּ'ם מִינְדְּסְטְּעָן נָאָרִישָׁעַן חַמְמָה/^{לְאַעֲבָר}, כְּדֵי צַו בְּעַגְרִיפָּעַן דַּעַם גַּאנְצָעַן
אַבְּסְוּרְדְּ פָּוֹן אַזְּאָז בְּלְבָדְלָן. נַיְן ! זַאנְטְּ שָׂוִין ווֹאס אַיְחָר ווֹילְט : אַ נְבִיא אַיְזָן
אוֹז ווֹדְ נִישְׁטָם, אוֹן אַ צָּאָרְנִים-מענש ערְשָׁמְ רַעְבָּט נִישְׁטָם, מיט דעם
עַבְּגִינְגֶּר טִיפְ פָּוֹן דַּעַר ווֹיכְעָד פֿעַרְשָׁוֹוֹאָוּמְעַנְגֶּר מַאֲדָרְנִינְגֶּר נִשְׁמָה, מיט דעם
עַבְּגִינְגֶּר בְּעַנְקָעְנִישָׁ אַיְן הַאֲרָצָעַן אַיְן מִיט דַּעַר אַוְוָטְגָּעְשְׁפָּרְאַכְּעַנְסְּטָעָר נִיְּרָי
נוֹגָן, קִינְסְּטָלְעָרִישָׁ צַו פֿאָרְמָעַן — אַיְגָעְנְטָלִיךְ אַבְּעָרְ קָאָן דַּאֲדָר דָּאָזָן
געַר צָאָרְנִינְגֶּר גָּבוֹר נִישְׁטָם אַפְּלוּוֹ אַ פּֿלְיוּגְ דְּעַרְצָעְרָנְעָן.

אוֹן אַוְיךְ אַיְזָן דַּאֲסָ נִישְׁטָם דַּעַר נְאַצְּיָאנְגָּל-דִּוְכְּטָעָר, דַּעַר מְשֻׁוְרָר לְאָוְמיַן,
פֿאָר ווֹעַלְעָן זַוי האָבען זַוי אַיְחָם אַוְיסְגָּעְפּוֹקְט. צַוְם נְאַצְּיָאנְגָּל-שְׂרִיבְעָר פֿעַהְבָּט
אַיְחָם דַּאֲסָ פֿאָטְהָעְטִישָׁע, דַּאֲסָ דַּעַקְלָאָמְטָאָרִישָׁע, צַוְם נְאַצְּיָאנְגָּל-דִּוְכְּטָעָר
— דַּי פְּרָאָזָע. דַּי פְּרָאָזָע, דַּעַר וּשְׁעַטְמָן. ער אַיְזָן נְאַצְּיָאנְגָּל וּזְוּי יְעַדְעָר פָּוֹן אָנוֹן,
וּזְוּי אַיְחָר, וּזְוּי הַוּנְדָרִיטָן אַנְדָרְעָר ; אַיְגָעְנְטָלִיךְ וּזְוּי יְעַדְעָר מִיהְלָעְנְדָר
וּזְוּי מַוּז וּזְוּי. דַּאֲסָ פֿאָלְקָסְיְוִידְיָישָׁ מְאַטוֹזָן אַיְחָם צַוְפָּאָל וּזְוּי בּוּי יְעַדְעָן
פָּוֹן אָנוֹן, וּזְוּי בּוּי מִיר, בּוּי אַיְיךְ, בּוּי הַוּנְדָרִיטָן אַנְדָרְעָר ; ער אַיְזָן אַוְיְגָעְוּזָאָקָר
מַעַן אָנוֹן ער לְעַבְטָ אַיְן דַּעַר דַּאֲזְוִינְגָּר אַטְמָאָסְפְּעָרָע, ווֹעַלְכָעָר רִינְגָעָלָט אָנוֹן אַדוֹם
איַן אַזְוָעָר ווֹאָכְעָן אָנוֹן אַיְן אַנוֹנָעָר שְׁלָאָפְּעָעָן, אָנוֹן ער לְזִידְט וּזְוּי אַיְחָר
וּזְוּי הַוּנְדָרִיטָן אַנְדָרְעָר ; אָנוֹן ווֹילְ ער אַיְזָן דִּיבְּכָר
אוֹמְגָלִיךְ — שְׁטָאָט, וּזְוּי עַס אַיְחָם שְׁטָאָט דַּעַר וּוֹנְטָרָע אָנוֹן וּזְוּיַעַר הַעֲרְלִיכָּעָן
וּוֹנְגָעָר-לְיְעַדְעָר אָנוֹן דַּי זָוּן צַוְזִינְגָּעָן לְיְכָלְעִידָּר אָנוֹן וּזְוּי עַס אַיְחָם
שְׁטָאָט דַּעַר זּוֹמָר, דַּעַר וּאָלָה, דַּעַר טִיְּר, דַּאֲסָ לְיְדָעָן אָנוֹן דַּאֲסָ לְיְבָעָן —
נִוְשָׁט מַעְהָר אָנוֹן נִשְׁטָם ווֹעַנְגָּרָע. אַבְּעָר אַ נְאַצְּיָאנְגָּל-דִּוְכְּטָעָר ? נְאַצְּיָאנְגָּל
איַןְסָ זָוּן, וּזְוּי מַעַן בְּעַגְרִיפָּט דַּאֲסָ בּוּי אַנְדָרְעָר פֿעַלְקָעָר ? נְאַצְּיָאנְגָּל וּזְוּי
אַ שְׁעַנְקָעְנְדָאָרָא, אַנְ'אָרְנְדָטָם, אַ דְּעַרְלָעָר ? . . .

אוֹן נַאֲדָר הַוּנְדָרִיטָן אַנְדָרְעָרָם אַיְזָן בּוּאָלִיךְ נִישְׁטָם, אַיְיךְ ווֹילְ אַבְּעָר שְׁוּוֹיַּד
גַּעַן פָּוֹן קְלִיְונִיגְסִיְמָעָן.
אַיְיךְ מוֹזָמָקָה, אַיְודָעָר ווֹאסָ, אַוְמְקָעְהָרָעָן צַוְדָעָם בְּלְבָדְלָן מִיט דַּעַר נְבִיאָות.
עַם אַיְזָן אַפְּלוּוֹ גַּעַוְעָן אַיְינְעָר, ווֹעַלְכָעָר אַיְזָן אַזְוִי ווֹיזְטָ פֿעַרְקָרְאָכָעָן אָנוֹן הַאָט

אונז געזאנט דעם שענהנעם אפֿאַרְיָזֶם, אָז וווען ער וואָלט געוווען געפּונען
 אין דער ביבעל צוישען די בענטע שטעלען פון די בענטע נבִיאַים אַ בלעַ
 טעל פון ביאַלְיסָעַן, וואָלט ער זיך נישט אַבעגעשטעלט דערוף אָז וואָלט
 פראַסְטַּמְּ אַנגַעַנוּמוּן, אָז דָּסָם דָּזָוְינָעַ בְּלַעַטָּל אַיז אַוְיךָ אַ שְׁטָקָ פָּוֹן דָּרָ בֵּירַ
 בעַל אַרְיוֹס — אַזְוִי זַהֲרַ פְּאַסְטַּמְּ עַס אַחַיָּן, אַ שְׁעַהָן ווּאַרְטָם, שְׂטָאַרְקָ ווּאַרְטָם,
 אַ גַּעַדְעַרְטַּמְּכָבְּדִיגָּ ווּאַרְטָם, נָאָרְ נִישְׁטָקִין אַמְתָה ווּאַרְטָם. נִישְׁטָאַ קִיְין גְּרַעַד
 סְעַרְעַר חַלְוַל-הַשָּׁמֶן, נִישְׁטָקִ פָּאָר אַמְּדַעְרָנָעַ דִּיכְטָעַרְ פָּוֹן אַיִן נִישְׁטָקִ
 פָּאָר דָּרָ בְּבַעַלְ פָּוֹן דָּרָ אַנְדְּעַרְטָ זַיִיט, וְזַיִיט אַזְעַלְכָעַם ! נִיְיַן, מִיְנַעַן הַאֲצִינָעַ !
 אַיךְ מוֹזָ שְׁוֹןָ וְאַגְּעַן עַפְּסָ אַנְדְּעַרְטָ. וְעוֹן עַס ווּאָלָט זַיִן אַומְגַעְקָהָרָטָ דָּרָ
 פָּאָל אָזָן אַיךְ ווּאָלָט גַּעַוְועַן גַּעַפְּנָעַן צְוִוְישָׁעַן בִּיאַלְיָקָם שִׁירָוּם אַ בלעַטָּל
 פָּוֹן דָּרָ בְּבַעַלְ — אָזָן בְּבַעַלְ ווּאָלָט אַיךְ צְוַעַלְגָּ נָאָרְ קִיְינָמָלְ נִישְׁטָקִ
 הַאֲבָעַן גַּעַוְועַהָן (אַיִן הַיְנִינָעַ צִיְעַן אַיזָאַלְעַם מַעֲגַלְקָ) — אַיךְ שְׁוֹעַר
 אַיִיךְ : יָעַנְצָ בְּלַעַטָּל ווּאָלָט אַיךְ אַבְּעַרְ פָּאָרְטָ דִּעְרָקָעַנָּעַן אַוְיפָּעַן עַרְשָׁתָעַן
 בְּלַיְקָ. אַיךְ ווּאָלָט עַס דִּעְרָקָעַנָּעַן אַיִן זַיִן אַוְרַ-אַוְרַנְגַּטְוְרַלְקִיטִּים, אַיִן זַיִן
 אַוְרַ-אַוְרַנְגַּטְ-גַּעַקְיָנְסְטַּעַלְטְ-זַיִין, אַיִן זַיִן עַלְעַמְנָטָאַרְעָן אָזָן ווּוְיָדָעָן אָוּסָ-
 בְּרוּסָ-כְּאַרְאַקְטָעָר אָזָן טָאָן אַיזָאַרְם, אַיִן זַיִן אַוְעַטְוּם פְּרִימִיטִּוּזָעַן אַ-
 טְוַרְ-שְׁטִינְגָּעָר, אָזָן אַיִן זַיִן פְּאַרְ-סְׁוֹלְטְוּרְעַלְעָן טִיפָּ. אָזָן ווּעַן ווּידָעָרְ עַס זַאָלְ
 זַיךְ מַאֲכָעָן דָּרָ אַנְדְּעַרְטָ פָּאָל, אָזָן אַיךְ ווּאָלָט גַּעַוְועַן גַּעַפְּנָעַן דָּסָם בְּלַעַטָּל
 בִּיאַלְיָקָ צְוִוְישָׁעַן די בְּבַעַלְ-בְּלַעַטָּר : בְּנָאַמְנָהָת, אַיךְ ווּאָלָט עַס גַּעַוְועַן דָּרָ
 פְּעַנְעָן בְּזֹהְרגָּעָ. אַיךְ ווּאָלָט עַס דִּעְרָקָעַנָּעַן אַיִן זַיִן הַעַכְסְּטִיקְיָנְסְטְלָעְרִישָׁעַ
 אַבְּאַרְבִּיְמָוְנָגָג, אַיִן דָּעַם גַּעַשְׁלִיפְעַנְ-זַיִין פָּוֹן יַעֲדָעָן אַבְּנָ-טָובָ בְּעַוְנָדָעָר, אַיִן
 דָּעַם אַבעַנְטָאַקְטַּזְיָיִן פָּוֹן יַעֲדָעָן ווּאַרְטָם, יַעֲדָעָן בּוּכְסְטָאָבָ, יַעֲדָעָרְ נְקוֹדָה, אַיִן
 דָּרָ דִּעְרָקְלָעָר אַרְבִּיְטָ פָּוֹן יַעֲדָעָן בְּעַרְזָן, אַיִן דָּרָ צְיוּעַלְיָעַרְ-מְלָאָכָה פָּוֹן יַעֲדָעָר
 סְטוּרָאָפָּעָ, אַיִן דָּרָ שְׁנַיְצְעַרְיָרְקָנוּסָטָ בְּיַיְעַדְרָ צְוֹאָמָעַנוּצָוָגָןָ פָּוֹן ווּוְרַטְעָרָ
 אַיִן שְׁוֹרָותָ אָזָן סְטוּרָאָפָּעָן, בְּקִיצְוָרָ אַיךְ ווּאָלָט עַס דִּעְרָקָעַנָּעַן אַיִן דָּרָ קָוָנָסָטָ
 — אַלְזָאָ אַיִן אַלְעַם יַעַנְעָם, ווּעַלְכָעָם אַיזָאַפְּרָאַדְוָקָטָ פָּוֹן דָּרָ עַרְשָׁתָ שְׁפָעַטָּ
 רַע צִוְיָהָ פָּוֹן אַ לִיטְעַרְטָאַרְטְ-קָוְלְטָוָר.

עַס אַיזָאַזְוּ בְּעַוְוָאַנְדָעָרָן, וְזַיִינָעָגָעָנָג עַס הַאֲבָעַן מְעַנְשָׁעָן דְּרַקְ-אָרְץָ פָּוֹן
 אַיִן זַיִיטָ פָּאָר דָּרָ גְּרוּסְ-מְעַכְטִינְגָּרָ בְּבַעַלְ אָזָן פָּוֹן דָּרָ אַנְדְּעַרְטָ זַיִיטָ פָּאָר
 די ווּוְאַנְדָעָרָן. פָּוֹן אַ קוּנָסָטָ, ווּעַן זַיִי קָאנָעָן קוּמָעָן אַיזָאַזְוִי פְּרַעְפָּאַנְטָעָן כָּלָ-

אחר-יד בענירופען) די ביבעל — ווי אפט האב איך מיר שווין דעריבער צבעראכען מיין אָרְעַמָּעַן קאָפֶן, צו דערגעהן דעם סוד פונ'ם כיישוף, וועלכער שטעהקט דאָרט, אוֹן נאָך אלֵי שטעה איך פאָר דעם גרויסען סוד, עס אִיז עפִים דאָרט אִין עַל עַמְּעַטְּאָרָעָר ווּלְדָעָר קְרָאָפֶט-אוּסְבָּרוֹךְ, אִיךְ עַקְסָטָטִי שׁע גַּעוֹאַלְטִינְגִּיט, אִין נָאָטוֹר-אוּנְמִיטָּעָלְבָּאָרְקִיט, אִין אָונְגָּעָשְׁלִיפָּעָנְהִיּוֹת אָנוֹ פְּלוֹאַלְיִקְּיִיט, אִין אִיבָּרָעָמָּעָשְׁלִיךְ-אוּנְבָּרָעָכְּבָּאָרְעָם, אִין אָונְבָּוּוּאָסְטָר גְּרוֹיסָעָם. שטעהקט עס אַינְ'ם וּזְאָמָּעָעָצָּעָן פָּוֹן די ווערטער? שטעהקט עס צוֹוְשָׁעָן די שׁוֹרוֹת? — אִיךְ ווּוֹיָס עס נִישְׁטָן, ווי אָזְוִי דָּאָס ווּרְעָט אָזְוִי, פֿערְשָׁטָה אִיךְ נִישְׁטָן, אוֹן וועָל אִיךְ פֿרְוּבָּעָן אָנוֹ נְאָכָּל אַזְוִי פָּוֹן דֻּעָם גַּעוֹאַלְטִסְטָאָן אָנוֹ גַּעוֹאַלְטִסְטִיכְּבִּילְּ אִין אַגְּרוּסָעָן טִילְּ קָאָרְ פֿיטְלָעָךְ אִין וּרְמִיהְ, פָּוֹן ווּלְדָעָר עַל עַמְּעַטְּאָרָ-שְׁטָעָלָעָן אִין יְחִזְקָאָל אָנוֹ תְּרִידְ עַשֶּׂר, פָּוֹן אַהֲרֹן-עַרְשִׁיתְעַרְנָדָעָן נָאָטוֹר-טָאָן אִין מַאנְכָּעָ לְפֿאַפְּטָלָעָךְ אִין תְּהִלִּים, אָנוֹ זַעַחַט אַיְהָרָה, אַזְוִיךְ דַּעַר דַּזְוִינָר עַפְּיִישָׁר טָאָן, יְעַנְעָר אָוּמְעָטִינָר ווּוִיכְבָּרְ וּוּלְטְפָעָרְלָאָרָעָנָר טָאָן, הַאֲלָב מַעַלְאָדִיעָ אָנוֹ הַאֲלָב חָלוּם, שְׁטִילְ אָנוֹ זִסְמָ אָנוֹ ווּוִי עַפִּים אִין אַמְּרָכָנְהָאָפְּטָעָן גַּאֲטָ-פֿערְגָּעָסָעָנָעָם ווּאָלָד. אָנוֹ דָּאָס אַלְעָם גְּרָאָד אִין דַּעַר אַיְנְפָאָכְסְטָעָר שְׁפָרָאָךְ פָּוֹן דַּעַר ווּלְעָט אָנוֹ אָהָן בְּיַלְּ דַּעַר! אַזְוִיךְ דַּעַר דַּזְוִינָר טָאָן הָאָט זִין גַּלְיְכָעָן נִישְׁטָן אִין דַּעַר גַּאנְצָעָר וּוּלְטְלִיְּטָרָאָטָר, אָנוֹ ווִי הַוִּיךְ דַּי קְוָנָסָט וְאָל נִישְׁטָקָומָעָן, יְעַנְעָם טָאָן ווּעַט זִי נִישְׁטָן נָאָכְמָאָכָעָן, ווּעַט עַס זִין קְוָנָסָט, אַבְּרָעָמָן, יְעַנְעָם נִישְׁטָזִין. אָנוֹ זַעַחַט אַיְהָרָה, אַזְוִיךְ ווּעַן אִיךְ פֿערְטָרָאָכְטָמָן זִיךְ אָזְוִיךְ ווּוּעַנְעָן דַּעַר בְּיַבְּעָל, קְוָמָעָן מִיר אָין זִין אָרְיוֹן, ווּוֹיָס גָּאָט, ווּאָס פָּאָר אַגְּדָאָקָעָן. לְמַשֵּׁל אָונְגָּעָפְּהָר אָזְוִיךְ. מַעַן זָאָגָט, עַס אִין פֿאָרָהָאָן אַגְּכָט, אָזוֹ דַּי הַיְמָלָעָן שְׁפָאָלָטָעָן זִיךְ, אָנוֹ דַּעַסְמָאָל, ווּעַן אַמְּנָשׁ ווּוְנָשָׁט עַפִּים, ווּרְעָט עַס בְּאָלָד מְקוּוּםִים. אַט אָין אַזְאָגָט, זַעַחַט אַיְהָרָה, ווּעַן עַס זָאָל זִיךְ מִיר פֿערְגָּלוּסָטָעָן צַו ווּלְעָלָעָן ווּרְעָרָעָן אַגְּרוּסָעָר דִּיכְטָעָר, אַהֲיָנָע לְמַשֵּׁל, טָאָוָאָלָט אִיךְ עַס גַּעֲקָאָנָט אָוּגָּעָנְבָּלְיִקְּיִיךְ ווּוּרְעָרָעָן. אַיְהָר גַּלוּבָּט מִיר נִישְׁטָן? ווּאָס אָרָט עַס אִיךְ! דַּעַר הַיְמָלָעָן ווּאָלָט זִיךְ נִאָר גַּעֲדָאָרָפֶט שְׁפָאָלָטָעָן אָנוֹ אַזְוִיךְ ווּאָלָט נִאָר גַּעֲדָאָרָפֶט וְאָגָעָן: לְוּבָּעָר הַיְמָלָעָן! גַּיְעָב מִיר אָזְוִיךְ פִּיעָל גִּיסָּט,

יַעֲשֵׂה בְּנֵי נָסָרָה

פרימיטיווער. דאס מז זיין א געווואלט-מענש, א גרויס אנגעלאגענטע אונגען
וועהנגליכע נאטור, א ריעז. אויך וואלט איז מענש, ווען ער וואלט געקאנט
זיין אין א היינטיגער צייט, אפשר נאר נישט זיין קיון מעלה פאר איזיטווע
מענשהייט, נאר ניכער א חסרון. די מאדרענע צייט האט נישט מעהר — און
זין ברויכט אויך נישט מעהר — רעם נביא אין יענען זין פונס'ם ווארט ;
זין האט — און זי ברויכט — דעם קוינסטלאער, דאס פראודוקט פון א קולטור
בערייד. דאס איז דער פארטיטוירט. מען מאכט נישט מעהר קיון אינדרוק
אויף א היינטיגע מענשהייט מיט אונטימעלבארכיטיט, מיט פראימיטיווער נא-
טורגעוואלט ; מען מז ערוצו האבען דאס מיטעלבארכיטיט : די קונסט. דו
כאפסט זין, די דאזיגע היינטיגע מענשהייט, א מאל נאר נאר דורך געמייתהש-
שפיעעלערדיין און געפיהילס-עמאציאנען. דורך בעוואסטע און בערעבענטע
אנרעונג און בעוועונג, דורך וועלע-אונ געמייתהש-איינדרוקען. מיר האָ
ריעז היינט פאר אירערטווועגען דעם קוינסטלאער.

און מערקווידיג איז, ווי דוקא דאס שוואקסטע אין ביאליק, דאס גען מאכטע, איזן זיין בעסער געפעלען ווי זיין אמת' ע שענהן, זיסע און צארטער

פאזוייע. און מערקווידינג איזו, ווּ עס געפערלט זיו דוקא די „נביות“ און דער „צארן“, און זיַה האבען נישט קיין אויגען פאר די טויזענד ואָראַצְיַעס פון לִיכטַעַפְּקַטְעַן אָזָן פֶּאֲר דָעַם מַעֲרָקְוִירְדִּינְעַן נַאֲטוֹרִיךְפּֿעַרְשְׁטַעַנְדְּנִים אָזָן פֶּאֲר דָעַם פּֿעַרְשְׁטַעַנְדְּנִים פָּוּן טויזענד שְׁטוּלָעַ לְפַטְרַעַגְוָנְגָעַן אָזָן פֶּאֲר דָעַם שְׁטַילָעַן לְרִישָׁעַן גַּעֲמִיתָה אִין בִּיאַלִיקְס פְּרוּוֹאַטְרָאוֹן נִשְׁתַּט קִין גַּעֲוָאַלְטַעַט עַרְשְׁיָנוֹנָגַג, נִשְׁתַּט אִין זַיְן פְּרוּוֹאַטְרָאוֹן נִשְׁתַּט אִין זַיְן עַפְעַנְטַלְעַבְעַן לְעַבְעַן, אָזָן דָעַרְוָמָע אִין עַר עַס אָוֵיךְ נִשְׁתַּט אִין זַיְן לִיְּ-טֻרְאַרְיַישָׁע פְּרָאַרְדְּקַצְיָאנְגָעַן; אָזָן ווַיְיל עַר אִין נִשְׁתַּט גַּעֲוָאַלְטָגִין דָעַרְוָמָע אִין עַר נִשְׁתַּט נְבִיאַישָׁ, אָזָן ווַיְיל עַר אִין נִשְׁתַּט נְבִיאַישָׁ, דָעַרְוָמָע אִין עַר נִשְׁתַּט צָאַרְגָּינָג. אָזָן עַר אִין עַס אָוֵיךְ נִשְׁתַּט קִין נְבִיאַישָׁ „נְאַצְיָאנְגָל“ אִין דָעַם דָאַזְיָינְגָעַן זַיְן. בִּיאַלִיקְס, זַחַת אִיהָר, אִין נִשְׁתַּט קִין נְבִיאַישָׁ, אָזָן הַכְּסַטְעָנָם הַאֲטָמָע עַר, נִבְעַן פְּיעַל אַנְדְּרָעָם, אָוָנוֹ גַּעַשְׁרִיבָעַן פְּרָאַרְדִּיעַן אָוִוָּה נְבִיאָמָס מִיטָּצָאָרָן אָזָן גַּרְיָים, אָזָן ווַיְיל זַיְן גַּעַשְׁרִיבָעַן פְּרָאַרְדִּיעַן, דָעַרְוָמָע לְאַזְעָן זַיְן קָאַלְטָעַ. עַס האבען שַׂיְן פְּיעַל אַנְ-דָּרָעַ פֶּאֲר אַיְהָם גַּעַשְׁרִיבָעַן פְּרָאַרְדִּיעַן אָוִוָּה נְבִיאָמָס; אָוֵיךְ ווַיְיל נָאָר דָּרָמָאָה-הָ-נָעַן דִּי צָוְוִי גַּרְעַסְטָעַ פָּוּן דָעַר וּוּלְטָעַ: דָאָס נִיעַז טַעַסְטָאַמְעָנָט אָזָן דָעַם קָאָ-רָאָן — אָזָן אָוֵיךְ זַיְן לְאַזְעָן מִיךְ קָאַלְטָעַ. מִיר בעַוּוֹאַנְדָּרָעַן בַּיִּ-בִּיאַלִיקְס דִּי שְׁפָרָאָק יְקוֹנְסָטָמָע מִיר בעַוּוֹאַנְדָּרָעַן, ווּוַיְוִית דָעַר שְׁרִיבָעַר אִין אַרְיָינְגָעַ-דָּרָעַן דִּי צָוְוִי גַּרְעַסְטָעַ פָּוּן דָעַר שְׁפָרָאָק אָזָן אִין דָעַם נְבִיאָמִיסְטִיל, מִיר דָרְוָנָגָעָן אִין דָעַם גַּיְסָטָמָע פָּוּן דָעַר שְׁפָרָאָק אָזָן אִין דָעַם שִׁירְשִׁיר נִשְׁתַּט כָּמוֹ שְׁנָדָפָמָע — אַבָּעָר מַעַן פּֿעַרְגַּעַסְטָמָע דָאָס אַלְעָס נָאָר דָעַם לִיְעַנְעַן. אָוֵיךְ הוֹיָב אָזָן אַוְן לִיְעַנְעַן: „את-רַצְחַת הַאָשָׁע מֵעַל מִזְבְּחַךְ זָרָה הַלְּאָהָה, הַנְּבִיאָה, וְנִשְׁתַּחַתְּהָ לְנְבָלִים“ (דָבָר); אָוֵיךְ לִיְעַנְעַן: „אָכְן נִסְמָה זֶה מוֹסֵר אֱלֹהִים“; אָוֵיךְ דָעַלְאַמְיַעַר: „קָרְאוֹ לְנַחֲשִׁים וְיַעֲבִירוּ זַעַמְכֶם עַד קְצָה הָאָרֶץ. כִּי חָנָה הַוּטְלָתָם אֶל-מִדְבָּר“ (קָרְאוֹ לְנַחֲשִׁים) — אָזָן אָוֵיךְ וּוֹרֵא מִינְגָּוֹת נַחֲטָאָה פָּוּן דָעַר שְׁעַהְנִיקִיט אָזָן פָּוּן דָעַר גַּלְיְדָרָוָגָן פָּוּן דָעַר שְׁפָרָאָק, הָגָם זַיְן אִין אָ-בִּיסְעָל צַו גַּלְאָט אָזָן צַו שְׁפָרָאָק-לִידְרִיכְטִינְג פֶּאֲר אִ-בִּיבָּעַל-שְׁפָרָאָק, אָזָן בָּאַלְדָר אַבָּעָר מַעַרְקָאָאִיךְ, אָזָן דָעַר סְגָנוֹן פָּוּן נְבִיאָמָס (סְגָנוֹן אִין יָאָהָר 1907!) אָזָן ווַיְיל אָוֵיךְ מַעַרְקָה דִּי כּוֹנָה, מַאֲכָתָמָק מִיךְ דָאָס פּֿעַרְשְׁטוּמָט, אָזָן אָוֵיךְ הַאָב נִשְׁתַּט קִין פּֿעַרְנִינְגָעַן מַעַהָר, אָזָן אָוֵיךְ בַּעֲקָלָאָג דָעַם בַּעֲסָרָן „בִּיאַלִיקְס“, דָא וּאוֹ ערְמַאֲכָת נִשְׁתַּט נָאָר, נָאָר וּוֹאוֹ ערְאִין הוֹיָב אָזָן צַו בַּעֲנַקְעָן נָאָר דָעַם דִּיכְטָעָר, דָעַם

בעסערן. צו וואס זאָל ער זיין דער לאַצטער אין אַ פרעמדער שטאדט, ווען ער קען זיין דער ערשטער אין זיין אַיגען דאָרָפּ? צו וואס פֿאלשׁ מיליאָנָן. ער מען קען זיין אלְּיָין אַ סָּאלְּדָעָר גִּבְּרָ מִוְּט אַיְּזָן אַיגען הִיבְּשָׁ בִּיטְּעָל פֿערְ מעגען?

דאָס גַּעֲפֻעַהְרְלוֹכְבָּעָ אֶבְּעָר פֿוֹן דָּעַם גַּאנְצָעָן אַיְּזָן, וואס דָּאָס דַּאְזְיָינָעָ שלְּעָבָּר טָעַהְטָאַט שָׂוִין אַגְּנָעַהוּבְּעָן צו מְרָאָגָעָן אוֹיךְ פֿירָות: בִּיאָלִיךְ הָאָט שָׂוִין בעוֹזְיָעָן צו מאָכָעָן שְׁוֹלָעָ. אַ רִיְּהָעָ פֿוֹן יְוָנָגָעָ, נִיעָ, פֿרִישָׁע דִּיכְטָמָעָר בֵּי אָנוֹן הָאָבָעָן זִיךְרָ שָׂוִין פֿערְקָוּט אַוְּפָ אַיְּהָם, אָוֹן דָּאָס דַּאְזְיָינָעָ אַיְּזָן בֵּי זַיְּ שָׂוִין גַּעֲוָאָרָעָן כָּאָנִיעָרָעָ. יְעַדְּרָעָ פֿוֹן זַיְּ מִינְטָן, אָזְ ער וּוּטָחָסְמָן נִישְׁתָּוּזְוָאָצָהָן. זַיְּן, בֵּיזְ ער וּוּטָחָסְמָן נִישְׁתָּוּזְוָאָצָהָן עַפְּסִים אַ, "שְׁטָאָרָעָסְמָן", עַפְּסִים אַלְּאָ, "נְבָיָאָ". עַס גַּעַתְּמָה אַיצְטָ דַּי סְדָרָה, "שְׁטָאָרָקָ", "קְרָאָפְּטָ-גְּנָדִיכְטָ", עַפְּסִים אַלְּאָ, "נְבָיָאָ". אָזְ קִיְּן כְּחַהְמָצָאָר אַיְּזָן נִישְׁתָּאָצָהָן. דָּרְפָּאָר זַעַנְעָן זַיְּ דָּאָךְ שְׁוֹאָכְנִינְקָעָ מְעַנְשָׁעָן, אָזְ קִיְּן כְּחַהְמָצָאָר אַיְּזָן נִישְׁתָּאָצָהָן. ער בענְדָּס אַיְּזָן גַּעֲנָגָן, וּוּטָחָסְמָן אַיךְ וּוּלְ דָּרְמָאָהָנָעָן אָוֹנוֹנָעָר לִיעְבָּעָן שְׁנָיאָר. ער בענְדָּס נִינְטָן זִיךְרָ שָׂוִין נִישְׁתָּמָט מִיטָּ זַיְּנָעָ קְלִיְּ�נָעָ, פֿרִישָׁע, לְעַבְּדוֹגָעָן, גְּרוֹזְיָאָפְּטָמָעָן, הָעַרְלִיכָּעָ גַּעַדְיכְּטָעָלָעָ, אָזְ ער גַּעַפְּנָט זִיךְרָ שָׂוִין מְחוּווּבָ אָזְ זַיְּ שְׁדָרְבָּעָן אַ, "מְנַלְּתָהָאַשָּׁ". בִּיאָלִיךְ זַיְּנְדִּיגָּעָן מְאָכָלָן זַיְּנְדִּיגָּעָן!

אלְּעָם וואס אַיְּזָן גַּעֲמָאָכָט, לְאָזָט קָאָלָט. עַס אַיְּזָן מְעַרְקוּוֹרְדִּינָג, ווי דּוֹקָאָ דַּי גְּרוֹוִיסָע, דַּי שְׁטָאָרָעָ, דַּי בְּרִיְּטָעָ קְרָאָפְּטָ-גְּנָדִיכְטָעָ בִּיאָלִיךְ לְאָזָעָן מִירָ אַזְזָוִי קָאָלָט. עַס לְאָזָעָן מִירָ קָאָלָט דַּי "דְּבָרָ'סְ" אָזְן דַּי "מוֹסְרָ אַלְּחָהִים'סְ" אָזְן אָפְּלוּ דַּי "מַתְּיָהָמְדָבָר'סְ" אָזְן הַוּפְּטוּעָכְלִיךְ דַּי "מְגַלְּתָהָאַשָּׁ", אָזְן וְאָגָּר דָּרְעַסְטָעָר טִילָּ פֿוֹן אַ, "מְשָׁאָ נְעַמְּרוֹבָ". אַיךְ בֵּין אַ פֿרְאָסְטָעָר בְּנִ-אָדָם אָזְן אַיךְ בְּרוֹיךְ נִישְׁתָּמָט קִיְּן נְרוֹאָדוֹסָנָיקָ בֵּי אַ בִּיסְעָלָ סְפִּירָט; אַיךְ נִעהָם אַיְּהָם אָזְן מְוִילָּ אָרְיוֹן, וְוַיְיָסָאָ אַיךְ. מְאָנְכָעָ פֿוֹן יְעַנְעָ גַּעַדְיכְּטָעָ וּוּטָחָסְמָן לְיַעַבְּהָאָבָעָר פֿוֹן בִּיאָלִיךְ נִישְׁתָּמָט קַעַנְעָן עַנְדִּינְגָּעָן אַיְּזָן זַיְּ אָזְן נְאָרָ וְוַיְיָסָאָ אַיְּהָם לְאָנְגָוּוּיְלָעָן אָזְ ער וּוּטָחָסְמָן אַיְּזָן דָּרְעָמָט, אָזְן נְאָרָ וְוַיְיָסָאָ אַיְּזָן בִּיאָלִיךְ, וּוּטָחָסְמָן ער זִיךְרָ אַנְשָׁטְּרָעָנָגָעָן אָזְן וּוּטָחָסְמָן לְיַוְעָנָעָן וְוַיְיָטָר.

דאָגָעָנָעָן אֶבְּעָר לְאָזָעָן מִירָ נִישְׁתָּמָט קָאָלָט דַּי אַמְתָּעָ גַּעַדְיכְּטָעָ בִּיאָלִיךְ, דָּאָרָט וְוַאוּ בִּיאָלִיךְ אַיְּזָן נִשְׁתָּמָט דָּרְעָרְלִינְגָּרְטָרְגְּרוֹוִיסָ-נְאָכְמָאָכָעָר, נְאָרָ דָּרְגָּרְעָסָ-טָעָרְקְּלִיְּ�נְ-דִּיכְטָעָר.

ווער און וואם איז א שריפטשטעלער

מייט א קליאן הייפול מענשען ביז איך איינמאָל גאנגןגען נאָך דער
 מטה פון א געשטארבענען אידישען מהבר, וועלכער האָט איברגעלאָזוט וויב
 און קוינדרעָר אַחֲן מיטעל, ווי דער שטייגער איז. ביז דער דָזּוֹיגֶעָר טרייעריִ
 גער געלענעהוית איז אַוְיפַֿגְּנָעָוְאַרְפָּעָן גַּעַוְאַרְעָן דִּיְּפְּרָאַנְּגָעָן, וויסט נאָט צום
 וויעפַֿעְלָטָעָן מָאָל שווין: פָּאָרָה וואָסָמָעָן זָאָל נִישְׁתְּצָהָן צוּ גְּרִינְדָּעָן עַפְּסָאָס
 פָּאָנָּרָאָרָעָמָעָר שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר אַדְּרָעָר נְלָאָטָאָס אַזְּוִי אַ לִיטְּעָרָאָטְּרוּקָאָס
 אַדְּרָעָר בְּדוּמָה עַפְּסָאָזָזָזָז ? אַיך הָאָב מֵיר פְּרָטָרָאָכָט. מִין קָאָפָּה האָט
 אַנְגָּעוּבָּעָן בְּעַשְׁעַפְּטִינְגָּן אַ פְּרָאַנְּגָעָן, וועלכּעָה האָט אַיהֲם שווין אַזְּוִי אַפְּטָ
 בְּעַשְׁעַפְּטִינְגָּט, אַזְּוִי אַזְּוִי ווּלְכּעָה אַיך ווּיסָט נאָךְ אַלְּזָי נִשְׁתְּצָהָן ! וואָסָמָעָן
 אַזְּוִי אַיְגָּעָנְטָלִיךְ אַ שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר ? ווער אַזְּוִי אַיְגָּעָנְטָלִיךְ אַ שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר ?
 קָעָן זָיְן אַ "חַבְּרָה" פָּוּן שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר — פָּוּן שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר סְתִּים — אַזְּוִי
 ווי עַס אַיז דָּא חַבְּרָה פָּוּן שְׂנִירָדָר, שְׂסָטָר, בְּעַקְעָר, בְּעַלְיָעָלָות אַזְּוִי דָּרָעָר —
 גְּלִיכְעָן ? אַיז דָּא אַיז אַנְהָיוּבָּא אַזְּוִי אַסְּוֹף פָּוּן אַלְּחָרְצִיָּט, וועלכּעָה נִיט אַיז
 נָעַם דָּאָס רָעַכְתָּן צָו זָאָגָעָן, אַזְּוִי נְעַכְתָּן האָט עַר גַּעַלְעָרָנָעָן אַזְּוִי הַיְנָט אַיז עַר
 אַגְּזָעָל אַזְּוִי מְאַרְגָּעָן אַיז עַר אַמִּיסְטָרָעָר ? בַּי אַזְּוִי גַּעַנְגָּל, וועלכּעָה לְעַרְנָט וֵיך
 בַּי אַ פְּאַרְיִיךְ-מְאַכְּלָר, זָהָה אַיך דִּי דָזּוֹינָעָן פָּאוּזָעָן ; קָעָן אַיך זָוִיךְ זָעָה
 בַּי דָעַם דָזּוֹינָעָן פָּאָר, וועלכּעָה הַיְסָט שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר ? אַיז דָא אַגְּרָעָנָעָן
 צְוִוְוָשָׁעָן דָעַם, וועלכּעָם בְּרָעַכְתִּיגְתָּא אַיְינָעָם, זַיךְ אַנְצְּרוּפָעָן שְׂרִיפְּטְּשְׁטְּעָלָעָר,
 אַזְּוִי צְוִוְוָשָׁעָן דָעַם, וועלכּעָם נִיט נִשְׁתְּצָהָן דָזּוֹינָעָן רָעַכְתָּ ? — דִי פְּרָאַנְּגָעָן,
 זָהָה אַיהֲר, אַיז אַ רָעַכְתָּ בִּיסְטָל פְּעַרְדְּרָעָתָה, אַזְּוִי גַּלוּבָּן נִישְׁתְּ, ס'זָאָל
 זָיְן אַ תְּשֻׁבָּה, וועלכּעָ זָאָל קָעָנָעָן בְּעַפְּרִירְדְּגָעָן נאָךְ אַלְּעָזָזָזָז. שָׁוֹן שָׁאָל
 פְּעַנְהָוָעָר האָט זַיךְ בְּעַשְׁעַפְּטִינְגָּט גַּעַנְגָּן מִיט דָעַר דָזּוֹינָעָר פְּרָאַנְּגָעָן. אַיך גַּעַדְעָן :
 דָעַנְסָמָאָל ווּזְעַן דִי סְטְּרִיְּקָעָן זָעַנְגָּן גַּעַוְוָן שְׂמָאָרָק אַיז דָעַר מְאָדָע אַזְּוִי יְעַדְעָר
 בְּעַל מְלֹוכָה האָט פְּלוֹצְלִינְגָן דְּעַרְפִּיהְלָט, אַזְּוִי פְּרָאָסָט זָיְן פְּלִיכְטָזָוּ שְׂרִיְּעָן,

דָּאָם מֵעַן עַקְסֶפְּלֹוָאַטִּירָת אִים, אָוֹן אַוְיךְ דַּי שְׁרִיפְּטַשְׁטָעַלְעָר בְּתוֹכָם, אָוֹן דַּעַ-

דִּיבְּכָר מַזְוַי יְדַעַר זַיְךְ זַעַהַן צַו אַרְגָּאַנְיוֹרָעַן אָוֹן מַזְוַי גַּעַהַעַרְעַן צַו
וַיַּוְיַן פְּרָאַפְּסִיאַנְגָּלָעַן פַּעֲרָאַיְוַיַּן, וּוְעַלְכָּבָר זַאַל זַיְךְ אַנְגָּעַהַמָּעַן פָּאָר וַיַּנְעַז
אַיְנְטַעַרְעַסְעַן — נַאֲךְ דַּעַנְסַמְאָל הָאָט אַיְנְעַרְעַסְעַן פַּוְן דַּי בּוֹנְדַּלְיַיט גַּעַפְּרוֹבְּט רַעַדְעַן
מִיטַּמְרַי אַ מַאַל וּוְעַגְעַן אַ פְּרָאַפְּסִיאַנְגָּלָעַן פַּעֲרָאַיַּן פַּוְן שְׁרִיפְּטַשְׁטָעַלְעָר,
אָוֹן אַיְזְ נַעַקְוּמָעַן צֻוְמַשְׁלָוָם, אָוֹן דַּי זַאַךְ אַיְזְ נַגְעַצְעַן נַיְשַׁת מַעְגְּלִיךְ, וּוְיַיְלַ
ס' אַיְזְ נַיְשַׁת דַּאְ יַעַנְעַגְעַנְיַי, וּוְעַלְכָּבָר זַאַל בְּעַשְׂתִּימָעַן גַּעַנְיַי, וּוְאָסְ אָוֹן וּוּדָר
עַם אַיְזְ אַ שְׁרִיפְּטַשְׁטָעַלְעָר.

וּוְאָסְ אַיְזְ אַ שְׁרִיפְּטַשְׁטָעַלְעָר ? עַם זַעַנְעַן פַּאַרְהָאָן פִּיעַלְעַמְנָשְׁעַן, וּוְאָסְ
בְּעַשְׂפְּטִינְגָּעַן זַיְךְ מִיטַּגְיַינְגָּר אַרְבִּיכִים, אָוֹן דַּי רַעַזְוַלְטַאַטְעַן פַּוְן דַּעַר דַּאַ-

זַיְנְגָּר גַּיְסְמַנְגָּר אַרְבִּיכִיטַּר דַּעַדְעַן זַיְךְ אַרְזִים שְׁרִופְּטַלְיךְ. אַוְיַבְּגָּאָן פַּוְן דַּעַם
דַּאַזְוְגָּעַן מִין שְׁטַעַהַעַן דַּי הַעַלְדָּעַן פַּוְן דַּעַר טַגְנָעַס־פְּרָעָם. זַיְיַ בְּעַשְׂפְּטִינְגָּעַן
זַיְךְ מִיטַּטְלָעַס וּוְאָסְ טַהַוָּת זַיְךְ אַבְּ אִים עַפְּנַטְלִיכָּבָעַן לְעַבְעַן, מִיטַּטְלָעַ פַּאַ-

לְיִטְיַישַׁע, וּוּרְטַשְׁאַפְּטַלְיכַּבָּע, וּוַיַּסְעַנְשַׁאַפְּטַלְיכַּבָּע אָוֹן קִינְסְטַלְעַרְיִישַׁע עַרְשִׁיְנוֹנוֹנְגָּעַן
פַּוְן דַּעַר גַּעַגְעַנוֹוָאָרט, אַ מַאַל נַאֲרָלָס בְּעַרְכִּטְטִירַשְׁטַמְאָטָעָר אָוֹן אַזְאַל אַוְיךְ
קְרִיטִישַׁ, יְעַדְעַר פַּוְן דַּעַם שְׁטָאַנְדְּפָוְנְקַט פַּוְן זַיְן פָּאַרְטִיַּי, עַנְמָוּדְעַר פָּאָר
דַּי זַאַךְ אַדְעַר גַּעַגְעַן אַיְהָר. אַיְגַּעַנְטָלִיךְ זַיְנְעַן זַיְיַ וּוּי דַּי רַעַדְנָרָס
אַיְן אַלְטָעַרְתָּהָוָת וּוְעַלְכָּבָר פַּלְעַגְעַן שְׁטַעַהַעַן פָּאָר דַּעַם פָּאָלָק אָוֹן פַּלְעַגְעַן בְּעַד
הַאַנְדָּלָעַן דַּי עַרְשִׁיְנוֹנוֹגָעַן פַּוְן יְעַדְעַן טָאגַן, מִיטַּדְעַם חִילּוּק, וּוְאָסְ יְעַנְעַ
הַאַבְעַן זַיְךְ בְּעַנוֹצָט מִיטַּדְעַר שְׁטִימָעָן אָוֹן זַיְיַ דַּאְ בְּעַנוֹצָעַן זַיְךְ מִיטַּדְעַר פַּעַ-

רָעַר, זַיְיַ וּוְאַרְמָעַן נַיְשַׁת מִיטַּזְיַעַר שְׁרִיבְּבָעַן בְּיוֹ זַיְיַ וּוְעַלְעַן קְרִיעַגְעַן רֹוח
הַקּוֹדֶשׁ ; זַיְיַ שְׁטַעַהַעַן אָוֹן הַאַרְעוּוֹעָן וּוּ דַי בְּעַלְיַ מַלְחָמֹת אַוְיַפְּעַן שְׁלָאַכְטַי
פַּעַלְהָ, אַלְעַמְאָל נַאֲרָזְנַעַפְּסַט צַו דַּעַר מִנוֹתָן אָוֹן צַו דַּעַם, וּוְאָסְ אַיְזְ גַּרְאָד
דָּאָסְ נַיְוִיגְסְטָע, זַעַנְעַן דַּי דַּאַזְוְגַּעַן — שְׁרִיפְּטַשְׁטָעַלְעָר ? אַודְאַי ! אַפְּטַהָּאָ-

בָּעַן זַיְיַ זַיְעַר לְעַבְעַן אַנְגָּעַשְׁרִיבָּעַן מַעְהָר בּוֹגְיָעַן, וּוּ אַיְזְ אַמְתָ'עַר גַּרְוִיסְעַר
דִּיבְּכָר הָאָט אַנְגָּעַשְׁרִיבָּעַן אַוְתִּוּתָה. מִילָּא, זַעַנְעַן עַם שְׁרִיפְּטַשְׁטָעַלְעָר אָהָן
אַרְחֹודְש ! . . .

וּוְיַדְעַר זַעַנְעַן פַּאַרְהָאָן פִּיעַלְעַמְנָשְׁעַן, וּוְעַלְכָּבָר הַאַרְעוּוֹעָן גַּיְסְטִיגְזַּעַר
פִּיעַל ; דָּאָסְ זַעַנְעַן פָּאַכְמַעְנָר אָוֹן גַּעַלְעַהַרְטָעַ פַּוְן אַלְעַמְוִינִים, וּוְעַלְכָּבָר
טָעַן אַיְגַּעַנְטִילִיךְ נַאֲרָ נַיְשַׁת זַעַגְעַן דַּעַר עַפְּנַטְלִיכְקִיטַּאָן וּוְעַלְכָּבָר וּוְאַלְטָעַן
זַיְיַ דַּי אַיְגַּעַנְעַן גַּרְוִיסַּע פָּאַכְמַעְנָר אָוֹן גַּעַלְעַהַרְטָעַ אַפְּיַלוּ וּוּן זַיְיַ וּוְאַלְטָעַן

בעהאלטטען פאָד זיך אלֵין די רעוזלטאטטען פון אלע זיערעד פַּאֲרְשָׁוֹנוּגָן.
 קאָפָעָרְנִיךְ לְמַשֵּׁל הָאָט וְעוֹהֶר פִּיעַל אַוְיסְגַּעַטְרָאָכְטָן אָזֶן הָאָט יְעַדְעַס מַאֲלָעַ עַפְּסִים
 גַּעַשְׂרִיבָעָן וּוְעַגְּן זַיְנָעַ עַרְפִּינְדוֹנוּגָן. אַיְזָן הָאָט וְעוֹהֶר פִּיעַל אָזֶן
 זַוְּיכְתָּגְעַז עַנְטְּדָעָקְוָנוּגָן גַּעַמְאָכְטָן אָזֶן הָאָט אוֹירַק גַּעַשְׂרִיבָעָן,
 עַרְהָאָט עַנְטְּדָעָקְטָן, דָּאָרוֹוִין הָאָט די רַעַזְלָטָאָטָעָן פּוֹן זַיְנָעַ פַּאֲרְשָׁוֹנוּגָן אַוְיִפְּ
 גַּעַשְׂרִיבָעָן. עַרְהָאָט אַבְּעָר זַיְן דָּעַר אַיְנָעָנָר וּוּכְתִּיגָּר דָּאָרוֹוִין, וּוּעַן עַרְ
 וּוֹאָלְטָן יְעַנְעַ פַּאֲרְשָׁוֹנוּגָן מוֹסֵר גַּעַוּזָן דָּעַר וּוּלְטָן בָּלְ פָּתָח. אַיְזָן אַלְאָזָן
 אַ שְׁרִיפְטִשְׁטָעַלְעָר ? זַעַנְעַן קָאָפָעָרְנִיךְ אָזֶן דָּאָרוֹוִין גַּעַוּזָן שְׁרִיפְטִשְׁטָעַלְעָר ?
 — בַּיְיַי דָּאָזְגָּעַ לִיְתָן אַיְזָן די שְׁרִיפְטִשְׁטִשְׁטָעַלְעָר נַאֲרָא אַ נַּעֲבָעַ-עֲרַשְ׀יוֹנוּגָן פּוֹן
 זַיְעַר פָּאָךְ.

אוון ווירדר עונען פארהאן מענשען פון גאנטס גנדא, וועלכע האבען
איין נקליקעל מינוטען ארויסגעראדט ווערטער, ואס אנדער האבען גע-
מיזות פאר זוי אויפשריבען, אוון פארט זונען עם ווערטער, וועלכע האבען
גאנצע וועלטען אובערגעאנדרשט. למשל: משה רבינו, סאקראט אוון נאך
אזעעלכע. עם איין שוערליך זוי אנטזרופען שריפטשטעלער. עם וועט
ニישט איזו שעהן קלינגען, ווען מען וועט זאנגען, אז דער הערד משה רבינו
אייז דער מהבר פון דעם שעהנעם געדיכט "האיזינו השמים ואדרבה", אדרדר
דער הערד סאקראט פון דער שמאדט אטהייען אייז דער שריפטשטעלער פון
דער אוון דער וועלט-חכמה. — עם זונען פארהאן דיכטער, וועלכע האבען
איין א מינוט פון רוח הקודש אונגעשריבען אונשנטערבליכע זאכען; אפט
גאָר החאט זיך דאס געטראפען בי זוי נאָר איין איניציג מאָל אין זיער ליעבען,
אוון נישט מעהָר, קען מען מען זוי רעכּענען פאר שריפטשטעלער?

אוון שרייבען אַ קומט אַדער אַ וווענסחאָפט? — שרייבען שרייביט
יעדר ראובן אוון יעדר ערמאָן. יעדר רעכונגס-בריעוף, יעדע, "סְאָאַבְשָׁט
שעניע" פון פֿאַלְיכִימִיסְטָר. יעדע רעכונגס פון שומטער האָט צו טהוּן מיט
דעם מין, וועלכער הייסט שרייבען. זענען די דָזֶונֶע, "שְׂרִיפְתָּעַן" אַוְיסְגָּעַ
שלאלסען פון דער שריפטשטיילערוי, וויל זיינֶר שטאָף אוין אַזָּא ניעדרינער?
אָט ווידער לְיִעַן אֵיך אַ צוֹאָה פון שביב מרע, איך לְיִעַן אַ לְיֻבְּעַס-כְּרוּעוּל
פון אַ יונָן מיידעל; אַמְתִּיעַד שורה אוון פֿול פון נְדָאָמָאַטְיקָלִישׁ אָוּן
אַרטָּאַנְרָאַפְּלִישׁ עַפְהָלָעַר, דער שטאָף אוין אַבְעַר אוון ערָהָאָבעָן, או
יעדעם וואָרט ריהרט מיך בֵין אויף טרעָהָעָן. געהָען די דָזֶונֶע שְׂרִיפְתָּעַן

צען אריין אין דעם סונג פון שריפטשטעלעריו וויל זיינר שטאָפ בערדעטען
זוי דערצין ?

האט דער ווערטה פון א שטאָפ, וועגען וועלכען מען שריבט, עפִים
צ'ו מהוּן מיט דעם ווערטה פון דעם שריפטשטעלער, וועלכער שריבט ? עם
ועגען פארהאן ביכער אונן ארטיקלען וועגען אלע חכמתה שבעלם : וועגען
געאנראָפַיע און היסטָרְיוּ, פִּילָּאָזְפַּיע און מעדיצין, אונן די דזונען וועגען
אנגנעריבען אין א שפֶּרֶץ, איבער וועלכע מען מעג זיך קורע זיין, אונן
פארט וועגען עס אויסגעצייבענטע ביכער אונן ארטיקלען. אונן וויעדר ער זונען
פארהאן ביכער אונן ארטיקלען וועגען סקטאָשעקסע און קָרְמָעָנְשְׁפִּיעָלָעָן, ווע-
גען גָּזְעָלְשָׁאָפְּטָסְדְּפָּעָרְוְיְלְנְגָּעָן אָוֹן פָּאָמְּלְיְעָן-סְקָאָנְדָּלָעָן, בְּקִיזְוָרְ אָזְעָלָ-
בע, וועלכע זונען צוֹלִיעָב זיינר שטאָפ נישט ווערטה אָקָפִּיקָע, אָוֹן נָאָרָה
האָבען זיינר אָשְׁפָּרָאָכָע, וועלכע פִּינְקָעָלָט פון וויז אָוֹן פון שעהנקייט. זונען
די ערישטע דעריבער שריפטשטעלערישע ווירק, וויל זיינר שטאָפ בערב-
טיגט זיינר דערצין, אונן די צוֹוִוִיטָע דעריבער, וויל זיינר פָּאָרָם ערלוֹבָט עס ?

וואּו הוויבט זיך אָוֹן די שריפטשטעלעריו אָוֹן וואּו ענדינט זי ? מיר רוּי
פָּעָן אָוֹן נַיְמָצָשׁ אָשְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלָעָר, מיר רופען אָבער אָוֹן אָצִיּוֹנְגָּסָ-
אָרְבִּיטָרְ שְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלָעָר. דער דיבְּטָעָר, וועלכער האָט גַּשְׁרִיבָעָן דָּאָס
וְאָוְנוּן דְּעָרְבָּאָרָעָ קָפִּיטָעָל תְּחִילָה, „עוֹתָה אָוֹר בְּשָׁלָמָה, נָוְתָה שְׁמִים בְּרוּיָה“,
אָוֹן דער דְּאוֹגָנָה, וועלכער שריבט אָוֹן „טָאָגְעָבָלָאָט“ די מְדוּעָה, אָז “בְּכָאָן
אייז צו בעקומען ייָוָן כָּשָׂר עַל חַג הַפְּסָחָה“ — בְּיוֹידָע, האָבען זיינר בְּרִיבָעָן
עפִים, ווֹאָס זיינר ווילען, אָז דְּרוּ וועלט זָאָל עַס וויסען. די עֲשָׂרָת הַדְּבָרָות אָוֹן
דער תורה אָוֹן די צָעָהָן שְׁרוֹתָה, „אוֹפְּזָאָצָּה“ וועלכען מֵיָּוָן זָהָן מְאַכְּלָת פָּאָרָן
לְהַרְהָרָא אָוֹן דְּעָם קָלָאָס ! אייז דער עַנוּוֹל (קָרְיוּ) פָּוָן דער שְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלָעָר
בָּאָמָת אָזְזִי גְּרוּזִים, אָז עַר קָעָן אלע די דְּאוֹגָנָה קָטָעָנָאָרָיָן פָּוָן שְׁרִיבָעָרִיעָן
אייז דָּאָס גָּאנְצָעָן מְעַנְשְׁלִיבָע גַּשְׁלָעָכָט ; די חִוָּית אָוֹן וועלדר ער אָוֹן מְדָבָרִוָּת
זונען נִישְׁט קִיּוֹן שְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלָעָר, יְהֻדָּר מְעַנְשָׁ אָבָעָר אייז אָשְׁרִיפְּטָשְׁטָעָלָעָר !
אָדָעָר זָאָלָעָן מִיר זָאָגָעָן, אָז דָּאָס אייז נִישְׁט קִיּוֹן עֲגָול, נָאָר דָּאָס אייז
אָלְיוּמָעָר מִיט אָמְצָעָהָלִיגָּע שְׁטוּפָעָן פָּוָן אָוַיְבָעָן בֵּין אָוְנְטָעָן, אָוֹן אָוַיְבָעָן
אוֹוְה דער ערְשָׁטָעָר שְׁטוּפָע זִיכְעָן די ערְשָׁטָעָר, די גְּרָעָסְטָעָר, ווֹי לְמַשְׁלָח : ווֹלְיָוָס
צעוזאָר, שְׁעַקְסְּפִּיר, גַּעַתְּהָע, פּוֹשְׁקָיָן אָוֹן נִיעְטָשָׁע.. ווֹפְּעַלְיָזָע מְלִיאָנָעָן

שטוֹפֶּעֶן מוֹ אֶזְאָל לֵיטָעָר האַבָּעָן, בֵּין מִיר קְוָמָעָן אַרְאָב צֹ יְעַנְעָם אַיְנָגָעָל וּוְלְכָעָר שְׁרִיבֶּת אֵין „אוֹפֶּזֶץ“ פָּאָרְצָן לְהַרְעָרָר, אַדְעָר בֵּין צָוָם סְקָאנְדָּאָל-שְׁרִיבֶּר, וּוְאָס שְׁרִיבֶּת פָּאָר עַטְלִיכָּע גְּרָאַשָּׁעָן אַלְצְדִּינָּג, וּוְאָס אֵין נִיטָּגָן צָוָם עַסְּקָ ? גַּהֲעָרָעָן דָּאָן דִּיאָזְיָגָע נִיטָּצֹ זֹ דָעָר לֵיטָעָרָצָטָר וּוּ שְׁקָסְפָּר אָוּן לְעַרְמָאָנְטָאָוּ ?

וּוְעָן נִישְׁטָמ — וּוְאָוּזָן דִּי גַּרְעָנְעָז ? הַעֲנָגָט אַלְצְדִּינָּג אַב נָאָר פָּוּן דָעָר עַהְרְלִיכָּר אָוּן אַמְתָעָר אַיְבָּעָרְצִיְּגָוָן פָּוּן שְׂרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד ? אֵין נָאָר דָעָר אַשְׁרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד, וּוְלְכָעָר רַעַדְתָּ עַהְרְלִיךָר אָוּן אַמְתָ ? — וּוְעָרָבָעָר שָׁעָן עַהְרְלִיךָר לְיִכְּקוּמָ אָוּן אַמְתָ קְאַנְטְּרָאָלְרִיךָר ? אַט קוּמָט אַקְרִיטִיקָעָר אָוּן זָאָגָט אַיְנָעָם שְׁבָחִים בֵּין אֵין הַיְמָעָל אַרְיָן, אָוּן מָאָרְגָּעָן, וּוּיל דָאָס טְרִינְקָגָעָל אֵין נִישְׁטָמ גַּעַגְעָבָעָן גַּעַגְעָרָעָן, הַוִּיבָּט עָר אָן דָעַמְוָעָלְבָעָן צֹ שְׁעַנְדָּעָן בֵּין אֵין שָׁאָל תְּחִתָּה ! זָאָל אַיְךְ גַּהֲזָן אָוּזָן אֶזְאָקָמָן בְּעַשְׁעַפְעַנְיָשׁ, אָז עָר אֵין דָעָר גַּעַמְיָנְסְטָעָר, נִיעַדְרָטְרָעְכְּטִיגְסְּטָר מְעֻנְשָׁ פָּוּן דָעָר וּוּלְטָ ? מַי יְדָעָ ? אֶזְאָקָמָן בְּעַשְׁעַפְעַנְיָשׁ קָעָן מִיר אַנְהָוִבָּעָן צֹ דָרְעָהָעָן מִיטָּדִי אַוְיָגָעָן אָוּן רַעַדְעָן מִיטָּאָט אָוּן מִיר זָאָגָעָן, אָז אַמְתָ, עָר הָאָט גַּהֲאָט אַיְצָט אַיְצָט יְעַנְעָ אָזָעָן מִיְּנוֹגָן, נָאָר אַיְצָט אַבָּעָר וּזְעַנְעָ אַיְהָמָדָי אַוְיָגָעָן אָוּבְּגָעָנְגָעָן אָוּן עָר הָאָט בְּעַקְוָמָעָן אָ נִיעָ אַיְבָּעְצִיְּגָוָן, אָוּן דָו גַּהֲהָ, טָהָו אַיְהָמָדָי עַפְּסָ ! חֹזֶה דָעָם אַבָּעָר הָאָבָא אַיְךְ נָאָר אַשְׁיָא : וּוּ אַיְזָן וּוְעָן דָעָר בְּעַטְרָעְפָּעָנָר שְׂרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד רַעַדְתָּ שְׁוִין לְוִיתָזְיָן עַהְרְלִיכָּר אָוּן אַבָּעָר אַיְזָן דָאָס, וּוְאָס עָר זָאָגָט, לֵיטָעָר נְאָרְשִׁקְיָיט, פְּרָאָסְטָ אַוְיָפָ ? אַנְפָעָל אַוְיָפָ ? שְׁטָעַבָּעָן ? נִיטָ אַיְהָמָדָי אַט אַזְיָגָעָן דָאָס רַעַכְתָּ, זֹק צֹ שְׁטָעַלְעָן נְעַבָּעָן דִי, וּוְלְכָעָר הָאַבָּעָן גַּעַגְעָבָעָן אָ וּוּלְטָ לְוִיטָעָר נִיעָ, גְּרוּסָעָ אָוּן עַפְּאָכָעָ-מַאְכָעָנָדָעָ אַיְדָעָן ?

מִילָא, אַיְךְ בֵּין שְׁוִין מוֹחֵל אַוְיָקָדָס. אַיְךְ וּוּל שְׁוִין אַנְנָעָהָמָעָן, עַס זָעָד נִעָן דָא גּוֹטָעָ אָוּן שְׁלַעַכְתָּע שְׂרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד, וּבְכָן גַּהֲעָרָעָן יְעַנְעָם צֹ דִי גּוֹטָע אָוּן דִי — צֹ דִי שְׁלַעַכְתָּע. אַיְיךְ בֵּין זָאָגָעָן נִישְׁטָמָמָהָוּבָ צֹ זָאָגָעָן, אָז אַפְּלוּ דִי, וּוְלְכָעָר שְׁרִיבָעָן גָּאָנָי רִיכְבָּוָגָן אָהָנָע גְּרָאָמָאָטִיקָלִיָּשׁ פְּעַהְלָעָר, דָעָרָ פָּאָר אַבָּעָר שְׁרִיבָעָן זְיָי נְאָרְשִׁקְיָיטָן, גַּהֲעָרָעָן צֹ דִי גּוֹטָע שְׂרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד. דִי פָּאָרָם אַלְיוֹן מַאְכָט נִישְׁטָמָמָהָוּבָ שְׂרִיפֶשֶׁטֶן פָּאָר אַשְׁרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד שְׂרִיפֶשֶׁטֶן גָּלְעָד שְׂוִין אַוְרָאי וּבְוָרָאי נִישְׁטָמ. וּוְעָן אַוְיָ אַבָּעָר — וּוְעָן דִי פָּאָרָם אָוּן דָעָר אַיְנָהָאָלָט זָאָגָעָן נָאָר סִימָ-

נים לוווט וועלכע עם אונטערערשיידען זיך די שריפטשטעלער צוישיען זיך,
גומע פון די שלעכטעה, וועלכע זשע זענען די סיינטס, לוייט וועלכע עס אונט-
ערשיידען זיך די שריפטשטעלער פון די נישטשריפטשטעלער בעל-
היסט אפער נאר דער א שריפטשטעלער, וועלכער לאבעט פון דער פעדער און
האט זיך דאס שריבען געמאכט פאָר אַ פרנסה? זענען אַזוי, דאן אַד אַוְן
וואָה! דען באָפּן זה וועלען מיר מוזען מודה זיין, אַז די בעסטע זאָכָען
זענען געווארען געשרייעבען פון אַזעלכע, וועלכע זענען נישט געווען סיין
שריפטשטעלער. קמיש די שענטסטע קאָפּוֹטְלָעֵך תְּהִלִּים זענען געשרייבען גע-
ווארען פון אַזעלכע נישטשריפטשטעלער. באָפּן זה וועלען מיר מוזען אויס-
שטריכען פון דער לייסטעה פון שריפטשטעלער אַזעלכע מענשען וויילוּס
צָעָזָאָר, פְּרִידְרִיךְ דָּעַם גְּרוּסָעַן, בִּיסְמָאָרְקָעַן מִיטְ זְיוּנָעַ "זְכָרוֹנוֹת", בַּיִּדְ
קְאַנְסְפָּעֵלְדָּעַן מִיטְ זְיוּנָעַ "טְאַנְקְרָעָרְדָּעַן", אַזְן אַפְּלִיאַוּ דָעַם רְמָבָּסְ
מִיטְ זְיוּנָעַ "מוֹרָה נְבוּבִים" אַזְן מָאָפּוּ מִיטְ זְיוּנָעַ "אַחֲתָ צִוְּוֹן", וּוּילְ זַיְ אַלְעַ
הָאָבָעָן נִישְׁט גַּעֲלַבְתָּעַן נִישְׁט גַּעֲלַבְתָּעַן פָּאָרָהָאָן אַזעלכע,
נִישְׁט נֶאֱר זַיְ הָאָבָעָן נִישְׁט גַּעֲלַבְתָּעַן דָּעַר פָּעַדְעָר, נֶאֱר זַיְ זַעַנְעַן נֶאֱר
געשטיינָרְבָּעָן, צּוּלְיָעָבָ אַיהֲרָ, וּוּ לְמַשְׁלִיכְ דְּזָשָׂאָרְדָּאָןָא בְּרוֹנָא. חֹזֵי דָעַם, וּוּיְ
פְּיַעַל וּוּיְסַעַן מִיר פָון אַזעלכע. וועלכע האָבָעָן גַּעֲשַׁרְיָעַבָּעַן טָאגּ וּוּ נְאָכְטָ
אַזְן האָבָעָן קִיְּנָמָלָ נִישְׁט גַּעַהָאָט זַיְ זַעַט צּוּ עָסָעַן אַזְן צּוּמָ סּוֹף
געשטיינָרְבָּעָן פָּאָר הַוּנְגָעָר.

וְיַמִּיר עֲזָהָעַן, אֵין שׁוֹן שׁוֹועַר גַּעֲנוֹג צֹו פָּעָרְבִּינְדָּעַן דָּעַם בְּעַגְרִיף
שְׁרִיפְטֶשְׁטָעַלְעָרוּי מִיט דָעַם בְּעַגְרִיף פְּרָנְסָה; פָּעָרְבִּינְדָּעַן אֲכָבָעַר דָעַם בְּעַגְרִיף
פְּרָנְסָה מִיט דָעַם בְּעַגְרִיף „דִּיכְטָעָר“, דָאָס אֵין שׁוֹן כְּלָל וּכְלָל נִישְׁתָּמְעָלִיךְ.
דיַי דִּיכְטָונְגָּן אַלְמָן אַבְּלָחָבְּ/חַתִּיש פָּאָק! וּוּרְעָעָן אַדְכְּבָעָר, וְיַיְיָ מַעְןָן וּוּרְעָטָם
אַדְקָטָאָר אֲדָעָר אַבְּקָעָר אַמְזְוִיקָאנְט! אָנוֹ פָּאָרָט קוּמָעָן אַלְעָמָל
אַנְגָּאָד דַּיְיָ בְּחָוּרִים? עַד צֹו גַּעַנְהָן אָוֹן בְּרָעְנָעָן מִיט אַיְן דַּי קַעְשָׁעָנָעָם גַּעַנְצָעָ
פָּעַס מִיט „לִירִיךְ“ אָנוֹן מִיט פִּינְ-אַקְטִינְגָּן דְּרָאָמָעָס אָוֹן פְּרָעָנָעָן נַאֲדָאָ: אַמְּאָל:
אוֹיְבָן זַוִּי מַעְגָּן זַוִּי גַּעַמְהָעָן צֹו דַּעַר דָּאַזְוִינָעָר פְּרָנְסָה פָּוֹן דַּעַר שְׁרִיפְטֶשְׁטָעַלְעָ-
רִיּוֹן, פָּוֹן דַּעַר דִּיכְטָונְגָּן? אָנוֹן זַאֲגָסָט דַּו זַוִּי „נִיּוֹן“, הָעָרָעָן זַוִּי דִּיךְ וּוּי דָעַם
פָּאָרָאִיאַהְרָגָעָן שְׁנָעָ, אָנוֹן פָּאָהָרָעָן אַזְוּקָסְיָן שְׁוּוֹוִיצָרְרָעָ, אָוָס זַוִּי מְכַיּוֹן
צֹו זַיּוֹן, אָנוֹן שְׁטוּדָרָעָן פִּילְאָזְוַעַפְיָ אָוֹן עַסְתָּהָעָטִיקָס. רְכוּבָנוּ שְׁלָל עַולְמָ! וְיַיְיָ וּוּעָן
טוּזְוָעָנָד עַסְתָּהָעָטִיקָעָס פָּוֹן דַּעַר וּוּלְעַטְוֹן וּוּאַלְעַטְוֹן זַיּוֹן אִים שְׁמָאָנָד צֹו גַּנוֹצָעָן

איינעם אנטצושורייבען אפלו נאר אוז : „אונטער יאסעלעס ווועגעלאַע שטעהט א גאלדען ציענעלאַע.“

נאָר דאס קאָפִיטעל „דיבטער אלָס פֿאַכְמָאַן“ איז אַ קאָפִיטעל פֿאַר זיך וועגען וועלכעט עס לויינט זיך איז אַ בעזונדערען אַרטיקעל צו רעדען. דערדי וויל האָב אַיך נאר געוואָלט דֵי פֿראָגָע בעריההרען : וואָס איז אַיגענטליך אַ שריפטשטעלער ?

אייז שרייבען אַ קומְסָט אַדרֶר אַ ווּיסענְשָׁפְט ? וואָו איז די גְּרַעְנִיך ? וואָו הַוִּיבְט זיך אָן די שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָרִי אָוָן וואָו עַנְדִּינְט זַי ? ווער האָט דאס רעכְט זיך צו רופען שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָר אָוָן ווער נישט ? וועט נאָך קומְעָן אַ צִיְּמָט, אָוָן מעַן וועט זְרוֹקָעָן אוֹיפָזִין ווּזְוִיטָעָן קָאַרטָּע, דאס ווֹאָרט „שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָר“, אָזֶוּ ווּיְיָ מְעַן דְּרוֹקָט „שְׁנִירְדְּעָרְמִיסְטָעָר“, אָוָן מעַן וועט דְּעָרְבִּי נישט רוּיט ווערטען ?

וְיֵאוּ וְוָאֶס אַיְז שְׁרִיפְטְּשְׁטָלָעָרִי ?

איין פֿאַרְיָונָעַן קָאָפְיטָעַל הָאָב אַיך בְּעַרְיוֹהָרֶט דָּאָס טְהֻמָּא : "וּוְעַר אָז וְוָאֶס אַיְז אַ שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָר ?" אָזָן הָאָב גַּעֲזָגָט. אָז דָּאָס קָאָפְיטָעַל "דִּיכְטָעַר אַלְס פְּאַכְמָאָן" (דָּאָס הַיּוֹסֶט : שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָרִי אַלְס פֿרְנָסָה) אַיְז אַ קָּאָפְיטָעַל פְּאַר זַיְחָ, וְוָעֲגָעַן וְוָעֲלַכְעָם עַס לְזִוְהָנָט אַיְז אַ בְּעוֹנוֹנְדָּעָעָן אַרְטִיקָעָל צַו רְעַדְעָן. אַיך וְוִילְ פֿרְוּבָעַן אַיְז דָּעַם אַרְטִיקָעָל רְעַדְעָן וְוָעֲגָעַן דָּעַם.

שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָרִי אַלְס פָּאָר, אַלְס פֿרְנָסָה, אַלְס בְּרוּוּט — זַעַחַת אַיהֲרָ, מְעַנְגָּלִיךְ אַיְז דָּאָךְ אַלְעָם, אָזָן אוֹוֵךְ דָּאָס אַיְז מְעַנְגָּלִיךְ. אַבְעָר רִיכְתִּיגְ גַּעֲנוּמָעָן, הַאַלְטָע עַס דָּאָס שְׁטָאַרְקְסָטָע דִּיכְטוֹנוֹנָס-פְּעָרָד (פְּעָגָאָז) נַאֲנַצְעַן מְאָגָ, פָּוּן דָּעָר פְּרִיה בְּזָו אַיְז דָּעָר נַאֲכָט אַרְיָין. אַפְּיָלוּ אַ גַּלְאָט פָּעוֹר הַאַלְטָע אַזְעַלְכָעָם נִישְׁתָּאָסָם. אָזָן דָּעַרְיָבָעָר אַיְז גַּעֲוָעָן פָּוּן חַמְדָה אַז אַמְּנָה, אָזָן דָּעָר שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָרִי הַאַטְמָט גַּעֲהָאָטָט פְּרִיוֹוֹאָטָט בְּעַשְׁעַפְתִּינוֹגָן, פָּוּן וְוָעֲלַכְעָר עַד פְּלָעָגָט לְעַבְעָן. אַיְינָעָד אַיְז גַּעֲוָעָן דָּאַקְטָאָר, אָזָן הַאַטְמָט נַעֲבָנָבִי זַיְחָ גַּעֲשָׂרְבָעַן אַז "מוֹרָה נַבּוֹכִים" מִיטָּא, "יִד הַחְזָקָה" ; אַיְינָעָר אַיְז גַּעֲוָעָן דִּיאַמְּאַנְעָטָן-שְׁלִוּפָר, אָזָן הַאַטְמָט מִן הַצְּדָה דָּעַרְוִיְּלָא אָנוֹן אַבְגָּנָעָרְבִּיט אַיְזָן "עַתְּהִקָּא" אָזָן אַ פְּאַלְיִיטִיש-תְּהַעַלְלָאָדָן גַּישָׁעָן טְרַאַקְטָאָט" ; אַיְינָעָר אַיְז גַּעֲוָעָן מִינְיָסְטָמָר (יעַדְעַנְפָלָס אַוְיךְ אַ פֿרְנָסָה !), אָזָן אַיְז פְּרִיעָר שְׁטוֹנְדָעָן פְּאַרְטִיגְ גַּעֲמָאָכָט אַז "טָאנְקָרָעָד" אָזָן אַ "דוֹד אַלְהָאָיִ". אָזָן אַזְוִי אַיְוָגְעָנְטִילִיךְ פְּיִירָהָט עַס זַיְחָ בְּזָו אַוְיפָּן הַיְנָטוּנָעָן תָּאָגָן. אַיְינָעָר פְּאַהָרָט אַיְז טְהַעַג-עַשְׁעַפְתָּעָן — אָזָן פְּיַלְאַזְוָאָפְרָט אָנוֹן זַיְנָעָ פְּיַלְאַזְאָפִיעָם ; אַיְינָעָר דִּיעָנָט בְּזָו קְהָלָה — אָזָן שְׁרִיבָט אָנוֹן זַיְנָעָ פְּאַלְקְסְטִימְלִיכָּעָ מְעַשְׁה/לְעָךְ ; אַיְינָעָר שְׁרִיבָט קָאָרָעָטְפָּאַנְדָעָנְצִיעָם פָּאָר אַ צִּיִּי-טוֹנָג — אָזָן וְוָעַנְעָר עַר הַאַט צִּיִּים, שְׁרִיבָט עַר אַמְּאָל עַפְסִים אַ שְׁרִיפְטְּשְׁטְּעַלְעָרִי שַׁעַ זַאָר אַוְיךְ. אַבְעָר לְעַבְעָן פָּוּן דָּעָר פְּאַזְוּעָ ? . . . שְׁאַפְעָנָהוּעָר זַאָנָט : "אַ מעַנְשָׁ, וְוָאֶס אַוְנְטָעָרְגָּנְעָמָט זַיְחָ צַו לְעַבְעָן פָּוּן דִּי מְזֹועָם, קְוָמָט מִיר בִּיסְעָלָ פָּאָר וְוִי אַ מְעַרְעָלָ, וְוָעַלְכָעָה הַאַט פֿרְנָסָה פָּוּן אַיהֲרָ שְׁהַחְקִיּוֹת". — מַאֲכָט זַיְחָ

אם אל מענש, וואם האט בי זיך אַ קְוֹאָל פָּאַנְטָאָזְוּ, וועלכער שעפט זיך קִינְמָאָל נִישְׁתָּאָזְוּ, אָזֶן אַיז עַר זִיכְעָר, אָז זַיְן שְׁטָרָאָס וּועט זיך קִינְמָאָל נִישְׁתָּפְרְלוּפְעָן אָזֶן פָּעַלְלִיעְרָעָן אָנוֹגָם זַמְּרָד — מַהְיכָא תִּיתְיָ, וְאָל אָזֶן מַעְשָׂפְרְוּבָעָן אָזֶן זַאֲלָר מַצְלִיחָה זַיְן. אָוִיסְנָאָהָמָעָן וּוענָעָן דָּא אַוְוָף יַעֲדָעָן גַּעֲבָעָט. אָבָעָר לְכַתְּחָלָה אָלָס יַוְנְגָעָר מָאָז, בַּיִם זַוְּגָעָן אַ פְּרָנְסְהַ-פָּאָה, וְאָל מַעַן רַעֲבָעָנָעָן אַוְוָף אָזֶאָל קְוֹאָל, דָּאָס עַר וּועט זיך קִינְמָאָל נִישְׁתָּפְרְלוּפְעָן אָזֶן פָּעַלְלִיעְרָעָן, דָּאָס אַיז עַפְס אָזְזָוּ וְוַיְ אַיְינָעָר גַּעֲהָת הַתּוֹנָה הַאָבָעָן אָזֶן בּוּעָן אַ הוּזֶן אַוְוָף דָּעַם סְמָךְ, אָז עַר וּועט וּוּוֹינָעָן אָזֶן דָּעַר לְאַטְעָרָעָן.

וְאָס אַיז שְׁרִיפְשַׁטְעָלָרוּי ? וְאָס אַיז דִּיכְטוֹנָג ? — נַاطְרִילִיך, וּעַן דָּאָס וְאָל זַיְן אַ מְלָאָכָה אַלְיוֹן, דָּאָז אַיז רַעֲכָת אַלְצְדִּינְג. אַין אַמְתָּה גַּעֲרָדָט, אַיז עַס דָּאָך אָבָעָר אַנְדָּרָש. דָּעַר דִּיכְטָעָר, הַאָט אַיז דָּעַר מַעַש אַלְיוֹן. וְאָס מַעהָר אַונְגָּעוּוּהָנְלִיךְ דָּעַר מַעַש אַיז, וְאָס מַעהָר אַונְגָּעוּוּהָנְלִיךְ אַיז אַוְרָזְזָן פָּאָעָד זַיְע. דָּעַם דָּאַזְוִינָעָן אַונְגָּעוּוּהָנְלִיךְכּוּן מַעְנָשָׁעָן אָבָעָר שְׁטָהָתָה עַל פַּי וּוב דָעַר גַּעֲוָהָנְלִיכְעָר, דָעַר מַעַש פּוֹן אַגְּנָאִי אַהֲרָ, אָלָס שְׁוֹנוֹןָ גַּעֲנָנוֹאָבָעָר — אָזֶן דָּאָז וְוַיְלָ מַעַן, אָז עַר וְאָל פְּעַרְשָׁתָהָעָן דָעַם דָּאַזְוִינָעָן אָזֶן זַאֲלָר צַוְּצַחְלָעָן פָּאָר זַיְנָע "זַוְּלָעָרִיעָן אָזֶן בְּעַלְיְידִיגְוָנָעָן !" דָעַן וּוּסָעָן מוֹזָעָן, אַזֶּן דָעַר דִּיכְטָעָר, דָעַר אַמְתָּעָר, לִיְדִים, עַל פַּי רַוב אַונְטָרָדָר דִּי פּוֹיְסָטָעָן פּוֹן דִּי אַזֶּן דָעַר דִּיכְטָעָר, דָעַר אַמְתָּעָר, דָעַר אַמְתָּעָר, וְוַיְלָ אָזֶן לְאַזְטָ-אָוִים צַוְּשָׁמָאָרָק, דָאָזֶן וּוּרְדָטָ דָעַר דִּיכְטָעָר, דָעַר אַמְתָּעָר, וְוַיְלָ אָזֶן לְאַזְטָ-אָוִים זַיְן כְּעֵם אָזֶן זַיְנָע שְׁמַעְרָצָעָן צַוְּאַלְוָ וְאָס שְׁטָהָהָעָן אַיְהָם עַנְטָקָעָנָעָן אָזֶן עַר "זַיְדָעָלָט" אָזֶן עַר "בְּעַלְיְידִגְנָט" — קָעָן מַעַן פָּעַלְלָאָגָנָעָן, אָז דָעַרְפָּאָר זַאֲלָר עַר זַיךְ לְאַזְוָעָן בְּעַצְאַהָלָעָן אָזֶן דָעַרְפָּאָר זַאֲלָעָן זַיְ אַיְהָם צַחְלָעָן ? — דָעַר דָאַזְוִינָעָר, וּוּלְכָעָר שְׁרִיבָעָט אָזֶן דִּיכְטָעָט, וְוַיְלָ עַר קָעָן נִישְׁתָּפְרְלוּפְעָן, דָעַר דִּיכְטָעָר לְשָׁמָה, דָעַר וּוּיָס עַס גְּגָנָץ קָלָאָר, אָז אַוְוָף דָעַר טָחוֹר פּוֹן דָעַר פָּאָעָד-זַיְע שְׁטָהָהָט אַגְּנָעָשְׁרִיעָבָעָן וְוַיְ אַוְוָף דָאַנְטָעָס טָהָר פּוֹנָם גִּיהָנָם : "לְאָז אַיז דָרְוִיסָעָן אַלְעָזְדִּיְנָעָן האַפְּנָגָנָעָן !" אָזֶן וּעַן עַר גַּעֲהָת דָאָרָט אָרִיּוֹן, טָראָכָט עַר נִישְׁתָּמָעָהָר זַוְּגָעָנָעָן פָּאָך אָזֶן פְּרָנָסָה אָזֶן בְּרוּיט . . . אָזֶן דָאָרָט אָרִיְנָגָהָהָן הַאָט עַר גַּעֲמוֹזָט !

אָזֶן וְאָס אַיך זַאֲגָן דָא וּוענָעָן דָעַר פָּאַעְזָוָעָ בְּפָרָט, וּוּלְכָעָן אַיז דִּי עַרְעַלְסָ-טָעַפָּרָם פּוֹן לִיְטָעָרָטָר, דָאָס אַיְגָעָנְטִילִיךְ אַיז צַוְּזַאֲגָן אַוְרָזְזָן וּוענָעָן דָעַר

שריפטשטיילער היינטן. איזיגענטליך חאט קוינער נישט געטארט נעהמען אַ פעדער אין האנד אריין, וווען נישט עס ליענט איהם אַ געדאנקען אויך דער נשמה, וועלכער טריובט איהם מיט געוואלט, אַ ער זאל בענטליך אַרוּמַע געזנט ווערען. וווען אַבער אַ שריפטשטיילער מוז ערשות אַרומנראבלען אָזונ אַרומזובען: „וועגען וואָס זאל אַיך דאס היינט שרייבען, כדֵי מײַן היינטַי גען פעליעטאן אויסצופילען אָזונ מלאָ צו זיין דאַדורך די הכנסה פון דער היינטנער וואָך?”, דָאַן נאטירליך אָזונ מוייזענד מאָל בעסער, וווען ער זאל גאנר נישט שרייבען. בעסער אַ ער זאל אַבערעהויפט נישט „זַיְן“ אַ שריובער. דען וואָס עפטער אַזְוִי אַינער מוז זוכבָּן אַ שטאת, ווערט אַלְיאַ מעהָר אָזונ מהער די שריובער היינט אַ מלְאָכה, בֵּיז צום סוף וועט דאס דאַזינע האַנדווערך נישט שטעהן הצעער ווי זעמעל-בָּאַקען, אַדער אַפְּילַ אַזְוִי הוֹר אַזונ נישט. זעמעל-בָּאַקען אָזַן זענינגשטענס אַ גוטע, אַ געטהָיגָע זַאַךְ, אַבער אַזְוִי אַרטיקעל שרייבען גאנר מכח די דָרְיוּ גֶּרְאַשְׁעָן אַ שורה אָזַן אַ שלעכט, אַ נישט געטהָיגָע זַאַךְ! עס אָזַן אַ געפֿעלשטַע נויסטטע-נַחֲרוֹנָג, אָזַן אַזְוִי גענטליך מעהָר שעדרליך ווי ברויט, וואָס אָזַן גַּעֲבָאַקען פון פערשיםעלטע אָזַן געפֿעלשטַע מעהָל.

אָזַן פָּאַרט אָזַן עס לְיִדְעָר אַזְוִי ווּוִיט גַּעֲקָומָעַן, אָזַן אַונְטַעַר הַונְּדַעַת שריפטשטיילער געפֿינען מיר ניאנוונִינְצִיג בעיל-טַלְאָכוֹת! אָזַן אַפְּילַ דאס זענען זַוִּי אוּיךְ נישט — דען דאס בִּיסְעַל שרייבען קומְט זַוִּי אָזַן מיט שׂוּוֹס אָזַן אַנְגָּסְט. אַיךְ קָעַן אַזְוּלְכָּבָּעַן, וואָס גַּעֲהָרָעָן צוֹ פָּאַךְ אָזַן לעבען מישטווינִיס געזנט פון לִיטְעָרָטוֹר, אָזַן פָּאַרט קָוּוֹהָלָט זַוִּי תָּמִיד דָרְעָר אַיְינְצִיגָּעָר גַּעֲדָאָן-קָעָן: „טָאַטָּע פָּאַטָּע! וואָס זַאַיךְ שְׁרִיבָּעָן?“. אַיךְ קָעַן אַיְינְגָּעָס, וועלכער אַזְוִי גַּאֲרָזְשָׁוִן אַ רְעַדְקָטָאָר פון אַ צִּיְּתוֹנָג אַזְוִי גַּעֲוָאָרָעָן, אָזַן עס אַזְוִי פָּאַרט אַ צָּעֵר בַּעַל הַחִים צַוְּקוֹעַן זַיךְ אָזַן צַוְּהָרָעָן תָּמִיד וּוּינָע וּפְצָעָן אָזַן קָרְעָכְעָן אָזַן צַוְּהָהָן זַוְּנָע שְׁטָעַנְדִּיגָּע קָרְאָפְּאָטָעָן וועגען צוֹ „קָרְיָעָנָע אַ טְהָעָמָא“ צום שְׁרִיבָּעָן קָרְיָעָנָע אַ מהעָמָא? אַיְינְגָּנְטָלִיךְ זַעהָט אַיְיהָר, אַזְוִי דָאַר דאס אַ בִּיסְעַל וואַנדערליך אָזַן ווּילָה, הַאָסְט דָו נִישְׁט וואָס צוֹ שְׁרִיבָּעָן, אַזְוִי דאס אַיְונְפָּאַכְּסָטָע, דָו שְׁרִיבָּסְט גַּאֲרָזָנָה נִישְׁט. אַ שְׁרִיבָּעָר וואָס זַיְן מָוח אַזְוִי נִישְׁט אַ קָוָאָל פון אַלְעָמָל נִיעָגְפִּיהָלָעָן אָזַן זַיְן חֹשֶׁן נִישְׁט אַ קָוָאָל פון אַלְעָמָל נִיעָגְפִּיהָלָעָן אַזְוִי אַיְינְגָּעָס.

וּ אָנוּ וְאַס אִיז שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָרִי ?

אייז נאר קיין שְׁרִיבְעָרָן נִישְׁתָּ ? אֲדֹרְבָּא, דער גַּבְּבוּרְנֶעֶר שְׁרִיבְעָרָן האט אָזָּ ? אַנְגַּעַפְּלַטְּעָן שְׁפִּיכְלָעָר מִיט שְׁמָאָה, אָז אֲפִילָּו וּוּעָן עַר וּוּעַט לְעַבְּעָן צְוּיִי מָאָל זַיְעַבְּצִינְג יְאָהָר, וּוּעַט עַר נִישְׁתָּ בְּעוּווֹיזְעָן אַבְּצָוּשְׁרִיבְעָן אַלְעָם וּוּאָס בְּעַשְׁפְּטִינְג זַיְן נִיסְטָ — אָנוּ אָט וּעַנְעָן פָּאַרְהָאָן מַעֲנְשָׁעָן, וּוּעַלְכָּעָן קָלְאָגָעָן זַיְךְ, אָז זַיְהָאָבָעָן נִישְׁתָּ, וּוּאָס צַו שְׁרִיבְעָן ! אָנוּ נָאָךְ מַעְהָר : דֵּי דָאַזְוְגָעָן וּעַנְעָן שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָר פָּוָן פָּאָר !

אָנוּ אָט וּעַנְעָן דֵּי דָאַזְוְגָעָן דִּי קָאַלְעָגָעָן פָּוָן דִּי אַמְּתָּעָ, אָנוּ בֵּי דֻּעָם פָּוָי בְּלִיקָּום אָנוּ בֵּי זַיְךְ אַלְיָוָן וּעַנְעָן זַיְיָ שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָר ! פָּאָר וּוּאָס ? וּוּאָס פָּאָר מַחְוֹתָן אָזָּ אַזְוִי אַיְנָגָעָר מִיט יְעַנְעָ ? אָנוּ וּוּעָן אָזָּ אַזְוִי „שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָר“ טוֹגָן דָאָן אֲפִילָּו צַו דָּעָר דָאַזְוְגָעָר עַלְעַנְדָּר שְׁוֹנְדָּאָרְבִּים אַוִּיךְ שְׁוִין נִשְׁתָּ אָנוּ בְּלִיבְטָ צָוָם סּוֹף שְׁטַעְקָעָן אִין מִיסְטָ, זָאנְגָן, הָאָבָעָן מִיר דִּי פְּלִיכְטָ צַו מַאֲכָעָן שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָר-קָאָסָעָן אָנוּ שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָר-פָּעָרְאִיְנָעָן, כְּדֵי אַיִּהָם צַו הַעֲלָפָעָן אִין דָּעָר נִוְוִיט ?

איְהָרָ זַאֲלָטָ מִיךְ נָאָר רִיכְטָינְג פָּעָרְשְׁטָהָהָן : אִיךְ בֵּין נִשְׁתָּ קָעָנָעָן אָ דָּבָר טּוֹב אָנוּ קָעָנָעָן נְדָבָות אָנוּ אַונְטָעָרְשְׁטִיצְוָנָעָן. דָּעָר שְׁכָרָ, וּוּלְכָבָר וּוּלְגָעָרְטָ זַיְךְ אִין רִינְשְׁטָאָק אָנוּ רַאַגְנָעָלְטָ זַיְךְ מִיט זַיְנָעָ אַרְתָּ אָנוּ פָּוָן פָּרְוָעָנִוָּת, עַר מַעְגָּז זַיְן נָאָךְ אַזְוִי גַּנְפָּלְעָן, וּוּלְעָלָן מִיר זַיְךְ נִשְׁתָּ אַבְּזָאָגָעָן פָּוָן רְחַמְּדָן נּוֹת אַוִּית אַיִּהָם אָנוּ פָּוָן אָ נְדָבָה פָּאָר זַיְנָעָטוֹעָנָעָן ; אָנוּ אַונְזָעָר רְחַמְּנָהָן וּוּטָ וּאֲקָסָעָן, וּוּעָן מִיר וּוּלְעָלָן הָעָרָעָן, אָז דָּאָס אָזָּ מָאָל גַּעַוְעָן אָ שְׁרִיפְטָ שְׁטְּלָעָר, אַיְנָגָעָר מִיט שְׁתָּאַלְעָצָעָ פָּלְעָנָעָר, אָנוּ דָאָן אָזָּ עַר פָּאָר דָּעָר צִיְּטָ גַּעַר פָּאַלְעָן אָנוּ אִיךְ דָּוָרָק אָוְמְגָלְקְלִיבָּעָ פָּעָרְהָעָלְטָנִיסָּעָ אָרְיוֹן אִין דֻּעָם שְׁמָוֹן. מִיר הָאָבָעָן אָבָעָר אַוִּיךְ נָאָר אַנְדָּרָעָ צְוִוְוִישָׁעָן זַיְךְ, אַיִּין אַונְזָעָר מִשְׁפָּחָה אָנוּ אַונְטָעָר אַונְזָעָר פִּירְמָא, דִּי פִּירְמָא פָּוָן שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָרְיָי, אַרְבִּיטְעָן אַוִּיךְ גַּגְעָן אַנְדָּרָעָ מַעֲנְשָׁעָלָעָן. אָנוּ וּוּעָן מִיר וּוּלְעָלָן אַמְּאָל הָעָרָעָן, אָז דָּאָס אָזָּ אַיְינָגָה, אַגְּמָנִינָעָר יְוָנָגָן, וּוּאָס הָאָט מִיט זַיְן פָּעָדָר גַּלְיוִינָט אָנוּ גַּעַמְּסָרְטָ, גַּאֲטָמָנָעָר אָנוּ דָּאָס מִיסְטָ גַּעַלְעָטָפָעָר, בֵּין עַר אִין גַּעַלְעָטָעָרְטָ אָנוּ דָּאָס מִיסְטָ גַּעַלְעָטָפָעָר אָפָּאָר קָאָפִיקָעָם, בֵּין עַר אִין צָוָם סּוֹף אֲפִילָּו פָּאָר דֵּי דָאַזְוְגָעָן גַּעַמְּינָעָ זַאֲכָעָן שַׁוִּין גַּעַוְעָן צַו גַּעַמְּיָין — וּוּטָ אַיִּהָם אַוִּיךְ דָאָן זַיְן „שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָרְיָי“ גַּעַבְּעָן אָ רְעַכְתָּ אַוִּיךְ אָנוּ ?

אִיךְ מִין : אִים גַּעַנְעַנְתָּהָיְל ! אִים גַּעַנְעַנְתָּהָיְל !
וּי אָנוּ וּוּאָס אִיז שְׁרִיפְטְּשְׁטְּלָעָרְיָי ? — בְּלִעְבָּעָן, עַס אִיז נִשְׁתָּ דָּאָס בְּלוֹזָעָ שְׁרִיבְעָן, סִי עַס קוֹמָט אָן לְיִכְטָ, סִי עַס קוֹמָט אָן מִיט אַנְגָּסָט אָנוּ

שווים, עם איז נאך גאנץ עפים אנדרש ! שריבען אלין. אן און פאר זיך דאס איז נאך נישט ; אנהויבען הוייט זיך אן די שריפטשטעלער ערשות דער-מייט, וואס דער שריבער איז אפערזעניליכייט. און וויל ער איז א פערזענ-ליךיות ! און וויל ער האט עפים אויף דער נשמה, און וויל דאס דזונגע, וואס ער הר האט אויף דער נשמה, דרונט איהם און קוחעלט איהם און לאזט איהם נישט צו רזה בייז ער ווועט עם נישט האבען ארויסגעזאגט, דעריבער איז ער א שריפטשטעלער. געוועהנליך איז עס דער ערעלסטער און ריוינסטער מענטש — אבוחאיל לוייט דער ביליגער עטהיך פון א געוועהנליךען מענשען קען נאך אויסקומען, איז דאס איז א רוזהuder און געמיינער, א נישט-מאראאלישער און גער בעהרטיכער מענטש. מיר קענען נישט פערלאנגען, איז דער געוועהנליךיכער מענטש פון גאטס זאל האבען איין אויער פאר פויינער מוזיק. יעדענפאלס אבער מוז דער שריפטשטעלער זיין נישט נאך איינער וואס קען איינטונקען א פעדער איז א מינמער און דערמייט מאכען אופֿן פאפייר, נאך ער מוז זיין איין עפים, א בעונדרם, א נישט געוועהנליך, א פערזעניליכייט — און דאס שריבען איין דאן נאך דאס גויטווענדגע מיטעל, אום אל די דזונגע זאבען דערמייט אויסצודריוקען. דאס שריבען איין איינגענטליך נאך די נשבען-ערשיינונג און איין איינס פון די הוונדרט אופנים דורך וועלכע א פערזעניליכייט גיט זיך צו ערקלענען.

רבונו של עולם ! ווער אבער קרייכט נישט אלז אונטער דער דזונגע פירמא און ווערטט נישט געצעהעלט צו דער דזונגע משפה ? נשבען איין עכטען זענען אלז מאל נייז-אוונינציג געמאכטעה.

און אלע זענען קאלאגען, און אלע הייסען שריפטשטעלער, און אלע זאלען זוי געהדען צו איין צער און זאלען האבען איין פעראיין ! עוזר בלאהד שטיין און עמיל זאלע — בידיע האבען זוי דאך געארבייט מיט איז און דיעזעלבע מיטלען : מיט א פעדער פאר א גראשען און מיט טינט און פא-פיער !

גוט, איך בין זעהר פאר א שריפטשטעלער-פעראיין — נאך וואלט איד וועלען, איז בי דער טהיר זאל עפים זיצען א מלאך, ווי להבדיל איין הימעל און זאל אבשיקען די גוטע איין גז-עדן און די שלעכטעה איין ניחנום ארויו.

אנדרערש וויס איך מיר קיין עצה נישט צו גבעען. אדער זאל מען נאר נישט קויען אוופ שרוּפֶת שְׁעַל עֲרֵי און נישט-שְׁרוּפֶת שְׁעַל עֲרֵי, און נאר זאל מען שטייצען און העלפֿען ווער עט ברויכט שטייצע און היילַף. אויך די זון לחבדיל איז זיך דאך איזוּ נוהג : זי גוּסְטָאָוִס אַיְהָרָע שְׁטוֹרָאָהָלָעָן אויף אלעמען צוֹנָה לִיךְ, אויף גומע און שלעכטער, אויף שְׁרוּפֶת שְׁעַל עֲרֵי און נישט-שְׁרוּפֶת שְׁעַל עֲרֵי. בעזונדערע שְׁטוֹרָאָהָלָעָן פָּאָר דָּעַם ווְאָס אַיִז אַטְּאָלָאנְטָה האָטָם זי נישט.

אינה אלט:

5	ז'ויט	פרישמאנס אויטא בויאנרגראפיביע
11	"	טעאדראר הערצאל
27	"	מאקס נארדוי
32	"	דור וואלפפסאו
37	"	עמנואל מאנדערלשטאטם
42	"	ד"ר שלמה רובין
46	"	משה ליב ליליאנבלום
50	"	יהל"ק
54	"	ד"ר. י. ג. קאנטאר
58	"	בז'ויהורה
63	"	רבי קרוב"
69	"	שמעון שמואל פרוג
75	"	יעקב דינזואהן
80	"	שלומ-עליכם
86	"	מענדערלע מוכרי-ספרים
143	"	ד"ר. י. ג. קאנצענעלסאהן
147	"	בארטאולדוי
153	"	ראטשיילד
157	"	קאלאגען ראטשיילד
162	"	דוד גינצבורג
166	"	מנשה מרנגיית
170	"	טאַלטטאי
174	"	עליזא אָרוֹשׁעַשְׂקָא
178	"	מאדריאן קאנאנפניצלאַ
181	"	סובאָרִין
185	"	ווילחעלם II
192	"	צוווי מאנוועלם
195	"	א זוחן נאָפָּלָעָן
201	"	פָּאָוָל לאָפָּאָרְגָּן
205	"	יוסט פעדמאָן
209	"	פָּעָנִי וואָדי-עֲפֵשְׁטִין
214	"	מאָראָטָם לאָבָּעָל

רישמה פון אַבָּאָנְעָנְטֶן אוֹפֵת דָּוד פְּרִישְׁמָאנֶס וּוּרְקָן און אַידִיש

ראזענבערג משה
 קאונגער און טשעלקעט
 האנס יעקב
 קרוומהאלץ עמייליא
 האנס ואלה
 לְוִסְטְּפָאָדָּאָר עַנְרִיסְקָע
 קוּרְיָאָן מְאֹוּרִיסְיָא
 קְרָאָסְסְ לְוָאִים
 דְּרָשָׂן אָוּן ווַיְנָגָר
 קְרָאָסְעָר לְוָאִים
 אֲקְסָעָלָאָד רָאָזָע
 שאָפָירָא שְׁמוֹאָל
 אַידִישְׁעָ שְׁוּלָע „יבנה“
 שְׁוּפָעָר מִישָׂא
 טְשָׁעָרְנִיצְקִי אִידָּל
 רְאָסְטְּעָנְבָּעָרג יַעֲקָב
 רְוַבְּיָנְשָׁטִין הָעָרָש
 סִינְגָּ מַאְקָם
 לְאַנְדָּאָן מָאוּר
 סִינְגָּל בָּאָרוּס
 דְּרוֹיכָאָנִיסְקִי יִצְחָק
 פְּיוּטָלְטָאָן יָ. מ.
 שנְיוּוּיָס עַדּוֹאָרְדָּא

דוֹלְצִין לְעָזָן
 שִׁימָאָנוּוּיטְשָׁ גְּרוּנָם
 סְוּלְקָעָם ש.
 קְרָאָנְחִים ס.
 הָאַלְיָזְסָאָלָאָמָּאָן
 בָּעַקְעָר מַאְקָם
 פְּעַלְמָאָן מ.
 בּוֹרָאָקָאָוּ ג.
 קָאָרָאָנָא מְרָדָכִי
 פִּינְקָוּבָעָן יִצְחָק
 קָעְסָעָל ג.
 בְּרָאָנְשָׁטִין לִיבָּע
 בָּאָרְעָנְשָׁטִין פְּעַלְפָע
 וַיְנָגָר אָבְרָהָם
 רְאָזְנָאָל גְּבָרִיאָל
 לְאַנְדָּרְיוּ שְׁלָמָה
 גָּאָלְדָּבָּעָרג אָבְרָהָם
 בִּיאָלָאָסְטָאָצִי לְעָזָן
 קְרָאָזָע יְשֻׁעָיו
 פּוֹטִיאָנְסָקִי לְעָזָן
 דָּאָרָאָטִינְסָקִי י. מ.
 הָאָרוּזִין ג.
 טְשָׁעָרְנִיצְקִי מ.

נָאָלָאָמֶב אַבְרָהָם
גָּאָלְדָשְׁמִידָט מְרָדָכִי
זָאָק אַלְיהָו
גִּיטְלִין יְרוֹחָם
סְתָמָאָוּטָשָׁאָנְסָקִי יְעָקָב
יְדִוְשָׁע שָׁוֹל אֵין מַעֲקְסִיקָע
פִּין יוֹסָף
קְרָאָכְמָאָלְנִיךְ יְצָחָק
קְרָאָכְמָאָלְנִיךְ מַאָרְקָאַט
יְאָנָאָוּסָקִי שְׁמֻעוֹן
פְּרָעָנְקָעַל מְעַנְדָּל
פּוֹנְסָקִי אַבְרָהָם
שְׁוּעָבָעָר אַבְרָהָם
פְּרִידְמָאָן מְאָנוּעָל
בָּאָקָאָל נְחָמָן
נְאָנָעָם אַבְרָהָם
דָּרְיָ אַזְוְנוֹזָאָן יְעָקָב
שְׁלָעָכְטָעָר יְשָׁעִיאָהוּ
רָאָזָאָוּסָקִי יְצָחָק
נִיקָּאָלְאָיוּסָקִי אַבְיָנְדוֹר
אַלְבָּנִין מִשָּׁה
פְּרָאָוּדָא יִ.
קְאָפְטָשִׁינְסָקִי שְׁמָחָה
מְאָרְיִינָעַ מַ.
מְעַלְצָעָר שְׁלוֹם
שְׁאָפְיוֹא זְעַלְיָו
קְאָנְשָׁטָאָדָט דּוֹד
בָּאָדָאָקָעְוּטָשָׁ יוֹסָף
בָּעַשׂ יוֹדָל
רָאָדָאָשׂ מַאָרְקוֹס
אַלְטָשְׁוּלָעָר יְחִיאָל
רְיוֹזְבּוֹיָם אַ.

נָאָלָאָמֶב אַבְרָהָם
וְיְנִינְעָצָקִי יוֹסָף
קְרוּמָהָאָלָץ יְעָקָב
רָאָכְבָּטְשִׁינְסָקִי אַבְרָהָם
קָאָבְלָאָן יְצָחָק
לְאָכְמָאָן אַהֲרָן
שְׁנִינוּיְיָוִים מִשָּׁה
סָאָרְנָאָוּוּ חָנָה
קָלְעָצָעָל עַקְבָּא
נְעָרְמָאָן אַלְחָנָן
דוֹזְשָׁאָנְסָקִי יוֹסָף
קְוִישָׁנְעָרָ אַהֲרָן
שְׁנִירְדָּעָרָמָן מִשָּׁה
לְעוּוּוּטָמָקָם
וְיְוִיסְבָּאָרָד פִּיוֹוָל
פָּאָלִישָׁקָ מִשָּׁה
מְאָרְגָּנוּלָעָם מָאִיר
דוֹרְשָׁתָמָנָה
דָּאָנְטוּסָ חִיָּם
פָּלָאָסְטָעָר הָעָרָשָׁ
לוֹסְטָפָּאָרָדָר יוֹסָף
בְּעַמְמָאָן דּוֹד
בְּלָאָכְמָאָן מִשָּׁה
נְאָלְדָבָעָרָגָמָסָם
צִימָעָרָמָאָן אַבְרָהָם
נְרִינְבָּעָרָגָזְעָלָג
נָאָלָאָמֶבָעָקָחִים
סְטָעָמְפָא יוֹסָף
וְוָאָזָאָוּסָקִי דּוֹד
מַאָרְקוּסָמָשָׁה
עַלְטָעָרָמָאָן יְחִיאָל

לְאַנְדָּאָן יַעֲקֹב
פְּרִיּוֹדְבָּעָרְגֶּשׁ.
וְאַלְאָוּוּוֹטֶשׁ אָז
בֵּיאַלְּיָקְלָעָן
אַלְפְּרָשְׁתְּיָין יַצְחָק
יוֹנְגַּסְטָעָר הָעָרָשׁ
גּוֹטְמָאָן מְשָׁה
אַלְטָעָר מַאְקָס
לְאַנְדָּוִי קְלָמָן
מִילְוָעָר אַהֲרֹן
ニִיקָּאַלְּיָעָוּסְקִי שׁ.
שְׁמָעָרְן לְזָוִים
מַאְשִׁינְסִקִּי יִשְׂרָאֵל
שְׁבַת שְׁמֹשָׁן
גּוֹטוּוֹרָגְ אַבְרָהָם
וְוַיְנַטְּשָׁעָטָרְגֶּשׁ יְוָסָף
אַלְקָאָן הָעָרָשׁ
טְעַמְּיָן יִשְׂרָאֵל
קְרָעָמָעָר וְוְאַלְאָפָּא
זְאַנְדָּאָוּוּוֹטֶשׁ אַנְטָא
פָּאַרְמָנָאִי רְבָקָה
פְּרוּמָיִן יַעֲקֹב
שְׁוֹוָאַרְסִקִּי גְּרָעָנָאָרִיאָא
פָּאַרְטָנָאִי לְיוֹזָעָר
עֲפָשְׁתְּיָין שָׁאוֹל
שְׁוֹוָאַרְסִקִּי סָאַכָּאָרִיאָא
בְּעַרְנְשְׁתְּיָין עַ.
עֲקַשְׁתְּיָין שְׁמוֹאֵל
גָּאַרְדָּעָנְבָּעָרְגֶּשׁ דָּאָבוֹן
גָּרְזָאָן אַבְרָהָם
זְעַלְיָקָסָאָן מַאְקָס
וְוַיְשָׁנְיוּוּוֹטֶשׁ יְרָחְמִיאָל

רִיטָּעָר שְׁכָנָה
לְוָפָא יַעֲקֹב
פְּאַגָּאָוּוֹטֶשׁ צָבִי
כְּעַלְמִינְסְּקִי דָּוד
גָּאַטְּלִיבְ דָּבָּה
שִׁימָאָנָאָוּוֹטֶשׁ מְשָׁה
אַוְיְנוֹסְטָאָוּסְקִי דָּבָּה
גָּוָס יַעֲקֹב
קְרָעָמָעָרְמָאָן מְשָׁה
בְּרָאָנוֹעָלְעָר יְוָסָף
מְאַגָּאָלִים אַבְרָהָם
נְאַלְדָּבָּעָרְגֶּשׁ מְשָׁה
עֲפָלְשְׁתְּיָין מַאְקָס
לְיוֹוּעָרָאָנָטָ כָּאָצָל
רָאַפְּאָפְּרָטָ חַיִּים
וְוַיְנַנְּגָרָטָן מְשָׁה
גָּאַרְאָדוֹוּסְקִי אַדְלָלְפָא
בְּלָאָסְ חַנָּה
פְּעָרָעָצְמָאָן חַיִּים
נוֹרְוּוֹטֶשׁ שְׁמוֹאֵל
שְׁלָאָסְ חַיִּים
בִּיעַלְאָקְ זָ.
קָאַלְטָעָנִיּוֹק אַהֲרֹן
לִיסְקָעָרְ פָּסָח
סְוָפָעָר מַעְרָל
מָאַרְיָהָנָעָ דָּוד
זָאַלְיָ זָוְאַלְ
זָאַלְיָ פָּאָוָל
לְוָטוֹאָק אַבְרָהָם
וְוַיְסָבָאָרְדָּ יַצְחָק
גָּרְרוּוֹיָ לְעָן
רְעוֹזְנִיקָאָוּ טּוּבָה

גָּלוּיֵךְ מָשָׁה
 עַדְעָרְ מַעֲנָדֶל
 מַדְרָשְׁ מָשָׁה
 קֹוְרְטְּשָׁאָנְסְּקִי מָאוֹר
 בְּרוּיְדָעְ שְׁמָשָׁוֹן
 קָאָרָאָסִיךְ צְבִי
 מַאֲגִירִין שְׁמוֹאֵל
 קַוְשְׁנִיר אַבָּא
 אַהֲרֹן שְׁטִינָן

פּוּבְּלָא, פּוּעַ.

עַלְיאָמִין שְׁמוֹאֵל
 וּוְאַלְפְּסָאָן צְבִיה
 קְוּרְיָאָן שְׁמוֹאֵל
 בְּיעַלְאָם חַיִים
 לְאַדְרָשִׁינְסְּקִי יִצְחָק
 קַאָחָאָן שְׁלוֹם
 קַאָחָאָן אַדְלָפָא
 פְּאַלְטָאַלְאָרָעַ בְּעַרְטָא
 מַאֲגָרָגָלִין נָחוֹם
 לְוַבְּעַצְקִי מַרְדָּכַי
 וּוְאַסְמָרָמָאָן צְבִי

קוּעְרָנוֹאָוָאָקָא, מָאָרָ.

קָאָהָן אַשְׁר

טָאָמְפִּיקָא, טָאָמָס.

לְאָוּ זִיסְל

פָּאָגָאָוּוִיטָשׁ שְׁמוֹאֵל
 דּוֹלְצִין שְׁמָעָרֵל
 עַלְפְּמָאָן אַבְרָהָם
 רַוְבִּינְשְׁטִיְין דּוֹר
 טִיְּפְּעָלֵד בְּרוֹן
 דִּינְעָר יוֹסָף
 זְיוּדָעָנוּוּבָעָר נָ.
 גָּרִי אַבְרָהָם
 סְלִינְקָאָוּשְׁטִיְין עֻזְוָא
 קְלִיּוֹן אָוּן שִׁין
 פּוֹפְּחָא מָשָׁה
 שָׁוֹל „תְּרָבוֹת“
 טִישְׁטִין אַבְרָהָם
 נָאָרָדְעָצִי דּוֹר
 יְאָנָאָוּסְקִי אַבְרָהָם
 פָּאָרְגָּאָיָעָץ חַיִים
 פְּרִיעָר יוֹסָף
 טָאָמָעָן אִיזְיָדָאָר
 בְּרוֹסִי יָ.
 רַיִּיךְ יִשְׂרָאֵל
 זְיִינְגָּעָר בְּעַנִּיטָּא
 סְוּרָאָסִי אַלְיָהָוּ
 לְיִינְגָּר שְׁמָחָה
 לְעַרְנָעָר נָחָ
 פְּעַפְּעָר יַעֲבָב
 דְּאָנְטָוָס לְעָזָן
 קְרָאָהָם אַלְעָטָם

וּוְיִטְעַרְדִּיקָע נָעָמָעַן וּוְעָלָן פָּאָרָעָנְטָלְעָכָט וּוְעָרָן אַיְן צְוּוִיָּתָן בָּאָנָה.